Gemeente Amsterdam

Jaarverslag 2018

Dit is een publicatie van
de Gemeente Amsterdam
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
www.amsterdam.nl

Fotografie: Irma Peters, Jannes Nieuwenhuijzen
Kruseman, Fotobank Gemeente Amsterdam
en Rijksvastgoedbedrijf (RVB) / Rob Acket
Vormgeving: DSGN.FRM

9 mei 2019

Inkomsten Waar komt het vandaan?

€ 3.964,7 miljoen
Inkomsten binnen de gemeente

+

€ 2.732,2 miljoen
Inkomsten uit het Rijk

Lokale heffingen € 883,2 miljoen

3	Parkeergelden	€ 219,4 miljoen
4	OZB	€ 174,3 miljoen
5	Afvalstoffenheffing	€ 110,8 miljoen
6	Toeristenbelasting	€ 104,7 miljoen
7	Drinkwater	€ 121,6 miljoen
8	Leges	€ 82,3 miljoen
9	Rioolheffing	€ 70,2 miljoen

1	Gemeentefonds	€ 2.047,6 miljoen
2	Specifieke uitkeringen	€ 684,6 miljoen

Andere inkomsten € 3.081,5 miljoen

10	Grondopbrengsten en winstnemingen	€ 915,5 miljoen
11	Erfpacht	€ 286,6 miljoen
12	Dividend	€ 121,5 miljoen
13	Overig	€ 557,9 miljoen
14	Onttrekkingen aan reserves	€ 1.199,9 miljoen

De gemeente Amsterdam heeft de grootste gemeentebegroting van Nederland. Dit overzicht geeft een beeld van de inkomsten en uitgaven van de gemeente in 2018. Zo is inzichtelijk waar de inkomsten vandaan komen en waar we deze aan hebben uitgegeven. Hiervoor wordt het geld verdeeld over 10 beleidsprogramma's. Deze programma's worden verder uitgelicht in hoofdstuk 3 van het jaarverslag, waar we per programmaonderdeel onder andere in gaan op de belangrijkste ontwikkelingen, de behaalde resultaten en de financiële toelichtingen.

Waar gaat het naar toe? **Uitgaven**

€ 6.732,8 miljoen

1	Dienstverlening en informatie	€ 103,4 miljoen
2	Openbare orde en veiligheid	€ 153,9 miljoen
3	Verkeer en openbare ruimte	€ 858,8 miljoen
4	Werk, inkomen en participatie	€ 997,0 miljoen
5	Onderwijs, jeugd en diversiteit	€ 584,6 miljoen
6	Welzijn, zorg en sport	€ 675,8 miljoen
7	Economie en cultuur	€ 238,1 miljoen
8	Duurzaamheid en water	€ 352,2 miljoen
9	Stedelijke ontwikkeling en wonen	€ 870,9 miljoen
10	Bestuur en ondersteuning	€ 47,6 miljoen
11	Algemene dekkingsmiddelen	€ 85,5 miljoen
12	Overzicht overhead	€ 493,4 miljoen
13	Toevoegingen aan reserves	€ 1.271,8 miljoen

Wat is het resultaat?

Inkomsten	€ 6.696,9 miljoen
Uitgaven	€ 6.732,8 miljoen
Resultaat	**€ -35,9 miljoen**

Overzicht prioriteiten stadsdelen

- Geïnvesteerd in laagdrempelige zorg en ondersteuning en in activiteiten gericht op het activeren en versterken van kwetsbare Westbewoners.
- Project bouwdynamiek gestart om beter te kunnen sturen op de negatieve gevolgen van bouwdynamiek.
- Spaarndammertunnel geopend, doorgaande autoverkeer ondergronds, Spaarndammerbuurt en nieuwe wijk Houthaven via park op tunneldak met elkaar verbonden.

- Actieve bewoners denken mee.
- Een leefbaar Nieuw-West dankzij pleinenaanpak.
- Gezonde leefstijl = gezonde bewoners.

- Balans tussen leefbaarheid en levendigheid in drukke gebieden verbeterd.
- Weerbaarheid van kwetsbare groepen versterkt.
- Meer bewoners participeren via werk, stages, initiatieven en activiteiten.

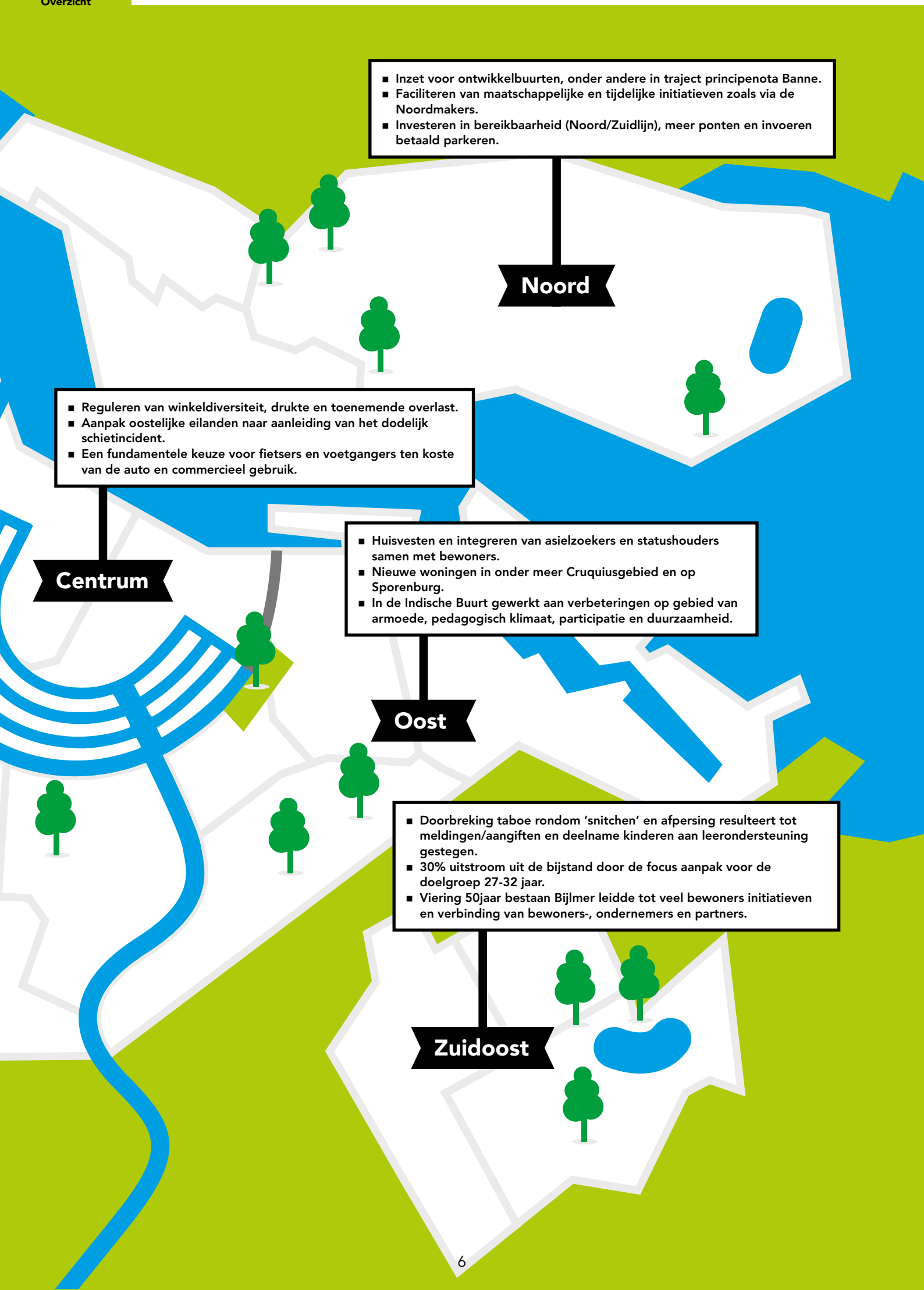

- Inzet voor ontwikkelbuurten, onder andere in traject principenota Banne.
- Faciliteren van maatschappelijke en tijdelijke initiatieven zoals via de Noordmakers.
- Investeren in bereikbaarheid (Noord/Zuidlijn), meer ponten en invoeren betaald parkeren.

- Reguleren van winkeldiversiteit, drukte en toenemende overlast.
- Aanpak oostelijke eilanden naar aanleiding van het dodelijk schietincident.
- Een fundamentele keuze voor fietsers en voetgangers ten koste van de auto en commercieel gebruik.

- Huisvesten en integreren van asielzoekers en statushouders samen met bewoners.
- Nieuwe woningen in onder meer Cruquiusgebied en op Sporenburg.
- In de Indische Buurt gewerkt aan verbeteringen op gebied van armoede, pedagogisch klimaat, participatie en duurzaamheid.

- Doorbreking taboe rondom ‘snitchen’ en afpersing resulteert tot meldingen/aangiften en deelname kinderen aan leerondersteuning gestegen.
- 30% uitstroom uit de bijstand door de focus aanpak voor de doelgroep 27-32 jaar.
- Viering 50jaar bestaan Bijlmer leidde tot veel bewoners initiatieven en verbinding van bewoners-, ondernemers en partners.

Inhoudsopgave

Voorwoord 9

Leeswijzer 10

1 Bestuurlijke hoofdlijnen 12

2 Financiële hoofdlijnen 18

3 Programma's 32

Inleiding 34
3.1 Dienstverlening en informatie 37
3.2 Openbare orde en veiligheid 53
3.3 Verkeer en openbare ruimte 76
3.4 Werk, inkomen en participatie 122
3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit 161
3.6 Welzijn, zorg en sport 193
3.7 Economie en cultuur 232
3.8 Duurzaamheid en water 259
3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen 287
3.10 Bestuur en ondersteuning 325
3.A Algemene dekkingsmiddelen 345
3.B Overzicht overhead 365

4 Verplichte paragrafen 372

4.1 Bedrijfsvoering 374
4.2 Financiering 393
4.3 Grondbeleid 403
4.4 Lokale heffingen 414
4.5 Onderhoud kapitaalgoederen 419
4.6 Verbonden partijen 431
4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 437

5 Voortgang aanbevelingen rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer 445

6 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling 450

7 Overzicht baten en lasten 456

7.1 Overzicht baten en lasten per programma 458
7.2 Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel 460
7.3 Overzicht incidentele baten en lasten 464
7.4 Taakveldenrealisatie 467

8 Balans 469

8.1 Balans met toelichting 471
8.2 Verloopstaat reserves 492
8.3 Verloopstaat voorzieningen 510
8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen 518
8.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen 519
8.6 Kasstroomoverzicht 521

9 Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa-bijlage) 524

10 Verantwoordingsinformatie Wet Normering Topinkomens (WNT) 529

11 Afkortingen 533

12 Controleverklaring accountant 539

Voorwoord

Beste Amsterdammer,

U slaat het Jaarverslag 2018 open, de gemeentelijke eindrekening over 2018. Met dit jaarverslag legt het college van burgemeester en wethouders verantwoording af over de behaalde resultaten en de besteding van middelen.

Er zijn mooie resultaten behaald, zoals:
Er is gestart met de bouw van meer dan 8.600 woningen, de Noord/Zuidlijn is in gebruik genomen, de voorschoolse educatie is uitgebreid naar 16 uur en de leeftijd verlaagd naar 2 jaar, er zijn meer dan 5.500 Amsterdammers met een uitkering aan het werk geholpen, ruim 3.000 banen kwamen erbij door de uitbreiding van buitenlandse bedrijven, het vaarbeleid is veranderd zodat er meer rust op het water komt. 1.050 statushouders hebben een woning gekregen en in 20 buurten zijn we met bewoners in gesprek over het aardgasvrij maken van hun wijk.

Even terug naar de cijfers:
We hevelen 60 miljoen euro over naar 2019. Dit houdt in dat deze 60 miljoen euro in 2019 nog uitgegeven kan worden. Het gaat om onder meer geld voor achterstallig onderhoud en het restant van de Joodse tegoeden.

Verder kampte Amsterdam, net als veel andere gemeenten, met grote tekorten bij de jeugdhulp. De tekorten liepen op tot zo'n 40 miljoen euro. Mede hierdoor sluiten we het jaar af met een negatief resultaat van ruim 30 miljoen euro.

Door het opschonen van de reserves en voorzieningen is in 2018 zo'n 100 miljoen euro vrijgespeeld voor 2019 om weer te investeren in de stad, een bedrag dat al is betrokken bij de uitwerking van het coalitieakkoord.

Er is in 2018 voor bijna een miljard euro geïnvesteerd in de stad. De grootse investeringen zijn: het klaar maken van grond voor bebouwing en het inrichten van de openbare ruimte, investeringen in infrastructuur zoals wegen en tunnels, kades, bruggen en verkeerssystemen, onderwijshuisvesting en de Noord/Zuidlijn.

Omdat 2018 een zogenaamd gebroken bestuursjaar was wil ik ook de leden van het vorige college en de vorige raad en voormalig waarnemend burgemeester Van Aartsen danken voor hun bijdrage aan de behaalde resultaten.

2018 was mijn vijfde jaar als wethouder Financiën, en in dat jaar zijn de gemeentefinanciën verder versterkt. Zo zetten we nu vol in op e-facturatie om betalingen sneller te kunnen verwerken.

Er is niet alleen door het Jaarverslag team, maar door alle financiële medewerkers heel hard gewerkt aan dit jaarverslag. Veel dank daarvoor.

Met vriendelijke groet,

Udo Kock
Wethouder Financiën

Leeswijzer

Dit is het jaarverslag van de gemeente Amsterdam. De indeling heeft dezelfde opzet als de jaarverslagen uit voorgaande jaren, alleen is het boekwerk geheel digitaal gepubliceerd en zijn onverplichte delen van het boekwerk niet meer in het jaarverslag opgenomen, maar worden deze als bijlage(n) gepubliceerd. Dit heeft te maken met het reduceren van de omvang en het verbeteren van de leesbaarheid van het jaarverslag, een aanbeveling van ACAM en de rekeningencommissie op het Jaarverslag 2017. In deze leeswijzer benoemen we kort alle onderdelen van het jaarverslag en geven we aan of deze in een bijlage zijn gepubliceerd.

Hoofdlijnen

Dit onderdeel beschrijft de bestuurlijke en financiële hoofdlijnen over het jaar 2018. Hierin staan de belangrijkste ontwikkelingen voor de gemeente Amsterdam in 2018 en het rekeningresultaat.

Programma's

Het hoofdstuk Programma's is opgebouwd uit tien programma's, de paragraaf Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Overhead. Elk programma heeft een inleiding met een infographic, die de belangrijkste resultaten over het afgelopen jaar weergeeft. Een infographic is een grafische weergave van informatie over een bepaald onderwerp, bestaande uit tekst en beeldmateriaal. Alle inleidingen van de tien programma's bij elkaar vormen een samenvatting van het jaarverslag.

Elk programma bestaat uit programmaonderdelen. Het programmaonderdeel beschrijft onder andere de belangrijkste ontwikkelingen die in 2018 plaatsvonden, de behaalde doelen, de bereikte beleidsresultaten en de financiële realisatie. Verder worden de verbonden partijen genoemd die zijn ingeschakeld om doelen te behalen en is er aandacht voor de reserves en voorzieningen, de risico's en beheersmaatregelen, de geldende beleidskaders en de subsidies van betekenis.

In de programma's is ook een programmaonderdeel gebiedsgericht werken opgenomen. Daarin noemen we de belangrijkste resultaten van de stadsdelen.

Aan het begin van hoofdstuk 3 is een inleiding opgenomen met een verdere toelichting op de programmabladen.

Verplichte paragrafen

Artikel 9 lid 2 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) noemt de paragrafen die gemeenten verplicht moeten opnemen in het jaarverslag. Het gaat hier om de paragrafen bedrijfsvoering (inclusief duurzaamheid), financiering, grondbeleid (inclusief Vereveningsfonds), lokale heffingen, onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen en weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Overige pragrafen (bijlagen)

In dit onderdeel komen specifieke onderwerpen aan bod die niet verplicht zijn om als paragraaf op te nemen in het jaarverslag, maar waarover nadere toelichting is gewenst. Voor het jaarverslag van de gemeente Amsterdam gaat het om de volgende onderwerpen: voortgang besparingsopgaven (bezuinigingsmonitor en frictiekosten), het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF), investeringen en subsidies. Zoals in de inleiding aangegeven, hebben we deze (onverplichte) paragrafen opgenomen in een bijlage.

Ook is de paragraaf Voortgang aanbevelingen rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer opgenomen. Deze paragraaf geeft een stand van zaken van de aanbevelingen waarvan we in de Najaarsnota 2018 aangaven dat we er in het Jaarverslag 2018 opnieuw over rapporteren. Net als bij

de Najaarsnota 2018 zullen we in hoofdstuk 5 alleen een overzicht opnemen met de stand van zaken per openstaande aanbeveling. De uitgebreide toelichting op de stand van zaken per aanbeveling nemen we op in de bijlage.

De paragraaf Duurzaamheid vervalt voortaan. De onderwerpen waarover in deze paragraaf werd gerapporteerd, worden voortaan opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering. Omdat duurzaamheidsmaatregelen zo veel mogelijk worden meegenomen in de reguliere bedrijfsvoering als facilitaire zaken, inkoop, huisvesting en wagenpark, worden resultaten die daarmee samenhangen of resultaten die voortkomen uit de Agenda Duurzaamheid ook in de paragraaf Bedrijfsvoering toegelicht.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling
Dit hoofdstuk geeft de algemene grondslagen weer die worden gebruikt voor het opstellen van het jaarverslag.

Overzicht van baten en lasten
In dit overzicht staat per programma en programmaonderdeel een overzicht van de baten en lasten. Daarnaast is onder dit hoofdstuk ook opgenomen de incidentele baten en lasten en de taakveldenrealisatie over 2018.

Balans met toelichting
De belangrijkste ontwikkelingen in de balansposten gedurende 2018 worden in dit hoofdstuk toegelicht. De geconsolideerde balans en de bijbehorende toelichting zijn opgesteld volgens de verslaggevingsrichtlijnen uit het BBV.

Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen (SiSa)
De gemeente moet elk jaar aan de Rijksoverheid melden of en hoe ze specifieke uitkeringen heeft besteed. Deze verantwoording leggen we af in de SiSa-bijlage in het jaarverslag.

Verantwoordingsinformatie WNT
Dit hoofdstuk geeft inkomens en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen weer, volgens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Afkortingen
Deze lijst verklaart de afkortingen die in het jaarverslag worden gebruikt.

Controleverklaring accountant
Het Jaarverslag 2018 sluit af met de controleverklaring van de accountant.

1

1. Bestuurlijke hoofdlijnen

Dit Jaarverslag 2018 gaat over een zogenaamd gebroken jaar. Een jaar dat elke vier jaar voorkomt en waarin we afscheid hebben genomen van de vorige raad en het vorige college. De resultaten in 2018 zijn ook hun resultaten. Wij danken de raadsleden en collegeleden voor hun inzet voor de stad. Ook grijpen we graag deze gelegenheid aan om waarnemend burgemeester, de heer Jozias van Aartsen nogmaals te bedanken. Ruim 14.000 ambtenaren werken bij onze organisatie en zij zetten zich elke dag weer in om uitvoering te geven aan onze plannen, de stad schoon te houden, mensen aan het werk te krijgen, ondernemers te faciliteren, te werken naar een duurzamere stad, zorg te dragen voor een goede jeugdzorg, aan de balie Amsterdammers van dienst te zijn, etc., etc. Wij hebben veel waardering voor de inzet van onze mensen. En niet op de laatste plaats hebben we grote waardering voor de inzet van alle Amsterdammers, ondernemers en organisaties. Met elkaar geven zij vorm aan de stad. En als gemeente, stad en stadsdelen, leveren wij daar onze bijdrage aan. Met als doel er gezamenlijk een succes van te maken. Er zit veel energie in onze stad. Voor zover dat ons al niet bekend was kwam dat al naar voren in de stadsgesprekken die wij hadden in de aanloop naar het coalitieakkoord. En ook in de contacten, aan de hand van een veelheid van onderwerpen, vanaf onze installatie op 30 mei. Die energie inspireert én verplicht en daarbij is het ook onze overtuiging om samen met de stad er een succes van te maken. In september hebben we met de dagelijks besturen van de stadsdelen een bestuursakkoord opgesteld. Een nieuw stelsel met verlengd bestuur is bij de verkiezingen ingevoerd. Vandaaruit zetten we ons gezamenlijk in om onze ambities te realiseren.

In dit Jaarverslag 2018 leggen we verantwoording af over de resultaten in 2018. In onze eerste zeven maanden hebben we op basis van het coalitieakkoord onze koers uitgezet. Een ambitieus coalitieprogramma omzetten in beleid en actie kost tijd. Juist om het ook zorgvuldig te doen en samen met de stad en uiteraard met de raad als partner. Inmiddels heeft u, grotendeels in 2019 en dus buiten deze rapportage vallend, op veel onderwerpen uitwerkingen ontvangen. Ondertussen hebben we in 2018 op onderdelen ook concrete maatregelen genomen, zoals ten aanzien van de Wallen. In deze bestuurlijke hoofdlijnen belichten we een aantal resultaten uit 2018, die in de verschillende programma's terugkomen binnen de bredere rapportage van resultaten. De spiegel in de programma's daarbij is de Begroting 2018 en dus ook de indeling die daarin is gehanteerd. Zoals u weet is in de Begroting 2019 gestart met een andere indeling. Bij de Begroting 2019 heeft u onze uitvoeringsagenda ontvangen als eerste uitwerking van het coalitieakkoord langs zes ambities. De resultaten die wij hier in de bestuurlijke hoofdlijnen belichten, hebben we geordend langs deze ambities.

Het jaarverslag eindigt per saldo met een negatief financieel resultaat van € 35,9 miljoen. In de financiële hoofdlijnen vindt u een toelichting op het resultaat en de wijze waarop dit wordt verwerkt. Per saldo betekent dit dat er dus geen resultaat is dat ingezet kan worden bij de Voorjaarsnota 2019. De reeds sinds jaren ingezette lijn van scherper begroten kan ook in enig jaar tot een negatief resultaat leiden. Mede hiervoor hebben we ook het weerstandsvermogen en de afspraak gemaakt in het coalitieakkoord om de Algemene Reserve uit het renteresultaat aan te vullen tot de ratio 1,4 bereikt is.

Hoewel er altijd discussie over mogelijk is, zijn wij van mening dat dé mijlpaal van 2018 de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn is op 22 juli 2018. Alle eerder betrokken bestuurders waren daarbij aanwezig en dat waren er veel. De complexiteit en problematieken uit het verleden zijn ook bekend. Wij zijn er trots op dat het gelukt is.
Met de komst van de Noord/Zuidlijn is het metronetwerk de backbone van het OV-netwerk. Tegelijkertijd is, mede met het oog op de reizigersgroei in Amsterdam, de rest van het lijnennetwerk in Amsterdam en de regio aangepast. Hierdoor is het tram-, bus- en metro-netwerk goed op elkaar afgestemd, is de reistijd voor de meeste reizigers verkort en worden reizigersstromen meer gespreid.

Kansengelijkheid

In 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met de uitbreiding van het aantal uur voorschoolse educatie naar 16 uur en het verlagen van de leeftijd van 2,5 jaar naar 2 jaar met ingang van 2019. Zo kunnen we eerder aan de slag met het investeren in gelijke kansen.

We hebben ook opnieuw extra ingezet in het tegengaan van het lerarentekort, met onder andere maatregelen om de randvoorwaarden voor het lesgeven in de stad te verbeteren, zoals een reiskostenvergoeding, parkeervergunningen, huisvesting en een gratis griepprik.

We hebben een breed palet aan armoedevoorzieningen en we willen graag dat die ook gebruikt worden door de doelgroep. We zien door de jaren heen een stijging van het bereik van de armoedevoorzieningen, zo ook in 2018. Als mensen te maken hebben met problematische schulden is het van belang financiële stress en geldzorgen snel te verminderen door overzicht en stabilisatie. In 2018 is ruim 75% van de schuldhulptrajecten met succes afgerond

Met 47 organisaties hebben het Amsterdamse Taalakkoord ondertekend, gericht op het aanpakken van laaggeletterdheid.

De economische groei in Amsterdam lag hoger dan het landelijk gemiddelde. Als resultaat daarvan groeide de werkgelegenheid flink. Uitbreiding van gevestigde bedrijven leverde ruim 3.000 nieuwe banen op. De arbeidsmarktregio Groot-Amsterdam heeft inmiddels de krapste arbeidsmarkt van Nederland. Dit vertaalt zich onder andere in een lager beroep op bijstand. In 2018 was de instroom in de bijstand 15% lager dan in 2017.
Amsterdam slaagt er goed in om burgers die relatief kort in de uitkering zitten weer snel richting werk te begeleiden. De doelstelling om 5.500 Amsterdammers met een uitkering aan het werk te helpen is ruimschoots gehaald (5.686). De daling van het aantal bijstandsgerechtigden in Amsterdam lag echter wel lager dan het landelijk gemiddelde en lager dan het gemiddelde van de G4.
De groep Amsterdammers die langdurig een bijstandsuitkering ontvangt, is in de afgelopen jaren groter geworden.

Er kwamen in 2018 153 buitenlandse bedrijven bij in de Metropool Regio Amsterdam (MRA). Naar verwachting zullen die over drie jaar zorgen voor ruim 4.000 banen.

Open en tolerante stad

In 2018 is de nota Varen deel 1 in de inspraak gegaan. Doel is om de drukte en overlast op het water terug te dringen, de vlotte en veilige doorvaart te garanderen en de passagiersvaart, pleziervaart en het goederenvervoer over water te verduurzamen.

Het regioprofiel van de MRA Kunst, Cultuur en Erfgoed is op 1 november 2018 aan de minister aangeboden. Daarna is het beleidsprogramma Kunst, Cultuur en Erfgoed van de MRA van start gegaan. Er wordt op dit moment gewerkt aan de uitvoering van 14 diverse acties.
In maart 2018 is het Uitvoeringskader Kunst in de openbare ruimte 2018-2020 vastgesteld. Hiermee is onder meer besloten een Stadscuratorium in te voeren, dat ook in het coalitieakkoord staat. Het Stadscuratorium moet inhoudelijk advies geven over kunst in de openbare ruimte van Amsterdam. Op 27 november 2018 heeft het college het Instellingsbesluit Stadscuratorium genomen, waarna werving van de leden is gestart.

Fijne buurten leefbare stad

Het jaar 2018 was wederom een zeer succesvol jaar voor de gebiedsontwikkeling in Amsterdam. Zowel de prestaties in de projecten als de financiële resultaten waren bijzonder goed. Het aantal van 8.639 woningen dat in aanbouw is genomen was nog nooit zo hoog. Er zijn 3.116 sociale woningen in aanbouw genomen en 1.152 middeldure huurwoningen. In het woningbouwplan is de ambitie inmiddels opgehoogd naar gemiddeld 1.670 middeldure huurwoningen per jaar. Het Woningbouwplan 2018-2025 is vastgesteld. Het doel is om van 2018 tot en met 2024 in totaal 52.500 woningen te bouwen, met nadruk op betaalbaarheid.
Voor een aantal grote ontwikkellocaties zijn belangrijke stappen gezet. Zo is in het najaar het Bestemmingsplan Sluisbuurt door de gemeenteraad vastgesteld waarmee de voorbereidingen van de bouw zijn begonnen en is in augustus het landmaken voor Strandeiland gestart.

In 2018 is het besluit genomen het maximale aantal dagen vakantieverhuur terug te brengen van 60 naar 30 dagen. Deze maatregel is per 1 januari 2019 ingegaan. Er zijn 502 beëindigingen onrechtmatig woninggebruik gerealiseerd.
Voor 78% van de kwetsbare huishoudens binnen drie maanden passende woonruimte te bieden. Daarnaast is de taakstelling van het Rijk om 1.049 statushouders te huisvesten waargemaakt en is de in de voorgaande jaren opgelopen achterstand met 77 ingelopen.

Met de start van de Noord/Zuidlijn zijn tevens verkeerskundige 'knippen*' aangebracht op de Prins Hendrikkade en de Paleisstraat en is eenrichtingsverkeer ingesteld op de Nieuwezijds Voorburgwal. We zijn gestart met het maken van de Agenda Amsterdam Autoluw om meer ruimte te creëren voor voetgangers, fietsers, het ov, groen, spelen en het verbeteren van de luchtkwaliteit. Als eerste stap heeft de raad ingestemd met het verhogen van de bezoekerstarieven voor parkeren op straat. Om de druk op de openbare ruimte te verminderen worden daarnaast parkeerplaatsen op straat opgeheven en bouwen we parkeergarages. In 2018 hebben we drie parkeergarages opgeleverd met in totaal 935 parkeerplaatsen: de Albert Cuypgarage en de Asscherkwartiergarage in Zuid en de Pontsteigergarage in West. Ook zijn er in 2018 ruim 13.000 nieuwe fietsparkeerplaatsen gecreëerd.

Het paraplubestemmingsplan Winkeldiversiteit Centrum is vastgesteld. Hiermee kunnen we nieuwe winkels en andere bedrijvigheid die zich vooral richten op bezoekers, weren uit de binnenstad. Dit doen we om te komen tot een betere balans in winkelaanbod en andere functies en daarmee de binnenstad aantrekkelijk te houden voor de bewoners.

Eind 2018 waren er 62 bedrijfsinvesteringszones in Amsterdam. Daarbij gaat het om een afgebakend gebied, waarin ondernemers en/of eigenaren samenwerken en investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving.

Vrijheid en veiligheid

In onder andere de vastgoedsector, projectontwikkeling en gronduitgifte komen we regelmatig buitenlandse financieringsconstructies tegen. Onderzoek naar buitenlandse financieringsconstructies heeft onder meer inzicht opgeleverd op het terrein van malafide financiering van vastgoed en grondontwikkeling. De kennis over complexe (buitenlandse) financieringsconstructies nemen we op in trainingen van medewerkers. Daarnaast is er steeds meer kennis binnen de organisatie over complexe casuïstiek van niet-transparante ondernemings- en financieringsconstructies.

In 2018 is de voorbereiding getroffen voor de bevoegdheid voor de burgemeester om gebieden, straten, gebouwen of branches aan te wijzen waarvoor een vergunningplicht gaat gelden. Hiervoor heeft de raad in januari 2019 een APV-wijziging vastgesteld.

* Een 'knip' is een maatregel waarmee een bepaald traject in een verkeersroute wordt afgesloten voor autoverkeer.

Om de ergste directe overlast terug te dringen in het Wallengebied zijn begin augustus 2018 vier kortetermijnmaatregelen ingevoerd om een betere doorstroming van bezoekers in het Wallengebied te regelen, de overlast op het water te bestrijden, versterkt in te zetten op reinigen en handhaven en het direct innen van boetes. Verschillende partijen werkten nauw samen om deze maatregelen uit te voeren.

Per 1 november is in de gemeentelijke organisatie het transitieverlof voor transpersonen ingevoerd.

In Amsterdam verblijft al sinds lange tijd een groep migranten die door de praktijk van het vreemdelingenbeleid in de knel kwam. Zij hebben geen rechtmatig verblijf in Nederland, maar vertrekken ook niet naar een ander land. In 2018 is intensief samengewerkt met landelijke en lokale partners, vrijwilligers en ongedocumenteerden. Zij hebben in een proces van co-creatie voorstellen opgeleverd en uitgewerkt voor de 24-uurs opvang. Deze zijn grotendeels overgenomen in het uitvoeringsplan. Op 11 december 2018 heeft het college het uitvoeringsplan 'werken aan een duurzame oplossing, uitvoeringsplan 24-uursopvang' vastgesteld.

Eind 2018 is het rapport-Van Uhm over de brandweer Amsterdam-Amstelland gepresenteerd. Dat ging over de vraag of er extra maatregelen en acties nodig zijn om een doorbraak te forceren in het moderniseren van de brandweer (rapport 'Bouwen aan vertrouwen'). Op basis van dit rapport stelde de Veiligheidsregio het volgende vast dat modernisering van de brandweer naar een open, flexibele en diverse organisatie onverminderd noodzakelijk is en dat het voor de toekomst van de brandweerorganisatie van groot belang is dat het onderlinge wantrouwen wordt doorbroken.

Gezonde en duurzame stad

In 2018 is het brede programma Amsterdam Klimaatneutraal 2050 gestart, met als doel het verminderen van de CO_2-uitstoot in Amsterdam met 55% in 2030 en 95% in 2050 en aardgasvrij in 2040. Eind 2018 zijn de eerste stap van de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 en het Klimaatfonds van € 150 miljoen voorbereid. In 20 buurten is begonnen met plannen om hele wijken van het aardgas af te halen, mede ondersteund door de Proeftuinsubsidie van het Rijk.

In 2018 zijn 500 projecten onder de noemer "Groen in de buurt" gestart waardoor er zichtbaar meer groen in buurten is gebracht. Tevens zijn er vele groene daken gerealiseerd met subsidie uit de Groengelden.

Als vervolg op Koers 2025 is gewerkt aan het in kaart brengen van de randvoorwaarden voor de groei van de stad. De Omgevingsvisie, die in 2018 is opgestart, biedt een kans om niet alleen te denken in aantallen, maar ook in kwaliteit; om de vraag te stellen aan Amsterdammers wat het betekent om in een groeiende stad te wonen; met oog voor de rol van het landschap en de ruimtelijke impact van de energietransitie en de impact op de ondergrond. Zo zorgen we dat we niet alleen huizen bouwen, maar een stad.

Het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen heeft ook in 2018 goede resultaten behaald en speelt daarmee een belangrijke rol bij het behalen van de doelstellingen van het koersbesluit Thuis in de Wijk. Tot en met 2018 zijn er in totaal 1.387 woningen geleverd voor de doelgroep maatschappelijke opvang en beschermd wonen, tegen 832 woningen in 2017. Dit heeft tegen de verwachtingen in niet geleid tot een afname van het aantal bedden binnen de 24-uursvoorzieningen. Dit komt omdat er een wachtlijst is van mensen die alsnog instromen in maatschappelijke opvang en beschermd wonen.

In 2018 is Amsterdam begonnen met het bieden van specialistische jeugdhulp op locaties voor speciaal onderwijs in de stad. Vanaf schooljaar 2018-2019 kan elke locatie rekenen op één of meerdere jeugdhulpverleners die vast aan de school verbonden zijn. In 2018 maakten circa 1.500 leerlingen gebruik van dit aanbod.

Met een nieuw meerjarenplan 2018-2021 "de vrijblijvendheid voorbij" wil de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht (AAGG) de vrijblijvendheid rond gezondheid en gezonde leefstijl van onze kinderen uitbannen. In 2018 richtte de aanpak zich op de eerste duizend dagen. Ook vonden we aanknopingspunten bij het onderwijs en speciaal onderwijs en wij versterkte de samenwerking met het programma Gezonde School. Zo kunnen we ook de doelgroep jongeren beter bijstaan.

In 2018 zijn we er in geslaagd om in alle buitenbaden rookvrije ligweides te introduceren, met alleen een speciale plek uit het zicht van kinderen waar nog gerookt mag worden. Daarnaast zijn er in zes gemeentelijke sporthallen forse verduurzamingsresultaten behaald door het introduceren van ledverlichting, zonnepanelen en een warmtepomp.

Participatie en digitaal

Democratisering is een allesomvattende en allesbehalve eenvoudige ambitie. Het is een zoektocht die we met de stad aangaan. Op 23 en 24 november 2018 vonden er twee co-creatiedagen plaats met actieve Amsterdammers, initiatiefnemers en ambtenaren: een eerste ontwerpsessie met de stad om te komen tot een Agenda Democratische Vernieuwing in de zomer van 2019.
De samenwerking met de vermogensfondsen is door het college uitgebreid. Samen met Mensen maken Amsterdam gebruikt Amsterdam de MAEX om de maatschappelijke impact van initiatieven zichtbaar te maken. In totaal zijn langs die weg 178 initiatieven gefinancierd die tenminste 561.000 Amsterdammers hebben bereikt.

Amsterdam is onderdeel van het internationale fearless city-netwerk geworden. Met steden als Barcelona, Napels en Bologna worden voorbeelden rond commons gebouwd, ontwikkeld en uitgewisseld.

In 2018 zijn de eerste medewerkers vast aangesteld bij CCA vanuit een daarvoor flexibel contract.

Er zijn bijna 1 miljoen bezoekers aan het Stadsloket geholpen, 1,5 miljoen keer zijn Amsterdammers telefonisch te woord gestaan. Het aantal online aanvragen steeg met 12% naar 793.000.

Financiën op orde

In 2018 is de financiële functie op een beheersbaar niveau gekomen. De afsluitende rapportage ontvangt u naar verwachting in mei. In 2018 is van de 305.000 facturen 85% op tijd betaald (binnen 30 dagen). In 2017 was dat 68%. Een forse verbetering, echter de doelstelling is 90% en die streven we te bereiken in 2019, onder andere door een grotere inzet op e-facturatie.

Tot slot

In 2018 zijn veel resultaten bereikt en de stad staat er goed voor. De resultaten in 2018 geven een basis om op te staan. Tegelijk zijn er vragen, vraagstukken en stevige uitdagingen. Sociaal, leefbaarheid en de keerzijdes van het succes van de stad. We hebben grote ambities, die verder strekken dan onze coalitieperiode en zelfs voorbij de focus van 2025 die wij in onze plannen hebben gelegd. Uiteraard komt dit terug in de Voorjaarsnota 2019, waarin we zoals al aangegeven bij de Begroting 2019, tegelijk voor scherpe keuzes staan.

2

2. Financiële hoofdlijnen

2.1 Inleiding 20
2.2 Rekeningresultaat 2018 20
2.3 Analyse resultaat op hoofdlijnen per programma 22
2.4 Reserves en voorzieningen 28
2.5 Schuld 29
2.6 Weerstandsvermogen 30
2.7 Bezuinigingen en frictiekosten 31

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de financiële hoofdlijnen voor de gemeente Amsterdam over 2018. In paragraaf 2.2 gaan we op hoofdlijnen in op het rekeningresultaat. Hierbij geven we per programma aan welke afwijkingen zich hebben voorgedaan ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting (Najaarsnota 2018). In de paragrafen 2.4 tot en met 2.7 gaan we in op een aantal specifieke onderwerpen die gaan over het door de gemeente gevoerde financiële beleid.

2.2 Rekeningresultaat 2018

Het rekeningresultaat over 2018 is € 35,9 miljoen negatief. De bedragen in onderstaande tabel zijn de saldi van baten minus lasten, zodat een positief bedrag een voordeel is (de baten zijn groter dan de lasten) en een negatief bedrag een nadeel (de lasten zijn groter dan de baten). De tabel hieronder geeft aan hoe het resultaat is opgebouwd.

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
1: Dienstverlening en informatie	-51,1	-47,3	-55,1	-48,3	6,8
2: Openbare orde en veiligheid	-138,0	-147,2	-151,8	-141,7	10,1
3: Verkeer en openbare ruimte	-339,8	-198,4	-323,2	-317,4	5,7
4: Werk, inkomen en participatie	-345,0	-360,6	-366,9	-366,5	0,4
5: Onderwijs, jeugd en zorg	-492,6	-461,9	-473,5	-501,2	-27,7
6: Welzijn, zorg en sport	-561,1	-551,2	-568,9	-573,8	-4,9
7: Economie en cultuur	-224,8	-201,1	-198,1	-193,0	5,1
8: Duurzaamheid en water	-35,2	-17,1	-27,3	-23,9	3,4
9: Stedelijke ontwikkeling en wonen	26,2	-33,7	-32,3	-31,2	1,0
10: Bestuur en ondersteuning	-42,0	-60,2	-61,1	-45,1	16,1
Algemene dekkingsmiddelen	2.770,3	2.478,8	2.695,9	2.666,8	-29,1
Overhead	-429,6	-400,2	-466,7	-460,6	6,1
Rekeningresultaat	**137,4**	**0,0**	**-28,9**	**-35,9**	**-7,0**

Analyse van het resultaat

Het rekeningresultaat bedraagt € 35,9 miljoen negatief en is daarmee € 7,0 miljoen lager dan het begrote resultaat bij de Najaarsnota 2018 (€ 28,9 miljoen negatief). Op hoofdlijnen verklaren we het verschil van € 7,0 miljoen door:

- Hogere uitgaven van € 38,3 miljoen voor jeugdhulp, door een stijging van het aantal cliënten en zwaardere verwijzing van zorg. In het nieuwe stelsel specialistische jeugdhulp verwijzen de Ouder- en Kindteams (OKT) vaker dan verwacht naar duurdere jeugdzorg. Dit komt doordat er een te groot gat lijkt te bestaan tussen de tarieven van het lichtere zorgsegment B en het duurdere zorgsegment C. Daarnaast krijgen kinderen steeds later een Wet Langdurige Zorg (WLZ)-indicatie waardoor de zorg langer vanuit de jeugdwet moet worden betaald;
- Lagere uitgaven voor de uitvoering van Voor- en vroegschoolse educatie van € 8,0 miljoen. Vanuit de Wet harmonisatie kinderopvang is per 1 januari 2018 een eigen bijdrage ingevoerd. Mede daardoor is er minder gebruik gemaakt van de voorschool. Daarnaast is in de planning van de uitgaven uitgegaan van een door het Rijk aangekondigde korting op de rijksbijdrage onderwijsachterstandenbeleid (OAB) 2018. Deze korting is later in het jaar door het Rijk grotendeels herroepen;
- Het dividend van deelneming Haven is € 18,5 miljoen hoger dan begroot door het toepassen van het in 2017 nieuw vastgestelde dividendbeleid van het Havenbedrijf;
- Lagere lasten van € 9,5 miljoen voor bedrijfsvoeringlasten vanwege de middelen voor de groei voor de bedrijfsvoeringsfuncties die voor een deel niet zijn gebruikt in 2018 (€ 4,7 miljoen), lagere lasten voor dagelijks onderhoud van de eigen huisvestingspanden en een lagere dotatie aan de voorziening groot onderhoud (samen € 4,9 miljoen). Dit lichten we verder toe in de paragraaf overhead.

- Per saldo een negatief resultaat op de uitvoering nieuwe Wmo van € 9,5 miljoen, doordat de lasten voor Ambulante ondersteuning en Dagbesteding sinds 2017 stijgen vanwege een laagdrempelige toegang en afschaffing van de eigen bijdrage. Ook blijven Amsterdammers met zorgbehoefte langer thuis wonen, mede vanwege een hogere eigen bijdrage in de Wet Langdurige zorg (WLZ).
- Een positief resultaat van € 5,1 miljoen voor Belastingen door vooral hogere opbrengsten uit toeristenbelasting.

Gemeentebreed saldo-neutrale afwijkingen

Een saldo-neutrale afwijking houdt in dat een positieve afwijking in een programma(onderdeel) samenhangt met een negatieve afwijking in een ander programmaonderdeel. De Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Overhead kunnen onderdeel zijn van de saldo-neutrale mutaties. De afwijking op de programma's 1 tot en met 10 bedraagt € 16,0 miljoen positief. Daarnaast zijn er een paar grotere saldo-neutrale mutaties geweest:

- In de Algemene dekkingsmiddelen doteren we een bedrag van € 61,0 miljoen aan de reserve overheveling van incidentele middelen. Het gaat hier om incidentele middelen uit verschillende programma's die in 2018 niet zijn uitgegeven. Via deze reserve worden de middelen overgeheveld naar 2019. Voorbeelden van incidentele middelen die worden overgeheveld zijn de incidentele middelen voor achterstallig onderhoud (DORA) voor verkeer en openbaar vervoer (€ 11,1 miljoen), het restant van de Joodse tegoeden (€ 10,0 miljoen), de incidentele middelen voor openbare orde en veiligheid (€ 4,0 miljoen) en inrijbeperkende maatregelen (€ 3,5 miljoen);
- Het voordelig renteresultaat van € 14,9 miljoen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting is toegevoegd aan de algemene reserve. In programmaonderdeel A.3 Financiering is het renteresultaat € 14,9 miljoen hoger dan begroot. Dit is conform de beleidsnota 'Risicomanagement 2018-2022' gedoteerd aan de algemene reserve en zorgt daarmee voor een nadelig resultaat in het programmaonderdeel A.4 Algemene reserve. Gemeentebreed is dit neutraal;
- In de Algemene dekkingsmiddelen is een voordelig resultaat van € 7,1 miljoen door een hogere uitkering uit het Gemeentefonds voor onder meer bodemsanering (€ 6,4 miljoen). In programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen ontstaat door deze ontwikkeling een negatiever resultaat omdat we deze uitkering toevoegen aan de reserve bodemsanering.

Opbouw begrote resultaat

In de oorspronkelijk vastgestelde Begroting 2018 (en ook in de Viermaandsrapportage 2018) was er een sluitende begroting jaarschijf 2018. Bij de Najaarsnota 2018 was er een begrotingssaldo van € 28,9 miljoen negatief door het verwerken van mee- en tegenvallers op de uitvoering van de begroting. Dit kwam vooral door een tegenvaller voor het verwerken van de effecten uit de mei- en septembercirculaire van het gemeentefonds (€ 52,6 miljoen) en een meevaller door hogere belastingopbrengsten voor onder meer de OZB en de toeristenbelasting (€ 18,9 miljoen). De afwijkingen ten opzichte van de najaarsnota lichten we op hoofdlijnen per programma toe in paragraaf 2.3.

Reserves en voorzieningen

In 2018 is de bestuursopdracht opschonen reserves afgerond, waarbij ruim 50 reserves zijn opgeheven. Ten opzichte van de begroting is in 2018 € 376,1 miljoen meer gedoteerd en € 82,9 miljoen minder onttrokken aan reserves. De totale afwijking is daarmee € 458,9 miljoen. In 2017 was de afwijking overigens € 458 miljoen (€ 122 miljoen meer gedoteerd en € 336 miljoen minder onttrokken). De afwijkingen in de mutaties rond reserves en voorzieningen (ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting) lichten we verder toe in paragraaf 2.4.

Investeringen en de schuldontwikkeling

Het afgelopen jaar investeerden we met ongeveer € 0,9 miljard fors in de stad. De grootste investeringen in de stad zijn vooral gedaan in:

- Het bouwrijp maken en inrichten van de openbare ruimte en infrastructuur;
- Onderwijshuisvesting;
- De Noord/Zuidlijn;
- De openbare ruimte zoals parkeervoorzieningen, kades, bruggen, tunnels, wegen, verlichting en verkeerssystemen.

Door de forse investeringen steeg de externe schuld in 2018 met € 634 miljoen naar € 4,8 miljard.

Inkopen

Amsterdam heeft in 2018 voor € 2,1 miljard ingekocht. De gemeente heeft net als voorgaande jaren zelf onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid van deze inkopen. Hieruit blijkt dat het bedrag voor onrechtmatigheden ten opzichte van 2017 is verdubbeld naar een bedrag van ruim € 100 miljoen. Belangrijkste veroorzakers van deze onrechtmatige uitgaven zijn de doorwerking van de onrechtmatigheid uit voorgaande jaren, enkele verlopen grote gemeentelijke raamovereenkomsten en het verlengen van verlopen contracten die niet meer verlengd hadden mogen worden. Het college maakt zich grote zorgen over de in 2018 opgelopen onrechtmatigheid en heeft een Bestuursopdracht Inkoop ingesteld en een verandermanager aangesteld. De bestuursopdracht heeft als doel op korte termijn de rechtmatigheid van de inkoopuitgaven te verbeteren. Zo moeten verbetermaatregelen in het inkoopstelsel worden doorgevoerd om in de toekomst nieuwe onrechtmatigheden te voorkomen of te minimaliseren.

Solvabiliteit

De solvabiliteit van de gemeente Amsterdam voor 2018 bedraagt 58% en ligt daarmee ruim binnen de norm van de Vereniging Nederlandse Gemeenten voor een houdbare schuld. Met de ontwikkeling van de schuld, het eigen vermogen en het balanstotaal beweegt de gemeente zich ruim binnen de marges die passend zijn bij houdbare overheidsfinanciën. Een verdere toelichting geven we in paragraaf 2.5.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen daalde in 2018 licht van 1,41 naar 1,25 en valt daarmee binnen de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Deze bandbreedte heeft de gemeenteraad vastgelegd. De daling van het weerstandsvermogen komt vooral doordat in het coalitieakkoord € 30 miljoen is onttrokken aan de algemene reserve. De daling is verder vooral toe te schrijven aan het verminderen van het risico op plan en claim schade, de BTW heffing over de opbrengsten van parkeren op straat en het negatieve rekeningresultaat. Daarnaast zien we ook stijging van risico's, vooral bij bruggen, kades en (jeugd)zorg. Een verdere toelichting wordt gegeven in paragraaf 2.6.

Frictiekosten

Bij het opmaken van de rekening is gebleken dat in 2018 in totaal een bedrag van € 6,8 miljoen als frictiekosten wordt aangemerkt. Door het negatieve rekeningresultaat hebben we besloten om de € 6,8 miljoen gemaakte frictiekosten in het jaar 2018 volledig te onttrekken aan de frictiekostenreserve. Deze frictiekosten worden bij de Voorjaarsnota 2019 verwerkt in de begroting. Paragraaf 2.7 gaat in op de behaalde bezuinigingen en de gemaakte frictiekosten in 2018.

2.3 Analyse resultaat op hoofdlijnen per programma

Het resultaat van € 35,9 miljoen negatief analyseren we hieronder op basis van de grotere afwijkingen per programma, waarbij we de resultaten afzetten tegen de laatst vastgestelde begroting (de Najaarsnota 2018 met een saldo van € 28,9 miljoen negatief). Onderstaande afwijkingen tellen op tot ongeveer € 7,0 miljoen.

Programma 1 Dienstverlening (positief € 6,8 miljoen)

Het positieve resultaat komt vooral door:

- Lagere lasten van € 2,6 miljoen voor incidentele middelen die in 2018 zijn toegekend en doorlopen in 2019 voor onder meer prioriteiten nieuwbouwdepot Noord (€ 1,5 miljoen) en de businesscase basisregistratie Waardering Onroerende Zaken (€ 0,9 miljoen). Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 1,6 miljoen voor Dienstverlening vanwege een krappe arbeidsmarkt waardoor de instroom van nieuwe medewerkers achterblijft bij de vraag voor zowel de vaste inzet (€ 0,9 miljoen) als flexibel personeel (€ 0,7 miljoen);
- Lagere ICT kosten van € 1,2 miljoen. Vanwege gebrek aan uitvoeringscapaciteit zijn ICT projecten bij Dienstverlening vertraagd. Een deel van deze incidentele middelen van € 0,6 miljoen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Hogere baten van € 0,8 miljoen voor Informatie. Dit komt onder meer doordat meer bestuurlijke boetes zijn opgelegd tegen een gemiddeld hoger tarief (€ 0,4 miljoen) en doordat we extra vergoedingen ontvingen voor huisbezoeken door de landelijk aanpak adreskwaliteit (€ 0,2 miljoen).

Programma 2 Openbare orde en veiligheid (positief € 10,1 miljoen)

Het positieve resultaat wordt vooral veroorzaakt door:

- Lagere lasten van € 6,2 miljoen voor diverse programma's binnen Veiligheid. De grootste afwijkingen zitten vooral bij de lokale integrale aanpak radicalisering, de subsidie voor bedreigde instellingen, de Top600 en Top400 aanpak en Informatie Gestuurde Handhaving. Van deze middelen wordt € 4,0 miljoen via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019. In het programmaonderdeel 2.3 Veiligheid worden deze afwijkingen verder toegelicht;
- Een incidentele onderbesteding van € 2,3 miljoen omdat het invullen van de extra toegekende formatie voor handhavers, mede door de krapte op de arbeidsmarkt, pas in de loop van 2018 is ingevuld. Hierdoor zijn de personeel gerelateerde lasten zoals loonkosten, opleiding en uitrusting lager;
- Hogere baten van € 1,3 miljoen voor Bestuurlijke Boete Overlast Openbare Ruimte (€ 0,7 miljoen) en overige ontvangen bestuurlijke boetes en dwangsommen van 2018 en eerdere jaren (€ 0,5 miljoen), omdat het niet voorspelbaar is wanneer deze worden ontvangen.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte (positief € 5,7 miljoen)

Het positieve resultaat is onder meer het gevolg van:

- Lagere lasten van € 14,3 miljoen voor vooral beheer openbare ruimte voor Dora fase 1 (€ 11,2 miljoen). Door tekorten van bouwmaterialen en personeel heeft een aantal maatregelen vertraging opgelopen en zijn de planningen verschoven. Tevens waren er lagere lasten voor verkeersvoorzieningen (€ 3,1 miljoen) door vooral het niet volledig besteden van de middelen voor inrijbeperkende maatregelen (€ 3,5 miljoen). Deze werkzaamheden lopen nog door in 2019 en de incidentele middelen van € 14,7 miljoen worden overgeheveld;
- Hogere lasten van € 4,7 miljoen door een toevoeging aan de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds vanuit de vrijval van de reserve egalisatie CAN. Deze toevoeging was niet begroot;
- Hogere lasten van € 3,7 miljoen voor onder meer goot onderhoud en vervanging (€ 1,7 miljoen), extra straatreiniging en gladheidbestrijding in het Centrum (€ 1,2 miljoen) en extra uitgaven voor kaders en bruggen (€ 0,8 miljoen). We lichten dit verder toe in programmaonderdeel 3.4;
- In totaal is voor het beheer en (vervangings-)onderhoud van de railinfrastructuur (BORI) ongeveer € 13 miljoen minder besteed. Voor deze lasten ontvangen we een subsidie van de Vervoerregio. Het is een resultaat-neutrale afwijking;

- In totaal is in 2018 per saldo voor een bedrag van € 50,6 miljoen minder onttrokken aan de reserves Stedelijk Mobiliteitsfonds en Tijdelijk Parkeerfonds. Dit komt vanwege hogere inkomsten van € 4,7 miljoen voor onder andere straatparkeren en P+R en lagere lasten van € 45,9 miljoen voor incidentele en structurele lasten en verschillende verrekeningen met stadsdelen die ten laste komen van het SMF. Deze lagere lasten worden verder toegelicht in de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds. Deze mutaties verlopen via de reserve en hebben daarom geen effect op het resultaat.

Programma 4 Werk, inkomen en Participatie (positief € 0,4 miljoen)

Het positieve resultaat bestaat grotendeels uit:

- Lagere onttrekking van € 4,3 miljoen aan de egalisatiereserve Inkomensdeel en conjunctuur. Omdat het aantal Amsterdammers dat een beroep deed op een uitkering lager is uitgevallen dan begroot, bleek deze onttrekking niet nodig;
- Lagere lasten van € 2,0 miljoen door het niet besteden van incidentele coalitiemiddelen voor de werkbrigade. Dit kwam onder andere door een lagere instroom dan verwacht, doordat meer opdrachten zijn uitgevoerd waar baten voor zijn ontvangen en doordat er een tegemoetkoming in de loonkosten is ontvangen (de bijdrage Lage Inkomens Voordeel (LIV)). Daarnaast zijn de lasten voor de jeugdwerkloosheid lager als gevolg van vertraging in de start van een aantal activiteiten;
- Een onderbesteding van € 1,9 miljoen op het onderdeel Schuldhulpverlening. Deze extra middelen vanuit het Rijk zijn pas bij de najaarsnota ontvangen en daarom is hiervoor in 2018 geen juiste, doelmatige besteding gevonden. Deze middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lagere personeelslasten van € 1,3 miljoen als gevolg van het later invullen van vacatures, omdat aanvankelijk rekening werd gehouden met een mogelijke overschrijding;
- Een lagere bijdrage van het Europees Subsidie Fonds (ESF) van € 0,7 miljoen door een aangescherpt controleregime van het Ministerie van SZW, waarbij wij voorzichtigheidshalve een lager realisatiepercentage van 90% aanhouden voor de reguliere ESF bijdrage.

Programma 5 Onderwijs, Jeugd en diversiteit (negatief € 27,7 miljoen)

Het negatieve resultaat heeft vooral betrekking op:

- De hogere uitgaven van € 38,3 miljoen voor jeugdhulp, vooral door een stijging van het aantal cliënten en zwaardere verwijzing van zorg. In het nieuwe stelsel specialistische jeugdhulp verwijzen de Ouder- en Kindteams (OKT) vaker dan verwacht naar duurdere jeugdzorg. Dit komt door het feit dat er een te groot gat lijkt te bestaan tussen de tarieven van het lichtere zorgsegment B en het duurdere zorgsegment C. Daarnaast krijgen kinderen steeds later een Wet Langdurige Zorg (WLZ) indicatie waardoor de zorg langer vanuit de jeugdwet moet worden betaald. Een specifiek onderdeel betreft de uitgaven van € 7,7 miljoen binnen de Individuele Betaal Opdrachten (IBO's). Dit zijn betalingen aan instellingen die vóór 2018 een contract hadden, maar na 1 januari 2018 niet. Er dient zorgcontinuïteit geboden te worden aan kinderen die op 31 december 2017 in zorg waren;
- Lagere uitgaven voor de uitvoering van Voor- en vroegschoolse educatie van € 8,0 miljoen. Vanuit de Wet harmonisatie kinderopvang is per 1 januari 2018 een eigen bijdrage ingevoerd. Mede daardoor is er minder gebruik gemaakt van de voorschool. Daarnaast is in de planning van de uitgaven uitgegaan van een door het Rijk aangekondigde korting op de rijksbijdrage onderwijsachterstandenbeleid (OAB) 2018. Deze korting is later in het jaar door het Rijk grotendeels herroepen;
- Lagere uitgaven van € 0,9 miljoen voor de instroombeurzen voor de uitvoering van het amendement 'tegengaan van het Lerarentekort'. Een deel van deze uitgaven is voor het schooljaar 2018-2019 en komt in kalenderjaar 2019 tot besteding. Deze middelen worden overgeheveld naar 2019;

- Lagere lasten van € 0,6 miljoen vanwege het doorschuiven van een deel van de incidentele middelen "Amendement 474, Discriminatie: zero tolerance" naar 2019 (€ 0,5 miljoen) en het doorschuiven van incidentele middelen "museale voorziening slavernijverleden" naar 2019 (€ 0,1 miljoen).

Programma 6 Welzijn, sport en zorg (negatief € 4,9 miljoen)

Het negatieve resultaat wordt voor een belangrijk deel verklaard door:

- Per saldo een negatief resultaat op de uitvoering nieuwe Wmo van € 9,5 miljoen, vanwege hogere lasten van € 12,3 miljoen en een extra onttrekking van € 2,8 miljoen uit de egalisatiereserve Wmo. De lasten voor de Ambulante ondersteuning en Dagbesteding stijgen sinds 2017 vanwege laagdrempelige toegang en afschaffing van de eigen bijdrage. Ook blijven Amsterdammers met zorgbehoefte langer thuis wonen, mede door een hogere eigen bijdrage in de Wet Langdurige Zorg (WLZ). Daarnaast is in 2018 het aantal aanbieders uitgebreid, is er een ruimer aanbod en zien we een toename van specifieke doelgroepen (statushouders en mensen met een licht verstandelijke beperking);
- Lagere lasten van € 2,9 miljoen voor Hulp bij het huishouden (Hbh). Dit wordt vooral veroorzaakt doordat minder Amsterdammers dan verwacht gebruik maken van deze voorziening. Dit is een landelijke trend. In 2018 was wel een toename te zien van het aantal Amsterdammers dat gebruik maakt van de Ondersteuning bij het Huishouden (Obh);
- Lagere lasten van € 3,2 miljoen voor de woonvoorzieningen. In 2018 is het beleid op onderdelen verruimd. Daarnaast krijgen Amsterdammers met een verhuisindicatie sinds 2018 voorrang. De verwachting was dat de uitgaven voor woonvoorzieningen hierdoor zouden toenemen. De ontwikkeling van de kosten blijft achter bij de verwachting;
- Hogere lasten van € 2,1 miljoen voor de opvang van specifieke doelgroepen. Dit komt door hogere personele lasten vanwege het toegenomen beroep op de diverse vormen van opvang.

Programma 7 Economie en cultuur (positief € 5,1 miljoen)

Het positieve resultaat komt grotendeels door:

- Lagere lasten van € 1,9 miljoen vanwege de ontwikkeling van evenemententerreinen. Door vertraging in de besluitvorming over de ontwikkeling van N1 kavel hebben we € 1,1 miljoen minder besteed. Voor de overige evenementlocaties loopt er een langdurend vooronderzoek. Het restant budget van € 0,8 miljoen wordt overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 1,8 miljoen in het programma Economie voor het verstrekken van minder subsidies voor onder meer Tabakspanden (€ 0,9 miljoen) en de subsidieregeling Economische Ontwikkeling en Innovatie (SEOI) 2018 (€ 0,6 miljoen). Een uitgebreide toelichting is opgenomen in 7.3 Economie;
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen voor de prioriteit Kunst in de openbare ruimte. Deze middelen zijn in de begroting beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van urgent onderhoud, herplaatsen van kunstwerken en het aanschaffen van nieuwe werken in ontwikkelgebieden (€ 1,5 miljoen). Deze middelen zijn nog niet volledig besteed omdat de oplevering in 2019 plaatsvindt. De activiteiten lopen nog door en deze middelen worden overgeheveld;
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen door het niet besteden van incidentele middelen voor het opzetten van een landelijk digitaal stelsel voor het registreren van monumentaal erfgoed (€ 0,6 miljoen) en voor wandkunst, winkelpuien, erfgoedsubsidie en mobiel erfgoed (€ 0,3 miljoen). Deze middelen worden overgeheveld naar 2019.

Programma 8 Duurzaamheid en water (positief € 3,4 miljoen)

Het positieve resultaat is vooral het gevolg van:

- Per saldo een voordelig resultaat van € 2,0 miljoen in het programmaonderdeel Afval.

Dit komt vooral doordat de kapitaallasten lager uitvielen dan begroot;
- Lagere kosten van € 0,9 miljoen voor Baggeren/Drijfvuilvissen/Oevervoorzieningen door lagere stortkosten, verschuivingen in de planning en een lagere personele bezetting;
- Hogere opbrengsten van € 0,4 miljoen vanwege een eindafrekening met NUON over 2016 en 2017 voor het plaatsen van oplaadpunten. Deze was niet begroot. Daarnaast zijn er incidentele inkomsten Milieuzone.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen (positief € 1,0 miljoen)

Het positieve resultaat is vooral het gevolg van:
- Hogere zakelijke lasten van € 7,0 miljoen voor de afrekening van onroerende zaak belasting (OZB) en lasten van Waternet over 2018 en eerdere jaren, doordat eind 2018 inzicht is gekomen in de totale zakelijke lasten die gemeentebreed betaald moeten worden. Deze zakelijke lasten waren maar voor een deel begroot;
- De lagere lasten van € 5,6 miljoen vanwege een hogere productie van medewerkers die ingezet worden bij binnengemeentelijke opdrachtgevers. Hierdoor is er een hogere dekking die als negatieve last is verantwoord;
- Een hogere dotatie aan de reserve bodemsanering van € 6,4 miljoen, doordat uit het Gemeentefonds (decembercirculaire) een additionele bijdrage ontvangen is voor de bodemsanering in de Petroleumhaven vanwege de oorlogsschade uit WO-II. Tegenover deze dotatie staan hogere opbrengsten uit het Gemeentefonds;
- Hogere baten van € 3,9 miljoen door incidenteel meer aanvragen met hoge legesinkomsten dan geraamd in 2018 vanwege de marktafhankelijkheid van omgevingsvergunningen (WABO) en afwikkeling van dossiers over oude jaren. Hierin zat een aantal grote aanvragen met veel legesinkomsten;
- Hogere baten van € 1,6 miljoen voor stedenbouwkundige plannen. Dit komt door niet begrote en geplande bijdragen van buiten gemeentelijke opdrachtgevers voor wie we stedenbouwkundig werk hebben gedaan;
- Lagere lasten van € 1,7 miljoen vanwege het temporiseren van werkzaamheden voor de Passenger Terminal Amsterdam en Sprong over het IJ. Deze incidentele middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen voor de bouwtaken die de Omgevingsdienst uitvoert in opdracht van de gemeente Amsterdam en de uitvoering van het opdrachtgeverschap. De verwachte groei van vergunningaanvragen bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied is vooralsnog uitgebleven. In het programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke Ordening en Bouwtoezicht wordt dit verder toegelicht;
- Per saldo is voor € 161,3 miljoen meer gedoteerd aan het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas. De afwijkingen worden vooral veroorzaakt door een vrijval voorziening plantekorten en daarnaast hogere winstnemingen/planafsluitingen, mede vanwege de vastgestelde nota financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte (ingangsdatum 1 januari 2018). Gemeentebreed is dit saldoneutraal.

Programma 10 Bestuur en organisatie (positief € 16,1 miljoen)

Het positieve resultaat is het gevolg van:
- Lagere lasten van € 10,0 miljoen voor de incidentele prioriteit voor tegemoetkoming aan de Joodse gemeenschap. Tot eind 2018 konden er subsidieaanvragen worden ingediend. De adviescommissie beoordeelt de subsidieaanvragen nadat alle aanvragen aan haar door de gemeenteraad zijn overhandigd. De adviescommissie geeft haar advies uiterlijk 1 juli 2019. De lasten zullen in 2019 volgen en de incidentele middelen worden daarom overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 6,1 miljoen voor onder meer Financiën op orde (FOO), het Concern Audit Programma en de Taskforce AO/IC, doordat we deze kosten verantwoorden in de paragraaf overhead. De uitgaven in 2018 op deze budgetten zijn € 5,0 miljoen.

Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering (negatief € 29,1 miljoen)

Het positieve resultaat is vooral het gevolg van:

- Een positief resultaat van € 19,4 miljoen voor het Gemeentefonds ten opzichte van de najaarsnota. Hiertegenover staat ook een hogere dotatie van ongeveer € 6,4 miljoen aan de reserve bodemsaneringen en nazorg in programma 9 en wordt € 12,3 miljoen gedoteerd aan de reserve overheveling incidentele middelen. In de Najaarsnota 2018 is de tegenvaller van de effecten uit de mei- en septembercirculaire van het Gemeentefonds (€ 52,6 miljoen) verwerkt;
- Hoger dividend van deelneming Haven van € 18,5 miljoen door het toepassen van het in 2017 nieuw vastgestelde dividendbeleid van het Havenbedrijf;
- Een dotatie van € 73,3 aan de reserve overheveling incidentele middelen, waarvan € 12,3 miljoen middelen uit het gemeentefonds betreft. € 61,0 miljoen betreft de overige middelen die overgeheveld worden. Deze overheveling wordt niet begroot. Overigens staan tegenover deze overheveling diverse onderbestedingen in de programma's;
- Een positief renteresultaat van € 12,1 miljoen. Dit komt door per saldo lagere rentelasten en een vrijval van de renterisicobuffer van € 14,9 miljoen, die gedoteerd is aan de algemene reserve volgens de beleidsnota 'Risicomanagement 2018-2022'. Het verschil van € 2,7 miljoen aan hogere lasten komt vooral door interne verrekeningen van de omslagrente en rentetoevoegingen grondexploitaties bij programma's. Deze zijn gemeentebreed neutraal;
- Een hogere dotatie aan de algemene reserve van € 14,9 miljoen vanuit het renteresultaat;
- Een positief resultaat van € 5,1 miljoen voor Belastingen door vooral hogere opbrengsten voor toeristenbelasting (€ 6,2 miljoen) en daartegenover hogere uitvoeringslasten (€ 0,6 miljoen);
- Een positief resultaat voor erfpacht (€ 1,8 miljoen) vooral doordat er meer canon is ontvangen dan begroot door enkele grote erfpachtherzieningen van kantorenlocaties op de Zuidas;
- Lagere kosten op de post onvoorzien (€ 1,9 miljoen).

Overhead (positief € 6,1 miljoen)

Het positieve resultaat komt grotendeels door:

- Lagere lasten van € 9,5 miljoen voor bedrijfsvoeringlasten vanwege de middelen voor de groei voor de bedrijfsvoeringsfuncties die voor een deel niet zijn gebruikt in 2018 (€ 4,7 miljoen), lagere lasten voor dagelijks onderhoud van de eigen huisvestingspanden en een lagere dotatie aan de voorziening groot onderhoud (samen € 5,0 miljoen). Dit lichten we verder toe in de paragraaf overhead;
- Hogere lasten voor Bestuursondersteuning en beleidsadvisering van € 5,3 miljoen. Dit komt vooral doordat de lasten voor onder meer Financiën op orde (FOO), het Concern Audit Programma en de Taskforce AO/IC zijn begroot in programma 10 Bestuur en Organisatie, maar conform BBV richtlijnen verantwoord worden in de paragraaf overhead.

2.4 Reserves en voorzieningen

In 2018 is de bestuursopdracht opschonen reserves afgerond, waarbij in de afgelopen jaren het aantal reserves (en voorzieningen) aanzienlijk is gedaald. Het college van B en W was in 2018 wederom terughoudend bij voorstellen van nieuwe reserves. In 2018 zijn ruim 50 reserves opgeschoond en opgeheven.

Ten opzichte van de begroting is in 2018 € 376,1 miljoen meer gedoteerd en € 82,9 miljoen minder onttrokken aan reserves. De totale afwijking is daarmee € 458,9 miljoen. In 2017 was de afwijking overigens € 458 miljoen (€ 122 miljoen meer gedoteerd en € 424,6 miljoen minder onttrokken). In 2018 wordt het verschil tussen begrote en gerealiseerde mutaties voor een belangrijk deel verklaard door:

- Een hogere onttrekking aan het Vereveningsfonds van € 30 miljoen en een hogere dotatie van € 147 miljoen voor grondexploitaties. Verder ook een hogere dotatie aan de reserve Zuidas van € 44 miljoen. Zie voor een nadere toelichting op de grondexploitaties de paragraaf Grondbeleid;
- Een hogere dotatie van € 73,3 miljoen aan de reserve overheveling incidentele middelen. Deze dotatie wordt niet begroot;
- Een hogere dotatie van € 52 miljoen aan de reserve afkoopsommen erfpacht. In 2018 is veel grond in erfpacht uitgegeven waardoor de canonopbrengsten en afkoopsommen hoger zijn dan geraamd;
- Een hogere dotatie van € 25 miljoen aan de reserve Noord/Zuidlijn, doordat het bedrag vrijvalt vanuit de risicovoorziening Noord/Zuidlijn. Dit budget is overgeheveld naar de bestemmingsreserve Noord/Zuidlijn;
- Een lagere onttrekking van € 36,4 miljoen en een hogere dotatie van € 10,3 miljoen aan het Stedelijk Mobiliteitsfonds. Zie voor een toelichting de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds;
- Een lagere onttrekking van € 30,6 miljoen aan de reserve Bouwstimulering. Dit betreft vooral de lagere kosten voor statushouders.

In onderstaande grafiek is het verloop van de reserves en voorzieningen in de periode 2014-2018 zichtbaar.

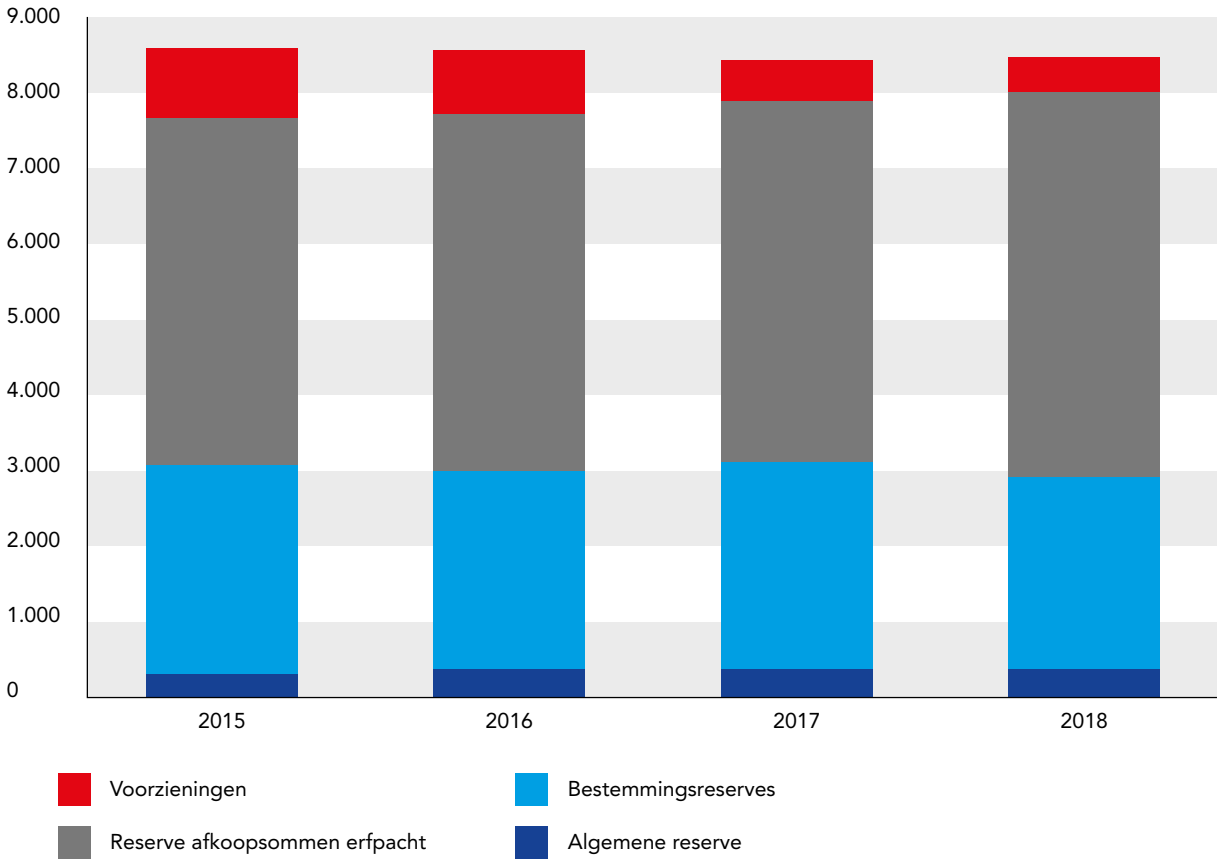

Ontwikkeling reserves en voorzieningen 2014 - 2018

Ten opzichte van 2017 zijn de voorzieningen (in financieel opzicht) en de reserves afgenomen. De voorzieningen daalden in 2018 met € 16 miljoen (- 3,6%). In totaal daalden de reserves ten opzichte van 2017 met € 24 miljoen (- 0,3%).

In de balans hebben we een uitgebreidere toelichting opgenomen op de grotere reserves en voorzieningen.

2.5 Schuld

De gemeente investeerde in 2018 fors in de stad. Onze uitgaven waren hoger dan de inkomsten. Investeringen financieren we met externe en interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal. De externe financieringsmiddelen betreffen leningen van externe partijen waarover we rente betalen. De interne financieringsmiddelen zijn de reserves, voorzieningen en het resultaat. Het werkkapitaal is het verschil tussen de waarde van de voorraden plus de nog te ontvangen bedragen, en de nog te betalen bedragen.

De externe financieringsmiddelen stegen in 2018 met € 634 miljoen naar € 4,8 miljard. Tabel 1 toont de ontwikkeling van de externe schuld van de afgelopen vijf jaar. Hierin is ook het aandeel van de financieringsbehoefte voor erfpacht weergegeven. Het betreft hier de balanswaarde van de erfpachtgronden die canon-betalend zijn.

Grafiek 1: Ontwikkeling externe schuld 2014 – 2018

Bedragen x € 1 miljard

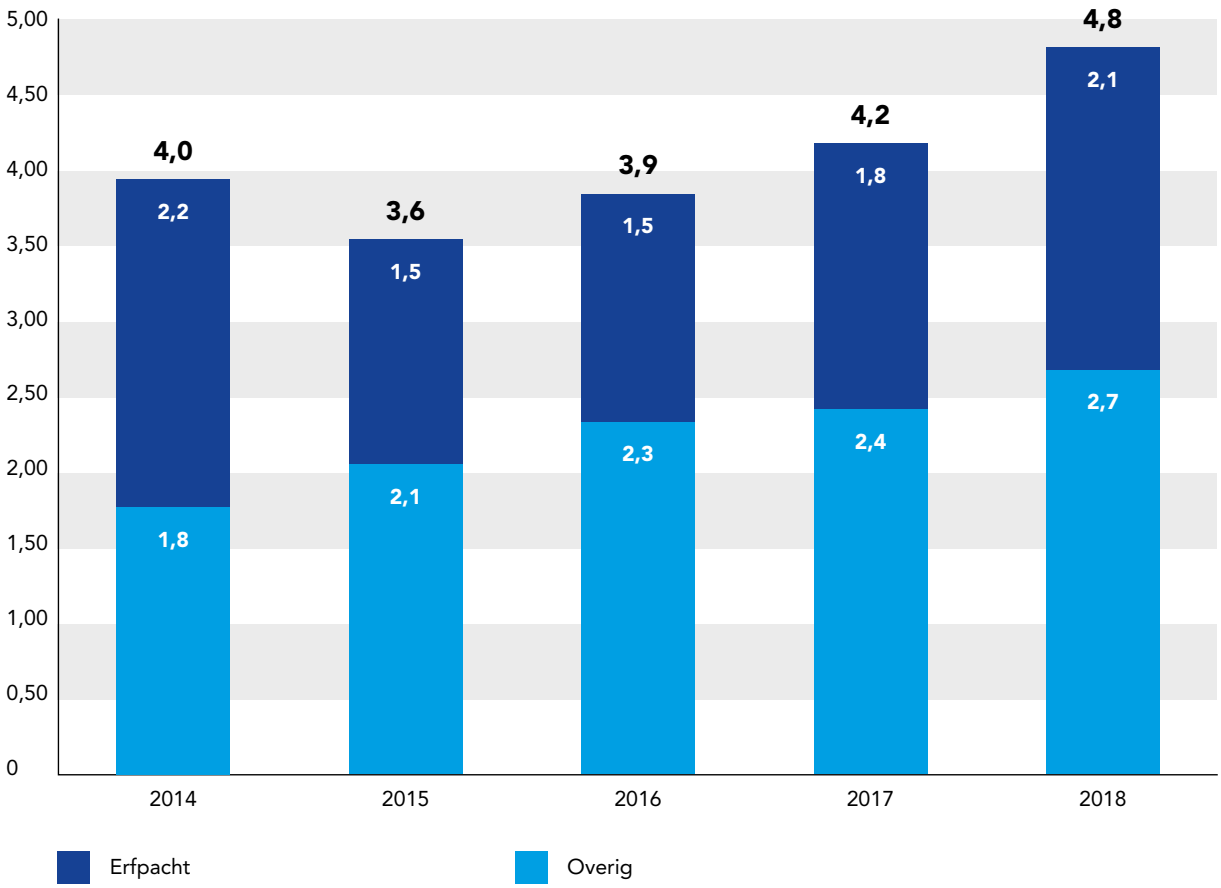

Bij de Najaarsnota 2018 was de verwachte omvang van de externe schuld voor eind 2018 begroot op € 5,4 miljard. Deze kwam uiteindelijk € 539 miljoen lager uit op € 4,8 miljard. De uiteindelijke lagere omvang van de externe schuld komt voornamelijk doordat:

- we minder hebben kunnen investeren;
- onze interne financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en jaarresultaat) hoger uitkwamen;
- de meevaller dat GVB haar financieringsbehoefte zo heeft kunnen beheersen dat ze uiteindelijk de faciliteit bij ons niet hoefde te gebruiken. Eerder verwachtten we dat GVB Activa vooruitlopend op de externe herfinanciering in 2019 tijdelijk voor ongeveer € 100 miljoen de faciliteit moest gebruiken;
- Hier tegenover stond de stijgende werkkapitaalbehoefte dat de schuld deed stijgen.

De externe schuld steeg in 2018, maar de rentelasten daalden ten opzichte van 2018 met € 2 miljoen naar € 82 miljoen. Dit kwam voornamelijk doordat we aflopende leningen tegen een lagere rente konden herfinancieren. Het rentepercentage voor het aantrekken van kortlopende leningen was in 2018 negatief, net als in 2017. Het gemiddeld rentepercentage van de totale externe financieringsmiddelen in 2018 was 1,8%.

In de paragraaf Financiering lichten we de ontwikkeling van de schuld verder toe.

2.6 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de beschikbare weerstandscapaciteit (vooral de Algemene Reserve) en de benodigde weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit is onderbouwd door de risico inventarisaties.

Bedrag x € 1 miljoen

Weerstandsvermogen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 267	€ 269	€ 371	€ 371	€ 359	€ 359	€ 325
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 267	€ 249	€ 273	€ 270	€ 270	€ 255	€ 262
Weerstandsvermogen (WSV)	1,00	1,15	1,36	1,37	1,33	1,41	1,25

Uit de tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de benodigde weerstandscapaciteit te leveren. Met een weerstandsvermogen van 1,25 voldoen we aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Een weerstandsvermogen in deze bandbreedte wordt op basis van empirisch onderzoek onder Nederlandse gemeenten als voldoende beschouwd. Er is binnen de bandbreedte voldoende comfort voor de risicodekking.

Het risicoprofiel is gedurende het jaar 2018 veranderd wat geleid heeft tot een lichte stijging van de benodigde weerstandscapaciteit. Stijging van risico zien we vooral bij bruggen, kades en (jeugd) zorg, daling komt vooral door afname van het risico op plan en claim schade en BTW heffing over de opbrengsten van parkeren op straat. Voor een verdere toelichting verwijzen we u naar de paragraaf weerstandsvermogen en de risico's beschreven in de programmabladen.

2.7 Bezuinigingen en frictiekosten

Stand van de bezuinigingen

In de bezuinigingsmonitor gaan we uitgebreid in op de stand van zaken van de verschillende lopende bezuinigingsoperaties. Onderstaande tabel geeft het totale effect van de operaties in 2018.

De monitor zelf gaat over de maatregelen die in 2018 nog niet zijn afgerond. De taakstelling voor 2018 is € 63,3 miljoen, waarvan alleen € 0,7 miljoen niet is behaald.

Bedrag x € 1 miljoen

	Totaal 2018
1 Stad 1 Opgave	18,3
Bestuursopdrachten	45,0
Totaal	**63,3**

Voor een verdere toelichting op de behaalde bezuinigingen in 2018, zie paragraaf 'Voortgang besparingsopgaven en bestuursopdrachten'.

Frictiekosten

In 2018 is een begroot bedrag van € 1,0 miljoen onttrokken en € 3,3 miljoen gedoteerd aan de reserve frictiekosten conform eerdere besluitvorming. Bij het opmaken van de rekening is gebleken dat in 2018 in totaal een bedrag van € 6,8 miljoen als frictiekosten wordt aangemerkt. Door het negatieve rekeningresultaat hebben we besloten om de € 6,8 miljoen gemaakte frictiekosten in het jaar 2018 volledig te onttrekken aan de frictiekostenreserve. Dit past binnen de totaal toegekende frictiekosten voor 2018. Deze frictiekosten worden in het begrotingsjaar 2019 verwerkt. De frictiekosten worden in het jaarverslag verantwoord in de bewuste begrotingsprogramma's als geaccordeerde kostenoverschrijdingen.

3

3. Programma's

Inleiding	34
3.1 Dienstverlening en informatie	37
3.2 Openbare orde en veiligheid	53
3.3 Verkeer en openbare ruimte	76
3.4 Werk, inkomen en participatie	122
3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	161
3.6 Welzijn, zorg en sport	193
3.7 Economie en cultuur	232
3.8 Duurzaamheid en water	259
3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	287
3.10 Bestuur en ondersteuning	325
3.A Algemene dekkingsmiddelen	345
3.B Overzicht overhead	365

Inleiding programma's

De opzet en indeling van de programma's in dit jaarverslag zijn vergeleken met het Jaarverslag 2017 licht gewijzigd. De wijzigingen lichten we hieronder toe.

1 Opzet programma's

De tien programma's bestaan elk uit drie onderdelen.
- Infographic (samenvatting op programmaniveau)
- Programmaonderdelen
- Paragraaf gebiedsgericht werken (stadsdelen)

1.1 Infographic

Net als in het vorige jaarverslag openen we elk programma met een infographic. De infographics laten in vogelvlucht de belangrijkste resultaten per programma zien. De cijfers van de begroting en het jaarverslag en de saldi daarvan worden zowel voor het gehele programma als voor ieder programmaonderdeel grafisch weergegeven in een staafdiagram, dat als volgt is opgebouwd:

	Begroting	Jaarverslag
Baten	100	200
Lasten	120	220

De begrotingscijfers die in de infographics staan, zijn niet de cijfers uit de laatst vastgestelde Begroting 2018 (stand Najaarsnota 2018). In de infographics hebben we de cijfers uit de zogeheten initiële begroting opgenomen. Deze initiële begroting staat als kolom Begroting 2018 vermeld in alle tabellen over de financiële realisatie en in hoofdstuk 7, Overzicht baten en lasten.

De infographic vormt de aanhef van het programma. Anders dan vorig jaar vervalt de programma-inleiding, omdat deze informatie al opgenomen is in de infographic ofwel in het betreffende programmaonderdeel.

We sluiten de samenvatting op programmaniveau af met de financiële realisatie waarin op hoofdlijnen wordt ingegaan op de afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde Begroting 2018 (stand Najaarsnota 2018). De financiële tabellen in de programma's en programmaonderdelen kennen geen onderscheid meer tussen enerzijds het stedelijk resultaat en anderzijds het resultaat op gebiedsgericht werken. Deze worden vanaf dit jaarverslag samengevoegd gepresenteerd. Dit is conform het voorstel tot het inkorten van het jaarverslag zoals besproken in de commissie FEZ van 13 december 2018. Een meer gedetailleerde toelichting op programmaonderdeelniveau staat in de rubriek Financiële realisatie in de programmaonderdelen.

1.2 Programmaonderdeel

In de programmaonderdelen geven we een overzicht van concrete en specifieke doelstellingen en activiteiten, met de bijbehorende indicatoren en streefwaarden. Ook gaan we in op de resultaten van het gevoerde beleid en de kosten daarvan. Daarnaast is er in de programmaonderdelen aandacht voor de reserves en voorzieningen, voor risico's en maatregelen, de geldende beleidskaders en de subsidies van betekenis. Hieronder lichten we de componenten van het programmaonderdeel toe.

Belangrijke ontwikkelingen

Hier bespreken we kort welke belangrijke ontwikkelingen in 2018 hebben plaatsgevonden. Het gaat hier vooral om ontwikkelingen die van buiten op ons af komen en die (mogelijk) gevolgen hebben voor Amsterdam en de Amsterdammers.

Specifieke beleidsdoelen en activiteiten
Per doel geven we hier aan wat het resultaat in 2018 is geweest, waarom doelen wel of niet gehaald zijn en of geplande activiteiten wel of niet zijn uitgevoerd. We geven voor ieder specifiek beleidsdoel een verantwoording onder het kopje Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel x te bereiken.

Verbonden partij(en)
We benoemen hier de verbonden partijen die worden ingeschakeld voor het behalen van de doelen.

Beleidsresultaten
Naast het (als activiteiten geformuleerde) beleid dat wordt uitgevoerd om de specifieke doelen te bereiken, is er de uitvoering van het routinematige beleid. In de rubriek Beleidsresultaten geven we per programmaonderdeel vooral aan wat het routinematige beleid is en hoeveel daaraan uitgegeven wordt. Om dit beleid en de kosten ervan inzichtelijk te maken, gebruiken we de in de administratie voor ieder programmaonderdeel vastgelegde beleidsvelden (producten). Voor de belangrijkste beleidsvelden (producten) presenteren we de in 2018 gerealiseerde baten en lasten (inclusief de mutaties in de reserves). De specifieke doelen en de bijbehorende activiteiten maken onderdeel uit van de totale beleidsuitvoering van de gemeente binnen een programmaonderdeel. Vaak beslaan de activiteiten meerdere beleidsvelden. Om inzicht te geven in het beslag van deze activiteiten op de middelen koppelen we ze aan de beleidsvelden. We doen dat op de volgende wijze:

Titel onderdeel (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten	120
Lasten	200

Let wel, het gaat in de rubriek Beleidsresultaten om het zichtbaar maken van de beleidsuitvoering en de belangrijke beleidsontwikkelingen over het hele jaar 2018 en niet om een financiële verantwoording ten opzichte van de begroting. De significante afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting bespreken we onder Financiële realisatie.

Financiële realisatie
In deze rubriek geven we redengevende verklaringen voor de afwijkingen ten opzichte van de laatst vastgestelde Begroting 2018 (stand Najaarsnota 2018). Zoals eerder verwoord maken we geen onderscheid meer tussen het stedelijk deel en gebiedsgericht werken. We presenteren vanaf dit jaarverslag één tabel per programmaonderdeel waarin deze twee onderdelen zijn samengevoegd. Daarnaast nemen we voortaan de toelichtingen op de afwijkingen in reserves alleen op onder het kopje Reserves en voorzieningen en niet meer onder Financiële realisatie.

Reserves en voorzieningen
Anders dan in het vorige jaarverslag, geven we hier alleen de reserves en voorzieningen per programmaonderdeel met redengevende verklaringen weer als er significante afwijkingen hebben plaatsgevonden (> € 0,2 miljoen) ten opzichte van de Begroting 2018 (stand Najaarsnota 2018). Dit geldt ook voor de reserves en voorzieningen waarvan het verloop in 2018 bestuurlijk relevant is. Ook hier verdwijnt de splitsing tussen het stedelijk deel en gebiedsgericht werken.

Beleidskaders
Dit onderdeel beschrijft de beleidskaders die voor het programmaonderdeel van toepassing zijn.

Risico's en maatregelen
Bij het Jaarverslag 2018 gaan we uit van de meest actuele risico's. Van deze risico's geven we aan wat eind 2018 de status is.

Subsidies van betekenis
Hier worden de belangrijkste subsidies per programmaonderdeel genoemd. Indien de realisatie over 2018 significant afwijkt van de begroting, geven we hier een toelichting op.

1.4 Paragraaf stadsdelen
In elke programma is een programmaonderdeel gebiedsgericht werken opgenomen. Hierin noemen we de belangrijkste beleidsresultaten van de stadsdelen voor het jaar 2018.

2 Algemene dekkingsmiddelen en overzicht Overhead

Na de tien programma's volgen de paragraaf Algemene dekkingsmiddelen en het overzicht Overhead.

2.1 Algemene dekkingsmiddelen
De paragraaf Algemene dekkingsmiddelen is geen programma, maar een verplicht onderdeel van de begroting en het jaarverslag volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). We spreken dan ook niet van 'programma', maar van 'onderdeel' of 'paragraaf', waarin de belangrijkste algemene inkomstenbronnen van de gemeente worden toegelicht en verantwoord.

2.2 Overzicht Overhead
In het overzicht Overhead zijn volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) de lasten van de overhead in de organisatie opgenomen. Volgens het BBV is overhead 'het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen.'

Programma 1
Portefeuillehouders: burgemeester Halsema en wethouders Meliani, Moorman en Van Doorninck

3.1 Dienstverlening en informatie

Eén gemeentelijke organisatie waarin informatie makkelijk wordt gedeeld om de Amsterdammer beter te ondersteunen en te adviseren. De klant staat centraal in onze fysieke en digitale dienstverlening.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

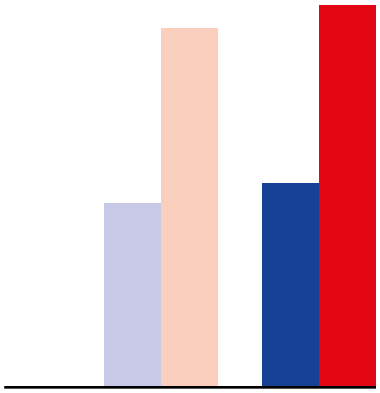

	Begroting	Jaarverslag
Baten	50,0	55,4
Lasten	97,3	103,7

3.1.1 Dienstverlening

Diensten verlenen aan burgers, ondernemers en bezoekers via de balie, telefoon, online, social media en per post.

- In onze dienstverlening staat de Amsterdammer centraal. In 2018 zijn 991.000 bezoekers aan het Stadsloket geholpen,1,5 miljoen keer Amsterdammers telefonisch te woord gestaan, 793.000 online aanvragen ontvangen. Uit de klantwaardering blijkt de tevredenheid van de Amsterdammers over de dienstverlening: balie (8,8), telefonie (8), online (6,8) en webcare (7,8).
- Om het de Amsterdammer zo makkelijk mogelijk te maken kan er meer online geregeld worden. Het aantal online aanvragen groeide in 2018 ten opzichte van 2017 met 12%.
- De missie van de Stadsbank van Lening is bijdragen aan de financiële zelfredzaamheid van de klant. We doen dit door tegen gunstige voorwaarden panden te belenen. Er waren in 2018 31.000 actieve klanten met een pandbelening (of herbelening). We zijn een spreekuur van maatschappelijke dienstverleners begonnen in de wachtkamers van de Stadsbank van Lening.

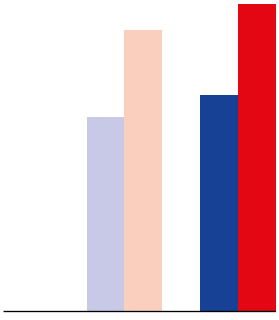

3.1.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	47,2	52,4
Lasten	68,2	74,4

3.1.2 Informatie

Gemeentelijke en externe informatie beschikbaar stellen aan burgers, ondernemers en overheden.

- In 2018 is het DataPunt verder ontwikkeld. Daarmee wordt gemeentelijke relevante informatie eenvoudig toegankelijk voor zowel intern als extern gebruik. Er is een catalogus met meer dan 300 datasets ontwikkeld en onder de naam Amsterdam City Data is het DataPunt nu ook beschikbaar voor gebruikers buiten de gemeente.
- Sinds begin 2018 worden sonderingsgegevens ontsloten via de Basisregistratie Ondergrond (BRO). Sonderen is een techniek om de draagkracht van de ondergrond op verschillende dieptes vast te stellen. Op basis van sonderingsgegevens bepalen ingenieurs bijvoorbeeld het aantal en de lengte van de benodigde heipalen.
- Het Stadsarchief heeft in 2018 met een brede publieksprogrammering 97.040 bezoekers in de Bazel verwelkomd.

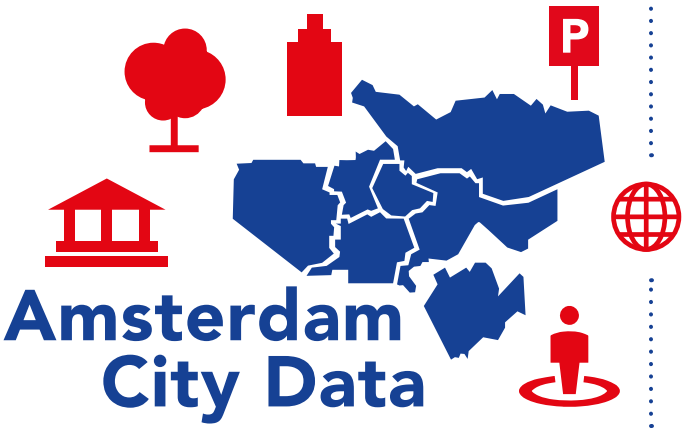

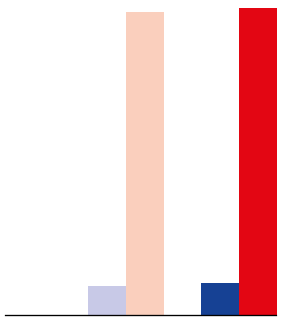

3.1.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	2,8	3,1
Lasten	29,1	29,4

Portefeuillehouders: burgemeester Halsema en wethouders Meliani, Moorman en Van Doorninck

3.1 Dienstverlening en informatie

Financiële realisatie Dienstverlening en informatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	52,0	49,8	47,9	49,0	1,0
Lasten	103,1	97,0	109,3	103,4	-5,9
Saldo van baten en lasten	**-51,1**	**-47,3**	**-61,3**	**-54,4**	**6,9**
Onttrekking reserves	0,2	0,3	6,4	6,5	0,1
Toevoeging reserves	0,1	0,3	0,2	0,3	0,2
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,0**	**0,0**	**6,2**	**6,1**	**-0,1**
Totaal programma 1	**-51,1**	**-47,3**	**-55,1**	**-48,3**	**6,8**

Het totale resultaat van programma 1 dienstverlening en informatie is in vergelijking met de begroting € 6,8 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 5,9 miljoen lagere lasten, € 1,0 miljoen hogere baten en een lagere mutatie van de reserve van in totaal € 0,1 miljoen.

Baten

De totaal gerealiseerde baten van € 49,0 miljoen zijn € 1,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 0,5 miljoen doordat er meer vergunningen zijn afgegeven als gevolg van de economische groei;
- Hogere baten van € 0,4 miljoen omdat meer bestuurlijke boetes zijn opgelegd in een categorie met een hoger tarief.

Lasten

De totaal gerealiseerde lasten van € 103,4 miljoen zijn € 5,9 miljoen lager dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Lagere kosten voor de inzet van personeel en lagere lasten voor projecten van in totaal € 3,1 miljoen, onder meer door een krappe arbeidsmarkt bleef de instroom van nieuwe medewerkers achter bij de vraag;
- Lagere uitgaven van prioriteitsmiddelen voor project nieuwbouwdepot Noord, Omega en basisregistratie Waardering Onroerende Zaken (BR WOZ) van in totaal € 2,6 miljoen. Deze middelen worden overgeheveld via de reserve overheveling incidentele middelen.

Reserves

Er is per saldo € 0,1 meer onttrokken dan begroot. In totaal is er voor € 0,2 miljoen minder onttrokken aan de financieringsreserve Stadsbank van Lening, vanwege het feit dat de frictiekosten als gevolg van de reorganisatie in 2018 lager zijn uitgevallen dan verwacht. Er is € 0,2 miljoen meer toegevoegd aan de reserve De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder vanwege het resultaat van De Nieuwe Noorder. Tegelijkertijd is er € 0,3 miljoen meer onttrokken aan deze reserve vanwege het resultaat van De Nieuwe Ooster.

Portefeuillehouders: wethouders Meliani, Moorman en Van Doorninck

3.1.1 Dienstverlening

Diensten verlenen aan burgers, ondernemers en bezoekers via balie en telefoon, per post en per e-mail en online en via sociale media.

Belangrijke ontwikkelingen

Ook in 2018 staan de Amsterdammers en bezoekers centraal in onze dienstverlening. Er bleef in 2018 aandacht voor de toegankelijkheid van de dienstverlening aan alle Amsterdammers. We hebben onderzocht hoe we de begrijpelijkheid van de schriftelijke communicatie aan burgers kunnen verbeteren. Naar aanleiding hiervan zijn brieven vereenvoudigd en getest met gebruikers uit de doelgroep 'mensen met leer- en leesproblemen'.

Steeds meer Amsterdammers willen hun zaken online regelen. We hebben onze dienstverlening meer gedigitaliseerd. Door verbeterde processen is het aantal online aanvragen in 2018 met 12% gegroeid ten opzichte van 2017. Ook kunnen Amsterdammers meer diensten online regelen. We hebben ook onderzocht hoe de website wordt gebruikt en verbeteringen doorgevoerd, zoals tab-navigatie en lettervergroter. De dienstverlening voor meldingen over overlast van personen, op het water en evenementen is in 2018 verbeterd. Amsterdammers kunnen deze overlast 24/7 melden. Urgente overlastmeldingen worden direct opgepakt en doorgezet naar de handhavers. De tijdige afhandeling van de melding wordt strikter bewaakt en de Amsterdammer ontvangt altijd een terugkoppeling van de melding. Verder blijft het voorkomen en aanpakken van fraude een speerpunt omdat de samenleving een integere en betrouwbare overheid eist. Enerzijds wijzen we onze eigen medewerkers herhaaldelijk en op verschillende manieren op de geldende gedragscode voor hun werk. Anderzijds worden de werkwijzen op de Stadsloketten bekeken en aangepast om de kans op fraude te beperken.

In 2018 ging de Stadsbank van Lening door met het optimaliseren en digitaliseren van de dienstverlening. We informeren klanten over de armoedevoorzieningen van de gemeente Amsterdam en over schuldhulpverlening. We zijn begonnen met een spreekuur van maatschappelijke dienstverleners in de wachtkamers van de Stadsbank van Lening.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **B** **C**

De gemeente levert proactief en voor de burger en ondernemers zo makkelijk mogelijk de juiste producten en diensten.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Aantal van de in totaal vijf kanalen (telefoon, online, balie, post, social media) waarvoor de tevredenheid van de burgers tussen de 7 en 8 ligt.	2 (2013)	3	5	3
1.2	Gemiddelde mate van inspanning die burger en ondernemer ervaren om een product geleverd te krijgen (5 punt schaal, hoe hoger de score hoe lager de ervaren inspanning).	3,76 (2013)	3,8	4	4,1

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

We hebben doel 1 niet gehaald. In 2018 is de tevredenheid gemeten voor de balie (8,8), telefonie (8), online (6,8) en webcare (7,8). De tevredenheid over de post is niet gemeten. Dit gebeurt vanaf 2020.

De online-tevredenheid betreft de waardering voor de algehele website van de gemeente Amsterdam. Deze is nagenoeg gelijk aan vorig jaar en voldoet bijna aan de indicator van het doel. Doel 2 is wel gehaald. Er is een lichte verbetering ten opzichte van 2017: de Amsterdammers en ondernemers vinden het makkelijker een product geleverd te krijgen.

Doel 2 — Activiteiten: A

Burgers en ondernemers weten wat de gemeente van hen weet en voor hen doet, en hebben hier invloed op.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage producten, beschikkingen en besluiten dat via de verschillende kanalen voor de burger en ondernemer inzichtelijk en toegankelijk is.	10% (2014)	40%	60%	60%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Doel 2 is gehaald. De gemeente wil burgers en ondernemers inzicht te geven in wat de gemeente van hen weet. Van vrijwel alle producten van de gemeente Amsterdam is de statusinformatie toegankelijk voor de medewerkers van het Contact Center Amsterdam en de stadsloketten. Deze informatie is via deze kanalen ook op te vragen voor burgers. De volgende stap is om deze informatie ook online beschikbaar te maken voor de Amsterdammers. Met het portaal 'Mijn Amsterdam' kan de Amsterdammer straks inloggen om zijn of haar persoonlijke informatie te raadplegen. In 2018 hebben we gebruikersonderzoeken gedaan en is een ontwerp van Mijn Amsterdam gemaakt. En we hebben voorbereidingen getroffen om de informatie te laten zien van diverse diensten en producten.

Doel 3 — Activiteiten: A B C

De gemeente verlaagt de regeldruk voor burgers en ondernemers.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Aantal producten en regels per jaar dat is geschrapt, vereenvoudigd of versneld (minder, makkelijker, duidelijker).	n.v.t.	10	10	10
3.2	In de bestuursperiode 2014-2018 is de regeldruk voor ondernemers en burgers met 30% teruggebracht. (Voor de meting wordt het Standaardkostenmodel (SKM) gehanteerd.)	100 (2014)	68%	70%	70%

Wat wij gedaan hebben om doel 3 te bereiken

We hebben de doelen 3.1 en 3.2 gehaald. Het Programma Minder Regeldruk is al in 2017 afgesloten met het behalen van 11 van de 12 doelstellingen. De eindrapportage is begin 2018 ter bespreking en kennisgeving voorgelegd aan de raadscommissie AZ. Het programma heeft een fundament gelegd voor het beperkt houden en voorkomen van toekomstige regeldruk. Mede hierdoor zijn ook in 2018 de gestelde doelen gerealiseerd.

Doel 4 — Activiteiten: D

De gemeente spoort fraude actief op.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
4.1	Aantal processen binnen Dienstverlening waar fraudeherkenning is ingebouwd.	n.v.t.	10	12	12

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

We hebben doel 4 gehaald. Fraude voorkomen is een van de speerpunten van de gemeente. In steeds meer werkprocessen is fraudebeheersing ingebouwd. Bijvoorbeeld in de informatievraag en de documenten die worden opgevraagd bij de aanvraag van een (eerste) reisdocument, eerste inschrijving, parkeervergunning en het doorgeven van een verhuizing. Zo hebben we beheersmaatregelen genomen om mogelijk misbruik van gehandicaptenparkeerplaatsen en buitenlandse rijbewijzen aan te pakken. Als we fraude, of een poging daartoe, signaleerden, hebben we actie ondernomen, volgens de procedures.

Activiteit A — Doelen **1** 2 3

Burger/ondernemer in zijn eerste contact direct het product leveren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage van het totaal aantal producten dat in één keer online of via de andere kanalen kan worden geleverd aan de burger of ondernemer.	n.v.t.	35%	50%	50%

Activiteit B — Doelen **1** 2 3

Ontwikkeling van een integraal klantbeeld opgebouwd vanuit alle kanalen (balie, telefonie, online; dit geeft de gebruiker onder andere inzicht in welke gegevens we van hem hebben en aan welke lopende zaken we voor hem werken).

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal producten/processen dat online ontsloten is voor de burger en ondernemer.	5 (2014)	12	14	14

Activiteit C — Doelen **1** 3

Regeldruk gestructureerd aanpakken via diverse methoden (klantprocesmanagers, focusteam, voortgangsrapportage).

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Percentage jaarlijks met alle betrokken partijen uitgewerkte gevallen van tegenstrijdige of overbodige regelgeving tegenover het totaal aantal door burgers en ondernemers ingediende gevallen.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit D — Doelen **4**

Werkprocessen zo in te richten dat vroegtijdige signalering van fraude mogelijk is.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Procentuele toename aantal opgespoorde fraudegevallen.	n.v.t.	75%	100%	100%

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 1.1	**Baten** 52,4	**Lasten** 74,4

Dienstverlening overig

Baten 0,3
Lasten 0,9

Bureau Gevonden Voorwerpen is in 2018 gaan werken met iLost, een digitaal platform voor gevonden voorwerpen. Dit zorgde ervoor dat het aantal verloren eigendommen dat aan eigenaren is terugbezorgd, is gestegen naar bijna 25% (2017: 21%).

Klantcontactkanalen

Baten 26,7
Lasten 59,2

Dienstverlening vindt plaats via de stadsloketten, het Contact Center Amsterdam (CCA), online en via sociale media. In 2018 zijn de volgende ontwikkelingen en verbeteringen gerealiseerd:

- Uitbreiding van de dienstverlening zodat de meldingen van Amsterdammers 24 uur per dag, 7 dagen per week en 365 dagen per jaar opgepakt kunnen worden. Jaarlijks komen er circa 200.000 meldingen 'overlast openbare ruimte ' binnen. Deze worden nu 24/7 opgepakt en doorgezet en tijdig afgehandeld en teruggekoppeld aan de melders. In 2018 zijn we begonnen met overlastmeldingen over personen, het binnenwater en evenementen. Uit de eerste analyses en resultaten blijkt dat we de meldingen sneller en tot meer tevredenheid afhandelen.
- Mensen zonder vast woonadres kunnen bij het sociaal loket een "briefadres" aanvragen, zodat ze post kunnen ontvangen en er extra sociale zorg in gang kan worden gezet.
- Bij het digitale Privacyloket van de gemeente Amsterdam kunnen Amsterdammers sinds mei 2018 terecht met verzoeken over de verwerking van hun persoonsgegevens. Deze aanvraag kan ook fysiek bij de Stadsloketten gedaan worden.
- Amsterdammers met een bezoekersvergunning om te parkeren kunnen hun bezoek gemakkelijker telefonisch of digitaal aan- en afmelden met hun persoonlijke login-gegevens.
- De gemeentelijke website is verbeterd. Er is een Engelstalige versie, een lettervergroter en er kan gebruik worden gemaakt van tab-navigatie. Ook is de vindbaarheid verbeterd en kan de site beter op een mobiele telefoon gebruikt worden.
- Weggeknipte fietsen kunnen (zelfs binnen 24 uur) tegen betaling terugbezorgd worden op een woon- of werkadres in Amsterdam. Bij aflevering moet een legitimatiebewijs en de fietssleutel getoond worden.
- De online dienstverlening van de Stadsbank van Lening is verbeterd. Zo is het eenvoudiger geworden om online de eigen gegevens te controleren en online een belening te verlengen.

Pandhuis

Baten 17,8
Lasten 3,5

Belenen (Stadsbank van Lening)

De missie van de Stadsbank van Lening is om bij te dragen aan de financiële zelfredzaamheid van de klant, door panden tegen gunstige voorwaarden te belenen. Er zijn 31.000 actieve klanten met een pandbelening (of herbelening). Het percentage van de pandbeleningsvergoeding bleef in 2018 ongewijzigd op 15%.

Verkiezingen, referenda en enquêtes

Baten -
Lasten 3,8

Op woensdag 21 maart 2018 waren in Amsterdam verkiezingen voor de gemeenteraad en de stadsdeelcommissies. Tegelijkertijd vond het landelijk raadgevend referendum plaats over de Wet

op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Er zijn 559 stembureaus op 400 locaties ingezet. 94% van de stemlocaties (op een locatie kunnen meerdere stembureaus zijn gevestigd) was toegankelijk voor mindervaliden (rolstoeltoegankelijk). Het opkomstpercentage voor de drie verkiezingen was:

Gemeenteraad	52,2%
Stadsdeelcommissies	47,4%
Referendum	54,7%

De verkiezingen zijn goed verlopen en binnen budget uitgevoerd.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	49,4	46,9	45,7	45,9	0,2
Lasten	75,8	67,9	77,3	74,0	-3,3
Saldo van baten en lasten	**-26,4**	**-21,0**	**-31,6**	**-28,1**	**3,5**
Onttrekking reserves	0,2	0,3	6,4	6,5	0,1
Toevoeging reserves	0,1	0,3	0,2	0,3	0,2
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**6,2**	**6,1**	**-0,1**
Totaal programmaonderdeel 1.1	**-26,4**	**-21,0**	**-25,4**	**-22,0**	**3,4**

Het totale resultaat van het programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening is in vergelijking met de begroting € 3,4 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 3,3 miljoen lagere lasten, € 0,2 hogere baten en een lagere onttrekking aan reserves van € 0,1 miljoen.

Financiën en verzwaard toezicht directie Dienstverlening

Sinds maart 2017 staat de directie Dienstverlening onder verzwaard toezicht. Aanleiding voor het verzwaard toezicht waren onvoldoende voorspelbaarheid van de budgetoverschrijdingen en gebrekkig inzicht in de achterliggende oorzaken. Hiervoor is een verbeterplan opgesteld. In 2018 zijn twee voortgangsrapportages opgeleverd. Uit de rapportages blijkt een gestage verbetering van de interne financiële bedrijfsvoering bij de afdeling Dienstverlening. De raad wordt via voortgangsrapportages separaat geïnformeerd over de voortgang.

Baten

De totaal gerealiseerde baten zijn € 0,2 miljoen hoger dan begroot als gevolg van:

- Hogere baten van € 0,5 miljoen doordat er meer vergunningen zijn afgegeven als gevolg van de economische groei.
- Lagere baten van € 0,5 miljoen door minder inkomsten uit begrafenissen en crematies bij De Nieuwe Ooster, omdat er minder uitvaarten waren dan begroot. Hier staan ook minder kosten tegenover.
- Enkele kleinere (positieve) afwijkingen bij de Stadsbank van Lening van in totaal € 0,2 miljoen.

Lasten

De totaal gerealiseerde lasten van € 74,0 miljoen zijn € 3,3 miljoen lager dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Lagere kosten voor de inzet van personeel van in totaal € 1,6 miljoen. Onder meer door een krappe arbeidsmarkt bleef de instroom van nieuwe medewerkers achter bij de vraag. Zowel de inzet van vast (€ 0,9 miljoen) als van flexibel personeel (€ 0,7 miljoen) was lager dan geraamd.
- Lagere ICT-kosten van € 1,2 miljoen. Door andere prioriteiten was er een gebrek aan uitvoerings-capaciteit, waardoor ICT-projecten zijn vertraagd. Deze incidentele ICT-projecten worden in 2019 afgerond. Een bedrag van € 0,6 miljoen wordt overgeheveld naar 2019.
- De totale lasten bij De Nieuwe Ooster zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot, doordat er minder uitvaarten waren dan begroot. De baten waren daardoor echter ook lager, waardoor per saldo een nadelig resultaat van € 0,3 miljoen is ontstaan. Dit leidt tot een niet begrote onttrekking aan de egalisatiereserve Exploitatie Nieuwe Ooster en Nieuwe Noorder.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 1.1 Dienstverlening	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve goudprijsrisico Stadsbank van Lening	4,9	-	4,9	-	4,9	-
Financieringsreserve Stadsbank van Lening	2,1	-	1,6	-	1,4	0,7
Reserve Egalisatie exploitatie Nieuwe Ooster en Nieuwe Noorder	0,1	0,2	-	0,4	0,3	0,2

Reserve goudprijsrisico en Financieringsreserve Stadsbank van Lening

Er is in totaal een bedrag van € 5,9 miljoen vrijgevallen uit de reserve goudprijsrisico en de financieringsreserve van de Stadsbank van Lening in het kader van de bestuursopdracht "opschonen reserves en voorzieningen". Dit is conform de begrote stand en verloopstaat van de Najaarsnota 2018.
Daarnaast is er voor € 0,2 miljoen minder onttrokken aan de financieringsreserve Stadsbank van Lening, omdat de frictiekosten van de reorganisatie in 2018 lager zijn uitgevallen dan verwacht.

Reserve Egalisatie exploitatie Nieuwe Ooster en Nieuwe Noorder

Vanwege het nadelige resultaat is er afgerond € 0,3 miljoen meer onttrokken aan de reserve Nieuwe Ooster en Nieuwe Noorder.

Beleidskaders

- De Visiebrief digitale overheid 2017 (mei 2013). Daarin staat hoe de overheid uiterlijk 2017 afspraken over verbeterde dienstverlening aan bedrijven en burgers wil bereiken;
- De Kieswet (1989), het Kiesbesluit (1989) en de Wet raadgevend referendum (2015) regelen de organisatie van verkiezingen en raadgevende referenda. Binnen de gemeente worden de kaders vastgesteld in de Verordening op de stadsdelen (2017), de Verordening op het burgerinitiatief, het volksinitiatief en het referendum (2016) en het Kiesreglement (2017);
- Pandhuiswet 2014 regelt de maximale hoogte van de beleenvergoeding, de minimale lengte van de beleentermijn en schrijft voor welke informatie we aan consumenten moeten geven;
- Gevonden voorwerpen: hierover staan in het Burgerlijk Wetboek de regels voor de taakuitvoering 'zorgplicht onbeheerde zaken'. Het gaat over de registratie en het beheer van verloren en gevonden voorwerpen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Onvoldoende inzicht in de klantbewegingen en kanaalvoorkeuren waardoor niet de beste verhouding inspanning/resultaat kan worden bereikt. Dit kan tegenvallende prestaties en kosten met zich meebrengen.	Dit risico is aanzienlijk verminderd door de ontwikkeling van instrumenten zoals 'Individuele klantreizen', waarbij zo goed mogelijk wordt ingespeeld op de behoefte van de klant. Afwegingen omtrent efficiency en uitvoeringskosten worden hier ook altijd in meegenomen. Dit risico blijft ook in het komend jaar bestaan.
2. Onvoorziene ontwikkelingen in de klantvraag waardoor prestaties en kosten onvoldoende kunnen worden voorspeld.	Dit risico is in 2018 steeds aanwezig geweest en blijft ook voor de toekomst relevant. Wel zijn er beheersmaatregelen van toepassing. Door goede samenwerking binnen de gemeente wordt een betere voorspelling van de klantvraag mogelijk. Daarbij proberen we tot een meerjarige verfijning te komen (een zgn. "rolling forecast').
3. Medewerkers zijn nog niet klantgericht genoeg. De 'vraag achter de vraag' wordt onvoldoende gesteld, waardoor we niet voldoen aan het principe 'in één keer goed'.	Dit risico is aanzienlijk afgenomen door een goede training en ondersteuning van medewerkers, zowel in de stadsloketten als in het Contact Center Amsterdam (CCA). Niettemin blijft dit een permanent aandachtspunt bij de training en in de dagelijkse aansturing van de medewerkers.

Actuele risico's	Maatregelen
4. De vernieuwing is deels gebaseerd op digitalisering en goede ICT-systemen. Achterblijvende prestaties op dit gebied leiden tot tegenvallende prestaties in de dienstverlening.	Dit risico is in 2018 van belang geweest en blijft actueel. Door te werken met personeel met de juiste expertise en door een goede samenwerking binnen de gemeente met de experts op dit gebied kan dit risico worden beheerst. De ontwikkelingen in de digitale technologie vormen een belangrijke omgevingsfactor, die van invloed is op de gemeentelijke prestaties op dit gebied.
Nieuw risico	**Maatregelen**
1. Er zijn verschillende integriteitsrisico's beschreven bij het raadplegen en bewerken van Basisinformatie en bij het verstrekken van waardevolle documenten, zoals: ■ Het ongeoorloofd raadplegen of wijzigen van gegevens in de Basisregistratie Personen; ■ Onterechte verstrekking van waardevolle documenten als paspoort, rijbewijs of ID- kaart; ■ Onterechte verstrekking van vergunningen.	Om deze risico's te beheersen zijn we in 2018 begonnen met het nemen van diverse procesgerichte en gedragsbevorderende beheersmaatregelen.
Vervallen risico	**Maatregelen**
1. Onvoldoende capaciteit en middelen om de dienstverlening via WhatsApp en webcare mee te laten groeien met de behoefte, waardoor de klanttevredenheid afneemt.	Dit risico is in belang afgenomen is daarom vervallen.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.1.2 Informatie

Gemeentelijke en externe informatie beschikbaar stellen aan burgers, ondernemers en overheden.

Belangrijke ontwikkelingen

De vraag naar overheidsinformatie stijgt, binnen en buiten de gemeente. We willen dat iedereen deze informatie altijd kan gebruiken. Maar dan natuurlijk wel binnen de grenzen van de privacywetgeving. Daarom is het DataPunt ook in 2018 verder ontwikkeld.

Het Amsterdamse dataportaal Amsterdam City Data stelt open data over de stad beschikbaar aan burgers, ondernemers en onderwijsinstellingen. Het gaat om open data, die niet terug te brengen zijn tot personen. Het zijn data van de gemeente Amsterdam en van andere overheidsinstellingen, bedrijven en organisaties. De data gaan over thema's als verkeer en infrastructuur, toerisme en cultuur, stedelijke ontwikkeling en zorg en welzijn.
Medewerkers van de gemeente Amsterdam kunnen ook een deel van de data zelf (op de kaart) bekijken, doorzoeken en selecteren. Ze kunnen data zoals bedrijven, buurten, panden raadplegen, adressen downloaden en er zijn actuele streetview-beelden van straten, de haven, de grachten van Amsterdam en grondexploitaties. Verder kunnen gebruikers zelf selecties van kadastrale gegevens maken, weergeven op een kaart of downloaden als spreadsheet. Voor medewerkers zijn actuele en toekomstige grondexploitatiekosten opgenomen, met relevante informatie over kosten en baten en details per stadsdeel.

In 2018 hebben we processen verbeterd om gegevens voor de basis- en kernregistraties efficiënter in te winnen. Zo zijn we intensiever gaan samenwerken met woningcorporaties waardoor we sneller beschikken over gegevens van hun gebouwen. Dit zorgt voor een kwaliteitsverbetering van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en betere onderbouwing van de WOZ-waarde. Daarnaast bewaken en verbeteren we de kwaliteit van de Basisregistratie Personen (BRP). Dat doen we door adresonderzoeken uit te voeren op basis van risicosignalen die Basisinformatie ontvangt van het programma Landelijke Aanpak Adreskwaliteit. We werken hierbij nauw samen met de directies Wonen en Werk, Participatie en Inkomen. Daarmee dragen wij actief bij aan het tegengaan van fraude.

Als toezichthouder draagt het Stadsarchief (c.q. de Gemeentearchivaris) bij aan goed informatiebeheer in de stad, door de kwaliteitscriteria vast te stellen en de uitvoering te toetsen. In 2018 zijn de laatste voorbereidende stappen gezet voor de vervanging van de digitale infrastructuur (digitale beheer-, bewaar- en raadpleegomgeving) en is gestart met de bouw van het nieuwe archiefdepot waarmee voldoende fysieke archiefcapaciteit voor de toekomst is gewaarborgd.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B C D E

De gemeente beschikt over betrouwbare, vindbare en op elk moment toegankelijke informatie en maakt op een slimme manier gebruik van deze informatie om haar werk beter te kunnen doen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Aantal unieke bezoekers van de Archief- en Beeldbank op jaarbasis.	(2016)	1.598.213	1.250.000	1.546.889

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Het aantal gratis downloadbare scans in de Beeld- en Archiefbank is in 2018 met 6 miljoen stuks toegenomen tot 35 miljoen. De groeiende beschikbaarheid van scans voorziet in de behoefte. Dit blijkt uit het toenemend aantal bezoekers.

Doel 2 — Activiteiten: A B C D E

De gemeente benut alle beschikbare informatiebronnen en werkt hierdoor effectief en efficiënt.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage jaarlijkse groei van het aantal informatie-raadplegingen uit DataPunt.	(2016)	368%	25%	645%

Wat wij in 2018 hebben gedaan om doel 2 te bereiken

Het aantal bezoekers op data.amsterdam.nl is in 2018 fors gestegen, onder andere door meer naamsbekendheid. De indicator Percentage jaarlijkse groei van het aantal informatieraadplegingen uit DataPunt is in 2018 gebaseerd op: 568.711 bezoekers met in totaal 10.019.061 informatie-raadplegingen.

Doel 3 — Activiteiten: B D

De gemeente signaleert en controleert via gemeentelijke informatie oneigenlijk gebruik, misbruik en fraude en onderneemt actie hiertegen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage jaarlijkse vermindering onjuiste gegevens in de Basisregistratie Personen.	n.v.t.	1,4%	2,0%	2,0%

Wat wij in 2018 hebben gedaan om doel 3 te bereiken

Streefwaarde is gehaald. Eind 2017 zijn procesverbeteringen doorgevoerd voor het uitvoeren van adresonderzoeken. Deze verbeteringen hadden onder meer als doel het aantal adresonderzoeken, waarbij personen toch blijken te wonen op het onderzoeksadres, terug te brengen. Hierdoor konden we focussen op situaties waarbij personen niet wonen waar ze zijn ingeschreven. Resultaat hiervan is een stijging van 6,0% van de adresonderzoeken die werden afgerond met een mutatie naar het juiste adres.

Activiteit A — Doelen: 1 2

Verder ontwikkelen van één loket (DataPunt), waarmee we gegevens beschikbaar stellen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Totaal aantal ontsloten gegevensbronnen via het DataPunt.	n.v.t.	19	20	26

Activiteit B — Doelen: 1 2 3

Professioneel beheren van de landelijke basis- en Amsterdamse kernregistraties.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Totaal aantal in beheer genomen basisregistraties.	4 (2014)	6	7	8

Activiteit C Doelen 1 3

Online beschikbaar stellen van datasets met informatie over de stad en regio.

Activiteit D Doelen 1 2 3

Met datasets gebiedsrapportages over sociale en fysieke omstandigheden van elk gebied in de stad maken.

Activiteit E Doelen 1 3

Adviseren over en digitaal beschikbaar stellen van specifieke informatie.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 1.2	**Baten**	3,1	**Lasten**	29,4

Informatiediensten (Activiteit A, B, C en E)

Baten 0,5
Lasten 7,2

Met de indicator bij Activiteit A 'Totaal aantal ontsloten gegevensbronnen via het gegevensloket' meten het aantal ontsloten gegevensbronnen in de raadpleegomgeving voor geo-informatie. Deze raadpleegomgeving is onderdeel van het gegevensloket DataPunt. In 2018 zijn acht gegevensbronnen ontsloten. Het gaat onder meer om de Alcoholverbodsgebieden, de Taxistandplaatsgebieden, de Bedrijfsinvesteringszones en de Basisregistratie Ondergrond (BRO).

Met de indicator bij Activiteit B 'Totaal aantal in beheer genomen basisregistraties' meten we het aantal ontsloten basisregistraties. In het vierde kwartaal van 2018 werd de Basisregistratie Ondergrond (BRO) ontsloten.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	2,6	2,8	2,2	3,1	0,8
Lasten	27,3	29,1	32,0	29,4	-2,6
Saldo van baten en lasten	**-24,7**	**-26,3**	**-29,7**	**-26,3**	**3,4**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 1.2	**-24,7**	**-26,3**	**-29,7**	**-26,3**	**3,4**

Het totale resultaat van het programma onderdeel 1.2 Informatie is in vergelijking met de begroting € 3,4 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 2,6 miljoen lagere lasten, € 0,8 miljoen hogere baten.

Baten

De totaal gerealiseerde baten van € 3,1 miljoen zijn € 0,8 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Hogere baten van € 0,4 miljoen omdat meer bestuurlijke boetes zijn opgelegd in een categorie met een hoger tarief;
- Hogere baten door hogere vrijval van de voorziening Normaal Amsterdams Peil (NAP) van € 0,1 miljoen dan begroot Ultimo 2018 is de voorziening Normaal Amsterdams Peil opgeheven als gevolg van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen. De NAP-metingen worden in het vervolg in de reguliere begroting opgenomen;
- Hogere baten van € 0,2 miljoen door meer huisbezoeken in het kader van de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit, detachering en overige.

Lasten

De totaal gerealiseerde lasten van € 29,3 miljoen zijn € 2,6 miljoen lager dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Lagere lasten van € 1,5 miljoen door het niet volledig besteden van prioriteitsmiddelen voor project nieuwbouwdepot Noord in 2018. Het depot wordt conform planning in 2019 opgeleverd. De resterende incidentele middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lager lasten van € 0,3 miljoen door het niet volledig besteden van de prioriteitsmiddelen Omega voor het meerjarige project toegankelijk maken archiefcollecties. In 2018 is een inhaalslag gemaakt om de achterstanden uit 2017 grotendeels weg te werken. Het laatste deel wordt in 2019 gedaan. De resterende incidentele middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen. De incidenteel toegekende middelen voor het project Waardering Onroerende Zaken (BR WOZ) zijn laat in het jaar toegekend. Het project wordt later gerealiseerd. De resterende incidentele middelen worden overgeheveld naar 2019.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel zijn reserves en voorzieningen niet van toepassing.

Beleidskaders

- Landelijk stelsel van basisregistraties. De wetten en kaders voor het vastleggen, beheren en gebruiken van gegevens zijn per afzonderlijke registratie wettelijk geregeld en de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) methodiek wordt gevolgd;
- De Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG, 25 mei 2018). Dit is het Europees kader voor hoe Amsterdam omgaat met persoonsgegevens. Met het Stedelijke kader verwerken persoonsgegevens (2018) gemeente Amsterdam voldoen we aan de AVG.
- Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG);
- De IV Governance. In 2014 is de Governance informatievoorziening vastgesteld. Hierin staat hoe de gemeentelijke informatievoorziening is ingericht;
- De Wet Hergebruik Overheidsinformatie (2015). Volgens deze wet moeten openbare overheidsgegevens en -informatie zo gemakkelijk mogelijk beschikbaar zijn voor burgers en bedrijven, tenzij er een uitzonderingssituatie voor geldt;
- Archiefwet 1995, de Archiefverordening 2008 en het Besluit Informatiebeheer 2010 schrijven voor dat we procesgebonden informatie (archiefstukken) in goede, geordende en toegankelijke staat bewaren.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door persoonlijke belangen of druk uit de omgeving worden gegevens in de basis- en kernregistraties onrechtmatig gemuteerd, ingezien of geëxporteerd.	We trainen en informeren medewerkers dat ze werken met vertrouwelijke gegevens. Medewerkers ondertekenen een geheimhoudingsverklaring.
2. We beheren en bewaren verworven archieven niet volgens wet- en regelgeving.	Er wordt een nieuwe archiefdepot gebouwd (2019) en de digitale infrastructuur (beheer-, bewaar- en raadpleegomgeving) wordt vervangen (2019), waarmee het fysiek en digitaal beheer weer aan wet- en regelgeving voldoet.
3. Organisaties en informatiebronnen zijn versnipperd waardoor informatie moeilijk toegankelijk is.	We ontwikkelen DataPunt om informatie uit bestaande systemen beschikbaar te stellen.
4. Verouderde, moeilijk te koppelen ICT-toepassingen bemoeilijken het beschikbaar stellen van gecombineerde informatie.	De ICT-toepassingen standaardiseren we en we verminderen het aantal. DataPunt biedt voorzieningen waarmee ICT-toepassingen eenvoudig gegevens kunnen ophalen.
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Door nieuwe wetgeving vallen incidentele opbrengsten weg, omdat de levering van de gegevens nu (deels) onder de spelregels voor hergebruik van overheidsinformatie (een deel van de archiefbescheiden) vallen of zelfs open data geworden zijn (datasets). In die gevallen mag er slechts een marginale vergoeding gevraagd worden.	Deze inkomstenderving vangen we zoveel mogelijk in de begroting op. Bij de najaarsnota is een oplossing voor deze inkomstenderving bij het beheer van documenten gevonden. Het risico kan komen te vervallen.
2. Het generieke gemeentelijke beleid Bescherming Persoonsgegevens dat is vastgesteld in 2011 is niet overal bekend in de organisatie. De decentralisatie van taken in het sociaal domein, de digitalisering en de nieuwe Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) vragen om een herijking van het huidige beleid.	Er is een herijkt stedelijk beleid Bescherming persoonsgegevens ingevoerd met de strategie, het beleid en de governance voor de bescherming van persoonsgegevens.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.1.3 Gebiedsgericht werken

Dienstverlening

In de stadsdelen Noord en Oost bevinden zich de gemeentelijke begraafplaatsen De Nieuwe Noorder en De Nieuwe Ooster. De laatste is onderdeel van de hoofdgroenstructuur van Amsterdam. Stichting Arboretum waakt er over de bomen. De werkgroep Stenen Archief waakt over de bijzondere monumenten en hun verhalen om de verborgen schatten van de begraafplaats te ontsluiten.

Samen verzorgden ze maatwerk voor de uitvaarten, net zo kleurrijk en divers als de mensen van de stad. Er vonden in 2018 in totaal 681 begravingen en 2.009 crematies plaats.
Daarnaast vonden er vijf oorlogsherdenkingen en een avondherdenking voor nabestaanden plaats.

Programma 2
Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.2 Openbare orde en veiligheid

Alle Amsterdammers, ondernemers en toeristen verdienen een veilige en leefbare stad. Misstanden worden aangepakt, radicalisering krijgt geen ruimte en handhaving gebeurt op effectievere en slimmere wijze met meer nadruk op gedragsbeïnvloeding.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

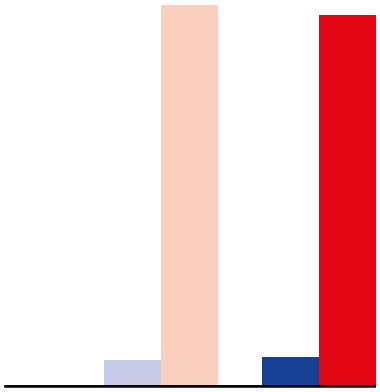

	Begroting	Jaarverslag
Baten	10,9	12,1
Lasten	158,2	153,9

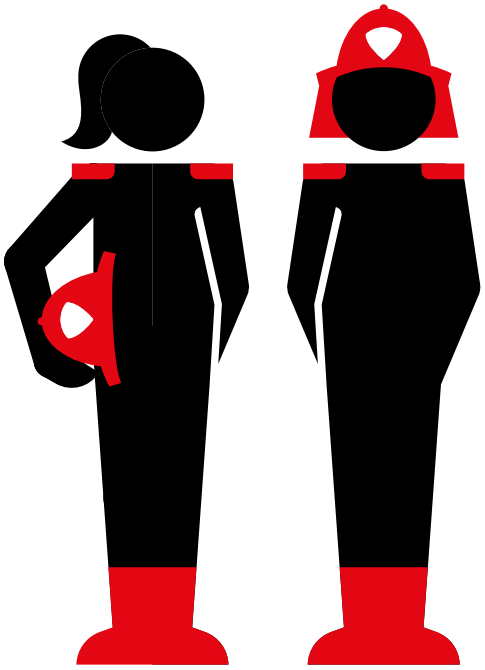

3.2.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweerzorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

- Eind 2018 is een rapport gepresenteerd. Dat ging over de vraag of er extra maatregelen en acties nodig zijn om een doorbraak te forceren in het moderniseren van de brandweer (rapport 'Bouwen aan vertrouwen'). Op basis van dit rapport stelde de Veiligheidsregio het volgende vast:
  - Modernisering van de brandweer naar een open, flexibele en diverse organisatie is onverminderd noodzakelijk;
  - Het is voor de toekomst van de brandweerorganisatie van groot belang dat het onderlinge wantrouwen wordt doorbroken.
- De brandweer sloot in oktober 2018 opnieuw een samenwerkingsovereenkomst met de grote woningcorporaties in Amsterdam, waarin gezamenlijk ingezet wordt op een nog brandveiligere regio. Zo krijgen corporatiemedewerkers training over brandveiligheidsaspecten en komen er rookmelders en voorlichtingscampagnes voor huurders.

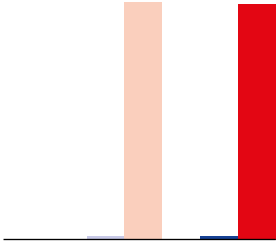

3.2.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	1,0	1,1
Lasten	74,1	73,3

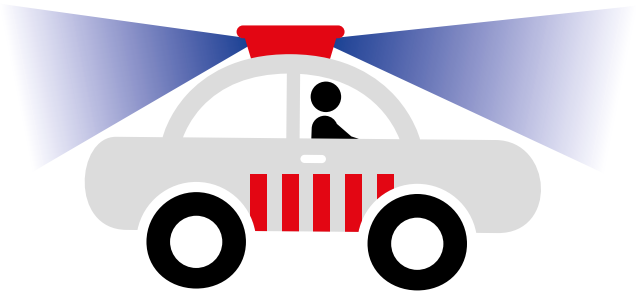

3.2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving

Door toezicht en handhaving zorgen voor een veilige en leefbare openbare ruimte.

- In het Wallengebied is veel overlast, zoals
  - geluidsoverlast;
  - drukte;
  - criminaliteit;
  - rommel.

  Begin augustus 2018 namen we vier kortetermijnmaatregelen om de ergste directe overlast terug te dringen:
  - betere doorstroming van bezoekers in het Wallengebied regelen;
  - overlast op het water bestrijden;
  - reinigen en handhaven;
  - direct innen van boetes.

  Verschillende partijen werkten nauw samen om deze maatregelen uit te voeren.
- Programma Gastvrouwen/Gastheren is een succesvolle aanvulling op de reguliere handhavingscapaciteit. De gastvrouwen en gastheren observeren en signaleren. Ze dragen zichtbaar bij aan de dienstverlening op straat. Toezicht, Werk en Inkomen, Pantar en Handhaving en Toezicht werken hierbij samen.
- In 2018 verlengden we de pilot met digitale handhaving van foutparkeren op de stoep. Met de beelden van de scanauto's van de parkeercontrole wordt het merendeel van de overtredingen op foutparkeren gesignaleerd en beboet. Deze vernieuwende aanpak is succesvol.

3.2.3 Veiligheid

Handhaven van openbare orde en de veiligheid van mensen, goederen en gebieden.

- In 2018 namen we verschillende maatregelen om overlast en uitgaansgeweld in de Leidsebuurt te verminderen. Dat deden we vanuit de ervaringen met de pilot op het Rembrandtplein. Er is onder andere onderzoek gedaan naar de beste manieren om mensen te verwijzen. Dit zal leiden tot diverse aanpassingen in de openbare ruimte. Ook zijn er via de BIZ (bedrijfsinvesteringzone) in de Leidsebuurt hosts (gastheren en gastvrouwen ingezet.
- De Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten (BIO) ging in 2017 stadsbreed gelden. In de vastgoedsector, projectontwikkeling en gronduitgifte komen we regelmatig buitenlandse financieringsconstructies tegen. Het onderzoek naar buitenlandse financieringsconstructies vanuit de BIO gaf onder meer inzicht in malafide financiering van vastgoed en grondontwikkeling. De kennis over complexe (buitenlandse) financieringsconstructies nemen we op in trainingen van medewerkers. Daarnaast is er binnen de organisatie meer inzicht in en overzicht over complexe casuïstiek waarbij sprake is van niet-transparante ondernemings- en financieringsconstructies.
- We hebben een boek uitgebracht met medewerking van partijen als de Politie en het Openbaar Ministerie over demonstreren als grondrecht: Demonstreren "Bijkans Heilig". Het boek is een handreiking voor politieagenten en beleidsambtenaren die met demonstraties te maken hebben.

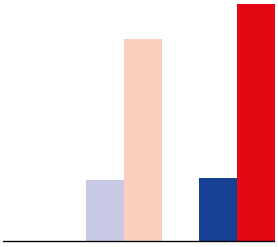

3.2.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	7,5	7,7
Lasten	24,7	29,0

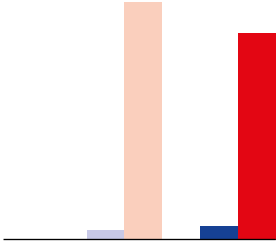

3.2.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	2,4	3,3
Lasten	59,4	51,6

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.2 Openbare orde en veiligheid

Financiële realisatie Openbare orde en veiligheid

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	9,8	9,7	9,0	10,3	1,3
Lasten	153,2	158,2	162,7	153,9	-8,8
Saldo van baten en lasten	**-143,4**	**-148,5**	**-153,7**	**-143,6**	**10,1**
Onttrekking reserves	5,4	1,3	1,8	1,8	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**5,4**	**1,3**	**1,8**	**1,8**	**0,0**
Totaal programma 2	**-138,0**	**-147,2**	**-151,8**	**-141,7**	**10,1**

Het programma Openbare orde en veiligheid heeft tegenover de begroting een positief resultaat van € 10,1 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 1,3 miljoen en lagere lasten van € 8,8 miljoen dan begroot.

Baten

De totale baten van € 10,3 miljoen zijn € 1,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door de hogere baten van de Bestuurlijke Boete Overlast Openbare Ruimte (€ 0,7 miljoen). Daarnaast komt dit door de ontvangen bestuurlijke boetes en dwangsommen van 2018 en eerdere jaren (€ 0,5 miljoen).

Lasten

De totale lasten van € 153,9 miljoen zijn € 8,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door de volgende redenen.

- lagere lasten van € 6,2 miljoen voor verschillende programma's binnen Veiligheid. De grootste afwijkingen zitten vooral bij de lokale integrale aanpak radicalisering, de subsidie voor bedreigde instellingen, de Top600 en Top400 aanpak en Informatie Gestuurde Handhaving. Van deze middelen hevelen we € 4,0 miljoen via de reserve overheveling incidentele middelen over naar 2019. In het programmaonderdeel 2.3 Veiligheid lichten we deze afwijkingen verder toe;
- Invulling van de extra toegekende formatie voor handhavers is, ook vanwege de krapte op de arbeidsmarkt, pas in de loop van 2018 op gang gekomen. Hierdoor is er een Incidentele onderbesteding van € 2,3 miljoen op personeel gerelateerde lasten zoals loonkosten, opleiding en uitrusting;
- lagere lasten van € 0,2 miljoen bij "Brandweer en crisisbeheersing" omdat we minder besteedden aan de verbouwing van het (crisis)beleidscentrum.

Reserves

In totaal is € 1,8 miljoen aan de reserves onttrokken volgens de begroting.

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.2.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweerzorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2018 zijn er belangrijke stappen gezet in het moderniseren van de brandweer:
- Brandpreventie heeft een flinke impuls gekregen door woningbezoeken;
- De bedrijfsvoering verbeterde met minder overtredingen van de Arbeidstijdenwet, ziekteverzuim en overwerk;
- De diversiteit van de organisatie nam toe.

Daarnaast startte de Proeftuinkazerne op 2 januari 2019. Belangrijkste vernieuwing in deze kazerne is dat er binnen een 2 x 8 uur rooster productiever en flexibeler gewerkt kan worden.
Naast de repressieve taken wordt meer aandacht besteed aan de preventieve taken, zoals woninginspecties en voorlichting over brandveiligheid.

In 2018 gaven we extra aandacht aan een risicogerichte aanpak voor de grootste veiligheidsrisico's. Ook zijn grote stappen gezet in de opzet van een publiek-private samenwerking in het Westelijk havengebied. Samen met het bedrijfsleven, de Port of Amsterdam en de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland zijn afspraken gemaakt om de Gemeenschappelijke Brandweer Amsterdam (GBA) te realiseren in 2020.

In 2018 is de dekking in de hele regio verbeterd. Binnen Amsterdam zijn twee redvoertuigen verplaatst, zodat de opkomsttijden kunnen verbeteren en medewerkers flexibeler ingezet kunnen worden.

Tot slot is eind 2018 een onderzoek gepresenteerd. De vraag was of er extra maatregelen en acties noodzakelijk zijn om een doorbraak te forceren in het moderniseren van de brandweer tot een open, flexibele en diverse organisatie met moderne arbeidsverhoudingen (rapport 'Bouwen aan vertrouwen'). Op basis van dit rapport heeft de Veiligheidsregio vastgesteld dat de modernisering van de brandweer tot een open, flexibele en diverse organisatie onverminderd noodzakelijk is. De ingezette koers uit de Transitieovereenkomst en het Manifest wordt dan ook voortgezet.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B**

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland is strategisch, tactisch en operationeel zo goed mogelijk voorbereid op crises.
Het optreden bij rampen en crisis wordt in regionaal en in multidisciplinair verband voorbereid om bij een ramp binnen Amsterdam direct en passend te kunnen handelen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage gerealiseerde multidisciplinaire opleidingsplannen.	n.v.t.	74%	75%	92%
1.2	Percentage calamiteiten- en crisisplannen gebruiksklaar.	90% (jaar n.v.t.)	90%	90%	92%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland was ook in 2018 strategisch, tactisch en operationeel goed voorbereid op crises. Het percentage gerealiseerde activiteiten uit de opleidingsplannen was 92%. In voorgaande jaren zijn er activiteiten afgelast vanwege de afwezigheid van personeel. In 2018

is dit aanmerkelijk verbeterd waardoor het percentage is gestegen.
Het percentage gebruiksklare calamiteiten- en crisisplannen voldoet aan de gestelde norm. In 2018 zijn het Afval Energie Bedrijf en Verenigd Cargadoorskantoor onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO) regeling komen te vallen. Dit is specifieke wetgeving voor bedrijven die met veel gevaarlijke stoffen werken. Hiervoor zijn plannen vastgesteld in het Veiligheidsbestuur.

Doel 2 — Activiteiten: A B

Brand voorkomen, beperken en bestrijden en bewustzijn van brandveiligheid in de Veiligheidsregio vergroten.
Volgens de Wet Veiligheidsregio's is de brandweerzorg binnen Amsterdam regionaal georganiseerd.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Gemiddelde rapportcijfer voor het brandveiligheidsbewustzijn van bewoners.	7 (2013)	7 (2016)	7	7,4
2.2	Percentage realisering van de opkomsttijden redvoertuigen (portiekwoningen vóór 1945).	50% (2013)	46%	50%	41%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Om branden te voorkomen richt de brandweer zich steeds meer op het verbeteren van het brandveiligheidsbewustzijn van inwoners. Dit naast de repressieve taak: branden blussen en redden van mens en dier. Eind 2017 is de 2 jaarlijkse-meting naar het brandveiligheidsbewustzijn van bewoners gehouden. Daaruit bleek dat het brandveiligheidsbewustzijn is toegenomen naar 7,4 (tegenover 7,2 in 2015). In 2020 volgt weer een onderzoek. In 2018 is een nieuw convenant gesloten met woningbouwcorporaties om de brandveiligheid in woningen te verbeteren. Tevens is binnen de brandweer afgelopen jaar een reorganisatie ingezet in de afdeling risicobeheersing. Daarbij ligt de nadruk op 'risicogericht werken'.
In het Dekkingsplan 2018-2022 is afgesproken om twee ladderwagens te verplaatsen om beter aan de opkomsttijd te kunnen voldoen. In september zijn twee redvoertuigen van Osdorp en IJsbrand naar Teunis en Pieter verplaatst. Verwachting is dat deze verplaatsing in 2019 een positief effect zal hebben op deze doelstelling. Door de spreiding van de redvoertuigen is het vooral in Amsterdam-West niet goed mogelijk de gestelde norm te halen. De gemiddelde verwerkingstijd bij de meldkamer is ongeveer 1:30. De gemiddelde uitruktijd is ongeveer 1:44. Dit betekent dat objecten, die meer dan 3 minuten rijden van de kazerne liggen, niet binnen de gestelde norm van 6 minuten bereikt kunnen worden.

Doel 3 — Activiteiten: A B

Tijdige en juiste alarmering van hulpdiensten en gemeenten in de Veiligheidsregio.
De meldkamer van de hulpdiensten – brandweer, politie, ambulancezorg – is regionaal georganiseerd.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage 24/7 operationeel voor gelijktijdige meldingen.	n.v.t.	100%	100%	100%

Doel 4 — Activiteiten: C D E

Op niet-voorziene ordeverstoringen wordt passend gereageerd.
Het beleidscentrum faciliteert tijdens rampen, crises en grootschalige evenementen vanuit het stadhuis de multidisciplinaire besluitvorming voor de gemeente Amsterdam en de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
4.1	Beleidscentrum 24/7 paraat.	n.v.t.	100%	100%	100%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 en 4 te bereiken

Voor het doel 'Op niet-voorziene ordeverstoringen wordt passend gereageerd' en het doel 'Tijdige en juiste alarmering van de hulpdiensten' bestaat er een regionale crisisorganisatie. Daarnaast was de meldkamer in 2018 24/7 operationeel voor gelijktijdige meldingen. De regionale crisisorganisatie bereidt zich voor op niet-voorziene ordeverstoringen door:

- (grote) oefeningen houden;
- planvorming;
- samenwerkingsafspraken.

Dit doen we langs vier strategische thema's:

1. Vitale digitale infrastructuur (cyber, data & elektriciteit/continuïteit van de samenleving);
2. Terrorismegevolgbestrijding;
3. Risico- en crisiscommunicatie;
4. Havenveiligheid.

Activiteit A — Doelen **1** 2 3

De Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland financieren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage tankautospuiten dat op tijd arriveert.	76% (2014)	59%	76%	58%

Activiteit B — Doelen **1** 2 3

Toezien op de kwaliteit van uitvoering van de taken van de Veiligheidsregio.

Activiteit C — Doelen **4**

Het multidisciplinair voorbereiden van demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van de bevoegdheden van de burgemeester.

Activiteit D — Doelen **4**

De burgemeester van Amsterdam adviseren over demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van zijn bevoegdheden.

Activiteit E — Doelen **4**

Tijdens crises, rampen en grootschalige evenementen functioneert het beleidscentrum als locatie voor multidisciplinaire besluitvorming.

Voor de activiteiten B, C, D en E zijn bij de Begroting 2018 geen indicator en streefwaarden bepaald.

Verbonden partij(en)

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA)

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) is een gemeenschappelijke regeling. Zij voert de wettelijke taken uit de wet op de Veiligheidsregio uit. Bij alle genoemde doelen in dit programmaonderdeel wordt de VrAA ingeschakeld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 2.1	**Baten** 1,1	**Lasten** 73,3

Brandweer en crisisbeheersing

Baten 1,1
Lasten 73,3

Het percentage tankautospuiten dat op tijd arriveert is 58%. Veel daarvan zijn Openbaar Meldsysteem (OMS)-meldingen. Dat zijn automatische meldingen van brand bij bedrijven. Bij deze meldingen moet verplicht uitgevraagd worden of er daadwerkelijk sprake is van brand. Daardoor duurt het langer voordat de auto's kunnen uitrukken. Hierdoor wordt 52% van deze meldingen binnen de normtijd bereikt.

Het opkomstpercentage bij binnenbranden is 70%. Het aantal OMS-meldingen nam toe vergeleken met het aantal binnenbranden. Dat beïnvloedt het totale opkomstpercentage negatief.
Ook stegen bij binnenbranden de uitruktijd (ongeveer 10 seconden) en rijtijd (20 seconden). Bij de uitruktijden is dit waarschijnlijk een (onvermijdelijk) bijeffect van invoering van de verplichte onderkleding vanwege arbeidshygiëne.

Voor een goede brandweerzorg in de regio is in 2018 het Uitvoeringsplan van het Dekkingsplan 2018-2021 opgesteld. Daarin staan afspraken om de paraatheid en dekking waar nodig in de regio te verbeteren. Dit om de zorg volgens de Wet Veiligheidsregio's te organiseren. De uitvoering hiervan loopt op schema.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	1,1	1,0	1,0	1,1	0,1
Lasten	72,3	74,1	73,4	73,3	-0,2
Saldo van baten en lasten	**-71,2**	**-73,0**	**-72,4**	**-72,1**	**0,3**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-		-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 2.1	**-71,2**	**-73,0**	**-72,4**	**-72,1**	**0,3**

Het programmaonderdeel Brandweer en crisisbeheersing heeft ten opzichte van de begroting een positief saldo van € 0,3 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,1 miljoen en lagere lasten van € 0,2 miljoen.

Baten

De totale baten zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot. Omdat de afwijking lager is dan € 0,2 miljoen lichten we deze niet nader toe.

Lasten

De totale lasten zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt doordat er minder is besteed aan de verbouwing van het (crisis)beleidscentrum vanwege vertraging in de uitvoering. Daarnaast is minder besteed aan personele lasten. Dit komt doordat tijdelijk openstaande vacatures voor het team van crisisbestrijding en incidentbeheersing niet helemaal zijn ingevuld.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel zijn reserves en voorzieningen niet van toepassing.

Beleidskaders

- De Wet Veiligheidsregio's. Op 1 oktober 2010 trad de Wet veiligheidsregio's in werking. Met deze wet vallen de volgende onderdelen onder één organisatie:
  - brandweerzorg;
  - geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen;
  - rampenbestrijding;
  - crisisbeheersing.
- Beleidsplan Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. In dit beleidsplan formuleren we de beleidsvoornemens van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) voor de komende jaren. Daarmee voldoen we aan de wettelijke plicht zoals die in artikel 14 van de Wet op de veiligheidsregio's staat. We willen met dit beleidsplan onze sleutelpartners in de crisisbeheersing goed betrekken. Dat zijn de politie, de partijen rondom waterveiligheid of belangrijke beheerders van vitale infrastructuren.

Risico's en maatregelen

Binnen het programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing zijn bij de Begroting 2018 geen risico's benoemd. In de begroting van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland staan de risico's van de brandweer en de Veiligheidsregio. Hierin staan ook de beheersmaatregelen en de buffer die er is voor de risico's.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing zijn bij de Begroting 2018 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving

Door toezicht en handhaving zorgen voor een veilige en leefbare openbare ruimte.

Belangrijke ontwikkelingen

De groei van de stad en de drukte in de stad vragen om verdere versterking van toezicht en handhaving. In 2018 hebben we geïnvesteerd in extra handhaving en toezicht in de gehele stad, door:

1. de verbetering (24/7) van de dienstverlening en inzet op de afhandeling van meldingen;
2. de gezamenlijke aanpak van acute overlast in het Wallengebied;
3. de inzet van gastvrouwen en gastheren als aanvulling op de reguliere handhavers;
4. de start met de vorming van één organisatie Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte (THOR).

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

Amsterdam is veilig en leefbaar door handhaving en toezicht.
Zichtbaar optreden op plaatsen waar de overlast het grootst is of dreigt te worden op basis van informatiegestuurd handhaven. Voor stedelijke problematiek en bestuurlijke prioriteiten zetten we onder andere de Vliegende Brigade en de flexteams in. Voor acute vraagstukken kan dag en nacht vanuit de Vliegende Brigade een team binnen drie uur ter plaatse zijn.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Rapportcijfer buurtveiligheid.	6,3 (2013)	7,0	6,8	7,0
1.2	Veiligheidsgevoelens Amsterdamse reizigers: percentage dat zich wel eens onveilig voelt.	40% (2014)	20%	32%	15%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De kwaliteit van het uitkijken van camerabeelden en de samenwerking met de politie en de handhavers op straat was ook in 2018 hoog. Met een percentage van 17,8% (het percentage van observaties die doorgezet zijn naar handhaving) hebben we weer ruimschoots de doelstelling van 10% behaald.

We hebben 378 van de geplande 390 prostitutielocaties gecontroleerd en 70 clubs van de geplande 84. Oorzaak is dat we constateerden dat het hele jaar in het Wallen- en Spuigebied overdag een sterk verminderde bezetting van sekswerkers is, wat heeft geleid tot minder controles. Verder is een aantal clubs niet (frequent) bezocht hangende politieonderzoek of sluiting op last van de burgemeester.

De handhavers vanuit het FIT (Flexibel Interventie Team, voormalige Vliegende Brigade) worden daar ingezet waar de behoefte het grootst is. In 2018 hebben we de handhavers van het FIT succesvol ingezet op het thema afval. In de tweede helft van 2018 is de bijdrage geïntensiveerd als onderdeel van de Focusaanpak Wallen. Die prioritering heeft geleid tot meer inzet op afval en dientengevolge een lagere inzet op verkeer gerelateerde overtredingen. Om de overlast van foutparkeren vervolgens te beperken is de succesvolle pilot ‘digitaal handhaven foutparkeren’ verlengd. Daarnaast zijn de handhavers van het FIT ook veelvuldig ingezet bij diverse evenementen en de controle op de 3,5 ton en 7,5 ton regeling.

In 2018 heeft het Veiligheidsteam Openbaar Vervoer (VOV-team) de doelstelling van 9.100 interventies, ruimschoots gehaald met 14.215 interventies. Interventies verbeteren de sociale veiligheid en het veiligheidsgevoel onder ov-reizigers. Uit de Monitor Sociale Veiligheid Openbaar Vervoer (MSVOV) blijkt dat burgers zich in 2018 veiliger (85% ten opzichte van 80% in 2017) voelen in het ov. 60% van de reizigers ziet tijdens het reizen handhavers en/of surveillanten en 71% voelt zich veiliger door de aanwezigheid van handhavers en/of surveillanten.

Doel 2 — Activiteiten A B C

Burgers, ondernemers en bezoekers dragen met hun gedrag bij aan de leefbaarheid en veiligheid in de stad.
Bewoners en ondernemers stimuleren om op een positieve wijze bij te dragen aan de leefbaarheid en veiligheid van de stad.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aandeel Amsterdammers dat zich inzet voor of tegen een onderwerp dat met wonen in de buurt of stad te maken heeft.	19% (2013)	24% (2016)	n.v.t.	24%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Gedragsbeïnvloeding is vanaf 2018 een vast onderdeel van de verplichte opleiding voor handhavers. Verder hebben we een grote positieve bijdrage geleverd aan de leefbaarheid in en rondom de Naardermeerstraat door buurtbewoners expliciet te betrekken bij de gesprekken met jongeren. Het project in de Waterlandpleinbuurt in stadsdeel Noord was onderdeel van de gemeentelijke leergang gedragsbeïnvloeding. Hierin stond het verhogen van vertrouwen van bewoners in de overheid en het verhogen van de sociale cohesie centraal. Daarnaast hebben we het participatieproject ‘Samen in Actie’ opgezet om samen met burgers leefbaarheidsproblemen aan te pakken.

Doel 3 — Activiteiten A B

Eén slagvaardige, flexibel inzetbare toezicht- en handhavingsorganisatie, tegen minimale kosten.
Handhaving in de openbare ruimte vanuit gezamenlijkheid organiseren met aandacht voor buurt- en stedelijke vraagstukken. De beschikbare capaciteit zo slim mogelijk inzetten, om waar nodig tijdig, snel en passend op te treden.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

In 2018 zijn we gestart met het onderbrengen van alle werkzaamheden rondom Toezicht en Handhaving in de Openbare Ruimte in één organisatieonderdeel. De reorganisatie Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte (H&T en HOR stadsdelen) wordt naar verwachting eind 2019 afgerond. Beschikbare capaciteit zetten we daarbij zo slim mogelijk in, om waar nodig tijdig, snel en passend op te treden op basis van (digitale) informatie.

In 2018 is er in het Damgebied inzet van handhavers in burger geweest vanuit de Taskforce Afval. Doordat handhavers zich onopvallend opstellen kunnen zij overtredingen waarnemen die in principe niet waargenomen zouden kunnen worden als de handhavers in uniform hun werkzaamheden verrichten. De handhavers in burger hebben constateringen gedaan die zij doorgeven aan handhavers in uniform die dichtbij patrouilleren. Zij sanctioneren niet vanwege het feit dat zij zich niet kenbaar willen maken en staande houding door handhavers in burger teveel onrust geeft.
Er zijn door de Taskforce in 2018 58 boetes opgelegd in het Damgebied. Hoewel het heterdaad constateren van afvalovertredingen in drukke gebieden lastig is, gaan we ook in 2019 de handhaving op afval in burger op probleemlocaties gericht inzetten.

Activiteit A Doelen 1 2 3

Handhavingsteams flexibel inzetten op basis van gerichte informatie uit meerdere bronnen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Het percentage van keren dat de inzet van de Vliegende Brigade/ Flexibel interventie Team wordt aangevraagd én kan worden geleverd.	100% (2016)	100%	100%	80%

Activiteit B Doelen 1 2 3

Specialistische handhaving en toezicht op taxi's, in en rond het openbaar vervoer, op de verkeersveiligheid en doorstroming, foutparkeren en op de prostitutiesector.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal gecontroleerde locaties (prostitutie).	390 (2014)	398	390	378
B.2	Aantal weggesleepte voertuigen.	8.900 (2013)	11.106	11.000	11.315
B.3	Aantal acties dat veiligheid en veiligheidsgevoel ov-reizigers verbetert.	9.000 (2015)	15.331	9.100	14.215

Activiteit C Doelen 1

Bestaand cameratoezicht benutten om overlast direct aan te pakken samen met politie en stadsdelen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Percentage van het aantal observaties dat leidt tot een constatering die wordt doorgezet naar Handhaving.	3,5% (2014)	19%	10%	17,8%

Activiteit D Doelen 1 2

Verder uitwerken van andere handhavingsinstrumenten in het kader van gedragsbeïnvloeding.

Activiteit E Doelen 1

Uitwerking van het strategische personeelsplan voor gerichte mobiliteit en verdere in-, door- en uitstroom.

Verbonden partij(en)

Voor doel 1 ‘Amsterdam is veilig en leefbaar door handhaving en toezicht’ werken we binnen het openbaar vervoer samen met het GVB, de politie en de NS. Daarnaast wordt bij het uitkijken van camerabeelden samengewerkt met de politie en specifiek voor het handhaven op foutparkeren is Egis Parking Services (EPS) een belangrijke partner.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 2.2	**Baten** 7,7	**Lasten** 29,0

Toezicht en handhaving openbare ruimte (Activiteit A, C, D en E)

Baten 5,3
Lasten 16,4

Voor onze weg- en versleepactiviteiten optimaliseren we jaarlijks de inzet van collega's én kraanwagens. In 2018 zijn we gestart met een gebiedsgerichte inzet van de kraanwagens. Kraanwagens worden zoveel mogelijk ingezet voor weg- en verslepen in de omgeving waar ze zich in de stad bevinden. Onnodig heen en terugrijden proberen we zo tot een minimum te beperken. Deze optimalisatie zetten we in 2019 door.

Cameratoezicht is zich in 2018 meer gaan richten op het proactief 'uitkijken' van de beelden op gedrag en gedragsverandering. Hierdoor kunnen collega's van handhaving of politie in een eerder stadium preventief optreden. Het proactief uitkijken wordt in 2019 verder geoptimaliseerd.

Om illegale handel in fietsen terug te dringen is circa 80% van de geregistreerde fietsenhandelaren in Amsterdam gecontroleerd op de registraties van aan- en verkoop van fietsen. We hebben in totaal 85 sancties opgelegd, waarvan het merendeel waarschuwingen en één sluiting.

Vergunningen en handhaving horeca en evenementen (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten 2,4
Lasten 5,9

Het in 2018 uitgevoerde beleid op dit beleidsterrein bespreken we in 2.4 Stadsdelen. Stadsdelen zijn verantwoordelijk voor de vergunningverlening en de handhaving bij horeca en evenementen.

Verkeerstoezicht en handhaving (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten -
Lasten 6,6

In het openbaar vervoer hebben we meer handhavers ingezet. Hierdoor was een bijdrage aan de veiligheid van de nieuw geopende Noord/Zuidlijn mogelijk. De inzet op de naleving van de Amsterdamse Taxiverordening (taxihandhaving en inzet hosts) is in 2018 voortgezet.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	7,1	7,5	7,0	7,7	0,7
Lasten	22,2	24,7	30,7	29,0	-1,7
Saldo van baten en lasten	**-15,0**	**-17,2**	**-23,7**	**-21,3**	**2,4**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 2.2	**-15,0**	**-17,2**	**-23,7**	**-21,3**	**2,4**

Het programmaonderdeel OOV-vergunningen, toezicht en handhaving heeft ten opzichte van de begroting een positief saldo van € 2,4 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,7 miljoen en lagere lasten van € 1,7 miljoen.

Baten

De totaal gerealiseerde baten van € 7,7 miljoen zijn € 0,7 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door de hogere baten voor de Bestuurlijke Boete Overlast Openbare Ruimte (BBOOR). Tegenover deze hogere baten staan ook € 0,7 miljoen aan hogere lasten.

Lasten

De totale lasten van € 29,0 miljoen zijn € 1,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Pas in de loop van 2018 zijn we de extra toegekende formatie voor handhavers gaan invullen, mede vanwege de krapte op de arbeidsmarkt. Hierdoor is er een incidentele onderbesteding van € 2,3 miljoen op personeel gerelateerde lasten zoals loonkosten, opleiding en uitrusting. Van deze middelen wordt € 0,4 miljoen via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019. Dit benutten we voor extra handhaving op afval. Dit betreft de incidentele middelen die bij de Voorjaarsnota 2017 zijn toegekend voor extra handhaving op afval op de Dam (amendement 481);
- Hogere lasten van € 0,7 miljoen voor de Bestuurlijke Boete Overlast Openbare Ruimte (BBOOR), bestaande uit € 0,4 miljoen voor het afhandelen van bezwaar- en beroepschriften en € 0,3 miljoen door een dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren voor oude openstaande boetes. Tegenover deze hogere lasten staan ook € 0,7 miljoen aan hogere baten;
- Overige kleinere afwijkingen van per saldo € 0,1 miljoen aan lagere lasten.

Reserves en voorzieningen

In dit programmaonderdeel zijn de afwijkingen in de reserves en voorzieningen niet significant.

Beleidskaders

- Algemeen Plaatselijke Verordening (APV);
- Het stedelijk handhavingsprogramma (2017-2018);
- Wet Personen Vervoer;
- Landelijke wet- en regelgeving vormt het algemene handhavingskader.

Risico's en maatregelen

Actueel risico	Maatregelen
1. Minder productieve uren handhaving. Door de vergrijzing onder handhavers en toegenomen opleidingseisen is een derde van het personeel niet flexibel inzetbaar, terwijl de vraag uit de samenleving groeit.	In 2018 instroom van jonge handhavers gestimuleerd. Voor oudere medewerkers is strategisch personeelsbeleid nodig.
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Het ontbreekt aan voldoende gerichte stuurinformatie over overlast in de openbare ruimte (personen, gebieden) om te komen tot een gerichte inzet van capaciteit 24/7 op de plekken in de stad waar dit het hardst nodig is.	Aan het verbeteren van de informatiepositie wordt hard gewerkt. Omdat we het risico daarmee voldoende beheersen, vervalt dit bij de Begroting 2019.
2. Economische ontwikkelingen zoals werkloosheid en bezuinigingen beïnvloeden de leefbaarheid en veiligheid in de stad.	De huidige omschrijving betreft een sociaal-maatschappelijke ontwikkeling en geen concreet risico voor toezicht en handhaving.
Opgetreden risico	**Maatregelen**
1. Agressie en geweld op straat tegen handhavers neemt toe.	Extra aandacht voor de-escalatie tijdens training in combinatie met juiste uitrusting zoals veiligheidsvest en (indien mogelijk) bodycam.

Subsidies van betekenis

Binnen het programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving zijn bij de Begroting 2018 geen subsidies van betekenis verleend.

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.2.3 Veiligheid

De openbare orde en de veiligheid van mensen, goederen en gebieden handhaven.

Belangrijke ontwikkelingen

- De ontvangen meldingen die in 2018 zijn binnengekomen bij het meld- en adviespunt radicalisering tonen inmiddels een kleine toename aan van professionele en organisatorische diversiteit in de achtergrond van de melders. Tegelijkertijd zien we dat het aantal meldingen bij het meldpunt terugloopt. Mogelijk wordt dit veroorzaakt omdat het meldpunt onvoldoende bekend is;
- De jihadistische dreiging blijft de voornaamste dreiging. Het gedachtegoed van prominente jihadistische organisaties is alom verspreid en een inspiratiebron voor het plegen van aanslagen in Nederland. De dreiging bestaat enerzijds uit aanslagen die internationale gewelddadige jihadistische netwerken op Europees grondgebied beogen te plegen en, anderzijds, uit onverminderde aanwezigheid van jihadistische netwerken en individuen in Nederland zelf;
- De overlast van criminaliteit blijft extra aandacht vragen. In 2018 is gestart met de doorontwikkeling van de Top600-aanpak, onder andere door onderzoek uit te voeren naar de wenselijkheid en haalbaarheid om een deel van de Top600-aanpak meer te richten op plegers van drugscriminaliteit en excessieve gewelddelicten.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **C**

Amsterdam is een veilige stad voor bewoners, bezoekers en degenen die er werken.
Amsterdam is een stad in balans, waar het veilig en vrij is voor iedereen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Veiligheidsindex van de regio Amsterdam-Amstelland.	100	93	-	90
1.2	Het aantal geregistreerde misdrijven in Amsterdam.	92.636	84.755	-	80.186
1.3	Aantal verwijzingen Halt per 10.000 jongeren.	195,4 (2014)	169 (2017)	-	153 (2018)
1.4	Aantal harde kern-jongeren per 10.000 inwoners.	2,4 (2014)	2,4 (2014)	-	2,4 (2014)
1.5	Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.	5,6 (2015)	5,5 (2017)	-	5,7
1.6	Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners.	10,5 (2015)	9,3 (2017)	-	7,9
1.7	Aantal diefstallen uit woning per 1.000 inwoners.	6,4 (2015)	5,3 (2017)	-	8,0
1.8	Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners.	6,1 (2015)	5,9 (2016)	-	4,9

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Het aantal geregistreerde misdrijven in Amsterdam was in 2016: 89.791. In 2017 was dit 84.755 en in 2018 80.186. Dit is een daling van 4.569 ten opzichte van 2017.

De Veiligheidsindex daalde met 10 punten tegenover het peiljaar 2014 (100) en bedraagt eind 2018 90 punten. Deze index meet de veiligheid per buurt in de regio Amsterdam-Amstelland. Hoe lager het cijfer, hoe veiliger het is.
De Veiligheidsindex maakt gebruik van twee bronnen: 1. politiecijfers (misdrijven en meldingen) en 2. enquêtegegevens uit de Veiligheidsmonitor. De cijfers presenteren we jaarlijks in de regionale veiligheidsrapportage Amsterdam-Amstelland aan de gemeenteraad.

De cijfers van de indicatoren 1.3 tot en met 1.8 komen van de volgende bronnen:
- HALT (1.3);
- Korps Landelijke Politiediensten (1.4, geen nieuwe cijfers meer vanaf 2014);
- CBS Statline (1.5 - 1.7);
- de website Waarstaatjegemeente.nl (1.8).

De lijst Top400 hebben we verder uitgebreid, waardoor we meer jongeren en jongvolwassenen hebben kunnen helpen door inzet van partners afkomstig vanuit veiligheid, zorg en sociaal domein. De Aanpak Top600 hebben we verder versterkt. Onder andere door extra in te zetten op de hardnekkige personen die al sinds de start van de aanpak op de lijst staan, waardoor deze groep in 2018 is gedaald van 135 naar 107 personen.

Top400
In 2018 is gestuurd op de uitvoering en ontwikkeling van het programma. De lijst Top400 wordt stapsgewijs 'gevuld'. Ook in 2018 namen we weer tientallen jongeren en jongvolwassenen in de integrale persoonsgerichte aanpak op en is een regisseur Veiligheid en Zorg toegewezen. Verder stroomde een aantal personen uit, na twee jaar in regie te zijn geweest. De proef projectgeld regisseurs ging verder. Daarbij kunnen regisseurs tot een maximum van € 1000 een aanvraag doen als dit een belangrijke bijdrage levert aan het plan van aanpak. Ook de inzet van straatcoaches voor de Top1000 en de inzet van sportinterventies gingen door. Daarnaast is een tegemoetkoming verstrekt aan partners die regisseurs leveren (zoals onder andere aan het Openbaar Ministerie en de drie reclasseringsorganisaties Reclassering Nederland, Inforsa en Leger des Heils). Naast het domein Veiligheid gebruiken we het geld ook voor de domeinen Zorg (screening en toeleiding naar zorg), en Werk en Inkomen (begeleiding naar school, leerwerktraject of werk).

Top600
In 2018 is gestuurd op de uitvoering en versterking van het programma, bijvoorbeeld door extra inzet te plegen op de personen die al sinds de start van de aanpak op de Top600-lijst staan en activiteiten die de motivatie (voor gedragsverandering) van Top600-personen in detentie vergroten. Daarnaast is de doorontwikkeling van het programma gestart conform opdracht in het coalitieakkoord, onder andere door onderzoek uit te voeren naar de wenselijkheid en haalbaarheid om een deel van de Top600-aanpak meer te richten op plegers van drugscriminaliteit en excessief gewelddelicten.

Detentie en terugkeer
Om te zorgen voor een goede terugkeer in de maatschappij werken de gevangenis, de gemeente en andere betrokken partners al tijdens detentie samen aan een plan van aanpak voor re-integratie. Dit doen we onder andere door Amsterdamse gedetineerden tijdens detentie voorlichting te geven en begeleiding te bieden. In 2018 zijn er 419 personen in detentie voorgelicht door een groepsvoorlichting. Er is 876 keer contact gezocht met de Frontoffice Detentie en Terugkeer voor informatie of een hulpvraag. Voor de Top600- en Top400-personen die in detentie zitten, maakt de regisseur samen met de gevangenis en de gedetineerde een plan voor de detentieperiode en de terugkeer.

Landelijke ontwikkelingen kunnen grote invloed hebben op het programma. In 2018 zijn er weer gevangenissen gesloten, waaronder de locatie waar Amsterdamse ISD-ers (personen met een maatregel Inrichting Stelselmatige Daders) werden geplaatst: PI Almere (december 2018). Door nauwe samenwerking met de Dienst Justitiële Inrichtingen en de straf- en zorgpartners kon vanuit Detentie en Terugkeer de overgang van Amsterdamse ISD-ers naar JC Zaanstad intensief worden begeleid. Op die manier kon de opgebouwde samenwerking rondom gedetineerden zo goed mogelijk op de nieuwe locatie voortgezet worden.

Daarnaast zijn actuele ontwikkelingen aanleiding voor nieuwe activiteiten: een voorbeeld daarvan is de aandacht voor het tegengaan van crimineel handelen tijdens detentie.

In 2016 is de Kleinschalige Voorziening (KV) in Amsterdam gerealiseerd. Hier kunnen jonge gedetineerden verblijven tijdens hun voorlopige hechtenis, zodat zij overdag naar school kunnen blijven gaan en dicht bij hun ouders en netwerk kunnen blijven. In 2018 zijn 56 jongeren in de KV geplaatst. Vanwege het succes van de pilot en een lobby vanuit het Amsterdamse netwerk heeft de minister voor rechtsbescherming besloten dat de pilot in ieder geval tot en met 2019 doorloopt. In 2019 beslist de minister voor rechtsbescherming of kleinschalige voorzieningen een regulier onderdeel worden van de detentiemogelijkheden voor jongeren en dus ook of de KV in Amsterdam kan blijven bestaan.

Straatintimidatie
De onderdelen van het plan van aanpak tegen straatintimidatie zijn in 2018 verder uitgevoerd. De gemeentelijke dienst Onderzoek, Informatie en Statistiek publiceerde in het voorjaar van 2018 een rapport over slachtoffers en daders van straatintimidatie. Op basis van de Veiligheidsmonitor verscheen een factsheet over de ervaren vormen van straatintimidatie in 2017 en op welke locaties dit plaatsvond. Uit deze monitor blijkt dat 53% van de vrouwelijke respondenten in de afgelopen 12 maanden geconfronteerd werd met een vorm van (seksuele) straatintimidatie. Voor jonge vrouwen is dit 79%. Beide percentages zijn iets lager dan in het jaar ervoor.

In de zomer van 2018 is een breed zichtbare publiekscampagne gevoerd via buitenreclame, op scholen en via de inzet van sociale media van de gemeente en partners. Handhavers werden gedurende de verlengde waarschuwingsperiode getraind via een scholingsprogramma. Door een 'inclusieve buurtschouw' is de sociale omgeving en de fysieke ruimte op diverse locaties in de stad onder de loep genomen. Naast kwalitatieve informatie over (veiligheids)beleving komen hierbij gewenste aanpassingen in de openbare ruimte in beeld. De schouw is gehouden in stadsdeel Noord (nabij de pont), Nieuw-West (Slotervaart), Centrum (Rembrandtplein en Reguliersdwarsstraat) en Zuidoost (Amsterdamse Poort). De uitkomsten hebben geleid tot zowel enkele maatregelen in de openbare ruimte, als tot aanknopingspunten voor het versterken van het toezicht.

Radicalisering en Extremisme
In 2018 is ingezet op het verbeteren van de samenwerking met de verschillende partners, zowel gemeentelijke partners (stadsdelen en Onderwijs, Jeugd en Zorg) als partners in de persoonsgerichte aanpak waaronder politie en Openbaar Ministerie. Het bouwen van vertrouwen en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het beleid heeft in het bijzonder veel aandacht gekregen. Aan de preventiekant is per stadsdeel gekeken welke inzet nodig was. Voor de persoonsgerichte aanpak stond 2018 in het teken van het opzetten en uitwerken van het convenant en het structureren van de samenwerking onder leiding van het Actiecentrum Veiligheid en Zorg.

- In 2018 zijn in verschillende stadsdelen trainingen georganiseerd voor ouders in 'weerbaar opvoeden'. In totaal hebben 150 vrouwen en 75 mannen deelgenomen. Ook lopen er weerbaarheidstrainingen voor meiden in Nieuw-West en Noord waar gedurende 6 maanden meiden in groepen van maximaal 12 worden getraind;
- Professionals hebben handvatten nodig om radicalisering tijdig te kunnen herkennen. Daarom zet het college van B en W onder andere trainingen in van het Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering (ROR). In 2018 heeft het ROR 216 professionals getraind. Het betreft een breed scala aan professionals, van het UWV tot aan straatcoaches en hulpverleners. Bij elke training wordt een vertaalslag gemaakt naar de Amsterdamse werkwijze en wordt het meld- en adviespunt radicalisering toegelicht;
- Op 1 januari 2018 telde de Integrale Persoonsgerichte aanpak – Radicalisering (iPGA-R) 58 casus. Gedurende 2018 zijn er 12 individuen de aanpak uit- en 13 individuen de aanpak ingestroomd. Hiermee is de balans van iPGA-R 59 op 1 januari 2019;
- Het team is in 2018 uitgebreid (openstaande vacatures zijn ingevuld). Door deze uitbreiding is er meer inhoudelijke expertise en organisatorische slagkracht. Hierdoor kunnen we in 2019 meer investeren in strategische aansturing, samenwerking met de partners en het versterken van de inhoudelijke kennis en expertise.

Doel 2 Activiteiten A B C

Amsterdam heeft leefbare wijken en buurten.
Amsterdam ontwikkelt met politie, justitie, rechterlijke macht en zorgpartners nieuwe middelen om criminaliteit aan te pakken en herhaling van crimineel gedrag te voorkomen. Amsterdam ontwerpt met politie, justitie, rechterlijke macht en zorgpartners nieuwe methodes om ervoor te zorgen dat minder jongeren in het criminele circuit belanden.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Leefbaarheidsmonitor Wonen in Amsterdam (WIA) tweejaarlijks.	7,4	7,6	-	Volgende meting is in 2019.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Toezicht en Handhaving

In 2018 zijn nieuwe cameraprojecten gestart (Johan Huizingalaan), is de duur van een aantal cameraprojecten verlengd (onder andere Karel Doormanplein) en is op een aantal plekken mobiel cameratoezicht omgezet in vast cameratoezicht. Daarnaast zijn de cameratoezichtgebieden uitgebreid (onder andere Wittenburg en Arena-Poort).

In december 2018 zijn we gestart met een campagne in het Wallengebied om het alcoholverbod beter zichtbaar te maken. Deze campagne ondersteunt tevens de handhavers in hun werk.

Horeca

Op het gebied van horeca en veiligheid zijn de volgende activiteiten uitgevoerd in 2018:

- De pilot 'Gastvrij en veilig Rembrandtplein' is in 2018 geëvalueerd en afgerond (na een half jaar verlenging, dus eind 2018);
- In 2018 zijn op basis van de ervaringen met de pilot op het Rembrandtplein ook diverse maatregelen genomen om overlast en uitgaansgeweld in de Leidsebuurt te verminderen. Er is onder andere onderzoek gedaan naar wayfinding (het verwijzen van mensen in de openbare ruimte), wat zal leiden tot diverse aanpassingen in de openbare ruimte. Ook zijn er via de biz (bedrijfsinvesteringszone) Leidsebuurt hosts ingezet;
- Er is een pakket aan korte termijn maatregelen voor de uitgaanspleinen in de binnenstad opgesteld. Hierbij hebben we onder andere gekeken naar de ervaringen van de pilot Rembrandtplein;
- In 2018 hebben we in het kader van het preventie- en handhavingsplan alcohol, ondernemers bewuster gemaakt over wanneer iemand dronken is en dat barpersoneel dan geen alcohol meer mag verkopen aan die persoon. Daarnaast hebben we de training van horecapersoneel verbeterd en audits uitgevoerd. Ook hebben we een campagne uitgevoerd om de zichtbaarheid van het alcoholverbod in het Wallengebied te vergroten;
- We hebben mystery guest-onderzoeken gedaan naar het toepassen van transparant deurbeleid. We hebben naar aanleiding van deze onderzoeken waarschuwingsbrieven gestuurd in het kader van de handhavingsstrategie;
- Op het Leidseplein en Rembrandtplein zijn we gestart met een onderzoek in het kader van muziekgeluid.

Veiligheid en Zorg

Het Actiecentrum Veiligheid en Zorg (AcVZ) is een van de 30 zorg- en veiligheidshuizen in het land, bedoeld om regie te voeren op complexe casuïstiek op het snijvlak van veiligheid en zorg. Bij het AcVZ gebeurt dat bij het AcVZ-loket waar iedere deelnemende partner een casus kan aandragen. Daarnaast zijn er verschillende integrale (persoonsgerichte) aanpakken ondergebracht zoals Treiteraanpak, Detentie en Terugkeer, Top600, Top400 en casuïstiekaanpak radicalisering. Naast de praktische coördinatie en sturing van projecten betekent dat ook het ontwikkelen van kennis en expertise. Voorbeelden hiervan zijn onder andere het project Verwarde Verdachten en de pilot ISD (personen met een maatregel Inrichting Stelselmatige Daders) voor jongvolwassenen.

Treiteraanpak
In 2018 (peildatum 1 januari 2019) zijn 70 nieuwe signalen van potentiële treitersituaties ingestroomd. Op de peildatum is er een totale caseload van 80 zaken, waarvan 43 zaken zijn geduid als treiterzaak en waarvan 37 zaken nog in onderzoek zijn om te kunnen vaststellen of de casus binnen de criteria van de Treiteraanpak vallen. Daarnaast zijn in 2018 16 treiterzaken afgesloten.

Prostitutie
In 2018 zijn verschillende controles in de vergunde en onvergunde prostitutiebranche uitgevoerd – deels in samenwerking met ketenpartners uit de zorg- en strafketen. Het afgelopen jaar is het zicht op de branche verbeterd. Mede hierdoor kan in 2019 een integrale aanpak van malafide woningbemiddelaars gestart worden. Er is op meerdere momenten zowel ambtelijk als bestuurlijk contact geweest met de prostitutiebranche (sekswerkers en exploitanten). Er is onderzoek gedaan naar de toekomst van My Red Light en een start gemaakt met het uitwerken van aanpassingen van het huidige prostitutiebeleid, zoals door de burgemeester toegezegd aan de gemeenteraad.

Bestuurlijke aanpak georganiseerde criminaliteit
In verschillende casuïstiek over 1% motorclubs en sleutelplaatsen hebben we zaken in goede banen geleid dankzij nauwe samenwerking met partners en gezamenlijke maatregelen en afspraken. Versterking van de signalerende functie van de gemeente heeft in 2018 geleid tot een toename van het aantal signalen mensenhandel van de gemeente in het Regionaal Informatie en Expertisecentrum (RIEC) samenwerkingsverband. Ook ging extra aandacht uit naar minderjarige slachtoffers van mensenhandel met het plan van aanpak loverboyproblematiek, en naar het bereiken van geïsoleerde slachtoffers van mensenhandel, veelal migranten.

De Europese conferentie Flying Money heeft de banden met partners binnen de bestrijding van ondermijning op zowel nationaal als internationaal niveau verstevigd. Ook heeft de conferentie nieuwe contacten opgeleverd voor samenwerkingsprojecten op het terrein van vastgoed en versterking van de aanpak drugscriminaliteit. Het onderzoek naar buitenlandse financieringsconstructies vanuit de Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten heeft onder meer inzicht opgeleverd op het terrein van malafide financiering van vastgoed en grondontwikkeling. Innovatieve projecten in RIEC-verband hebben tot aanpassing geleid van het screeningsproces bij onderhandse leningen in de horeca. Waar mogelijk kunnen we nu eerder en steviger ingrijpen; en daar waar nationale regelgeving noodzakelijk is om bestuurlijk steviger op te kunnen treden, trekken we samen op met andere steden om dit op de landelijke agenda te krijgen.

Activiteit A — Doelen 1 2

De Top600/1000-aanpak regisseren, partners aansturen en resultaten controleren.

Activiteit B — Doelen 2

Bestuurlijke handhavingsinstrumenten inzetten bij specifieke gebieden, bedrijven (zoals horeca) en groepen.

Activiteit C — Doelen 1 2

Persoonsgerichte aanpak regisseren, partners aansturen en resultaten bewaken, als treiteraanpak en radicalisering.

Activiteit D

Een transparante en correcte bedrijfsvoering regelen in risicobranches.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel zijn geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 2.3	**Baten** 3,3	**Lasten** 51,6

Buurtgerichte veiligheid (Activiteit A, B, C en D)

Baten 0,6
Lasten 9,6

Het in 2018 op het beleidsterrein Buurtgerichte veiligheid uitgevoerde beleid staat hierboven onder de beleidsdoelen 1 en 2. Het gebiedsgerichte werken voor dit beleidsterrein bespreken we in 2.4 Stadsdelen.

Jeugdveiligheid (Activiteit A, B, C en D)

Baten 0,3
Lasten 6,2

Het in 2018 op het beleidsterrein Jeugdveiligheid uitgevoerde beleid staat hierboven onder de beleidsdoelen 1 en 2.

Veiligheidsprojecten (Activiteit A, B, C en D)

Baten 2,5
Lasten 35,8

Het in 2018 op het beleidsterrein Veiligheidsprojecten uitgevoerde beleid staat hierboven onder de beleidsdoelen 1 en 2. Het gebiedsgerichte werken voor dit beleidsterrein bespreken we in 2.4 Stadsdelen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	1,5	1,1	1,0	1,5	0,5
Lasten	58,8	59,4	58,5	51,6	-6,9
Saldo van baten en lasten	**-57,3**	**-58,3**	**-57,6**	**-50,2**	**7,4**
Onttrekking reserves	5,4	1,3	1,8	1,8	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**5,4**	**1,3**	**1,8**	**1,8**	**0,0**
Totaal programmaonderdeel 2.3	**-51,8**	**-57,0**	**-55,7**	**-48,3**	**7,4**

Het programmaonderdeel Veiligheid heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 7,4 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,5 miljoen en lagere lasten van € 6,9 miljoen dan begroot.

Baten

De totale baten zijn € 0,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door de ontvangen bestuurlijke boetes en dwangsommen van 2018 en eerdere jaren. Deze opbrengsten zijn niet begroot, omdat het niet voorspelbaar is wanneer de boetes en dwangsommen worden ontvangen.

Lasten

De totale lasten zijn € 6,9 miljoen lager dan begroot. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van:

- Lagere lasten van € 1,2 miljoen voor de lokale integrale aanpak radicalisering. In 2018 zijn activiteiten vertraagd en stopgezet door een integriteitsonderzoek. In 2019 wordt de aanpak radicalisering in aangepaste vorm hervat. Van deze middelen wordt € 0,6 miljoen via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lager lasten van € 1,2 miljoen voor de Top600 en Top400. Dit komt vooral door een lagere personele inzet voor de toeleiding naar school en werk. De activiteiten voor de Top600 en Top400 lopen door in 2019. Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 1,3 miljoen voor informatiegestuurde handhaving. Vanwege de doorlooptijd van een reorganisatie binnen de gemeente is de analistenfunctie voor veiligheid/ gebiedsaanpak nog niet structureel geborgd. Voor een overgangstermijn waarbij de informatiegestuurde handhaving overeind wordt gehouden is nog een jaar nodig. Van deze middelen wordt € 0,5 miljoen via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 1,3 miljoen voor diverse veiligheidsprojecten. In het coalitieakkoord 2015-2018 is geld beschikbaar gesteld voor diverse veiligheidsprojecten zoals de Pleinenaanpak, Horecabeleid, een kleinschaligheidsvoorziening voor volwassenen, Detentie en Terugkeer en radicalisering. Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen voor bedreigde instellingen. In 2018 zijn minder subsidieaanvragen ontvangen dan voorzien. Van deze middelen wordt € 0,4 miljoen via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,1 miljoen voor de integrale aanpak prostitutie. In juni 2012 is het vijfjarig integrale programma prostitutie van start gegaan. Eind 2018 is het programma afgelopen. De voorgenomen onderdelen van 2018 zijn gerealiseerd, alleen zijn de lasten voor de aanpak illegale prostitutie lager dan voorzien. Dit komt doordat er door capaciteitsproblemen minder controles zijn uitgevoerd in 2018;
- Lagere lasten van in totaal € 0,5 miljoen voor de volgende activiteiten:
  - de beveiliging van bedreigde ondernemers, omdat de subsidieregeling minder is benut (€ 0,1 miljoen);
  - de Intensieve Forensische Aanpak Jeugd (IFA) vanwege een lager toegekende subsidie doordat er minder trajecten zijn afgerond (€ 0,1 miljoen). Dit komt door personeelsverloop en doordat IFA-medewerkers ingezet zijn op zware gevallen bij de IPA (Intensieve Preventieve Aanpak)-trajecten;
  - Detentie en Terugkeer. Vooral doordat er minder trajecten voor motivatie van (ex) gedetineerden zijn uitgevoerd door een lagere beschikbaarheid van deskundigen en doordat een projectleider met een rijkssubsidie is gefinancierd (€ 0,1 miljoen);
  - diverse overige posten: minder werkelijke lasten naar aanleiding van bestuurlijke maatregelen dan in de begroting is voorzien, vertraagde personele inzet op Meldpunt Zorg en Woonoverlast, lagere externe inzet voor de pilot Rembrandtplein en tijdelijk openstaande vacatures vanwege doorlooptijd in de werving (€ 0,2 miljoen).
- Lagere kosten van € 0,2 miljoen op het gebied van Buurtgerichte veiligheid door minder externe inhuur van toezichthouders op Strand IJburg. De inzet van toezichthouders op Strand IJburg is afhankelijk van de weersomstandigheden en de daarmee samenhangende aantallen bezoekers. Daardoor zijn de kosten vooraf niet precies te voorspellen;
- Lagere personeelskosten van € 0,2 miljoen, doordat gedurende het jaar 2018 niet alle functies volledig zijn ingevuld;
- Overige kleinere afwijkingen van per saldo € 0,3 miljoen.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 2.3 Veiligheid	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Regie-Unit OBT	1,3	-	1,3	-	1,3	-

De reserve Regie-Unit OBT is bedoeld voor de implementatie van Organisatie Bestuurlijk Toezicht (OBT) en informatiegestuurde handhaving (IGH). Naast de begrote onttrekking van € 0,5 miljoen is uit deze reserve een bedrag van € 0,8 miljoen vrijgevallen door de uitvoering van de Bestuursopdracht Opschonen Reserves en Voorzieningen. Deze reserve is hiermee opgeheven.

Beleidskaders

- Het Regionaal Veiligheidsplan voor de politieregio Amsterdam beschrijft de veiligheidsprioriteiten 2015-2018;
- De Algemene Plaatselijke Verordening is het lokale handhavingskader voor de gemeente Amsterdam;
- De landelijke wet- en regelgeving rondom veiligheid vormt het algemene handhavingskader.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Drukte in de stad gaat gepaard met overlast: er ontstaat spanning tussen wonen, werken en recreëren op één en dezelfde plek.	Om spanning te voorkomen stelt de gemeente regels op die vervolgens flexibel en op basis van gerichte informatie worden gehandhaafd.
2. Door ontwikkelingen bij de politie is er minder menskracht om criminaliteit tegen te gaan.	De gemeente zet capaciteit flexibel in en handhaaft op basis van gerichte informatie.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. SAOA	€ 3.075.000	€ 4.993.376
2. Spirit	€ 2.000.000	€ 1.930.000
3. Bedreigde instellingen	€ 375.000	€ 29.025
4. Top600/1000-regisseurs	€ 400.000	€ 366.460

1. Stichting Aanpak Overlast Op straat

De centrale stad en de stadsdelen subsidiëren gezamenlijk SAOA. Daarmee willen we jeugdoverlast terugdringen en de informatiepositie over jongeren in Amsterdam onderhouden. Op straat pakken de straatcoaches jongeren aan die overlast veroorzaken. Gezinsbezoekers bezoeken ouders om hen aan te spreken op het gedrag van hun kind(eren). Bij de aanpak van de jeugdproblematiek in de Banne speelden de straatcoaches een belangrijke rol.
Het Actiecentrum Veiligheid en Zorg subsidieert nog vier extra koppels straatcoaches in de stadsdelen Noord, Zuidoost, Oost en Nieuw-West, speciaal voor personen op de lijst Top600 en Top400. Straatcoaches en gezinsbezoekers van de SAOA werken voor honderd personen in de Top600 en Top400 nauwer samen met Top600-/Top400-regisseurs. De regisseurs krijgen hierdoor meer informatie over gedragspatronen op straat en in het netwerk.

Het begrote bedrag voor 2018 is alleen het bedrag van de centrale stad voor de structurele subsidie aan SAOA. In de realisatie zitten echter naast de structurele subsidie ook de volgende incidentele subsidies:

- Eénmalig extra inzet voor problematiek in de Wildemanbuurt in Geuzenveld en extra inzet van straatcoaches op de snitch-problematiek in Amsterdam Zuidoost (€ 1 miljoen);
- Extra inzet straatcoaches op de specifieke doelgroep van de Top400 (€ 0,2 miljoen);
- Bijdrage stadsdelen structurele subsidie (€ 0,6 miljoen).

2. Spirit

Spirit ontvangt subsidie voor:

- de Intensieve Forensische Aanpak (IFA);
- de Kleinschalige Voorziening (KV) voor jongeren die preventief in hechtenis zijn genomen.

IFA bestaat uit twee delen:

1. De Intensieve Forensische Aanpak (IFA): een forensische dwang- en drangaanpak van jongeren en jongvolwassenen tussen 16 en 24 jaar. Zij hebben een middel- tot hoog risicoprofiel op recidive, inclusief licht verstandelijk beperkten (Top600-personen, ex-gedetineerden, veel- en meerplegers). In 2018 zijn 78 IFA-trajecten uitgevoerd;
2. IFA-semi-residentieel; een aanpak voor jonge, criminele zorgmijders tussen de 12 en 18 jaar met ernstige en complexe problematiek. In 2018 zijn 40 trajecten ingezet. Eén van de medewerkers van IFA-semi-residentieel is in 2018 in Wittenburg in de wijk gestationeerd, naar aanleiding van de schietpartij in die buurt. Jongeren en ouders konden op die manier direct bij hem terecht, waardoor hij vertrouwen kon opbouwen en hen kon ondersteunen.

In de Kleinschalige Voorziening zijn in 2018 56 jongeren in preventieve hechtenis genomen.

3. Bedreigde instellingen

In het coalitieakkoord 2015-2018 is € 2,0 miljoen beschikbaar gesteld voor de beveiliging van bedreigde instellingen. Deze middelen zijn verdeeld over 2015-2018. Ook in 2018 troffen we aanvullende veiligheidsmaatregelen om de weerbaarheid van risicolocaties te verhogen. De afwijking ten opzichte van de begroting is toegelicht in de paragraaf financiële realisatie.

4. Top600/1000-regisseurs

Op basis van het aantal regisseurs stellen we jaarlijks een verdeelsleutel op voor het te subsidiëren bedrag, waarbij alle partners die regisseurs leveren een vergoeding krijgen op basis van het aantal regisseurs en het aantal regiezaken per regisseur. Een deel van de partners zijn binnengemeentelijke partners waarbij de tegemoetkoming niet via een subsidie verloopt. Omdat vooraf het aantal regisseurs en regiezaken per regisseur niet bekend zijn, is er altijd een afwijking tussen begroting en werkelijkheid. Het totale budget voor de tegemoetkoming regisseur is volledig besteed.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.2.4 Gebiedsgericht werken

OOV-vergunningen, toezicht en handhaving

De stadsdelen werkten in 2018 aan het bewaken van de balans tussen wonen, werken, recreëren en veiligheid. Een aantal voorbeelden hiervan zijn:

- Eén centrale regie leidt tot betere en flexibele inzet van handhavers in de openbare ruimte;
- De aanpak van woninginbraak via onder andere WhatsApp-groepen, veiligheidsschouwen en cameratoezicht. Hiermee nam het aantal woninginbraken stadsbreed af;
- We hebben de overlast in drukke/toeristische gebieden aangepakt, zoals in de binnenstad en rondom de Noord/Zuidlijn. Ook hebben we ingezet op het terugdringen van overlast op het water;
- We bestreden en voorkwamen overlastsituaties bij grote evenementen, bijvoorbeeld bij “de Passion” en “Bijlmer 50”.
- Waar sprake was van hardnekkige overlast en vervuiling in de openbare ruimte, is extra capaciteit ingezet. Een voorbeeld hiervan is het Wijk PraktijkTeam in Nieuw-West;
- Overlast door ondernemingen en horeca is aangepakt en heeft in een aantal gevallen geleid tot het sluiten van panden;
- We hebben gewerkt aan de ontwrichtende werking die ondermijning (de ongewenste vermenging van boven- en onderwereld) veroorzaakt in winkelstraten, door de weerbaarheid van ondernemers en van jongeren tegen verleidingen te vergroten;
- Om de overlast door jongeren op straat te verminderen zijn extra straatcoaches van de Stichting Aanpak Overlast Amsterdam (SAOA) ingezet;
- Bij (ernstige) woonoverlast en treitersituaties hebben wij de regie genomen om dit op te lossen of te verminderen.

Veiligheid

Jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit zijn afgenomen door:

- Een multidisciplinaire aanpak (samenwerking met onder andere coördinatoren veiligheid, de politie en jongerenwerken) om de rust in de wijken te herstellen en herhaling te voorkomen. In verschillende stadsdelen waren WhatsAppgroepen actief om criminaliteit in de wijken tegen te gaan. Een ander voorbeeld van een multidisciplinaire aanpak is het mobiel steunpunt in Oost;
- De weerbaarheid van jongeren te vergroten, onder andere op het gebied van drank- en drugsgebruik, sexting en grooming;
- Opvoedondersteuning voor ouders te bieden en jongerenwerk in te zetten;
- Het taboe rondom afpersingspraktijken te doorbreken met een thema-aanpak. Hierbij worden slachtoffers geholpen en ervaren daders de consequenties van hun gedrag.

We bestreden polarisering, radicalisering en vervreemding door samen te werken met ouders, buurtbewoners, moskeeën en buurthuizen. Bijvoorbeeld bij programma ‘Stay West’, waar weerbaarheidstrainingen tegen het radicale gedachtegoed gegeven worden met specifieke aandacht voor meisjes en moeders.

Programma 3
Portefeuillehouders: wethouders Dijksma, Ivens en Kukenheim

3.3 Verkeer en openbare ruimte

Amsterdam is een bereikbare stad. Amsterdammers, ondernemers en toeristen kunnen zich veilig en efficiënt verplaatsen, waarbij we slim gebruikmaken van de beschikbare ruimte.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

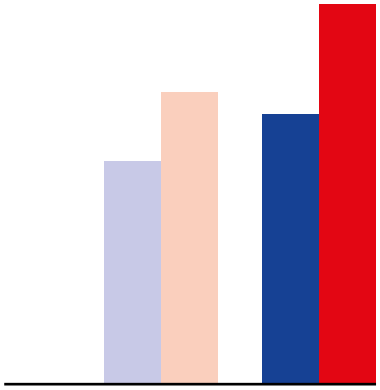

	Begroting	Jaarverslag
Baten	645,4	781,9
Lasten	843,7	1.099,3

3.3.1 Openbaar vervoer

Beleid maken voor, aanleggen en beheren van het openbaar vervoer en het taxivervoer.

- Op 22 juli 2018 hebben we de Noord/Zuidlijn in gebruik genomen. De nieuwe lijn verbindt stadsdeel Noord met de rest van de stad en biedt reizigers een snel en veilig alternatief voor de auto en de volle trams en bussen in de binnenstad. De komst van de Noord/Zuidlijn en de groei van Amsterdam waren aanleiding om het lijnennetwerk in (de Vervoerregio) Amsterdam grondig te herzien. Hierdoor is het tram-, bus- en metronetwerk goed op elkaar afgestemd, is de reistijd voor de meeste reizigers verkort en worden reizigersstromen meer gespreid.
- Het project Stationsrenovatie Oostlijn omvatte de renovatie van 16 metrostations, 5 ondergronds en 11 bovengronds, aan de Oostlijn. De renovatie van de metrostations heeft plaats gevonden tussen maart 2016 en december 2018. Het interieur van de gerenoveerde stations is onderscheiden met een Frame Award 2019 in de categorie overheidsinterieur.
- Door de woningbouw en verstedelijking in Noord neemt het aantal passagiers op de ponten over het IJ almaar toe. Desondanks is, onder andere door extra nieuwe schonere veren in te zetten, het rapportcijfer dat reizigers voor de veren geven onverminderd hoog, namelijk een 8,3.

3.3.2 Parkeren

Parkeren van voertuigen in de openbare ruimte, in garages en in stallingen.

- Om de overlast van het fietsparkeren te bestrijden, hebben we in 2018 ruim 13.000 nieuwe fietsparkeerplaatsen gecreëerd. Ondergronds in fietsgarages en vooral bovengronds bij de metrohaltes van de Noord/Zuidlijn en in de stadsdelen Zuid en West.
- Om de druk op de openbare ruimte te verminderen heffen we parkeerplaatsen op straat op en bouwen we parkeergarages. In 2018 hebben we drie parkeergarages opgeleverd met in totaal 935 parkeerplaatsen: de Albert Cuypgarage en de Asscherkwartiergarage in Zuid en de Pontsteigergarage in West.
- Samen met Amsterdammers streven we naar een toegankelijke stad waarin het prettig leven is. Een stad met ruimte voor rust en ontspanning, groen om van te genieten, ruimte voor kinderen om veilig te spelen en schone lucht voor iedereen. Hiervoor zijn we in 2018 gestart met het opstellen van de Ambitieuze Agenda Amsterdam Autoluw.

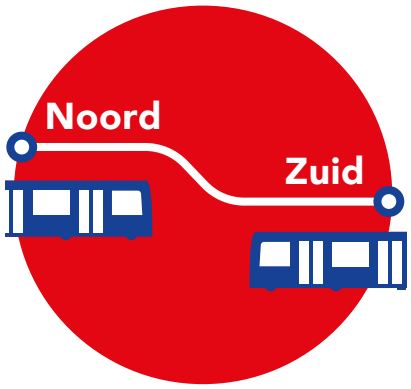

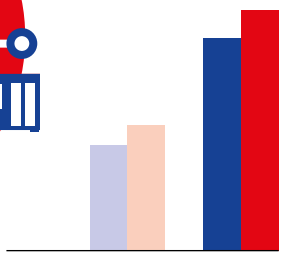

3.3.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	130,0	261,3
Lasten	154,6	296,2

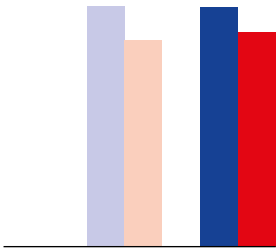

3.3.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	414,0	411,9
Lasten	355,7	368,1

3.3.3 Verkeersmaatregelen

De openbare ruimte en infrastructuur aanpassen en verkeersstromen reguleren.

- Om de effecten van het steeds meer autoluw maken goed te volgen en het verkeer te sturen (dynamisch verkeersmanagement), hebben we in 2018 intensief geïnvesteerd in de benodigde technische middelen. Hiermee maken we de systemen klaar voor toekomstige ontwikkelingen.
- Tegelijk met de start van de Noord/Zuidlijn hebben we verkeerskundige 'knippen' aangebracht op de Prins Hendrikkade en de Paleisstraat en eenrichtingsverkeer ingesteld op de Nieuwezijds Voorburgwal. Een 'knip' is een maatregel waarmee een bepaald traject in een verkeersroute wordt afgesloten. De knip Prins Hendrikkade behelst bijvoorbeeld het afsluiten van het traject Singel – Damrak voor gemotoriseerd verkeer. Het doel hiervan is om meer ruimte te geven aan voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer. Door deze maatregelen is het verkeer in de binnenstad fors afgenomen. Uit observaties van de verkeersleiding blijkt dat het (doorgaand) verkeer heeft zich voor een deel, zoals verwacht, verplaatst naar (het noordelijke deel van) de S100.
- Uit de nieuwste publicatie van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) blijkt, dat de maatregelen die we de afgelopen jaren hebben genomen, effect sorteren: de luchtkwaliteit in Amsterdam is vorig jaar over het algemeen gelijk gebleven.

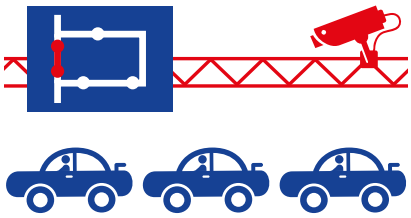

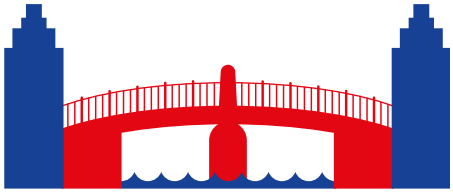

3.3.4 Wegen, straten en pleinen

Openbare ruimte, infrastructuur, verlichting en verkeersregelinstallaties exploiteren, beheren, onderhouden en schoon houden.

- In 2018 hebben we brug 108 aan de De Clercqstraat (over de Da Costagracht) versneld kunnen vervangen door een bouwteam op te richten samen met de aannemer. Ook hebben we door intensief contact met de omgeving de onvermijdelijke overlast zoveel mogelijk teruggebracht.
- De Rode Loper-projecten zijn voor het grootste deel afgerond. Na de ingebruikname van het Damrak eind 2014, zijn in 2017 en begin 2018 het Rokin, het Muntplein en de Ferdinand Bolstraat opgeleverd en geopend als tweede stap in de totale herinrichting. De fietsenstalling Beursplein is volop in gebruik en de openbare ruimte rond het Beursgebied is omgetoverd tot een prettig verblijfsgebied.
- In 2018 hebben we verder gewerkt aan het op afstand bedienbaar maken van bruggen. In totaal worden 53 bruggen en sluizen aangesloten op de centrale bediening door Waternet. Eind 2018 hebben we er 33 volledig aangesloten. Van 26 bruggen die straks op afstand worden bediend, krijgen de brugwachtershuisjes een nieuwe bestemming als hotelkamers.

3.3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie

Kwaliteit van groen realiseren voor een concurrerende, aantrekkelijke en leefbare stad.

- Afronding van de Agenda Groen waarbij dit jaar weer groene daken zijn aangelegd, schoolpleinen zijn vergroend, ecologische knelpunten zijn opgelost en er meer dan 500 initiatieven voor buurtgroen zijn geweest, van moestuintjes tot medebeheerprojecten.
- In 2018 werd door stichting Dierenlot voor de eerste keer de wedstrijd 'Welke gemeente is de meest diervriendelijke gemeente van Nederland' georganiseerd. 10 november 2018 werd bekend gemaakt dat Amsterdam tweede was geworden (Leeuwarden was nummer 1, Rotterdam nummer 3).
- Eind 2018 zijn (vanaf 2014) 5.837 consulten/behandelingen van huisdieren van minima bij een dierenarts geweest, voor een gereduceerd tarief (van september 2017 t/m augustus 2018).

5.837
behandelingen tegen gereduceerd tarief

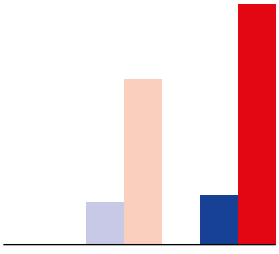

3.3.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	19,1	22,5
Lasten	75,9	110,3

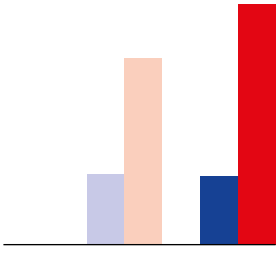

3.3.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	78,7	76,2
Lasten	208,2	268,5

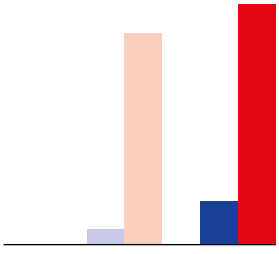

3.3.5	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,5	10,0
Lasten	49,3	56,3

Portefeuillehouders: wethouders Dijksma, Ivens en Kukenheim

3.3 Verkeer en openbare ruimte

Financiële realisatie Verkeer en openbare ruimte

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	446,8	358,7	439,7	439,1	-0,6
Lasten	736,2	723,3	960,4	858,8	-101,6
Saldo van baten en lasten	**-289,4**	**-364,6**	**-520,7**	**-419,7**	**101,0**
Onttrekking reserves	163,3	286,7	399,1	342,8	-56,4
Toevoeging reserves	213,7	120,4	201,6	240,5	38,9
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-50,4**	**166,3**	**197,5**	**102,2**	**-95,3**
Totaal programma 3	**-339,8**	**-198,4**	**-323,2**	**-317,4**	**5,7**

Het programma verkeer en openbare ruimte heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 5,7 miljoen.

Baten

De totale baten van € 439,1 miljoen zijn € 0,6 miljoen lager dan begroot. Dit is voornamelijk het gevolg van lagere baten van circa € 13,0 miljoen voor het beheer en onderhoud van de railinfrastructuur (BORI) en lagere baten van € 12,8 miljoen van het Voormalig Materiaalbureau. Beide hangen samen met de bijbehorende lagere lasten. Deze lagere lasten worden deels gecompenseerd door hogere baten van € 25,0 miljoen door een vrijval van de risicovoorziening op basis van de derde kwartaalrapportage van de Noord/Zuidlijn. Deze wordt toegevoegd aan de gemeentelijke reserve Noord/Zuidlijn.

Lasten

De totale lasten van € 858,8 miljoen zijn € 101,6 miljoen lager dan begroot. De belangrijkste oorzaak is dat projectuitgaven lager zijn dan begroot, waaronder lagere uitgaven uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds en Tijdelijk Parkeerfonds. Dit wordt verder toegelicht bij programmaonderdeel 4.3.2 Parkeren en in de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds. Daarnaast betreft dit een groot aantal projecten met verschillende opgaven; de redenen waarom minder is uitgegeven zijn dan ook divers. Zo was er onder andere sprake van afhankelijkheden van derden, aanvullende eisen, vertraging en herprioriteringen. Hierdoor verschuiven planningen en uitgaven in de tijd.

Reserves

Het saldo van onttrekkingen en toevoegingen aan reserves is € 95,3 miljoen lager dan begroot. Dit hangt onder meer samen met een lagere onttrekking bij het Stedelijk Mobiliteitsfonds/Tijdelijk Parkeerfonds vanwege lagere uitgaven van € 43,5 miljoen (zie paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds) en een hogere dotatie van € 10,3 miljoen vanwege hogere parkeeropbrengsten. Daarnaast is er € 3,6 miljoen meer gedoteerd aan de financieringsreserve activa met maatschappelijk nut, en was er een niet begrote dotatie van € 25,0 miljoen aan de reserve Noord/Zuidlijn. Daarnaast is er voor € 7,2 miljoen minder onttrokken aan projectreserves vanwege vertraging in de uitvoering van projecten.

De afwijkingen worden nader toegelicht in de programmaonderdelen.

Portefeuillehouder: wethouder Dijksma

3.3.1 Openbaar vervoer

Beleid maken voor, aanleggen van en beheer van het openbaar vervoer en het taxivervoer.

Belangrijke ontwikkelingen

Bewoners en bezoekers zijn de afgelopen jaren steeds meer gebruik gaan maken van het stedelijk openbaar vervoer (ov). Eén van de maatregelen om de druk op het ov te verlichten is in 2018 gereed gekomen: de Noord/Zuidlijn is op 22 juli in gebruik genomen. De nieuwe lijn verbindt stadsdeel Noord met de rest van de stad en biedt reizigers een snel en veilig alternatief voor de auto en de volle trams en bussen in de binnenstad. De Noord/Zuidlijn heeft een belangrijke functie voor het stedelijk vervoer en voor de aansluiting op het internationale vervoer. Door de Noord/Zuidlijn is het metronetwerk de ruggengraat van het regionale ov-netwerk geworden. De komst van de Noord/Zuidlijn en de groei van Amsterdam waren aanleiding om het lijnennetwerk in (de Vervoerregio) Amsterdam grondig te herzien. We hebben het tram-, bus- en metro-netwerk goed op elkaar afgestemd, waardoor de reistijd voor veel reizigers is verkort. Ook zijn knooppunten veranderd en zijn er overstappunten bij gekomen, zoals bij de stations Noord, Zuid en Weteringcircuit. Hierdoor worden reizigersstromen meer verspreid. Naast de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn waren er diverse andere belangrijke ontwikkelingen op het gebied van het stedelijk openbaar vervoer, zoals de oplevering van het project Stations renovatie Oostlijn, de definitieve aanbesteding van de reclame-uitingen op de stations Oostlijn en Noord/Zuidlijn en de beslissing om de Amstelveenlijn door te trekken naar Uithoorn.

Het gebruik van de veren over het IJ is door de woningbouw en verstedelijking in Noord toegenomen. De afgelopen drie jaar is het aantal passagiers op de ponten over het IJ met 40% gestegen (gemiddeld ruim 13% per jaar). In 2018 (meting september 2018 ten opzichte van september 2017) bedroeg de groei 7%. Vooralsnog lijkt het effect van de Noord/Zuidlijn op het gebruik van de ponten relatief beperkt.

Door de woningbouw in Havenstad, Houthavens, IJburg en Schinkelbuurt groeit ook de vraag naar nieuwe ov-ontsluitingen. In 2018 is onderzoek gestart naar nieuwe ov-infrastructuur en -voorzieningen (mede) in relatie tot de gebiedsontwikkeling. Een voorbeeld is het MIRT-onderzoek stedelijke bereikbaarheid. Amsterdam zet met partners uit de regio in op het doortrekken van de Noord/Zuidlijn naar Schiphol en Hoofddorp en het doortrekken van de metroring tussen metrohalte Isolatorweg en Amsterdam Centraal vanwege de ontwikkeling van Havenstad. Daarnaast zijn we begonnen met een verkenning naar een 5e en 6e spoor op station Zuid voor de internationale treinen. Ook zijn we begonnen met een haalbaarheidsonderzoek naar een zogenaamde airportsprinter.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **B** **C**

De ov-infrastructuur is onderdeel van het gemeentelijke infrastructuurnetwerk en sluit goed aan op het regionale en landelijke ov-netwerk. De ov-infrastructuur is kostenefficiënt.
Het voltooien en ingebruiknemen van de Noord/Zuidlijn in 2018, waarmee het metronet de ruggengraat van het Openbaar Vervoernetwerk wordt. In 2017 zijn we gestart met een vervolgstudie naar de mogelijke uitbreiding van het metro-netwerk. We werken samen met VRA en GVB aan een investeringsagenda voor het Openbaar Vervoer. Deze bevat maatregelen om de doorstroomsnelheid van het Openbaar Vervoer te verbeteren. Daarnaast onderzoeken we welke aanpassingen er aan de spoortrajecten rond Amsterdam gedaan moeten worden om treinen met een hogere frequentie te laten rijden (Programma Hoogfrequent Spoorvervoer). Met de vervanging van de bestaande Amstelveenlijn maken we een kosteneffectieve, hoogwaardige, verkeersveilige en toekomstvaste railverbinding. Ook ronden we het opknappen van de stations van de Oostlijn af.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Rapportcijfer tevredenheid reizigers over het stedelijk Openbaar Vervoer.	7,4 (2014)	7,6	7,5	7,7

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Naast de afronding en ingebruikname van de Noord/Zuidlijn en de grondige herziening van het lijnennet, hebben we in 2018 verder onderzoek gedaan naar uitbreiding van het metronetwerk, onder meer naar mogelijkheden van versnelling en fasering van de aanleg. Ook werkten we in 2018 samen met de Vervoerregio Amsterdam (VRA) en het GVB verder aan een investeringsagenda voor het ov met maatregelen om de doorstroomsnelheid van het ov te verbeteren. We hebben de agenda uitgebreid met een investeringsagenda metro die zich onder andere richt op de omgeving van metrostations. Daarnaast onderzoeken we welke aanpassingen er aan de spoortrajecten rond Amsterdam gedaan moeten worden om treinen met een hogere frequentie te laten rijden (Programma Hoogfrequent Spoorvervoer). Tot slot zijn we begonnen met de vervanging van de bestaande Amstelveenlijn tussen Amstelveen Westwijk en Amsterdam Zuid. Op grond van de vervolgstudies in 2017 is in het kader van de Wet Lokaal Spoor door de VRA de beslissing genomen om de Amstelveenlijn door te trekken naar Uithoorn. Daarnaast wil de gemeente in 2019 een projectorganisatie opstarten. Deze gemeentelijke projectorganisatie gaat onderzoek doen naar het oplossen van mobiliteitsvraagstukken die voor Amsterdam van belang zijn, zoals het doortrekken van de metroring en het doortrekken van de Noord/Zuidlijn naar Schiphol. Tot slot hebben we in 2018 het opknappen van de stations van de Oostlijn afgerond.

Doel 2

Activiteiten D

De taxiklant kan rekenen op betrouwbaar taxivervoer vanaf standplaatsen.
Bij de taxi's is er nog een sterke groei van het aantal taxivergunningen en een gestage groei van het aantal TTO-vergunningen (toegelaten taxiorganisaties-vergunningen). Voor de verbetering van de kwaliteit moet de regulerende rol van de TTO's toenemen. Maar in de handhaving op de taximarkt speelt de gemeente ook in 2018 nog een rol. Er is een verdere samensmelting van de bel- en opstapmarkt voor taxi's en een toename van vernieuwende diensten.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage klanten dat de genomen taxirit waardeert met minimaal een 5,5.	93% (2013)	89%	95%	89%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De vernieuwde taxiverordening is op 1 februari 2018 van kracht geworden, en zes van de zeven TTO's zijn inmiddels vergund volgens de nieuwe verordening. De laatste volgt in het voorjaar van 2019. Met de TTO's hebben we een principeovereenstemming bereikt over de gefaseerde invoering van standplaatsmanagement. De TTO's hebben inmiddels een actievere rol aangenomen door meer controles uit te voeren, onder andere op Amsterdam Centraal. Op het gebied van handhaving gaan we nauwer samenwerken met de politie en de inspectie Leefomgeving en Transport (I&LT). Handhaving op illegaal aanbieden op de opstapmarkt heeft prioriteit gehad. Ook hebben we in 2018 het taxibeleid geëvalueerd. De uitkomsten zullen we verwerken in een Agenda Taxi in 2019.

Doel 3

De veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal sluiten aan bij de vervoersvraag en zijn kosteneffectief.
Na de ingebruikname van twee nieuwe verlengde veren in 2016 en 2017 waren in het najaar van 2017 weer twee extra (verlengde) ponten aanbesteed. Deze zijn in 2018 en 2019 in gebruik genomen. Eind 2017 is besloten tot de aanschaf van vijf nieuwe schone, elektrische veren voor de drie verbindingen over het Noordzeekanaal. Tot slot is een nieuw contract afgesloten voor de uitbating van de veren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Rapportcijfer reizigers over veren.	7,8 (2014)	8,1	7,8	8,3

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

In augustus 2018 is het derde verlengde IJveer 62 in de vaart genomen. Ook dit veer vaart, net zoals de IJveren 60 en 61, op de Buiksloterwegverbinding. Deze verbinding is veruit de drukste met circa 45.000 reizigers per dag (telling/gegevens september 2018). Begin 2019 is een vierde verlengde IJveer in gebruik genomen.
Eind 2017 is besloten om vijf nieuwe schone, elektrische veren aan te schaffen voor de drie verbindingen op het Noordzeekanaal. In de uitwerking blijkt het ontwerp van de elektrische systemen complexer dan verwacht. Dit heeft geleid tot een jaar vertraging en kan in de toekomst mogelijk tot hogere kosten leiden tijdens de realisatie. Als dat zo is, dan worden deze meerkosten opgevangen binnen de voorziening Veren.
In december 2018 hebben we een nieuw contract afgesloten met GVB Veren BV voor de exploitatie en het beheer van de veren over het IJ en het Noordzeekanaal. Het contract heeft een looptijd van zes jaar, van 1 januari 2019 tot 7 januari 2025. Het contract is opgesteld met het oog op groei van de dienstverlening en biedt bij uitbreidingen een scherpere prijs.

Activiteit A — Doelen 1

De Noord/Zuidlijn vanaf 2018 in beheer nemen.

Activiteit B — Doelen 1

Infrastructuur voor het Openbaar Vervoer aanpassen en de investeringsagenda Openbaar Vervoer uitvoeren.

Activiteit C — Doelen 1

Invloed aanwenden bij partijen als het Rijk, Vervoerregio, NS en ProRail om stedelijke doelen te behalen.

Activiteit D — Doelen 2

De bijdrage van de Toegelaten Taxiorganisaties (TTO's) aan standplaatsmanagement krijgt vorm. TTO's betrekken we actief en maken we verantwoordelijk. Ook werken we aan een versteviging van de relatie tussen de TTO's en de chauffeurs.
Dit doen we door handhaving en door voorrang te geven aan het invoeren van bonusbeleid om de eigen verantwoordelijkheid voor de kwaliteit te vergroten.

Activiteit E — Doelen 1

In 2018 zetten we de in 2017 gestarte vervolgstudie naar de mogelijke uitbreiding van het metronetwerk voort.

Verbonden partij(en)

GVB Holding NV

Het GVB voorziet in Amsterdam in het openbaar vervoer. Het GVB heeft verschillende dochterondernemingen, of heeft een belang in ondernemingen. Het gaat hier om:

- GVB Exploitatie BV;
- GVB Veren BV;
- GVB Activa BV;
- GVB Infra BV;
- Stations Retail & Ontwikkeling BV.

GVB Activa BV is eigenaar van de zogenaamde strategische ov-activa. Dit zijn onder andere railvoertuigen, werkplaatsen, remises en eindpuntvoorzieningen. GVB Infra BV is onze opdrachtnemer voor met name dagelijks onderhoud aan railinfra en tramvervangingsprojecten. Gemeente Amsterdam is ook opdrachtgever voor de veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal. GVB Veren BV voerde dit uit volgens het (verlengde) exploitatiecontract 2013-2017. In december heeft GVB Veren BV opdracht gekregen voor het nieuwe exploitatiecontract voor de periode 2019 t/m 2024. De gemeente is 100% eigenaar van GVB Holding NV.

Vervoerregio Amsterdam (VRA)

Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van de Vervoerregio Amsterdam (VRA). De VRA is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten vanuit een Gemeenschappelijke Regeling rond verkeer en vervoer. De belangrijkste taken zijn opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur via de diverse Investeringsagenda's: OV, Weg en Fiets. De VRA is op grond van de Wet Lokaal Spoor verantwoordelijk voor de aanleg en instandhouding van de lokale railinfrastructuur. Ook is de VRA een partner in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De VRA wordt volledig bekostigd uit een Rijksbijdrage (Brede Doeluitkering) van bijna € 400 miljoen per jaar. De regioraad stelt de begroting vast. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten kunnen een zienswijze daarover afgeven.

We werken veel samen met de VRA. Om deze samenwerking verder te verbeteren hebben we nieuwe afspraken gemaakt met de VRA. Deze afspraken gaan over de gezamenlijke inzet van strategische ambtelijke capaciteit en het beheersen van de financiële risico's, waaronder het structuurrisico. Dat gaat over de vraag hoe Amsterdam zeggenschap houdt over zijn openbare ruimte na 2025, wanneer de mandatering van de VRA aan Amsterdam in het kader van de Wet Lokaal Spoor afloopt.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.1	**Baten** 261,3	**Lasten** 296,2

Metro/tram/bus (Activiteit A, B, C en D)

Baten 260,4
Lasten 275,5

In samenwerking met GVB en VRA hebben we in 2018 verder onderzocht welke uitstootvrije bussen, zogenaamde "zero emission"-bussen (ZEB's), het beste bij Amsterdam passen en bovendien betaalbaar zijn. We hebben voorbereidingen getroffen voor de aanbesteding van deze bussen op drie lijnen en de uitrol van de bijbehorende laadinfrastructuur. Vanaf 2020 vervangt het GVB bussen op deze drukke buslijnen, die rijden in gebieden waar de luchtkwaliteit het meest moet worden verbeterd. Ook wordt de ZEB in de investeringsagenda Openbaar Vervoer (IA-OV) meegenomen bij de (her)overwegingen of er bussen of trams moeten rijden op bepaalde trajecten. Met de IA-OV willen we samen met VRA en GVB door slimme investeringen een kwalitatief hoogwaardig en toekomstvast ov-netwerk realiseren, dat betrouwbaar is en een goede doorstroming kent. In 2018 hebben we in dit kader onder andere delen van de hoogwaardige ov-verbinding (HOV) De Westtangent opgeleverd. De HOV Westtangent rijdt van station Sloterdijk naar Schiphol. Verder hebben we het Weteringcircuit en het Frederiksplein opnieuw ingericht om de doorstroming van het ov te verbeteren, en meer ruimte te bieden aan de fietser. Samen met de andere grote steden hebben we in G4-verband in 2018 onder meer een verkenning uitgevoerd naar alternatieve vormen van bekostiging en financiering van ov-infrastructuur.

Veren (Activiteit B en C)

Baten 0,9
Lasten 20,7

De nieuwe veren over het IJ zijn voorzien van een serie-hybride aandrijving, waarbij het schip door elektromotoren wordt voortgestuwd. De elektromotoren worden gevoed door accu's die stroom krijgen van een generator die door diesel wordt aangedreven. Hierbij is een reductie van 80% stikstofoxyde en 95% fijnstof haalbaar. We werken plannen uit voor volledig elektrische schepen, zodat de vloot vanaf 2025 uitstootvrij kan varen, wat we in de update Nota Veren hebben vastgelegd. Met aanpassingen kunnen dan ook de hybride schepen volledig uitstootvrij worden gemaakt.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	145,7	74,3	123,1	130,2	7,1
Lasten	141,6	154,6	291,2	271,2	-20,0
Saldo van baten en lasten	**4,1**	**-80,3**	**-168,1**	**-141,0**	**27,1**
Onttrekking reserves	4,3	55,7	131,8	131,1	-0,6
Toevoeging reserves	28,2	-	-	25,0	25,0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-23,9**	**55,7**	**131,8**	**106,1**	**-25,6**
Totaal programmaonderdeel 3.1	**-19,8**	**-24,6**	**-36,3**	**-34,9**	**1,4**

Het programmaonderdeel openbaar vervoer heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 1,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door hogere baten van € 7,1 miljoen, lagere lasten van € 20,0 miljoen en het saldo van dotaties en onttrekkingen is € 25,6 miljoen lager dan begroot.

Baten

De totale baten bedragen € 130,2 miljoen, dit is € 7,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Hogere baten van € 25,0 miljoen. Op basis van de derde en vierde kwartaalrapportage van de Noord/Zuidlijn heeft een vrijval plaatsgevonden van de risicovoorziening. Dit is een saldo-neutrale afwijking, omdat deze vrijval wordt gedoteerd aan de reserve van de Noord/Zuidlijn. Zie ook de toelichting bij de reserves en voorzieningen.
- Lagere baten van circa € 13,0 miljoen voor het beheer en onderhoud van de railinfrastructuur (BORI). Dit hangt samen met de lasten voor beheer en onderhoud. Zie de toelichting bij de lasten. Dit is een saldo-neutrale afwijking.
- Lagere baten van € 4,1 miljoen voor diverse bus- en tramprojecten. De baten betreffen subsidies van de Vervoerregio voor diverse projecten uit de investeringsagenda Openbaar Vervoer (IA-OV). De lagere baten hangen samen met lagere uitgaven op een aantal projecten (zie lasten). Het is een saldo-neutrale afwijking.
- Overige lagere baten van € 0,8 miljoen voor diverse projecten. Gezien de hoogte van de individuele verschillen, worden deze verschillen niet nader toegelicht.

Lasten

De totale lasten bedragen € 271,1 miljoen, dit is € 20,0 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 13,3 miljoen voor het beheer en (vervangings-)onderhoud van de railinfrastructuur (BORI). Dit is grotendeels het gevolg van lagere lasten voor het meerjarenvervangingsprogramma Tram, onderdeel van BORI. Dit komt deels door termijnfacturen die na sluiting van het jaar zijn ontvangen (€ 5,25 miljoen), en deels van bijdragen aan projecten van derden die naar 2019 zijn verplaatst (€ 6,6 miljoen). Voor deze lasten ontvangen we een subsidie van de Vervoerregio. Het is een saldo-neutrale afwijking.
- De lasten voor diverse voor diverse bus- en tramprojecten uit de investeringsagenda Openbaar Vervoer (IA-OV) waarvoor we subsidie ontvangen van de Vervoerregio zijn € 4,1 miljoen lager dan begroot. Dit heeft diverse oorzaken. Zo zijn verschillende ov-projecten

door wensen uit de buurt of op verzoek van stakeholders, uitgegroeid tot een opgave waarbij een straat van gevel tot gevel wordt heringericht. Daarbij hanteren we een integrale aanpak waarbij werk-met-werk wordt gemaakt zodat de overlast voor de omgeving beperkt mogelijk is. Het bepalen van de opgave en de afstemming hierover met de verschillende betrokken partijen is een belangrijke oorzaak voor vertraging;

- Lagere lasten voor veren van € 3,5 miljoen, opgebouwd uit lagere lasten voor eenmalige projecten (€ 4,6 miljoen) en een lagere onttrekking uit de voorziening veren (€ 1,1 miljoen):
  - Dit komt deels doordat de ingebruikname van het vierde IJveer niet in 2018, maar begin 2019 heeft plaatsgevonden. Gezien de voorspoedige gang van zaken leek een (vroege) ingebruikname in december haalbaar. Dit bleek iets te optimistisch. Mede hierdoor verschuiven ook uitgaven van € 1,8 miljoen voor de bouw van de noordelijke aanlanding IJveer naar 2019. De aanlanding is noodzakelijk voor de capaciteitsuitbreiding op het IJ. Doordat het vierde IJveer later in de vaart is gekomen, verschuift ook het onderhoud aan de andere IJveren. Hierdoor nam de urgentie voor bouw in 2018 af.
  - Tot slot was de dekking uit de voorziening € 1,1 miljoen lager vooral door een aanbestedingsvoordeel en doordat de opgenomen verplichtingen in 2017 lager uitvielen.
- Hogere lasten voor de Noord/Zuidlijn van € 2,0 miljoen. De gemeente heeft, in afwijking van eerdere keuzes, besloten om de zakelijke lasten 2018 voor de Noord/Zuidlijn ten laste te brengen van het resultaat 2018. Hierdoor vallen de lasten € 3,7 miljoen hoger uit. Daarentegen waren de kapitaallasten voor de Noord/Zuidlijn € 1,7 miljoen lager dan begroot.
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen voor het onderzoek naar de mogelijkheden voor de aanleg van Metrostation Sixhaven, een extra halte voor de Noord/Zuidlijn in Noord. Er wordt voorgesteld deze middelen over te hevelen naar 2019.
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen voor diverse projecten. Gezien de hoogte van de individuele verschillen, worden deze niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 3.1 Openbaar vervoer	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve IJsei inclusief Waterfront	4,3	-	1,2	-	0,8	3,5
Reguliere vervanging IJveren	13,1	-	0,8	-	0,5	12,6
Reserve gemeentelijk aandeel kosten N/Z-lijn	190,3	-	129,8	25,0	129,8	85,5

Reserve IJsei inclusief Waterfront

In 2018 was het uitvoeringsbesluit voorzien voor de ondergrondse fietsenstalling, een wandelboulevard op de stalling en een aanvaarbescherming aan de IJzijde van Amsterdam Centraal. Uitwerking van het ontwerp duurde echter langer dan voorzien, omdat er maatregelen moesten worden genomen om te voorkomen dat de tunnelbuis van de Noord/Zuidlijn gaat verschuiven. Daardoor wijzigde de planning en zijn er in 2018 nog geen opdrachtnemerskosten gemaakt. Hierdoor is de onttrekking aan de reserve IJsei inclusief Waterfront € 0,4 miljoen lager dan begroot.

Reguliere vervanging IJveren

Voor de aanleg van de middensteiger Ponthaven was een onttrekking van € 750.000 begroot ten laste van de reserve Reguliere vervanging IJveren. Als gevolg van een aanbestedingsvoordeel zullen de kosten € 0,2 miljoen lager uitkomen. Ook wordt een deel hiervan (€ 80.000) pas in 2019 besteed.

Reserve gemeentelijk aandeel kosten N/Z-lijn

De onttrekking van € 129,8 miljoen aan de reserve Gemeentelijk aandeel kosten Noord/Zuidlijn heeft betrekking op de afschrijving van investeringen 2017 en is conform begroting onttrokken. Op basis van de derde en vierde kwartaalrapportage van de Noord/Zuidlijn heeft een vrijval plaatsgevonden van de risicovoorziening van € 25,0 miljoen. Dit is een saldo-neutrale afwijking.

Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget heeft er een verschuiving plaatsgevonden van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten en zijn de middelen hiermee overgeheveld van de voorziening Risicofondsen Noord/Zuidlijn naar de reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/Zuidlijn.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 3.1 Openbaar vervoer	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Integraal vervoerssysteem veren	197,0	-	4,0	-	2,5	194,5
Risicofondsen Noord/Zuidlijn	25,0	-	-	-	25,0	-

Integraal vervoerssysteem veren

Ten opzichte van de begroting is € 1,5 miljoen minder aan de voorziening Integraal vervoerssysteem veren onttrokken dan begroot. Dit komt vooral doordat de opgenomen verplichtingen in 2017 lager uitvielen en we een aanbestedingsvoordeel hadden.

Risicofondsen Noord/Zuidlijn

Voor een toelichting op de onttrekking uit de voorziening Risicofondsen Noord/Zuidlijn wordt verwezen naar de toelichting bij de reserve gemeentelijk aandeel kosten F.

Beleidskaders

- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau;
- MobiliteitsAanpak Amsterdam 2030 (2013), het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam tot 2030;
- Ruimtelijk Kader Hoogfrequent Spoorvervoer Amsterdam;
- Investeringsagenda Openbaar Vervoer Stadsregio (2013), een overeenkomst met investeringen die Amsterdam en de Stadsregio Amsterdam (sinds 2017 Vervoerregio Amsterdam) in de komende periode in het Openbaar Vervoer doen;
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2015), de agenda die Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk houdt, met maatregelen voor meer ruimte en betere doorstroming voor voetganger, fietser, openbaar vervoer-reiziger en de automobilist;
- Beleidskader Verkeersnetten (2017). Hierin staan de ambities uit Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda uitgewerkt met een afwegingskader bij conflicterende belangen;
- Wet lokaal spoor, in werking getreden op 1 december 2015. Deze wet maakt de VRA verantwoordelijk voor aanleg, beheer en veiligheid van lokale railinfrastructuur. VRA stelt een vervoerder aan via de ov-concessie en VRA mag een beheerder van de infrastructuur aanwijzen. Dit laatste wordt gedelegeerd aan het college van burgemeester en wethouders van Amsterdam;
- De in 2015 vastgestelde Lijnennetvisie is het beleidskader voor het ontwikkelen van vervoerplannen. De gemeente voert overleg met vervoerbedrijven over inpassing van nieuwe vervoerplannen;
- Taxiverordening Amsterdam 2012 (laatst gewijzigd in 2018);
- Update Nota Veren (februari 2018), een strategie om tot een verenvloot te komen die wat capaciteit en duurzaamheid betreft toekomstbestendig is. Visie Lokaal Spoor (2015), vastgesteld door het dagelijks bestuur van de VRA en bindend kader voor de beheerder van het lokaal spoor.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De toegelaten taxiorganisaties (TTO's) ontwikkelen zich onvoldoende als professionele organisaties.	Het taxibeleid is in 2018 geëvalueerd. De uitkomsten worden verwerkt in de Agenda Taxi 2019. In het coalitieakkoord is opgenomen dat aanvullend aan volumebeleid wordt gewerkt (minder taxi's in de stad).
Nieuwe risico's	**Maatregelen**
1. Vanwege beperkte begrotingruimte VRA kunnen niet alle infrastructurele ov- en fietsopgaven die horen bij de bestaande en groeiende stad, medegefinancierd worden.	Er is een hogere bijdrage vanuit de gemeente of een prioritering van projecten nodig. Een ander gevolg kan zijn dat het project niet doorgaat en de al gemaakte kosten voor niets zijn geweest.
2. Door de gebiedsontwikkeling Hamerstraat moet de ponthaven mogelijk verhuizen.	Bij besluitvorming moeten ook de structurele lasten die hiermee gemoeid zijn onderdeel uitmaken van de afweging. Bij een eventuele verhuizing dienen ook de bijbehorende kosten van dekking te worden voorzien.
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Veren kunnen groeiende passagiersstroom onvoldoende aan.	Actieve monitoring van de reizigersstromen en de aanschaf van schepen over het IJ.
2. Door Rijksbezuinigingen op de bijdrage aan de VRA daalt de kwaliteit van het ov.	Door samen met de Vervoerregio en GVB de Openbaar Vervoer-investeringsagenda uit te voeren, ontstaat meer efficiency.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Dijksma

3.3.2 Parkeren

Parkeren van voertuigen in de openbare ruimte, in garages en in stallingen.

Belangrijke ontwikkelingen

De autoparkeerdruk is in 2018 niet afgenomen. Het aantal bezoekers aan vooral Centrum, West en Zuid neemt nog altijd toe. Samen met Amsterdammers streven we naar een toegankelijke stad waar het prettig leven is. Een stad met ruimte voor rust en ontspanning, groen om van te genieten, ruimte voor kinderen om veilig te spelen en schone lucht voor iedereen. Hiervoor zijn we in 2018 gestart met het opstellen van de Ambitieuze Agenda Amsterdam Autoluw, zoals in het coalitieakkoord is verwoord.
Om de druk op de openbare ruimte te verminderen heffen we parkeerplaatsen op straat op, bouwen we parkeergarages en verhogen we vanaf april 2019 de tarieven voor bezoekersparkeren. De besluitvorming over de tarieven is eind 2018 afgerond; de effecten worden vanaf 2019 verwacht. Om (bezoekers van) bewoners tegemoet te komen, is de bezoekersregeling uitgebreid naar 40 uur per maand (50% korting). We kijken of het mogelijk is om nog meer korting te geven (tot maximaal 65%). Om de overlast van het fietsparkeren te bestrijden, hebben we in 2018 veel nieuwe fietsparkeerplaatsen gecreëerd. Dit betreft stallingsruimte in de ondergrondse fietsparkeergarages Strawinsky en Beursplein en vooral veel plaatsen bovengronds bij de metrohaltes van de Noord/Zuidlijn en in de stadsdelen Zuid en West.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten C D

Bewoners en bezoekers kunnen voertuigen snel en veilig parkeren.
In 2017 is de nieuwe nota Parkeernormen vastgesteld, waarmee de parkeereisen voor nieuwbouw van woningen, kantoren en voorzieningen zijn vastgelegd. Verder is in 2017 het actieplan slimmer parkeren voorgelegd aan de gemeenteraad. Dit actieplan komt voort uit maatregel 17 van de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (iedere auto op de beste plaats). Er is daarin richting gegeven aan korte- en langetermijnmaatregelen om parkeervraagstukken en openbareruimtevraagstukken op te lossen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage gemiddelde bezettingsgraad van parkeerplaatsen in parkeerplan gebied.	92% (2013)	89%	88%	89%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Om parkeergarages beter te benutten en de parkeerdruk op straat te verminderen hebben we vanaf 2013 gemeentelijke parkeergarages opengesteld voor vergunninghouders en huren we bij verschillende marktpartijen parkeerplaatsen in garages. Deze maatregelen uit het Parkeerplan Amsterdam leveren extra parkeerruimte op en zorgen ervoor dat Amsterdam bovengronds een autoluwere stad wordt met een aantrekkelijker openbare ruimte. In 2018 zijn we gestart met 19 operationele Parkeerplangarages en 2.168 parkeerplekken voor vergunninghouders. In 2018 hebben we voor 125 extra parkeerplekken voor vergunninghouders een contract getekend met externe partijen (75 plekken uitbreiding en één nieuwe garage met 50 plekken). Bovenop dit aantal zijn er drie nieuwe garages in eigendom van de gemeente geopend met 935 plaatsen voor vergunninghouders: de Albert Cuypgarage, de Pontsteigergarage en de Asscherkwartiergarage. Hierdoor zijn we in 2018 geëindigd met 23 operationele Parkeerplangarages met 3.228 plekken voor vergunninghouders. Verder is in 2018 besloten om door te gaan met de geplande (af)bouw van de Rokin-, Vijzelgracht- en Singelgrachtgarage Marnix. De aankoop van de garage op de Prins Hendrikkade (P1) wordt overwogen. De bouw van de Willibrordusgarage staat voorlopig ‘on hold’ in afwachting van openbare ruimte-plannen in de buurt.

Met P+R Noord zijn er in juli 2018 442 P+R-plekken bijgekomen. Het totaal aantal P+R-plekken is nu 5.155. De in de Begroting 2018 genoemde 8.956 plekken zijn gerelateerd aan de algemene ambitie van 8.800 plekken. Het realiseren van deze ambitie is niet aan 2018 gebonden, maar kent een globale horizon. In de raadsvergadering van 19 december 2018 is een motie ingediend om de capaciteit en het gebruik van P+R nader te onderzoeken. Dit onderzoek zal in 2019 plaatsvinden en worden gekoppeld aan de Agenda Autoluw.

Doel 2 — Activiteiten C D

De wachtlijsten voor autoparkeervergunningen zijn 30% korter dan in 2012.
Het verkorten van de wachtlijsten is een belangrijk doel in het Parkeerplan Amsterdam 2012. Het doel is de wachtlijst in het Parkeerplangebied te verminderen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Procentuele afname van wachtlijsten ten opzichte van 2012.	PM (2013)	91%	34%	86%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

In de Voortgangsrapportage Parkeerplan 2017 is opgenomen dat de doelstelling om de wachtlijst te reduceren is behaald, omdat deze al bijna zeven keer zo laag is als de streefwaarde voor het jaar 2020.

Doel 3 — Activiteiten A B C D E

Beter gebruik van de openbare ruimte door minder auto's en ongebruikte fietsen op straat.
Vanuit het Parkeerplan (2012), de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2016) en de Visie Openbare Ruimte (2016) maken we meer openbare ruimte in het centrumgebied. Dat is bestemd voor verblijf, voetgangers en fietsers. De stadsdelen voeren deze plannen uit via herinrichtingen. Ook werken we verder aan de zoekgebieden en voorbereiding voor parkeergarages. In lijn met de Verkeersnetten, de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2016) en de Visie Openbare Ruimte (2016) krijgen verblijfsfuncties, voetgangers en aan fietsers in de meeste stadsstraten de nadruk.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Per jaar gerealiseerde fietsparkeerplekken, inclusief vervanging.	4.230 (2013)	7.000	11.100	13.000
3.2	Maximaal percentage verlaten en verwaarloosde fietsen in de rekken.	10% (2012)	Niet gemeten.	5%	9,7%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

In 2018 is de aanschaf van een nieuw dynamisch parkeerverwijssysteem voorbereid, dat automobilisten informeert over beschikbare parkeerlocaties en de bijbehorende route. Met dit nieuwe verwijssysteem kan op basis van actuele verkeersintensiteit, calamiteiten en evenementen worden verwezen, om zoekverkeer te verminderen. Ook is de autoluwe inrichting van de omgeving Muntplein in 2018 gemonitord en gehandhaafd. Een pilot op de Oude Zijde om de verkeersoverlast in de uitgaansnachten aan te pakken, heeft ertoe geleid dat dat de hoeveelheid verkeer met 80-90% afnam. Verder hebben we in juli 2018 de 'knippen' in de Prins Hendrikkade en Paleisstraat gemaakt. In 2018 zijn er ruim 13.000 nieuwe fietsparkeerplekken bijgekomen op de volgende locaties: Strawinskystalling (3.700), Beurspleinstalling (1.700), bovengronds bij Metrostations Noord/ Zuidlijn (3.100), 3.500 in stadsdeel Zuid (buiten de NZ-lijn) en 1.000 in stadsdeel West (vooral bij de Hallen). Het aantal fietsen dat in 2018 door het fietsdepot is verwerkt ligt met 78.000 iets lager dan de 81.000 in 2017. In vergelijking met eerdere jaren zet de trendmatige stijging wel door. Voor het ontheffingenbeleid (activiteit E) hebben wij in 2018 de beleidsregels voor het Reglement verkeersregels en verkeerstekens (RVV) aangepast en verhelderd.

Activiteit A Doelen 3

Het aanbod van fietsparkeerplekken vergroten en huidige fietsparkeerplekken beter benutten.

Activiteit B Doelen 3

Voorkomen van verwaarloosde, ongebruikte en fout geparkeerde fietsen in de openbare ruimte.

Activiteit C Doelen 1 2 3

De capaciteit van P+R afstemmen op de vraag en het gebruik hiervan stimuleren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Totaal aantal gerealiseerde P+R-plekken.	n.v.t.	4.750	8.956	5.155

Activiteit D Doelen 1 2 3

Contracten afsluiten met parkeerexploitanten over parkeerplekken voor vergunninghouders.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal gecreëerde garageplekken voor vergunninghouders.	n.v.t.	199	186	125

Activiteit E Doelen 3

Nieuw ontheffingenbeleid voor stilstaan van voertuigen op het trottoir.

Verbonden partij(en)

Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten (SHPV)

Voor het uitvoeren van fiscaal parkeren (doel 1) gebruiken we het Nationaal ParkeerRegister (NPR) van de coöperatie Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten (SHPV). Het SHPV beheert het NPR namens aangesloten gemeenten. Zo kunnen we op dezelfde landelijke digitale wijze parkeer- en verblijfsrechten registreren en raadplegen voor (digitale) handhaving. Als parkeergarages in eigendom zijn van de gemeente en onderdeel zijn van een gebouwencomplex, dan is de gemeente verplicht lid van de Vereniging van Eigenaren (VvE) voor het beheer en onderhoud van het gebouw.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.2 **Baten** 411,9 **Lasten** 368,1

Fietsparkeren (Activiteit A en B)

Baten 1,3
Lasten 4,5

Per 1 januari 2018 is het nieuwe regime voor fietsenstallingen in werking getreden. Vanwege de toenemende samenwerking met NS hebben we de Amsterdamse tarieven en overige voorwaarden vrijwel gelijk getrokken met die van NS. Dit betekent dat in alle gemeentelijke stallingen de eerste 24 uur gratis is en daarna een dagtarief geldt van € 1,25.

Parkeren (auto) (Activiteit C, D en E)

Baten 410,7
Lasten 363,5

Om overlast en parkeerproblemen te beperken hebben we in 2018 in diverse buurten betaald parkeren ingevoerd of uitgebreid. Zo geldt in Oud-West en Westerpark sinds 8 april 2018 ook betaald parkeren op zondag en is in de Prinses Irenebuurt en in Buitenveldert het belanghebbenden-parkeren verruild voor een fiscaal regime (betaald parkeren op straat) met parkeerduurbeperking. Tot slot hebben we in een groot gebied in Noord per 1 juli 2018 betaald parkeren ingevoerd, vlak voordat de Noord/Zuidlijn ging rijden. Vanwege de nieuwe parkeeragenda's voor Nieuw-West en Zuidoost, hebben wij in 2018 verschillende participatiebijeenkomsten georganiseerd. De proef om het foutparkeren digitaal te handhaven, is verlengd tot (voorlopig) 1 maart 2019. Uit de proef blijkt dat het handhaven op foutparkeren technisch goed mogelijk is. In de periode tussen 1 oktober en 31 december zijn gemiddeld 7.800 sancties per maand opgelegd. In 2017 was dit nog circa 1.750 per maand. In 2019 zullen we de raad verder informeren over de resultaten van de verlengde proef. In Zuidoost hebben we in 2018 de garages Gooioord, Hoogoord en Huigenbos gesloopt en wordt het maaiveld ingericht voor parkeren. De garages Hakfort, Gouden Leeuw en Groenhoven herstellen we zo, dat ze nog twee tot vijf jaar in gebruik kunnen blijven.

Specifieke vergunningen parkeren (Activiteit E)

Baten 0,0
Lasten 0,0

Het lerarentekort in Amsterdam is een urgent probleem, met vele oorzaken. Het gebrek aan voldoende parkeergelegenheid en het verdwijnen van (gratis) parkeerplekken bij scholen zijn een onderdeel van het probleem. We hebben daarom een breed pakket aan maatregelen opgesteld, waaronder parkeermaatregelen op korte termijn (extra vergunningen), middellange termijn (onderzoek in Agenda Autoluw) en lange termijn (aanpak reismogelijkheden publieke professionals, www.reizenalseenpro.nl). De populariteit van de schone, stille en kleine 'Light electric vehicles' (LEVs) brengt ook problemen met zich mee. Om de overlast van deze lichte elektrische voertuigen (zoals de Biro) te verminderen, zonder de mobiliteit van gehandicapten te beperken, hebben we het ministerie van IenW gevraagd mee te denken over de mogelijkheden.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	238,8	226,5	247,8	252,1	4,3
Lasten	166,4	249,5	254,6	208,3	-46,2
Saldo van baten en lasten	**72,4**	**-23,0**	**-6,8**	**43,8**	**50,5**
Onttrekking reserves	103,5	187,6	203,8	159,9	-43,9
Toevoeging reserves	121,3	106,2	149,5	159,8	10,3
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-17,9**	**81,3**	**54,3**	**0,1**	**-54,2**
Totaal programmaonderdeel 3.2	**54,5**	**58,4**	**47,5**	**43,9**	**-3,7**

Het programmaonderdeel parkeren heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 3,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door hogere baten van € 4,3 miljoen, lagere lasten van € 46,2 miljoen en het saldo van onttrekkingen en toevoegingen aan reserves is € 54,2 miljoen lager dan begroot.

Baten

De totale baten van € 252,1 miljoen zijn € 4,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere opbrengsten uit parkeren van € 4,4 miljoen (inclusief € 0,5 miljoen P+R). De gerealiseerde baten van parkeren bedragen € 251,9 miljoen, dat is € 4,4 miljoen meer dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere opbrengsten van € 3,9 miljoen voor Straatparkeren. De stijging is het gevolg van het groeiend aantal bezoekers dat de parkeervoorzieningen in de stad gebruikt, een verhoging van het tarief naheffingsaanslag parkeerbelasting en inzet op handhaving;
- Hogere opbrengsten van € 1,1 miljoen voor Garageparkeren (€ 0,6 miljoen opbrengst parkeergarages en € 0,5 miljoen opbrengst P+R). Dit komt door een toename van economische activiteiten, een toename van het aantal bezoekers en hogere verkoop van GVB-kaartjes. Tegenover de hogere opbrengst P+R staan ook hogere kosten;
- Lagere opbrengsten van € 0,6 miljoen voor Fietsparkeren. Dit wordt veroorzaakt door een lagere omzet fietspunten dan verwacht (€ 0,4 miljoen) en een lagere omzet fietsdepot (€ 0,2 miljoen). De fietspunten Strawinsklylaan, Ferdinand Bols en Ceintuurbaan zijn pas in de loop van 2018 open gegaan en hebben daardoor nog relatief weinig opbrengsten gegenereerd. Daarnaast lager verkoopopbrengsten voor het fietsdepot doordat het aantal kwalitatief goede fietsen lager was dan verwacht.

Lasten

De totale lasten van € 208,0 miljoen zijn € 46,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 41,7 miljoen vooral door lagere bestedingen in de projecten die vanuit de reserves Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) en Tijdelijk Parkeerfonds (TPF) worden gedekt. Dit bestaat uit de volgende onderdelen:
  - Lagere lasten van € 37,8 miljoen vanwege lagere bestedingen in projecten ten laste van het Stedelijk Mobiliteitsfonds. Dit betreft onder meer lagere lasten voor: Luchtkwaliteit (€ 4,7 miljoen), Groengelden (€ 3,5 miljoen), Meerjarenprogramma Fiets (€ 3,1 miljoen), station Amstel (€ 1,7 miljoen), programma Autoluw (€ 1,3 miljoen), transferium touringcars en rondvaartboten buiten het centrum (€ 1,2 miljoen). Zie voor een verdere toelichting op alle projecten de paragraaf Stedelijk Mobiliteitfonds;
  - Lagere lasten van € 7,1 miljoen vanwege lagere bestedingen ten laste van het Tijdelijk Parkeerfonds;
  - Hogere lasten van € 4,7 miljoen doordat de begrote toevoeging aan de reserve Stedelijke Mobiliteitsfonds vanuit de vrijval van de reserve egalisatie CAN niet is gerealiseerd;
  - Hogere vrijval van € 1,1 miljoen. Dit betreft middelen waarvan bij (tussentijdse) afsluiting van projecten is geconstateerd dat deze niet meer nodig zijn;
  - Lagere structurele lasten van € 0,4 miljoen.
- Lagere lasten van € 4,2 miljoen voor parkeren. Een deel van de activiteiten van parkeren wordt verrekend met het stedelijk Mobiliteitsfonds (€ 5,0 miljoen lagere lasten). De lagere lasten voor parkeren van € 4,2 miljoen worden als volgt verklaard:
  - Lagere lasten van € 1,9 miljoen voor Fietsparkeren, waarvan € 1,4 miljoen voor de fietspunten en € 0,5 miljoen het fietsdepot. De lagere lasten voor de fietspunten betreffen Strawinskylaan (€ 0,4 miljoen, geopend in 2018), Mahlerlaan (€ 0,3 miljoen), Ferdinand Bol (€ 0,2 miljoen, geopend in 2018), Rokin (€ 0,1 miljoen, nog niet geopend), en Ceintuurbaan (€ 0,1 miljoen).Daarnaast zijn de lasten van fietsdepot € 0,5 miljoen lager vanwege lagere afhandelingskosten voor een adequate verwerking van de aanvoer van weggeknipte fietsen (zoals kosten voor uitzendkrachten en kosten voor de registratie);
  - Lagere lasten van € 1,4 miljoen voor openbare parkeergarages. Dit komt vooral lagere kosten door een vertraging voor het project Zuidoost (€ 2,4 miljoen) en per saldo hogere lasten voor de exploitatie van garages vanwege de extra inzet op onderhoud en ICT installaties;
  - Lagere lasten van € 1,0 miljoen voor Parkeerplan vanwege lagere lasten door vertraging in de uitvoering (€ 0,5 miljoen) en voor de onderzoekskosten aankoop P1 Centraal Station (€ 0,5 miljoen);
  - Hogere lasten van € 0,5 miljoen voor P+R, waar ook hogere opbrengsten GVB kaartjes tegenover staan. Zie ook de toelichting bij de baten;
  - Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor straatparkeren voor diverse kleinere posten.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen. Door een aanpassing van de plannen voor de herinrichting van de Frans Halsstraat, worden de werkzaamheden later uitgevoerd dan verwacht. De dekking van dit project is de Bestemmingreserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR). De lagere lasten in 2018 leiden eveneens tot een lagere onttrekking uit de reserve BEKOR.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 3.2 Parkeren	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve egalisatie CAN-gebied	4,7	-	4,7	-	4,7	-
Tijdelijk parkeerfonds	9,7	30,4	40,1	30,4	33,0	7,1
Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds	201,7	117,2	132,5	127,5	96,1	233,1
Reserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR)	1,7	-	0,3	-	-	1,7

Reserve egalisatie CAN-gebied

Bij de Viermaandsrapportage 2018 was in het kader van de bestuursopdracht Opschonen reserves en voorzieningen besloten om de reserve egalisatie CAN-gebied op te heffen en is het resterend saldo (€ 4,7 miljoen) vrijgevallen naar de algemene middelen, in plaats van dit te doteren aan de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds. De dotatie aan het Stedelijk Mobiliteitsfonds is gecorrigeerd bij de Najaarsnota 2018, maar omdat de vrijval reeds had plaatsgevonden, levert dit een negatief resultaat op dit programmaonderdeel op van € 4,7 miljoen.

Stedelijk Mobiliteitsfonds en Tijdelijk Parkeerfonds

De totale dotatie aan de reserves bedraagt € 157,9 miljoen, dit is € 10,3 miljoen hoger dan begroot. Deze toename komt door hogere opbrengsten van € 10,3 miljoen, die resulteren in een hogere dotatie. Dit betreft de hogere afdracht van netto parkeeropbrengsten (€ 8,9 miljoen), de hogere vrijval (€ 1,1 miljoen) en de lagere structurele lasten (€ 0,4 miljoen). De netto parkeeropbrengsten zijn opgebouwd uit de bruto parkeeropbrengsten straatparkeren, die € 3,9 miljoen hoger uitvielen dan begroot en lagere kosten voor inning en handhaving € 5,0 miljoen.
De totale onttrekking aan de beide reserves bedraagt € 129,1 miljoen, dit is € 43,5 miljoen lager dan begroot. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.

Reserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR)

Door de aanpassing van de plannen voor de herinrichting van de Frans Halsstraat, worden de werkzaamheden later uitgevoerd dan verwacht. Dit leidt tot lagere lasten in 2018, waardoor de dekking uit de reserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR) van € 0,3 miljoen achterwege kan blijven.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 3.2 Parkeren	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Groot onderhoud Parkeergebouwen	9,0	1,5	2,0	1,5	0,1	10,4

Groot onderhoud Parkeergebouwen

Conform het Meerjarenonderhoudsplan (MJOB) groot onderhoud is € 1,5 miljoen toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud Parkeergebouwen. Een bedrag van circa € 36.000 is aangewend voor de werkelijke kosten die in 2018 gemaakt zijn voor groot onderhoud. Het assetmanagement is in de loop van 2018 naar een hoger plan gebracht, maar we hebben in 2018 te weinig uitgegeven aan groot onderhoud. Wel heeft inmiddels besluitvorming plaatsgevonden voor onderhoud dat in 2019 zal worden gedaan aan onder meer het Staringplein, de Haardstee en Hoptille, de Hof- en Werfgarage en de Arena (totaal € 5 miljoen euro).

Beleidskaders

- Meerjarenplan Fiets 2017-2022 (2017) en Kader Fietsparkeren (2015);
- Nota parkeernormen fiets en scooter (2018). Geeft normen en richtlijnen voor fiets- en

scooterparkeren bij nieuwbouw en functiewijziging;
- Parkeerplan 2020 – maatregelen om parkeerdruk te verlagen, wachtlijsten te verkorten en meer ruimte in de openbare ruimte te creëren;
- Plan Vernieuwing P+R – nieuw P+R-concept, waarbij we slim parkeerplaatsen inkopen en uitbreiding van P+R de vraag volgt;
- De (jaarlijkse) gemeentelijke parkeerverordening – regelgevingskader parkeerbeleid, waarin geboden en verboden rondom parkeren staan, en de typen parkeervergunningen;
- De (jaarlijkse) verordening Parkeerbelastingen, met daarin tarieven voor kort parkeren en parkeervergunningen;
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2015) – maatregelen voor het verbeteren van de bereikbaarheid en leefbaarheid in de stad. Daarbij ligt de nadruk op scherpe keuzes (in het centrumgebied bijvoorbeeld voor voetgangers en fietsers);
- Nota Parkeernormen Auto (2017). Deze nota stelt parkeernormen vast voor nieuwbouw en transformatieprojecten in de stad. Hiermee voorkomen we dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen leiden tot extra parkeerdruk, die op omliggende straten wordt afgewenteld;
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau;
- Verordening op het Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam (2016), een fonds met inkomsten van het straatparkeren om de openbare ruimte en het verkeer- en vervoersysteem te verbeteren. Het fonds bestaat uit een structurele reserve, een tijdelijke reserve en een exploitatiedeel;
- Naar aanleiding van het nieuwe coalitieakkoord waarin ambities zijn geschetst voor een autoluw Amsterdam is gestart met het opstellen van de Agenda Autoluw.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Inhuren van parkeerplaatsen in garages wordt na einde huurcontract duurder of onmogelijk.	Met het nieuwe Coalitieakkoord 2018 -2022 en de daarin opgenomen opheffing van parkeerplaatsen, is een herijking van het parkeerbeleid noodzakelijk.
2. Nieuwe inpandige fietsenstallingen leggen groot beslag op beschikbare middelen.	Creëren van meer plekken in rekken. Experimenteren met mogelijkheden om het totaal aantal geparkeerde fietsen terug te dringen zonder dat het aantal fietsritten afneemt (deelfietsen, beprijzen).
3. In 2020 loopt het 'Actieplan fietsparkeren bij treinstations' af. Aanvullende rijksfinanciering na 2020 is nodig om de restopgave bij de NS-stations in Amsterdam te behalen.	Lobby met partners richting Rijk.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Subsidieregeling Lang Parkeren	€ 347.000	307.000

1. Subsidieregeling Lang Parkeren

De subsidie Lang Parkeren is een regeling waarbij vergunninghouders uit het centrumgebied een vergoeding kunnen krijgen als zij hun auto langer dan een dag parkeren in parkeergarages buiten het centrumgebied. Deze vergoeding keren we op jaarbasis over maximaal veertig dagen uit. Zo kunnen bewoners een deel van hun vergunningtarief 'terugverdienen'. De evaluatie is in 2016 afgerond, waarin werd geconcludeerd dat de maatregel leidt tot meer ruimte op straat. Het verleidt parkeerders die hun auto lange tijd niet nodig hebben om de auto op een langparkeerlocatie te zetten. In de Agenda Autoluw bekijken we of we de maatregel moeten aanpassen.

Er is in 2018 minder gebruik gemaakt van de subsidieregeling dan begroot.

Portefeuillehouder: wethouder Dijksma

3.3.3 Verkeersmaatregelen

De openbare ruimte en infrastructuur aanpassen en verkeersstromen reguleren.

Belangrijke ontwikkelingen

Het aantal inwoners, bedrijven en bezoekers van de stad blijft groeien en daarmee de druk op de openbare ruimte. Om de stad leefbaar en toegankelijk te houden, hebben we gekozen voor een autoluwe stad met goede voorzieningen, waarin mensen prettig wonen en veilig verblijven en bewegen. Op 22 juli 2018 hebben we met de Noord/Zuidlijn een belangrijke stap gezet naar een autoluwe binnenstad. Tegelijkertijd hebben we diverse verkeersmaatregelen genomen zoals verkeerskundige 'knippen' op de Prins Hendrikkade en de Paleisstraat en eenrichtingsverkeer op de Nieuwezijds Voorburgwal. Hierdoor is het verkeer in de binnenstad fors afgenomen. Nu we de binnenstad steeds autoluwer maken, is het belangrijk om de effecten goed te monitoren, zowel rond de nieuwe hoofdroutes, als op de bestaande doorgaande routes (corridors) rond het centrum. We hebben in 2018 daarom ook geïnvesteerd in de technische middelen om het verkeer te monitoren en te sturen (dynamisch verkeersmanagement). We hebben nieuwe videoschermen aangeschaft en netwerkverbindingen overgezet van koper naar glasvezel. Hiermee maken we de systemen klaar voor toekomstige ontwikkelingen.

Uit de succesvol afgeronde pilots van het Crowdmonitoringsysteem Amsterdam (CMSA), dat realtime het voetgangersverkeer meet, blijkt dat de gebruikte sensoren een goed beeld geven van de drukte op een route of locatie. De sensoren worden verder ontwikkeld voor het permanente meetsysteem. Sinds september 2018 heeft crowdmanagement in brede zin een permanent vervolg gekregen: elk weekend zetten we crowdmanagementmaatregelen in op de Wallen.
Voor fietsers is eind 2018 het dynamisch verwijssysteem op de Zuidas in gebruik genomen. Dit systeem verwijst fietsers naar de vrije fietsparkeerplekken in de verschillende stallingen. Daarnaast hebben we in 2018 een aantal projecten voorbereid die te maken hebben met digitale informatie en die in 2019 uitgevoerd zullen worden.

Uit de nieuwste publicatie van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) blijkt dat ondanks de groeiende aantallen voetgangers, fietsers, reizigers in het openbaar vervoer, auto's, taxi's, touringcars en goederenvervoer de luchtkwaliteit in Amsterdam vorig jaar grotendeels gelijk is gebleven. Dit komt doordat wij allerlei maatregelen hebben getroffen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **C**

Deelnemers aan het verkeer verplaatsen zich snel, veilig en comfortabel in, naar en door de stad.
Verbeteren doorstroming op kruispunten voor fiets. Bijvoorbeeld door kleine infrastructurele maatregelen en regeltechnische aanpassingen. Verbeteren fietsvoorzieningen op plusnet Fiets, onder andere door aanbrengen rood asfalt. Maken van nieuwe fietsverbindingen en invullen van ontbrekende schakels in het netwerk zoals naar Zuidoost.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage 'plusnet'-autoroutes dat voldoet aan toetswaarde voor gemiddelde trajectsnelheid uit het beleidskader Verkeersnetten (gerelateerd aan de autoroutes die gemonitord worden).	80%	77%	76%	76%
1.2	Percentage 'plusnet'-fietsroutes dat voldoet aan streefkwaliteiten uit het beleidskader Verkeersnetten.	87%	n.n.b.	88%	Niet gemeten
1.3	Percentage 'plusnet'-voetganger dat voldoet aan streefkwaliteit doorstroming uit het beleidskader Verkeersnetten.	(2017)	Niet meetbaar.		65,1%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De toenemende drukte in de stad en de keuze om voorrang te geven aan voetganger, fiets en openbaar vervoer, leidt onvermijdelijk tot nadelige effecten voor de doorstroming van het verkeer op het plusnet Auto. Daarom is doelstelling 1.1 bij de Najaarsnota 2018 bijgesteld van 85% naar 76%. Er is een lichte verslechtering van de doorstroming van het verkeer op het plusnet Auto ten opzichte van 2017.
De streefwaarden voor het plus- en hoofdnet Fiets zijn aangepast in het beleidskader Verkeersnetten dat januari 2018 is vastgesteld. Het percentage is berekend op basis van de trajectsnelheid. We hebben geen data over de trajectsnelheden in 2018 omdat dit niet is gemeten. We hebben in 2018 diverse maatregelen genomen om de doorstroming van fietsers te verbeteren en meer ruimte voor fietsers te creëren. Zo hebben we vanuit het Programma Fiets onder meer de kruispunten Alexanderplein en Nassauplein geoptimaliseerd voor de fiets en zijn we begonnen met de aanpak van elf ontbrekende schakels (ontbrekende fietsroutes waardoor fietsers om moeten fietsen), waarvan we er twee hebben afgerond. Ook zijn we gestart met uitvoering van 'quick wins' op de route tussen Centrum en Zuidoost en met een onderzoek en een proef voor omleidingsroutes voor fietsers bij wegwerkzaamheden. We hebben de doorloopruimte op het plusnet Voetganger het afgelopen jaar op diverse plekken verbeterd. Enerzijds door het fietsparkeren beter te structureren en door overbodige objecten weg te halen. Anderzijds door herinrichtingsprojecten zoals de Van Woustraat, waar we trottoirs hebben verbreed.

Doel 2 — Activiteiten A B C

Het percentage ernstige verkeersslachtoffers is in 2020 met 25% gedaald ten opzichte van 2010.
We voeren het meerjarenplan Verkeersveiligheid uit. Verkeerscampagnes (laten) ontwikkelen en uitvoeren, die aansluiten bij nationale campagnes. Verkeerseducatie voor het basis- en voortgezet onderwijs (laten) uitvoeren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aantal ernstige verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners.	120 - 100% (2010)	n.n.b.	96- 80%	94%
2.2	Percentage ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig.	9% (2015)	-	-	-
2.3	Percentage overige vervoersongevallen met een gewonde fietser.	10% (2015)	-	-	-

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Het Besluit begroting en verantwoording (BBV) schrijft voor dat de indicatoren 2.2 en 2.3 opgenomen worden in de begroting en het jaarverslag van iedere gemeente met ingang van begrotingsjaar 2017. Het ministerie van IenW heeft echter in 2009 besloten niet meer over ziekenhuisgewonden te rapporteren en daar doelstellingen aan te verbinden. In plaats daarvan spreken we sinds die tijd over ernstig verkeersgewonden. Voor het stellen van doelen blijven we daarom indicator 2.1 gebruiken. Sinds 2016 ontvangen we daarover weer betrouwbare cijfers. Voor indicator 2.1 zijn cijfers tot en met 2016 beschikbaar. Uit de analyse van de stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV) blijkt een absolute toename van het aantal ernstig verkeersgewonden van 2% in 2016 ten opzichte van 2010. Per 100.000 inwoners is er echter sprake van een daling naar 94%, omdat het inwonertal is gestegen in die periode. Om ervoor te zorgen dat het aantal ernstig verkeersgewonden afneemt, pakken we de black-spots aan, ongevals- en risicolocaties, stimuleren we verkeerseducatie op scholen en zetten we campagnes op. Het beoogde programma 2018 is uitgevoerd. Er zijn op 34 locaties infrastructurele aanpassingen gedaan en op 95% van de basisscholen en op 33 middelbare scholen wordt verkeerseducatie gegeven. Ook zijn er zeven campagnes uitgerold waaronder "super belangrijk", een campagne om fietsers en voetgangers bewust te maken van het risico van mobiel telefoongebruik in het verkeer.

Doel 3 — Activiteiten A C E

De openbare ruimte is schoon, heel, veilig, toegankelijk en herkenbaar Amsterdams.
Verminderen van het aantal ongebruikte fietsen op straat, mede door parkeerduurbeperking van zes weken binnen de ring A10 en actieve handhaving. We bouwen vooral bij trein- en metrostations meer fietsparkeervoorzieningen, zoals de totale opgave fietsparkeren rondom het Centraal Station. Verbeteren van het plusnet Fiets op het moment dat er groot onderhoud is.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Rapportcijfer van burgers voor de openbare ruimte.	6,4	6,4	7	Niet gemeten.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Het rapportcijfer van burgers voor de openbare ruimte is gebaseerd op de uitkomsten van het (tweejaarlijks) onderzoek Wonen in Amsterdam (WiA) 2017. Deze cijfers zijn niet beschikbaar over 2018. In 2017 is de Visie Openbare Ruimte vastgesteld en begin 2018 het Beleidskader Puccinimethode voor het Amsterdamse straatbeeld. In september 2018 is als uitwerking daarvan het 'Handboek Rood, standaard voor het Amsterdamse straatbeeld' vastgesteld. Dit handboek bevat voorschriften en principes voor een duurzame, toegankelijke en klimaatbestendige openbare ruimte. Daarnaast is in december 2018 het online platform Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) Amsterdam gepubliceerd: één digitaal platform waarop al het beleid voor de openbare ruimte en de verkeersnetten integraal ontsloten is. Het HIOR Amsterdam geeft invulling aan de ambities uit het coalitieakkoord ten aanzien van de Digitale Stad.

Activiteit A — Doelen 1 2 3

De belangrijkste routes voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer en auto's aanpassen.

Activiteit B — Doelen 2

Aanpakken gevaarlijke kruispunten en (school)routes; inzet verkeerseducatie en onderzoek.

Activiteit C — Doelen 1 2 3

Verkeersmanagement: weggebruikers informeren en verkeersstromen sturen. Sturing op wegwerkzaamheden door stadsregie.

Activiteit D

Verder gaan met het opstellen strategische visies op de Amsterdam openbare ruimte.

Verbonden partij(en)

Vervoerregio Amsterdam (VRA)

Voor de doelen 1 en 2 wordt gebruik gemaakt van de VRA. Voor een toelichting wordt verwezen naar programmaonderdeel 3.3.1.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

	Baten	Lasten
Totaal programmaonderdeel 3.3	22,5	110,3

Specifiek verkeersbeleid (Activiteit A, B, C en D)

Baten 5,9
Lasten 12,0

We hebben de maatregelen uit de Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam (USLA) voor 2018 uitgevoerd en stellen een nieuwe Uitvoeringsagenda op. Begin 2019 zullen we een monitor en evaluatie naar de raad sturen.

Ook hebben we in 2018 het mobiliteitsplan Zeeburgereiland en IJburg opgeleverd en vastgesteld. Het betreft een integrale en samenhangende aanpak van dit gebied tussen 2018 en 2038 met een investeringsambitie van € 650 miljoen. Het doel is om deze gebieden bereikbaar en leefbaar te maken, gekoppeld aan de geplande gebiedsontwikkeling. Het op 20 februari 2018 vastgestelde programma HOV (hoogwaardig openbaar vervoer) Oostflank maakt hier onderdeel van uit. In het kader van de Uitvoeringsagenda mobiliteit (UAM) hebben we op de binnenring (Marnixstraat-Weteringschans-Saphatistraat) een fietsstraat op en naar het Weteringcircuit en het Frederiksplein aangelegd. Op 27 november 2018 is een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld voor de herinrichting van de Weteringschans Oost inclusief de aanleg van een fietsstraat tussen Frederiksplein en Weteringcircuit in 2019. Ook hebben we in 2018 een pilot uitgevoerd om taxi- en overig verkeersoverlast op de Oude Zijde/ Oostelijke binnenstad aan te pakken. Uit een eerste evaluatie kwam naar voren dat de hoeveelheid verkeer in deze buurten met 80%-90% is afgenomen tijdens de uitgaansnachten.
In 2018 hebben we ook diverse maatregelen uit het meerjarenplan fiets 2017-2021 uitgevoerd. De maatregelen gericht op fietsparkeren, het verbeteren van het fietsnetwerk en fietsgedrag bestonden onder andere uit het meewerken aan en/of regie voeren op de bouw van stallingen, de plaatsing van een dynamisch verwijssysteem bij station Zuid en de start van de bouw van de stalling Rai en Amstel Oost. Vanuit Het Nieuwe Fietsen (Gedrag & Innovatie) hebben we een fietsbelevingsmonitor ontwikkeld, zijn we een onderzoek gestart naar het stimuleren van fietsgebruik in Nieuw-West in samenwerking met de Hogeschool van Amsterdam en hebben we een campagnestrategie voor Het Nieuwe Fietsen opgesteld.

Op het gebied van touringcarbeleid hebben we in 2018 een start gemaakt met een visie voor overstaplocaties voor touringcars en rondvaartboten, rivier- en zeecruiseschepen. Daarnaast werkten we aan het realiseren van touringcarhalteerplekken in de Zouthaven, de eerste fase van het Transferpunt Touringcar Rondvaart (TTR). Hiermee is de eerste stap gezet om touringcarafhankelijke rondvaartactiviteiten uit het stadshart te verhuizen naar de Zuidelijke IJ-oevers. Ook hebben we aan de De Ruijterkade veertien extra touringcarhalteerplekken in gebruik genomen, waardoor touringcars minder ten zuiden van Amsterdam Centraal in het stadshart hoeven te halteren. Verder zijn we begonnen met het (op proef) halteren van touringcars op het busplatform achter CS. Tot slot zijn in 2018 inrijverboden ingesteld – uitgezonderd bestemmingsverkeer – om zoveel mogelijk touringcars uit het centrum te weren.

We werken nauw samen met Rijkswaterstaat, ProRail, provincie Noord-Holland en de Vervoerregio om Amsterdam bereikbaar te houden tijdens grote werkzaamheden en hinder voor de reiziger zoveel mogelijk te beperken. Dit doen we onder de noemer Amsterdam Bereikbaar. In 2018 hebben we aanvullende afspraken gemaakt over de samenwerking en is ProRail aangesloten, vooral vanwege ingrijpende reconstructies/buitendienststellingen van het spoor. In 2018 zijn bijvoorbeeld afspraken gemaakt tussen ProRail, GVB en Metro en Tram over de aanleg van een tunnel bij Overamstel in 2020. Door de gezamenlijke (en creatieve) aanpak is de verwachte buitendienststelling gehalveerd tot 16 dagen.

Vergunningen/handhaving verkeer en openbare ruimte (Activiteit A, B, C en D)

Baten 0,4
Lasten 3,0

In 2017 zijn we begonnen met (camera)handhaving bij de Cuyperspassage naar het voorbeeld van het Rijksmuseum. Hier zijn we in 2018 mee doorgegaan. Het mede door Amsterdam ondertekende Manifest 'Verkeersveiligheid, een nationale prioriteit' is overgenomen door het nieuwe kabinet en verwerkt in het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030, dat inmiddels is vastgesteld.

Verkeersvoorzieningen (Activiteit A, B, C en D)

Baten 1,3
Lasten 59,9

Tegelijk met de opening van de Noord/Zuidlijn hebben we drie maatregelen ingevoerd om verkeer uit het Centrum te weren. De belangrijkste was de definitieve afsluiting van de Prins Hendrikkade voor het Centraal Station. De weken voor en na deze ingrepen is er intensief gemonitord en zijn waar nodig verkeersmaatregelen genomen. Daarnaast hebben we in februari 2018 de bediening van de Spaarndammertunnel toegevoegd aan de verkeersmanagementcentrale van Amsterdam. Koningsdag is, mede door de getroffen verkeersvoorzieningen, zowel voor bewoners als bezoekers soepel en prettig verlopen zonder noemenswaardige incidenten.
In 2018 hebben we een aantal verkeersregelinstallaties gewijzigd, vanwege de nieuwe dienstregeling voor tram en bus door de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn. Naast deze en vele andere wijzigingen, hebben we ook 36 installaties technisch vervangen en drie nieuwe installaties geplaatst. In 2018 hebben we ook het LED-transitieprogramma voorgezet. Ongeveer 1.100 armaturen met hoge vermogens zijn vervangen door LED. Hierdoor nam het aantal armaturen met ledverlichting toe van 24% naar 25%. Om te kunnen beginnen met de versnelde vervanging, hebben we het afgelopen jaar gebruikt om onderzoek te doen naar de slimste aanpak, synergetische kansen, nieuwe technologieën, aansluiting bij andere ontwikkelingen en mogelijkheden voor efficiënt beheer en onderhoud. Dit deden we onder de noemer ‘kansen voor de stad’.
Het actieprogramma Smart Mobility speelt in op de belangrijkste innovaties en ontwikkelingen op het gebied van slimme en schone mobiliteit. Het programma loopt nu bijna 2 jaar en in 2018 zijn de volgende resultaten bereikt:

- In 2018 hebben ruim 4.000 gebruikers via experimenten als Go-OV, OV Coach en Mokumflex gebruik gemaakt van het Doelgroepenvervoer, waardoor zij op maat hebben kunnen reizen in het ov wat voorheen niet mogelijk was;
- Op IJburg hebben we haalbaarheidsstudies gedaan naar de mogelijkheden voor zelfrijdend vervoer voor gehandicapte kinderen en mensen die werken op Rieker Business Park;
- Door de digitalisering van de handhaving van foutparkeren, is de pakkans van overtreders vergroot en wordt personeel efficiënter ingezet.

Beheer openbare ruimte algemeen (Activiteit A, B en D)

Baten 14,9
Lasten 35,4

In het kader van het in 2016 door de raad aangenomen initiatiefvoorstel ‘Met drinkwater naar een gezonde stad’ hebben we in 2017 en 2018 in totaal zo’n 300 extra watertappunten aangelegd.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	21,7	19,1	23,1	22,5	-0,6
Lasten	126,8	75,9	126,1	110,3	-15,8
Saldo van baten en lasten	**-105,1**	**-56,8**	**-103,0**	**-87,8**	**15,2**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 3.3	**-105,1**	**-56,8**	**-103,0**	**-87,8**	**15,2**

Het programmaonderdeel verkeersmaatregelen heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 15,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door lagere baten van € 0,6 miljoen en lagere lasten van € 15,8 miljoen.

Baten

De totale baten van € 22,5 miljoen zijn € 0,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere opbrengsten van € 0,6 miljoen bij stadsdelen, voor het beheer openbare ruimte. De opbrengsten vallen lager uit omdat er ook lagere lasten voor beheer openbare ruimte tegenover staan (zie lasten).

Lasten

De totale lasten van € 110,3 miljoen zijn € 15,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 11,2 miljoen voor beheer openbare ruimte voor Dora fase 1. Vanwege de omvang van bepaalde projecten, afhankelijkheid van derden (Waternet, Liander, andere gemeenten) en door een tekort aan bouwmaterialen en mensen heeft een aantal maatregelen vertraging opgelopen, zijn de planningen verschoven en is er minder uitgegeven in 2018. Deze middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 3,1 miljoen voor verkeersvoorzieningen door:
  - Lagere besteding van € 3,5 miljoen voor Inrijbeperkende maatregelen. Na de aanslag in Barcelona waren de zorgen van Amsterdammers en ondernemers en het gevoel van onveiligheid op een aantal drukke locaties toegenomen. De gemeente heeft daarom mede op verzoek van Amsterdamse ondernemers besloten om op een aantal drukke plekken inrijbeperkende maatregelen te treffen. In 2018 zijn we begonnen in de Kalverstraat en op de Nieuwendijk, maar de werkzaamheden lopen door nog door tot april 2019. Deze middelen worden overgeheveld naar 2019;
  - Lagere lasten van € 0,5 miljoen voor de doorontwikkeling van assetmanagement. De nieuwe verbrede organisatie Verkeer en openbare ruimte is later gestart dan gepland, waardoor organisatiebrede activiteiten en opleidingen significant zijn opgeschoven en de bestedingen daarvoor in 2019 zullen plaatsvinden. Om de doorontwikkeling van assetmanagement een flinke impuls te geven en een assetorganisatie voor de hele gemeente te smeden zijn in 2018 verdiepingsmodules ontwikkeld voor de hoofdprocessen van assetmanagement;
  - Hogere lasten van € 0,3 miljoen voor het beheer van verkeersregelinstallaties. Dit wordt grotendeels veroorzaakt doordat we dit jaar extra kosten hebben gemaakt voor noodzakelijke aanpassingen aan veel verkeerslichten in verband met de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn;
  - Hogere lasten van € 0,2 miljoen voor beheer openbare verlichting. Dit komt doordat ondergrondse schades aan de voedingskabels in Zuidoost en op IJburg vele malen hoger zijn uitgevallen door een claim van de onderhoudsaannemer uit 2017 en door de vele graafwerkzaamheden in Zuidoost. De schades zijn niet te verhalen op de dader omdat de dader veelal niet te achterhalen is;
  - Hogere lasten van in totaal € 0,4 miljoen voor diverse onderwerpen. De individuele afwijkingen zijn lager dan € 0,2 miljoen en worden niet nader toegelicht.
- Lagere personeelskosten van € 1,0 miljoen door openstaande vacatures bij diverse stadsdelen zoals Zuid, Noord, Nieuw West en Zuidoost. In verband met de reorganisatie en de oprichting van de directie Stadswerken zijn de vacatures niet altijd ingevuld;
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen in het beheer openbare ruimte bij stadsdelen. De lasten voor borden en belijningen en het veiligheidsplan zijn lager uitgevallen. Tegenover deze lagere lasten staan ook lagere opbrengsten;

Reserves en voorzieningen

In dit programmaonderdeel worden baten en lasten niet afgerekend met reserves of voorzieningen.

Beleidskaders

- Mobiliteitsaanpak 2030 (2013) is het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam in de periode tot 2030;

- Beleidskader Verkeersnetten (2018) waarin de belangrijkste netwerken voor de bereikbaarheid van en in de stad zijn aangegeven, inclusief de bijbehorende eisen en richtlijnen;
- Meerjarenprogramma Fiets 2017-2022 (2017), waarin is beschreven hoe we omgaan met de fietsers en hun fietsen;
- Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2016-2022 (2016), een geactualiseerd programma over de verkeersveiligheid in Amsterdam;
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2015). De agenda houdt Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk. Concrete maatregelen die meer ruimte creëren en de doorstroming verbeteren voor voetganger, fietser, ov-reiziger en automobilist;
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt om meer regie te voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte op het schaalniveau van de hele stad;
- Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam (2017), waarin voor het goederenvervoer in Amsterdam een aantal maatregelen staat om leefbaarheid, doorstroming en efficiëntere bevoorrading voor en door vervoerders en verladers te bevorderen;
- Actieprogramma Smart Mobility 2016-2018 (2016), waarmee inzicht wordt gegeven in de belangrijkste Smart Mobility ontwikkelingen en Amsterdamse projecten die daarop inspelen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De markt en het ambtelijk apparaat kunnen de enorme vraag naar investeringen in infrastructuur die nodig is bij bouw van woningen niet aan.	Door andere vormen van contractering en inhuur van extra capaciteit wordt geprobeerd de bouwopgave toch te realiseren.
2. Het toenemend aantal fietsers vergt meer handhaving dan waar budget voor is, met als gevolg overlast op straat.	We zoeken naar effectievere handhavings-concepten inclusief gedragsbeïnvloeding. Daarnaast lobbyen we bij het Rijk om de handhaving op verkeersgedrag gedeeltelijk naar de gemeente over te dragen (inclusief recht om boetes te heffen om de lasten te dekken).

Beide risico's waren nog niet opgenomen in de Begroting 2018.

Vervallen risico's	Maatregelen
1. Door uitgebreide werkzaamheden aan weg en spoor (Zuidas) komen leefbaarheid en bereikbaarheid onder druk te staan.	We hebben samen met Rijkswaterstaat, provincie Noord-Holland, VRA en ProRail het samenwerkingsverband Amsterdam Bereikbaar gevormd, om gezamenlijk maatregelen te kunnen nemen tegen hinder door werkzaamheden.
2. Onbetrouwbare registratie van verkeersongevallen door het Rijk bemoeilijkt een degelijke beleidsvoering.	Met ingang van 2018 ontvangen we betrouwbare cijfers (cijfers t/m 2016) inzake het aantal ernstig verkeersgewonden.
3. De drukte en onveiligheid op de fietspaden neemt toe door groei aantal fietsers en snorfietsers.	De landelijke regelgeving over het verplaatsen van de snorfiets naar de rijbaan is op 14 december 2017 in de Tweede Kamer behandeld met positief resultaat en de Raad van State heeft recent positief geadviseerd over de AMvB. De daadwerkelijke verplaatsing en het opleggen van helmplicht zal in het 2e kwartaal van 2019 gebeuren, waarmee dit risico komt te vervallen.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Dijksma

3.3.4 Wegen, straten en pleinen

Openbare ruimte, infrastructuur, verlichting en verkeersregelinstallaties exploiteren, beheren en onderhouden.

Belangrijke ontwikkelingen

Bewoners, bedrijven en toeristen gebruiken de openbare ruimte intensiever en voor verschillende functies. Dit leidt tot een grotere druk op het onderhoud en de reiniging van de openbare ruimte. Uit onderzoek door de commissie Civiele Constructies (onder voorzitterschap van de heer Cloo) blijkt dat Amsterdam een grote urgente opgave heeft voor de kades en bruggen. Hoewel dit het meest prangend is bij de civiele constructies (bruggen, kades en tunnels) speelt bij andere assets, vooral groen en verhardingen, hetzelfde probleem. Doorgaan op de huidige voet betekent dat ook hier de situatie zorgwekkend wordt. Na decennia van bezuinigingen en een reactieve aanpak is de achterstand in het onderhoud opgelopen en is een gerichte en proactieve aanpak voor de openbare ruimte hard nodig.

Voorjaarsnota 2019 presenteren we een aanpak om de achterstand in te lopen. Separaat werken we aan een meerjarenprogramma bruggen en kademuren en aan het instellen van een overkoepelend fonds voor het onderhoud van de assets in de openbare ruimte. Het probleem is groot en complex en vergt een langjarige aanpak om resultaat te bereiken.

Op 12 april 2018 is de raad schriftelijk geïnformeerd over de voortgang van de tunnelprojecten. In het vierde kwartaal van 2018 is een programmaplan Aanpak Wegtunnels Amsterdam opgesteld. Besluitvorming door het college is voorzien in het eerste kwartaal van 2019. Uitvoering van het programma is noodzakelijk omdat we moeten voldoen aan nieuwe wetgeving. Daarnaast is renovatie nodig omdat meerdere systemen het einde van hun levensduur hebben bereikt.

Naast de aanpak van calamiteiten hebben wij in 2018 door de hele stad divers groot onderhoud en (vervangings-)projecten uitgevoerd en opgeleverd, waaronder het grootste deel van de beeldbepalende projecten van de Rode Loper en de versnelde vervanging van brug 108.

Daar waar het achterstallig onderhoud het grootst is, wordt de kwaliteit van de openbare ruimte en de leefbaarheid verbeterd. Bij de Voorjaarsnota 2016 is € 40 miljoen vrijgemaakt voor de aanpak van achterstallig dagelijks onderhoud, en daar wordt nog eens € 6,8 miljoen bij uitgetrokken om de openbare ruimte in de stadsdelen Nieuw-West, Zuidoost en Noord op te knappen. We zijn een maatregelenpakket van 63 projecten boven 't IJ en buiten de Ring aan het uitvoeren, waarvan we 45 projecten hebben afgerond. Bij verhardingen is hiermee in 2018 de achterstand substantieel gereduceerd.

Op 13 maart 2018 heeft het college een definitief besluit genomen over het organisatieplan voor het beheer van de openbare ruimte, waarbij het beheer en dagelijks onderhoud en groot onderhoud en vervanging centraal wordt georganiseerd. Dit besluit maakt onderdeel uit van de besparingsopgave Slagvaardige Overheid in de Openbare Ruimte van € 30 miljoen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: A C E

De openbare ruimte en de infrastructuur zijn verzorgd.
De gemeentelijke eigendommen in de openbare ruimte en infrastructuur worden onderhouden op niveau "sober" (C volgens de CROW systematiek), conform de nota Beheren op niveau (2008). De inzet van € 40 miljoen extra in 2017 en 2018 leidt tot het terugdringen van de achterstand op het onderhoud van verhardingen, groen en civiele constructies. Het betreft vooral gebieden in de stadsdelen buiten de ring, boven het IJ en in het Amsterdamse Bos. We zetten structureel € 10 miljoen extra in voor het schoonmaken en -houden van de stad. De instandhoudingsplannen voor de gemeentelijke assets worden uitgebreid met een paragraaf duurzaamheid.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage kilometer van de hoofdnet autowegen op beheerniveau sober (C).	100% (2013)	100%	100%	100%
1.2	Rapportcijfer voor de wegkwaliteit volgens weggebruikers.		7,5	6,5	Niet gemeten

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De indicator wegen op niveau sober (1.1) gaat alleen over het hoofdnet Auto en deze zijn alle op sober (C) niveau. Ook indicator 1.2 betreft alleen het hoofdnet Auto en wordt tweejaarlijks gemeten. In het jaarlijkse onderzoek Wonen in Amsterdam geven Amsterdammers rapportcijfers aan verschillende kenmerken van hun buurt gemeentebreed. Voor al het onderhoud van straten en stoepen wordt gemiddeld het cijfer 6,7 gegeven, tegen een 6,6 in 2015 (Bron: Amsterdam in cijfers 2018, meting 2017).
In 2018 hebben we het Platform toekomstbestendige assets opgericht waarin we de ontwikkeling op duurzaamheid gestructureerd aanpakken voor alle assets. In de instandhoudingsplannen van de verschillende assets is een paragraaf duurzaamheid opgenomen met daarin concrete maatregelen die we de komende jaren nemen op het gebied van klimaatadaptatie, circulariteit en CO_2-reductie. In het platform worden ook de acties uit het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) uitgezet en gevolgd. Op het gebied van hergebruik hebben we grote stappen gezet. Zo wordt bijvoorbeeld bij het boombeheer het hout van gekapte bomen zo veel mogelijk in de stad hergebruikt. Bij nieuwe contracten wordt vanaf nu standaard de CO_2-ladder gebruikt in de aanbesteding en wordt meerwaarde van inschrijvers op het gebied van duurzaamheid expliciet beloond.

Doel 2 — Activiteiten: A B C D

De infrastructuur is zo min mogelijk buiten gebruik.
Opstellen meerjaren investeringsprogramma (MIP). Door meerjarige overkoepelende programmering van werkzaamheden beperken we overlast voor inwoners en gebruikers. Hiervoor stemmen we onder regie van de stadsregisseur af tussen stad en de stadsdelen.
Opstellen uitvoeringsplan: we beperken overlast voor inwoners en gebruikers door af te stemmen tussen stad en de stadsdelen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage van de tijd dat tunnels in gebruik zijn.	98,5% (2014)	99,1%	98	98%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Door meerjarige overkoepelende programmering van werkzaamheden, goede uitvoeringsplannen en afstemming zijn de tunnels in 2018 zo min mogelijk buiten gebruik geweest en is de overlast voor inwoners en gebruikers zoveel mogelijk beperkt gebleven.

Doel 3 Activiteiten **A** **C** **E**

De infrastructuur wordt kostenefficiënt beheerd.
We ontwikkelen de kostenkengetallen en indicatoren verder, zodat er structurele kostenreeksenontstaan per kwaliteitsniveau. In 2017/2018 nemen we Life Cycle-kosten mee als besliscriterium bij investeringen. We werken doelmatiger door af te stemmen met de stadsdelen over de uitvoering en door gezamenlijk aan te besteden.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Beheer- en onderhoudskosten per vierkante meter weg in euro's. *		€ 1,82	€ 1,82	€ 1,82

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De kosten voor het onderhoud van de rijbanen van het hoofdnet Auto zijn al enkele jaren op hetzelfde niveau. Vooral door de relatief hoge kosten voor bereikbaarheid, leefbaarheid, veiligheid en communicatie (BLVC) op de hoofdnetten is het moeilijk deze kosten te verlagen. In 2018 is de aanbesteding voor de nieuwe langetermijn-onderhoudscontracten gestart. De verwachting is dat deze op termijn wel leiden tot lagere kosten per m² wanneer we aannemers voor langere termijn aan ons binden.
Van alle assets zijn de gegevens (aantal, positie et cetera) inmiddels centraal vastgelegd in één systeem. Alleen ten aanzien van straatmeubilair moeten we nog vaststellen hoeveel en welke data we willen vastleggen. Eind 2018 hebben we voor alle assets, inclusief straatmeubilair en schoon, de normkosten in beeld gebracht en toegepast bij het in beeld brengen van de beheerinspanning die nodig is om de openbare ruimte op het gewenste kwaliteitsniveau te houden.
In overeenstemming met het beleidskader 1 Amsterdam Heel en Schoon brengen we voor de gehele stad op dezelfde wijze in beeld wat het kwaliteitsniveau is voor schoon, verhardingen en groen. Hierdoor kunnen we de actueel gemeten staat weergeven en vergelijken op stedelijk en gebiedsniveau. Voor groen zijn we in 2018 gestart met de inspectie overeenkomstig NEN 2767 om te komen tot een eenduidige meting van het actuele kwaliteitsniveau voor de hele stad. In 2018 hebben we 1/3 van het gehele areaal geïnspecteerd. Voor verhardingen is de inspectiecyclus tweejaarlijks, waarbij we ieder jaar 50% van het areaal inspecteren. In 2018 inspecteerden we de stadsdelen Nieuw-West, Oost, Zuidoost en plusnet Auto. Achterstalligheid ten opzichte van beheerniveau sober is gedefinieerd als de oppervlakte met kwaliteit D meer dan 10% van het oppervlakte bedraagt.

Zowel het inlopen van achterstallig onderhoud, als de totale kwaliteitsweergave laten een positieve trend zien. Ondanks de afname is de totale hoeveelheid categorie D in de stad echter nog steeds fors. Dit betekent dat wij hierin de komende jaren moeten blijven investeren. Op het gebied van schoon is de ambitie dat 90% van de gebieden op niveau verzorgd (B) is. Gemiddeld scoren de stadsdelen Noord en Oost het hoogst. Ook stadsdeel Zuid voldoet grotendeels aan deze ambitie. In de gebieden van stadsdelen Centrum, West, Nieuw-West en Zuidoost is de opgave het grootst. In 2018 is ten opzichte van 2017 procentueel een terugval in het schoonniveau te constateren. De stad blijft groeien en wordt intensiever gebruikt met grotere aantallen bezoekers. Dit leidt tot een toename in de schoonmaakwerkzaamheden. Vanaf 1 september 2018 wordt het dagelijks beheer en het schoonhouden van de openbare ruimte centraal uitgevoerd. De opdracht is de capaciteit en middelen inzetten waar het ertoe doet (informatiegestuurd werken in het ritme van de stad). Wat er nodig is om de openbare ruimte schoon te houden, verschilt immers per gebied. Deze andere manier van werken is een veranderopgave die een paar jaar zal duren. In 2018 is ook het Aanvalsplan Schoon afgerond. De leerervaringen uit de tien maatregelen van het Aanvalsplan Schoon zijn (of worden) geborgd in de lijn. Bijvoorbeeld de inzet van buurtconciërges en de samenwerking met ondernemers en bewoners.

Kwaliteitsniveau verhardingen 2018

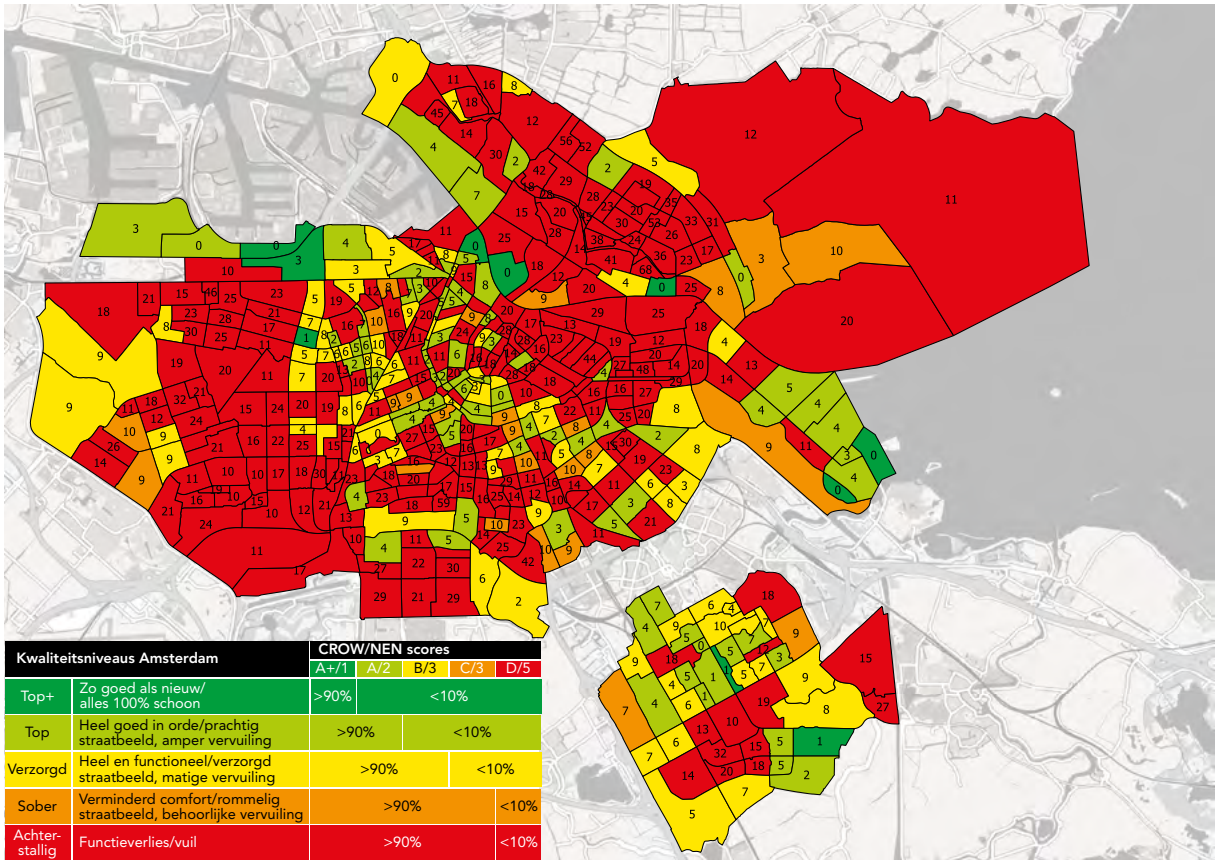

Kwaliteitsniveaus Amsterdam		CROW/NEN scores				
		A+/1	A/2	B/3	C/3	D/5
Top+	Zo goed als nieuw/ alles 100% schoon	>90%	<10%			
Top	Heel goed in orde/prachtig straatbeeld, amper vervuiling	>90%		<10%		
Verzorgd	Heel en functioneel/verzorgd straatbeeld, matige vervuiling	>90%			<10%	
Sober	Verminderd comfort/rommelig straatbeeld, behoorlijke vervuiling	>90%				<10%
Achter-stallig	Functieverlies/vuil	>90%				<10%

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Door assetmanagement sturen we beter op prestaties, kosten en risico's. We zetten invoering van assetmanagement en de inbedding bij alle organisatieonderdelen die assets beheren voort.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage van basis-areaalgegevens (per type infrastructuur) dat compleet is.	n.v.t.	90%	90%	90%

Activiteit B

Doelen 2

Risicogestuurde planning van beheer vanuit totale kosten levensduur bij arealen. In plaats van budget-gestuurd wegen we af op risico's voor het functioneren van de objecten, lifecycle-kosten en overkoepelende programmering van de werkzaamheden.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal arealen (typen infrastructuur) waarbij assetmanagement volledig wordt gebruikt.	0 (2014)	6	8	8

Activiteit C

Doelen 1 2 3

Het aspect duurzaamheid nemen we mee in het assetmanagement. In de instandhoudingsplannen voegen we een paragraaf duurzaamheid toe. Zo besteden we nadrukkelijk aandacht aan duurzaamheid bij beheren en onderhouden van de assets.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal onderhouds- en vervangingsprojecten waarbij duurzaamheidsmaatregelen worden ingezet.	0% (2014)	60%	70%	70%

Activiteit D Doelen 2

Beheer- en onderhoudsprojecten waarbij 6 x 12 uur wordt gewerkt. We voeren projecten met grote overlast voor de omgeving en voor de bereikbaarheid van de stad versneld uit. Zo beperken we de overlast.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Beheer- en onderhoudsprojecten waarbij 6 x 12 uur wordt gewerkt.	0% (2014)	80%	95%	95%
D.2	Percentage afwijkingen op het hoofdnet van het kader 'sneller werken'.	n.v.t.	0%	0%	0%

Activiteit E Doelen 1 2

Werken volgens de Puccini-methode. Bij het materiaalgebruik passen we de Puccinimethode toe. Deze Amsterdamse standaard zorgt voor een samenhangend (straat)beeld dat past bij de stedenbouwkundige structuur.
Voor een nadere informatie zie de toelichting bij doel 3 van programmaonderdeel 4.3.3.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Uitwerken en implementeren van de Puccini-methode.	n.v.t.	Groen vastgesteld, rood geactua-liseerd	Groen vastgesteld, Rood actualisatie	Beleidskader Puccini-methode en handboek Rood vastgesteld

Verbonden partij(en)

Voor dit onderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.4 **Baten** 76,2 **Lasten** 268,5

Dagelijks onderhoud en beheer (Activiteit A, B en C)

Baten 25,9
Lasten 38,2

In 2018 werden straatreiniging, dagelijks onderhoud en beheer tot 1 september door de stadsdelen uitgevoerd. Een nadere toelichting op de beleidsresultaten wordt gegeven in onderdeel 3.3.6 Gebiedsgericht werken.

Groot onderhoud en vervanging (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten 40,6
Lasten 102,4

Op de volgende wegen hebben we in 2018 groot onderhoud verhardingen uitgevoerd: President Allendelaan, Nassaukade tussen Hugo de Grootkade en Tweede Hugo de Grootstraat, Singel tussen Spuistraat en Muntplein, Buitenveldertselaan en IJdoornlaan. Het project Kattenburgerstraat is verschoven naar 2020 om deze locatie ook rainproof te maken.
In de stadsdelen Oost, Zuidoost, Centrum en Noord zijn we begonnen met het voet- en fietspadenprogramma langs het hoofdnet Auto, om het achterstallig onderhoud in te lopen. In 2018 hebben we verder de fietspaden van asfalt voorzien op de Burgemeester Roëllstraat, de Spaarndammerdijk en de President Kennedylaan. Ook hebben we het Piet Kranenbergpad tussen het Olympisch Stadion en de Zuidas verbreed.

Daarnaast hebben we verder gewerkt aan verschillende projecten. Zo is begin 2018 de uitvoering van project De Entree gestart. Met dit omvangrijke project wordt het gebied aan de centrumzijde van Amsterdam Centraal grondig vernieuwd, met onder andere de bouw van een ondergrondse fietsenstalling en het creëren van meer water. Daarnaast zijn de voorbereidingen gestart voor het project IJboulevard bestaande uit een ondergrondse fietsenstalling, een wandelboulevard op de stalling en een aanvaarbescherming aan de IJzijde van Amsterdam Centraal.

De Rode Loper-projecten zijn voor het grootste deel afgerond. Na de ingebruikname van het Damrak eind 2014, zijn in 2017 en begin 2018 het Rokin, het Muntplein en de Ferdinand Bolstraat opgeleverd en geopend. De fietsenstalling Beursplein is volop in gebruik en de openbare ruimte rond het Beursgebied is omgetoverd tot een prettig verblijfsgebied. De Vijzelgracht is klaar, de stoep is verbreed en er is een mooi middenplein ontstaan.

Naast deze beeldbepalende projecten in het centrum van de stad, hebben wij verder gewerkt aan diverse andere grote projecten. Voorbeelden van deze projecten zijn:

- een extra touringcarterminal voor internationale lijndiensten en zon- en sneeuwreizen. Samen met de gemeente Ouder-Amstel, de NS, en touringcarmaatschappijen hebben we een programma van eisen opgesteld waaraan de toekomstige terminal moet voldoen;
- het project reconstructie van de Amstelveenseweg. De uitvoering in de zomermaanden verliep zeer moeizaam. Zo bleek onder meer de ligging van kabels en leidingen in de ondergrond anders te zijn dan volgens de beschikbare informatie en werden de werkzaamheden gecompliceerd door scopewijzigingen (drainage) van Waternet. Daarom is besloten een standstill-periode in te lassen. We kijken nu hoe we het restant (circa 40%) van het project kunnen uitvoeren zonder verlies van de gewenste kwaliteit op vooral techniek en omgeving.

Kades, bruggen en tunnels (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten 7,5
Lasten 59,1

De situatie bij civiele constructies was aanleiding om een extern onderzoek te starten naar de bredere problematiek van tunnels, bruggen en kades. Dit onderzoek is uitgevoerd door de commissie Cloo. Deze commissie heeft begin 2019 geconstateerd dat er een enorme en urgente opgave ligt ten aanzien van de kades en bruggen. Er lopen een aantal goede initiatieven om zaken op orde te brengen, maar de commissie constateert ook dat dit niet genoeg is om het gewenste resultaat te bereiken. De omvang van het probleem is groot maar nog niet exact te bepalen. Deze problematiek is onderdeel van de Voorjaarsnota 2019.

Daarnaast hebben we in 2018 de Rapportage Onderhoud Kapitaalgoederen (ROK) opgesteld en aan de gemeenteraad aangeboden. In de ROK geven we met de systematiek van assetmanagement een integraal en objectief beeld van de staat van alle assets in onze openbare ruimte. Daarbij hebben we ook een aantal urgente opgaven aangegeven, waaronder de achterstand die is ontstaan bij het onderhoud aan bruggen en kademuren. Deze achterstand blijkt ook uit een aantal calamiteiten in 2018. Zo is door een gesprongen hoofdwaterleiding een deel van de kademuur aan de Nassaukade weggespoeld (“sinkhole”) en is een sluisdeur van de Zeeburgerschutsluis bezweken. In augustus 2018 is door overstroming vanuit het riool de gehele brugkelder bij de Riekerhavenbrug en Uiverbrug onder water komen te staan en kunnen we de besturingsinstallatie als verloren beschouwen. Ook is als gevolg van extreme hitte in de zomer de Bullebakbrug gaan uitzetten waardoor het opzetwerk door de fundatie is gesprongen.

Bij een calamiteit treffen we direct maatregelen om de veiligheid te garanderen, zoals de afzetting van de omgeving of de afsluiting van een brug voor het verkeer. Daarnaast voeren we – al dan niet tijdelijk- herstelwerkzaamheden uit. Zo hebben we bij de Riekerhavenbrug en Uiverbrug tijdelijk een externe noodbesturingsinstallatie neergezet tot we deze bruggen op afstand kunnen bedienen. Ook bij de Bullebakbrug maken we gebruik van een tijdelijke constructie, totdat de brug wordt vervangen.

Daarnaast hebben we diverse nood-voorzorgsmaatregelen getroffen om de veiligheid te waarborgen. Zo hebben we, vanwege een reëel risico op instorting van de Jacob Catskade, vooruitlopend op de vervanging, een deel van de houten fundering vervangen door een stalen constructie. Bij de Marnixkade waren op een aantal plekken naast het wegdek forse gaten ontstaan, mogelijk door het wegspoelen van grond door gaten in de kadeconstructie. Vervanging van de kadewand is pas mogelijk na vervanging van de Bullebakbrug, daarom zijn we in 2018 gestart met het plaatsen van een stalen damwand. Hierdoor kan de grond niet langer wegspoelen en kan de kade tot de vervanging veilig gebruikt worden. Ook op de Herengracht hebben we stalen damwanden geplaatst om verdere vervorming te voorkomen, nadat we bij metingen vervormingen van de kades constateerden.

In september 2017 constateerden we dat er constructieve problemen waren bij brug 108 aan de De Clercqstraat, over de Da Costagracht en hebben we het zware verkeer van de brug geweerd om de constructie te sparen. Door samen met de aannemer een bouwteam op te richten, konden we medio februari 2018 starten met de versnelde herstelwerkzaamheden. Begin december kon de tram weer over de vervangen brug. Andere reguliere werkzaamheden zijn het onderhoud aan de werktuigbouwkundige installaties van diverse bruggen en sluizen, het vernieuwen van het brugdek van de Mariniersbrug (brug 274), het vervangen van de hoogwaterdeuren van sluis 107 en het afronden van de Nieuwe Haarlemmerschutsluis.

Op het gebied van constructieve veiligheid hebben we verder gewerkt aan de uitvoering van het Programma Constructieve Veiligheid Bruggen (PCVB), waaronder het Toetsingskader Amsterdamse Bruggen (TAB). Uit onderzoeken is naar voren gekomen dat een aantal bruggen constructief niet meer voldoet en hebben we tijdelijke maatregelen genomen. We monitoren deze bruggen om eventuele verzakkingen tijdig te kunnen waarnemen.

In het eerste kwartaal van 2018 hebben we de Spaarndammertunnel opengesteld voor het verkeer. Verder hebben we gewerkt aan de Michiel de Ruijtertunnel en de IJtunnel. Na openstelling van de Michiel de Ruijtertunnel moesten nog een aantal aanpassingen aan de tunnel zelf en aan de bediening vanuit de Verkeerscentrale Amsterdam (VCA) worden gedaan. Vanwege de prioritering van de lopende tunnelprojecten is besloten om in eerste instantie alleen de realisatie van de kruis-pijlbakken (de rijbaansignalering boven de ingang van de tunnel) en de trainingssimulator uit te voeren. Uit overleg met de markt bleek dat er door de complexe verkeerssituatie rondom de tunnel aanvullend onderzoek nodig is naar verkeers- en tunnelveiligheid om het aantal kruis-pijlbakken te kunnen bepalen. Sinds 2012 liep er een juridisch geschil met de vorige aannemer van de IJtunnel, die maximaal € 9,7 miljoen claimde van de gemeente. In november 2018 heeft de gemeente deze zaak gewonnen.

Straatreiniging en gladheids-bestrijding (Activiteit C)

Baten 2,2
Lasten 68,9

De winter van 2017/2018 was gemiddeld zacht, zodat we minder aan gladheidsbestrijding hebben hoeven doen dan gebruikelijk.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	37,3	36,7	43,6	32,9	-10,8
Lasten	227,0	194,5	225,4	213,1	-12,3
Saldo van baten en lasten	**-189,7**	**-157,9**	**-181,8**	**-180,3**	**1,5**
Onttrekking reserves	50,9	42,0	53,7	43,3	-10,4
Toevoeging reserves	61,3	13,7	51,8	55,4	3,6
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-10,4**	**28,3**	**2,0**	**-12,1**	**-14,0**
Totaal programmaonderdeel 3.4	**-200,1**	**-129,5**	**-179,8**	**-192,3**	**-12,5**

Het programmaonderdeel wegen, straten en pleinen heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 12,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door lagere baten van € 10,8 miljoen, lagere lasten van € 12,3 miljoen en het saldo van dotaties en onttrekkingen aan reserves is € 14 miljoen lager dan begroot.

Baten

De totale lasten van € 32,9 miljoen zijn € 10,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere baten van € 12,8 miljoen van het voormalig Materiaalbureau. Het afgelopen jaar is er een hogere inzet geweest op tijdelijke parkeerverboden en waren er meer opbrekingen. Dit heeft geleid tot een hogere verrekening op interne projecten, maar minder inzet voor projecten voor derden en daardoor tot lagere baten (en evenredig lagere lasten voor deze projecten);
- Lagere baten van € 0,2 miljoen voor diverse groot onderhouds- en vernieuwingsprojecten. Het betreft externe baten zoals subsidies van de Vervoerregio ten behoeve van diverse projecten zoals Rode Loper, Leidseplein en Amstelveenseweg. De lagere baten hangen samen met lagere uitgaven op projecten, zie de toelichting bij de lasten. Het is een saldo-neutrale afwijking;
- Hogere baten van € 2,4 miljoen door meer inkomsten voor het herstellen en opbreken op verzoek van derden. Jaarlijks worden door diensten en bedrijven aanvragen gedaan voor opbrekingen van de openbare weg. De inschatting van deze opbrengsten en kosten in de begroting is gebaseerd op gemiddelden van voorgaande jaren en verwachte ontwikkelingen.

Lasten

De totale lasten van € 213,1 miljoen zijn € 12,3 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 10,3 miljoen van het Voormalig Materiaalbureau. Het afgelopen jaar is er een hogere inzet geweest op tijdelijke parkeerverboden en was er een toename van het aantal opbrekingen. Dit heeft geleid tot hogere lasten voor interne projecten (in de financiële administratie worden interne verrekeningen verwerkt als negatieve lasten), en minder uitgaven voor projecten voor derden. Hier staan evenredig lagere baten tegenover;
- Lagere lasten van € 10,3 miljoen voor diverse meerjarige groot onderhoudsprojecten, waaronder bijvoorbeeld de Rode en Oranje Loper en het project reconstructie Amstelveense weg. Het betreft een groot aantal projecten met verschillende opgaven; de redenen waarom we minder uitgegeven hebben zijn dan ook divers. Zo is er onder andere sprake van afhankelijkheid van derden, aanvullende eisen en herprioriteringen. De lasten worden voor een deel gefinancierd door subsidies van derden zoals de Vervoerregio; waar dit het geval is, is de afwijking (€ 0,2 miljoen) saldo-neutraal. Ook hebben de lasten een relatie met de gerealiseerde investeringslasten en met de onttrekkingen en toevoegingen op de voor dit programmaonderdeel gevormde reserves zoals de Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut, de reserves Rode Loper, Leidseplein (€ 1,2 miljoen), Beheer Stedelijke Infrastructuur (€ 6 miljoen), Stationseiland en het Stedelijk Mobiliteitsfonds. Voor een toelichting op afwijkingen op begrote toevoegingen en onttrekkingen wordt verwezen naar het onderdeel Reserves en Voorzieningen en naar de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds;
- Lagere lasten van € 2,0 miljoen door vertraging bij diverse projecten, aantal bruggen en kosten die lager uitvielen dan begroot bij de Da Costakade;
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen naar aanleiding van de implementatie van Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte;
- Lagere lasten van € 1,3 miljoen door vertraging in de uitvoering van een aantal projecten. Het gaat onder andere om de Floraweg, Hagendoornplein, onderhoud bruggen en projecten fietspaden en vertraging op herinrichtingsprojecten. Oorzaken van de vertragingen zijn onder andere aanbestedings- en capaciteitsproblemen in verband met de reorganisatie. Ook zit er veel tijd tussen tijdelijk en definitief herstel. Verder kunnen straten pas worden heringericht na de oplevering van nieuwbouw. Als de oplevering vertraagt, heeft dit ook gevolgen voor de herinrichtingen;
- Hogere lasten van € 6,6 miljoen doordat de lasten voor informatievoorziening van de stadsdelen begroot zijn als overhead, maar deze lasten conform de BBV als programmagelden worden verantwoord;

- Hogere lasten van € 2,7 miljoen voor het dichtstraten als gevolg van de opbreekwerkzaamheden door onder andere nutsbedrijven. Deze lasten hebben een relatie met de hogere inkomsten die gerealiseerd zijn;
- Hogere lasten van € 1,7 miljoen voor de niet volledig ingevulde stelpost zero based begroten (ZBB) stadsdelen (€ 0,9 miljoen) en voor Groot onderhoud en vervanging als gevolg van een technische begrotingsaanpassing met betrekking tot de kostenverdeelstaat (€ 0,8 miljoen);
- Hogere lasten van € 1,2 miljoen voor straatreiniging en gladheidsbestrijding. Om de drukke gebieden van het Centrum schoon te houden en de afgesproken norm verzorgd te halen, was extra inzet nodig (€ 1,5 miljoen). Deze bestond uit het vaker legen van afvalbakken, extra ploegen voor bijgeplaatst afval en extra ploegen voor het verwijderen van zwerfvuil, wat pas aan het eind van het jaar bekend werd. Daarnaast lagere lasten van € 0,3 miljoen voor gladheidsbestrijding. Doordat de winter van 2017/2018 gemiddeld zachter was hebben we minder aan gladheidsbestrijding hoeven doen dan gebruikelijk;
- Hogere lasten voor kaders en bruggen van € 0,8 miljoen, vanwege:
  - Extra uitgaven van € 1,1 miljoen als gevolg van het koelen van de beweegbare bruggen tijdens de hete zomermaanden, door meerwerk aan werktuigbouwkundige installaties en door het treffen van maatregelen naar aanleiding van de calamiteit bij de Riekerhavenbrug en Uiverbrug;
  - Hogere lasten van € 0,8 miljoen voor beheer en onderhoud aan kades en oevers vanwege extra uitgaven voor de calamiteit aan de Nassaukade en wegens het treffen van diverse preventieve noodmaatregelen om de veiligheid te verzekeren (bij de Jacob Catskade, Marnixkade en de Herengracht);
  - Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor beheer en onderhoud aan vaste bruggen als gevolg van gunstigere aanbestedingen (dan begroot) en door de krapte op de markt. Doordat mensen en/of materialen niet beschikbaar waren, kon onderhoud niet of later uitgevoerd worden dan gepland;
  - Lagere lasten van € 0,8 miljoen voor het Programma Constructieve Veiligheid Bruggen, dat de constructieve staat van de Amsterdamse verkeersbruggen onderzoekt en de veiligheidsstatus aan de zwaardere veiligheidseisen (Bouwbesluit 2012) toetst. Omdat het een complex en uniek project betreft hebben we nieuwe ervaringen opgedaan met de marktpartijen waardoor vertraging is opgetreden en noodzakelijke activiteiten in 2019 uitgevoerd zullen moeten worden;
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen voor extra onderhoud aan het Hoofdnet Auto. Als gevolg van de aanhoudende droogte in de zomer moesten met spoed onderhouds- en reparatiewerkzaamheden uitgevoerd worden. Dit leidt tot een lichte overschrijding.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 3.4 Wegen, straten en pleinen	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut	32,9	25,3		28,8	-	61,7
Leidseplein	14,0	-	3,5	-	2,3	11,6
Reserve beheer stedelijke infrastructuur	29,7	13,6	10,3	13,6	4,3	39,0
Vernieuwing walmuren en bruggen	5,7	5,8	7,3	5,8	6,3	5,2
Woonboten	0,4	-	0,4	-	0	0,4
Egalisatie kwaliteit openbare ruimte (KOR)	6,1	1,6	4,0	1,6	2,0	5,7
Reserve beheerplan verhardingen	2,7	-	1,0	-	0,2	2,5

Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut

Sinds 2017 moeten activa in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geactiveerd worden en mogen eigen middelen niet meer op de boekwaarde van de investering in mindering worden gebracht. Deze worden sindsdien in een financieringsreserve opgenomen en vervolgens gelijktijdig met de (hogere) afschrijvingslasten onttrokken, zodat de afschrijvingslasten per saldo

niet zullen toenemen. Conform de toepassingsregels is in 2018 € 28,9 miljoen toegevoegd aan de financieringsreserve activa met maatschappelijk nut. De toevoeging betreft de bijdragen aan de projecten de Entree (€ 10,5 miljoen), Rode loper (€ 10,8 miljoen), Leidseplein (€ 4,2 miljoen), Oranje Loper (€ 1,1 miljoen), IJsei (€ 1,6 miljoen) en Betondorp (€ 0,7 miljoen).

Leidseplein
Het merendeel van de werkzaamheden rondom het Leidseplein is volgens planning verlopen. De lagere onttrekking aan de reserve Leidseplein van € 1,2 miljoen is voornamelijk het gevolg van enige vertraging bij de realisatie van de fietsgarage Kleine Gartmanplantsoen. De detaillering van het ontwerp heeft iets meer tijd gekost dan voorzien. Daarnaast zijn de kosten van tijdelijk beheer (fietsverwijdering) iets lager uitgekomen.

Reserve beheer stedelijke infrastructuur
Er heeft een lagere onttrekking plaatsgevonden van € 6,0 miljoen uit de reserve Beheer Stedelijke Infrastructuur (BSI). De lagere onttrekking hangt samen met aangepaste planningen bij de onderliggende projecten. Deze hebben verschillende oorzaken zoals afhankelijkheid van derden, aanvullende eisen en herprioriteringen.

Egalisatie kwaliteit openbare ruimte (KOR)
Er is € 2,0 miljoen minder onttrokken uit de reserve Kwaliteit in de Openbare Ruimte (KOR) dan begroot voor de dekking van de projecten die erbij horen. Dit wordt veroorzaakt door de vertraging in de uitvoering van de projecten in de openbare ruimte.

Reserve beheerplan verhardingen
Er is € 0,8 miljoen minder onttrokken aan de reserve Beheerplan Verhardingen. Dit is dekking voor nog niet uitgevoerde werkzaamheden 2018 in Holendrecht en aan de Loopdekken Amsterdamse Poort. De projecten zullen in 2019 worden afgerond.

Vernieuwing walmuren en bruggen
Er is € 0,9 miljoen minder onttrokken aan de reserve als gevolg van een zestal naar 2019 doorgeschoven projecten waarvoor in totaal € 1,1 miljoen was geraamd. Daarnaast is voor het project walmuur Rechtboomssloot (€ 0,2 miljoen) naar voren gehaald. De lasten voor dit project waren in 2019 geraamd.

Woonboten
Er is € 0,4 miljoen minder onttrokken, doordat door diverse externe factoren vertraging is ontstaan op het project Zwarte Pad.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 3.4 Wegen, straten en pleinen	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Vervanging en onderhoud beheer werf	0,6	0,4	0,4	0,3	0,2	0,7
Voorziening groot onderhoud openbare ruimte (VGO)	5,7	6,8	11,2	6,8	6,5	6,0

Vervanging en onderhoud beheer werf
Het groot onderhoud aan de werf is volgens planning uitgevoerd. Extra werkzaamheden (zoals aan klimaatinstallaties en afzuigkappen) waarin in september nog werd voorzien, zijn niet uitgevoerd. Hierdoor is € 0,2 miljoen minder onttrokken dan begroot.

Voorziening groot onderhoud openbare ruimte (VGO)
Er is € 4,7 minder onttrokken dan begroot, dit komt vooral door vertraging in de uitvoering van projecten (waaronder de Frans Halsbuurt, baggeren en Van Woustraat). Ook de ontvangst van groengeld heeft bijgedragen aan een lagere aanwending uit de voorziening.

Beleidskaders

- Beleidskader Hoofdnetten/Verkeersnetten waarin de belangrijkste netwerken voor de bereikbaarheid van en in de stad zijn aangegeven, met de bijbehorende eisen en richtlijnen;
- Beleidskader Verkeersnetten (2018). Hierin zijn de ambities uit Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda uitgewerkt met daarbij een afwegingskader bij conflicterende belangen.
- 1 Stad 1 Opgave (maatregel Koopmanschap: 7 Puccini en 8 Inkoop Grond, Weg en Waterbouw);
- Het nieuwe stedelijke "Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) Amsterdam" is op 4 december 2018 gepubliceerd door het college. Het HIOR Amsterdam zorgt voor de digitale en integrale ontsluiting van al het beleid dat van toepassing is op de inrichting van de openbare ruimte. Het betreft onder meer de volgende belangrijke beleidsproducten:
  - Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) waarin vijf ambities zijn geformuleerd en principes zijn uitgewerkt om meer regie te voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer van de openbare ruimte, afgestemd op het gebruik;
  - het Beleidskader "1Amsterdam Heel en Schoon" (2017). Hierin staan de principes voor onderhoud, reiniging en assetmanagement;
  - De Puccinimethode (2018). Deze bevat standaard inrichtingsprincipes en materiaalkeuzes voor het ontwerpen en aanleggen van de openbare ruimte, gekoppeld aan de centrale inkoop van materiaal;
  - Het Beleidskader Verlichting (2017). Het kader definieert de rol van verlichting in Amsterdam en stelt de kaders waarbinnen de gemeente haar taken voor de verlichting uitvoert, waaronder de overgang naar 100% led-verlichting;
  - Het Stedelijk Kader Buitenreclame (2016). Dit kader bepaalt de randvoorwaarden voor het toestaan van reclame in de openbare ruimte.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Niet voldoen van 60% (circa 500) van de bruggen aan Bouwbesluit/Constructieve veiligheid en leidt tot onvoorziene onderhoudskosten/beheersmaatregelen om aan wetgeving en veiligheid te voldoen.	1. Intensief monitoren en treffen van noodmaatregelen maatregelen om te voldoen aan overgangssituatie. 2. Opstellen eigen goedgekeurd normenkader in overleg met het Rijk en andere grote gemeenten als nadere invulling van rijkswetgeving. 3. Betere inschatting via assetmanagement naar onderhoudsstaat/ renovatie bruggen leidend tot meerjarig onderhouds-/ investeringsprogramma.
2. Storing bij kritische verkeersinstallaties door kapotte onderdelen/slijtage/achterstallig onderhoud kan mogelijk leiden tot uitvallen kritische installaties Piet Heintunnel, Arenatunnel en de verkeerscentrale. Dit leidt tot noodreparaties en verkeershinder.	Het op voorraad brengen/houden van kritische onderdelen en het uitvoeren voortijdig vervangen/onderhoud en intensieve monitoring van systemen.
3. Door de overspannen markt zullen de inschrijvingen bij aanbestedingen hoger uitvallen met als gevolg dat projectbudgetten niet afdoende zijn.	Actieve monitoring van de markt, bepalen optimale inkoopstrategieën en aanpassing raming aan de hand van een opslag voor verminderde marktwerking.
4. Niet voldoen van 12,5% van kademuren (25km van de 200km) aan Bouwbesluit/Constructieve veiligheid, wat leidt tot onvoorziene onderhoudskosten/beheersmaatregelen om aan wetgeving en veiligheid te voldoen.	Onvoorziene noodmaatregelen/renovatiekosten nadat bij onderzoek blijkt dan onverhoopt niet wordt voldaan aan wetgeving en op basis hiervan preventieve maatregelen moeten worden genomen (schade).
Nieuw risico	**Maatregelen**
1. Met de centralisatie van stadsdeeltaken zijn projecten overgedragen. Het blijkt dat een aantal projecten niet financieel afgedekt waren tot en met realisatie. Bij 25 van de circa 200 projecten is dat het geval. Het geïnventariseerde tekort bedroeg aanvankelijk ongeveer € 25 miljoen. In overleg is het tekort door aanpassing van projectopgaven en door het aanwenden van andere dekkingsbronnen gereduceerd tot € 10,2 miljoen.	In overleg met de stadsdelen wordt bepaald of projecten gestopt kunnen worden, de opgave kan worden verkleind of uit andere bronnen gedekt.

Vervallen risico's	Maatregelen
1. Toenemend gebruik van de openbare ruimte leidt tot hogere beheerkosten en/of lagere kwaliteit.	Verkeersmanagement, spreiden gebruik, passende materiaalkeuze, areaalsystematiek ingevoerd per 2018: bekostiging van terugkerende werkzaamheden.
2. Verder professionaliseren van de bedrijfsvoering en opdrachtverstrekking vraagt veel van de organisatie.	Doordat we de professionalisering van de bedrijfsvoering gefaseerd hebben ingevoerd en integraal hebben aangestuurd, zo nodig areaal- of locatiegewijs, hebben we dit risico kunnen terugbrengen.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouders: wethouders Kukenheim en Ivens

3.3.5 Groen, recreatie en dierenwelzijn

Kwaliteit van groen realiseren voor een concurrerende, aantrekkelijke en leefbare stad.

Belangrijke ontwikkelingen

De agenda Groen van het vorige college is afgerond. Vele groene daken zijn gerealiseerd met subsidie uit de Groengelden. Ook zijn in 2018 500 projecten in de buurt gestart, waarmee het project Groen in de buurt zichtbaar meer groen in buurten heeft gebracht.
Parken en groen in de woonomgeving worden intensiever gebruikt, en steeds meer gewaardeerd. Groengeld is besteed aan de uitvoering van herinrichtingsplannen van kleine en grote stadsparken, waarbij ontwerpen tot stand zijn gekomen met behulp van bewoners.
De biodiversiteit neemt toe doordat we ecologische knelpunten oplossen en steeds vaker natuurinclusief bouwen. Hiervoor is een handwijzer gemaakt waarmee ontwerpers, architecten en ontwikkelaars aan de slag kunnen.
Dierenwelzijn is inmiddels een factor waarmee rekening wordt gehouden in de Amsterdamse samenleving. Vele dierenbezitters hebben een beroep gedaan op de Amsterdamse Dierenhulp aan Minima (ADAM)-regeling.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **B**

Investeren in kwaliteit en spreiden van de druk op de stadsparken en het Amsterdamse bos.
Herinrichten van (delen van) stadsparken om intensiever gebruik te mogelijk te maken. Door bijvoorbeeld:
- basisvoorzieningen te plaatsen (zoals toiletten, watertappunten, horeca en voorzieningen om te bewegen);
- te investeren in passende beplanting;
- de padenstructuur aan te passen;
- te investeren in stadsparken in de ringzone en buiten de ring zoals het Rembrandtpark en Noorderpark;
- de toegankelijkheid van stadsparken te verbeteren door te investeren in entrees;
- grasvelden te verbeteren waardoor het veld het gehele jaar intensief kan worden gebruikt.

Bij het herinrichten van parken houden we rekening met de bodemomstandigheden.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Aantal stadsparken dat (gedeeltelijk) is heringericht ten opzichte van 2014, waardoor ze uitnodigen tot intensiever gebruik.	0 (2014)	8	8	7

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Veel stadparken worden gerenoveerd. We hebben maatregelen zoals het verbeteren van de entrees en de drainage van grasvelden uitgevoerd in het Amsterdamse Bos, Noorderpark, Westerpark, Gijsbrecht van Amstelpark, Sarphatipark, Martin Luther Kingpark en het Eendrachtspark. Bij het Gaasperpark duurt het participatietraject langer, zodat we pas in 2020 kunnen starten met de renovatie.

Doel 2 — Activiteiten: **A**

Meer groen in de buurt, inclusief groene daken voor een prettig leefklimaat, hittebestendigheid en regenbestendigheid.
Toename buurtgroen dat bijdraagt aan verbetering van klimaatbestendigheid, gezondheid, educatie, biodiversiteit en stadslandbouw. Het potentieel van het daklandschap voor groene daken benutten we beter. In de aanpak van de openbare ruimte verbeteren we de klimaatbestendigheid van de stad door openbaar groen te gebruiken en door de aanleg van groene daken met waterbergende functie. Bewoners kunnen in de openbare ruimte met subsidie uit de Groengelden groene initiatieven uitvoeren. Ook is er vanaf 2017 structureel jaarlijks € 2 miljoen voor Groen in de buurt bijgekomen door amendement nr. 1357 Groen in de buurt. Dat bedrag is voor groene initiatieven, en voor begeleiding van de initiatieven.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aantal buurtparken dat is toegevoegd aan de openbare ruimte ten opzichte van 2014.	0 (2014)	25	35	53

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

We hebben buurtpleintjes vergroend zoals het Zaandammerplein en het Afrikanerplein. In de hele stad zijn schoolpleinen groener en vijf schoolpleinen openbaar gemaakt (20 subsidies verstrekt). We hebben speelplekken omgebouwd tot natuurspeeltuinen, zoals de Speelheuvel Jelle Posthumapad, Bloemenkwartier, "De Kleine Wereld"- Mariëndaal. De uitbreiding en verbetering van buurtpleinen en -parkjes, zoals het Arthur Meerwaldtplantsoen, Statenjachttuinen en de Ruijtergaard, hebben we hierbij meegeteld.

Doel 3 — Activiteiten: D E

Maken van een kwaliteitsslag in dierenwelzijn.

Zwerfdieren vangen we op in de stad. We geven voorlichting en educatie voor een bewuste aanschaf van huisdieren. Zo willen we het aantal zwerfdieren verminderen en dieren sneller met hun eigenaar herenigen. Daarnaast lobbyen we bij het Rijk om chipregistratie ook bij katten te verplichten. Door de uitvoering van de Agenda Dieren verankeren we dierenwelzijn steeds meer in gemeentelijk beleid. In 2018 is onder andere handhaving op dierenwelzijn een van de stedelijke prioriteiten, krijgt de Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima (ADAM)-regeling een vervolg, ronden we de fysieke verbeteringen op kinderboerderijen af, en wordt gericht voorlichting gegeven over de uitgevoerde en nog lopende acties.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage zwerfhonden dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	40% (2010-2014)	62%	50%	59%
3.2	Percentage zwerfkatten dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	15% (2010-2014)	19%	20%	22%
3.3	Aantal zwerfhonden dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	150 (2010-2014)	102	150	83
3.4	Aantal zwerfkatten dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	225 (2010-2014)	184	225	153
3.5	Percentage honden uit het asiel herplaatst.	90% (2010-2014)	82%	90%	89%
3.6	Percentage katten uit het asiel herplaatst.	90% (2010-2014)	76%	90%	80%
3.7	Aantal honden uit het asiel herplaatst.	250 (2010-2014)	308	250	128
3.8	Aantal katten uit het asiel herplaatst.	1.200 (2010-2014)	1.123	1.200	618

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Het aantal honden en katten dat door het asiel met eigenaren wordt herenigd, daalt. De reden is dat veel dieren door de Dierenambulance worden opgevangen/opgehaald. De Dierenambulance leest tegenwoordig meteen zelf de chip van het dier uit en herenigt dan de hond/kat direct met de eigenaar. Deze dieren komen dus nooit in het asiel. Het asiel krijgt de dieren met ‘zeer lastig vindbare’ eigenaren. Er zitten in het asiel steeds meer honden die moeilijk te herplaatsen zijn (bijvoorbeeld veel hoog-risicohonden als Staffords). Een andere mogelijke verklaring is dat mensen een dier liever/makkelijker via Marktplaats of bijvoorbeeld Puppyplaats.nl aanschaffen, dan in het asiel.

Activiteit A — Doelen: 1 2

Het doelgericht inzetten van de groengelden voor stadsparken, voor buurtinitiatieven, en voor verbetering klimaatbestendigheid en de regeling groene daken om groen te ontwikkelen en te verbinden.

Activiteit B Doelen 1

Oplossen van knelpunten in de ecologische structuur, zoveel mogelijk plant- en diervriendelijk groenbeheer.

Activiteit C

Subsidie voor groene daken, stimuleren 'natuurinclusief' bouwen.
In 2018 is opnieuw een bedrag uit de Groengelden beschikbaar voor de subsidie voor groene daken en gevels bij bestaande bouw. We zetten de advisering over natuurinclusief bouwen bij woningbouwprojecten voort. Groene daken, groene gevels en natuurinclusief bouwen dragen bij aan een groene stad die bestand is tegen perioden van hitte en perioden met hevige regenval en aan een stad met voldoende ruimte voor natuur.

Activiteit D Doelen 3

Hulp aan huisdieren van minima; verbeteren kwaliteit dierenwelzijn op Amsterdamse kinderboerderijen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal consulten/behandelingen van huisdieren van minima voor gereduceerd tarief bij een dierenarts (stadspasjaar van september t/m augustus opvolgende jaar).	0 (2014)	3.100	5.000	5.837

Activiteit E Doelen 3

Uitvoeren Agenda Dieren; kennis over dierenwelzijn vergroten via voorlichting, inzet handhaving op dierenwelzijn en overlast van dieren voorkomen door bewustwording over de ongezonde gevolgen van voeren.

Verbonden partij(en)

De gemeente Amsterdam neemt deel aan vijf recreatieschappen:
1. Groen Gebied Amstelland;
2. Het Twiske/Waterland;
3. Spaarnwoude;
4. Recreatieschap Vinkeveense Plassen;
5. Goois Natuurreservaat.

Recreatieschappen bestaan al ruim dertig jaar, en moeten recreatie in de buitengebieden bevorderen. De buitengebieden zijn een aanvulling op de stadsparken en het buurtgroen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 3.5	**Baten** 10,0	**Lasten** 56,3

Openbaar groen (Activiteit A, B en E)

Baten 9,9
Lasten 44,8

Amsterdamse Bos
Voor beheer, onderhoud, (€ 1,4 miljoen) toezicht, dienstverlening en ontwikkeling van het Amsterdamse Bos hebben we in 2018 € 5,0 miljoen uitgegeven (exclusief kapitaallasten en gemaakte kosten voor de bestemmingsreserve Nieuwe Kalfjeslaan). Hier tegenover staat een bedrag van € 1,3 miljoen aan inkomsten. In 2018 is betaald parkeren bij de hoofdentree ingevoerd, om

langparkeerders te weren en bosbezoekers te faciliteren (eerste 3 uur gratis). Opbrengsten gaan naar het SMF.
Vanwege boomziekten (essentaksterfte) en zorgplicht is het noodzakelijk geweest meer bomen te kappen. Het bezoekersaantal is stabiel gebleven. Ruim 15.000 personen, vooral kinderen, deden mee aan natuureducatieve activiteiten.
In het Amsterdamse Bos is sprake van achterstallig onderhoud, met name bij de bruggen. Dit wordt geraamd op € 6 miljoen incidenteel en € 2 miljoen structureel. De incidentele middelen zijn nodig om noodmaatregelen te nemen om de veiligheid van gebruikers te garanderen Zo hebben wij in 2018 bijvoorbeeld uit veiligheidsoogpunt acuut asdrukbeperking ingesteld bij brug 525 bij het Bostheater.

Recreatieschappen
Recreatieschappen bestaan al ruim dertig jaar, en moeten het beheer en de recreatie in de groengebieden aan (en gedeeltelijk binnen) de grenzen van de gemeente Amsterdam regelen. Het betreft gemeenschappelijke regelingen waaraan ook de provincie en de buurtgemeenten deelnemen. De recreatiegebieden zijn een belangrijke aanvulling op de stadsparken en het buurtgroen.

Overig groen en recreatie (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten 0,1
Lasten 10,3

Artis
De periodieke subsidie – in 2018 een bedrag van € 3,8 miljoen – is gebruikt voor de instandhouding en exploitatie van Artis. Het ging daarbij vooral om de instandhouding en groot onderhoud van het gebouwd cultureel erfgoed, dat grotendeels in eigendom is van de gemeente. Verder kunnen specifieke doelgroepen, zoals scholieren en studenten, tegen gereduceerd tarief deelnemen aan natuur-educatieve (les)programma's.

Dierenbescherming
De ADAM-regeling (Amsterdamse dierenhulp aan minima) bleek vorig jaar zeer succesvol. De kennis over dierenwelzijn is in 2018 vergroot door onder andere het verspreiden van folders, het versturen van persberichten en berichtgeving op sociale media. De samenwerking met en tussen handhavende instanties (politie, LID, gemeente, NVWA, OM) is geïntensiveerd. Ook zijn we begonnen met vergroten van kennis over dierenwelzijn bij de BOA's.
Verder hebben we in 2018 door een stedelijke campagne 'Eendjes voeren? Deze gast eet ook mee' het belang van niet-voeren van deze 'mee-etende' dieren onder de aandacht van Amsterdammers gebracht. Ook hebben we gebruik gemaakt van lokale buurtvoorlichting en de invoering van een voerverbod in de meest urgente overlast gevende gebieden. Met een bijdrage van de gemeente zijn kinderboerderijen opgeknapt en hebben we medewerkers van kinderboerderijen opgeleid.

Hortus
De periodieke subsidie – in 2018 een bedrag van € 0,47 miljoen – is gebruikt voor de instandhouding en exploitatie van de Hortus.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	3,4	2,1	2,0	1,6	-0,5
Lasten	74,4	48,8	63,1	55,9	-7,2
Saldo van baten en lasten	**-71,0**	**-46,7**	**-61,1**	**-54,3**	**6,7**
Onttrekking reserves	4,6	1,4	9,9	8,4	-1,5
Toevoeging reserves	2,9	0,5	0,4	0,4	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**1,8**	**0,9**	**9,5**	**8,0**	**-1,5**
Totaal programmaonderdeel 3.5	**-69,3**	**-45,8**	**-51,5**	**-46,3**	**5,3**

Het programmaonderdeel groen, dierenwelzijn en recreatie heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 5,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door lagere baten van € 0,5 miljoen, lagere lasten van € 7,2 miljoen en een lagere onttrekking aan reserves van € 1,5 miljoen.

Baten

De totale baten van € 1,6 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere baten van € 0,9 miljoen voor beheer groen. Hier tegenover staan ook lagere lasten;
- Incidenteel hogere inkomsten van € 0,2 miljoen uit houtverkoop, extra verhuur van vastgoed en de detachering van personeel bij het Amsterdamse Bos waar een vergoeding tegenover staat.

Lasten

De totale lasten van 55,9 miljoen zijn 7,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 2,2 miljoen door vertraging in de projecten Sloterplas, Stadsboerderij Rembrandtpark en Tuinen van West. De projecten van de Sloterplas en Rembrandtpark hebben vertraging opgelopen omdat de besluitvorming op zich heeft laten wachten. Voor een bedrag van € 0,9 miljoen worden deze middelen overgeheveld naar 2019. De Tuinen van West is in de afrondende fase en wordt in 2019 of 2020 afgesloten;
- Lagere lasten van € 2,1 miljoen door vertraging bij het herplanten van circa 1.000 populieren, die vanwege de veiligheid moesten worden gekapt. Het project heeft vertraging opgelopen door het grote aantal ingediende bezwaren op kapaanvragen en omdat een circulaire opgave in het bestek moest worden verwerkt waardoor de aanbesteding pas in oktober kon worden gepubliceerd. Het herplanten van de bomen zal volgens planning in 2019 worden afgerond;
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen bij uitvoering van het project beheer groen. De voornaamste oorzaak hiervan is een vertraging in de uitvoering van het beheer van een park bij het President Steijnplantsoen en de herprofilering van de Middenweg en Linnaeusstraat. Deze projecten worden in 2019 uitgevoerd. Tegenover deze lagere lasten staan ook lagere baten;
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen door extra ontvangsten aan het einde van het jaar voor speeltuinen, minder onderhoudswerkzaamheden aan recreatieve voorzieningen door capaciteitsgebrek en een administratieve boeking uit 2017 ten gunste van 2018;
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen door verschillende factoren, zoals de reorganisatie als gevolg van Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte (SWOR) en lagere uitgaven op groen in de buurt;
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen. Een aantal geprogrammeerde groenprojecten in de Gebieden zijn vertraagd en worden doorgeschoven naar 2019. Deze lagere lasten voor groenprojecten met een dekking uit het Groenfonds dragen bij aan een lagere onttrekking aan de reserve;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen doordat de uitvoering van het project Rembrandtpark vertraging heeft opgelopen als gevolg van een onvoorzien langdurig participatietraject, wisseling van bestuur en projectleiding en een wijziging in de opgave. Het Rembrandtpark krijgt een opknapbeurt om het park gezond te maken en in te richten voor meer bezoekers;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen doordat er minder aanvragen zijn ontvangen voor de vervanging van bomen via het Herplantfonds. Dit komt omdat de regeling en de communicatie hierover pas in de loop van 2018 zijn gestart. Ook is de aanplant van bomen later gestart door de weersomstandigheden. De verwachting is dat dit in 2019 weer wordt ingelopen;
- Hogere lasten van € 1,2 miljoen door de gevolgen van de extreem hete zomer, zoals nieuwe aanplant van jonge bomen, plantvakken en vervanging grasmatten;
- Meerkosten van € 0,2 miljoen voor een aantal activiteiten in het Amsterdamse Bos, waaronder de herinrichting van de Nieuwe Kalfjeslaan. Deze hebben we inmiddels afgerond.

Reserves en voorzieningen

In totaal is per saldo € 5,7 miljoen onttrokken aan reserves. Dit is € 0,3 miljoen minder dan begroot. De afwijkingen worden toegelicht in het onderdeel reserves en voorzieningen.

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve incidentele groenmiddelen	1,3	-	1,3	-	1,3	-
Reserve onderhoud Vinkeveense plassen	3,3	-	3,3	-	3,3	-
Reserve Herplantfonds	2,8	-	0,8	-	0,5	2,3
Groenfonds	0,5	0,4	0,8	0,4	0,2	0,7

Reserve incidentele groenmiddelen

De reserve Incidentele groenmiddelen betreft de groengelden uit de vorige bestuursperioden. Het doel van de reserve is de kwaliteit van het groen in en om de stad te behouden en te versterken, om te investeren in parken en postzegelparkjes en om het cultuurhistorisch landschap en groen rond de stad in stand te houden. De € 0,5 miljoen lagere lasten voor de uitvoering van het project Rembrandtpark zorgen voor een navenant lagere onttrekking uit de reserve incidentele groenmiddelen. Het resterend bedrag hebben we overeenkomstig de bestuursopdracht Opschonen reserves en voorzieningen vrij laten vallen.

Reserve onderhoud Vinkeveens plassen

De reserve Onderhoud Vinkeveense plassen is conform de begroting en de bestuursopdracht reserves en voorzieningen geheel vrijgevallen en omgezet in een voorziening.

Reserve Herplantfonds

De reserve Herplantfonds is ingesteld vanwege de algemene herplantplicht in de Bomenverordening. Daarin is bepaald dat een te kappen boom wordt vervangen door één of meer bomen van gelijke 'boomwaarde'. Ook voorziet de verordening sinds 2008 in een gemeentelijk herplantfonds, dat financiële compensatie van bomen mogelijk maakt. Wanneer gekapte bomen niet fysiek gecompenseerd kunnen worden, wordt de geldwaarde van de bomen in het herplantfonds gestort. De lagere onttrekking hangt direct samen met de lagere uitgaven.

Groenfonds

In totaal is € 0,5 miljoen minder onttrokken dan begroot, omdat geprogrammeerde groenprojecten zijn vertraagd en doorgeschoven naar 2019.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Voorziening onderhoud Vinkeveense plassen	-	3,3	0,8	3,3	0,8	2,5

Voorziening onderhoud Vinkeveense plassen

De dotatie aan deze voorziening (voorheen reserve) heeft plaatsgevonden conform de begroting en de bestuursopdracht reserve en voorzieningen. De onttrekking van € 0,8 miljoen betreft de gerealiseerde lasten.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040. Toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's, en het beeld van hoe de fysieke ruimte in de toekomst kan worden ingevuld;
- Agenda Groen. Uitwerking van de gemeentelijke ambities met groen in de stad;
- Agenda Duurzaamheid. De agenda voor duurzame energie, schone lucht, een circulaire economie en een klimaatbestendige stad;
- Agenda Dieren 2015-2018. Vertaling van de gemeentelijke ambities in verschillende acties om

dierenwelzijn te bevorderen en dierenleed terug te dringen;
- Visie Openbare Ruimte 2025. Uitwerking van de Structuurvisie voor de verblijfsfunctie van de openbare ruimte om regie te kunnen voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte op het schaalniveau van de hele stad.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Populaire parken trekken erg veel bezoekers en worden hierdoor minder aantrekkelijk.	Spreiden van bezoekers en inrichting, beheer en onderhoud afstemmen op het gebruik.
2. Intensief gebruik van groen door recreatie kan de ontwikkeling van de biodiversiteit in de weg staan.	We investeren onder andere in het oplossen van ecologische knelpunten, in ecologisch groenbeheer en in natuurlijke oevers.
3. Bewoners met recht op financiële ondersteuning voor dierenartsbezoek zijn niet voldoende geïnformeerd over het bestaan en de mogelijkheden van de Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima-regeling (ADAM-regeling).	Communicatie over bestaan en gebruik ADAM-regeling in 2018 uitgevoerd.
4. Gemeentelijke handhavingsbevoegdheden op dierenwelzijn zijn beperkt.	Lobby bij het Rijk voor meer gemeentelijke handhavingsbevoegdheden. Investeren in kennis van gemeentelijke handhavers, signalerende functie bevorderen en netwerk versterken.
5. Voor het instellen van één centrale database voor dierenmishandeling en –verwaarlozing is de gemeente Amsterdam afhankelijk van de medewerking van landelijke partijen (politie, 144 red-een-dier en Landelijke Inspectie Dierenbescherming)	Bestuurlijk overleg met ministerie van Justitie en Veiligheid en ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit gepland 28 maart 2019. Overwegen met alleen Amsterdamse organisaties een eigen Amsterdams meldpunt in te stellen.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Artis	€ 3.850.000	€ 3.850.000
2. Dierenwelzijnsorganisaties	€ 984.000	€ 984.000
3. Hortus	€ 474.000	€ 474.000
4. Groen	€ 1.000.000	€ 631.000

1. Artis
De subsidie voor Artis is bestemd voor de exploitatie. Artis helpt bij een leefbare, aantrekkelijke en groene stad. In november 2018 zijn prestatieafspraken gemaakt voor deze collegeperiode waarbij dierenwelzijn een belangrijk thema is.

2. Dierenwelzijnsorganisaties
In 2018 hebben we alle structurele subsidies voor dierenwelzijn uitgekeerd. Dieren Opvang Amsterdam heeft als penvoerder namens acht andere dierenorganisaties de subsidie aangevraagd. Zij werken structureel samen.

3. Hortus
De subsidie voor de Hortus is bestemd voor exploitatie. De Hortus helpt bij een leefbare, aantrekkelijke en groene stad.

4. Groen
Onder de subsidie Groen zijn drie regelingen gezamenlijk opgenomen. Groen in de Buurt (onderdeel van het amendement Groen in de Buurt), Stadslandbouw- en voedselinitiatieven en Groene daken en gevels. De aangevraagde subsidiebedragen liggen bij alle drie soorten subsidies lager dan het beschikbare bedrag en hier zijn alleen concreet uitbetaalde bedragen opgenomen in plaats van alle aangevraagde subsidies.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.3.6 Gebiedsgericht werken

Vanaf 1 september 2018 is het beheer en onderhoud van de openbare ruimte anders georganiseerd. Dagelijks beheer en onderhoud en groot onderhoud en herinrichting worden sindsdien volledig centraal uitgevoerd (door de directie Stadswerken) en niet langer door de verschillende stadsdelen. In het Jaarverslag 2018 staan deze budgetten voor heel 2018 nog bij de stadsdelen.

Participatie is een belangrijk onderdeel bij alle ingrepen in de openbare ruimte. Bij elk nieuw plan organiseren we informatiebijeenkomsten voor bewoners/bedrijven. Ook maken we gebruik van bewonersenquêtes en klankbordgroepen. Hiermee halen we wensen, ideeën en suggesties van bewoners op, zoals we hebben gedaan bij het Rietlandpark in Oost.

Droogte

Afgelopen jaar was een extreem droog jaar, er zijn meerdere hitte- en droogterecords gebroken. In de zomer 2018 hebben we daarom een extra inspanning moeten doen voor het nathouden van bruggen, extra water geven aan groen, herstelwerkzaamheden verhardingen et cetera. Een deel van het onvoorziene, maar noodzakelijke, onderhoud en het opnieuw aanplanten van (jonge) bomen, plantvakken en grasmatten loopt door in 2019. Bepaalde werkzaamheden zijn seizoensgebonden en daarnaast kijken we ook in hoeverre de natuur zichzelf herstelt of dat herstelwerkzaamheden nodig zijn.

Openbaar Vervoer

We hebben gewerkt aan de openbare ruimte rondom de haltes van het openbaar vervoer. De Noord/Zuidlijn is ingericht en de haltes zijn feestelijk geopend. In Noord zijn aanpassingen nodig om de bereikbaarheid te verbeteren, door de inwerkingtreding van het nieuwe OV-lijnennet. In Nieuw-West hebben we de mogelijkheden verkend om het collectief vervoer in Westpoort/De Sloterdijken te intensiveren. Het experiment Mokumflex in Driemond met vraag- en aanbodgestuurd OV is goed verlopen, waardoor het met een jaar verlengd is. Ook zijn we in september een proef gestart met een extra stop van de nachttrein op station Bijlmer Arena. En we hebben in Zuidoost bij vier gerenoveerde metrostations, in het kader van Bloeiende stationsomgeving, voorbereidingen getroffen om de kwaliteit van de omgeving te verbeteren.

Parkeren

We hebben extra fietsparkeerplekken gecreëerd. Daarmee hebben wij de overlast door geparkeerde fietsen teruggedrongen en de doorgang van winkelstraten verbeterd. In West lag de focus bij het fietsparkeren op de hotspots in Oud West (Kinkerstraat en omgeving, De Hallen en Overtoom).
Om fietsparkeren in goede banen te leiden, hebben we in de Hallen fietsparkeerplekken gecreëerd en onder het Beursplein een fietsenstalling gebouwd. Dit laatste heeft effect gehad, samen met de inzet van fietscoaches op de Dam, het Damrak, de Kinkerstraat en de Hallen: er staan minder fietsen fout geparkeerd. In Oost hebben we drie fietsknelpunten aangepakt, waaronder een betere zichtbaarheid op de fietsroute IJburg-Zeeburgereiland-Muiden.
Een aantal toegangsstraten rond de Albert Cuypmarkt hebben we fietsparkeervrij gemaakt, door de plekken te verplaatsen naar omliggende straten. Er zijn twee openbare fietsenstallingen rond de stations van de Noord/Zuidlijn geopend, waarbij we gelijktijdig maatregelen hebben genomen zoals het verbieden van fietsparkeren rond de haltes.
Op 15 mei 2018 is de Albert Cuypgarage geopend, de eerste onderwatergarage in Amsterdam. De garage heeft, ook als eerste garage in de stad, de ESPA Gold Award vakprijs gewonnen met hoge scores op verlichting, inrichting en overzichtelijkheid. De garage biedt plaats aan 600 auto's en 60 fietsen.

In Nieuw-West en Zuidoost (Venserpolder) is met de invoering van blauwe zones de parkeerdruk succesvol aangepakt. Door de blauwe zones zijn de bereikbaarheid en de luchtkwaliteit verbeterd. Ook in Noord zijn voorbereidingen getroffen om blauwe zones in te voeren. In een aantal buurten van Noord is versneld betaald parkeren ingevoerd. Het betreft de buurten die aan een betaald parkeergebied grenzen, waar de parkeerdruk hoog was.

Verkeersmaatregelen

In alle stadsdelen is veel aandacht besteed aan de verkeersveiligheid. Specifieke aandacht ging uit naar de veiligheid rondom scholen, bijvoorbeeld door de inrichting van veilige schoolzones en het verbeteren van schoolroutes.

Wegen, straten en pleinen

In de stadsdelen pakken we de verbetering van de leefbaarheid aan door meer ruimte op straat te creëren voor voetgangers en fietsers en minder ruimte te reserveren voor autoverkeer en parkeren. De volgende herinrichtingsprojecten zijn of worden in dit kader uitgevoerd:

- De Eerste Oosterparkstraat wordt opgeknapt waardoor de indeling gaat veranderen;
- In het noordelijk deel van de Nieuwezijds Voorburgwal is eenrichtingverkeer ingevoerd;
- De Linnaeuskade wordt heringericht tot fietsstraat;
- De Bellamybuurt en de straten in de Frederik Hendrikbuurt worden heringericht.

De geplande werkzaamheden aan het Waterlooplein zijn door maatschappelijke discussies vertraagd en vinden nu plaats in 2019.

In Zuid hebben we specifieke voorwaarden opgenomen in de terrasplannen voor de Albert Cuypstraat, de Ferdinand Bolstraat-Zuid, de Van Woustraat en de Frans Halsbuurt. Zo worden de gebieden waar het gebruik van de openbare ruimte onder druk staat, ontzien.
In het afgelopen jaar zijn bij meerdere stadsdelen kademuren verzakt. We hebben actie ondernomen om de schade te herstellen, zoals bij de Da Costakade, de Marnixkade, de Gelderse kade en het Entrepotdok.

Binnen het regulier onderhoudsprogramma hebben we diverse activiteiten uitgevoerd. Zo is in West het asfalt in de Van Hallstraat, de Sloterdijkerweg en Contactweg vervangen. Ook hebben we groot onderhoud uitgevoerd aan de verharding van het Westergasfabriekterrein. In het Westerpark is het asfalt van het pad langs het spoor vervangen door halfverharding. De laatste achterstallig onderhoudsprojecten in Zuidoost zijn van start gegaan. Door het aanpakken van achterstallig onderhoud willen we de buurten weer veilig maken en de leefbaarheid verhogen.

Groen, dierenwelzijn en recreatie

We hebben gewerkt aan de uitvoering van het inrichtingsplan in het Noorderpark, Oosterpark en het Rietlandpark. Ook hebben we meerdere schoolpleinen vergroend in diverse stadsdelen. In het kader van ‘Groen in de buurt’ zijn initiatieven voor de vergroening van de buurt ingediend. Bij veel stadsdelen stimuleren we zelfbeheer. Betrokken bewoners beheren zelf het groen in hun straat of buurt. Zo wordt de Ben Brilstraat in West door de bewoners zelf beheerd. In Oost zijn het plein nabij verpleeghuis de Open Hof en de speeltuin op het Mariotteplein vergroend en in West hebben we de rainproof-knelpunten aangepakt.

Programma 4
Portefeuillehouders: wethouders Groot Wassink en Moorman

3.4 Werk, inkomen en participatie

Alle Amsterdammers kunnen volwaardig meedoen bij voorkeur met betaald werk. De aanpak van armoede en schulden heeft topprioriteit. We bieden de hulp die nodig is en maken het makkelijk voor nieuwkomers om snel mee te draaien in de Amsterdamse samenleving.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

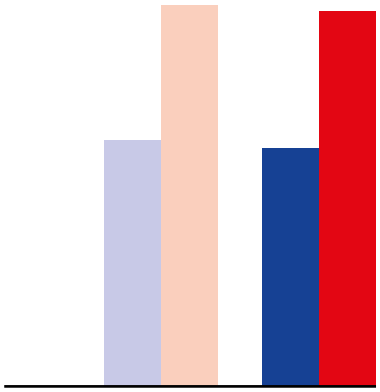

	Begroting	Jaarverslag
Baten	660,3	637,0
Lasten	1.020,9	1.003,5

3.4.1 Werk

Amsterdammers met of zonder (bijstands)uitkering ondersteunen bij het vinden van werk.

- Op de arbeidsmarkt was sprake van een toenemende krapte, met name in sectoren als de bouw, zorg en ict. De werkloosheid daalde verder en die trend zet ook door in 2019. De kwetsbaardere doelgroepen profiteren nog onvoldoende van deze periode van hoogconjunctuur. Zij sluiten niet direct aan op de wensen van werkgevers. De gemeente moet meer energie steken in de ondersteuning van deze burgers om dezelfde resultaten te behalen.
- In 2018 zijn in totaal 5.686 Amsterdammers uitgestroomd naar werk. Sinds de start van het programma jeugdwerkloosheid in 2014 zijn 21.605 jongeren uitgestroomd naar werk of een opleiding (17% boven de doelstelling).
- Het succes van de aanpak voor Statushouders is in 2018 bekroond met een Europees Sociaal Fonds-Award. Daarnaast heeft ook de extra aandacht aan 50-plussers, burgers met een arbeidsbeperking en jongeren met een niet-westerse achtergrondrond geleid tot extra uitstroom naar werk.

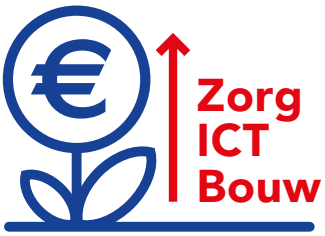

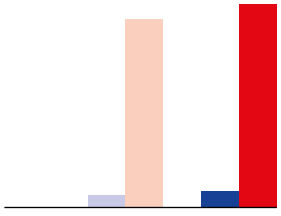

3.4.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	11,3	15,2
Lasten	172,3	185,9

3.4.2 Inkomen

We geven financiële ondersteuning aan Amsterdammers die niet kunnen voorzien in een inkomen.

- De klanttevredenheid bij de afhandeling van de bijstandsaanvraag is toegenomen van gemiddeld 7,4 naar 7,5.
- Van alle aanvragen voor Bijstand voorlevensonderhoud is in 2018 62% via een digitale aanvraag ingediend.
- In 2018 bedroeg het percentage dat werd uitgegeven aan uitvoeringskosten voor uitkeringsverstrekking 4,15% van het uitkeringsbudget. Dat is lager dan in 2017.

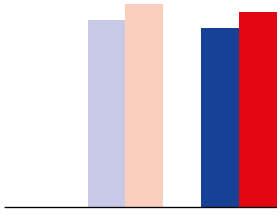

3.4.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	635,4	608,3
Lasten	686,9	661,1

3.4.3 Armoedebestrijding

Alle Amsterdammers moeten volwaardig mee kunnen doen in de maatschappij, ongeacht de hoeveelheid geld die zij te besteden hebben.

- Op basis van een intakegesprek bieden we passende dienstverlening aan klanten met problematische schulden, toegespitst op hun situatie. Voorop staat het snel verminderen van financiële stress en geldzorgen door overzicht en stabilisatie. In 2018 is 75% van de schuldhulptrajecten succesvol afgerond (begroot was 72%).
- We bereiken elk jaar meer burgers met onze minimaregelingen. In 2017 had 68% van de huishoudens die er recht op hadden één of meer Stadspassen in bezit. Dat bereik was 14 procentpunt hoger dan in 2012. Inmiddels hebben vrijwel alle huishoudens met bijstand een Stadspas.
- Vroegsignalering heeft als doel om Amsterdammers met schulden in een zo vroeg mogelijk stadium te helpen. Over heel 2018 zijn in totaal 23.304 klanten aangemeld. We zien een stijging in het aantal signalen dat leidt tot een gesprek en/of een plan van aanpak van 53% in 2017 naar 68% in 2018.

3.4.4 Participatie

Amsterdam biedt ondersteuning aan Amsterdammers die (nog) geen perspectief op betaald werk hebben, zodat zij kunnen meedoen.

- Ruim 17.000 Amsterdammers met weinig perspectief op betaald werk namen in 2018 actief deel aan maatschappelijke activiteiten. Daarmee is het percentage dat participeert gestegen van 46,2% in 2017 naar 56,6% in 2018.
- In 2018 hebben 1.511 Amsterdammers met weinig perspectief op betaald werk de stap naar re-integratie gezet.
- Het waarderingscijfer voor de dienstverlening van activering is verder gestegen van 7,7 in 2017 naar 8,2 in 2018.

Participatie 2017
46,2%

Participatie 2018
56,6%

3.4.5 Educatie en inburgering

Vergroten taalbeheersing van Amsterdammers waaronder nieuwkomers. De gemeente Amsterdam biedt een toegankelijk en betaalbaar educatief aanbod.

- In 2018 hebben 47 organisaties het Amsterdamse Taalakkoord ondertekend. Hiermee spreken deze organisaties af om laaggeletterdheid aan te pakken. Dat doen ze binnen hun eigen organisatie door medewerkers die taalbehoeftig zijn te scholen, maar ook door hun communicatie-uitingen richting burgers, cliënten of patiënten toegankelijker te maken.
- In 2018 zijn 5.127 taalcursussen gestart en zijn 2.369 Amsterdammers in 2018 taalvaardig geworden in de dagelijkse praktijk. Daarvan is 35% niet meer laaggeletterd. Er hebben 9.966 mensen gebruik gemaakt van digitale taalvoorzieningen. Daarnaast zijn 965 taalvrijwilligers actief geweest.
- Er zijn in 2018 1.126 nieuwe statushouders (inclusief kinderen) gehuisvest in Amsterdam. Met extra begeleiding vanuit de Amsterdamse aanpak statushouders is 94% van de statushouders actief met participatie, werk of (taal) scholing.

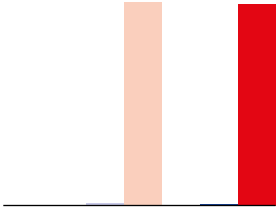

3.4.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	1,4	0,8
Lasten	117,9	117,1

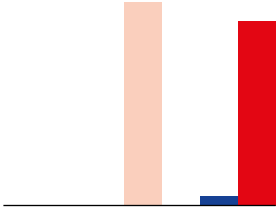

3.4.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	-	1,3
Lasten	26,4	24,0

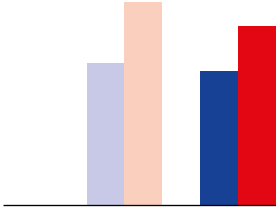

3.4.5	Begroting	Jaarverslag
Baten	12,2	11,5
Lasten	17,4	15,4

Portefeuillehouders: wethouders Groot Wassink en Moorman

3.4 Werk, inkomen en participatie

Financiële realisatie Werk, inkomen en participatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	626,5	640,5	633,7	632,3	-1,4
Lasten	988,6	1.020,9	1.003,2	997,0	-6,1
Saldo van baten en lasten	**-362,1**	**-380,4**	**-369,5**	**-364,8**	**4,7**
Onttrekking reserves	19,1	19,8	9,1	4,8	-4,3
Toevoeging reserves	2,0	-	6,5	6,5	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**17,1**	**19,8**	**2,6**	**-1,7**	**-4,3**
Totaal programma 4	**-345,0**	**-360,6**	**-366,9**	**-366,5**	**0,4**

Het programma Werk, inkomen en participatie heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 0,4 miljoen. Dit is een gevolg van € 1,4 miljoen lagere baten, € 6,1 miljoen lagere lasten en een onttrekking die € 4,3 miljoen lager was dan begroot.

Baten

De totale baten van € 632,3 miljoen zijn € 1,4 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere opbrengsten van € 1,4 miljoen voor binnengemeentelijke detacheringsopbrengsten van medewerkers in de Sociale Werkvoorziening en medewerkers in gesubsidieerde arbeid. Deze worden niet als opbrengsten verantwoord, maar direct in mindering gebracht op de lasten (zie ook toelichting bij de lasten);
- De bijdrage van het Europees Subsidie Fonds (ESF) is € 0,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt door een aangescherpt controleregime van het Ministerie SZW, waarbij wij voorzichtigheidshalve een lager toekenningspercentage van 90% aanhouden voor de reguliere ESF-bijdrage;
- Bij de bijstandverlening aan zelfstandigen zijn de baten € 0,9 miljoen hoger dan verwacht. Dit komt doordat we een hogere vergoeding vanuit het Rijk ontvingen (€ 0,5 miljoen) en door hogere aflossingen op leningen (€ 0,4 miljoen).

Lasten

De totale lasten van € 997,0 miljoen zijn € 6,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 2,0 miljoen voor het niet besteden van incidentele coalitiemiddelen voor de Werkbrigade door een lagere instroom dan verwacht (€ 1,4 miljoen) doordat meer opdrachten zijn uitgevoerd waar baten voor zijn ontvangen (meer cofinanciering) en lagere lasten doordat we een tegemoetkoming in de loonkosten is ontvingen, het Lage Inkomens Voordeel (LIV). Daarnaast zijn de lasten jeugdwerkloosheid (€ 0,6 miljoen) lager, vanwege vertraging in start van een aantal activiteiten;
- Een geplande onderbesteding van € 1,9 miljoen op het onderdeel Schuldhulpverlening. Pas bij de najaarsnota zijn € 1,9 miljoen extra middelen vanuit het Rijk voor Schuldhulpverlening ontvangen, daardoor kon er in 2018 geen doelmatige besteding meer plaatsvinden. Deze middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lagere personeelslasten van € 1,3 miljoen, door het later invullen van vacatures, dit deden we omdat we aanvankelijk rekening hielden met een mogelijke overschrijding;
- Voor de Sociale Werkvoorziening en de binnen de gemeente gedetacheerde medewerkers in gesubsidieerde arbeid, zijn de lasten per saldo € 1,1 miljoen lager dan begroot (zie voor een deel van de verklaring ook de toelichting bij de baten).

Reserves
In totaal is € 4,8 miljoen onttrokken aan de reserves. Dat is € 4,3 miljoen minder dan begroot. Dit komt door een lagere onttrekking van € 4,3 miljoen aan de egalisatiereserve Inkomensdeel en conjunctuur. Deze onttrekking was niet nodig, omdat het aantal Amsterdammers dat een beroep deed op een uitkering lager is uitgevallen dan begroot.

Portefeuillehouders: wethouders Groot Wassink

3.4.1 Werk

Werkzoekende Amsterdammers krijgen ondersteuning om werk of een zinvolle daginvulling te vinden aansluitend bij hun kansen en mogelijkheden.

Belangrijke ontwikkelingen

2018 was een jaar van hoogconjunctuur. De economische groei in Amsterdam lag hoger dan het landelijk gemiddelde. Als resultaat daarvan groeide de werkgelegenheid flink. De arbeidsmarktregio groot-Amsterdam heeft inmiddels de krapste arbeidsmarkt van Nederland.
De werkloosheid blijft ook dalen (naar verwachting naar 3,6% van de beroepsbevolking in 2019). Dit vertaalt zich in een lager beroep op bijstand. In 2018 was de instroom in de bijstand 15% lager dan in 2017 (nieuwe bijstandsuitkeringen 2017: 9.968; 2018: 8.473).

In Amsterdam is de daling van het aantal bijstandsgerechtigden lager dan het landelijk gemiddelde en lager dan het gemiddelde van de G4 (de vier grote gemeenten: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht). Procentueel ligt de uitstroom naar werk wel hoger dan in de andere G4-gemeenten. Amsterdam slaagt er goed in om burgers die relatief kort in de uitkering zitten weer snel richting werk te begeleiden. Echter de groep Amsterdammers die langdurig een bijstandsuitkering ontvangt, is in de afgelopen jaren groter geworden. Het feit dat we dus vooral te maken hebben met de doelgroep met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt, in combinatie met een lagere instroom, verklaart mede dat het aantal Amsterdammers dat aan het werk werd geholpen ten opzichte van een jaar eerder, licht is afgenomen (van 5.962 naar 5.686, ofwel 4% lager). Deze groep, maar ook andere kwetsbare groepen als 50-plussers, jongeren met een migratieachtergrond, mensen met een arbeidsbeperking, vragen extra aandacht in de aantrekkende arbeidsmarkt. Zij profiteren niet vanzelf van de hoogconjunctuur.

Amsterdam biedt daarom ook extra ondersteuning aan deze kwetsbare doelgroepen. En met succes. Met extra aandacht voor een actueel beeld van de situatie van de klant, aansluiting bij de intrinsieke motivatie van de klant en persoonlijke bemiddeling hebben de programma's gericht op deze specifieke groepen goede resultaten behaald. De extra aandacht voor burgers met een arbeidshandicap rendeert. Zo is het aantal werknemers in beschut werk bijna verdubbeld, van 65 tot 117.
In 2018 is er structureel budget gekomen voor de Werkbrigade. Voor de burgers die door langdurig verblijf in de bijstand een grote achterstand op de arbeidsmarkt hebben opgelopen, biedt het werken bij de Werkbrigade een goede opstap richting ander werk.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B C D

Amsterdammers zijn zo veel mogelijk economisch zelfstandig.
Werkzoekende Amsterdammers gaan betaald aan het werk. Jongere Amsterdammers gaan weer een opleiding volgen of gaan aan het werk. Vluchtelingen die zich in Amsterdam vestigen (statushouders) gaan zo snel mogelijk aan het werk of naar school.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Aantal Amsterdammers uit de uitkering aan het werk geholpen.	4.000 (2013)	5.926	5.500	5.686
1.2	Aantal jongeren begeleid naar werk en/of terug naar school.	3.000 (2013)	6.152	5.250	5.342
1.3	Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar.	995,7 (2016)	1.034,7 (2017)	-	-
1.4	Netto arbeidsparticipatie van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.	67,5% (2016)	67,5% (2016)	-	-

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.5	Percentage werkloze jongeren (16 t/m 22 jaar) (BBV no. 26).	1,02% (2015)	Geen nieuwe gegevens beschikbaar	-	-

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

1.1 Amsterdammers uit de uitkering aan het werk

In 2018 zijn 5.686 klanten naar werk begeleid waardoor ze uit de uitkering zijn uitgestroomd. Burgers met een bijstandsuitkering krijgen ondersteuning om hun sollicitatievaardigheden en werknemersvaardigheden te vergroten. Daarnaast wordt er gericht gezocht naar baanopeningen (jobhunting). Het Werkgeversservicepunt brengt vraag en aanbod bij elkaar.

1.2 Jongeren

Bij jongeren tot 27 jaar besteden we al langer veel aandacht aan het voorkomen van een beroep op bijstand. In een integrale aanpak op de Jongerenpunten komt de expertise van jongerenadviseurs, jobcoaches, jobhunters en adviseurs van het Werkgeverservicepunt (WSP) samen. We werken intensief samen met de scholen rond leerlingen die voortijdig uitvallen en in de begeleiding van leerlingen uit het Voortgezet Speciaal Onderwijs en Praktijkonderwijs (sluitende aanpak). In 2018 zijn 5.843 jongeren begeleid naar werk of terug naar school. Dit is 11% boven de doelstelling van 5.250. Het aantal is lager dan in 2017 omdat vanwege de gunstige arbeidsmarkt veel meer jongeren op eigen kracht aan het werk zijn gekomen zonder een beroep op de gemeente te hoeven doen.

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Amsterdammers zetten hun vermogen om te werken maximaal in.

- Een toenemend aantal werkzoekende Amsterdammers met een arbeidsbeperking vindt werk en blijft aan het werk, waar nodig met ondersteuning;
- Stimuleringsmaatregelen (m.n. loonwaardesubsidie) voor werkgevers optimaal benutten om Amsterdammers naar werk te geleiden of aan het werk te houden;
- Amsterdammers begeleiden naar deeltijdwerk indien volledige uitstroom naar werk nog niet mogelijk is.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aantal mensen aan het werk geholpen met loonkostensubsidie naar loonwaarde (doelgroep Participatiewet).	n.v.t.	521 (incl. 52 beschut werk)	420	569
2.2a	Percentage van mensen met een deeltijdbaan dat doorstroomt naar een bijstandsonafhankelijk inkomen.	27% (2014)	30%	27%	27,9%
2.2b	Doorstroom van mensen met een deeltijdbaan naar een bijstandsonafhankelijk inkomen (in aantallen).	800 (2014)	863	800	857
2.3	Aantal lopende re-integratie voorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar (BBV no. 28).	349 (2016)	562 (1e halfjaar 2017)	-	-

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

2.1 Mensen met arbeidsbeperking (doelgroep Participatiewet)

Amsterdam biedt intensieve ondersteuning aan klanten met een arbeidsbeperking, waarbij we ons richten op de werving van- en matching op werkplekken voor deze doelgroep. We zetten jobhunters in die gericht op de kandidaten, vacatures binnenhalen of helpen creëren.
Omdat de begeleiding richting werk van deze doelgroep niet alleen een opgave is voor de gemeente, is in 2018 gestart met de inrichting van de Sociaal Werkkoepel. Hierin wordt de interne en externe samenwerking met reguliere bedrijven, sociale firma's en maatschappelijke organisaties geoptimaliseerd zodat we meer klanten kunnen plaatsen. Onder de interne samenwerking valt ook het optimaliseren van de overgang van activering, zorg en onderwijs naar sociaal werk. In de Sociaal Werkkoepel zoeken we naar innovatieve oplossingen om werk te creëren/te vinden voor de

doelgroep met een arbeidsbeperking. Het is in 2018 ruimschoots gelukt de ambitie waar te maken voor het aantal plaatsingen van mensen met een arbeidsbeperking.

2.2. Bijstandsgerechtigden met deeltijdwerk

Eind 2018 hebben ruim 3.000 klanten met een bijstandsuitkering inkomsten uit werk. Dat is ongeveer 7% van het gehele klantenbestand (het landelijk gemiddelde in 2017 was 8%). Bovendien lukt het ons om veel klanten met deeltijdwerk te begeleiden naar een volledige uitstroom naar werk. Met het Amsterdams experiment met regelluwe bijstand wordt onderzocht of een premie voor deeltijdwerk leidt tot een hogere uitstroom naar regulier werk.

Doel 3 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Aansluiten bij de kansen en mogelijkheden van de kwetsbare Amsterdammer.
Aansluiten bij kansen en mogelijkheden van werkzoekende Amsterdamse jongeren zonder startkwalificatie en specifiek jongeren met een niet-westerse achtergrond. Amsterdamse ouderen (50+) begeleiden naar werk of participatie. Amsterdammers met een SW-indicatie zijn aan het werk in een (beschutte) leerwerkomgeving, gedetacheerd bij een werkgever of in dienst van een werkgever met begeleiding.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage werkzoekende Amsterdamse jongeren met een niet-westerse achtergrond ten opzichte van totale aantal werkzoekende jongeren.	49% (2014)	44,4% (cijfer 2016)	n.v.t., zie toelichting	44,4%
3.2	Aandeel uitstroom 50-plussers in de totale uitstroom naar werk.	14% (2014)	15,5%	15%	15,5%
3.3	Percentage Amsterdamse jongeren dat binnen de Aanpak Jeugdwerkloosheid uitstroomt naar school.	20% (2015)	26,4%	20%	20,3%
3.4	Aantal Sw-werknemers gedetacheerd of werkzaam bij een werkgever.	820 (2016)	837	728	707
3.5	Aantal plaatsingen op een beschutte werkplek.	13 (2016)	49	60	68

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

3.1 Werkloosheid onder jongeren met niet-westerse achtergrond

Om deze doelgroep extra aandacht te geven, hebben we in 2018 binnen de aanpak jeugdwerkloosheid de pilot gericht op deze doelgroep uitgebreid (naast de stadsdelen Oost en Nieuw-West, nu ook in stadsdeel West). In deze pilot werken de jongerenadviseurs en het werkgeversservicepunt (WSP) nog directer samen.

Vanwege het verbod op het vastleggen van etniciteit waar dit niet noodzakelijk is, is voor deze indicator geen ambitie opgenomen. Op verzoek van de raad, evalueren we de stand van zaken wel zo goed mogelijk, met enquêtes door het bureau Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS) in combinatie met CBS-cijfers.

3.3 Uitstroom werkloze jongeren naar school

Door een preventieve aanpak gericht op de groep voortijdig schoolverlaters (jongeren zonder startkwalificatie) stroomt slechts een kleine groep door naar de bijstand.
Niet alle jongeren zijn gericht op een (nieuwe) opleiding als vervolgstap. Omdat ze veelal niet voor niets zijn gestopt met een opleiding, zijn zij eerder gericht op de stap naar werk.

3.4 SW-werknemers gedetacheerd of werkzaam bij een werkgever

Het aantal sociale werkvoorziening (SW)-werknemers daalt jaarlijks doordat er geen nieuwe SW-indicaties meer verstrekt worden en door natuurlijk verloop van het bestand (pensionering, vervallen indicatie). Het aantal SW-werknemers dat op individuele basis werkzaam was bij een werkgever (al dan niet op basis van detachering) is iets sneller gedaald dan geraamd (van 837 in 2017 naar 707 in 2018). Als werkgevers een tijdelijk SW-dienstverband of -detachering niet voortzetten wordt gezocht naar een nieuwe werkplek maar is ook een tijdelijke plaatsing bij Pantar mogelijk.

3.5 Nieuw beschut werk

In 2018 heeft de gemeente 68 beschutte werkplekken gerealiseerd. Hierbij is nauwe samenwerking gezocht met sociale firma's, aanbieders van arbeidsmatige dagbesteding en ook met reguliere bedrijven waar het in een aantal gevallen is gelukt iemand aan beschut werk te helpen. In totaal werken er nu 117 mensen op een beschutte werkplek. Het ministerie van SZW raamt de behoefte aan beschutte werkplekken voor Amsterdam eind 2018 op 230 banen (100 meer dan eind 2017).

Activiteit A — Doelen **1** 2 3

Begeleiden van (jonge) Amsterdammers naar werk of naar school.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage jongeren zonder startkwalificatie dat met begeleiding weer naar school gaat.	25% (2016)	30,8%	25%	26,2%

Activiteit B — Doelen **1** 2 3

Bemiddelen van (jonge) Amsterdammers naar betaald werk.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Percentage re-integratietrajecten bij Werk & Re-integratie succesvol afgerond.	50% (2013)	57,8%	52%	52,6%

Activiteit C — Doelen **1** 2 3

Bestaand bieden van passend werkaanbod, leerstages, en een leerwerkomgeving voor kwetsbare Amsterdammers.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Tevredenheid van deelnemers aan diverse toeleidingstrajecten.		Niet gemeten in 2017	7	6,6

Activiteit D — Doelen **1** 2 3

Stimuleringsmaatregelen zo goed mogelijk inzetten voor het werkaanbod voor Amsterdammers.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal Amsterdammers aan het werk met loonkostensubsidie naar loonwaarde en waar nodig jobcoaching (cumulatief).	0 (2013)	742 (incl. 65 beschut werk)	810	820

Verbonden partij(en)

Stichting Pantar

Voor het aansluiten bij de kansen en mogelijkheden van de kwetsbare Amsterdammer schakelen wij de Stichting Pantar in. Er is sprake van een verbonden partij relatie die op dit moment wordt aangescherpt. Zo benoemt de gemeente de leden van de raad van Toezicht van de stichting. Pantar biedt Amsterdammers met een indicatie voor de sociale werkvoorziening (SW) een (beschutte) leerwerkomgeving of detacheert hen in groepsverband bij een werkgever. Pantar treedt op als gedelegeerd werkgever namens de gemeente voor een groot deel van de SW'ers. De gemeente compenseert Pantar voor tekorten op de rijksbijdrage voor de salariskosten (subsidie-resultaat), daarnaast geeft de gemeente een bijdrage in het exploitatietekort. Ook is Pantar werkgever voor de deelnemers van de Werkbrigade.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.1	**Baten** 15,2	**Lasten** 185,9

Naar werk geleiden (A, B, C en D)

Baten 8,6
Lasten 82,8

Het Koersbesluit Re-integratie en de Leidraad participatie vormen het kader voor het professioneel handelen. Daarin staat maatwerk aan de burgerklant centraal. Op basis van een volledig klantbeeld wordt een traject samengesteld dat aansluit bij de intrinsieke motivatie van de klant. Kwetsbare doelgroepen krijgen extra aandacht met programma's zoals onder andere Statushouders, Jeugdwerkloosheid en 50+.

Voor alle statushouders die in 2018 instroomden, werd in een zo vroeg mogelijk stadium (daar waar mogelijk al in het azc) gestart met een intensieve begeleiding naar werk, scholing of andere vormen van participatie door gespecialiseerde klantmanagers met een klein klantenbestand. De klantmanagers kunnen specifieke instrumenten (zoals assessment, taalboost (intensieve taalcursus), Taal en Oriëntatieprogramma voor Vluchtelingen (TOV) inzetten).
Sinds de start van de intensieve aanpak zijn in totaal 1.397 statushouders begeleid naar (parttime) werk. De doelstelling voor het jaar 2018 was dat 400 statushouders uit de bijstand zouden uitstromen. In 2018 waren dit er 691, waarvan 419 zijn uitgestroomd naar werk en 136 naar een opleiding. Daarnaast zijn er 661 statushouders begeleid naar parttime werk (de doelstelling voor 2018 was 600).

In 2018 zijn 419 gedetineerden in detentie voorgelicht over inkomen en dagbesteding/werk, waarvan er 26 zijn uitgestroomd naar werk. Van de Top600 en Top400 zijn respectievelijk 295 en 164 klanten in begeleiding bij het interventieteam. Van de Top600 zijn 50 burgers positief uitgestroomd naar werk/scholing en van de Top400 zijn dit er 50. Er zijn 20 klanten in begeleiding op gebied van radicalisering. Hiervan zijn er 3 positief uitgestroomd. In het kader van de aanpak jeugdwerkloosheid zijn 257 jongeren met een strafblad in beeld waarvan 36 jongeren zijn uitgestroomd richting werk, 6 richting school en 2 richting een combinatie van werk en scholing.

In 2018 zijn 190 niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekende burgers naar werk begeleid.

Sociale werkvoorziening (SW)

Baten 5,9
Lasten 92,2

Pantar biedt mensen met een SW-indicatie werk in een (beschutte) leerwerkomgeving of gedetacheerd in groepsverband bij een werkgever. Daarnaast is een deel van de SW-werknemers in dienst van de gemeente en wordt van daaruit gedetacheerd. Een laatste groep is in het kader van SW/Begeleid Werken bij reguliere werkgevers in dienst. De gemeente biedt jobcoaching en een subsidie voor loon- en begeleidingskosten.
Na sluiting van de boeken voor het jaarverslag heeft Pantar gemeld dat het resultaat 2018 ten opzichte van de begroting aanzienlijk is verbeterd. De oorspronkelijke gemeentelijke bijdrage in 2018 is naar verwachting circa € 3 miljoen hoger dan daadwerkelijk benodigd voor het operationele resultaat. Een eventueel overschot wordt definitief verrekend in 2019, na vaststelling van de jaarrekening van Pantar.

Werk bieden (D)

Baten 0,6
Lasten 6,2

Het werkgeversservicepunt (WSP) ondersteunt werkgevers die mogelijk werkplekken hebben voor kwetsbare doelgroepen. Waar nodig worden ondersteunende regelingen ingezet om de match

passend te maken. Daarnaast zoeken jobhunters passende werkplekken op basis van de profielen van werkzoekende klanten.

De Werkbrigade biedt gesubsidieerd werk voor Amsterdamse werkzoekenden die er niet in slagen regulier werk te vinden. Als de deelnemer na twee jaar is uitgestroomd en nog geen vervolgbaan heeft, verlenen we nazorg, waarbij we doorgaan met bemiddeling, ondersteuning bij solliciteren en bij een eventuele WW-aanvraag. Vanaf de start van de Werkbrigade (oktober 2016) hebben 502 deelnemersklanten gewerkt bij de Werkbrigade. In 2018 zijn er 45 werkbrigadisten doorgestroomd naar regulier werk, 31 worden nog bemiddeld richting werk en 33 zijn uitgestroomd met andere redenen.

Bestrijding jeugdwerkloosheid (A, B en D)

Baten -
Lasten 4,6

De aanpak Jeugdwerkloosheid is de afgelopen vier jaar succesvol geweest. Met het Aanvalsplan Jeugdwerkloosheid heeft de gemeente Amsterdam afgesproken om in vier jaar tijd (2015-2018) minimaal 21.000 jongeren aan een baan of opleiding te helpen. De gemeente heeft 24.605 jongeren binnen het programma geholpen. Dat is 17% boven de doelstelling.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	12,9	11,3	16,5	14,4	-2,2
Lasten	174,0	172,3	184,6	179,4	-5,1
Saldo van baten en lasten	**-161,1**	**-161,0**	**-168,1**	**-165,1**	**3,0**
Onttrekking reserves	6,3	-	0,8	0,8	-0,0
Toevoeging reserves	2,0	-	6,5	6,5	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**4,3**	**-**	**-5,7**	**-5,7**	**-0,0**
Totaal programmaonderdeel 4.1	**-156,8**	**-161,0**	**-173,7**	**-170,7**	**3,0**

Het resultaat van het programmaonderdeel 4.1 Werk is in vergelijking met de laatst vastgestelde begroting € 3,0 miljoen positief. Dit is een gevolg van € 2,2 miljoen lagere baten en € 5,1 miljoen lagere lasten dan begroot.

Baten

De totale baten van € 14,4 miljoen zijn € 2,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere opbrengsten van € 1,4 miljoen voor binnengemeentelijke detachering van medewerkers in de Sociale Werkvoorziening en medewerkers in gesubsidieerde arbeid. Deze worden niet als opbrengsten verantwoord, maar direct in mindering gebracht op de lasten (zie ook toelichting bij de lasten);
- Lagere opbrengsten van € 0,8 miljoen doordat een bijdrage in de personeelskosten van buiten de gemeente, waar in de begroting rekening was gehouden, niet is gerealiseerd. In plaats daarvan is sprake van een interne bijdrage vanuit het programma OOV die verrekend wordt met de lasten;
- De bijdrage van het Europees Subsidie Fonds (ESF) is € 0,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt door een aangescherpt controleregime van het Ministerie SZW, waarbij wij voorzichtigheidshalve een lager realisatiepercentage van 90% aanhouden voor de reguliere ESF bijdrage;
- Hogere baten van € 0,6 miljoen door een van het Rijk ontvangen bijdrage: Lage Inkomen Voordeel (LIV). Deze bijdrage is deels gedoteerd aan een reserve om toekomstige tegenvallers bij Sociaal werk op te vangen, deels is dit voordeel ingezet als dekking voor het tekort van Pantar zoals gemeld bij de Najaarsnota 2018.

Lasten

De totale lasten van € 179,4 miljoen zijn € 5,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 2,0 miljoen als gevolg van niet bestede coalitiemiddelen voor:
  - Werkbrigade: in 2018 is er € 1,4 miljoen minder bijgedragen dan begroot. Enerzijds heeft de Werkbrigade meer opdrachten uitgevoerd, en daarmee hogere baten gerealiseerd. Anderzijds zijn er lagere lasten doordat we van het Rijk een tegemoetkoming in de loonkosten ontvingen, het Lage Inkomens Voordeel (LIV). Ook is er sprake van lagere operationele kosten;
  - Jeugdwerkloosheid: de gerealiseerde lasten zijn € 0,6 miljoen lager dan begroot omdat geplande activiteiten later zijn gestart dan beoogd.
- Lagere personeelslasten van € 1,3 miljoen, door het later invullen van vacatures, dit deden we omdat we aanvankelijk rekening hielden met een mogelijke overschrijding;
- Voor de Sociale Werkvoorziening en de binnen de gemeente gedetacheerde medewerkers in gesubsidieerde arbeid, zijn de lasten per saldo € 1,1 miljoen lager dan begroot (zie voor een deel van de verklaring ook de toelichting bij de baten);
- Sociale Werkvoorziening (SW) wordt deels uitgevoerd door Pantar, de gemeente betaalt de loonkosten van de SW-medewerkers. De loonkosten zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot, er zijn minder medewerkers uitgestroomd dan verwacht, hier staat extra dekking tegenover vanuit de Integratie Uitkering Sociaal Domein (IUSD) participatie;
- Amsterdam werkt! heeft lagere lasten van € 0,3 miljoen. Dit komt door lagere kosten voor wagenpark en horeca door het beëindigen van een aantal re-integratietrajecten;
- In 2018 hebben minder werkgevers gebruik gemaakt van de stimuleringsregelingen om werknemers in dienst te nemen. Hierdoor hebben wij € 0,3 miljoen minder uitgegeven dan begroot;
- Er is een onderschrijding op de verbouwing Triade van € 0,3 miljoen. Dit komt door de verlate start van de verbouwing uit veiligheidsoverwegingen. Voorstel is deze middelen in 2019 in te zetten;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen voor middelen voor Armoede en Jeugdwerkloosheid in de stadsdelen. Hoewel dat in de begroting niet was voorzien, zijn hiervoor ook middelen beschikbaar gesteld door de directie Onderwijs, Jeugd, en Zorg (OJZ). Door de late toekenning van de middelen was het niet meer mogelijk om de middelen in 2018 te besteden.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 4.1 Werk	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Werkbrigade	-	4,1	-	4,1	-	4,1
Reserve Sociaal werk	-	2,4	-	2,4	-	2,4
Reserve Koersbesluit	0,8	-	0,8	-	0,8	0,0

Reserve Werkbrigade

Er is voldoende dekking aanwezig om tot maximaal 500 kandidaten, twee jaar lang tegen wettelijk minimumloon aan het werk te helpen in de openbare ruimte, zoals het college besloot op 20 september 2016. Dat er voldoende dekking is, baseren wij op de toegekende gemeentemiddelen en de concrete en geraamde opdrachten. Dekking en besteding hebben echter een afwijkend bestedingsritme. Daarom moeten we een reserve opbouwen. In 2017 is via de reserve incidentele middelen € 3,1 miljoen doorgeschoven naar 2018. De dotatie aan de reserve bedraagt in 2018 totaal € 4,1 miljoen.

Reserve Pantar/Sociaal Werk

Op basis van de meerjarig toegekende middelen is dekking aanwezig. Dekking en besteding hebben echter een afwijkend bestedingsritme. Daarom voegen we € 2,4 miljoen toe aan de reserve, conform begroting.

Reserve Koersbesluit

Deze middelen zijn gebruikt voor de investeringen in professionalisering Koersbesluit, dit jaar is € 0,5 miljoen onttrokken. Daarnaast heeft er een vrijval plaatsgevonden van € 0,3 miljoen. De reserve is daarmee afgewikkeld.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen (waaronder andere uitkeringen) hebben en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en bijstand (Wwb);
- Wet sociale werkvoorziening (1997); deze wet regelt dat gemeenten werk onder speciale condities aanbieden voor burgers die niet mee kunnen doen op de reguliere arbeidsmarkt. De toegang tot deze regeling is met de start van de Participatiewet gestopt, met behoud van rechten voor huidige deelnemers;
- Aanvalsplan Jeugdwerkloosheid (2015); dit plan omvat de extra inspanningen om te voorkomen dat een generatie jongeren vanwege de economische crisis de aansluiting mist met de arbeidsmarkt;
- Koersbesluit Re-integratie (2016); in dit koersbesluit heeft de raad nieuwe en aanvullende uitgangspunten vastgelegd voor het re-integratiebeleid evenals de vertaling daarvan naar de re-integratie-activiteiten van de gemeente;
- Keuzedocument de Participatiewet in de Amsterdamse praktijk (2014); dit document bevat de Amsterdamse keuzes bij de introductie van de Participatiewet voor wat betreft ambities en bijbehorende middelen. Belangrijk daarbij is het definiëren van 2015 en 2016 als leerjaren;
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015); in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen;
- Uitvoeringsbesluit Sociaal Werk: met dit uitvoeringsbesluit is de Sociaal Werkkoepel ingericht en wordt aangegeven welke taken en rollen de verschillende partijen hebben.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Op de arbeidsmarkt sluit de vraag van werkgevers onvoldoende aan bij de Amsterdammers met een uitkering die we naar werk begeleiden.	We stimuleren werkgevers met verschillende instrumenten om geschikte vacatures te bieden die passen bij het profiel van de Amsterdammers die we naar werk begeleiden. We zetten specifiek in op een aantal doelgroepen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt (50+, kwetsbare jongeren, statushouders, kandidaten met een arbeidsbeperking). Gestructureerd jobcarving/jobcreation toepassen bij grote werkgevers en ervaring opdoen met het vervullen van vacatures door Amsterdammers met een arbeidsbeperking. En Amsterdammers met een arbeidsbeperking in (kleine) groepen bij werkgevers laten werken onder begeleiding van permanente jobcoach om zo de bekendheid bij werkgevers met deze doelgroep te vergroten. ■ We werken zowel als stad als in G4-verband aan betere samenwerking met UWV, juist voor de doelgroepen die achtereenvolgens een beroep doen op de dienstverlening van UWV en gemeente. We zetten jobhunters actief in.
2. We zijn niet in staat het geïndiceerde aantal kandidaten en plekken voor beschut werk te realiseren.	Intensiveren van acties: ■ in samenwerking met onder andere zorgaanbieders kandidaten vinden en voor dragen voor een advies aan UWV; ■ zoveel mogelijk beschikbare plaatsen vinden, mede door inzet van WSP; ■ aandacht voor goed matchen en verlenen van nazorg; ■ in beeld brengen van ingezette middelen en acties; ■ lobby richting Rijk om beperkingen rond beschut werk te verminderen (toegangscriteria en financiële bijdrage). Meenemen in (strategisch) personeelsbeleid en ontwikkeling van medewerkers en daarop sturen.

Actuele risico's	Maatregelen
3. Organisatieis niet in staat de gewenste veranderingen door te voeren.	In 2018 is het programma Organisatie in Ontwikkeling gestart waarin aandacht is voor ketensamenwerking en –sturing, professioneel handelen en vakmanschap

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Sargentini-regeling	825.234	873.834
2. Jeugdwerkloosheid	206.630	430.666
3. Statushouders	-76.744	-76.744

1. Sargentini-regeling
Oplopend tekort vanwege lagere terugloop/afbouw dan voorspeld. De tekorten worden gedekt uit onderbesteding bij stimuleringsmaatregelen werkgevers (voor de jaren 2019-2020). We onderzoeken welke alternatieve financieringsmogelijkheden er zijn voor na 2021 als de regeling afloopt.

2. Jeugdwerkloosheid
Bij het programma Jeugdwerkloosheid zijn meer subsidieaanvragen toegekend dan verwacht.

3. Statushouders
Bij Statushouders is sprake van een aantal terugvorderingen over voorgaande jaren.

Portefeuillehouders: wethouder Groot Wassink

3.4.2 Inkomen

We geven financiële ondersteuning aan Amsterdammers die niet kunnen voorzien in een inkomen.

Belangrijke ontwikkelingen

De economie trekt al een aantal jaar aan en er zijn weer volop vacatures. Hoewel onze doelgroep niet altijd direct profiteert van economische groei, is dit nu met wat vertraging wel te zien in de daling van het aantal nieuwe aanvragen voor bijstand in 2018.

Ook in 2018 hebben we verder gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening. Processen zijn verbeterd en we zijn een professionaliseringsslag gestart met medewerkers. Beleving van de burger is hierbij steeds het uitgangspunt. Steeds meer burgers dienden hun bijstandsaanvraag digitaal in. Door vertraging in de ontwikkeling van het digitale portaal kunnen burgers hun uitkering nog niet digitaal beheren.

Om Amsterdammers met een bijstandsuitkering te stimuleren parttimewerk te aanvaarden, is in 2018 een start gemaakt met het optimaliseren van het verrekenen van neveninkomsten met de bijstandsuitkering. Door voortdurend de kwaliteit van het proces inkomensverrekening te meten, ontwikkelt de gemeente instrumenten om de dienstverlening te optimaliseren.

Om de rechtmatigheid van bijstandsuitkeringen nog beter te kunnen bewaken, zijn we in 2018 begonnen met het verstevigen van de fraudealertheid binnen de keten van Werk, Participatie en Inkomen. Onrechtmatige bijstandsverlening brengt Amsterdammers in financiële problemen, omdat de ten onrechte of te veel verstrekte bijstand moet worden teruggevorderd.

Amsterdams is op 1 februari 2018 gestart met een experiment met regelluwe bijstand. Doel van het experiment is om te onderzoeken in hoeverre meer zelfregie door bijstandsgerechtigden of juist het intensiveren van contactmomenten, in combinatie met een premie voor deeltijdwerk, leidt tot hogere uitstroom naar regulier werk en/of hogere participatie. De aanmeldtermijn om deel te nemen aan het experiment is verlengd om de onderzoeksgroep representatief te laten zijn, ook de looptijd van het experiment is met een jaar verlengd.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1

Amsterdammers die recht hebben op een gemeentelijke uitkering krijgen deze.
De gemeente toetst zorgvuldig of mensen recht hebben op een uitkering/krediet.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Minimumpercentage uitkeringen en kredieten dat de gemeente rechtmatig verstrekt.	99,8% (2013)	99,7%	99%	99,6%
1.2	Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners (BBV no. 27).	794 (2016)	794 (2017)	-	775 (2018)

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Indicator 1.1.

Het aantal onterechte uitkeringen dat met inzet van handhavingsonderzoek is voorkomen, is lager dan voorzien. Door een andere taakverdeling worden meer onrechtmatige uitkeringen, na ruggespraak met handhaving, al zonder onderzoek tegengehouden en worden ze niet meegeteld voor deze indicator.

Indicator 1.2.

In 2018 is er een zichtbare daling geweest in het aantal Amsterdammers dat een beroep deed op een uitkering (775 per 10.000 inwoners in 2018 tegenover 794 per 10.000 in 2017). De lichte daling die eind 2017 is ingezet, heeft zich verder voortgezet. Het aantal verstrekte uitkeringen is gedaald tot 40.281.

Doel 2

Amsterdammers met een uitkering zijn tevreden over de dienstverlening en communicatie van de gemeente hierover.
Wie een uitkering aanvraagt, wordt goed geïnformeerd over de rechten en plichten en correct behandeld. Waar signalen van burgers komen over de dienstverlening (klachten) werkt de gemeente aan snel herstel van de relatie.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Klanttevredenheid (rapportcijfer).	6,9 (2015)	7,4	7,4	7,5
2.2	Percentage klachten afgehandeld binnen de wettelijke termijn (doorlooptijd).	93% (2013)	84,7%	90%	88,7%
2.3	Percentage klachten waarover binnen 5 werkdagen contact is opgenomen met de klager.	-	65,4%	85%	70,7%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Indicator 2.1.

De klanttevredenheid bij het aanvragen van een uitkering is (bij toegekende uitkeringen) toegenomen van een 7,4 naar een 7,5. Burgers zijn met name tevreden over het contact met de medewerker. Daar is ook in het afgelopen jaar in geïnvesteerd.

Indicator 2.2.

Het percentage klachten dat wordt afgehandeld binnen de wettelijke termijn is lager dan verwacht (we hadden 90% begroot), maar wel hoger dan in 2017 (van 84,7% in 2017 naar 88,7% in 2018). Al in 2016 en 2017 zijn verbeteringen doorgevoerd om het proces te versnellen en doorlooptijden te verkorten, die nu hun vruchten afwerpen. De wettelijke beslistermijn is 6 weken. Het komt geregeld voor dat een klacht zo complex is dat er meer tijd nodig is dan 6 weken, waardoor de termijn niet wordt gehaald. Het goed afhandelen van de klacht en het goed bedienen van de klager staan echter centraal, dat kan niet altijd binnen de gestelde termijn.
De streefwaarde was aanvankelijk vastgesteld op 99%, maar in de brief van 30 januari 2018 aan de commissie Werk en Inkomen is voorgesteld dit bij het volgende moment in de P&C-cyclus te verlagen naar een realistischere 90%.

Indicator 2.3.

Het streven is om binnen 5 dagen contact op te nemen met een klager én naar een eerste oplossingsrichting te kijken. Dit blijkt vaak lastiger dan gedacht. Het komt regelmatig voor dat iemand niet per telefoon bereikbaar is en mails niet beantwoordt. In de brief van 30 januari 2018 aan de commissie is voorgesteld dat 80% een realistischer streven is. Ten opzichte van 2017 is het percentage klachten waarover binnen 5 werkdagen contact is opgenomen met de klager wel licht gestegen.

Activiteit C1

In 2018 is de gemeente Amsterdam begonnen om bepaalde resterende openstaande schulden, (bijvoorbeeld omdat er al heel lang op is afgelost), actief te gaan kwijtschelden. Amsterdam geeft zo invulling aan haar rol als verantwoord schuldeiser. Het gevolg is dat de totaal openstaande schuld gedaald is. In combinatie met een licht gestegen incasso, heeft dit geleid tot een verhoging van de verhouding tussen geïncasseerd bedrag en openstaand bedrag aan vorderingen op klanten.

Doel 3

De uitvoeringskosten om uitkeringen, kredieten en ondersteuning te verstrekken zijn zo laag mogelijk.
Door dienstverlening vanuit de klant in te richten, digitaal waar mogelijk en maatwerk waar nodig, beperkt de gemeente de uitvoeringslasten.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Verhouding tussen de uitvoeringskosten voor uitkeringsverstrekking en het bedrag aan verstrekte uitkeringen.	-	4,27%	6%	4,15%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De verschuiving naar digitale dienstverlening zorgt voor een afnemend percentage aan uitvoeringskosten. Het percentage aanvragen dat digitaal binnen komt, is in de loop van het jaar gestegen, maar niet zo snel als geraamd. Geleidelijk wordt per doelgroep de mogelijkheid van digitaal aanvragen uitgebreid. Dat gaat niet bij elke doelgroep even snel.
Het programma professional portal (de invoering van Edison) dat rechtstreeks digitaal contact met de klant mogelijk moet maken, heeft in 2018 opnieuw vertraging opgelopen. Geplande releases zijn niet, of later, opgeleverd. Waar dit programma aanvankelijk apart door de vier grote gemeenten (G4) werd aangestuurd, heeft het bestuur van Wigo4it die verantwoordelijkheid per 1 oktober 2018 overgenomen. Het bestuur heeft een Masterplan opgesteld met maatregelen ter verbetering van de werkwijze van het programma en de aansturing ervan. Ook is sprake van een bijgestelde toerekening van uitvoeringskosten aan het proces van uitkering verstrekking.

Activiteit A

De dienstverlening aan klanten optimaliseren en waar mogelijk digitaliseren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage aanvragen dat digitaal binnenkomt.	-	46,8%	65%	62,2%

Activiteit B

Aanvragen van uitkeringen, ondernemerskredieten en ondersteuning beoordelen en verstrekken.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Percentage onterechte uitkeringen dat is voorkomen.	4,7% (2013)	4,2%	6%	2,4%

Activiteit C

Ten onrechte verstrekte uitkeringen terugvorderen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Verhouding tussen geïncasseerd bedrag en openstaand bedrag aan vorderingen op klanten.	14,3% (2013)	12%	13,2%	16,49%

Verbonden partij(en)

Coöperatie Wigo4it

Amsterdam werkt met Den Haag, Rotterdam en Utrecht samen in de coöperatie Wigo4it om de uitvoeringsprocessen van de sociale diensten digitaal te ondersteunen. Deze krachtenbundeling is ingestoken om gezamenlijk te innoveren, besparen en maatwerk te kunnen leveren. De coöperatie wordt door de vier gemeenten gezamenlijk bestuurd.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.2	**Baten** 608,3	**Lasten** 661,1

Bijstandsverlening zelfstandigen

Baten 9,4
Lasten 15,0

De gemeente heeft de afgelopen jaren meer nadruk gelegd op het eerste adviesgesprek met de zelfstandige die een hulpvraag heeft. De klant krijgt de tijd om zijn situatie uit te leggen, waardoor wordt voorkomen dat de burger verkeerd wordt ingelicht en van het kastje naar de muur wordt gestuurd, of dat zij aanvragen doen die geen kans van slagen hebben.

Het aantal toegekende uitkeringen aan zelfstandig ondernemers is dit jaar ten opzichte van 2018 ongeveer gelijk gebleven, terwijl er iets meer leningen voor bedrijfskapitaal zijn verstrekt. Het percentage van de aanvragen dat wordt toegekend is onveranderd hoog, iets meer dan 82%. Dit is een gevolg van extra voorlichting, het gebruik van een digitale checklist en het leveren van maatwerk voor deze doelgroep. Naast financiële ondersteuning biedt de gemeente Amsterdam een breed pakket aan dienstverlening aan zelfstandigen met een hulpvraag (schuldhulpverlening, Eigen Werk, praktijkbegeleiding, Ondernemend Participeren, coachingsvouchers, administratieve ondersteuning, etc.).

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	601,1	618,3	606,8	608,3	1,5
Lasten	657,8	686,9	658,1	661,1	3,0
Saldo van baten en lasten	**-56,6**	**-68,6**	**-51,3**	**-52,8**	**-1,5**
Onttrekking reserves	10,0	17,1	4,3	-	-4,3
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**10,0**	**17,1**	**4,3**	**-**	**-4,3**
Totaal programmaonderdeel 4.2	**-46,6**	**-51,5**	**-47,0**	**-52,8**	**-5,8**

Het programmaonderdeel Inkomen heeft ten opzichte van de begroting een afwijking van € 5,8 miljoen negatief. Dit is een gevolg van € 1,5 miljoen hogere baten dan begroot en € 3,0 miljoen hogere lasten dan begroot. Aan de egalisatiereserve is € 4,3 miljoen minder onttrokken.

Baten

De totale baten van € 608,3 miljoen zijn afgerond € 1,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Bij de bijstandverlening aan zelfstandigen zijn de baten € 0,9 miljoen hoger dan verwacht. Dit komt doordat we een hogere vergoeding vanuit het Rijk ontvingen (€ 0,5 miljoen) en door hogere aflossingen op leningen (€ 0,4 miljoen);
- De baten uit terugvorderingen van te veel betaalde uitkeringen op (voormalig) uitkeringsgerechtigden, zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot;
- Daarnaast is een bedrag van € 0,2 miljoen meer aan baten gerealiseerd door detacheringen van medewerkers naar andere gemeenten.

Lasten

De totale lasten van € 661,1 miljoen zijn € 3,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Ten opzichte van de najaarsnota is € 1,5 miljoen meer aan bijstandsuitkeringen en € 0,4 miljoen meer aan loonkostensubsidie verstrekt;
- Het aantal klanten dat een beroep doet op een IOAW-uitkering is licht gedaald. Ten opzichte van de najaarsnota is er een onderbesteding van € 1,0 miljoen;
- De hoogte van de debiteuren voorziening is herijkt en daarom heeft een dotatie van € 2,2 miljoen plaatsgevonden.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 4.2 Inkomen	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur	71,2	-	4,3	-	-	71,2

Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur

De onttrekking van € 4,3 miljoen waar in de begroting rekening mee was gehouden, is niet gedaan. De onttrekking is niet nodig gebleken, doordat het aantal Amsterdammers dat een beroep deed op een uitkering lager is uitgevallen dan begroot.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen (waaronder andere uitkeringen) hebben en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en bijstand (Wwb);
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015) in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen;
- Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (2004); dit besluit regelt de ondersteuning van zelfstandige ondernemers die (tijdelijk) onvoldoende inkomen uit hun onderneming hebben om in de minimale kosten van het bestaan te voorzien.

Risico's en maatregelen

Hieronder zijn de belangrijkste actuele risico’s voor dit programmaonderdeel opgenomen.

Risico's	Maatregelen
1. De hoogte van het rijksbudget voor de uitkeringsverstrekking en het Amsterdamse aandeel daarin, is te laag om daaruit alle uitkeringen in de stad te betalen.	1. Amsterdam zet zich, samen met de G4 en de VNG, in om te komen tot een adequate omvang en verdeling van het landelijke uitkeringsbudget. 2. In de meerjarenbegroting wordt voorzien in jaarlijkse dekking van het tekort ter hoogte van circa € 15 miljoen. 3. Waar sprake is van tekorten hoger dan € 15 miljoen, kan een beroep worden gedaan op de daartoe ingestelde Egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur die naar verwachting tot en met 2021 voldoende ruimte biedt. 4. In het weerstandsvermogen is rekening gehouden met het, waar nodig, opvangen van meerjarige tekorten voor zover die niet kunnen worden opgevangen vanuit deze egalisatiereserve.
2. Ingewikkelde wet- en regelgeving vergroot de kans op onrechtmatigheden.	Voortdurende professionalisering van medewerkers. Ook werken we de beleidsvoorschriften voor de uitvoerders bij.
3. De digitale ondersteuning, waaronder ook de vernieuwde online dienstverlening, valt uit of presteert onder de maat waardoor dienstverlening vertraagt.	We bewaken het kwaliteitsniveau en maken hierover afspraken met betrokkenen, zoals softwareleveranciers.
4. Juist kwetsbare klanten kunnen tussen wal en schip vallen omdat ze te maken hebben met veel verschillende loketten waar zij terecht moeten voor dienstverlening.	Voor kwetsbare klanten wordt een persoonlijkere vorm van dienstverlening georganiseerd en we trainen professionals in morele oordeelsvorming.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Moorman

3.4.3 Armoedebestrijding

Armoede en schulden zijn grote maatschappelijke problemen met ingrijpende gevolgen voor wie ermee te maken krijgt. De gemeente ondersteunt Amsterdammers met een minimuminkomen met voorzieningen in financiële zin of in natura. We bieden Amsterdammers met een laag inkomen perspectief om volwaardig mee te doen aan de samenleving.

Belangrijke ontwikkelingen

Armoedebestrijding

De nieuwe coalitie heeft vooruitlopend op het nieuwe Beleidskader Armoede en Schuldhulp een Uitgangspuntenbrief aan de raad aangeboden. Belangrijke thema's zijn het vergroten van het bereik, focus op kinderen, preventie en schuldhulpverlening en het bieden van perspectief. Maatregelen die deze periode genomen worden, vergroten de kansen op inkomensverbetering of scholing en zorgen ervoor dat mensen eerder aan de bel trekken en zo schulden voorkomen.

Uit de Armoedemonitor over 2017 blijkt dat 18% van de Amsterdamse huishoudens in 2016 tot de minima behoort. Zij hebben een huishoudinkomen tot 120% van het wettelijk sociaal minimum (WSM) en een vermogen tot de grens zoals die geldt voor de bijstand. Ten opzichte van voorgaande jaren is het aantal huishoudens met een laag inkomen licht gedaald.

Deze gunstige ontwikkelingen komen met name door de positieve economische conjunctuur, de dalende werkloosheid en de inspanningen van de gemeente voor de uitstroom naar werk. Niet iedereen profiteert echter van de verbeterde omstandigheden. Dat blijkt onder andere uit het feit dat een ruime meerderheid van de minimahuishoudens (63%) drie jaar of langer van een laag inkomen moet rondkomen en geen of weinig vermogen heeft. Dit percentage is vergeleken met 2013 (58%) gestegen. Duidelijk is dat armoede een hardnekkig probleem vormt.

Het bereik van de armoedevoorzieningen is gestegen. Dat geldt met name voor de Stadspas, de Collectieve Zorgverzekering, de Scholierenvergoeding, het Gratis OV voor oudere minima, de Tegemoetkoming aanvullend openbaar vervoer en de Kindbonnen. Voor al deze voorzieningen stijgt het aantal toekenningen sterker dan de omvang van de doelgroep.

Het aanvragen van de minimaregelingen is makkelijker geworden doordat we het aanvraagformulier hebben vereenvoudigd. Amsterdammers die een aanvraag indienen, kunnen eerst een check doen om te zien welke regelingen zij kunnen aanvragen. Vervolgens kunnen zij de voorzieningen aanvragen door één online formulier in te vullen.

Schuldhulpverlening

De aanpak van schulden vormt een hoge prioriteit in het coalitieakkoord. Met onze Vroeg Eropaf aanpak en financiële inloopspreekuren in de buurten kunnen problematische schulden steeds vaker voorkomen worden. Het aantal beslagleggingen bij bijstandsgerechtigden en het aantal huisuitzettingen is flink gedaald. Met de woningcorporaties hebben de we afgelopen jaren gezorgd voor een daling van het aantal huisuitzettingen in de sociale huursector: van 450 in 2015 naar 114 in 2018.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Amsterdammers zijn zo veel mogelijk financieel zelfredzaam.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage mensen met een laag inkomen (netto < € 1.350) dat zeer veel moeite heeft om rond te komen (Staat van de Stad).	20% (2014)	19% (Staat van de Stad, 2016)	21%	16% (Staat van de stad IX, 2017)

Wat hebben wij in 2018 gedaan om doel 1 te bereiken

Ondanks dat mensen een laag inkomen hebben, willen we zorgen dat mensen aan activiteiten in de stad kunnen meedoen en geen financiële zorgen hebben. De gemeente streeft ernaar om het aandeel Amsterdammers met een laag inkomen (tot € 1.350 netto) dat zeer veel moeite heeft met rondkomen, terug te dringen. 16% van deze groep geeft aan zeer moeilijk rond te kunnen komen. Dat is iets minder dan in de jaren ervoor (20% in 2014 en 18% in 2012).

Het bereik van de minimavoorzieningen is in 2018 vergroot door de inzet van de campagne Pak je kans. Daarbij hebben we sleutelfiguren en intermediairs van de Flying Squad ingezet en evenementen georganiseerd zoals de OBA Pak je Kans-dag. Via social mediacampagnes zijn de minimavoorzieningen zoals de Stadspas gepromoot. Ook is er in stadsdeel Noord een huis-aan-huis flyeractie uitgevoerd om het bereik onder werkende minima te verhogen.

Om kansengelijkheid te bevorderen geldt: hoe eerder je erbij bent, hoe groter de kans dat wordt voorkomen dat ouders de armoedesituatie op hun kinderen overdragen. Daarom is in 2018 de Scholierenvergoeding uitgebreid met de doelgroep kinderen van 2,5 tot 4 jaar oud die de Voorschool volgen, en daarvoor een verplichte eigen bijdrage betalen. Deze vergoeding is in 2018 aan 1.232 scholieren toegekend.

Het bereik van de Stadspas is het hoogst onder huishoudens met bijstand. Inmiddels worden vrijwel al deze huishoudens bereikt. Ook onder pensioengerechtigden is het bereik relatief hoog. Sinds dit jaar wordt een nieuwe rekenmethode gebruikt om het bereik vast te stellen, dat leidt in de meeste gevallen tot een lagere resultaatscore. In 2018 was volgens deze nieuwe systematiek het bereik van de Stadspas 68%. Dat is 1% meer dan in 2017. Onder huishoudens met een inkomen uit werk is het bereik nog steeds laag, al is het de afgelopen jaren wel gestegen (van 21% in 2015, naar 26% in 2017).

Doel 2 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Amsterdammers hebben geen financiële beperkingen om volwaardig mee te doen in de maatschappij.
Meer Amsterdammers maken gebruik van de participatie bevorderende armoedevoorzieningen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage mensen met een laag inkomen (< € 1.350) dat sterk sociaal geïsoleerd is.	22% (2012)	27% (Staat van de Stad, 2016)	20%	23% (Staat van de stad IX, 2017)

Wat hebben wij in 2018 gedaan om doel 2 te bereiken

De Amsterdamse aanpak Vroegsignalering heeft als doel om Amsterdammers met schulden in een zo vroeg mogelijk stadium te bereiken op basis van signalen van ketenpartners. Dit zijn de ziektekostenverzekeraars, zoals Zilveren Kruis, woningbouwcorporaties, energiebedrijven, met name Nuon, Waternet, en de gemeentelijke belastingdienst. In 2018 hebben zich een aantal nieuwe partners aangesloten zoals zorgverzekeraars CZ, Menzis en VGZ, het Centraal Administratiekantoor

(CAK), de Sociale verzekeringsbank (SVB) en het UWV. Over heel 2018 zijn in totaal 23.304 klanten aangemeld. Via deze organisaties worden ook afspraken gemaakt om bij klanten gemeentelijke voorzieningen onder de aandacht te brengen.

Het bereik van de Schuldhulpverlening is gestegen. Met ongeveer twintig schuldeisers hebben we eenduidige afspraken kunnen maken over het bereiken van een akkoord voor een minnelijke schuldregeling. Daarnaast hebben we in 2018 een nieuwe vorm van schuldhulpverlening (de aanpak Route 020) bij de maatschappelijke dienstverleners ingevoerd. Op basis van een intakegesprek bieden we klanten met problematische schulden ondersteuning toegespitst op hun situatie. Voorop staat het snel verminderen van financiële stress en geldzorgen door overzicht en stabilisatie. Dit heeft ertoe geleid dat inmiddels 80% van deze mensen binnen zes maanden in aanmerking komt voor een schuldhulpverleningsaanbod.

Doel 3 — **Activiteiten** **A**

Alle Amsterdamse kinderen hebben gelijke kansen om zich te ontwikkelen.
Meer Amsterdamse minimahuishoudens met kinderen in de leeftijd van 4 t/m 17 jaar maken gebruik van minimavoorzieningen voor kinderen en jongeren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage minimahuishoudens met kinderen dat van minstens één kindregeling gebruik maakt.	75% (2013)	81% (Armoede-monitor 2016)	85%	88% (Armoede-monitor 2017)

Wat hebben wij in 2018 gedaan om doel 3 te bereiken

In 2018 is, net als in 2017, veel aandacht uitgegaan naar het vergroten van het bereik van minimavoorzieningen voor kinderen. De aanvraag voor minimaregelingen is eenvoudiger geworden. Zo kunnen Amsterdammers meer regelingen tegelijk aanvragen. De aanpak waarbij via de Stadspas contributie bij sportverenigingen kan worden voldaan wordt in 2019 verder uitgebreid. Ook kan inmiddels op 80 basisscholen de ouderbijdrage worden voldaan met de Stadspas.
Daarnaast heeft stichting Leergeld Amsterdam ruim 1.000 minimakinderen ondersteund.

Activiteit A — **Doelen** **1** 2 3

Wij bieden inkomensondersteunende voorzieningen voor minima, vergroten het bereik van de minimaregelingen en breiden de bestaande voorzieningen uit.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Bereik Stadspas onder minimahuishoudens.	44% (2013)	78% (schatting 2016)	80%	68% AM17)
A.2	Bereik Scholierenvergoeding kinderen uit minimahuishoudens.	47% (2013/2014)	68% (schatting 2016)	70%	71%(AM17)

Activiteit B — **Doelen** **1** 2

Schuldenproblematiek zo vroeg mogelijk aanpakken door vroegsignalering (door onder andere de Vroeg Eropaf-aanpak en Geregelde betaling).

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aandeel vroegsignalering (Vroeg Eropaf en Geregelde betaling) meldingen over huurachterstanden dat leidt tot een adviesgesprek en/of een plan van aanpak.	64% (2013)	53%	68%	68%

Activiteit C Doelen 1 2

Schuldhulpverlening uitvoeren bij mensen die door hun schulden vastlopen en geen uitweg meer zien.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Percentage succesvol afgeronde schuldhulp-verleningstrajecten.	50% (2012)	85%	72%	75%

Activiteit D Doelen 1 2

Het verkorten van de doorlooptijden in de schuldhulp.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Percentage schuldhulpverleningsklanten dat binnen 6 maanden in aanmerking komt voor een schuldregeling (inclusief voortraject, exclusief stabilisatie).	43% (2012)	81%	70%	80%

Verbonden partij(en)

In dit programmaonderdeel is geen sprake van verbonden partijen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.3	**Baten** 0,8	**Lasten** 117,1

Maatregelen Armoedebestrijding

Baten 0,4
Lasten 85,9

Armoede, Taal en Laaggeletterdheid

Bij de aanpak Armoede, Taal en Laaggeletterdheid is in 2018 onder andere gekozen voor een extra investering in het aanbod van een taalcursus waarin deelnemers ook administratieve vaardigheden leren. De extra investering leidde tot een totaal van 743 trajecten in 2018 terwijl dit er in 2017 636 waren.

Ondersteuning van werkende minima

In 2018 hebben we maatregelen toegepast om werkende minima met een eigen bedrijf of in loondienst te ondersteunen. Deze maatregelen kunnen er ook toe leiden dat mensen aan het werk gaan:

- Administratieve ondersteuning zelfstandigen
  Op 1 januari 2017 is een pilot gestart met 73 ondernemers met een inkomen tot en met 120% van het wettelijk sociaal minimum (WSM). De aanpak richtte zich op ondernemers die geen inzicht hebben in hun financiële situatie, en geen of nauwelijks gebruik maken van de beschikbare voorzieningen.
- Mbo plus taal
  De gemeente heeft in samenwerking met het ROC van Amsterdam een aantal beroepsopleidingen op mbo 2-niveau geïnitieerd met extra aandacht voor taal.
  In 2018 hebben 58 deelnemers die opleidingen gevolgd.

Regeling passende huur
In 2016 t/m 2018 heeft de gemeente samen met zeven deelnemende woningcorporaties een tijdelijke bijdrage aan de huur geleverd aan circa 7.400 huishoudens met een laag inkomen en een relatief hoge huur. Die bijdrage is de uitwerking van afspraken uit het Woonlastenakkoord. Per 2019 wordt de tijdelijke bijdrage passende huur omgezet naar een vaste lagere huur die voor rekening komt van de woningcorporatie.

Verminderen energie-armoede
Om de energiekosten te verlagen, zijn in 2018 via twee projecten energieadviezen verstrekt. Via Step2save zijn 3.225 energiebesparingsadviezen verstrekt waardoor huishoudens een gemiddeld € 137 per jaar besparen. Bovendien hebben we via de Vroeg Eropaf-methode 350 Amsterdammers met hoge energiekosten bereikt waar een gemiddelde kostenbesparing van € 100 per jaar per huishouden is bereikt.

Gratis openbaar vervoer voor ouderen
Eind 2018 beschikten bijna 17.000 oudere minima over een abonnement voor gratis OV. Het aantal ritten steeg naar bijna 5 miljoen. Vanwege de aanpassing van het GVB-lijnennet is in 2018 het abonnement uitgebreid met de lijnen van Connexxion en EBS binnen de stadsgrenzen van Amsterdam met name in Noord waar Connexxion en EBS lijnen exploiteert waar GVB niet meer komt.

Bijzondere Noden
Kerntaak van de stichting Fonds Bijzondere Noden (FBNA) is het ondersteunen van mensen in nood, waarbij (gemeentelijke) voorzieningen op dat moment geen snelle oplossing kunnen bieden. Jaarlijks verwerkt FBNA circa 1.200 tot 1.300 aanvragen. Bij urgente noden gaat het vrijwel altijd om de huiselijke kosten en om bedragen tussen de € 50 en € 2.000. Naast maatwerk via deze reguliere noodhulp, voert het FBNA samen met de gemeente de projecten doorbraakfonds, teambudget, witgoed bij nood en het noodfonds schoolreisjes uit.

Schuldhulpverlening

Baten	0,4
Lasten	31,2

Amsterdamse aanpak Vroeg Eropaf
Het aantal meldingen van betalingsachterstanden bij ketenpartners bedroeg in 2018 23.304. De Amsterdamse aanpak Vroeg Eropaf is uitgebreid met nieuwe partners als zorgverzekeraar CZ, de SVB, het CAK en het UWV. Voor bijstandsgerechtigden geldt de aanpak Geregelde Betaling: in 2018 is er bij 604 Amsterdammers doorbetaling van de vaste lasten geregeld, of een andere oplossing gevonden.

Sociaal Raadslieden
In 2018 maakten 17.543 Amsterdammers gebruik van sociaal raadslieden. Een stuk meer dan in 2017 toen het om ongeveer 12.000 Amsterdammers ging.

Toegang schuldhulpverlening
In 2018 vonden 4.608 intakegesprekken voor schuldhulpverlening plaats. Dat waren er 3% meer dan in 2017 (4.456). Daarbij zijn in 2018 3.727 mensen toegelaten tot een schuldhulptraject, 2% meer dan in 2017 (3.647). In 2018 is 75% (3.071 van de 4.107) van de schuldhulptrajecten met succes afgerond.

Gemeentelijke Kredietbank Amsterdam (GKA)
In 2018 heeft de Kredietbank 2.092 (74,3%) aanvragen voor een minnelijke schuldsanering toegekend. Flink meer dan de 1.655 van 2017. We hebben een applicatie ontwikkeld waarmee schuldhulpverleners digitaal een klantdossier kunnen aanbieden bij de Kredietbank Amsterdam. Dit zorgde voor een snellere procedure voor schuldsanering. Verder hebben we onze samenwerking met de schuldeisers sterk verbeterd. Met ongeveer twintig schuldeisers hebben we eenduidige afspraken kunnen maken over het bereiken van een akkoord voor minnelijke schuldregeling.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	2,2	1,4	1,0	0,8	-0,2
Lasten	114,2	117,9	119,6	117,1	-2,5
Saldo van baten en lasten	**-112,0**	**-116,5**	**-118,7**	**-116,3**	**2,3**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 4.3	**-112,0**	**-116,5**	**-118,7**	**-116,3**	**2,3**

Het resultaat van het programmaonderdeel Armoedebestrijding is ten opzichte van de begroting € 2,3 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 0,2 miljoen lagere baten en € 2,5 miljoen lagere lasten dan begroot.

Baten

De totale baten van € 0,8 miljoen zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt onder andere door € 0,1 miljoen lagere terugbetaling van leenbijstand die we aan klanten hadden verstrekt en overige kleine afwijkingen ter hoogte van € 0,1 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 117,1 miljoen zijn € 2,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Een geplande onderbesteding van € 1,9 miljoen op het onderdeel Schuldhulpverlening. Pas bij de najaarsnota zijn € 1,9 miljoen extra middelen vanuit het Rijk voor Schuldhulpverlening ontvangen, daardoor kon er in 2018 geen doelmatige besteding meer plaatsvinden. Deze middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen, doordat in de najaarsnota bij de Gemeentelijke Kredietbank nog geen rekening was gehouden met het feit dat de rentesubsidie op sociale leningen ten laste komt van de Bijzondere Bijstand;
- Lagere bestedingen van € 0,4 miljoen voor statushouders bij diverse armoederegelingen. Dit is een direct gevolg van de lagere instroom van nieuwe statushouders dan waar de gemeente rekening mee hield;
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor de Individuele Bijzondere Bijstand. De jaarlijkse uitgaven aan deze regeling (bijvoorbeeld voor bewindvoering) blijven stijgen, maar in 2018 iets minder hard dan was verwacht;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen door extra uitgaven op de Stadspas. Het gebruik van de Stadspas door klanten voor een groot scala aan sociale activiteiten en eindejaaracties is hoger uitgevallen;
- Overbesteding van € 0,8 miljoen vanwege extra uitgaven aan de regeling PC voor Kids/ict-voorziening. Deze open einderegeling is moeilijk te ramen omdat de potentiele doelgroep jaarlijks wisselt, bereik- en gebruikspercentages wijzigen en gemiddelde tarieven van computerapparatuur wijzigen. De regeling loopt per schooljaar terwijl een groot deel van de verstrekkingen wordt gedaan aan het einde van het kalenderjaar, wat bijsturing extra bemoeilijkt;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen. Dit komt door verrekening van lager vastgestelde subsidies van voorgaande jaren, waarin minder schuldhulpverleningstrajecten zijn uitgevoerd dan begroot.

Reserves en voorzieningen

Reserves zijn niet van toepassing voor het programmaonderdeel. Bij de aanwezige voorziening voor de afwikkeling van de claim voor Zorginstituut Nederland heeft geen mutatie plaats gevonden.

Beleidskaders

- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (2012); deze wet geeft de gemeenten een zorgplicht voor integrale schuldhulpverlening en regelt dat burgers bij problematische schulden een beroep op de gemeente kunnen doen voor hulp bij het regelen of beheersbaar maken van hun schulden;
- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen (waaronder andere uitkeringen) hebben en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en bijstand (Wwb);
- Aanvalsplan Armoede (2015); dit aanvalsplan omvat de nieuwe initiatieven van de gemeente om te zorgen dat ook Amsterdammers met een minimuminkomen volwaardig kunnen meedoen in de samenleving;
- Beleidskader Schuldhulpverlening 2017-2020 (2017);
- Uitgangspuntenbrief Armoede en Schuldhulp (2018). Deze brief benoemt de uitgangspunten van het huidige college van B en W;
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015). In dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De armoederegelingen zijn openeinderegelingen. Daarom bestaat zowel een risico op onder- als op overbesteding.	De uitgaven voor armoederegelingen zijn nauwlettend gevolgd. Waar nodig hebben we bijgestuurd. Het risico blijft actueel.
2. Door uitbreiding van de doelgroep en door nieuw aanbod is het volledig gebruik van de voorzieningen onzeker.	We zoeken samenwerking met partners in de stad en stadsdelen om meer mensen in beeld te krijgen. Er is geëxperimenteerd met huisbezoeken van buurtvoorlichters in wijken waar het bereik van de minimumvoorzieningen nog relatief laag was. Daarnaast is in 2018 het digitaal aanvraagformulier voor de minimavoorzieningen gebruiksvriendelijker gemaakt. Het risico blijft actueel.
Vervallen risico	**Maatregelen**
1. De ingewikkelde keten van schuldhulpverlening maakt het moeilijk om verbeteringen snel in te voeren waardoor doorlooptijden onder druk staan.	Er worden steeds meer afspraken gemaakt met maatschappelijke organisaties over de uitvoering van schuldhulpverlening waardoor verbeteringen ingevoerd kunnen worden. De ingewikkelde keten blijft een aandachtspunt voor de doorlooptijden, maar door de samenwerking met verschillende maatschappelijke organisaties vormt het geen risico meer.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Maatschappelijke diensterverleningsinstanties: schuldhulpverlening en sociaal	18.773.820	21.745.763
2. Fonds Bijzondere Noden Amsterdam	388.562	712.446
3. Stichting Leergeld	150.000	140.000
4. Leefkringhuis	20.316	85.316
5. Voedselbank	104.626	135.528

1. Maatschappelijke dienstverleningsinstanties: schuldhulpverlening en sociaal

De instellingen voor maatschappelijke dienstverlening vormen de frontoffice van de schuldenaanpak en ze bieden dienstverlening door sociaal raadslieden. In de begroting was nog geen rekening gehouden met het deel van de subsidie dat voor rekening van de stadsdelen komt.

2. Fonds Bijzondere Noden Amsterdam
Het Fonds Bijzondere Noden ontvangt een subsidie om maatwerk te leveren met geldverstrekkingen in situaties waar gemeentelijke regelingen niet in voorzien. Het verschil met de begroting ontstaat doordat er in de begroting nog geen rekening was gehouden met de subsidie voor het "doorbraakfonds". Daarnaast is er in 2018 incidenteel subsidie vertrekt voor teambudgetten en versnellen noodhulp. Hiervoor is een bijdrage ontvangen van OJZ.

3. Stichting Leergeld
In 2018 heeft Leergeld 1.164 minimakinderen ondersteund. De afspraak om in 2018 1.100 kinderen te ondersteunen via wegwijzer (doorverwijzing naar gemeentelijke voorzieningen) of vangnet (ondersteuning in natura) is zodoende behaald.

4. Leefkringhuis
Bovenop de subsidie die stadsdeel Noord aan het Leefkringhuis verleent vanuit het budget voor basisvoorzieningen, heeft de gemeente in 2018 incidenteel een bijdrage van € 65.000 verstrekt naast een periodieke bijdrage van € 20.316 om de continuïteit van de dienstverlening te garanderen. De incidentele bijdragen zoals in 2017 en 2018 aan het Leefkringhuis verstrekt, worden per 2019 omgezet naar een hogere periodieke subsidie.

5. Voedselbank Amsterdam
Vanuit de basisvoorzieningen verstrekken de stadsdelen een subsidie aan de Voedselbank. Vanuit het programma armoedebestrijding is er daarnaast een subsidie van € 135.528 voor het verstrekken van voedselpakketten aan de allerarmsten in de stad. In 2018 hebben gemiddeld 1.266 huishoudens een wekelijks voedselpakket ontvangen. Er is in 2018 incidenteel ruim € 31.000 extra subsidie verleend om de lagere subsidie vanuit stadsdeel Noord te compenseren.

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

3.4.4 Participatie

Amsterdam biedt ondersteuning aan Amsterdammers die (nog) geen perspectief op betaald werk hebben, zodat zij kunnen meedoen.

Belangrijke ontwikkelingen

Hoewel de economie zich in 2018 verder herstelt en de werkgelegenheid groeit, is er een grote groep bijstandsgerechtigden die daar (nog) niet van profiteert. Zij vinden om wat voor reden dan ook geen aansluiting op de arbeidsmarkt. Er is vier jaar lang geïnvesteerd in het ontwikkelen van nieuwe werkwijzen om deze Amsterdammers mee te laten doen en hen te ontwikkelen richting werk of een zinvolle daginvulling. In 2018 is het experimentele programma Meedoen Werkt afgerond. De belangrijkste inzichten zijn omgezet in reguliere werkwijzen. Sommige worden al ingevoerd, andere krijgen in 2019 hun beslag. Zo krijgen Amsterdamse bijstandsgerechtigden meer persoonlijke aandacht doordat we de caseload van klantmanagers verlagen. Er is meer maatwerk in de ondersteuning dankzij de Sociaal Werkkoepel en het nieuwe stedelijk kader voor de sociale basis. Met de doorontwikkeling van de wijkteams, gaan we schotten in de dienstverlening slechten (schotten waardoor een burger nu te maken heeft met meerdere loketten), waarbij de burger het vertrekpunt van de ondersteuning is en niet het aanbod.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk zijn zelfredzaam.
We hebben een scherp en actueel beeld van de Amsterdammers met een bijstandsuitkering die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk. Vooral van die Amsterdammers die niet zelfstandig kunnen meedoen. Amsterdammers die een ondersteuningsaanbod van ons krijgen, vergroten hun zelfredzaamheid rond participatie.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht op betaald werk hebben dat zelfredzaam is op de 2 domeinen maatschappelijke participatie en sociaal netwerk.	33,1% (2016)	29,1%	35%	32,6%
1.2	Verschil in zelfredzaamheid tussen bijstandsgerechtigden die participeren en die (nog) niet participeren.	13,6% (2016)	19,2%	20%	13,4%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2018 hebben we extra gesprekken gevoerd met Amsterdamse bijstandsgerechtigden die weinig zicht hebben op betaald werk. We hebben daardoor een actueel en goed beeld gekregen van hun situatie en zelfredzaamheid. De ontwikkeling in de zelfredzaamheid van mensen is iets lager dan was beoogd, maar het is wel gestegen ten opzichte van 2017. Het verschil in zelfredzaamheid tussen mensen die wél en mensen die niet participeren, is minder groot dan we hadden gedacht. De zelfredzaamheid wordt gemeten aan de hand van twee indicatoren: maatschappelijk meedoen en het hebben van een sociaal netwerk. Op die laatste factor heeft de gemeente slechts beperkt invloed.

Doel 2 — Activiteiten: A B C

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk participeren.
Amsterdammers die niet zelfstandig tot participatie kunnen komen, krijgen ondersteuning om te participeren. Het participatie-aanbod sluit aan bij de behoefte en ambities van mensen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage bijstandsgerechtigden dat (nog) geen uitzicht heeft op betaald werk, maar wel participeert.	24,5% (2016)	46,2%	40%	56,8%
2.2	Waardering (rapportcijfer) door bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk van de dienstverlening door de gemeente op het gebied van participatie.	-	7,7	7,5	8,2

Doel 3 — Activiteiten: A D

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk ontwikkelen zich richting of naar werk.
Het aanbod aan dagbestedingsactiviteiten biedt de mogelijkheid tot doorgroei en persoonlijke ontwikkeling.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Aantal Amsterdammers dat van participatie naar re-integratie is gegaan.	875 (2016)	1.083	1.000	1.511

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 en 3 te bereiken

De doelstellingen op het gebied van participatie en re-integratie zijn ruimschoots gehaald. Veel meer mensen zijn gaan participeren: bijna 57% (als we ook mantelzorg meetellen als participatie gaat het om 62%). Dit is het resultaat van het investeren in extra aandacht voor bijstandsgerechtigden (lagere caseload), het aanboren van de intrinsieke motivatie van mensen, en een nauwere samenwerking met participatiepartners in de stad.
Ook hebben 50% meer mensen de stap naar re-integratie gezet dan voor 2018 was beoogd. Dit is het resultaat van het inzetten van een zogenaamd “weegteam” waarbij klantmanagers samen kijken naar de kansen en mogelijkheden van mensen. In 2019 zijn er 933 bijstandsgerechtigden met weinig perspectief op betaald werk, uitgestroomd naar werk. Het hoge rapportcijfer dat de bijstandsgerechtigden geven voor de nieuwe vorm van dienstverlening, is een indicatie dat mensen de vriendelijke, motiverende en vasthoudende aanpak waarderen en daardoor in beweging komen. Ook zijn er in de stadsdelen weer veel extra participatieplekken en -trajecten gecreëerd. Hoewel de doelstelling voor nieuwe plekken niet is gehaald, is de participatie toch gegroeid. Het bleek namelijk mogelijk de bestaande plekken beter te benutten. In de stadsdelen Zuidoost en Oost is ervoor gekozen om gebiedsmarkten te organiseren die de klanten inzicht geven in het bestaande aanbod aan participatiemogelijkheden. Mensen konden daar direct worden gematcht op een plek. Het blijkt niet altijd nodig om ‘extra’ plekken en trajecten te realiseren. Het bestaande aanbod in de sociale basis is veelal toereikend maar soms onbekend.
Het is (nog) niet gelukt om ten opzichte van 2017 méér persoonlijke gesprekken te voeren met bijstandsgerechtigden. In 2017 is in het kader van de pilot ‘caseloaddifferentiatie’ veel tijd besteed aan het vormen van een goed klantbeeld en het voeren van veel persoonlijke gesprekken. Dat verklaart de groei in het aantal persoonlijke gesprekken van 2016 naar 2017. We constateren dat het lastig is om daar bovenop nog meer gesprekken te voeren. De gemeenteraad en het nieuwe college hebben met ingang van 2019 extra financiële middelen beschikbaar gesteld om de caseload per klantmanager te verlagen zodat we per klant meer persoonlijke aandacht kunnen geven.

Activiteit A Doelen **1** 2 3

Wij voeren gesprekken met Amsterdammers met een bijstandsuitkering. Daarmee vormen we een beeld wat voor hen de best mogelijke stap tot participatie is en welke ondersteuning zij daarbij nodig hebben.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal persoonlijke gesprekken (telefonisch of face to face) dat is gevoerd met bijstandsgerechtigden om te bepalen of en in hoeverre zij ondersteuning nodig hebben om te participeren.	27.655 (2016)	33.348	35.000	31.370

Activiteit B Doelen **1** 2

Wij bieden ondersteuning, training, cursussen en participatieaanbod, aanvullend op basisvoorzieningen stadsdelen, gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid rond participatie.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal extra participatieplekken dat is gerealiseerd waardoor Amsterdammers meer kans hebben een passend aanbod te vinden.	1.600 (2016)	1.492	1.500	1.378

Activiteit C Doelen **1** 2

Wij leiden Amsterdammers waar nodig toe naar het participatieaanbod, vrijwilligerswerk, taal of naar het Wijkzorg netwerk.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal Amsterdammers met een bijstandsuitkering die (nog) geen uitzicht op betaald werk hebben dat participeert.	8.349 (2016)	14.986	14.000	17.013

Verbonden partij(en)

Er is in dit programmaonderdeel geen sprake van verbonden partijen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 4.4	**Baten** 1,3	**Lasten** 24,0

Participatie

Baten 1,3
Lasten 24,0

Aan bijstandsgerechtigden met nog weinig perspectief op werk, bieden we maatwerk. Daarbij differentiëren we tussen intensieve en extensieve dienstverlening:

1. Bij intensieve begeleiding is er relatief veel aandacht van de klantmanager om de intrinsieke motivatie voor participatie naar vermogen aan te wakkeren en de zelfredzaamheid te vergroten.
2. Bij extensieve begeleiding wordt slechts actie ondernomen als blijkt dat de burger onvoldoende participeert of niet voldoende zelfredzaam is.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	0,1	-	-	-	-
Lasten	24,9	26,4	24,2	24,0	-0,1
Saldo van baten en lasten	**-24,8**	**-26,4**	**-24,2**	**-24,0**	**0,1**
Onttrekking reserves	0,1	-	1,3	1,3	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,1**	**-**	**1,3**	**1,3**	**-**
Totaal programmaonderdeel 4.4	**-24,7**	**-26,4**	**-22,9**	**-22,7**	**0,1**

Het resultaat van het programmaonderdeel Participatie is in vergelijking met de begroting € 0,1 miljoen positief. Dit is het gevolg van € 0,1 miljoen lagere lasten dan begroot.

Baten
Er zijn geen financiële afwijkingen op dit programmaonderdeel.

Lasten
De totale lasten van € 23,7 miljoen zijn € 0,1 miljoen lager dan begroot. De afwijking wordt niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 4.4 Participatie	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Sociale Firma's	1,3	-	1,3	-	1,3	-

Reserve Sociale Firma's
In totaal is € 1,3 miljoen vrijval geboekt vanuit Reserve Sociale Firma's, op basis van de bestuursopdracht opschonen reserves (en voorzieningen).

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen (waaronder andere uitkeringen) hebben en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en bijstand (Wwb);
- Koersbesluit Re-integratie (2016); in dit koersbesluit heeft de gemeenteraad nieuwe en aanvullende uitgangspunten vastgelegd voor het re-integratiebeleid evenals de vertaling daarvan naar de re-integratie-activiteiten van de gemeente;
- Leidraad Participatie (2017); in de leidraad zijn de uitgangspunten vastgelegd voor de dienstverlening aan bijstandsgerechtigden met (nog) weinig perspectief op werk;
- Programmaplan 'Meedoen werkt' (2016-2018) (2015); in dit programma is vastgelegd hoe Amsterdam mensen op weg helpt, die geen directe kans hebben op werk en die het niet lukt op eigen kracht te participeren;
- Aanvalsplan Armoede (2015); dit aanvalsplan omvat de nieuwe initiatieven van de gemeente om te zorgen dat ook Amsterdammers met een minimuminkomen volwaardig kunnen meedoen in de samenleving;

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015); in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen;
- Taal om te leren, Amsterdams taalbeleid voor volwassenen 2016-2018 (2016); dit beleidskader voorziet in een divers taalaanbod voor Amsterdammers;
- Wmo-verordening (2015); deze verordening regelt de ondersteuning waar Amsterdammers gezien hun specifieke behoefte een beroep op kunnen doen.

Risico's en maatregelen

Risico's	Maatregelen
1. Door onvoldoende kennis en kunde en/of toepasbaarheid van de diagnose-instrumenten, bestaat de kans dat het klantbeeld niet juist of onvoldoende scherp wordt gesteld, waardoor Amsterdammers niet de optimale vorm van begeleiding (door de juiste partij) ontvangen en waardoor de gewenste participatie en/of verbetering in zelfredzaamheid achterblijft.	Actief ontwikkelen en beoordelen van het diagnose-instrumentarium en de benodigde kennis en kunde.
2. Door de vrijblijvendheid van Amsterdammers in relatie tot maatschappelijke participatie bestaat de kans dat het instrumentarium om de zelfredzaamheid te vergroten of te participeren hen feitelijk niet bereikt, waardoor de gewenste ontwikkeling in zelfredzaamheid en (duurzame) participatie achterblijft.	Deskundigheidsbevordering van gemeentemedewerkers om de intrinsieke motivatie van mensen aan te spreken en hen te verleiden tot participatie.
3. Als gevolg van de overgang van het klantsysteem RAAK naar het nieuwe systeem Edison waarbij niet alle functionaliteiten af of voldoende ontwikkeld zijn bestaat de kans dat de beoogde slagvaardigheid niet wordt gehaald waardoor de dienstverlening onder druk komt te staan.	Actief blijven zorgen voor inbreng randvoorwaarden/eisen bij bouwen van functionaliteiten in het nieuwe systeem. Zowel interne focus als nadruk in Wigo4it bestuur. Desondanks blijft het risico bestaan dat - door tijddruk - in Edison niet alle functionaliteiten zitten die wel nodig zijn.
4. Door een veranderende omgeving bestaat de kans dat de daarvoor benodigde competenties en vaardigheden onvoldoende aanwezig zijn bij de medewerkers, waardoor de (kwaliteit van) dienstverlening van Participatie onvoldoende wordt vertaald in passende aandacht en acties richting de Amsterdammers.	Opzetten en uitvoeren van strategische personeelsplanning, waarbij mobiliteit centraal staat en rekening wordt gehouden met ontwikkelingen als robotisering en datagestuurd werken.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Moorman

3.4.5 Educatie en inburgering

Amsterdam biedt een toegankelijk en betaalbaar educatief aanbod voor Amsterdammers die moeite hebben met de Nederlandse taal en werkt aan snelle integratie voor statushouders.

Belangrijke ontwikkelingen

In 2018 zijn 5.127 cursisten met een taalcursus gestart en heeft 73% de cursus succesvol afgerond. 2.369 Amsterdammers zijn in 2018 taalvaardig geworden in de dagelijkse praktijk. Daarvan is 35% niet meer laaggeletterd. Er hebben 9.966 mensen gebruik gemaakt van digitale taalvoorzieningen. Daarnaast zijn 965 taalvrijwilligers actief geweest.

In 2018 zijn 1.126 nieuwe vluchtelingen met verblijfsstatus in Amsterdam gehuisvest. We bieden alle statushouders die vanaf 2016 de Amsterdamse aanpak instromen een sluitende aanpak door ze snel te activeren en doelgericht te begeleiden naar werk en opleiding.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C**

Meer volwassen Amsterdammers verbeteren hun Nederlandse taal.
Waar nodig zijn de basisvaardigheden rekenen en digitale vaardigheden in het taalaanbod geïntegreerd.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Het aantal Amsterdammers dat taalvaardig is geworden in de dagelijkse praktijk (niveau inburgering en taaleis Participatiewet A2/1F).	3.213 (2014)	1.637	2.500	2.369
1.2	Het aantal Amsterdammers daarvan (1.1) dat niet meer laaggeletterd is (niveau B1/2F).	22% (2014)	32%	22%	35%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

1.1. Taalvaardig in de dagelijkse praktijk

Doel van het Amsterdamse taalbeleid is dat iedere deelnemer minimaal het taalniveau behaalt waarbij de capaciteiten maximaal benut worden en de ambities waargemaakt kunnen worden. Vanwege een beperkter budget zijn kortere en minder intensieve trajecten ingekocht. Dit is één van de redenen waarom de streefwaarde van 2.500 Amsterdammers die taalvaardig zijn geworden, net niet is behaald. Een andere reden is dat het moeilijk te voorspellen is welk type cursist de cursus in 2018 afrondt. Voor analfabeten en mensen met een beperkt leervermogen, maar ook voor nieuwe Amsterdammers die bij de start van de cursus nauwelijks Nederlands spreken, is het niet realistisch gebleken in een cursus van zes maanden het basale taalniveau te behalen.

Indicator 1.2 Niet meer laaggeletterd

Zoals verwacht zijn ook in 2018 relatief veel vervolgcursussen afgerond. Daardoor is het percentage deelnemers dat een gevorderd taalniveau heeft behaald groter dan verwacht.

Activiteit A2 Percentage taaltrajecten dat succesvol afgerond wordt.

Het percentage taaltrajecten dat succesvol wordt afgerond is 73%. Dit is lager dan de ambitie van 80%. Deze blijkt niet realistisch te zijn. Het cursusaanbod is eind 2016 gewijzigd, waarbij de verwachting was dat door de kortere cursussen meer trajecten succesvol zouden worden afgerond. Dit blijkt niet het geval. Deze verwachting was niet gebaseerd op een goede nulmeting.

Doel 2 — Activiteiten B C D E

Vluchtelingen doen zo snel mogelijk volwaardig mee en zijn financieel en sociaal onafhankelijk.

- We bieden vluchtelingen een programma dat past bij hun talenten zodat zij snel werk vinden, starten met een opleiding en participeren.
- De Amsterdamse Aanpak Statushouders draagt er aan bij dat meer statushouders gaan participeren in het arbeidsproces.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage van de Amsterdamse vluchtelingen dat gemiddeld 3,5 jaar in Amsterdam is gevestigd en op 1 januari van dat jaar participeert in het arbeidsproces.	26% (cohort 2012)	35%	38% (cohort 2014)	40%
2.2	Percentage van de vluchtelingen (voor 1-1-2013 in Nederland) dat binnen de termijn aan de inburgeringsplicht voldoet.	70% (2014)	Niet beschikbaar	94%	Niet beschikbaar

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Indicator 2.1 Participatie van statushouders op de arbeidsmarkt

Met de Amsterdamse Aanpak Statushouders hebben we in 2018 bereikt dat 40% van de vluchtelingen in Amsterdam na gemiddeld 3,5 jaar participeert in het arbeidsproces. In 2017 was dit percentage nog 35%.

Indicator 2.2 Inburgeringsplicht

Op grond van privacywetgeving kunnen we niet meer rapporteren over het voldoen aan de inburgeringsplicht. Bij de laatste meting die we in het najaar van 2017 nog hebben kunnen uitvoeren, lag het percentage met 94%, hoger dan de streefwaarde van 85%. Deze vluchtelingen volgden hun inburgering nog onder gemeentelijke regie. We zien dat ook op langere termijn nog volop herkansingen worden gedaan, waardoor het percentage oploopt, maar we kunnen daar niet meer kwantitatief over rapporteren.

Activiteit A — Doelen 1

Taalcursussen aanbieden aan Amsterdammers die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal gestarte taaltrajecten.	5.000 (2014)	4.939	4.900	5.127
A.2	Percentage taaltrajecten dat succesvol afgerond wordt.	73% (2014)	86%	80%	73%

Activiteit B — Doelen 1 2

Vrijwilligers inzetten die ondersteunen bij het leren en onderhouden van het Nederlands.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal vrijwilligers dat het leren van de Nederlandse taal ondersteunt.	650 (2014)	720	900	965

Activiteit C — Doelen 1

Gebruik van digitale leermiddelen stimuleren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal gebruikers van digitale taalvoorzieningen (oefen-PC's in de Openbare Bibliotheek).	3.000 (2014)	7.500	7.000	9.966

Activiteit D Doelen 2

Vluchtelingen begeleiden naar de arbeidsmarkt, opleiding of participatie.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Percentage vluchtelingen dat deelneemt aan opleiding, arbeidsmarktgerichte en participatieactiviteiten.	69% (2014)	90%	73%	94%

Activiteit E Doelen 2

Aanbieden van een Taal- en Oriëntatieprogramma om de inburgering van vluchtelingen te stimuleren met daarbij: maatschappelijke begeleiding en voorbereiding op het teken van Participatieverklaring.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Aantal deelnemers Taal en Oriëntatie voor vluchtelingen.	242 (2014)	1.205	1.200	673

Verbonden partij(en)

Er is in dit programmaonderdeel geen sprake van verbonden partijen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

	Baten	Lasten
Totaal programmaonderdeel 4.5	11,5	15,4

Educatie en inburgering (A, B, C, D en E)

Baten 11,5
Lasten 15,4

In december 2018 is het beleidskader Taaloffensief 2019-2022 vastgesteld in de gemeenteraad. Het college kiest voor intensivering van bestaand beleid met daarbij ambities op onderdelen. Daarmee kiest het college voor competentiegericht leren, gericht op het gebruiken van taal in situaties waar je die nodig hebt. Hiermee is taalverwerving geen doel op zich, maar een middel om je doelen te bereiken.
In 2018 hebben 47 organisaties het Amsterdamse Taalakkoord ondertekend. Hiermee spreken deze organisaties af om laaggeletterdheid aan te pakken. Dat doen ze binnen hun eigen organisatie door medewerkers, die behoefte hebben aan verbetering van hun taalbeheersing, te scholen, maar ook door hun communicatie-uitingen richting klanten of patiënten toegankelijker te maken.

Voor alle statushouders die in 2018 instroomden, werd in een zo vroeg mogelijk stadium (daar waar mogelijk al in het AZC) gestart met een intensieve begeleiding door gespecialiseerde klantmanagers met een lage caseload. De klantmanagers kunnen naast het reguliere instrumentarium gebruikmaken van specifieke instrumenten die ondersteunend zijn bij de begeleiding van statushouders naar werk, scholing of andere vormen van participatie (zoals assessment, taalboost (intensieve taalcursus), TOV).

Sinds de start van de intensieve aanpak zijn in totaal 1.397 statushouders begeleid naar (parttime) werk, waarvan 661 in 2018. Dat is boven de ambitie van 600 uit het coalitieakkoord 2014-2018. De doelstelling voor het jaar 2018 was dat 400 statushouders uit de bijstand zouden uitstromen. In 2018 waren dit er 691, waarmee dus ruimschoots aan de doelstelling is voldaan.

Vluchtelingenwerk voert voor de gemeente de maatschappelijke begeleiding uit. Dit betekent dat zij de statushouders ondersteunen "van aankomst tot zelfstandigheid". De statushouder wordt enerzijds wegwijs gemaakt in de samenleving en moet anderzijds kunnen terugvallen op een eigen netwerk. Het gaat om zelfstandigheid op de gebieden Wonen, Taal en Inburgering, Participatie, Inkomen, Opleiding, Werk, Gezondheid en Welzijn.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	10,2	9,5	9,4	8,8	-0,6
Lasten	17,8	17,4	16,7	15,4	-1,3
Saldo van baten en lasten	**-7,6**	**-7,8**	**-7,3**	**-6,5**	**0,7**
Onttrekking reserves	2,7	2,7	2,7	2,7	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**2,7**	**2,7**	**2,7**	**2,7**	**-**
Totaal programmaonderdeel 4.5	**-4,9**	**-5,1**	**-4,6**	**-3,8**	**0,7**

Het resultaat van het programmaonderdeel Educatie en Inburgering is in vergelijking met de begroting € 0,7 miljoen positief. Dit is het gevolg van lagere baten van € 0,6 miljoen en van € 1,3 miljoen lagere lasten dan begroot.

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel nemen met € 0,6 miljoen af ten opzichte van de begroting. Deze afwijking wordt veroorzaakt door de onderstaande punten:

- De besteding van de regiomiddelen Wet educatie en beroepsonderwijs (Web) door de regiogemeenten van Amsterdam is € 0,4 miljoen lager. De gemeente Amsterdam is penvoerder van het Web-regiogemeentebudget en daardoor afhankelijk van de regiogemeenten. Tegenover deze lagere baten staan ook lagere lasten;
- De lagere bijdrage van € 0,2 miljoen uit rijksmiddelen voor het Taal- en Oriëntatieprogramma statushouders, vanwege lagere instroom van statushouders als gevolg van vertraging in de huisvesting.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel nemen met € 1,3 miljoen af ten opzichte van de begroting. Dit wordt vooral veroorzaakt door:

- De lagere lasten van € 0,5 miljoen voor uitvoering van Wet educatie en beroepsonderwijs door de regiogemeenten van Amsterdam. De gemeente Amsterdam is penvoerder van het regiogemeentebudget en daardoor afhankelijk van de regiogemeenten. Zij kan hun beleid niet beïnvloeden;
- De lagere lasten van € 0,2 miljoen voor de begeleiding van statushouders, omdat de instroom van statushouders in het Taal- en Oriëntatieprogramma lager is gebleken vanwege vertraging in de huisvesting;
- Er is een afwijking van € 0,3 miljoen op de besteding van incidentele middelen voor taalstages statushouders. Dit komt doordat de uitgaven zijn uitgesteld vanwege de herziening van het inburgeringsstelsel per 1 januari 2020. Het college heeft in december 2018 ingestemd met uitvoering van extra taallessen voor de bestaande groep statushouders en implementatie van het Kwaliteitsconvenant Taal en Inburgering, om gezamenlijk met de aanbieders de kwaliteit van het inburgeringsonderwijs voor statushouders te verbeteren;
- Lagere lasten voor reguliere taaltrajecten voor laaggeletterden (exclusief statushouders) van € 0,4 miljoen, vanwege lagere kosten over het lopend jaar en een verrekening over voorgaande jaren. De financiële effecten van het verhoogd aantal starts in 2018 worden pas in 2019 zichtbaar.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 4.5 Educatie en inburgering	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Educatie en Inburgering	2,7	-	2,7	-	2,7	0

Reserve Educatie en Inburgering

Conform het raadbesluit van 18 mei 2016 is een bestemmingsreserve Educatie en Inburgering gevormd voor de duur van drie jaar, om de kosten te dekken van reguliere taaltrajecten, maatschappelijke begeleiding en flankerende taalsubsidies. Met de onttrekking van € 2,7 miljoen in 2018 is deze reserve volledig benut.

Beleidskaders

- Wet educatie beroepsonderwijs (1995); de wet regelt de bundeling van verschillende vormen van beroepsonderwijs en volwasseneneducatie;
- Wet inburgering (2017); in de wet staan de regels over de inburgering van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving;
- Participatiewet (2015); dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen ander inkomen (waaronder andere uitkeringen) hebben en ook weinig of geen vermogen. Opvolger van de Wet werk en bijstand (Wwb);
- Beleidskader Taaloffensief 2019-2022 (2018);
- Beleidskader Vluchtelingen 2015-2018 (2015);
- Amsterdamse aanpak statushouders (2016);
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015); in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied en hoe deze onderling met elkaar samenhangen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Doordat taaltrajecten korter en minder intensief zijn, wordt de streefwaarde van het aantal volwassen Amsterdammers dat taalvaardig is geworden in de dagelijkse praktijk, mogelijk niet behaald.	Binnen de beschikbare middelen zoveel mogelijk deelnemers een vervolgcursus aanbieden om alsnog het basale taalniveau (A2/1F) te behalen in combinatie met inzet van taalvrijwilligers en stimuleren van digitale zelfredzaamheid.
2. Door onzekerheid over de instroom en huisvesting van het aantal statushouders bestaat de kans dat de kosten per statushouder stijgen of dat niet snel gestart kan worden met begeleiding.	Zorgvuldig volgen van de ontwikkelingen en resultaten. Flexibel inzetten van extra personeel voor ondersteuning naar werk/ participatie. Zorgvuldig volgen van de ontwikkelingen en resultaten. Flexibel inzetten van extra personeel voor ondersteuning naar werk/ participatie.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Stichting Vluchtelingenwerk Noord-West Nederland	4.100.000	4.000.000
2. Taal en Ouderbetrokkenheid	400.000	150.000
3. Leef en leer OBA	280.000	290.000
4. Taalcoaches	200.000	200.000
5. Amsterdams Buurvrouwen contact	140.000	140.000

1. Vluchtelingenwerk

Amsterdam verstrekt aan Vluchtelingenwerk subsidie voor de maatschappelijke begeleiding van statushouders. De hoogte van de subsidie hangt samen met het aantal vluchtelingen dat wordt gehuisvest. In 2018 zijn circa 4.500 statushouders begeleid.

2. Taal en Ouderbetrokkenheid

Dankzij cofinanciering vanuit de directie Onderwijs is in 2018 de cursus Taal en Ouderbetrokkenheid op 44 basisscholen uitgevoerd. Doel van de subsidie is het:

- verbeteren van de taalvaardigheid van ouders zodat zij beter in staat zijn hun kind(eren) te ondersteunen in hun ontwikkeling;
- vergroten van de ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie;
- voorbereiden van ouders op een vervolg taalscholing of andere participatie.

De werkelijke uitgaven vallen lager uit dan de begroting. De afgesproken cursussen zijn wel gehouden in 2018 alleen de afrekening vindt deels in 2019 plaats.

3. Leef en Leer OBA

Leer en Leer is een programma dat zich richt op de ondersteuning van informeel aanbieders van basisvaardigheden aan Amsterdammers. Vrijwilligers worden getraind en krijgen advies en oefenmateriaal, zodat zij hun werkzaamheden goed kunnen uitvoeren.
Op de Leef en Leer-punten in de OBA-vestigingen kunnen mensen terecht voor informatie en advies over opleidingen basisvaardigheden, maar ook voor het oefenen van deze vaardigheden.

4. Taalcoaches

In 2018 hebben zeven taalcoachorganisaties 410 taalkoppels gerealiseerd. Een taalkoppel bestaat uit een taalvrijwilliger en een taalbehoeftige Amsterdammer.

5. Amsterdams Buurvrouwen Contact

Deze organisatie begeleidt anderstalige geïsoleerde vrouwen naar zelfstandigheid en participatie.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.4.6 Gebiedsgericht werken

Werk

De stadsdelen begeleiden jongeren naar het vinden van werk. Dit doen zij door de mogelijkheden te scheppen voor stages, leerwerkplekken en beroepsopleidingen. Daarvoor maken zij afspraken met ondernemers en opleidingsinstanties. Zo zijn in 2018:

- via City Youth 100 jongeren in Zuid succesvol naar een stage of baan begeleid;
- via Zuidoost Werkt! ruim 150 bewoners gestart met hun re-integratietraject, waarvan nu al ongeveer 100 deelnemers zijn uitgestroomd naar betaald werk;
- met het project 'Westpoort Werkt' 100 mensen in Nieuw-West met een afstand tot de arbeidsmarkt aan werk geholpen in Westpoort.

Armoedebestrijding

De stadsdelen hebben op tal van manieren geïnvesteerd in armoedebestrijding, onder andere door voorlichting te geven over armoedevoorzieningen in de stad en laagdrempelige schuldhulpverlening beschikbaar te stellen. Het voorkomen en vroegtijdig signaleren van financiële problemen is hierbij leidend. Naast de reguliere aanpak schuldhulpverlening, wordt ook een aanpak op maat aangeboden aan verschillen doelgroepen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Noordse Armoedeaanpak die uitgaat van de leefwereld van bewoners;
- Specifieke aanpak voor bewoners met een verstandelijke of psychische beperking;
- Aanpak financiële kwetsbaarheid van ouderen in Zuid;
- Aanpak financiële problemen bij werkende minima en kwetsbare zzp'ers in Zuidoost.

Participatie

Met het programma 'Meedoen Werkt' stimuleren, ondersteunen en faciliteren wij bewoners bij het vinden van vrijwilligerswerk of meedoen in de wijk (participatie) en het wegwerken van taalachterstanden. We hebben ons in het afgelopen jaar meer gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid van bewoners, zodat zij deel kunnen nemen aan de samenleving. Om dit te doen hebben we ons niet alleen gericht op activering maar ook op het stimuleren van creativiteit en ondernemerschap.

Zo worden via buurtwerkplaatsen activiteiten aangeboden, van sportieve tot culturele activiteiten en van creatieve tot leerzame activiteiten. Hierdoor doen deelnemers nieuwe vaardigheden op die de afstand tot de arbeidsmarkt kunnen verkleinen.

Educatie en Inburgering

De stadsdelen bieden laagdrempelige activiteiten aan, buiten de formele taal- en inburgerings-trajecten. Hierbij wordt veelal gewerkt met vrijwilligers of vrijwilligersorganisaties. Door deze activiteiten vergroten deelnemers hun vaardigheden op het gebied van taal, conversatie, rekenen en omgaan met computer en internet.

Programma 5
Portefeuillehouders: wethouders Moorman, Kukenheim en Groot Wassink

3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

Amsterdamse kinderen verdienen de beste kansen voor hun ontwikkeling en toekomst, en de juiste zorg.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

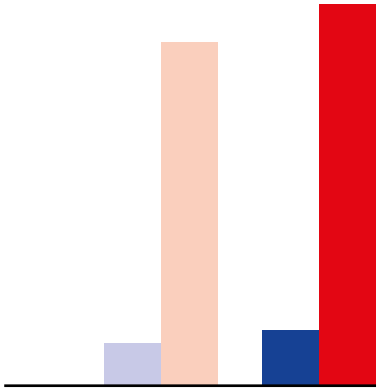

	Begroting	Jaarverslag
Baten	65,8	85,3
Lasten	527,7	586,4

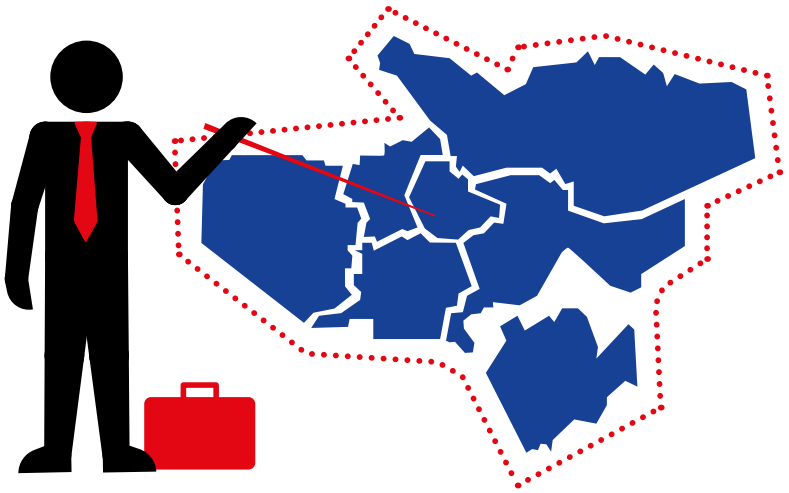

3.5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie

Kwalitatief goed onderwijs mogelijk maken en deels realiseren voor alle Amsterdammers tot 27 jaar.

- Ook dit jaar heeft de gemeente hard gewerkt aan het tegengaan van het lerarentekort. Samen met de schoolbesturen en de lerarenopleidingen hebben we gewerkt aan het weghalen van (financiële) drempels voor degenen die (weer) leraar willen worden en aan de randvoorwaarden voor het lesgeven in de stad, zoals de bereikbaarheid (reiskostenvergoeding, parkeren en wonen).
- De harmonisatie van peutervoorzieningen in 2018, waarbij ouders vanaf 2018 een ouderbijdrage moeten betalen, leidde ertoe dat minder mensen gebruik maakten van voorschoolse educatie. Om de deelname te verhogen hebben we per 2018 het aantal uur voorschoolse educatie verhoogd naar 15 uur per week (was 12 uur voor doelgroepkinderen en 6 uur voor andere kinderen). Om eerder te starten met investeren in gelijke kansen heeft de gemeenteraad in 2018 besloten het aantal uur voorschoolse educatie verder uit te breiden naar 16 uur per week en al te starten met 2 jaar in plaats van 2,5 jaar.
- In 2018 hebben we 20 groene schoolpleinen opgeleverd, 24 schoolgebouwen van een gezond binnenklimaat voorzien, 8 scholen uitgebreid, 7 vernieuwde gymzalen en 12 nieuwe/gerenoveerde schoolgebouwen opgeleverd.

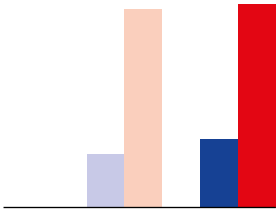

3.5.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	65,1	83,2
Lasten	242,8	248,2

3.5.2 Kwetsbare huishoudens

Brede, samenhangende ondersteuning organiseren voor de meest kwetsbare huishoudens die niet of beperkt zelfredzaam zijn.

- Met Samen DOEN organiseren we een brede, samenhangende ondersteuning voor de meest kwetsbare huishoudens die niet of beperkt zelfredzaam zijn. Kwetsbare Amsterdamse huishoudens die kampen met meerdere problemen tegelijk (multiproblematiek) krijgen de nodige zorg en ondersteuning. In de kern gaat het in de ondersteuning om het vergroten van hun zelfredzaamheid. In 2018 heeft Samen DOEN 3072 kwetsbare huishoudens bereikt (2017: 2.877).

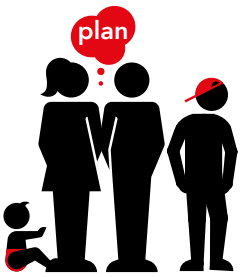

3.5.3 Jeugd en jeugdhulp

Hulp bieden aan jonge kinderen, jongeren en hun ouders.

- **Regionale specialistische jeugdhulp**
  In 2018 is de werkwijze binnen de regionale specialistische jeugdhulp gewijzigd. In 2018 is het aantal cliënten in de regionale specialistische jeugdhulp met circa 6% gestegen. De kosten groeiden harder (18%), zowel door landelijke ontwikkelingen (minder kinderen stromen door richting Wet langdurige zorg, meer beroep op verblijf, stijgende loonkosten) als door de regionale keuzes (bredere en intensievere inzet van hulp, terugdringen wachttijden, eenmalige implementatiekosten).
- **Specialistische jeugdhulp in het speciaal onderwijs**
  In 2018 is Amsterdam begonnen met het bieden van specialistische jeugdhulp op locaties voor speciaal onderwijs in de stad. Vanaf schooljaar 2018-2019 kan elke locatie rekenen op één of meerdere jeugdhulpverleners die vast aan de school verbonden zijn. In 2018 maakten circa 1.500 leerlingen gebruik van dit aanbod.
- **Samenwerking Ouder- en Kindteams en huisartsen**
  In 2018 is flink geïnvesteerd in de samenwerking tussen de Ouder- en Kindteams (OKT) in de wijken en de huisartsen. Met resultaat: in 2018 is het aantal huisartsen waarmee de OKT's een redelijke tot goede samenwerking hebben, gestegen van 248 (46%) naar 391 (70%). Al deze huisartsen hebben een vast contactpersoon bij het OKT met wie zij geregeld overleggen.

3.5.4 Diversiteit

Amsterdam is een stad waar mensenrechten een fundamentele waarde zijn en waar diversiteit een kracht is. Het is een stad van veelheid en verschil. Iedereen moet kunnen zijn wie hij is, kunnen meedoen en kansen krijgen. Amsterdammers kennen elkaars geschiedenis.

- Op 1 juli 2018 is, tijdens Keti Koti, een zogenaamde 'Call' uitgezet. Daarmee riepen we iedereen op om een plannen in te dienen voor een nationale museale voorziening voor het slavernijverleden. We willen een voorziening die een aanvulling vormt op en in verbinding staat met de bestaande museale en culturele voorzieningen die zich met het slavernijverleden bezighouden.
- De inzet voor transpersonen leidde in 2018 tot drie belangrijke vernieuwingen voor het personeel van de gemeente. Per 1 november 2018 is het transitieverlof ingevoerd. Sinds juli kunnen medewerkers zelf kiezen hoe ze aangesproken willen worden. En sinds oktober 2018 is het er een e-learning aanbod over transgenderthematiek voor medewerkers publieke dienstverlening.
- Via het Service Punt Emancipatie hebben vele tientallen vrouwenorganisaties en andere emancipatie-initiatieven praktische en financiële ondersteuning gekregen. Er zijn onder andere 22 projecten van 20 organisaties financieel ondersteund en er hebben elf kosteloze stedelijke netwerk- en professionaliseringsbijeenkomsten plaatsgevonden.

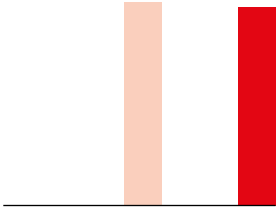

3.5.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	-	-
Lasten	4,9	4,8

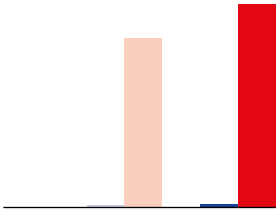

3.5.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,7	2,0
Lasten	274,0	327,6

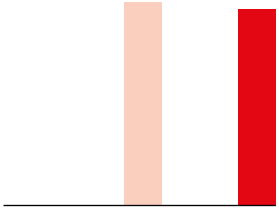

3.5.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	-	-
Lasten	6,0	5,8

Portefeuillehouders: wethouders Moorman, Kukenheim en Groot Wassink

3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

Financiële realisatie Onderwijs, jeugd en diversiteit

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	67,2	61,0	78,4	78,8	0,4
Lasten	565,6	527,7	557,5	584,6	27,1
Saldo van baten en lasten	**-498,5**	**-466,7**	**-479,1**	**-505,8**	**-26,7**
Onttrekking reserves	6,9	4,8	7,5	6,5	-1,1
Toevoeging reserves	1,0	-	1,8	1,8	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**5,9**	**4,8**	**5,7**	**4,6**	**-1,1**
Totaal programma 5	**-492,6**	**-461,9**	**-473,5**	**-501,2**	**-27,7**

Het programma Onderwijs, jeugd en diversiteit heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 27,7 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,4 miljoen, hogere lasten van € 27,1 miljoen en een lagere onttrekking aan reserves van € 1,1 miljoen dan begroot.

Baten

De totale baten van € 78,8 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Deze worden in de afzonderlijke programmaonderdelen nader toegelicht.

Lasten

De totale lasten zijn € 584,6 miljoen. Dat is € 27,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door de hogere lasten voor Jeugdhulp (€ 38,2 miljoen) en de lagere lasten voor de uitvoering van Voor- en vroegschoolse educatie (€ 8,0 miljoen) en Onderwijshuisvesting (€ 2,5 miljoen). Deze en overige afwijkingen worden nader toegelicht in de afzonderlijke programmaonderdelen.

Reserves

In totaal is € 6,5 miljoen onttrokken aan de reserves. Dat is € 1,1 miljoen minder dan begroot. Dit komt vooral doordat de geplande activiteiten bij Onderwijshuisvesting voor het Primair Onderwijs in 2018 niet uitgevoerd zijn (€ 0,7 miljoen). Daarnaast heeft de voor 2018 begrote onttrekking uit de reserve Voorschoollokalen (€ 0,3 miljoen) niet plaatsgevonden. De afwijkingen worden verder toegelicht in de programmaonderdelen.

Portefeuillehouders: wethouders Moorman en Kukenheim

3.5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie

Kwalitatief goed onderwijs mogelijk maken voor alle Amsterdammers tot 27 jaar.

Belangrijke ontwikkelingen

Aanpak lerarentekort

Ook dit jaar heeft de gemeente hard gewerkt aan het tegengaan van het verwachte lerarentekort. Samen met de schoolbesturen en de lerarenopleidingen hebben we gewerkt aan het weghalen van (financiële) drempels voor degenen die (weer) leraar willen worden en aan de randvoorwaarden voor het lesgeven in de stad, zoals de bereikbaarheid (reiskostenvergoeding, parkeren en wonen).

VVE

In 2018 is de harmonisatie peutervoorzieningen ingegaan, met grote veranderingen voor organisaties en ouders, die vanaf 2018 een ouderbijdrage moeten betalen. Dit leidde ertoe dat minder mensen gebruik maakten van voorschoolse educatie. Wij hebben maatregelen genomen om de deelname te verhogen. Per 2018 is het aantal uur voorschoolse educatie verhoogd naar 15 uur per week (dit was 12 uur voor doelgroep kinderen en 6 uur voor andere kinderen). De gemeenteraad heeft in 2018 besloten om het aantal uur voorschoolse educatie verder uit te breiden naar 16 uur per week en al te starten met 2 jaar in plaats van 2,5 jaar. Zo kunnen we eerder beginnen met het investeren in gelijke kansen.

Maatschappelijke Voorzieningen en Onderwijshuisvesting

In 2018 hebben we 20 groene schoolpleinen opgeleverd, 24 schoolgebouwen van een gezond binnenklimaat voorzien, 8 scholen uitgebreid, 7 vernieuwde gymzalen opgeleverd en 12 nieuwe/gerenoveerde schoolgebouwen gerealiseerd.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **D**

Alle kinderen en jongeren doorlopen de schoolloopbaan die past bij hun keuze en capaciteiten.
Kinderen kunnen in Amsterdam rekenen op zo goed mogelijk onderwijs. Met het toekennen van de leraren- en scholenbeurzen draagt de gemeente bij aan een hogere kwaliteit van de leraren op de Amsterdamse scholen. Samen met de scholen/onderwijsinstellingen willen we het schoolverzuim verder terugdringen, zodat zoveel mogelijk jongeren hun schoolcarrière goed afsluiten en zo de grootste kans maken op een aansluitende baan.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen).	0,4% (2015-2016)	0,3%	Max. 0,4%	0,35%
1.2	Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen).	2,5% (2015-2016)	2,6%	Max. 2,4%	2,43%
1.3	Percentage voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers).	3,1% (2014-2015)	2,88% (2015-2017)	-10% t.o.v. 2017	3,06% (2016-2017)

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Verzuim

Het relatief verzuim is afgenomen en het doel is daarmee gehaald. We hebben in 2018 diverse maatregelen genomen om verzuim tegen te gaan:

- De Methodische Aanpak Schoolverzuim (MAS) is verder ingevoerd als werkwijze voor een preventievere aanpak door leerplichtambtenaren;
- Ondersteunen van scholen in het actualiseren van het eigen verzuimbeleid;

- Ziekteverzuim beter in beeld krijgen en een actievere aanpak opzetten, zoals het ontwikkelen en uitbreiden van de M@ZL-methode (Medische Advisering van de Ziekgemelde Leerling Methode).

Het percentage voortijdig schoolverlaten (vsv) is, net als landelijk, in het schooljaar 2016-2017 toegenomen. Om dit percentage in ieder geval weer op hetzelfde niveau te krijgen als in voorgaande jaren heeft de gemeente samen met het onderwijs in het schooljaar 2017-2018 diverse maatregelen genomen zoals; de verzuimaanpak, overstapcoaches mbo en de uitbreiding expertise MBO-Jeugdteam. Het wordt steeds moeilijker om het vsv-percentage verder te laten dalen. Het streefpercentage van 10% daling is in 2017-2018 dan ook niet gehaald. De voorlopige cijfers laten toch een daling zien met 3%. Leerlingen die zijn uitgevallen en niet terug kunnen naar school, begeleiden we via de jongerenpunten richting arbeidsmarkt. In het leerplicht-jaarverslag vindt u een uitgebreidere analyse van wat de vsv'ers van schooljaar 2016-2017 op 1 oktober 2018 deden (qua werk en scholing).

Leraren en scholenbeurzen

- 92% van de scholen heeft gebruik gemaakt van de scholenbeurs. Daarmee is het doel dat we bij de start gesteld hebben (100% in 2018) niet gehaald. Een aantal scholen heeft geen scholenbeurs aangevraagd, omdat zij bijvoorbeeld geen ontwikkelvraagstukken hadden of omdat het niet het juist moment was om met ontwikkelvragen bezig te zijn, bijvoorbeeld vanwege een fusie of wisseling van schoolleiding;
- Ruim 42% van de leraren heeft een lerarenbeurs aangevraagd. Aan 38,3% van de leraren heeft de gemeente een lerarenbeurs toegekend. Redenen waarom de beurs in sommige gevallen niet is toegekend, zijn bijvoorbeeld de mogelijkheid om gebruik te maken van een landelijke beurs of in verband met zwangerschap. In totaal hebben ruim 3.500 leraren gebruik gemaakt van de lerarenbeurzen. Uit evaluaties van de beurzen blijkt dat scholen en leraren de beurzen enorm waarderen en dat het hen helpt bij hun professionalisering.

Voor- en vroegschoolse educatie

Na de harmonisatie peutervoorzieningen is de deelname aan de voorschool door doelgroep peuters teruggevallen naar 73%. De belangrijkste reden is dat ouders sinds 1 januari 2018 een ouderbijdrage moet betalen. Het college heeft extra maatregelen genomen om het bereik te vergroten en lobbyt bij het Rijk voor een gratis voorschool voor lage inkomens.

Doel 2 **Activiteiten** **B** **D**

Jongeren vinden een bij hun capaciteiten passende aansluiting op de arbeidsmarkt.
Jongeren die in het bezit zijn van een startkwalificatie vinden vaker werk dan jongeren die geen startkwalificatie behalen. Vanuit de MBO-Agenda zetten we samen met het onderwijs en bedrijfsleven in op voldoende beschikbare en passende stageplekken voor de Amsterdamse jongeren. Ook investeren we in de kwaliteit van het onderwijs via de Amsterdamse Lerarenagenda en MBO-Agenda waardoor minder jongeren zullen uitvallen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage 23-jarigen met een startkwalificatie.	73% (2013)	80%	80%	80%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Via de MBO-Agenda heeft de gemeente in de afgelopen jaren bijgedragen aan het verder versterken van de professionaliteit en kwaliteit van de docenten, zowel via projecten als via leraren- en schoolbeurzen. Dit heeft samen met de aanpak voortijdig schoolverlaten zijn vruchten afgeworpen. Steeds meer Amsterdamse jongeren halen hun startkwalificatie en hebben daarmee betere kansen op de arbeidsmarkt.

Doel 3

Activiteiten C

Amsterdam beschikt over voldoende, moderne en gezonde schoolgebouwen, verspreid over de stad.
Met het programma Gezonde Schoolgebouwen voeren we op de scholen een overkoepelend maatregelenpakket uit voor het verbeteren van het binnenklimaat. Een goed en fris binnenklimaat helpt bij een goed leermilieu. De ontwikkeling van het totaal aantal leerlingen in Amsterdam stabiliseert de komende jaren, een lichte krimp in het primair versus lichte groei in het voortgezet onderwijs, waarna de groei in de volgende jaren verder door zet. Niet alleen het onderwijs maar ook andere functies doen een beroep op de (nog) beschikbare locaties en gebouwen. We zorgen ervoor dat er voldoende en kwalitatief goede schoolgebouwen zijn, zodat het aanbod van scholen aansluit op de vraag van leerlingen en hun ouders.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Aantal plaatsen voor leerlingen in het primair onderwijs.	63.000 (2014)	63.200	63.800	63.250
3.2	Aantal plaatsen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.	40.300 (2014)	41.900	42.100	42.200

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Er zijn in 2018 in totaal vier nieuwe schoolgebouwen en vijf tijdelijke gebouwen opgeleverd en zijn 10 schoolgebouwen uitgebreid/aangepast. Verder zijn zes gymzalen vervangen en één gymzaal is gerenoveerd.
Door het programma Gezonde schoolgebouwen (GSA) 2018 zijn in totaal 24 schoolgebouwen uitgerust met een beter binnenklimaat: 22 schoolgebouwen in het primair- en speciaal onderwijs en 2 schoolgebouwen in het voortgezet onderwijs. In totaal 20 schoolpleinen in het primair onderwijs zijn uitdagend en groen gemaakt.

Activiteit A

Doelen 1

Scholen en leraren ondersteunen bij het versterken van de onderwijskwaliteit door verdere professionalisering. De gemeente verstrekt hiervoor onder andere de leraren- en scholenbeurzen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage scholen dat gebruik heeft gemaakt van de scholenbeurs.	0% (2014-2015)	80%	100%	92%
A.2	Percentage leerkrachten dat gebruik heeft gemaakt van de lerarenbeurs.	0% (2014-2015)	30,7%	40%	38,3%

Activiteit B

Doelen 1 2

Voortzetten aanpak voortijdig schoolverlaten en stimuleren van aanbod door voldoende passende stageplekken te scheppen om schooluitval te voorkomen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers).	1.415 (2014-2015)	1.306 (2015-2016)	1.087	1.445 (2016-2017)

Activiteit C

Doelen 3

Aanbieden van voldoende goede schoolgebouwen zodat het aanbod van scholen aansluit op de toenemende vraag van leerlingen in zowel het primair als het voortgezet onderwijs.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Toename aantal gezonde en duurzame scholen gedurende 2016-2018.	102	25 PO/SO 1 VO	30	22 PO/SO 2 VO

Activiteit D Doelen 1 2

Voorschoolse educatie: aanbieden van een ontwikkelaanbod op maat voor peuters. Voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar is goede opvang beschikbaar, met een doorgaande pedagogische en educatieve ontwikkelingslijn.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Percentage doelgroepkinderen met een plek op voor- en vroegschoolse educatie.	n.v.t.	85%	90%	73%

Verbonden partij(en)

Binnen dit programmaonderdeel zijn er geen verbonden partijen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.1	**Baten** 83,2	**Lasten** 248,2

Handhaving leerplicht (Activiteit B)

Baten 2,3
Lasten 12,9

Om het aantal leerplichtige kinderen dat thuiszit terug te dringen, voert de gemeente sinds 2017 de thuiszittersaanpak uit. Leerplicht, Ouder- en Kindteam en scholen voor voortgezet onderwijs (vo) hebben in een pilot in Noord een nieuwe, geïntensiveerde werkwijze toegepast. Deze wordt vanaf eind 2018 ook toegepast in stadsdeel Zuidoost.
In 2018 is de registratie verbeterd wat meer inzicht verschaft in duur en reden van thuiszitten. Binnen Leerplicht is een speciaal team gevormd dat absoluut verzuim (kind niet ingeschreven op school) aanpakt. De gemeente heeft met het primair onderwijs afspraken gemaakt om basisscholen beter te betrekken bij de aanpak. In schooljaar 2017/2018 is het aantal geregistreerde thuiszitters ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van het jaar daarvoor, circa 188.

Leerlingenvervoer

Baten -
Lasten 5,5

De afgelopen jaren is een mooie ontwikkeling te zien met steeds minder klachten in 2016, 2017 en 2018. Ook het aantal bezwaren is laag gebleven, minder dan 35 (was in 2016 circa 70 bezwaren per jaar).

In 2018 heeft de gemeente het leerlingenvervoer aanbesteed omdat het vorige contract afliep. In deze aanbesteding hebben we het accent op kwaliteit gelegd: Amsterdam wil de leerlingen op tijd, veilig en met minder lange reistijd naar school vervoeren. De nieuwe vervoerder voert vanaf begin schooljaar 2018-2019 het leerlingenvervoer uit. Met hoge kwaliteit; het percentage leerlingen dat op tijd op school aankomt is 96%, en 95% van de leerlingen zit minder dan 60 minuten in het busje.

Onderwijshuisvesting (Activiteit C)

Baten 17,5
Lasten 110,2

In de "Actualisatie IHP's 2016-2020; Resultaten 2016-2017 en opgaven 2018-2022+" (vastgesteld door de gemeenteraad op 20 december 2017) heeft de gemeente de belangrijkste opgaven voor onderwijshuisvesting voor de komende vijf jaar in kaart gebracht.

In 2018 zijn ruim 90 projecten (met betrekking tot de bouwprojecten) onderwijshuisvesting afgerekend en zijn 25 nieuwe projecten gestart. Voorbeelden hiervan zijn de verbouwing voor Visio, en de herstelwerkzaamheden na de brand van het Fons Vitae lyceum.
Nieuwe gebouwen zijn opgeleverd voor onder andere Hyperion en IJburg College en het Integraal Kindcentrum. Voor onder andere basisschool Boven 't IJ, Burgemeester de Vlugtschool, Al Yaqoet, Praktijkschool De Dreef en Metis Montessori Lyceum zijn de gebouwen uitgebreid.

In 2018 heeft de gemeenteraad extra middelen gereserveerd om de lopende projecten die nog moeten worden aanbesteed, bijna energieneutraal te maken (BENG). Om het normbedrag structureel te verhogen, wordt begin 2019 de verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs aangepast.

Via het programma Amsterdamse Impuls Schoolpleinen (AIS) zijn 20 schoolpleinen in 2018 opgeleverd. De pleinen zijn zo ingericht dat ze niet alleen kinderen uitdagen om te bewegen, maar ook regenbestendig en groener zijn. De ervaring is dat deze schoolpleinen ook voor de (jongeren in de) buurt een positieve aanvulling zijn.

Passend Onderwijs (Activiteit A)

Baten -
Lasten 0,7

In 2018 heeft de gemeente in samenwerking met de samenwerkingsverbanden Amsterdam-Diemen PO en VO en de gemeente Diemen gewerkt aan de Werkagenda 'Passend Onderwijs en de relatie met jeugdhulp 2019-2022'. De agenda zet in op maatwerk voor ieder kind bij tegengaan van verzuim door het versterken van de samenwerking tussen OKT, onderwijs en leerplicht, bevorderen van inclusie in het onderwijs en het waarborgen van doorgaande lijnen bij overstap van zorgleerlingen.
De middelen zijn bedoeld voor schooljaar 2018-2019, nog niet alle initiatieven zijn afgerond.

Primair onderwijs (Activiteit A)

Baten 0,0
Lasten 27,9

Het college zet vol in op gelijke kansen in het Amsterdamse onderwijs, onder meer door het verstrekken van extra middelen aan scholen (subsidies Verordening op het Lokaal Onderwijsbeleid (VLOA) voor conciërges, vakleerkracht bewegingsonderwijs of burgerschapsonderwijs). Voor het schooljaar 2018/2019 heeft de gemeente hiervoor ongeveer € 30 miljoen beschikbaar gesteld aan basisscholen.
Met het programma Stadsscholen020 hebben in het afgelopen jaar 44 scholen in kwetsbare wijken middelen ontvangen om (het risico op) onderwijsachterstanden bij hun leerlingen tegen te gaan. Meer dan 50 basisscholen hebben het afgelopen jaar gebruik gemaakt van de extra investering van het actieplan Wetenschap en Technologie en dit type onderwijs verwerkt in eigen curriculum vooruitlopend om landelijke wijzigingen die in 2020 ingaan.

De resultaten van het stedelijk toelatingsbeleid basisonderwijs (aantal aanmeldingen schooljaar 2018-2019: 6.412):

- 95% is op de school van eerst opgegeven voorkeur geplaatst;
- 98% is op een school van hun opgegeven top 3 geplaatst;
- 1,8% (116 kinderen) is geplaatst op de 4de t/m 9de school of een niet-voorkeursschool.
- Gemiddeld hadden 16 van de 208 scholen per periode te maken met overaanmelding.

In 2018 hebben circa 7.000 basisschoolleerlingen deelgenomen aan het schooltuinprogramma. De leerkrachten waardeerden dit programma wederom met een gemiddelde van een 8,5. Nog eens 13.000 leerlingen deden mee aan het programma buitenlessen en boerderijeducatie.

Voortgezet onderwijs/MBO (Activiteit A en B)

Baten 1,8
Lasten 16,0

We hebben ons ingespannen om het lerarentekort tegen te gaan met bijvoorbeeld de Helpdesk,

Crash courses, Statushouders voor de klas en de Imago campagne. Dit schooljaar (18/19) zijn 100 zij-instromers begonnen met hun opleiding. Vorig jaar waren dit er slechts vijf. We hebben de randvoorwaarden voor leraren verbeterd met de bijdragen in de reiskosten, wonen en parkeren. Via de MBO-Agenda heeft de gemeente in de afgelopen jaren bijgedragen aan het versterken van de professionaliteit en kwaliteit van de docenten. Samen met de aanpak voortijdig schoolverlaten heeft dit zijn vruchten afgeworpen en halen steeds meer Amsterdamse jongeren hun startkwalificatie waardoor ze betere kansen hebben op de arbeidsmarkt.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE), Kinderopvang en peuterspeelzalen (Activiteit D)

Baten 61,7
Lasten 67,9

Voor de uitvoering van de Wet Kinderopvang doet de gemeente de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving op de kinderopvanglocaties in de stad. De GGD heeft alle ruim 800 locaties geïnspecteerd; de gemeente heeft voor al deze locaties de noodzakelijke vergunningen verstrekt en handhavingsacties uitgevoerd. De kwaliteit is over het algemeen goed en is de afgelopen jaren verbeterd.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	65,7	60,3	77,6	76,8	-0,8
Lasten	271,5	242,8	256,5	246,3	-10,2
Saldo van baten en lasten	**-205,8**	**-182,6**	**-178,9**	**-169,5**	**9,4**
Onttrekking reserves	5,4	4,8	7,5	6,5	-1,1
Toevoeging reserves	-	-	1,8	1,8	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**5,4**	**4,8**	**5,7**	**4,6**	**-1,1**
Totaal programmaonderdeel 5.1	**-200,4**	**-177,8**	**-173,2**	**-164,9**	**8,3**

Het programmaonderdeel Onderwijs en voorschoolse educatie heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 8,3 miljoen. Dit komt door lagere baten van € 0,8 miljoen, lagere lasten van € 10,2 miljoen en een lagere onttrekking aan reserves van € 1,1 miljoen dan begroot.

Baten

De baten zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot. Dit is als volgt opgebouwd:

- Lagere baten uit verhuur van panden van € 0,7 miljoen, omdat er minder tijdelijke ruimte voor onderwijshuisvesting nodig was;
- Een lagere baat van € 0,5 miljoen uit de rijksbijdrage Onderwijsachterstandenbeleid. Een aantal activiteiten is doorgeschoven naar 2019 en wordt in 2018 niet ten laste van de rijksbijdrage gebracht;
- Lagere baten van € 0,5 miljoen uit de rijksbijdragen voor voortijdig schoolverlaten en Handhaving leerplicht. Door lagere uitvoeringslasten van € 0,5 miljoen bij leerplicht was er minder te declareren;
- Hogere baten van € 0,8 miljoen bij Onderwijshuisvesting. Er is voor € 0,6 miljoen meer in rekening gebracht bij de schoolbesturen voor het onderhoud aan de schoolgebouwen in opdracht van de schoolbesturen zelf. Daarnaast zijn er voor € 0,2 miljoen hogere baten als gevolg van de vrijval van de voorziening groot onderhoud.

Lasten

De lasten zijn € 10,2 miljoen lager dan begroot. Dit is als volgt opgebouwd:

- Lagere uitgaven voor de uitvoering van Voor- en vroegschoolse educatie van € 8,0 miljoen. Dat is ontstaan door een combinatie van twee factoren:
  - Vanuit de Wet harmonisatie kinderopvang is per 1 januari 2018 een eigen bijdrage

ingevoerd. Mede daardoor is er minder gebruik gemaakt van de voorschool.
- Daarnaast is in de planning van de uitgaven uitgegaan van een door het Rijk aangekondigde korting op de rijksbijdrage onderwijsachterstandenbeleid (OAB) 2018. Deze korting is door het Rijk op het laatste moment eenmalig herroepen.

- Lagere lasten van in totaal € 2,5 miljoen voor Onderwijshuisvesting. Een aantal projecten is vertraagd en dit leidde tot minder uitgaven in 2018. Het betreft
  - het kraamkamerbudget (Onze nieuwe School, € 1,0 miljoen);
  - onderhoud van brandmeldinstallaties (€ 0,9 miljoen);
  - minder calamiteiten (€ 0,3 miljoen);
  - gezonde schoolgebouwen (€ 0,3 miljoen).
- Lagere uitgaven voor de instroombeurzen van € 0,9 miljoen. Deze middelen hebben betrekking op de uitvoering van het amendement 'tegengaan van het Lerarentekort'. Een deel van deze uitgaven is voor het schooljaar 2018-2019 en wordt besteed in kalenderjaar 2019. Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere uitgaven van € 0,7 miljoen voor Leraren- en Scholenbeurzen 2018-2019. In de eerdere jaren hebben al relatief veel leraren en scholen gebruikt gemaakt van deze beurzen. Voor schooljaar 2018-2019 is er minder aangevraagd;
- Lagere uitgaven voor Handhaving Leerplicht van € 0,5 miljoen vanwege openstaande vacatures. De instroom van nieuwe medewerkers heeft later in het jaar plaatsgevonden. Hierdoor vielen de personele lasten lager uit dan begroot;
- Lagere uitgaven van € 0,5 miljoen voor Voortgezet onderwijs vanwege vertraging in de invoering van de Kraamkamerinitiatieven (€ 0,2 miljoen). Alsmede lagere uitgaven voor Aanval op de Uitval (€ 0,3 miljoen) in samenhang met de lagere rijksbijdrage;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen als gevolg van vooral lagere huurkosten;
- Hogere lasten van € 2,7 miljoen voor Onderwijshuisvesting door een dotatie aan de voorziening groot onderhoud van schoolgebouwen en gymzalen vanwege de actualisatie van de meerjaren onderhoudsplannen (MJOP);
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen bij Maatschappelijke voorzieningen. In de voorbereiding van het realiseren van maatschappelijke voorzieningen in de stad is meer capaciteit nodig dan vooraf geraamd.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Onderwijshuisvesting PO	1,8	-	1,8	-	1,8	-
Reserve Onderwijshuisvesting PO (algemeen)	10,6	1,8	4,7	1,8	3,9	8,5
Reserve VVE (voorm. Stadsdelen)	1,2	-	0,3	-	-	1,2
Reserve Binnenklimaat	0,7	-	0,7	-	0,7	-

De totale onttrekking in dit programmaonderdeel is € 1,0 miljoen lager dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt doordat geplande activiteiten bij onderwijshuisvesting (€ 0,7 miljoen) in 2018 niet uitgevoerd zijn.

Reserve Onderwijshuisvesting PO

De onttrekking uit de reserve Onderwijshuisvesting Primair Onderwijs (PO) (algemeen) bedraagt voor 2018 € 4,0 miljoen. De hoogte van de onttrekking is gebaseerd op de sloop van twee schoolgebouwen voor een bedrag van € 2,9 miljoen, uitgaven in achterstallig onderhoud van € 0,6 miljoen en bijdragen in de huurvergoeding van in totaal € 0,5 miljoen.

Reserve VVE
De begrote onttrekking uit de reserve Voorschoollokalen (€ 0,3 miljoen) heeft in 2018 niet plaatsgevonden. In verband met lagere besteding zijn de benodigde middelen voor het realiseren van voorschoollokalen uit het exploitatiebudget gedekt.

Reserve Binnenklimaat
In dit programmaonderdeel zijn de reserves Binnenklimaat en Onderwijshuisvesting PO komen te vervallen. Het saldo van de reserve Binnenklimaat van € 0,7 miljoen is vrijgevallen. Het saldo van de reserve Onderwijshuisvesting PO van € 1,8 miljoen is ook vrijgevallen en direct toegevoegd aan de reserve Onderwijshuisvesting PO (algemeen). Deze middelen worden aangewend voor sloop en achterstallig onderhoud van schoolgebouwen.

Beleidskaders

- Verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs Amsterdam 2018;
- De Lerarenagenda 2016-2018 Amsterdam;
- Overkoepelende Huisvestingsplannen voor onderwijshuisvesting;
- Vierjarig regionaal plan voortijdig schoolverlaten en jongeren in kwetsbare positie RMC regio 21;
- De Amsterdamse MBO-Agenda 2017-2018;
- Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam 2014;
- Eén voorziening voor alle Amsterdamse peuters – beleidsplan peutervoorzieningen 2018-2020;
- Plan Gezonde Schoolgebouwen 2015-2018;
- Koers 2020-2025;
- Beleidsbrief 'Stadsscholen020' 2016-2018.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Het ontbreekt aan voldoende, geschikte en/of betaalbare locaties om nieuwe schoolgebouwen te ontwikkelen. Dit is nodig om het aanbod van onderwijsplekken goed aan te laten sluiten bij de vraag.	We werken gemeentebreed en integraal aan de realisatie van Koers 2025 waarbij een belangrijk aspect is het beschikbaar hebben van voldoende en passende maatschappelijke voorzieningen. Bij gebiedsontwikkelingen en herinrichting van gebouwen wordt nadruk gelegd op de noodzaak van onderwijsvoorzieningen.
2. De groei van Amsterdam en het intensieve gebruik van de stad leidt tot een enorme bouwvraag en daarmee druk op de bouwmarkt. Dit kan gevolgen hebben voor de aanbestedingen.	Er vindt een onderzoek plaats naar deze tendens en we zoeken naar oplossingsrichtingen om stagnatie van bouwopgaven te voorkomen.
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Onvoldoende financiën voor voorschoolse educatie op peutervoorzieningen en bestrijding achterstanden in het primair onderwijs door bezuinigingen van het Rijk op de onderwijsachterstandsmiddelen.	Actieve lobby met partners (onder andere G4, VNG, PO-raad, branche kinderopvang). Deze lobby heeft er toe geleid dat de voorgenomen korting later is doorgevoerd en lager is uitgevallen dan voorzien.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Voor- en vroegschoolse educatie	27.000.000	25.877.462
2. Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam en leraren agenda en MBO-agenda	31.600.000	35.293.037
3. Onderwijshuisvesting	222.400.000	102.494.168

1. Voor- en vroegschoolse educatie
De gemeente heeft subsidie verleend aan kinderopvanglocaties die erkend zijn als voorschool en

daarmee voldoen aan de hoge Amsterdamse kwaliteitsstandaard. Amsterdam maakt het mogelijk dat zowel doelgroep- als niet-doelgroepkinderen deelnemen.

2. Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam en leraren agenda en MBO-agenda

We investeren fors in het onderwijs. Daarvoor stelden we samen met het Amsterdamse onderwijsveld een uitgebreid en divers pakket aan voorzieningen op. Waar het beter kan, werken we aan doorontwikkeling en nieuwe voorzieningen. Het gaat om bijvoorbeeld:

- Het verbeteren van gelijke kansen;
- De voorziening voor onderwijsondersteunend personeel (conciërges);
- Het verbreden van de mogelijkheden voor nieuwkomers in reguliere kleuterklassen.

Met de Amsterdamse lerarenagenda Primair Onderwijs (PO) en Voortgezet Onderwijs (VO) heeft de gemeente samen met alle betrokken partijen de professionaliteit van leraren en de kwaliteit van de scholen versterkt. Met subsidies voor de lerarenbeurs en de scholenbeurs stimuleren we dit extra. Deze agenda is opgezet met hulp van alle scholen, schoolleiders, bestuurders en leraren en de schoolbestuurlijke koepels voor PO en VO (BBO en OSVO).
Met de MBO-agenda willen we met alle betrokken partijen de professionaliteit van leraren en de kwaliteit van teams (via scholenbeurzen) versterken. Met deze subsidies geven we hierin een extra stimulans. Daarnaast biedt deze agenda de mbo-instellingen de mogelijkheid om subsidie aan te vragen. Die subsidie is voor projectplannen die zich richten op een succesvolle schoolloopbaan voor jongeren en een betere aansluiting tussen het mbo en de arbeidsmarkt. Door het grote aantal aanvragen voor deze voorzieningen is het subsidieplafond tussentijds verhoogd. Dit is niet verwerkt in de subsidiestaat.

3. Onderwijshuisvesting

De gemeente Amsterdam stelt aan de schoolbesturen middelen beschikbaar voor de uitvoering van onderwijshuisvestingprogramma's. De gemeente investeert in huisvesting scholen en nieuwe scholen, uitbreiding, vervangende huisvesting, tijdelijke huisvesting. Daarnaast ontvangen schoolbesturen ook middelen voor:

- Huurvergoedingen;
- Doorlopende verplichtingen (verzekeringen, belastingen);
- Voorzieningen onder de € 100.000 (conform de beleidsnota AWA moeten investeringen onder de € 100.000 ten laste van de exploitatie gebracht te worden);
- VLOA-regeling;
- Klokurenvergoedingen;
- Spoedaanvragen (onder andere asbestsaneringen);
- Programma schoolpleinen.

Het aangevraagde bedrag aan investeringen wordt in het aanvraagjaar in de begroting opgenomen. De realisatie hiervan vindt in meerdere, latere jaren plaats. Dit verklaart voor een deel het verschil tussen de begroting en de realisatie in 2018. Daarnaast is de uitvoering van aantal bouwprojecten vertraagd door vertraging in gebiedsontwikkeling en de druk op de bouwmarkt. Dit betreft onder andere de volgende grote projecten: AICS II, Fons Vitae, Cartesius II, Orion college Zuid, Comenius Lyceum en Kentalis Signis.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5.2 Kwetsbare huishoudens

Brede, samenhangende ondersteuning organiseren voor de meest kwetsbare huishoudens die niet of beperkt zelfredzaam zijn.

Belangrijke ontwikkelingen

Met Samen DOEN heeft de gemeente zich de afgelopen jaren ingezet voor de meest kwetsbare huishoudens in de stad. Voor mensen die vaak te maken hebben met problemen op verschillende gebieden: opvoeding, wonen, financiën, gezondheid enzovoort. Om deze huishoudens goed te ondersteunen is er samenhangende, eenduidige, domein-overstijgende en deskundige ondersteuning en zorg nodig. Samen DOEN is een algemene tweedelijnsvoorziening en niet algemeen toegankelijk voor Amsterdammers, zoals de andere wijkteams. In de manier van werken van Samen DOEN zijn maatschappelijke doelstellingen zoals participatie en het bieden van passende zorg en ondersteuning en het zorgdragen voor veiligheid samengebracht.

Samen DOEN had in 2018 te maken met onderstaande ontwikkelingen:

- Professionalisering en gereedmaken van medewerkers om kwetsbare Amsterdamse huishoudens effectief te ondersteunen;
- De ondersteuning aan Amsterdamse huishoudens vanuit Samen DOEN in samenhang met de andere wijkteams en netwerken meer vorm gegeven;
- Eind 2018 is het bestuurlijke besluit genomen om de managementtaken van de Samen DOEN-teams uit te besteden aan het samenwerkingsverband van Samen DOEN-aanbieders per 1 april 2019. Het samenwerkingsverband bestaat uit Maatschappelijke dienstverlening (Madi), MEE Amstel en Zaan, HVO Querido, Het Leger des Heils, Spirit en Altra.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **B**

Kwetsbare huishoudens worden zelfredzaam.
Kwetsbare Amsterdamse huishoudens die kampen met multiproblematiek worden bereikt zodat zij de nodige zorg en ondersteuning krijgen. In de kern gaat het in de ondersteuning om het vergroten van hun zelfredzaamheid.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1.	Aantal kwetsbare huishoudens dat Samen DOEN per jaar bereikt.	1.900 (2014)	2.877	3.250	3.072

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Het aantal aangemelde huishoudens is gedaald doordat de Jeugdbescherming minder huishoudens aanmeldde. De aanmeldingen door de Jeugdbescherming daalden met 54% van 214 in 2017 naar 98 in 2018. De oorzaak is dat de Jeugdbescherming nu zelf over gespecialiseerde zorg beschikt, in plaats van Samen DOEN. Het aantal aanmeldingen door Ouder- en Kindteams (OKT) steeg naar 112, door Veilig Thuis naar 210, en het aantal aanmeldingen door professionele derden daalde naar 278. De klanten zitten relatief lang in de caseload vanwege de problematiek.

Doel 2 — Activiteiten: A B C

Huishoudens met complexe problemen worden multidisciplinair ondersteund.
Multiproblematiek vraagt om een geïntegreerde aanpak (over de verschillende leefdomeinen heen) zodat kinderen en ouders effectievere zorg en ondersteuning krijgen en een lagere inzet hiervan kan worden gerealiseerd en de zelfredzaamheid van de betreffende huishoudens kan worden vergroot.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Jaarlijks percentage kwetsbare huishoudens die Samen DOEN ondersteunt en die op vier of meer leefdomeinen van de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) problemen heeft.	64%	75%	85%	80%
2.2	Aantal leefdomeinen waarop bij kwetsbare huishoudens bij een 1- meting een verbetering van 6% of hoger te zien is op de ZRM (maximaal 11 leefdomeinen).	5	9	4	Geen data i.v.m. nieuwe ZRM

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De invoering van de vernieuwde Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) heeft de betrouwbaarheid van de data beïnvloed. De ZRM brengt de vraag en de mate van zelfredzaamheid van de cliënt in kaart. Het is niet mogelijk daar momenteel een betrouwbare score op te geven. Veel klanten beschikken over een oude ZRM en de dossiers van nieuwe klanten met een nieuwe ZRM zijn veelal nog niet afgesloten. In de ZRM zijn elf leefdomeinen opgenomen zoals wonen, schulden en inkomen.

Doel 3 — Activiteiten: B C D

Stapeling van problemen en inzet van zorg voorkomen en daarmee zorg effectiever en goedkoper maken.
Met een regiecheck vooraf, het duidelijk beleggen van de regie en de korte lijnen met verschillende disciplines in het team kunnen huishoudens effectiever worden ondersteund en kan (onnodige) stapeling van zorg worden tegengegaan.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage huishoudens waarvoor opschaling nodig is naar de gecertificeerde instellingen of stedelijke escalatietafel.	5%	3%	5%	4%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Samen DOEN-teams zijn multidisciplinair en hanteren de werkwijze 1 huishouden, 1 plan, 1 generalist. Hierdoor wordt alle problematiek binnen een huishouden in kaart gebracht. Dit wordt samen met het huishouden gedaan aan de keukentafel. De generalist kan alle hulpvragen meenemen naar zijn team en daar hulp inschakelen als dat nodig is. Dit maakt korte lijnen met verschillende disciplines mogelijk. Er wordt altijd een regiecheck gedaan door het Centraal Aanmeld Team voordat de casus wordt verdeeld in een team en de regie wordt opgepakt door een teamlid van Samen DOEN.

Activiteit A — Doelen: 1 2

Eigen kracht versterken door inzet netwerk, professionele ondersteuning en houding medewerker.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	De mate waarin het huishouden zelf en/of netwerk een ondersteuningsplan uitvoert.	35 (2014)	41%	40%	39%

Activiteit B — Doelen: 1 2 3

Toepassen van 1 plan, 1 huishouden, 1 regisseur en 1 budget.

Activiteit C Doelen 2 3

Sturen op tijdige overdracht van huishoudens van en naar wijkzorg en Ouder- en Kindteams.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Percentage huishoudens dat via professionele derden instroomt in Samen Doen.	n.v.t.	34	35	32

Activiteit D Doelen 3

Signaleren knelpunten in uitvoering zorg en in beleid, bevorderen van oplossingen.

Activiteit E Doelen 3

Inzetten van geschikte specialistische (jeugd) zorg via verwijzen en beschikken.

Verbonden partij(en)

Wij hebben bij dit onderdeel geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.2	**Baten** -	**Lasten** 4,8

Kwetsbare huishoudens

Baten -
Lasten 4,8

De doelstellingen en activiteiten zijn nagenoeg conform uitgevoerd. Eind 2018 is het bestuurlijke besluit genomen over Samen DOEN, waarbij managementtaken worden overgeheveld naar de samenwerkende instellingen per 1 april 2019. Hierbij is gekozen voor een overgangsperiode van twee jaar, 2019 en 2020. Er komt een flexibele en lichte organisatievorm zodat de overgangsperiode gebruikt kan worden voor ontwikkeling. En voor de verkenning van mogelijke andere organisatiestructuren in de toekomst, in samenhang met de andere wijkteams.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	0,1	-	-	-	-
Lasten	4,7	4,9	4,9	4,8	-0,1
Saldo van baten en lasten	**-4,6**	**-4,9**	**-4,9**	**-4,8**	**0,1**
Onttrekking reserves	0,5	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,5**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 5.2	**-4,1**	**-4,9**	**-4,9**	**-4,8**	**0,1**

Bij zowel de baten en de lasten zijn de afwijkingen in dit programmaonderdeel lager dan € 0,2 miljoen en worden daarom niet nader toegelicht.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel zijn reserves en voorzieningen niet van toepassing.

Beleidskaders

- Het stedelijk programma Samen DOEN;
- De Ontwikkelopgave Samen DOEN 2016;
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal domein 2015-2018;
- Koersbesluit Om het Kind.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Calamiteiten die zich voordoen bij Samen DOEN.	Samen DOEN werkt samen met alle gespecialiseerde jeugdzorgorganisaties, zorgorganisaties en welzijnsorganisaties die mogelijk betrokken zijn bij een casus. Er is een heel nauwe samenwerking met Veilig Thuis, OKT en de gecertificeerde instellingen voor de veiligheid van kinderen en het creëren van een sluitende keten.
2. De druk op Samen DOEN-medewerkers neemt toe, vooral bij de SKJ-geregistreerden (stichting kwaliteitsregister jeugd).	Caseload wordt gemonitord. Zo nodig trekken we extra medewerkers met een SKJ- registratie aan voor de Samen DOEN-teams.
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Door positionering en beperkte omvang van de Samen DOEN teams wordt een deel van de doelgroep niet of niet tijdig bereikt.	Afspraken met OKT en Wijkzorg over oppakken doelgroep vanuit eerste lijn. Goede externe communicatie over Samen DOEN en haar opdracht.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.5.3 Jeugd en jeugdzorg

Hulp bieden aan jonge kinderen, jongeren en hun ouders.

Belangrijke ontwikkelingen

Regionale specialistische jeugdhulp

In januari 2018 is er een nieuwe werkwijze binnen de (hoog)specialistische jeugdhulp van start gegaan. Deze is ontwikkeld met dertien regiogemeenten. In deze werkwijze wordt de hulp zoveel mogelijk in en vanuit de directe omgeving van het kind georganiseerd. We kijken goed naar de omstandigheden en problematiek van een jeugdige en zoeken naar oplossingen die aansluiten bij zijn of haar leefwereld. Specialistische jeugdhulp is regionaal ingekocht met de focus op het bereiken van resultaten. Het inrichten van de administratieve processen bij hulpaanbieders, verwijzers en gemeenten heeft in het eerste half jaar veel tijd en energie gekost. In de zomer werd duidelijk dat over 2018 een flinke overschrijding dreigde. Dit werd niet alleen door landelijke ontwikkelingen veroorzaakt, maar ook doordat jeugdigen meer dan verwacht werden verwezen naar hulp met hoge tarieven. In de tweede helft van 2018 hebben we met de Ouder- en Kindteams, Samen DOEN en de gecertificeerde instellingen (GI's) afspraken gemaakt om deze trend om te buigen. Samen met aanbieders hebben we maatregelen genomen om de overschrijding te beheersen. Voor de jeugdbegroting 2018 is dit slechts gedeeltelijk gelukt.

Stichting Ouder- en Kindteam Amsterdam

In 2018 hebben we gewerkt aan de omvorming van de joint venture Ouder- en Kindteams Amsterdam (OKT) tot stichting (volgens het Amsterdamse Deelnemingenbeleid). In deze organisatievorm kan het OKT zich effectiever en efficiënter richten op zijn primaire taken: het bieden van laagdrempelige passende ondersteuning aan ouders, jongeren en kinderen, die aansluit op de specifieke behoefte in de gebieden. Inhoudelijke en financiële sturing op de opdracht door de gemeente is hierdoor vereenvoudigd.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: A B D

Meer jeugdigen groeien psychosociaal gezond op.
We werken aan de verbetering van de psychosociale gezondheid van jeugdigen door te werken aan preventie en ondersteuning vanuit de Ouder- en Kindteams (OKT) en snel en effectief specialistische jeugdhulp in te zetten als dat nodig is.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage jeugdigen met psychosociale problemen.	16% (2013)	12,7%	14%	13,1%
1.2	Percentage jongeren met een delict voor de rechter.	4,35% (2012)	2,9%	2,5%	Wordt niet meer gemeten
1.3	Percentage jongeren met jeugdhulp (alle jongeren tot 18 jaar).	7,9% (2015)	10,3%	12,0%	volgt in mei vanuit CBS
1.4	Percentage jongeren met jeugdbescherming (alle jongeren tot 18 jaar).	1,2% (2015)	0,9%	1,0%	volgt in mei vanuit CBS
1.5	Percentage jongeren met jeugdreclassering (alle jongeren van 12 tot 23 jaar).	0,9% (2015)	0,7%	0,8%	volgt in mei vanuit CBS

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Uit de meest recente cijfers van de jeugdgezondheidszorg van de GGD (schooljaar 2016/2017) blijkt dat er bij circa 13,1% van de jeugdigen in de basisschoolleeftijd een verhoogde kans is op sociaal-

emotionele problemen. Dit is een zeer lichte stijging ten opzichte van een jaar eerder en lager dan verwacht.
De indicator percentage jongeren met een delict voor de rechter (1.2) betrof een landelijke indicator die voorheen gerapporteerd werd in de tweejaarlijkse rapporten 'Kinderen in Tel' van het Verwey-Jonkerinstituut. Een recent cijfer is niet beschikbaar.
Het percentage jongeren met jeugdbescherming of jeugdreclassering is afgenomen ten opzichte van 2017 en is lager dan verwacht. Voor jeugdreclassering is het een landelijke trend, die gelijk opgaat met de afname van de geregistreerde jeugdcriminaliteit. De afname in de jeugdbescherming heeft naast de inzet op preventie ook met capaciteitsproblemen te maken.
Het aantal jongeren met jeugdhulp is gestegen. Anders dan voorgaande jaren is deze stijging vooral te verklaren door een stijging in de specialistische jeugdhulp. Het Ouder- en Kindteam bereikte minder jeugdigen met jeugdhulp dan in 2017.

Indicatoren 1.3 tot en met 1.5 betreffen landelijke indicatoren die twee keer per jaar verzameld worden door het CBS. Cijfers over kalenderjaar 2018 verschijnen naar verwachting in mei 2019.

Doel 2 — Activiteiten: **A** **B** **C**

Meer jeugdigen groeien op in een veilige en positieve gezins- en thuissituatie.
We werken aan een veilige en positieve gezins- en thuissituatie door in te zetten op opvoedondersteuning, laagdrempelige hulp van Ouder- en Kindteams én meer intensieve gezinsbegeleiding vanuit de Samen DOEN-teams of jeugdbescherming.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aantal (machtigingen) uithuisplaatsingen.	630 (2014)	337	320	318
2.2	Kinderen in uitkeringsgezin (= % kinderen tot 18 jaar).	14,47% (2012)	13,86%	-	13,4% (2017)
2.3	Percentage achterstandsleerlingen (4 t/m 12 jarigen).	22,51% (2012)	onbekend	-	Wordt niet meer gemeten

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Het aantal jeugdigen dat met een machtiging van de kinderrechter uit huis wordt geplaatst is licht gedaald. Toch zijn er meer jeugdigen in een verblijfsvoorziening terecht gekomen. Kennelijk ging het vaker om een vrijwillige uithuisplaatsing.
Indicatoren 2.2 en 2.3 betreffen landelijke indicatoren. Indicator 2.3 wordt niet langer gemeten.

Activiteit A — Doelen: **1** 2

Ouder- en Kindteams bekostigen en zorgen dat deze teams jeugdhulp goed uitvoeren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage bereik van jeugdigen door jeugdgezondheidszorg.	98% (2014)	99%	95%	99%
A.2	Aantal jeugdigen/ouders met opgroei- en opvoedondersteuning en jeugdhulp door het Ouder- en Kindteam.	11.770 (2015)	-	n.n.b.	14.790
A.3	Aantal beschikte jeugdhulpvoorzieningen.	14.574 (2015)	13.772	14.000	11.108

Activiteit B — Doelen: **1** 2

Inkoopafspraken maken met jeugdhulpaanbieders en deze in de gaten houden en bijsturen.

Activiteit C — Doelen: 2

Inkoopafspraken maken met aanbieders over de begeleiding van risicogezinnen en jeugdbescherming.

Activiteit D — **Doelen 1**

Afspraken maken met aanbieders over de kwaliteit van de zorg voor jeugd.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Percentage cliënten specialistische jeugdhulp dat een significante verbetering ervaart.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Verbonden partij(en)

Er waren in 2018 geen verbonden partijen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.3	**Baten** 2,0	**Lasten** 327,6

Individuele Jeugdhulpvoorzieningen

Baten -
Lasten 192,5

In 2018 zijn de nieuwe contracten voor de regionale specialistische jeugdhulp, inclusief dyslexie, ingegaan. Bij de regionale specialistische jeugdhulp (€ 139,4 miljoen voor specialistische jeugd GGZ; (groeps)behandeling en verblijf (L)VB (licht verstandelijke beperking); pleegzorg en jeugdzorg met verblijf en € 1,9 miljoen voor dyslexie) gaat het om zorg in natura op grond van een verwijzing. Daarnaast worden middelen ingezet voor de jeugdbescherming en –reclassering, die door gecertificeerde instellingen wordt geleverd (€ 29,4 miljoen). Plus middelen voor de geleverde specialistische jeugdhulp door buiten-regionale en landelijke, door de VNG gecontracteerde, instellingen (€ 12,3 miljoen), persoonsgebonden budgetten (€ 7,3 miljoen) en overige verleende en gedeclareerde jeugdhulp (€ 2 miljoen).
In maart heeft de taskforce innovatieprojecten gerapporteerd over de aanpak om de wachttijden bij de jeugdhulpaanbieders terug te dringen, vooral bij de verblijfsvoorzieningen. Het aantal jeugdigen dat te lang moet wachten is in 2018 gedaald. Dit is zowel te danken aan de aanpak, als aan de mogelijkheden van de nieuwe werkwijze in de regionale jeugdhulp. Tegelijk is het aantal jeugdigen met een verblijfsvoorziening gestegen. Dit is een ongewenste trend waarvoor we maatregelen hebben genomen.

Jeugdwelzijn (Activiteit A, B, C en D)

Baten 1,2
Lasten 41,4

Onderdeel van dit product zijn de uitgaven voor de apparaatslasten van de afdeling jeugd (onder andere salarislasten en materieelbudget). In 2018 is hieraan € 10,7 miljoen uitgegeven. De overige uitgaven binnen dit product zijn

- kosten voor kinderopvang met een sociaal-medische indicatie (€ 5,4 miljoen; kosten van kinderopvang voor kinderen wier ouder(s) kampen met lichamelijke, medische of sociale problemen);
- de bijdrage van jeugd aan het Stedelijk Jeugd- en Jongerenwerk voor € 2,7 miljoen;
- de kosten van het regionaal ondersteuningsteam € 0,8 miljoen;
- de bijdrage van jeugd aan het Preventief Interventie Team (PIT) (€ 0,8 miljoen).

Algemene jeugdvoorzieningen

Baten 0,8
Lasten 93,8

In de gemeente Amsterdam zijn 22 Ouder- en Kindteams (OKT) actief. Het personeel dat in deze teams werkt (300 fte) werd tot en met einde 2018 door de gemeente ingekocht bij 13 zorginstellingen. De gemeente Amsterdam heeft hier in 2018 € 34,6 miljoen aan besteed. De jeugdgezondheidszorg is onderdeel van de Ouder- en Kindteams en wordt geleverd door personeel van de GGD. Dit wordt betaald door de afdeling Jeugd (€ 19,7 miljoen in 2018). Overige kosten van de Ouder- en Kindteams zijn huisvestingskosten en de lasten van het programmateam Ouder- en Kindteams. Deze bedroegen in totaal in 2018 € 3,6 miljoen.
Het bereik van de jeugdgezondheidszorg in de Ouder- en Kindteams is in 2018 onverminderd hoog (99%), hoger dan het streefcijfer. Het bereik van de opvoedondersteuning en de jeugdhulp van het OKT (14.790) is gedaald ten opzichte van 2017. De invoering van nieuwe manier van inkopen heeft veel tijd gekost waardoor minder tijd beschikbaar was voor het bereiken van nieuwe groepen klanten.
Het aantal beschikte voorzieningen is gedaald. Dit is een gevolg van de nieuwe werkwijze in de specialistische jeugdhulp, waarbij voortaan één hoofdaannemer gefinancierd wordt om het resultaat te behalen (geformuleerd in één zogenaamde segment-profiel-intensiteitcombinatie (SPIC)).

De bijdrage aan de Samen DOEN-teams van het programmaonderdeel jeugd en jeugdzorg bedroeg in 2018 € 5,5 miljoen. Voor dit bedrag is bij zeven zorginstellingen personeel ingekocht, dat werkt in de Samen DOEN-teams. Overige uitgaven binnen dit product zijn voor opvang en begeleiding van zwerfjongeren en tienermoeders (€ 9,0 miljoen), en voor preventief aanbod jeugd (€ 12,3 miljoen).

Met de start van schooljaar 2018/2019 is ook de nieuwe werkwijze Specialistische Jeugdhulp op het Speciaal Onderwijs (SJSO) van start gegaan als algemene voorziening (€ 8,7 miljoen). Daardoor worden de kansen voor kinderen op het speciaal onderwijs vergroot en bureaucratie verminderd. De eerste maanden van schooljaar 2018/2019 heeft de gewenste afname van het aantal verwijzingen naar specialistische jeugdhulp buiten de school, zich minder voorgedaan dan verwacht. We hebben de besturen van de scholen, zorgaanbieders en verwijzers duidelijk en opnieuw verteld dat de specialistische jeugdhulp op school altijd voorgaat en er alleen in uiterste gevallen een verwijzing mag plaatsvinden. Met de schoolbesturen is afgesproken dat zij per school analyseren welke verwijzingen nu nog worden gedaan naast de hulp die al op school aanwezig is. Zij denken mee over de manier waarop de daling tot stand moet komen. Ook met verwijzers en zorgaanbieders wordt gesproken over de gewenste trend die de gemeente wil zien om deze wijze van hulp in combinatie met onderwijs te versterken.

We hebben een integraal programma vastgesteld voor de doelgroep kwetsbare jongvolwassenen in de overgang naar volwassenheid (18-/18+). Het programma heeft tot doel om knelpunten, die ontstaan omdat systemen en regelgeving niet op elkaar aansluiten, op te lossen en de samenwerking tussen de diverse domeinen te verbeteren. Deze zijn voor jongvolwassenen van belang om te participeren in de samenleving. Zo hebben we het afgelopen jaar de samenwerking verbeterd van het ondersteunende jeugdteam op de mbo-colleges en het jongerenloket, zodat jongvolwassen ook werkelijk aankomen bij het jongerenloket wanneer ze niet meer op school zitten. We hebben de mogelijkheid gecreëerd dat jongvolwassenen als ze 18 worden de GGZ-hulp (Geestelijke Gezondheidszorg) kunnen voortzetten. Dit hebben we gedaan door de barrière van het drempelbedrag in de zorgverzekeringswet weg te nemen, en eraan bij te dragen dat met jongvolwassenen tijdig het gesprek wordt aangegaan over hun toekomst.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	1,4	0,7	0,7	2,0	1,3
Lasten	283,6	274,0	289,5	327,6	38,2
Saldo van baten en lasten	**-282,2**	**-273,3**	**-288,7**	**-325,6**	**-36,9**
Onttrekking reserves	1,0	-	-	-	-
Toevoeging reserves	1,0	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 5.3	**-282,2**	**-273,3**	**-288,7**	**-325,6**	**-36,9**

Het programmaonderdeel Jeugd en Jeugdzorg heeft ten opzichte van de begroting een negatief resultaat van € 36,9 miljoen.

Baten

De baten zijn € 1,3 miljoen hoger dan begroot. Dit is als volgt opgebouwd:

- Hogere bijdrage van € 0,5 miljoen van vier MBO-colleges voor extra inzet van adviseurs Ouder Kind Team op hun scholen in Amsterdam. Hier staan ook hogere lasten tegenover;
- Hogere baten van € 0,4 miljoen door hogere bijdragen van deelnemende regiogemeenten om de meerkosten te dekken die ontstaan door inzet van capaciteit van het Regionaal Ondersteunings Team (ROT). Hier staan ook hogere lasten tegenover;
- Hogere baten van € 0,2 miljoen door ontvangen huurvergoedingen van particuliere organisaties die vaak al langere tijd gebruik maken van ruimte in Ouder Kind Centra;
- Overige kleinere afwijkingen van per saldo € 0,2 miljoen aan hogere baten.

Lasten

De lasten zijn op het onderdeel Jeugd en Jeugdzorg € 38,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- De hogere uitgaven van € 38,3 miljoen door stijging van het aantal cliënten en zwaardere verwijzing van zorg. In het nieuwe stelsel specialistische jeugdhulp verwijzen de OKT's vaker dan verwacht naar duurdere jeugdzorg. Dit komt doordat er een te groot gat lijkt te bestaan tussen de tarieven van het lichtere zorgsegment B en het duurdere zorgsegment C. Daarnaast krijgen kinderen steeds later een WLZ-indicatie waardoor de zorg langer vanuit de jeugdwet moet worden betaald.
  In 2018 is de specialistische jeugdhulp afgerekend op basis van werkelijke kosten en niet conform de contractueel overeengekomen zorgtarieven. Als deze afspraak niet met de zorgaanbieders was gemaakt, dan zou de overschrijding dit jaar circa € 23,4 miljoen hoger zijn. Een specifiek onderdeel van de overschrijding betreft € 7,7 miljoen binnen de Individuele Betaal Opdrachten (IBO's). Dit zijn betalingen aan instellingen die vóór 2018 een contract hadden, maar na 1 januari 2018 niet. We moeten zorgcontinuïteit bieden aan kinderen die op 31 december 2017 in zorg waren. Over de mogelijke overschrijding hebben we de raad meerdere malen middels brieven geïnformeerd, voor het laatst met de brief van 18 december 2018. In het voorjaar worden na ontvangst van de productieverklaringen de teveel betaalde bedragen aan de zorgaanbieders terug gevorderd;
- Hogere lasten van € 0,5 miljoen door extra inzet van adviseurs Ouder Kind Team op verzoek van vier MBO-colleges in Amsterdam. Hier staan ook hogere baten tegenover. Deze kosten werden door de scholen vergoed;
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen vanwege extra capaciteitsinzet van het Regionaal Ondersteunings Team (ROT). Hier staan ook hogere baten tegenover. Deze kosten werden door de aanvragende regiogemeenten vergoed;
- Lagere lasten van € 0,9 miljoen voor de pilot wachttijden Gecertificeerde Instellingen. De raad heeft in 2016 € 3,0 miljoen beschikbaar gesteld vanuit de vrijval Noodfonds Zorg, Werk en Jeugdzorg voor de pilot, te besteden in 2017 en 2018. De eerste signalen over de resultaten

van de pilot zijn positief, maar er is meer tijd nodig om het project volledig af te ronden en de resultaten scherper te krijgen. Daarom wordt € 0,9 miljoen via de reserve overhevelingen incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen door een extra subsidie voor het jongerenwerk. Door het schietdrama op Wittenburg, in januari 2018 is, na aanvankelijke crisisbeheersing, het jongerenwerk geïntensiveerd en is in augustus een jongerencentrum geopend op de Grote Wittenburgerstraat;
- Lagere lasten van in totaal € 0,4 miljoen doordat enerzijds de doelstelling van de basisscholen in Nieuw-West om gezamenlijk diverse activiteiten voor de jongeren te organiseren nog niet is behaald (€ 0,2 miljoen) en er anderzijds minder aanvragen zijn binnengekomen voor maatschappelijke initiatieven jeugd (€ 0,2 miljoen);
- Overige kleinere afwijkingen van per saldo € 0,1 miljoen lagere lasten.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel zijn er geen afwijkingen in de reserves en voorzieningen ten opzichte van de begroting.

Beleidskaders

- Jeugdwet;
- Verordening Zorg voor de Jeugd Amsterdam;
- Inkoopstrategie specialistische jeugdhulp jeugdregio's Amsterdam-Amstelland en Zaanstreek-Waterland.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Zorgcontinuïteit vanaf 18 jaar tot 23 is onvoldoende gewaarborgd. Risico's: ■ Eigen risico kan leiden tot zorgmijding (uitval); ■ Voortijdige schoolverlaters zijn kwetsbaar; ■ Het ontbreekt aan een integrale aanpak; ■ Hulp en zorg wordt niet altijd gecontinueerd bij 18; ■ Tekort aan beschikbare woonplekken voor kwetsbare jongeren; ■ Schuldenproblematiek	■ Het risico van het eigen risico is weggenomen door hiervoor met Fonds bijzondere noden Amsterdam (FBNA) en jeugdhulpaanbieders tot een oplossing te komen waarbij het eigen risico wordt gefinancierd; ■ Wanneer jongvolwassen uit het schoolsysteem vallen, laten we ze niet los, totdat de zij ingeschreven en geholpen zijn via het Jongerenpunt; ■ Integraal programma ' overgang naar volwassenheid 16-27' is vastgesteld; ■ Risico is verminderd. Hulp ondersteuning kan worden voortgezet na het 18de jaar door verbinding aan te gaan tussen de jeugd en zorg; ■ Blijft een risico maar is wel onderdeel van het programma Huisvesting Kwetsbare Doelgroepen; ■ Risico is niet te voorkomen. We zoeken innovatieve oplossingen, samen met jongvolwassenen, om schulden te voorkomen.
2. De ingezette hulp wordt niet snel (en dus minder effectief) ingezet door wachttijden en onvoldoende samenwerking tussen organisaties onderling.	In 2018 is het nieuwe stelsel specialistische jeugdhulp van start gegaan. In dit stelsel waren geen financiële beperkingen voor de start van zorg en daardoor zijn de wachttijden in 2018 omlaag gegaan.
3. De onveiligheid van jeugdigen wordt te laat gesignaleerd en er wordt te laat ingegrepen.	In 2019 is landelijk de verbeterde meldcode ingegaan. Lokale teams hebben zich hier in 2018 op voorbereid. Contractmanagers zijn geïnformeerd over de Meldcode, dit is onderdeel van contractgesprekken. Veilig Thuis heeft een sterkere radarfunctie gekregen. Lokale teams, gecertificeerde instellingen, Veilig Thuis en De Blijf Groep zijn intensiever gaan samenwerken op het onderwerp Kindveiligheid. Volwassen GGZ wordt getraind in alertheid voor de ouderrol, betere aansluiting op lokale teams en gebruik meldcode. Voor onderwijs is een conferentie risicovol ouderschap georganiseerd.

Actuele risico's	Maatregelen
4. Instellingen gaan failliet als gevolg van de marktwerking binnen het jeugdhulpstelsel, waardoor er wachttijden kunnen ontstaan.	Dit risico heeft zich niet voorgedaan. Er zijn geen gecontracteerde instellingen voor specialistische jeugdhulp failliet gegaan.
5. Het financieren van de specialistische jeugdhulp in speciaal onderwijs kan niet worden opgevangen door de te verwachte vermindering van beschikkingen bij pgb en specialistische jeugdhulp.	Uit de monitor over de eerste paar maanden is gebleken dat nog niet de gewenste afname in beschikkingen te zien is. Vergelijking met 2017 moet echter nog worden gemaakt en de werkwijze is net van start gegaan. Beheersmaatregelen voor nu zijn het analyseren van de beschikkingen en die vergelijken met 2017. Met de schoolbesturen target afspreken voor vermindering van beschikkingen als de analyse hier aanleiding toe geeft. Cijfers van de zorgaanbieder worden half februari verwacht en dan is pas zichtbaar hoeveel kinderen zijn geholpen binnen het SJSO over de eerste maanden.
6. In 2018 is met 35 aanbieders segment C specialistische jeugdhulp afgerekend op werkelijke kosten. Instellingen hebben gefactureerd op basis van gecontracteerde tarieven. Dit betekent dat deze instellingen het verschil tussen de gefactureerde zorg en de werkelijke kosten van de geleverde zorg terug moeten betalen aan de 14 regiogemeenten. Het risico bestaat dat instellingen niet over genoeg liquide middelen beschikken om dit bedrag in de eerste helft van 2019 terug te betalen.	Indien nodig zal met elk van de 35 aanbieders een afspraak worden gemaakt over gespreide terugbetaling.

Opgetreden risico's	Maatregelen
1. Het loslaten van budgetplafonds in de specialistische jeugdhulp leidt tot overschrijding van het begrote budget.	Dit risico heeft zich daadwerkelijk voorgedaan. Door het nieuwe stelsel duurde het tot mei om deze tendens vanuit monitorgegevens zichtbaar te maken. Daarna is door regiogemeenten en aanbieders aan beheersmaatregelen gewerkt.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Stichting Argan	314.356	311.176
2. Stichting Halt	125.205	123.475
3. Stichting vakantiedagkamp Agnes	90.431	90.431

1. Stichting Argan
Stichting Argan is een stedelijk centrum voor debat en dialoog over maatschappelijke thema's en actualiteiten.

2. Stichting Halt
Stichting Halt is een stichting die ouders en jongeren helpt om strafbaar gedrag te voorkomen en overlast terug te dringen.

3. Stichting vakantiedagkamp Agnes
Dit is een vakantiedagkamp voor Amsterdamse kinderen van 4-12 jaar oud.

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

3.5.4 Diversiteit

Amsterdam is een stad waar mensenrechten een fundamentele waarde zijn en waar diversiteit een kracht is. Het is een stad van veelheid en verschil. Iedereen moet kunnen zijn wie hij is, kunnen meedoen en kansen krijgen. We willen dat Amsterdammers elkaars geschiedenis kennen.

Belangrijke ontwikkelingen

Maatschappelijke ontwikkelingen en internationale spanningen hebben hun weerslag in de stad. Het maatschappelijk debat over uitsluiting en discriminatie verhardt. Daarbij neemt ook de behoefte aan dialoog en verbinding tussen groepen toe.

Discriminatie op de arbeidsmarkt is hardnekkig. Dit heeft gevolgen voor de emancipatie en participatie van groepen en voor de onderlinge verhoudingen in de stad.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: A C F

Meer Amsterdammers voelen zich verbonden met Amsterdam en met elkaar.
We faciliteren projecten en initiatieven die verbinding en dialoog stimuleren, en die uitdragen dat in Amsterdam iedereen zichzelf moet kunnen zijn. Mensenrechten zijn een middel om dialoog en begrip te bevorderen, onder andere in het onderwijs. Elke inwoner van de stad moet zichzelf kunnen zijn en in vrijheid keuzes kunnen maken. Mensen krijgen vertrouwen in een gedeelde toekomst als ze zich bewust worden van wat we als Amsterdammers delen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Het percentage personen dat zich verbonden voelt met Amsterdam (bron ABM).	83% (2015)	84,5% (in 2017 geen nieuwe BM)	85%	85%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Door de hele stad zijn initiatieven ondersteund. Zo zijn samen met organisaties in Amsterdam-West zeven dialoogbijeenkomsten voor burgers gehouden met als thema: het belang van mensenrechten in je dagelijks leven. Het doel was om de bewustwording over mensenrechten te bevorderen.

Toegankelijkheid van gebouwen en de fysieke omgeving voor alle Amsterdammers is één van de uitwerkingen van het thema mensenrechten. Voor deze toegankelijkheid is vanuit de portefeuille Zorg gewerkt aan het plan 'Amsterdam werkt aan Toegankelijkheid'. We hebben een gemeentelijke visie op gegevensverwerking ontwikkeld.

Doel 2 — Activiteiten: B

Minder Amsterdammers discrimineren en/of worden of voelen zich gediscrimineerd.
Discriminatie bestrijden waar ze het ergst is, met een overkoepelende benadering:
- tijdens het uitgaan, met de inzet van mystery guests en in overleg met de horeca;
- op de arbeidsmarkt, via Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt;
- in de openbare ruimte, met een accent op openbare orde en veiligheid.

Preventie op plekken waar de gemeente het verschil kan maken, samen met maatschappelijke partners en in samenwerking met het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA). Onder andere in het onderwijs met een stevig accent op versterking burgerschapsonderwijs en mensenrechteneducatie.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Het percentage personen van niet-westerse afkomst dat zich gediscrimineerd voelt (Bron: Veiligheidsmonitor).	28% (2013)	20%	20%	20%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De bestuursopdracht Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt is begin 2018 afgerond. Met de derde Voortgangsbrief is de raad geïnformeerd over de activiteiten en resultaten. Deze brief bevatte ook aanbevelingen voor de toekomst. In 2018 hebben we een Amsterdamse aanpak arbeidsmarktdiscriminatie 2019-2022 voorbereid, die zich richt op het voorkomen en het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie. Daarnaast hebben we aandacht besteed aan '21 maart', de internationale dag tegen racisme en discriminatie met activiteiten die op het Amsterdamse publiek waren gericht. Een nieuw accent is aandacht voor anti-zwart racisme. In samenwerking met De Rode Hoed Liefde is een serie discussiebijeenkomsten 'Skin Deep' georganiseerd.
Op basis van de ervaringen met de inzet van mystery guests om horecadiscriminatie aan te tonen, zijn in het najaar van 2018 de Beleidsregels handhaving deurbeleid en horecadiscriminatie aangescherpt.

Doel 3 — Activiteiten **C**

Meer Amsterdammers kennen de geschiedenis van de stad en de Amsterdammers.
Amsterdammers kennen zowel de mooie als de donkere kanten van de geschiedenis van de stad en haar inwoners. De kennis van elkaars geschiedenis en de geschiedenis van de stad verbindt mensen en geeft verdieping aan het besef van vrijheid en belang van mensenrechten. De gemeente stimuleert en verbindt organisaties (bijvoorbeeld de netwerken Slavernij) die op dit terrein initiatieven ontplooien in de stad. De gemeente ondersteunt de Black Achievement Month.
Om na te kunnen gaan of de kennis van de geschiedenis van de stad toeneemt, moeten we de relatie kunnen leggen tussen de inspanningen van het programma en het feit dat bijvoorbeeld het slavernijverleden bekender is bij Amsterdammers, of bij specifieke groepen. Dergelijke relaties zijn in beleidsonderzoek nauwelijks te leggen omdat er te veel andere factoren een rol spelen en de uitvoering van de programmalijn gedeelde geschiedenis pas in 2016/2017 gestart is. Daarom is hier geen indicator opgenomen.

Meer Amsterdammers kennen de geschiedenis van de stad en de Amsterdammers.

Amsterdammers kennen zowel de mooie als de donkere kanten van de geschiedenis van de stad en haar inwoners. De kennis van elkaars geschiedenis en de geschiedenis van de stad verbindt mensen en geeft verdieping aan het besef van vrijheid en belang van mensenrechten. De gemeente stimuleert en verbindt organisaties (bijvoorbeeld de netwerken Slavernij) die op dit terrein initiatieven ontplooien in de stad. De gemeente ondersteunt de Black Achievement Month.
Om na te kunnen gaan of de kennis van de geschiedenis van de stad toeneemt, moeten we de relatie kunnen leggen tussen de inspanningen van het programma en het feit dat bijvoorbeeld het slavernijverleden bekender is bij Amsterdammers, of bij specifieke groepen. Dergelijke relaties zijn in beleidsonderzoek nauwelijks te leggen omdat er te veel andere factoren een rol spelen en de uitvoering van de programmalijn gedeelde geschiedenis pas in 2016/2017 gestart is. Daarom is hier geen indicator opgenomen.

Doel 4 — Activiteiten **D**

Meer vrouwelijke Amsterdammers doen mee en zijn economisch zelfstandig.
We verbinden lokale, informele netwerken met grotere, professionele aanbieders van diensten en informatie om zo beide partijen te versterken. Meer Amsterdamse meisjes worden weerbaar tegen aantasting van hun psychische, sociale en fysieke integriteit.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
4.1	Het percentage vrouwen met een eigen inkomen van minimaal € 1.000 netto per maand (bron REB).	52% (2013)	56% (monitor Arbeidsmarkt SZW)	*	n.n.b.

* OIS werkt momenteel aan nieuwe cijfers over economische zelfstandigheid. Het is nog niet bekend wanneer deze gereed zijn.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

We hebben het Servicepunt Emancipatie Amsterdam (SPE) financieel ondersteund voor het laagdrempelig ondersteunen en stimuleren van activiteiten van vrouwenorganisaties en het organiseren van meerdere netwerk- en professionaliseringsbijeenkomsten over de actuele thema's zelfbewust opgroeien, zelfbeschikking, seksuele diversiteit, economische zelfstandigheid en mannenemancipatie.
Daarnaast hebben we subsidieaanvragen van veel verschillende partijen in de stad ondersteund voor activiteiten die aansluiten bij de vier speerpunten uit de beleidsnota Vrouwenemancipatie 2015-2018. In samenwerking met Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS) hebben we de Monitor Vrouwenemancipatie 2018 ontwikkeld.

Doel 5 Activiteiten **E**

De (sociale) acceptatie van LHBTI's groeit.
De sociale acceptatie van LHBTI-personen groeit. Dit betekent dat de leefomgeving veilig is, dat de aandacht voor LHBTI verankerd is in het beleid van organisaties en dat LHBTI-personen zich laten zien en weerbaar zijn.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
5.1	Percentage jongeren (2e klas Voortgezet Onderwijs) met een negatieve houding tegenover homoseksuele schoolgenoten (bronnen Scorekaart Diversiteit, GGD).	n.v.t.		20%	Wordt niet meer gemeten via de scorekaart GGD.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 5 te bereiken

We hebben ons binnen en buiten de gemeente gericht op de volgende speerpunten om dit doel te bereiken:

- Het vergroten van de veiligheid van de LHBTI-gemeenschap;
- Deskundigheidsbevordering, voorlichting en verbetering van de zichtbaarheid;
- Versterken van de weerbaarheid van LHBTI-personen in de respectievelijke netwerken, vergroten LHBTI-toegankelijkheid van voorzieningen en extra inzet op sociale acceptatie als uiteindelijk doel;
- Versterken van de positie van de kwetsbare groepen in het algemeen en de LHBTI-personen in het bijzonder (zoals transpersonen en biculturele LHBTI's).

De inzet voor transpersonen leidde in 2018 tot drie belangrijke vernieuwingen voor het personeel van de gemeente.

- Op 1 november 2018 is het transitieverlof ingevoerd;
- Sinds juli kunnen medewerkers zelf kiezen hoe ze aangesproken willen worden;
- Sinds oktober 2018 kan men met e-learning meer leren over transgenderthematiek voor medewerkers publieke dienstverlening.

De Universiteit van Amsterdam heeft een grootschalig onderzoek uitgevoerd onder LHBT-slachtoffers van ernstige geweldsincidenten. Slachtofferhulp Nederland heeft onderzoek gedaan naar de nazorg.

- De gemeente heeft een expertmeeting georganiseerd over de verhoging van aangiftebereidheid en het herstel van vertrouwen in de politie;
- Amsterdam heeft samen met Utrecht, Rotterdam en Den Haag een app ontwikkeld: Meld discriminatie nu. De gemeente heeft een publiekscampagne opgezet ter promotie van deze app.

Activiteit A

Doelen 1

Uitvoering van de Amsterdamse mensenrechtenagenda.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Vormgeven aan de vier pijlers van de Mensenrechtenagenda.	-	-	-	-

Activiteit B

Doelen 2

Aanpak discriminatie op de arbeidsmarkt: bevorderen gelijke kansen, schoolbezoeken voortgezet onderwijs, aanpak discriminatie in het uitgaansleven. Programma 'Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt'.
Over indicator B.1 zijn geen betrouwbare gegevens beschikbaar. Deze wordt niet gemeten.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aandeel werknemers van niet-westerse herkomst in schaal 13 en hoger.	11% (2015)	-	-	Wordt niet gemeten
B.2	Aandeel mensen met een beperking.	42	42	42	90

Activiteit C

Doelen 1 3

Uitvoering programma Gedeelde Geschiedenis.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal (ondersteunende) activiteiten ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van de stad en haar inwoners.	20	27	20	20

Activiteit D

Doelen 4

Uitvoering programma Gedeelde Geschiedenis.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal ondersteunende activiteiten ter bevordering bewustzijn economische zelfstandigheid vrouwen.	25 (2015)	30	30	30

Activiteit E

Doelen 5

Uitvoering roze agenda, onderhouden nationaal en internationaal netwerk Rainbow Cities.
Begroting 2018:

- grootschalig UvA –onderzoek (onder LHBT-slachtoffers van ernstige geweldsincidenten) + onderzoek van Slachtofferhulp Nederland (nazorg);
- een expertmeeting LHBTI-slachtoffers van misdrijven met een hoge impact;
- hulptool voor LHBTI slachtoffers met ondersteuning via social media.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Het opzetten van een Denktank Veiligheid ter bevordering van de aangifte- en meldingsbereidheid, met specifieke aandacht voor kwetsbare groepen onder de LHBTI-personen.	-	-	-	-

Activiteit F

Doelen 1

Aanpak Radicalisering en Polarisatie. Het Project DNA van Amsterdam is een multidisciplinair Private Public Partnership -project waarin we op een creatieve manier communiceren om groepen in de stad met elkaar te verbinden.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 5.4	**Baten** 0,0	**Lasten** 5,8

Diversiteit en mensenrechten (Activiteiten A, B, C, D, E, F)

Baten 0,0
Lasten 5,8

Via de uitvoeringsagenda's is gewerkt aan de thema's discriminatie, radicalisering, acceptatie, inclusie, emancipatie en mensenrechten. Daarbij onderhouden we contacten en voeren we dialogen met de netwerken in Amsterdam en met Amsterdammers, om de inhoud van beleid op te halen en vast te stellen en agenda's uit te voeren. We hebben oog voor diversiteit in de volle breedte van het sociaal beleid. Zo nodig maken we aanvullend beleid om de positie van een bepaalde groep te verbeteren. We erkennen en gebruiken de ervaring, rol en (culturele) vaardigheden van maatschappelijke organisaties. We voeren het programma 'gedeelde geschiedenis' uit zodat Amsterdammers de geschiedenis van de stad en zijn bewoners kennen.
Daarnaast voeren we de volgende taken uit:

- Uitvoering subsidieregeling Burgerschap en Diversiteit voor stedelijke projecten van (vrijwillige) maatschappelijke organisaties;
- De jaarlijkse Netwerkbijeenkomst met circa 200 actieve organisaties en Amsterdammers heeft plaatsgevonden in de Nieuwe Liefde;
- Ondersteunen anti-discriminatievoorziening Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) voor klachtenafhandeling (wettelijke taak), educatieve activiteiten, werken aan een toegankelijke arbeidsmarkt.

Op 18 december is de beleidsbrief Diversiteit en inclusiviteit vastgesteld door het college. De brief vormt het beleidskader voor het diversiteitsbeleid. Het actief diversiteitsbeleid wordt voortgezet en op een aantal punten hebben we een nog scherpere focus op het tegengaan van discriminatie, meer betrokkenheid van burgers en meer cohesie en versterking van emancipatieprocessen van verschillende gemeenschappen. Op de uitwerking en uitvoering hiervan wordt de komende jaren sterk ingezet.

In 2018 heeft Diversiteit in de aanpak Radicalisering en Polarisatie meer de nadruk gelegd op dialoog en verbinding. We hebben gewerkt aan het verder in kaart brengen van relevante netwerken en het (in samenwerking met de stadsdelen) ondersteunen van activiteiten die zich richten op dialoog en verbinding en preventie van radicalisering.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	-	-	-	-	-
Lasten	5,9	6,0	6,6	5,8	-0,8
Saldo van baten en lasten	**-5,8**	**-6,0**	**-6,6**	**-5,8**	**0,8**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 5.4	**-5,8**	**-6,0**	**-6,6**	**-5,8**	**0,8**

Het programmaonderdeel Diversiteit heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 0,8 miljoen.

Baten
Er zijn geen significante financiële afwijkingen op de begrote baten.

Lasten
De lasten zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 0,5 miljoen vanwege het doorschuiven van de incidentele middelen voor de uitvoering van "Amendement 474, Discriminatie: zero tolerance" naar 2019. Bij de Voorjaarsnota 2017 is met dit amendement € 0,5 miljoen beschikbaar gesteld voor 2018. Hiervan is al een klein deel besteed aan de voorbereiding van de Amsterdamse aanpak arbeidsmarktdiscriminatie 2019-2022. Deze aanpak is vastgesteld door het college van B en W op 8 januari 2019. Het restantbedrag van afgerond € 0,5 miljoen wordt via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019 voor de uitvoering van de aanpak. Een klein deel van deze middelen gebruiken we om mystery guests in te zetten;
- Lagere lasten van € 0,1 miljoen. Naar aanleiding van een initiatiefvoorstel van raadslid Mbarki c.s. is tijdens de behandeling van de Begroting 2018 € 0,1 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van een verkenning nationale museale voorziening slavernijverleden. In 2018 heeft de voorbereiding van de verkenning plaatsgevonden. De uitvoering van de verkenning vindt plaats in 2019. Het restantbedrag van afgerond € 0,1 miljoen wordt via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Overige lagere lasten van in totaal € 0,2 miljoen. € 0,1 miljoen hiervan is een onderschrijding op de subsidieregeling "Burgerschap & Diversiteit", doordat er in het laatste kwartaal minder aanvragen zijn binnengekomen die voldeden aan de criteria. Daarnaast zijn de apparaatslasten € 0,1 miljoen lager door tijdelijke personele onderbezetting.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel zijn reserves en voorzieningen niet van toepassing.

Beleidskaders

- Beleidsbrief Diversiteit en Inclusie, 18 december 2018;
- Bestuurlijke reactie rapport 'Slavernij, daar willen we meer van weten', 15 april 2014;
- Bestuursopdracht Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt, december 2014;
- Beleidsnota Vrouwenemancipatie 'Initiatiefrijke vrouwen maken de stad!', 17 december 2015;
- Beleidskader antidiscriminatie 2015-2019 vastgesteld op 17 december 2015;
- Aanscherping Aanpak Radicalisering, 28 mei 2015;
- Roze Agenda, college 28 april 2015;
- Uitvoeringsplan Roze Agenda, 17 december 2015;
- Mensenrechten in Amsterdam, september 2016;
- Beleidsbrief Gedeelde Geschiedenis, juni 2016.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Polarisatie in de samenleving waardoor steeds meer partijen naar extremen trekken, waardoor de middenklasse in de knel komt en de tolerantie op het spel staat.	Beheersmaatregel is het creëren van platforms om mensen met elkaar in verbinding te brengen en mogelijke andere opvattingen met elkaar te bespreken (bijvoorbeeld via de beleidslijn Verbonden Stad die in 2019 verder uitgewerkt wordt en via Gedeelde Geschiedenis).

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Subsidieregeling burgerschap en diversiteit	640.049	528.406
2. Stichting Meldpunt Discriminatie Amsterdam (MDRA)	425.907	420.000
3. Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee)	339.356	331.780

1. Subsidieregeling burgerschap en diversiteit

Deze subsidieregeling ondersteunt kleinschalige (vrijwillige) initiatieven van groepen in de stad en sluit aan bij actuele ontwikkelingen. Het totaal verleende subsidiebedrag is € 0,1 miljoen lager dan de begroting. Oorzaak is dat er vanaf september minder subsidieaanvragen zijn binnen gekomen. Ook zijn er enkele grotere subsidies niet toegekend omdat ze de toets der kritiek niet doorstonden. Er zijn in totaal 83 subsidies verleend.

2. Stichting Meldpunt Discriminatie Amsterdam (MDRA)

De antidiscriminatie-aanpak omvat preventie en een gemeentelijke reactie op incidenten. Zo stellen we grenzen voor daders en geven we steun aan slachtoffers. Het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) heeft hierbij een belangrijke rol in de registratie, klachtbehandeling, voorlichting en productontwikkeling (dit is een wettelijke taak). De afwijking ten opzichte van de begroting is veroorzaakt doordat bij het verlenen van de subsidie is afgezien van nominale ontwikkeling omdat die op het moment van verlenen nog niet bekend was.

3. Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee)

Het slavernijverleden is een onderdeel van de gedeelde geschiedenis van de Amsterdamse bevolking. Amsterdam neemt als verantwoordelijke hoofdstad het voortouw bij het agenderen van het onderwerp op nationaal niveau. Het NiNsee heeft hierin een coördinerende taak. De verleende subsidie van € 331.780 bestaat voor € 156.780 uit een structurele activiteitensubsidie en voor € 175.000 uit een subsidie voor het Keti Koti festival. De afwijking ten opzichte van de begroting is veroorzaakt doordat bij het verlenen van de subsidie is afgezien van nominale ontwikkeling omdat die op het moment van verlenen nog niet bekend was.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.5.5 Gebiedsgericht werken

Onderwijs en voorschoolse educatie

Het aantal kinderen in de schoolgaande leeftijd groeit sterk. Daarom blijft een voldoende en goed gespreid aanbod aan scholen een aandachtspunt.
In meerdere stadsdelen hebben we gekeken naar de kwaliteit van de naschoolse activiteiten. Zo is in West een conferentie georganiseerd voor scholen en (welzijns)aanbieders, die vooral gericht was op het wegnemen van drempels voor kinderen om mee te doen met naschoolse activiteiten. In Oost wordt met 15 basisscholen samengewerkt aan het openstellen van het aanbod naschoolse activiteiten voor kinderen in de buurt.
In Zuidoost worden naschoolse activiteiten op het gebied van (excellente) talentontwikkeling en leerondersteuning ingezet voor de kwetsbare jeugd. We bieden huiswerkbegeleiding en mentoraten aan om leerlingen voor te bereiden op de overgang van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs. Het aantal locaties in de wijken waar huiswerkbegeleiding wordt aangeboden, hebben we uitgebreid. Daarnaast hebben we campagnes gelanceerd over het belang van voor- en vroegschoolse educatie en hebben we de spelinlopen en themabijeenkomsten voor ouders in de Ouder-Kind-Centra uitgebreid, met specifieke projecten voor statushouders met jonge kinderen. Met scholen werken we samen aan een positief pedagogisch klimaat in de gebieden. Zo hebben bijvoorbeeld leerlingen van drie basisscholen uit de Wildeman- en Reimerswaalbuurt in Nieuw-West stage gelopen bij lokale ondernemers en een eigen pop-up winkel georganiseerd op het Osdorpplein. Een ander voorbeeld is het lichtobject dat kinderen van de El Amienschool in West samen met kunstenaars in de wijk hebben gemaakt. Tenslotte krijgen leerlingen in Zuid een verrijkt lesaanbod over beroepen en bedrijven, waardoor minder gebruik wordt gemaakt van aparte weekendscholen.

Kwetsbare huishoudens

We focussen ons op het verbeteren van de sociaaleconomische positie van kwetsbare huishoudens. Door de werkloosheid te verminderen willen we meer gezinnen economisch sterker maken. Dit hebben we gedaan door middel van extra ondersteuning voor minima-gezinnen en eenoudergezinnen. Het afgelopen jaar heeft deze aanpak zich vooral gericht op voorlichting en bijeenkomsten over armoederegelingen en de basisvoorzieningen.
Er is extra aandacht voor kwetsbare jongeren die dreigen uit te vallen op school. Thuis krijgen zij geringe ondersteuning van hun ouders bij hun schoolloopbaan. Om de thuissituatie van deze gezinnen te versterken is bijvoorbeeld het project ‘de gezinsacademie’ in West uitgevoerd.

Jeugd en jeugdhulp

Door het schietincident op Wittenburg in januari van het jaar, is (na aanvankelijke crisisbeheersing) het jongerenwerk geïntensiveerd en in augustus van dit jaar hebben we een jongerencentrum geopend op de Grote Wittenburgerstraat.
In alle stadsdelen werken jongerenwerk en hulpverlening samen met de jongeren om hun toekomstperspectief te verbeteren. Dit gebeurt onder meer door advies en ondersteuning bij het oplossen van problemen en door talenten te ontwikkelen. Ook worden kinderen en jeugdigen begeleid bij specifieke hulpvragen en begeleid naar een zinvolle vrijetijdsbesteding op het gebied van sport, excursies, muziek en kunst & cultuur. Ook worden jongeren begeleid naar het vinden van stageplekken en een baan.

We werken aan jongerenparticipatie in de stadsdelen. Zo loopt in West het programma Vreedzaam met diverse bijeenkomsten om jongerenparticipatie te vergroten.

Diversiteit

Met het diversiteitsbeleid richten we ons op verschillende onderdelen, zoals vrouwenemancipatie, de roze agenda, gedeelde geschiedenis en mensenrechten.
Vrouwen met een grote afstand tot de samenleving/arbeidsmarkt hebben aan activiteiten op buurt-/wijkniveau deelgenomen om zoveel mogelijk mee te kunnen doen in de samenleving. Empowerment, een gezonde leefstijl, huiselijk geweld en omgaan met stress waren, naast activering en participatie, belangrijke thema's die aandacht kregen in 2018. Zo zijn we in Zuidoost het project Pop up your Bizz begonnen om vrouwen te ondersteunen bij het starten van een eigen onderneming.
Ook was er veel aandacht voor de groep LHBTIQ+-personen door de seksuele diversiteit bespreekbaar te maken. We hebben bijeenkomsten op scholen georganiseerd waarin leerlingen discussieerden over mensenrechten.

Programma 6
Portefeuillehouders: wethouders Kukenheim en Groot Wassink

3.6 Welzijn, zorg en sport

Wij proberen Amsterdammers te bewegen tot een gezonde levensstijl. We bewaken en bevorderen de gezondheid van alle Amsterdammers. Wij bieden goede zorg en ondersteuning aan de Amsterdammers die dat nodig hebben.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

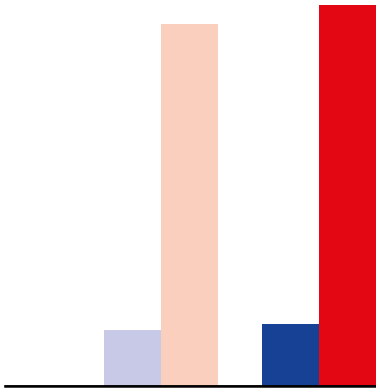

	Begroting	Jaarverslag
Baten	100,8	113,0
Lasten	652,0	686,9

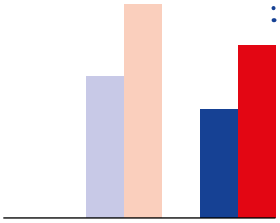

3.6.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	60,3	46,4
Lasten	90,9	73,4

3.6.1 Gezondheidszorg

De gezondheid van alle Amsterdammers beschermen, bewaken en bevorderen.

- Van 23 tot 27 juli 2018 was Amsterdam gastheer voor de Wereld Aids Conferentie, AIDS 2018. Meer dan 16.000 aidsexperts, activisten, wetenschappers, beleidsmakers en politici kwamen naar de RAI met als doel om samen aids voorgoed te verslaan. Amsterdam kon als medeorganisator laten zien dat wij in onze hiv-aanpak een koploper zijn en een zeer actieve en inclusieve stad.
- In 2018 stegen de meldingen bij Veilig Thuis. In 2018 zijn er 9754 meldingen bij Veilig Thuis binnengekomen, dit is 29% meer dan in 2017. De blijvende stijging kan komen door verbeterde signalering en meldingsbereidheid van burgers en professionals. We denken niet dat huiselijk geweld en kindermishandeling meer voorkomt.

3.6.2 Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare Amsterdammers worden ondersteund om de regie over hun leven te houden en te nemen.

- Met het programma Meedoen Werkt bereikten we dat medewerkers betrokken zijn bij de basisvoorzieningen in de wijken en de Wmo-maatwerkvoorzieningen. Onder de vlag van de 'Sociaal Werk Koepel' is een project gestart om meer mensen die ondersteuning nodig hebben aan werk te helpen. Met daarbij ook de doorstroom van Amsterdammers in de arbeidsmatige dagbesteding naar een betaalde werkplek.
- Project Werkwijze toekenning Persoonsgebonden budget (pgb) Ambulante Ondersteuning (AO) in 2018 leverde een werkwijze op voor een betere samenwerking tussen Wijkzorg en het Indicatie Advies Bureau (IAB). Met deze samenwerking willen we onder meer goed onderbouwde maatwerkadviezen voor pgb toekenningen leveren. Daardoor zullen de Amsterdammer kwalitatief betere besluiten over hun pgb aanvragen ontvangen. Dat geeft weer minder beroeps- en bezwaarprocedures.
- We hebben extra geïnvesteerd in het verbeteren van de sociale en fysieke toegankelijkheid in de stad. In 2018 zijn ongeveer veertig projecten uitgevoerd, zoals: aanpassen van hellingbanen bij bushaltes, aanpassen van tramhaltes, fysiek toegankelijk maken van buurthuizen en scholen en het verplaatsen van straatmeubilair om de doorgang voor mensen met een beperking te verbeteren.

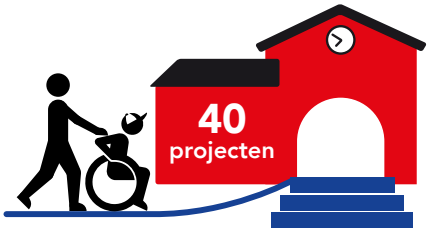

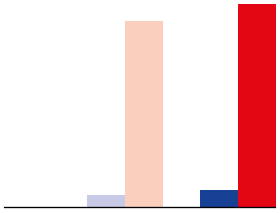

3.6.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	14,9	21,0
Lasten	229,1	249,7

3.6.3 Maatschappelijke opvang

Opvang en ondersteuning bieden aan mensen met langdurige psychische aandoeningen en aan dak- of thuislozen. Hulp en opvang bieden bij mensenhandel. Handelen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

- In het koersbesluit 'Thuis in de Wijk' staat dat kwetsbare Amsterdammers, waar mogelijk, eerder en vaker zelfstandig kunnen wonen in de wijk. En dat zij binnen drie maanden passende ondersteuning krijgen bij hun hulpvraag. De resultaten van het Programma Huisvesting Kwetsbare groepen (PHKG) zijn belangrijk om de doelstellingen van het koersbesluit te behalen.
- Het PHKG behaalde ook in 2018 goede resultaten. Tot en met 2018 zijn er in totaal 1387 woningen geleverd voor de doelgroep Maatschappelijke Opvang (MO) en Beschermd Wonen (BW), tegen 832 woningen in 2017. Het grote aantal beschikbaar komende woningen en de extra ondersteuning om meer mensen zelfstandig te laten wonen vroeg ook extra inzet van opvangorganisaties.

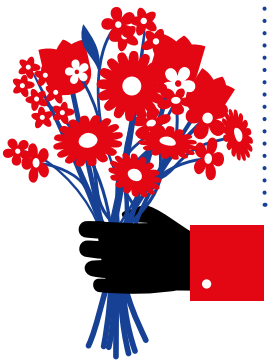

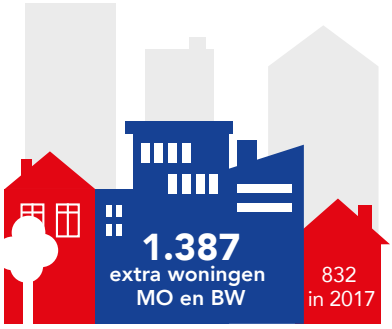

3.6.4 Welzijn

Amsterdammers ondersteunen elkaar en zetten zich actief in voor hun omgeving. Mantelzorgers en vrijwilligers voelen zich gewaardeerd en ondersteund.

- De Vrijwilligerscentrale Amsterdam (VCA) stelde in 2018 een nieuwe vacaturebank voor vrijwilligerswerk open. Dat is een nog beter platform voor mensen die vrijwilligerswerk zoeken of aanbieden.
- De basisvoorzieningen voor mantelzorgondersteuning versterkten we om vooral (jonge) mantelzorgers beter te bereiken en ondersteunen.
- Met de 'Dag van de Mantelzorg' en 'Dag van de Vrijwilliger' zijn mantelzorgers en vrijwilligers met verschillende activiteiten bedankt en gewaardeerd.

3.6.5 Sport

Sport, topsport en (top) sportevenementen stimuleren en sportaccommodaties realiseren.

- In 2018 zijn voor Sport zes sporthallen milieuvriendelijker gemaakt, zes tennisbanen opgeleverd, één nieuw sportcomplex opgeleverd en achttien (kunst)gras velden aangelegd en vervangen.
- Sport & Bos heeft een winterkoudeopvang opgezet in sporthal de Weeren. Die was voor dak- en thuislozen en tijdelijke huisvesting voor ongedocumenteerden.
- Een normale Nederlandse zomer heeft tien mooie dagen waarop de openluchtbaden goed worden bezocht. In 2018 waren er twee hittegolven. En het was zestig dagen lang op een rij overdag boven de twintig graden. Daardoor was er een recordaantal bezoekers in de zwembaden van Amsterdam. In totaal hebben 387.193 bezoekers het buitenbad bezocht. In 2017 waren dit 282. 983 bezoekers.
  Daarnaast zijn we er in 2018 in geslaagd om in alle buitenbaden rookvrije ligweides in te voeren. Daarbij is er wel een speciale plek waar nog gerookt mag worden, uit zicht van kinderen.

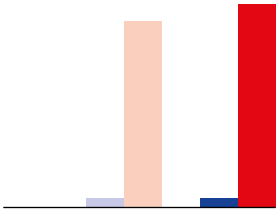

3.6.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	11,2	11,1
Lasten	217,2	236,3

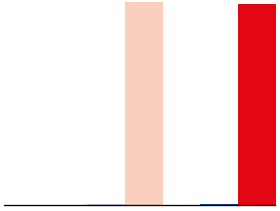

3.6.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,3	0,4
Lasten	43,9	43,6

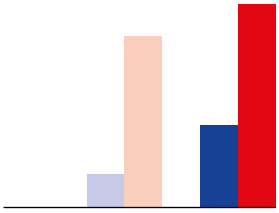

3.6.5	Begroting	Jaarverslag
Baten	14,0	34,1
Lasten	70,8	83,8

Portefeuillehouders: wethouders Kukenheim en Groot Wassink

3.6 Welzijn, zorg en sport

Financiële realisatie welzijn, zorg en sport

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	97,0	93,5	82,2	78,2	-4,0
Lasten	667,3	647,9	673,8	675,8	2,0
Saldo van baten en lasten	**-570,3**	**-554,5**	**-591,6**	**-597,6**	**-6,0**
Onttrekking reserves	28,7	7,3	33,8	34,9	1,1
Toevoeging reserves	19,5	4,0	11,1	11,1	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**9,2**	**3,3**	**22,7**	**23,7**	**1,1**
Totaal programma 6	**-561,1**	**-551,2**	**-568,9**	**-573,8**	**-4,9**

Het programma Welzijn, zorg en sport heeft tegenover de begroting een negatief resultaat van € 4,9 miljoen. Dit komt door lagere baten van € 4,0 miljoen, hogere lasten van € 2,0 miljoen en een hogere onttrekking aan reserves van € 1,1 miljoen dan begroot.

Baten

De totale baten van € 78,2 miljoen zijn € 4,0 miljoen lager dan begroot. Dit komt door werkzaamheden betreffende de binnengemeentelijke verrekening die niet als baat, maar als negatieve last is opgenomen (€ 4,8 miljoen). Deze en overige afwijkingen lichten we verder toe in de afzonderlijke programmaonderdelen.

Lasten

De totale lasten zijn € 675,8 miljoen. Dat is € 2,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt mede door hogere lasten voor de opvang van specifieke doelgroepen (€ 2,1 miljoen). Deze en overige afwijkingen lichten we verder toe in de afzonderlijke programmaonderdelen.

Reserves

In totaal is € 34,9 miljoen onttrokken aan de reserves. Dat is € 1,1 miljoen hoger dan begroot. Deze lichten we in de afzonderlijke programmaonderdelen verder toe.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.6.1 Gezondheidszorg

De gezondheid van alle Amsterdammers beschermen, bewaken en bevorderen.

Belangrijke ontwikkelingen

Binnen het programmaonderdeel Gezondheidszorg beschermen, bewaken en bevorderen we actief de gezondheid van de bevolking. We verkleinen gezondheidsverschillen.
Publieke gezondheidszorg omvat belangrijke taken: van jeugdgezondheidszorg en geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR), tot aan bestrijding van infectieziekten en dierplagen. Het werkterrein strekt zich uit tot de omliggende regio en zelfs tot landelijk en internationaal niveau. Bijvoorbeeld bij de bestrijding van seksueel overdraagbare aandoeningen en hiv- en aidsonderzoek.

Met een nieuw meerjarenplan 2018-2021 "de vrijblijvendheid voorbij" wil de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht (AAGG) de vrijblijvendheid rond gezondheid en gezonde leefstijl van onze kinderen uitbannen. In 2018 richtte de aanpak zich op de eerste duizend dagen. Ook vonden we aanknopingspunten bij onderwijs en speciaal onderwijs. We versterkten de samenwerking met het programma Gezonde School. Zo kunnen we de doelgroep jongeren beter bijstaan. Onze kennis en ervaringen zijn gebruikt bij landelijke model ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas. Dat is aan het Ministerie van VWS (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) opgeleverd. In de aanbesteding van het Flexibel Preventief Aanbod Jeugd kreeg de ondersteuning van deze kinderen en hun ouders een goede plek. Samen met onder andere JOGG, de G4 en sportmarketingbureaus ondertekenden we het convenant gezonde sportevenementen.

In maart 2018 is de Stichting Sarphati Amsterdam opgericht. Sarphati Amsterdam is een onderzoeksinstituut waarin wij (GGD Amsterdam) en Amsterdamse kennisinstellingen werken aan vernieuwend en gezamenlijk onderzoek voor voorkomen van welvaartsziekten.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: A B C

De gezondheid, groei en ontwikkeling van 0-19 jarigen bevorderen, bewaken en beschermen.
De jeugd heeft de toekomst. Een gezonde jeugd staat voor een gezonde toekomst. Daarom ziet de GGD alle kinderen van 0 tot 19 jaar.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Afwijking van het percentage jeugdigen op gezond gewicht ten opzichte van het nationale gemiddelde.	8% (2013)	5,1%	5%	5%
1.2	Percentage bereik van jeugdigen door jeugdgezondheidszorg.	95% (2013)	99%	95%	99%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De Jeugd gezondheidszorg had in 2018 een bereik van 99%. Zij ziet bijna alle kinderen in Amsterdam. Dit lukte door onder andere contacten en producten op maat te verstrekken. Daarnaast ontwikkelden we verschillende digitale producten om kinderen en ouders goed te kunnen bereiken. Veel aandacht ging naar het informeren over het rijksvaccinatieprogramma. JGZ stimuleert actief dat de vaccinatiestatus tijdens contacten met jeugdigen 0-18 jaar (en hun ouders) wordt gecontroleerd. Voor bovengenoemde groepen spant JGZ zich exttra in voor een zo hoog mogelijke vaccinatiegraad. Bij een onvoldoende vaccinatiestatus vaccineren we als het kan direct. Anders verwijzen we naar de maandelijkse (drukbezette) inhaalvaccinatiespreekuren in elk stadsdeel. De

vaccinatiegraad van kinderen van 0-4 jaar blijft met 91% nog boven de grens van 90%
Het aantal kinderen met gezond gewicht stijgt. Er blijft een verschil tussen buurten met een hoge en lage sociaal-economische status bestaan.

Doel 2 — Activiteiten: D, E

Mensen met openbare, geestelijke gezondheidszorgproblemen krijgen op tijd passende hulp.
Op tijd zorg leveren, zodat aan de ene kant wordt voorkomen dat de aandoening onnodig verergert en aan de andere kant dat er onnodig extra kosten worden gemaakt. Dit via onafhankelijke triage en zorgtoeleiding.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage aangemelde cliënten dat binnen twee weken in behandeling is genomen bij Vangnet.	90% (2011)	100%	100%	100%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De afdeling Vangnet richtte zich op Amsterdammers die buiten de boot (blijven) vallen, ondanks alle bestaande (zorg)voorzieningen in de stad. De doelgroep bestaat uit mensen die zelf geen hulpvraag stellen bij ingewikkelde (doorgaans nog niet geïdentificeerde) problemen. Of die een vraag stellen die niet past binnen deze bestaande voorzieningen. Vangnet heeft hiervoor screening, zorgtoeleiding en zorg- of ketenregie toegepast. Alle meldingen kwamen binnen twee weken in behandeling.

Doel 3 — Activiteiten: C, D

Op tijd volksgezondheidsproblemen signaleren en – door samenwerking en afstemming met ketenpartners – helpen oplossen.
Een belangrijke bijdrage leveren aan een gezonde stad door volksgezondheidsproblemen op tijd te herkennen, door actieve controle, direct contact met risicogroepen en via tijdige signalering.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Geoefendheid 1e lijnketenpartners (70% is landelijke norm).	n.v.t.	100%	70%	100%
3.2	Geoefendheid sleutelfunctionarissen GHOR (90% is landelijke norm).	90%	94%	90%	90%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De geoefendheid is volgens planning en verwachting. Alle ketenpartners hebben opleidings- en oefenactiviteiten uitgevoerd. Bij de GHOR-sleutelfunctionarissen is het percentage geoefendheid iets gedaald tegenover 2017 vanwege uitval en ziekte. Maar het percentage is nog steeds volgens verwachting en de landelijke norm.

Activiteit A — Doelen: 1

Het Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg (JGZ) uitvoeren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Minimaal percentage kinderen dat wordt gevaccineerd.	90% (2012)	92%	90%	91%

Activiteit B — Doelen: 1

Gezondheidbevorderende activiteiten uitvoeren, zoals het programma Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal basisscholen waar JUMP-in wordt toegepast.	70 (2012)	124	130	134

Activiteit C — Doelen 1 3

Toezien op de kwaliteit van kinderopvang.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Percentage kinderopvanglocaties dat jaarlijks wordt geïnspecteerd.	100% (2014)	100%	100%	100%

Activiteit D — Doelen 2 3

Crisisdienstverlening bieden rond geestelijke problemen vanuit de OGGZ.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Percentage aangemelde cliënten dat binnen twee weken in behandeling is genomen bij Vangnet.	90% (2011)	100%	100%	100%

Activiteit E — Doelen 2

De GGD Amsterdam geeft uitvoering aan Veilig Thuis. Dit in gezamenlijke opdracht van de gemeente Amsterdam en de regiogemeenten. In 2017 krijgt dit zijn beslag via de gemeenschappelijke regeling.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Aantal meldingen bij Veilig Thuis.	2015 (gestart)	7.541	5.000	9.754

Verbonden partij(en)

Gemeenschappelijke Regeling GGD Amsterdam-Amstelland

De uitvoering van Veilig Thuis (Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling) valt onder de gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam GGD Amsterdam-Amstelland. Doel van Veilig Thuis is:

- Voorkomen en stoppen van huiselijk geweld en kindermishandeling in afzonderlijke gezinnen of huishoudens en de duur en kans op herhaling laten afnemen;
- Meer kinderen geweldloos kunnen laten opgroeien;
- Meer volwassenen geweldloos kunnen laten leven.

GGD Amsterdam-Amstelland bestaat uit zes leden, namelijk de gemeenten:

- Aalsmeer;
- Amstelveen;
- Amsterdam;
- Diemen;
- Ouder-Amstel;
- Uithoorn.

Het rechtsgebied van GGD Amsterdam-Amstelland is het grondgebied van de leden. Na inwerkingtreding van de gemeenschappelijke regeling ging GGD Amsterdam-Amstelland een dienstverleningsovereenkomst aan met de GGD Amsterdam. In deze overeenkomst krijgt de GGD Amsterdam de opdracht om de taken uit te voeren voor:

- Het Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (Veilig Thuis);
- Het Centrum Seksueel Geweld.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.1	**Baten** 46,4	**Lasten** 73,4

Forensische Artsen en Medische Adviezen (GGD) (Activiteit B)

Baten 2,6
Lasten 3,8

De afdeling Forensische Geneeskunde en Medische Advisering (FGMA) regelt de inzet van onafhankelijke artsen bij onderzoek van overledenen en slachtoffers en daders van zedendelicten en geweld. Daarnaast verleende FGMA medische zorg aan arrestanten in cellencomplexen van de politie en verrichtte zij medische keuringen.
Per 1 januari 2018 startte het Letselspreekuur Plus voor kwetsbare personen. Dat is voor mensen die hun eigen verhaal niet kunnen vertellen, zoals:

- Verstandelijk beperkten;
- Dementerende ouderen;
- Verwarde personen;
- Slachtoffers van mensenhandel;
- Kinderen.

Omdat zij niet zelf kenbaar kunnen maken waar zij letsel hebben, worden zij van top tot teen onderzocht. Er volgt daarna een rapportage (inclusief 150 foto's) die ook in een juridisch traject houdbaar is.

Infectieziektebestrijding (GGD) (Activiteit B en C)

Baten 23,7
Lasten 23,5

In 2018 hebben we op de SOA Poli meer dan 51.000 cliënten getest. Ondanks een toename van het aantal cliënten namen de wachttijden voor een deel af.
De GGD onderzocht in 2018 verder de integratie van PrEP in het preventie-aanbod. Dat is een pil die een hiv-infectie kan voorkomen.

Jeugdgezondheidszorg (GGD) (Activiteit A en B)

Baten 9,4
Lasten 10,2

In 2018 werkten we aan een nieuw Basispakket Jeugdgezondheidszorg en invoeren van het Landelijk Professioneel Kader (LPK). Met het LPK geven we meer zorg waar dat nodig is, en minder waar kan. We bereiden ons voor om vanaf 2019 meer te werken in gebieden met lage sociaal economische status. Dit helpt bij de aanpak van gezondheidsverschillen in de stad. Daarnaast werkten we in 2018 aan digitalisering van vragenlijsten voor screening in het primair onderwijs. Ook startten we in 2018 om de ouderchat ook in de avond open te stellen. Dit is een chatdienstverlening voor ouders met kinderen in de leeftijd van nul tot en met vijf jaar. Getrainde jeugdverpleegkundigen bieden online ondersteuning met vragen over gezond opgroeien en opvoeden.

Milieu en Gezondheid (GGD) (Activiteit A en C)

Baten 1,6
Lasten 2,5

Het team luchtkwaliteit verving in 2018 oude apparatuur. Dat was belangrijk om de kwaliteit van het meetnet te verbeteren met steeds gevoeliger apparatuur.

Onderzoek en Gezondheidsbevordering (Activiteit B en D)

Baten 2,0
Lasten 8,6

In 2018 werkten we verder aan de volledige invoering van "de gezonde school" in het voortgezet

onderwijs. Ook bereidden we de invoering van "de gezonde school" in het basisonderwijs voor. De eerste Jump-in scholen zijn inmiddels overgestapt naar de Gezonde School. Over de uitkomsten van de Amsterdamse Gezondheidsmonitor 2016 verschenen in 2018 verschillende publicaties:

- Stadsdeelrapportages;
- Een factsheet over de gezondheid en het welbevinden van lhbti-personen;
- Een factsheet over de gezondheid van amsterdamse 65-plussers;
- Een factsheet over mantelzorg(ers).

Veilig Thuis

Per 1 januari 2019 is de meldcode aangescherpt. Bij vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling volgt altijd een melding bij Veilig Thuis. Veilig Thuis nam in 2018 voorbereidingen om de verwachte toename van meldingen te kunnen verwerken.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	60,8	58,2	49,0	44,6	-4,3
Lasten	87,6	90,4	77,1	73,4	-3,8
Saldo van baten en lasten	**-26,8**	**-32,1**	**-28,2**	**-28,8**	**-0,6**
Onttrekking reserves	3,3	2,0	2,0	1,8	-0,2
Toevoeging reserves	-	0,5	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**3,3**	**1,5**	**2,0**	**1,8**	**-0,2**
Totaal programmaonderdeel 6.1	**-23,5**	**-30,6**	**-26,2**	**-27,0**	**-0,8**

Het resultaat van het programmaonderdeel Gezondheidszorg is tegenover de begroting € 0,8 miljoen negatief. Dit komt vooral door lagere baten van € 4,3 miljoen en een lagere lasten van € 3,8 miljoen.

Baten

De baten zijn van € 44,6 miljoen zijn € 4,3 miljoen lager dan begroot. Dit is als volgt opgebouwd:

- Lagere baten van € 4,8 miljoen omdat dit werkzaamheden betreft die binnengemeentelijk verrekend worden en daarom als negatieve last zijn opgenomen. Tegenover deze lagere baten staan dan ook lagere lasten van € 4,8 miljoen (gemeente breed saldoneutraal). Dit wordt vanaf 2019 in de begroting gecorrigeerd;
- Hogere baten van € 1,3 miljoen bij Infectieziekten, vooral door meer uitgevoerde testen bij het Streeklab en meer klanten bij het Reizigers Vaccinatie Bureau dan begroot;
- Lagere baten van € 0,3 miljoen vooral door een afrekening van inkomsten Ambulancedienst 2017;
- Lagere baten van € 0,3 miljoen door afrekening rijkssubsidie voor heroïneverstrekking vanwege een lager aantal behandelplaatsen;
- Hogere baten van € 0,2 miljoen vanwege extra dienstverlening aan de Penitentiaire Inrichting Zaandam;
- Lagere baten van € 0,2 miljoen door minder uitgaven voor de activiteit Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR). De GHOR is een taak die 100% gefinancierd wordt door de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland en Zaanstreek Waterland;
- Lagere baten van € 0,2 miljoen voor projecten Epidemiologie, Gezondheidsbevordering en Zorginnovatie.

Lasten

De lasten bedragen € 73,4 miljoen, en zijn € 3,8 miljoen lager dan begroot. Dit is als volgt opgebouwd:

- Lagere lasten van € 4,8 miljoen omdat dit werkzaamheden betreft die binnengemeentelijk verrekend worden (zie ook toelichting baten);
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor activiteiten in het kader Gezondheidsbevordering en Aanpak Gezond Gewicht (AAGG), waaronder vertraging in de uitvoering van het Sarphati project (€ 0,2 miljoen);
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor jeugdgezondheidszorg vooral door minder inzet van personeel;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen door vertraging in de uitgaven van incidentele middelen van het Rijk voor het terugdringen van gezondheidsachterstanden. Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen door minder uitgaven voor Maatschappelijke en Geestelijke Gezondheidszorg;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen door minder uitgaven voor de activiteit Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR) door de uitfasering van de dienstverlening voor de regio Zaanstreek Waterland. De baten zijn evenredig gedaald;
- Hogere lasten van € 1,1 miljoen voor Forensische Geneeskunde. Om de wettelijke taak en de externe dienstverlening goed te kunnen blijven uitvoeren was een investering in aansturing en personeel nodig. Daarnaast waren de lasten hoger (€ 0,2 miljoen) door de inzet van onderzoekers, waarvoor de projectfinanciering vorig jaar is ontvangen;
- Hogere lasten van € 1,0 miljoen voor Infectieziekten, vooral door meer uitgevoerde testen bij het Streeklab en meer klanten bij het Reizigers Vaccinatie Bureau dan begroot. De baten zijn evenredig gestegen;
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen vanwege extra dienstverlening aan de Penitentiaire Inrichting Zaandam. De baten zijn evenredig gestegen;
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen door hogere frictiekosten voor de outsourcing van de Ambulancedienst.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves Programmaonderdeel 6.1	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Health Valley	3,8	-	-1,3	-	-1,1	2,7

Reserve Health Valley

De reserve Health Valley/Sarphati financiert een meerjarenproject over gezondheidsbevordering. Het project is wat vertraagd. Daardoor is er in 2018 € 0,2 miljoen minder uitgegeven dan begroot.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen Programmaonderdeel 6.1	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Groot onderhoud huisvesting (GGD)	4,4	0,9	0,9	0,9	5,3	-

Groot onderhoud huisvesting (GGD)

In 2018 is er minder groot onderhoud uitgevoerd omdat er in 2019 een grote verbouwing gepland staat. Hierdoor is de onttrekking lager. De voorziening is ultimo 2018 overgedragen aan Vastgoed.

Beleidskaders

- Wet publieke gezondheid. Hierin staat omschreven welke taken een GGD hoort uit te voeren en op welk schaalniveau een GGD ingericht moet worden (schaal van de veiligheidsregio);
- Wet op de Veiligheidsregio's. In deze wet wordt omschreven wat veiligheidsregio's zijn en welke rol de GGD daarin heeft;
- Jeugdwet 2016, waarin de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg overgeheveld is naar de gemeenten met bijbehorende verantwoordelijkheden;
- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is de wettelijke basis voor Veilig Thuis. De Wmo verordening 2015 biedt handvaten voor het uitvoerende werk van de GGD in het kader van de Wmo;
- Wet op de lijkbezorging. Deze wet bepaalt onder andere dat de gemeente forensisch artsen moet aan wijzen die in gevallen van (vermoeden van) een niet-natuurlijke dood een lijkschouw uit moeten voeren;
- Nota Preventief verbinden: winst voor Amsterdam én Amsterdammers (nota volksgezondheid 2017-2020);
- Meerjarenprogramma AAGG 2018-2021 De vrijblijvendheid voorbij.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Het verliezen van aanbestedingstrajecten, zoals voor (landelijke) aanbestedingen medische werkzaamheden van niet-wettelijke taken. Hierdoor kunnen de inkomsten teruglopen.	Waar mogelijk samenwerken met lokale, regionale en landelijke partners. Op de hoogte blijven van regelgeving, scherp berekenen en inzetten op hoge kwaliteit van kennis en dienstverlening (bijvoorbeeld hoogleraarschap forensische geneeskunde).
2. Het aantal meldingen bij Veilig Thuis blijft doorgroeien. Alle meldingen moeten behandeld worden, waardoor Veilig Thuis het risico heeft een openeinde regeling te lijken.	De capaciteit van Veilig Thuis is uitgebreid. Daarnaast houden we de ontwikkelingen nauwgezet in de gaten zodat we dit op tijd signaleren. Extra voorlichting en informatievoorziening aan ouders.
3. Door maatschappelijke ontwikkelingen rond het rijksvaccinatieprogramma bestaat de kans dat de vaccinatiegraad te laag wordt.	Uitbreiding dienstverlening van aanbod vaccinaties. Volgens het beleidsadvies van VWS actief benaderen van ouders van ongevaccineerde kinderen, een extra oproep aan 16- en 17-jarigen. Daarnaast zet de gemeente actief in op communicatie rond vaccinatiecampagnes.
Opgetreden risico's	**Maatregelen**
1. Door krapte op de arbeidsmarkt is het moeilijk om gekwalificeerd medisch en verpleegkundig personeel te vinden (en te houden).	Blijven investeren in werving en opleiding voor jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen. Vernieuwende wervingsacties uitzetten samen met het vacatureloket en andere partners. Mogelijkheden om secundaire arbeidsvoorwaarden aan te passen om medewerkers die buiten Amsterdam wonen aan te kunnen nemen. Daarnaast wordt gewerkt aan een actieplan personeelstekort voor het hele Sociaal Domein.

Subsidies van betekenis

Er zijn geen subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.6.2 Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare Amsterdammers ondersteunen om de regie over hun leven te nemen of te houden.

Belangrijke ontwikkelingen

Maatschappelijke dienstverlening/cliëntondersteuning

Algemeen beeld is dat er meer cliënten zijn. Dat komt door onder meer betere informatie van ons over mogelijkheden van cliëntondersteuning. Daarnaast bieden we in bepaalde wijken extra ondersteuning aan statushouders.
Mensen met ondersteuning blijven langer thuis wonen. Dat komt door de afbouw van 24-uursvoorzieningen en verschuiving van de zorg naar de wijken. Het aantal mensen met psychische problemen neemt toe, wat meer vraag naar respijt- en logeervoorzieningen geeft.

Ambulante ondersteuning/dagbesteding

Er zijn meer cliënten Ambulante Ondersteuning (hierna AO) door:

- Het afschaffen van eigen bijdrage;
- Vereenvoudigde toegang;
- Vergroting van het aanbod door meer aanbieders.

De beperkte uitstroom naar de Wet langdurige zorg (WLZ) en langere zorgtrajecten zorgen ook voor de groei. Bij Dagbesteding is de groei het gevolg van het afschaffen van de eigen bijdrage en minder uitstroom.

Hulp bij het huishouden

Er zijn minder cliënten, waarvan 50% komt door de overgang van Hulp bij de Huishouding (hierna: Hbh) cliënten van de Wmo naar Wlz. Niet alleen in Amsterdam, maar ook landelijk is er minder vraag naar Hbh.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

Amsterdammers kunnen volwaardig meedoen aan de maatschappij en krijgen daarbij waar nodig ondersteuning.
Doel is dat Amsterdammers mee kunnen doen aan de maatschappij en hiervoor passende ondersteuning ontvangen. Dit verbetert de gezondheidsbeleving en het welbevinden en draagt bij aan de sociale samenhang in de stad.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Cliënttevredenheid in cijfers van 1-10.*	n.v.t.	8,1	7,5	Nog niet beschikbaar
1.2	Cliëntervaring (Cliëntervaringsonderzoek CEO).*	Ca. -2,5%	n.t.b.	Landelijk gemiddelde	Nog niet beschikbaar
1.3	Aantal Amsterdammers met een Wmo voorziening.	Geen gegevens beschikbaar	47.500	42.000	51.000 (geraamd)

* Landelijk is afgesproken dat alle gemeenten werken volgens het landelijk Cliëntervaringsonderzoek Wmo (CEO). In 2018 zullen onderzoeken per voorziening worden uitgevoerd en daarnaast het Cliëntervaringsonderzoek Wmo (CEO). In 2018 zullen twee cijfers gepresenteerd worden.
1.1 Het cijfer bij de Cliënttevredenheid is het gemiddelde resultaat van de onderzoeken die de gemeente die regulier uitvoert.
1.2 Het cijfer van het Cliëntervaring is het gemiddelde resultaat van de onderzoeken (CEO) nieuwe stijl.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Verplicht landelijke cliëntenrvaringsonderzoek CEO

Sinds de invoering van de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning in 2015 zijn gemeenten verplicht om een cliëntenrvaringsonderzoek uit te (laten) voeren. Het college van B en W moet de resultaten elk jaar voor 1 juli aanbieden aan het Rijk. De resultaten over 2018 zijn nog niet bekend. De al bekende informatie over 2017 toont dat de resultaten aansluiten bij het landelijke gemiddelde. Het landelijk onderzoek levert geen rapportcijfer op per gemeente.

Activiteit A — Doelen 1

Uitvoeringspartijen contracteren die maatschappelijke ondersteuning en/of dagbesteding en/of hulp bij het huishouden uitvoeren. 2018 is het tweede jaar van de vierjarige raamovereenkomst tussen gemeenten en zorgaanbieders.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal unieke gecontracteerde partijen: ■ Ambulante ondersteuning; ■ Dagbesteding; ■ Hulp bij het huishouden; ■ Kortdurend verblijf.	120 (2016)	104	89	89 unieke aanbieders (AO: 68; DB: 45; KV: 9; Hbh: 26)

Activiteit B — Doelen 1

Partijen contracteren die maatschappelijke dienstverlening, aanvullend openbaar vervoer en individuele voorzieningen voor wonen en vervoer uitvoeren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal gecontracteerde partijen: maatschappelijke dienstverlening Wmo, aanvullend openbaar vervoer en individuele voorzieningen voor wonen en vervoer.	20 (2016)	20	20	20

Activiteit C — Doelen 1

We bieden Amsterdammers de mogelijkheid om met een persoonsgebonden budget (pgb) zelf een Wmo-voorziening in te kopen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal verstrekte pgb's Wmo aan cliënten.	5.142 (2015)	4.541	4.800	5.054

Activiteit D — Doelen 1

De eigen bijdragen bepalen en innen voor maatschappelijke ondersteuning en Wmo-voorzieningen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal cliënten dat een voorziening heeft met een inkomensafhankelijke eigen bijdrage.	31.300 (2015)	25.733	25.000	30.630

Activiteit E — Doelen 1

Onderhouden van toegangsprocessen en klantroutes waarbij het uitgangspunt is dat professionals veel ruimte hebben om met de zorgvrager te bepalen wat nodig is.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Aantal ingevulde ondersteuningsplannen (wijkzorg proces).	13.634 (2015)	27.573	20.000	29.540

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel schakelen we geen verbonden partijen in.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.2	**Baten** 21,0	**Lasten** 249,7

Begeleiding (Activiteit A, D en E)

Baten -
Lasten 0,3

In 2018 voerden we het actieplan Age Friendly City uit. Het bestaat uit vier stedelijke actielijnen; dementie, eenzaamheid, ouderenhuisvesting en valpreventie. Eenzaamheid en ouderenhuisvesting zijn weliswaar onderdeel van Age Friendly City, maar hebben een eigen aanpak en verantwoording. Rondom dementie werkten we aan het stimuleren van samenwerking en het beter inzichtelijk maken van het aanbod. In de Wijkzorg Allianties krijgt deze samenwerking vorm en vindt afstemming plaats. Daarnaast is Amsterdam één van de deelnemers van het landelijk experiment de Social Trial. Onder de noemer 'Laat je niet vallen' begonnen we met een aanpak valpreventie te ontwikkelen om valincidenten onder ouderen te verminderen.

Aanpak Eenzaamheid in Amsterdam

De Aanpak Eenzaamheid is uniek tegenover andere aanpakken in Nederland. De Amsterdamse aanpak richtte zich in 2018 op de beleidsmakers, professionals en vrijwilligers die zich voor de doelgroep inzetten. Langs drie sporen (gemeente als netwerkregisseur en aandeelhouder en een lerende aanpak) werkten we aan de vermindering en preventie van eenzaamheid.

Hulp bij het Huishouden (Activiteit B, D en E)

Baten 14,5
Lasten 48,7

Het aantal verstrekkingen is tegenover vorig jaar zo goed als gelijk gebleven. De verwachte groei door langer zelfstandig blijven wonen bleef uit. Hier heeft de arbeidsmarktproblematiek zeker meegespeeld. Het tekort aan personeel op de arbeidsmarkt was een aandachtspunt. Samen met de aanbieders ontwikkelden we een matrix, waarmee er meer inzicht is op wijkniveau in aanbod en vraag naar Hbh.
Wij vroegen de aanbieders om de vervanging tijdens de zomervakantieperiode beter te regelen. Deze extra aandacht werkte positief. Onderzoek toont dat 86% van de cliënten de vervanging van hun hulpverlener Hbh goed geregeld heeft. Of geen ervaring heeft met het uitvallen van de (vaste) hulpverlener Hbh.
In het najaar is de GGD als toezichthouder weer gestart met een (kwaliteits)onderzoek. De GGD sprak met het management, medewerkers en cliënten van elke aanbieder. Ook waren er huisbezoeken waarbij de cliënt wordt gevraagd naar de ervaringen met de zorgaanbieder en de hulpverlener Hbh. Belangrijke uitkomsten zijn:

- 86% van de cliënten is tevreden over de hulpverlener;
- De toezichthouders vinden in 88% van de gevallen het huis schoon en leefbaar.

Toegang Wijkzorg

Het aantal Amsterdammers dat ondersteuning gebruikt via Wijkzorg is na een forse stijging in 2017 in 2018 gelijk gebleven. De stijging in 2017 kwam omdat vanaf toen ook Hbh via Wijkzorg verloopt. Ongeveer 85% van de ondersteuningsplannen wordt tijdig geëvalueerd. Wij sturen op verschillende manieren op tijdige evaluatie.

In 2017 startten de zeven allianties Wijkzorg. Zij ontwikkelden zich in 2018 tot belangrijke ondersteunende partners voor de samenwerking in de wijken. De allianties hebben drie hoofdtaken:

- Bestendigen van de samenwerking in de netwerken;
- Verzorgen van herkenbare toegang voor cliënten;
- Bevorderen van deskundigheid van professionals in de wijk.

Elke alliantie vult haar taken op maat in. Dat stemmen zij af op de specifieke omstandigheden in het betreffende stadsdeel. De allianties verbeterden in 2018 onder meer het functioneren van 28 wijktafels in de stad.

Maatschappelijke dienstverlening (Activiteit A, C, D)

Baten -
Lasten 39,5

In 2018 is een onderzoek naar cliëntondersteuning uitgevoerd. Daaruit volgden afspraken over duidelijker aanbieden van cliëntondersteuning door de instellingen voor maatschappelijke dienstverlening (madi's). En voor een doorontwikkeltraject met alle uitvoerders van cliëntondersteuning sociaal domein breed. Ook voerden we een succesvolle proef uit op woonlocaties van statushouders om deze groep beter te bereiken. Deze aanpak voeren we in 2019 breed uit. Welzijn op Recept is nu in elk stadsdeel operationeel, meestal via de madi's. Maar het is nog niet bij elke huisarts actief.

Uitvoering nieuwe Wmo verordening

Baten -
Lasten 99,2

Ambulante ondersteuning en dagbesteding

In 2018 steeg het aantal cliënten ambulante ondersteuning (AO) en dagbesteding (DB) sterk. Deze stijging komt aan de ene kant door meer aanbod van verschillende nieuwe aanbieders. Aan de andere kant zien we een stijging binnen AO en DB door de afschaffing van de eigen bijdrage en de vereenvoudiging van de toegang. Opvallend in de groei AO is:

- De toenemende zorgvraag vanuit de doelgroep statushouders;
- De beperkte uitstroom van cliënten vanwege langdurige ondersteuningsvragen en;
- Hoge drempels voor doorstroming naar de Wet langdurige zorg (Wlz).

De uitstroom uit de DB is ook relatief laag. Dat komt door de ondersteuningsvraag voor thuiswonende doelgroepen, die geen zicht hebben op een ander vervolg.
In de tweede helft van 2018 hebben wij met de herschikking maatregelen genomen om de stijging te stoppen. Waar mogelijk hebben we bij aanbieders het budget vastgezet op het bestaande productieniveau. Daarnaast beëindigden we per 31 december 2018 vanuit de contractuele kwaliteitstoets het contract met 17 aanbieders.
De ontwikkeling dat MO en BW cliënten vaker zelfstandig gaan wonen kan leiden tot een toename van de vraag naar ambulante ondersteuning.

Vervoersvoorzieningen en AOV (Activiteit B, D en E)

Baten 2,9
Lasten 39,0

Vervoersvoorzieningen

Het aantal hulpmiddelen bleef in 2018 redelijk gelijk. Tegelijk daalt het aantal vervoerskostenvergoedingen voor het gebruik van een rolstoeltaxi en financiële tegemoetkomingen meerkosten voor vervoer nog steeds. Deze trend is al een aantal jaren zichtbaar.

Aanvullend Openbaar Vervoer

De twee vervoeraanbieders RMC (vervoersproducten Beschermd Vervoer en Deur tot deur Samenreizend-vervoer) en Transvision (Kamer tot kamer-vervoer en Deur tot deur plus-vervoer) maakten in 2018 aanzienlijk meer ritten tegenover 2017. We onderzoeken de oorzaken voor het hoger aantal ritten, klanten en kilometers.
De klanttevredenheid over RMC en Transvision voldoet aan het programma van eisen. Dat blijkt de uit de klanttevredenheidsonderzoeken onder gebruikers. Een extern bureau onderzocht dit eind 2018.

Woonvoorzieningen (Activiteit B, D en E)

Baten 3,8
Lasten 10,5

Begin 2018 is het beleid voor woonruimteaanpassingen en trapliften verruimd. Dit is terug te zien in de stijging van het aantal voorzieningen. Amsterdammers met een verhuiskostenvergoeding die vanwege medische redenen naar de begane grond, een gelijkvloerse woning of naar een woning met 16 traptreden moeten verhuizen, krijgen vanaf 2018 voorrang in WoningNet. Dit verklaart waarom er in 2018 meer verhuisd is tegenover 2017.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	9,4	11,9	8,5	7,9	-0,5
Lasten	231,1	226,6	242,3	245,5	3,2
Saldo van baten en lasten	**-221,7**	**-214,7**	**-233,8**	**-237,5**	**-3,7**
Onttrekking reserves	9,4	3,0	11,0	13,0	2,1
Toevoeging reserves	2,5	2,5	4,3	4,3	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**6,9**	**0,5**	**6,7**	**8,8**	**2,1**
Totaal programmaonderdeel 6.2	**-214,7**	**-214,2**	**-227,1**	**-228,8**	**-1,6**

Het resultaat van het programmaonderdeel Maatschappelijke ondersteuning is tegenover de begroting € 1,6 miljoen negatief. Dit komt vooral door hogere lasten van € 3,2 miljoen en een hogere onttrekking van € 2,1 miljoen.

Baten

De baten zijn van € 7,9 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot. Dit is als volgt opgebouwd:

- Lagere baten van € 0,7 miljoen uit eigen bijdragen. Dit is voornamelijk ontstaan doordat de Ambulante ondersteuning en Dagbesteding sinds 2017 geen eigen bijdrage meer kent. Daarnaast is er minder Hulp bij Huishouden gebruikt;
- Hogere baten van € 0,2 miljoen bij het aanvullend openbaar vervoer (AOV) door meer ritten.

Lasten

De lasten zijn € 3,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 12,3 miljoen op het onderdeel Uitvoering nieuwe Wmo. De Ambulante ondersteuning en Dagbesteding stijgen sinds 2017. Die is te verklaren door laagdrempelige toegang en afschaffing van de eigen bijdrage. Ook blijven Amsterdammers met zorgbehoefte langer thuis wonen, ook door een hogere eigen bijdrage in de Wet Langdurige Zorg (Wlz). Daarnaast is in 2018 het aantal aanbieders uitgebreid en is er een ruimer aanbod. En we zien meer speciale doelgroepen, waaronder statushouders en mensen met een licht verstandelijke beperking;
- Lagere lasten van € 2,9 miljoen voor Hulp bij het huishouden (Hbh). Dit komt vooral doordat minder Amsterdammers dan verwacht deze voorziening gebruiken. Dit is een landelijke trend. In 2018 was er wel een stijging van Amsterdammers die de Ondersteuning bij het Huishouden (Obh) gebruiken;
- Lagere lasten van € 3,2 miljoen voor de woonvoorzieningen. In 2018 is het beleid op onderdelen verruimd. Daarnaast krijgen Amsterdammers met een verhuisindicatie sinds 2018 voorrang. Dit gaf meer aanvragen voor woonruimteaanpassingen. Door een geleidelijke aanloop zien we dit in 2018 nog niet volledig terug in de kosten;
- Lagere lasten van in totaal € 0,9 miljoen bij vervoersvoorzieningen en aanvullend openbaar vervoer. Dit komt door € 4,9 miljoen lagere lasten bij de vervoersvoorzieningen en € 4 miljoen hogere lasten bij het aanvullend openbaar vervoer. Terwijl de vraag naar vervoersvoorzieningen daalt, stijgt het aantal klanten en het aantal gereden kilometers bij het

aanvullend openbaar vervoer;
- Lagere lasten van € 0,7 op het programma toegankelijkheid. Een aantal projecten was in de uitvoering goedkoper dan oorspronkelijk begroot en dat leidde tot een lagere onttrekking aan de reserve. De reserve loopt af eind 2019;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen bij Maatschappelijke Dienstverlening. De afrekening van een aantal subsidies over voorgaande jaren had voor ons een voordelig resultaat van € 0,5 miljoen;
- Lagere kosten van € 0,5 miljoen vanwege vertraging in de besteding van beschikbaar gestelde incidentele middelen voor de prioriteit "Gebiedsgerichte Preventie in de Zorg" (toegekend voor 2017 en 2018). Deze kwamen pas eind 2017 beschikbaar. Hierdoor vertraagde de besteding van deze middelen. In 2018 zijn de middelen van 2017 volledig besteed, maar resteren nog niet bestede middelen van 2018. Voor het restantbedrag worden deze middelen via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019.

De Begroting 2018 bestaat op dit onderdeel voor € 14,6 miljoen uit incidentele middelen. Daarnaast is de egalisatiereserve Wmo volledig onttrokken. Dit alles zorgde er voor dat de overschrijding niet hoger is uitgevallen.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve egalisatie WMO	7,5	1,8	6,5	1,8	9,2	-
Knelpuntenfonds toegankelijkheid	2,5	2,5	4,5	2,5	3,8	1,2

Reserve egalisatie WMO

De onttrekking aan de egalisatiereserve Wmo is € 2,8 miljoen hoger dan begroot, hiermee dekken we hogere lasten voor de uitvoering van de Wmo. Deze reserve is hiermee volledig onttrokken.

Knelpuntenfonds toegankelijkheid

Aan de reserve knelpuntenfonds toegankelijkheid hebben we € 0,7 miljoen minder onttrokken dan begroot, door lagere bestedingen voor het programma toegankelijkheid (zie toelichting hierboven).

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Voorziening Verhuiskostenvergoeding WMO	2,0	-	-	0,2	-	2,2

Voorziening Verhuiskostenvergoeding WMO

Bij het Jaarverslag 2018 is de hoogte van de voorziening opnieuw bepaald. Door meer verhuizingen is een bedrag van € 0,2 miljoen toegevoegd aan de voorziening.

Beleidskaders

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018. Dit is op 1 april 2015 door de raad vastgesteld. In dit meerjarenbeleidsplan zijn de ambities van het college opgenomen. De doelen en prioriteiten uit het beleidsplan vormen het kompas voor het sociaal domein in de komende jaren;
- Wmo-Verordening 2015. Deze is op 26 november 2014 door de raad vastgesteld en is geldig vanaf 1 januari 2015;
- Uitgangspunten voor de inkoop Ambulante ondersteuning, dagbesteding, Hulp bij het huishouden en kortdurend verblijf 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 30 maart 2016 (nr. 96/245).

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Maatschappelijke ondersteuning De beschikbare middelen zijn niet voldoende om op tijd ondersteuning te bieden aan mensen die dat nodig hebben. Er ontstaan wachtlijsten voor ambulante ondersteuning of dagbesteding	Bijhouden van het uitgavenbudget, voorstellen opstellen voor kostenbeheersing, lichtere vorm van ondersteuning afspreken met de aanbieders
Opgetreden risico's	**Maatregelen**
1. Hulp bij het Huishouden:	
■ Door de invoering van het landelijke abonnementstarief per januari 2019 kunnen kosten stijgen door een groei in cliënten. Het CPB gaat uit van een stijging van 4%.	Versoberen van het product om binnen de begroting te blijven
■ Er loopt een onderzoek naar de tarieven bij Hbh aanbieders. Mogelijk moet deze met 1,5% worden verhoogd, waardoor de gemeentelijke lasten toenemen en het budget wordt overschreden	Versoberen van het product om binnen de begroting te blijven
■ Vanwege een gerechtelijke uitspraak gaat Amsterdam haar Hbh beleid onderzoeken. Mogelijk komt hier onder ander een ander bekostigingssysteem door, waardoor de lasten toenemen.	Versoberen van het product om binnen de begroting te blijven

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Aanbieder maatschappelijke dienstverlening	13.717.589	14.159.077
2. Stichting MEE	5.328.707	5.728.707
3. Stelpost Mantelzorgondersteuning	4.091.319	3.750.531

Toelichting:

Aanbieder maatschappelijke dienstverlening

Bij de subsidieverlening is bij twee stadsdelen een hogere aanvraag toegekend. In Nieuw West is er extra subsidie toegekend om de toegankelijkheid en beschikbaarheid van de hulp passend te maken op de vraag. In Nieuw West en Oost zijn eind 2017 proeven gestart om statushouders op woonlocaties beter te bereiken. De aanpak was een succes en is daarom verlengd tot het eind van 2018 met extra middelen. Verder is er geïnvesteerd in een onderzoek naar het beleid op cliëntondersteuning.

Stichting MEE

De gezamenlijke uitvoerders van cliëntondersteuning kregen de opdracht om te werken aan gezamenlijke communicatie en doorontwikkeling. Dit vanwege het onderzoek naar het beleid op cliëntondersteuning uit 2018. Dit project is met € 400.000 gefinancierd uit extra middelen die het Ministerie van VWS beschikbaar stelde.

Stelpost Mantelzorgondersteuning
We zetten subsidies in om mantelzorgers te ondersteunen die zorgen voor iemand met complexe problematiek. Daarnaast subsidiëren we ook activiteiten voor werven en trainen van vrijwilligers die zich inzetten om kwetsbare Amsterdammers te ondersteunen. Het resultaat viel lager uit door een aantal subsidieterugvorderingen vanuit 2017 en een project dat in 2018 niet doorging.

Portefeuillehouders: wethouders Kukenheim en Groot Wassink

3.6.3 Maatschappelijke opvang

Opvang en ondersteuning bieden aan mensen met langdurige psychische aandoeningen en aan dak- of thuislozen. Hulp en opvang bieden bij mensenhandel. Handelen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

Belangrijke ontwikkelingen

Voor het herstel van mensen die dak-of thuisloos werden zijn zelfstandigheid en inclusie belangrijk. Dat inzicht is de laatste jaren binnen de Maatschappelijk Opvang/Beschermd wonen (MO/BW) een belangrijke ontwikkeling. De kerndoelstelling is dat kwetsbare Amsterdammers eerder en vaker zelfstandig wonen in de wijk met daarbij een passende ambulante ondersteuning. Voorheen zouden zij worden opgenomen in een 24-uursvoorziening.
Daardoor is er een grotere vraag naar zelfstandige huisvesting en (complexe) ondersteuning daarbij. We vangen daarbij steeds meer verschillende doelgroepen op. Daarnaast leiden we mensen die nu in 24-uursvoorzieningen zijn gehuisvest, naar een zelfstandige woning. Daarvoor zijn duizend extra woningen beschikbaar. Dit leverde tegen de verwachtingen in niet minder bedden binnen de 24-uursvoorzieningen op. Want er is een wachtlijst van mensen die alsnog instromen in maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Hierdoor ontstaat een situatie dat er aan de ene kant meer complexe (ambulante) ondersteuning van mensen die zelfstandig wonen is. Terwijl er aan de andere kant niet minder opvangplekken binnen de MO/BW komen. De dubbele kosten daardoor betekende een extra druk op de MO/BW-begroting.
In 2018 gaf de gemeenteraad opnieuw aan dat het nodig is om de meest kwetsbare mensen in de stad op te vangen. Deze extra opvang voor doelgroepen zoals dakloze gezinnen, passantenpension en ongedocumenteerden gaf in 2018 hogere kosten dan waarmee we in de Begroting 2018 rekening hielden.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **B**

Amsterdammers met langdurige psychische aandoeningen en dak- of thuislozen krijgen, gegeven hun perspectief, passende opvang en/of ondersteuning.
De gemeente stimuleert via vernieuwing in het ondersteuningsaanbod dat mensen zo zelfstandig mogelijk wonen. Randvoorwaardelijk hiervoor is dat er in 2018 voldoende woonplekken zijn. De centrale toegang tot beschermd wonen en voorzieningen voor maatschappelijke opvang wordt verbeterd. Het Koersbesluit Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen 2016-2020, Thuis in de Wijk, is in het najaar 2016 vastgesteld in de gemeenteraad. De indicatoren zijn bij de VJN 2017 gespecificeerd. Het realiseren van voldoende woonplekken ten behoeve van de uitstroom van de opvangvoorzieningen is een randvoorwaarde om de doelstellingen te bereiken. Het resultaat wordt gerealiseerd in het programma Wonen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Daling van het aantal mensen dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen met 20% in 2020 ten opzichte van 2015.	874 (2015)	904904	743	880
1.2	Aandeel nieuwe cliënten (nieuwe instroom) dat direct zelfstandig gaat wonen stijgt van 40% naar 60%.	41% (2015)	40%	55%	43%
1.3	Het aantal her-aanmeldingen van mensen woonachtig in de regio Amsterdam daalt met 50% in 2020 ten opzichte van 2015.	228 (2015)	164	190	173

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Maatschappelijke opvang: Wij boden dak- en thuislozen met psychiatrische of verslavingsproblemen een persoonlijk traject in de maatschappelijke opvang. Dit met inkomen, zorg en een dak boven het hoofd geboden, dat hen helpt een stabieler bestaan op te bouwen.

Het traject richt zich op zelfstandigheid en uitstroom uit de maatschappelijke opvang naar zelfstandig wonen, al dan niet met begeleiding.

Beschermd wonen: Wij hebben mensen vanaf 18 jaar met (langdurige) psychiatrische problematiek beschermd wonen geboden, een combinatie van wonen met toezicht en begeleiding. Deze mensen kunnen (nog) niet geheel zelfstandig wonen en functioneren binnen de samenleving. Dit is gericht op het bevorderen van de zelfredzaamheid en weer meedoen in de maatschappij.

Doel 2 — Activiteiten: C

Slachtoffers van mensenhandel en prostitutie krijgen passende ondersteuning en/of opvang.
De gemeente organiseert ondersteuning en zorg (psychosociaal, psychiatrische begeleiding, opvang) afhankelijk van de zorgvraag van de slachtoffers.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage van de bereikte slachtoffers van mensenhandel dat hulp krijgt.	100% (2015)	100%	100%	100%
2.2	Percentage van de organisaties die zorg bieden aan slachtoffers van mensenhandel dat handelt zoals afgesproken met de gemeente.	95% (2015)	95%	95%	95%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

We boden via het Amsterdams Coördinatiepunt Mensenhandel (ACM) opvang en ondersteuning van slachtoffers van zowel seksuele- als arbeidsuitbuiting.

Doel 3 — Activiteiten: C D E

Slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties krijgen hulp zodat ze weer veilig kunnen wonen.
Het streven is dat slachtoffers binnen één jaar weer duurzaam veilig wonen. Door te investeren in preventie en tijdige signalering wordt voorkomen dat problemen ontstaan of langdurig blijven bestaan.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties dat binnen een jaar na start van de bemiddeling duurzaam veilig woont.	50% (2011)	n.n.b.	65%	65%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

In 2018 boden de kernorganisaties voor veiligheid binnen de gemeente slachtoffers (en plegers) van geweld in afhankelijkheidsrelaties zorg en hulp. Het gaat om:

- Veilig Thuis;
- De BlijfGroep;
- De gecertificeerde instellingen.

Zij doen dat samen met:

- Justitiepartners;
- Jeugdhulp;
- De GGz;
- Wijkteams;
- Het lokale veld.

In 2018 steeg het aantal meldingen (en onderzoeken) bij Veilig Thuis van (mogelijk) geweld met meer dan 30%. De capaciteit van de opvang van slachtoffers (en hun kinderen) is in 2018 geheel benut. Het aantal intensieve ambulante trajecten steeg opnieuw. De belangrijkste ontwikkeling in 2018 is de vooruitgang in de verandering: we zien meer keuze voor wijkteams als regievoerder op

veiligheidsvoorwaarden in het vrijwillig kader. En daarbij sterkere samenwerking van deze teams met Veilig Thuis, de BlijfGroep, de gecertificeerde instellingen en nu ook de GGz. Tegelijk zien we dat daarmee de druk toeneemt op de capaciteit en deskundigheid van de wijkteams.

Activiteit A — Doelen 1

We contracteren organisaties voor beschermd wonen, daklozenopvang en ondersteuning. In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal gecontracteerde aanbieders maatschappelijke opvang en beschermd wonen (subsidie in 2016, inkoop vanaf 2017).	13 (2016)	13	13	13

Activiteit B — Doelen 1

We verbeteren het proces van toegang, plaatsing, uitstroom van beschermd wonen en daklozenopvang.

Activiteit C — Doelen 2 3

We contracteren organisaties voor opvang van en ondersteuning aan specifieke groepen (mensenhandel, prostitutie, vrouwenopvang). In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal mensen in opvang na huiselijk geweld (subsidie in 2016, inkoop in 2017).	237 (2015)	240	237	237

Activiteit D — Doelen 3

Opdrachtgeverschap Veilig Thuis in samenwerking met regiogemeenten. Onderdelen zijn preventie, ontwikkeling passend aanbod en verbeteren ketensamenwerking en signalering.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal afgehandelde adviesvragen (a) en meldingen (m) over huiselijk geweld en kindermishandeling. (Amsterdam (A) + regio (R))	5.119 (a) 4.838 (m)	4.384 (a) 7.541 (m)	3.560 (A) + 328 (R) (a), 5.613 (A) + 820 (R) (m)	4.517 (A) + 930 (R) (a); 8.257 (A) + 1.497 (R) (m)

Activiteit E — Doelen 3

Tijdelijk Huisverbod inzetten als middel bij meldingen van huiselijk geweld, om voor een afkoelperiode te zorgen, waarin we met zowel achterblijver als uithuisgeplaatste kijken welke hulp en acties opgestart moeten worden.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel schakelen we geen verbonden partijen in.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.3	**Baten** 11,1	**Lasten** 236,3

Begeleiding en Zorg voor Dak- en thuislozen (Activiteit A en B)

Baten 10,0
Lasten 209,7

In 2016 stelde de gemeenteraad het koersbesluit 'Thuis in de Wijk' vast. Daarin staat dat kwetsbare Amsterdammers, waar mogelijk, eerder en vaker zelfstandig wonen in de wijk. En dat zij binnen drie maanden passende ondersteuning krijgen bij hun hulpvraag. De resultaten van het Programma Huisvesting Kwetsbare groepen (PHKG) zijn belangrijk om de doelstellingen van het koersbesluit te halen. Tot en met 2018 zijn er in totaal 1387 woningen geleverd voor de doelgroep MO en BW, tegen 832 woningen in 2017. Het grote aantal beschikbaar komende woningen en de nodige extra ondersteuning om meer mensen zelfstandig te laten wonen vraagt ook extra personele inzet van opvangorganisaties. Zij kunnen echter de vacatures in hun ambulante teams met moeite invullen. De groei van nieuwe cliënten zorgde voor relatief hoge wachttijden. Dit kan komen door ontwikkelingen in andere wettelijk kaders, zoals de Wlz en de Zvw. Hogere drempels hier kunnen leiden tot grotere instroom in MO en BW. De verschuiving naar meer zelfstandig wonen is ook terug te zien in de opvangcapaciteit. In 2018 waren er meer mensen dat begeleid zelfstandig woont dan het aantal personen in een 24-uursvoorziening.
De vraag naar noodopvang voor dak- en thuisloze gezinnen die niet elders terecht kunnen groeide in 2018. Er waren eind 2018 172 gezinnen in de opvang.
Eind 2018 openden in het Westelijk Havengebied en in het centrum winteropvang voor 260 extra plaatsen. Die waren voor mensen die anders op straat moeten slapen. Ruim 1300 cliënten gebruiken die opvang.

Opvang Specifieke Doelgroepen (Activiteit D en E)

Baten -
Lasten 25,1

Opvang slachtoffers mensenhandel

Alle slachtoffers van mensenhandel die aangifte doen in Amsterdam krijgen passende hulp. Het totaal aantal slachtoffers van mensenhandel in Amsterdam is onbekend. Daarom kunnen wij geen percentages geven van slachtoffers die bereikt zijn door de specialistische hulpverlening van mensenhandel in Amsterdam. Het Amsterdams coördinatiepunt mensenhandel beantwoordt aan de gemaakte afspraken. We vingen in 2018 totaal 66 mensen op in de gemeentelijke opvang voor slachtoffers mensenhandel (ACM). De opvang biedt vooral plek voor vrouwen. Van het totaal aantal opgevangen slachtoffers waren er 17 man. Van deze 17 mannen werden er 13 tijdelijk opgevangen in het ACM en daarna doorverwezen naar locaties elders in het land.

Opvang ongedocumenteerden

In Amsterdam verblijft al sinds lange tijd een groep migranten die door de praktijk van het vreemdelingenbeleid in de knel kwam. Zij hebben geen rechtmatig verblijf in Nederland, maar vertrekken ook niet naar een ander land. Een deel verblijft in de huidige Bed-Bad-Brood voorzieningen. Een deel van hen heeft met steun van vrijwilligers elders tijdelijk onderdak gevonden. In het coalitieakkoord staat dat we ongedocumenteerden om humanitaire redenen 24-uursopvang bieden. Het doel is daarna naar een blijvende oplossing te zoeken. Op 11 december 2018 heeft het college het uitvoeringsplan ‘werken aan een duurzame oplossing, uitvoeringsplan 24-uursopvang’ vastgesteld.

Crisishulp (Activiteit C)

Baten 1,1
Lasten 1,5

De aantallen THV (tijdelijk huisverbod) stegen in 2018 weer iets (222 gevallen, waarvan 135 THV in gezinnen met kinderen) na een daling vanaf 2015 (212 gevallen) en in 2017 (201). De G4 onderzoekt de schommelingen. En ook een interne analyse (afdeling Zorg) toont dat we op meerdere momenten in het traject kunnen verbeteren. THV blijft namelijk een belangrijk middel om ernstige situaties van huiselijk geweld te doorbreken.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	9,3	10,2	8,8	9,2	0,4
Lasten	224,4	217,2	233,7	236,3	2,6
Saldo van baten en lasten	**-215,2**	**-207,0**	**-224,9**	**-227,1**	**-2,2**
Onttrekking reserves	1,1	1,1	1,9	1,9	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**1,1**	**1,1**	**1,9**	**1,9**	**-**
Totaal programmaonderdeel 6.3	**-214,1**	**-206,0**	**-223,0**	**-225,3**	**-2,2**

Het resultaat van het programmaonderdeel Maatschappelijke opvang is tegenover de begroting € 2,2 miljoen negatief. Dit komt vooral door hogere lasten van € 2,6 miljoen.

Baten

De totale baten bedragen € 9,2 miljoen en zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit is als volgt opgebouwd:

- Meer uitvaarten en hogere inkomsten van € 0,2 miljoen bij de uitvoering van de Wet op de lijkbezorging (WOL);
- Hogere baten van € 0,2 miljoen als gevolg van een bijdrage van het Rijk voor de Amsterdamse aanpak van personen met verward gedrag.

Lasten

De lasten bedragen € 236,3 miljoen en zijn € 2,6 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 2,1 miljoen voor de opvang van specifieke doelgroepen. Dit komt door hogere personele lasten vanwege het toegenomen beroep op de diverse vormen van opvang;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen bij de uitvoering van de Wet op de lijkbezorging (WOL) door meer uitvaarten.

De lasten van € 208,8 miljoen voor Maatschappelijke Opvang (MO) en Beschermd Wonen (BW) zijn volgens de begroting. Een kanttekening hierbij is dat een (hypothetisch) tekort voor de begroting van de MO/BW was berekend bij de Viermaandsrapportage 2018. Dit berekende tekort daalde gedurende het lopende jaar door inzet van aanvullende incidentele middelen en afwikkelingen oude jaren. Daardoor is het verwachte tekort voor ongeveer € 25 miljoen incidenteel afgedekt.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel is geen sprake van reserves en voorzieningen waarin ten opzichte van de Begroting 2018 significante mutaties hebben plaatsgevonden of waarvan het verloop bestuurlijk relevant is.

Beleidskaders

- Uitgangspunten voor de inkoop Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 9 maart 2016 (nr. 68/173);
- Uitgangspunten voor de inkoop Vrouwenopvang 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 9 maart 2016 (nr. 69/174);
- Regioaanpak Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2015-2020, 'Op weg naar duurzame veiligheid'. Vastgesteld in College van B en W 9 december 2014 (BD 2014-012447);
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018;
- Wmo-Verordening 2015;
- Koersbesluit Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De middelen voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang en Wmo 2015 begeleiding worden ingaande 2021 objectief herverdeeld en komen samen in één verdeelsleutel. We lopen daarbij de kans op een aanzienlijke daling van het BW-budget. Dit, omdat het budget wordt verdeeld over alle gemeenten in plaats van over 43 centrumgemeenten. Ondertussen blijft de zorgplicht bestaan, wat bij onvoldoende budget wachtlijsten kan geven.	We overleggen (in G4 verband) met Rijk en VNG om de negatieve gevolgen van de herverdeling te beperken.

Opgetreden risico's	Maatregelen
1. Het opvangen van alle daklozen (dus ook groepen die voldoende zelfredzaam zijn) drukt op het beschikbare budget voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen. Daardoor kan de zorg aan de wél kwetsbare groepen in gedrang komen.	Bijhouden van uitgavebudget. Waar nodig: ■ Ontwikkelen van voorstellen voor kostenbeheersing; ■ Afstoten van niet-wettelijke taken; ■ Accepteren van wachtlijsten of; ■ Extra middelen aanvragen bij de VJN

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Maatschappelijke opvang/kwetsbare burgers	24.591.188	24.934.824
2. Nachtopvang	2.966.207	3.068.799
3. Opvang gezinnen	1.022.830	4.005.003

1. Maatschappelijke opvang/kwetsbare burgers

De subsidieverordening maatschappelijke opvang gaat over de opvang van mensen die onder de openbare geestelijke gezondheidszorg vallen. Dit omvat ambulante verslavingszorg, preventie, inloop, woonvoorzieningen. Vooral inloopvoorzieningen zijn uitgebreid. Dat was om beter samen te werken om de doelgroep van de openbare geestelijke gezondheidszorg op te nemen met de reguliere inloop in de wijk.

2. Nachtopvang

Binnen de nachtopvang wordt er een slaapplek en een warme maaltijd geboden aan kwetsbare daklozen. Het doel is een begeleidingstraject naar zelfstandig wonen met hen te starten. De nachtopvangvoorziening is verplaatst in 2018, waarvoor extra kosten zijn gemaakt.

3. Opvang gezinnen

Opvang van gezinnen vanuit "geen gezin op straat". Dit jaar zijn meer dakloze gezinnen opgevangen, waardoor hogere subsidieaanvragen ontvangen zijn. Dit gaf een hogere subsidieverlening.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.6.4 Welzijn

Amsterdammers ondersteunen elkaar en zetten zich actief in voor hun omgeving. Mantelzorgers en vrijwilligers voelen zich gewaardeerd en ondersteund.

Belangrijke ontwikkelingen

We willen kwetsbare Amsterdammers helpen om zo lang mogelijk zelfstandig en veilig te leven. En om mee te doen in de samenleving. Dat doen we door de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 uit te voeren. We willen dat Amsterdammers zoveel mogelijk de regie voeren over hun eigen leven. Dit geldt voor het benutten van kansen en bij het oplossen van problemen.
We hebben speciaal aandacht voor mantelzorgers en vrijwilligers. Zij zijn de ruggengraat van het informele zorgnetwerk in de stad. De stadsdelen zijn belangrijk bij het ondersteunen en waarderen van deze actieve Amsterdammers.

In 2018 verleenden we subsidies aan organisaties die vrijwilligers en mantelzorgers ondersteunen. We werkten aan werven en trainen van vrijwilligers om zich als maatje of buddy in te zetten voor kwetsbare Amsterdammers of respijtzorg.
We hebben budget besteed aan het versterken van basisvoorzieningen voor mantelzorgondersteuning om (jonge) mantelzorgers beter te bereiken. Ook organiseerden we in 2018 verschillende waarderings- en bewustwordingsactiviteiten voor mantelzorgers en vrijwilligers. We helpen hiermee aan het verminderen van eenzaamheid bij kwetsbare Amsterdammers en tegelijkertijd het ontlasten en waarderen van mantelzorgers en vrijwilligers.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

Amsterdammers zetten zich in voor elkaar en de omgeving. De leefbaarheid in de stad verbetert omdat mensen elkaar helpen en vrijwilligerswerk doen.
Er zijn minder eenzame mensen in de stad doordat de gemeente basisvoorzieningen organiseert waar mensen elkaar kunnen ontmoeten er voor bepaalde groepen een specifieke aanpak heeft. De signalering door zorgprofessionals is belangrijk aangrijpingspunt voor interventies. Mantelzorgers worden tijdelijk ontlast van de zorg voor hun naasten door voorzieningen die de gemeente zelf biedt of door de inzet van vrijwilligers. Er zijn meer vrijwilligers die zich inzetten voor Amsterdammers die zorg of ondersteuning nodig hebben. De indicatoren worden eens per vier jaar gemeten door de GGD in de Amsterdamse Gezondheidsmonitor. Het meest recente onderzoek stamt uit 2012. De streef percentages voor 2018 zijn vastgelegd in het Meerjaren beleidsplan Sociaal Domein 2015-2018.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage overbelaste mantelzorgers neemt af.	17,9% (2012)	17%	17%	17%
1.2	Percentage Amsterdammers dat zich niet geïsoleerd voelt.	43% (2012)	40% (2016)	45%	40%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2018 subsidieerden we twintig partijen om stedelijke activiteiten mantelzorgondersteuning te organiseren en vrijwilligerswerk te stimuleren en te versterken. Vrijwilligers zijn goed toegerust om ondersteuning te bieden aan kwetsbare Amsterdammers. Onder andere doordat zij trainingen hebben kunnen volgen. Daarnaast vroegen we in 2018 extra aandacht voor mantelzorg en vrijwilligerswerk via stedelijke bewustwording campagnes en waarderingsacties. De inzet op mantelzorgondersteuning en (informele) respijtzorg is voortgezet. Dat is bij zowel mantelzorgers als professionals nog meer onder de aandacht gebracht.

Activiteit A Doelen 1

Het stimuleren, faciliteren, werven en bevorderen van (deskundigheid van) vrijwilligers.

Activiteit B Doelen 1

Gebiedsgerichte afspraken maken met bestuurscommissies en maatschappelijke organisaties over aansluiting welzijn, wijkzorg, dagbesteding en informele zorg.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal gebieden waarin wijkzorgnetwerken worden gefaciliteerd.	22 (2015)	22	22	22

Activiteit C Doelen 1

Waarderen van mantelzorgers en vrijwilligers.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal mantelzorgers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	2.340 (2015)	12.980	3.000	11.324
C.2	Aantal vrijwilligers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	4.861 (2015)	11.500	5.000	13.500

Activiteit D Doelen 1

Uitvoeringspartijen contracteren om mantelzorgers en vrijwilligers te ontlasten.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal partijen die vanuit het stedelijk kader subsidie ontvangen voor activiteiten mantelzorgondersteuning en bevorderen vrijwillige inzet.	16 (2016)	20	19	20

Activiteit E Doelen 1

Het stimuleren en bekostigen van basisvoorzieningen en maatschappelijke initiatieven die leiden tot versterking van de informele hulp.

Activiteit F Doelen 1

De Aanpak Eenzaamheid Amsterdam loopt vanaf 2017. 300 Aandeelhouders zijn actief in de aanpak, zij bereiken 75% van de eenzame Amsterdammers.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programmaonderdeel schakelen we geen verbonden partijen in.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.4	**Baten** 0,4	**Lasten** 43,6

Vrijwilligerswerk en mantelzorg (Activiteit A, C, D en E)

Baten -
Lasten 3,8

In 2018 verleenden wij aan twintig organisaties subsidie voor het ondersteunen van vrijwilligers en mantelzorgers. Ook subsidieerden we bemiddelingscoaches die mensen toe leiden naar vrijwilligerswerk. Vrijwilligersorganisaties hebben door specifieke training hun vrijwilligersbeleid verbeterd.
Het beschikbare budget voor mantelzorgondersteuning hebben we besteed aan het versterken van basisvoorzieningen voor mantelzorgondersteuning. Onder andere voor het beter bereiken van (jonge) mantelzorgers met de beschikbare ondersteuning, uitbreiding van diverse ondersteuningsmogelijkheden. Bijvoorbeeld informele respijtzorg en praktische hulp en ondersteuning, onder andere bij regelzaken.
We hebben in 2018 verschillende waarderings- en bewustwordingsactiviteiten georganiseerd voor mantelzorgers en vrijwilligers.
Van 4 tot en met 10 juni is de week van de jonge mantelzorger georganiseerd. Tijdens deze week zijn er door stad en stadsdelen achttien activiteiten voor, door en over jonge mantelzorg georganiseerd. Daarnaast was er een stedelijke campagne door de stad en online. Er was veel landelijke aandacht voor deze week.
Op en rond de Dag van de Mantelzorg (10 november) zijn mantelzorgers bedankt voor hun zorg en inzet. 11.324 mantelzorgers hebben een mantelzorgcadeau aangevraagd, een VVV cadeaukaart van € 20. Op de Dag van de Vrijwilliger zijn vrijwilligers met diverse activiteiten bedankt voor hun inzet. Ongeveer 13.500 vrijwilligers zijn op deze manieren in het zonnetje gezet.
In 2018 hebben de stadsdelen en stedelijke diensten samengewerkt om het opdrachtgeverschap van basisvoorzieningen te verbeteren. Dit was voor een doelmatigere inzet van middelen en minder administratieve lasten voor de gesubsidieerde en gecontracteerde partijen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	-	-	-	0,1	0,1
Lasten	42,0	43,9	44,7	43,6	-1,1
Saldo van baten en lasten	**-42,0**	**-43,9**	**-44,7**	**-43,5**	**1,2**
Onttrekking reserves	0,5	0,3	0,3	0,3	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,5**	**0,3**	**0,3**	**0,3**	**-0,0**
Totaal programmaonderdeel 6.4	**-41,5**	**-43,6**	**-44,4**	**-43,2**	**1,2**

Het resultaat van het programmaonderdeel Welzijn is tegenover de begroting € 1,2 miljoen positief. Dit komt vooral door lagere lasten van € 1,1.

Baten

De financiële afwijkingen op dit programmaonderdeel zijn lager dan € 0,1 miljoen en lichten we daarom niet verder toe.

Lasten

De totale lasten zijn € 1,1 miljoen lager dan begroot:

- Lagere lasten van € 0,2 miljoen door een onderbesteding op personele lasten vanwege:
  - diverse vacatures in de eerste maanden van 2018;
  - een onderbesteding op de projecten van het gebiedsteam IJburg en de gebiedsteams Oud Oost en Indische buurt rond actief burgerschap en zorgomgeving ouderen.

- Lagere lasten van € 0,2 miljoen door vertraging bij de oplevering van de huisvestingsprojecten Stek, Spark en Elzenhagen voor statushouders. De projecten worden begin 2019 opgeleverd. Voor het restantbedrag van € 0,1 miljoen wordt via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019. Daarnaast is er een onderbesteding op de personeelskosten € 0,1 miljoen vanwege nog niet ingevulde vacatureruimte;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen door het lagere aantal subsidieaanvragen in 2018 tegenover het vastgestelde plafond;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen door lagere personeelskosten vanwege openstaande vacatures en detacheringsinkomsten van uitgeleende medewerkers;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen door diverse kleinere afwijkingen bij meerdere stadsdelen.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel is geen sprake van reserves en voorzieningen waarin ten opzichte van de Begroting 2018 significante mutaties hebben plaatsgevonden of waarvan het verloop bestuurlijk relevant is.

Beleidskaders

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018. Dit is op 1 april 2015 door de raad vastgesteld;
- Wmo-Verordening 2015;
- Subsidieregeling Ondersteuning mantelzorg en vrijwillige inzet, vastgesteld door het college op 6 juni 2017;
- Agenda Informele zorg en Vrijwillige inzet 2015-2017, vastgesteld door het college op 8 maart 2016 en op 20 juni 2017 collegebesluit tot verlenging tot en met 2018;
- Stedelijk kader Afspraken basisvoorzieningen in de stadsdelen 2017-2018, vastgesteld door de gemeenteraad op 1 juni 2016 en op 29 juni 2017 raadsbesluit tot verlenging tot en met 2019;
- Subsidieregeling Basisvoorzieningen in de stadsdelen 2017, vastgesteld door het college op 13 juni 2017.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Aanbod informele zorg en basisvoorzieningen is onvoldoende bekend bij professionele hulpverleners. Daardoor wordt dit aanbod onvoldoende ingezet.	Per stadsdeel zijn er allianties gevormd. Die hebben als belangrijkste opdracht om de onderlinge samenwerking en de verbinding tussen formele-informele zorg te verbeteren.
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Geen toename van vrijwilligers informele hulp waardoor (kwetsbare) Amsterdammers zonder eigen netwerk kans lopen op vereenzaming.	Door het wijkgericht werken te ondersteunen organiseren we een vangnet als de omgeving onvoldoende kan bijdragen.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel opgenomen.

Portefeuillehouder: wethouder Kukenheim

3.6.5 Sport

Sportemancipatie stimuleren, sportaanbieders ondersteunen, topsport en (top) sportevenementen bevorderen en sportaccommodaties realiseren.

Belangrijke ontwikkelingen

- Sporthuisvestingsplan Sport: Vanuit de Sportvisie 2025 en het coalitieakkoord versterkten we ons sportbeleid. Daarbij waren er soms kleine aanpassingen. Het college noemde in februari al referentienormen voor maatschappelijke voorzieningen bij de groei van de stad. Het college stelde het Strategisch Huisvestingsplan (SHP) Sport vast. Dat geeft een duidelijke richting voor deze normen. Daarnaast is de Agenda Sportstimulering 2019-2022 in procedure gebracht. Daarmee willen we de aanpassingen in het sportstimuleringsbeleid vastleggen en afspreken met de betrokken partijen. Ook stelde het college in december 2018 het verdeelkader voor de Topsport en evenementen vast. Met deze drie beleidsdocumenten geeft het college duidelijk richting aan de uitvoering van het coalitieakkoord. Daarmee spelen we in op verschillende ontwikkelingen, zoals:
  - de groei van de stad;
  - de maatschappelijke aandacht voor een gezonde leefstijl;
  - de maatschappelijke betrokkenheid van verenigingen.
- De beleidsagenda Topsport en Evenementen: een deeluitwerking van de sportvisie 2025 en het bestedingskader 2019-2022 voor Topsport en Evenementen zijn vastgesteld. De Coolste Baan in het Olympisch Stadion was naast een aantal andere geslaagde evenementen in 2018 een groot succes. Amsterdam is in 2019 het decor voor het WK Schaatsen. Daarvoor begonnen we de voorbereidingen al in 2018. De voorbereidingen voor het EK Voetbal in 2020 lopen al langer, maar zijn in 2018 versterkt;
- Record bezoekers Zwembaden en rookvrije ligweides: Een normale Nederlandse zomer heeft tien mooie dagen waarop de openluchtbaden goed worden bezocht. In 2018 waren er twee hittegolven én was het zestig dagen lang op een rij overdag boven de twintig graden. Daardoor was er een recordaantal bezoekers waren in de zwembaden van Amsterdam. In totaal hebben 387.193 bezoekers het buitenbad bezocht. In 2017 waren dit 282.983 bezoekers.
  Daarnaast lukte het ons in 2018 in om in alle buitenbaden rookvrije ligweides te introduceren. Daarbij is er een speciale plek waar nog gerookt mag worden, uit het zicht van kinderen;
- Vervangingen kunstgrasvelden: Er zijn twaalf kunstgras toplagen vervangen. Bij alle nieuwe velden is kurk infill gebruikt. Waar het kon hebben we bij de renovaties de onderlagen hergebruikt. Dit levert een kostenbesparing op en is minder milieubelastend;
- Duurzaamheid: Het afgelopen halfjaar kregen zes gemeentelijke sporthallen ledverlichting. Daardoor is het elektriciteitsverbruikmeer dan de helft afgenomen. In stappen krijgen alle gemeentelijke sporthallen ledverlichting.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **B**

Meer kinderen en jongeren (van 2 t/m 17 jaar) bewegen en zij doen ook voldoende aan sport.
We gaan door met sportstimulering op scholen. Het accent komt nog sterker te liggen op die gebieden waar de sport en beweegparticipatie laag is en de percentages overgewicht en obesitas hoog. We verhogen sportdeelname onder risicogroepen, zoals 65-plussers, mensen uit achterstandswijken en gehandicapten.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage jongeren (6-18 jaar) dat structureel wekelijks sport.	78% (2013)	81%	80%	78%

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.2	Percentage volwassenen (18+) dat structureel wekelijks sport.	60% (2013)	65%	64%	67%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2018 gaan we vaker de sportdeelname meten. Sinds 1999 brengt OIS elke drie tot vier jaar via de Amsterdamse Sportmonitor het sportgedrag en sportbeleving van de Amsterdammers in beeld. De cijfers uit de Sportmonitor bleken niet erg geschikt voor de P&C producten. Want deze cijfers worden maar één keer per drie tot vier jaar bijgewerkt. Samen met NOC*NSF hebben Sport en Bos en OIS daarom een Amsterdamse Sportdeelname Index ontwikkeld. Daarmee meten we twee keer per jaar het sport- en beweeggedrag van de Amsterdammers. De laatste sportmonitor is van 2017. Voor 2018 hebben we dus geen nieuwe cijfers uit die monitor. We hebben daarom zoveel mogelijk in 2018 cijfers uit de sportdeelname index gebruikt. Deze kunnen mogelijk door een andere manier van meten afwijken van de sportmonitor. Sport & Bos zal voor de nieuwe bestuursperiode alleen indicatoren gebruiken die gemeten worden in de Amsterdamse Sportdeelname Index. Daardoor laten de resultaten 2018 afwijkingen zien in vergelijking met de resultaten 2017.

Doel 2

Activiteiten **B**

Meer volwassenen bewegen en sporten voldoende.
Voor volwassenen zal de vindbaarheid en daarmee de toegankelijkheid van sport toenemen doordat we het sportservicepunt in het leven roepen. Op gebied van aangepast sportaanbod wordt in 2017 een netwerkorganisatie ingericht met als resultaat een toename van het aantal sporters met een handicap, omdat, zij beter naar passend sportaanbod worden toe geleid. *De cijfers over sportparticipatie in Amsterdam zijn afkomstig van Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS). Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) meet volgens een andere standaard dan de gemeente Amsterdam. Daardoor komen de waarden van het "aantal niet-sporters" en het "aantal sporters" niet overeen. Vanaf september 2016 kunnen we dit percentage jaarlijks bijstellen via de Amsterdamse sportdeelname-index vanuit de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek (RSO) definitie.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage Amsterdammers dat lid is van een sportvereniging (6-18 jaar).	52% (2013)	55%	56%	57%
2.2	Percentage niet-sporters.	54,5% (2014)	21% (*)	53%	24%*

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Het percentage Amsterdammers van zes tot achttien jaar dat lid is van een sportvereniging in 2018 is 57%. Dit is meting van de laatste sportmonitor. Volgend jaar rapporteren we vanuit de sportdeelname index. Dit cijfer zal lager uitvallen omdat dit gebaseerd is op het (absolute) aantal bij NOC NSF geregistreerde leden. Dat is een andere meetmethode.

Het percentage scholen met Sportstimulering is 100%. Dit cijfer betekent niet dat we op 100% van de scholen programma's aanbieden of uitvoeren. Op grond van sportdeelnamemetingen verplaatsten we de inzet van middelen verplaatst naar gebieden met een lage sportparticipatie. Het gaat bij deze middelen om zowel financieel als combinatiefuncties en buurtsportcoaches. In de andere gebieden, vooral binnen de ring, is minder intensieve sportstimulering. Dat gebeurt dan bijvoorbeeld met foldermateriaal op school en verenigingen uit de buurt die leden werven.

93,8% van de kinderen in groep 8 bezat in 2018 een zwemdiploma. Dit is lager dan in de Begroting 2018, maar een aanzienlijke verbetering van resultaat 2017: 91,48%. Het resultaat van kinderen in groep 8 met een zwemdiploma in 2017 is eerder verkeerd weergegeven.

Doel 3 Activiteiten A B C D

Amsterdam heeft een grotere internationale bekendheid door topsport en sportevenementen.
We verbeteren de topsportinfrastructuur door uitbreiding van het aantal fulltime trainingsprogramma's van het Centrum Topsport en Onderwijs door aantrekkelijke evenementen binnen te halen, te subsidiëren en/of te organiseren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Plaats van Amsterdam op de internationale ranglijst van topsportsteden.	24 (2013)	22	21	39

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Voor sportjaar 2018 -2019 draaien volgens de nieuwe systematiek van NOC*NSF veertien reguliere CTO-programma's in Amsterdam. Dit zijn negen topsportprogramma's (podium OS 2020) en vijf opleidingsprogramma's (podium OS 2024). Voorheen telden we de mannen en vrouwenprogramma's los. Als we dit alsnog doen klopt dat met de opgegeven negentien programma's.
Hoewel we in 2018 een rijk en divers gevulde sportevenementenkalender hadden, zakte Amsterdam op de 'international ranking of Sport Cities' van plek 22 naar plek 39. De daling komt waarschijnlijk omdat het internationaal toonaangevende evenement de Coolste baan met WK Schaatsen een wintersport is. En schaatsen is wereldwijd niet zo populair als de vele zomersporten. De prestaties van de Amsterdamse topsporters, die fulltime binnen het CTO Amsterdam trainen komen in de internationale media als Team NL. De associatie met ons en de geleverde ondersteuning is er dan niet. Bovendien vindt ons huidige college de internationale profilering minder belangrijk. We hebben ons in 2018 in de schijnwerpers internationaal minder geprofileerd. Tot slot is Amsterdam vergeleken met een stad als Londen en veel andere steden veel kleiner. In 2018 hebben we drie sportnieuwbouwprojecten en aanpassingen aan verenigingsaccommodaties meer afgerond dan begroot.

Activiteit A Doelen 1 3

Sportstimuleringstrajecten organiseren voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Voor de jeugd tot en met 17 jaar het aanbod van de schoolprogramma's Jump-in, Topscore en Special Heroes.
We organiseren Sportstimuleringstrajecten voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Voor de jeugd tot en met 17 jaar bestaat het aanbod van de schoolprogramma's uit Jump-in, Topscore en Special Heroes.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Percentage scholen waar sportstimulering plaatsvindt.	93% (2013)	99%	100%	100%
A.2	Percentage kinderen in groep 8 in het bezit van een zwemdiploma.	92% (2014)	95%	95%	93,8%

Activiteit B Doelen 1 2 3

Sportaccommodaties ontwikkelen, onderhouden en beheren. Het gebruik van de bestaande ruimte intensiveren we zoveel mogelijk en we vergroten de toegankelijk en bereikbaarheid van sport. Het achterstallig onderhoud wordt weggewerkt.
Sportaccommodaties (laten) ontwikkelen en exploiteren.
1. Amsterdam grijpt de groei van de stad aan om bestaande sportaccommodaties en faciliteiten te optimaliseren en breidt het sportareaal waar nodig uit.
2. Amsterdam borgt de basiskwaliteit van gemeentelijke sportaccommodaties en ontwikkelt actief gastheerschap op haar accommodaties. Investeringen op bestaande en nieuwe gemeentelijke sportaccommodaties zijn duurzaam.
3. Amsterdam realiseert een beweeg- en sportvriendelijke openbare ruimte.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal jaarlijks afgeronde sportnieuwbouwprojecten en aanpassingen aan verenigingsaccommodaties.	10 (2014)	8	15	18

Activiteit C Doelen 3

Talentontwikkeling in de sport stimuleren. De Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO)-programma's bieden talentvolle sporters een kans om fulltime te trainen, studeren en dat te combineren met het wonen in Amsterdam.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal programma's voor topsport en onderwijs, zowel standaard als paralympisch.	13 (2013)	18	19	19

Activiteit D Doelen 3

(Top)sportevenementen werven, subsidiëren en/of organiseren met als doel de (inter)nationale profilering van de stad als sportstad, maatschappelijke en economische ontwikkeling van de stad.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal partijen die vanuit het stedelijk kader subsidie ontvangen voor activiteiten mantelzorgondersteuning en bevorderen vrijwillige inzet.	16 (2016)	20	19	20

Activiteit E

Het sportplan als ontwikkelagenda met als doel vernieuwing van sport.
Innovatie is een van de speerpunten van de Sportvisie 2025. Dat valt in de uitvoering uiteen in diverse onderdelen. In 2016 zijn alle sportaccommodaties (hallen, parken, zwembaden) onder regie van afdeling Sport en Bos gekomen. Dat bood een kans om een eenduidige en eigentijdse wijze van beheer en exploitatie te ontwikkelen. Moderne technieken, digitale monitoring en – simpel maar wezenlijk – een revitalisering van de gastvrijheid op de sportaccommodaties zijn daarbij de kenmerken. Onder de term eigentijds valt dan ook het bevorderen van gezond gedrag, het instellen van niet-roken als de norm en aandacht voor Urban Sports en sport in de openbare ruimte.

Verbonden partij(en)

Stadion Amsterdam NV
Stadion Amsterdam is de Johan Cruijff Arena. Het gaat hier om een multifunctioneel stadion dat ruimte biedt voor bezoekers van verschillende (sport)evenementen. Het is onderdeel van de infrastructuur van de stad.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 6.5 **Baten** 34,1 **Lasten** 83,8

Sportbeleid en advies
Baten -
Lasten 0,7

Sport en Bos versterkte met drie beleidsnotities de kaders voor de uitvoering van het sportbeleid in de komende jaren. Naast het Strategisch Huisvestingsplan en het Kader Bestedingskader Topsport en Evenementen, ging een vierjarige Agenda Sportstimulering in procedure.

- We hebben een netwerkorganisatie ingericht. Die is er voor een betere toeleiding naar en vindbaarheid van aangepaste sport voor kwetsbare volwassenen die onder het bestaansminimum leven. Daarmee heeft ook deze groep blijvend toegang tot sporten en bewegen. Het bereik van de minimaregelingen voor sport via het Jeugdsportfonds en de

digitale Stadspas Sport breiden we uit. Zo verbetert de mogelijkheid om te sporten voor kinderen uit lage inkomensgezinnen;
- Aandacht voor een speciale aanpak voor de sportdeelname van meisjes zorgt voor hogere deelname van meisjes;
- We breidden de mogelijkheden uit voor een inhaalslag voor kinderen die in het schoolzwemmen geen zwemdiploma hebben gehaald. We voerden het plan 'Veilig Sport Klimaat' (VSK) uit. Zo kunnen alle Amsterdamse sportaanbieders een omgeving bieden waar veilig kan worden gesport. Vier sportverenigingen werden "maatschappelijk betrokken sportvereniging", een mooi begin;
- Het eigendom van de sportaccommodaties is in 2018 overgedragen van Sport en Bos naar Gemeentelijk Vastgoed. We werken aan scherpe afspraken daarover en de verdeling van taken tussen beide directies;
- Een succes in het antirookbeleid. Steeds meer verenigingen verklaren hun sportparken rookvrij. Dat geldt ook voor de ligweiden van onze zwembaden. We voeren er actief beleid op. Daarin volgen we de maatschappelijke druk op roken in gezelschap.

Het bereik van de minimaregeling gericht op sport verbeterde door de samenwerking van stadspas en het Jeugdfonds Sport, onder de naam Sport Vergoeding Jeugd (sv jeugd). In 2018 hebben we voor 10.500 jongeren financiering geregeld. Voor 3.000 kinderen en jongeren was dit een aanvraag voor ondersteuning bij diplomazwemmen.

Sportaccommodaties (Activiteit B)

Baten	33,6
Lasten	63,2

Er zijn diverse velden omgezet naar kunstgras (met kurkinfill), zoals: een honkbal infield (het eerste in West-Europa) het American Footbalfield van de Crusaders. Verder is Sporthal Zeeburgereiland opgeleverd. We namen het Sportcentrum Caland in eigen beheer. We verwierven de turnhal op Sportpark Sloten. Ook stelde het college het Strategisch Huisvestingsplan vast.

Sportactiviteiten (Activiteit A, B, C en D)

Baten	0,5
Lasten	19,9

- Sportstimulering: uitvoering centrale projecten Topscore en Jump-in, programma sportaanbieders, stedelijke breedtesportevenementen, vluchtelingen en sport en het programma aangepast sporten, sportstimulering en armoede;
- Permanent beheer, exploitatie en verhuur van:
  - 43 sportparken met daarbinnen 72 functionele beheergebieden met een oppervlakte van 3.900 hectare, 547 (1700 ha) sportvelden geschikt voor 24 soorten sporten (1.086 ha groen, 350 ha grijs, 359 dug-outs, 416 doelpalen, 1.872 lichtmasten, 6.500 bomen, 92 km hekwerk).
  - 5 zwembaden, waarvan drie gecombineerde binnen en buitenbaden;
  - De directie Sport en Bos is verantwoordelijk voor het beheer van 17 sporthallen en het Velodrome. Dit is inclusief het Caland College, dat in 2018 is overgenomen van de Stichting Caland, de in 2018 aangekochte turnhal en de in 2018 geopende nieuwe Sporthal Zeeburgereiland. Verder heeft Sport en Bos het beheer van 75 gymzalen;
  - Uitvoering van het sport(stimulerings)beleid met 699 sportaanbieders, waarvan 367 sportverenigingen.
- Regie op verwerving, voorbereiding en uitvoering topsportevenementen;
- Regie en opdrachtgeverschap op investeringen, vervangingen en onderhoud sportaccommodaties.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	17,5	13,1	16,0	16,3	0,3
Lasten	82,2	69,8	75,9	76,9	1,0
Saldo van baten en lasten	**-64,7**	**-56,7**	**-60,0**	**-60,6**	**-0,7**
Onttrekking reserves	14,5	0,9	18,6	17,8	-0,8
Toevoeging reserves	17,0	1,0	6,8	6,8	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-2,6**	**-0,1**	**11,8**	**11,0**	**-0,8**
Totaal programmaonderdeel 6.5	**-67,3**	**-56,8**	**-48,2**	**-49,7**	**-1,5**

Het resultaat van het programmaonderdeel Sport is tegenover de begroting € 1,5 miljoen negatief. Dit komt vooral door hogere lasten van € 1,0 miljoen.

Baten

De totale baten van € 16,3 miljoen zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Hogere baten van € 0,5 miljoen door extra bezoekers en horeca bij de buitenbaden. Dit komt door een goed zomerseizoen. Tegenover deze hogere baten staan ook hogere lasten van € 0,5 miljoen voor extra inhuur bij zwembaden;
- Diverse lagere baten van € 0,2 miljoen op sportaccommodaties.

Lasten

De totale lasten van € 76,9 miljoen zijn € 1,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Hogere lasten van € 1,3 miljoen voor het groot onderhoud van sportaccommodaties. Op basis van de Meerjaren Onderhoudsplannen (MJOP's), die eind 2018 zijn vastgesteld, moet de voorziening groot onderhoud worden opgehoogd;
- Hogere lasten door extra inhuur van € 1,1 miljoen. Dit komt vooral door extra inhuur op buitenbaden door een goed zomerseizoen. Deze inhuur wordt deels gecompenseerd door extra inkomsten. Ook is extra ingehuurd voor het op orde brengen van de administratie en informatievoorziening bij Sportpunt. Tot slot is ingehuurd vanwege een hoog ziektepercentage en om te voldoen aan de openingstijden bij sporthallen- en parken;
- Hogere lasten van € 1,0 miljoen op zwembaden. Dit komt vooral door extra onderhoud, beveiliging en schoonmaak. Na inspectie volgde in 2018 een verplichte RVS -vervanging (Roest Vast Staal) in de zwemaccommodaties. De vervanging heeft circa € 0,1 miljoen per zwembad gekost. Daarnaast moest de beweegbare bodem van het Marnixbad worden vervangen (€ 0,4 miljoen). Ook was door het grote bezoekersaantal meer beveiliging nodig. Tot slot is de schoonmaak gecentraliseerd. Omdat het personeel nog niet bevoegd was, deed een extern schoonmaakbedrijf dit tijdelijk;
- Lagere lasten van € 1,0 miljoen door niet uitgevoerde sportregelingen. Vanaf 2018 geldt een nieuwe regeling waarbij sportverenigingen voor € 0,5 miljoen worden gecompenseerd voor de Onroerend Zaak Belasting. Door juridische en fiscale oorzaken vertraagde de uitvoering. Daarnaast komt er een nieuwe regeling voor de 1/3 garantstellingsregeling. Hierdoor zijn voor € 0,5 miljoen aanvragen niet uitgevoerd. Hierdoor is de onttrekking aan de reserve ook lager dan begroot;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen door een BTW herziening over 2016. Nadat de de btw labels in 2017 zijn aangepast, is voor het jaar 2016 een BTW suppletie ingediend. Dit resulteerde in een terugvordering van btw, wat in 2018 is verwerkt en per saldo leidt tot lagere lasten;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen op evenementen. De Urban Sportweek Amsterdam, Swim Cup Amsterdam en een deel van Next Gen 2018 gingen niet door. Dit leidde tot € 0,2 miljoen lagere lasten. Door doelmatigheid in de toekenning van de aanvragen subsidies topsportevenementen zijn de lasten € 0,3 miljoen lager. De lagere lasten van € 0,3 miljoen op evenementen worden via via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019 post voor het EK 2020;

- Lagere lasten van € 0,4 miljoen op de overname van turnhal Sloten en de bouw van sporthal Zeeburgereiland. Turnhal Sloten namen we in maart 2018 over. Sporthal Zeeburgereiland ging eind 2018 in gebruik. De lasten zijn voor driekwart tot één jaar begroot, maar alleen in de laatste maanden zijn uitgaven gedaan;
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen door verhoging van de voorziening dubieuze debiteuren;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen op salarissen. Dit komt door de overname van sporthal Caland. Het salarisbudget is voor een heel jaar begroot maar het personeel kwam pas in oktober in dienst.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 6.5 Sport	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Kapitaallasten Sport	0,3	-	0,3	-	0,3	-
Renovatie/onderhoud Sport	1,3	0,4	1,7	0,4	1,7	-
Sportaccommodatiefonds	3,6	2,6	4,7	2,6	3,9	2,3
Financieringsres. sportaccommodaties	19,3	3,2	7,1	3,2	7,1	15,4
Verevening Sportcentrum Ookmeer	0,3	-	0,3	-	0,3	-
Kapitaallast. hallen, parken, zwembaden	3,1	0,5	3,6	0,5	3,6	-
Reserve groot onderhoud vastgoed	0,6	0,2	0,8	0,2	0,8	-
Reserve sportevenementen	5,3	-	0,3	-	0,3	5,0

Reserve Sportaccommodatiefonds

In totaal is de onttrekking € 0,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral doordat de begrote onttrekking voor de 1/3 garantstellingsregeling deels niet is uitgevoerd. Door vervanging van deze regeling in 2018 zijn namelijk minder aanvragen afgewikkeld.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 6.5 Sport	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Voorziening Groot Onderhoud Sport	5,2	1,8	4,6	3,0	2,0	6,1

Voorziening Groot Onderhoud Sport

De onttrekking is € 2,6 miljoen lager dan begroot. Dat komt grotendeels door niet uitgevoerde of uitgestelde werkzaamheden bij sporthallen. Daarnaast zijn kosten lager uitgevallen dan begroot voor de afdeling beleid, sporthallen en zwembaden. De dotatie is € 1,1 miljoen hoger dan begroot, vanwege de actualisatie van de Meerjaren Onderhoudsplannen (MJOP's), die eind 2018 zijn vastgesteld.

Beleidskaders

- Sportvisie 2025;
- Coalitieakkoord 2019-2022;
- Strategische Huisvestingsplan (SHP) Sport;
- Bestedingskader Topsport en Evenementen;
- Agenda Duurzaamheid (2016);
- Agenda Sportstimulering;
- Agenda Zwembaden;
- Landelijk programma Sport en Bewegen met de lijnen (a) buurtsportcoaches en (b) de sportimpuls;
- Nationaal Sportaccoord.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Door invoering van de verruimde BTW Vrijstelling Sport is de BTW op sportactiviteiten een kostenpost. De Rijkscompensatie hiertoe is gemaximeerd en voor een tijdelijke periode (5 jaar).	De gemeente Amsterdam is vertegenwoordigd in de lobby richting het Rijk.
2. Onzekerheid naar de technische staat van de koelleiding van de 400 meter baan (Raadsbrief "Onderzoek staat van onderhoud Jaap Edenbaan").	Jaarlijks worden in de zomerperiode de leidingen gemonitord.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Stichting SportService Amsterdam	3.831.000	3.831.000
2. Stichting SpACe	1.723.244	1.723.244
3. Jeugdsportfonds	1.200.000	2.150.000
4. Stichting Topsport Amsterdam	902.400	902.400

1. Stichting SportService Amsterdam

Met de subsidie aan de Stichting Sportservice Amsterdam (in de loop van 2018 veranderd in "stichting Team Sportservice") verstrekken we de stichting middelen om de Amsterdamse Combinatiefunctionarissen en Buursportcoaches in te zetten. Onderdeel van deze subsidie is de bijdrage die we van het Rijk krijgen voor de Brede Regeling Combinatiefuncties. De subsidie is dus het resultaat van cofinanciering.

2. Stichting SpACe

De stichting SpACe beheert de sportaccommodaties in stadsdeel Centrum. Een deel van het personeel van de stichting waren in het verleden in dienst van stadsdeel Centrum. Zij hebben nog de status van ambtenaar. Zij worden gedetacheerd naar de stichting. De subsidie is voor beheer en exploitatie van het Marnixbad, de Oosterburghal en Sportpark Schouwburg.

3. Subsidie jeugdsportfonds

De subsidie die aan het Jeugdfonds Sport is verleend over 2018 bedroeg € 2.150.000. Daarbij was € 1.200.000 begroot vanuit Sport. Het verleende bedrag van € 2.150.000 was volgens de verwachting. Jeugdfonds Sport krijgt subsidie vanuit de Sport Vergoeding Jeugd, een samenwerking tussen de directies WPI en Sport en Bos. Beide directies financieren daarin. Het verschil van € 950.000, tussen de uitgekeerde subsidie aan het Jeugdfonds Sport en het bedrag dat vanuit Sport begroot was is vanuit directie WPI geboekt op de kostenplaats van sport. Door Sport is integraal aan het Jeugdfonds Sport beschikt.
Deze subsidie is ook ingezet voor de financiering van de kosten van zwemlessen voor een zwemdiploma voor ongeveer 3.000 kinderen. Dit naast het betalen van de kosten voor structurele sportdeelname voor jongeren tot en met 17 jaar.

4. Stichting Topsport Amsterdam

De stichting Topsport Amsterdam heeft in 2018 haar positie opnieuw bekeken en een krachtige nieuwe identiteit ingevoerd. De stichting zet zich als 'front office' in voor alle zaken in metropool Amsterdam die met topsport hebben te maken. Zij heeft talentvolle sporters een duale carrière geboden in topsport en onderwijs. De stichting houdt zich bezig met verbeteren van de randvoorwaarden waardoor uitmuntende prestaties door topsporters in Amsterdam mogelijk worden. De stichting heeft topsportevenementen ondersteund, zichtbaar gemaakt en vastgelegd. Ook zorgde zij voor een gevulde topsportevenementenkalender in 2019 en ontwikkelde een grotere businessproposities en heeft die aan bedrijven verkocht.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.6.6 Gebiedsgericht werken

Gezondheidszorg

Alle stadsdelen hebben vanuit Zo Blijven Wij Gezond (voorheen: Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht) een gezonde leefstijl bevorderd. In Nieuw-West gebeurde dit onder het motto "eet en drink gezond, beweeg en slaap voldoende". We hebben 105 bewoners opgeleid tot gezondheidsambassadeuren. Zij hebben ruim 1.200 bewoners bereikt met:

- Workshops over gezonde voeding;
- Opvoeddebatten met ouders;
- Voorlichting over een gezonde leefstijl;
- Ondersteunen van nieuwe bewonersinitiatieven.

In Noord hebben wij de aanpak in enkele wijken uitgebreid naar volwassenen. In Oost hebben we geïnvesteerd in het bevorderen van deskundigheid van vrijwilligers om gezondheidsklachten te herkennen.
In Zuid hebben we het programma Zo Blijven Wij Gezond voortgezet door onder andere:

- Een Gezondheidsmarkt te organiseren;
- Een Peutersportdag te organiseren;
- Een nieuwe beweegactiviteit voor moeders (en kinderen) te starten.

In Zuidoost hebben we een gezonde leefstijl bevorderd via voorlichting op lokaal niveau door zelforganisaties. En door sport en bewegen voor alle leeftijden aan te bieden. Het tegengaan van eenzaamheid heeft daarnaast extra aandacht, omdat dit een belangrijke risicofactor is voor gezondheidsproblemen.

Maatschappelijke ondersteuning

Stadsdelen ondersteunen kwetsbare Amsterdammers om de regie over hun leven te houden of te nemen. Ze verstrekken hiervoor onder andere informatie en advies over zorg, welzijnsvoorzieningen en wonen. Ze ondersteunen vrijwilligers en mantelzorgers, bieden ruimte voor ontmoeting en activiteiten en zetten zich in om verschillende groepen bewoners met elkaar te verbinden.

In Centrum hebben we de activiteiten in het ontmoetingscentrum De Keyzer met een inloopcafé en thema-avonden uitgebreid. Verder verbeterden we de ondersteuning van mantelzorgers en buurtbewoners, die nog geen indicatie voor dagbesteding hebben.
In Nieuw-West deden 120 vrouwen mee aan het succesvolle programma "Ik ontmoet mij". Ook startte een groep van 10 mannen. Op vier locaties hebben we laagdrempelige overkoepelende spreekuren opgezet. Daar kunnen kwetsbare bewoners terecht voor vragen over hun persoonlijke, juridische of geldproblemen. Ruim 8.000 bewoners hebben hier gebruik van gemaakt.
Via het programma 'Samen Noord' hebben we een mooi aanbod voor statushouders opgezet.
De 'Noord vindt Noord'-markt was weer in de Kromhouthal en de opkomst was vergelijkbaar met de opkomst in 2017.
In Oost hebben we veel initiatieven ontplooid die (kwetsbare) bewoners stimuleren om mee te doen met activiteiten. Daarbij werken we nauw samen met kleinere organisaties en met de wijkallianties. Verder hebben wij het initiatief Samen Vooruit! gestimuleerd en ondersteund. En we hebben vrijwilligers gekoppeld aan projecten en initiatieven.
In West hebben we de zorg en welzijn doelmatiger en doeltreffender georganiseerd. Daarmee zorgen we er voor dat bewoners langer volwaardig en zelfstandig kunnen wonen. In zorginstelling de Boeg is een inpandig Huis van de Buurt. Hier hebben we laagdrempelige ontmoeting gekoppeld aan zorg en zo zorg en welzijn met elkaar verbonden.
In Zuidoost hebben we de basisvoorzieningen toegespitst op kwetsbare ouderen, bewoners met een licht verstandelijke beperking, bewoners met psychische kwetsbaarheid en kwetsbare vrouwen. Het aanbod voor deze groepen varieert van beweeg-activiteiten, tot lotgenotengroepen,

mantelzorgondersteuning, begeleiding en toeleiding naar algemene basisvoorzieningen. Door invoeren van de laagdrempelige ontbijtservice in de buurthuizen in Zuidoost werden de buurthuizen in de ochtenden aantrekkelijke trefpunten voor senioren en andere kwetsbare buurtbewoners. De domeinoverstijgende aanpak op locatie is via wijkwerkplaatsen en buurtkamers voortgezet, omdat de problematiek van bewoners steeds ingewikkelder en zwaarder is. We willen dat bewoners deze buurtkamers beheren. Veel vragen van bewoners hadden betrekking op hulp bij woon- en geldproblemen. We ondersteunen mensen, maar onderzoeken ook hoe zij geactiveerd kunnen worden. Op de themabijeenkomst Eenzaamheid in Zuid hebben 65 professionals, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen hun kennis gedeeld over eenzaamheid en vertaald naar de praktijk. Verder zorgden we ervoor dat wijken GGZ-vriendelijker worden. Dankzij deze projecten zijn er ook inwoners die minder behoefte blijken te hebben aan reguliere GGZ-zorg.

Welzijn

Via de basisvoorzieningen zorgen de stadsdelen ervoor dat mensen een zelfstandige huishouding kunnen blijven voeren, dat de sociale (zelf)redzaamheid wordt bevorderd en dat de sociale samenhang en actief burgerschap wordt aangemoedigd.
Voor mantelzorgers hebben we in meerdere stadsdelen goedbezochte dagen voor de mantelzorg georganiseerd. In de week van de jonge mantelzorger waren er diverse activiteiten georganiseerd, gericht op bewustwording, erkenning en waardering.
In Oud-West hebben we voor ouderen een breed pakket aan activiteiten ontwikkeld. Dat richt zich op het versterken en vooral behouden van je eigen kracht en regie, ondanks het ouder worden. Verder hebben we geïnvesteerd in het voorkomen van escalatie van financiële problemen. Onder andere door voorlichting over inkomensondersteunende voorzieningen, West-brede themacampagnes en de uitgifte van voedselpakketten door de Voedselbank. Bewoners met financiële vragen verwijzen we zo mogelijk naar de financiële salons.
Voor zelfstandig wonende kwetsbare ouderen, die niet of nauwelijks ondersteuningsmogelijkheden in de wijk gebruiken, is tijdig en passende ondersteuning aangeboden. Tussen het Amsterdamse Bos en winkelcentrum Rooswijck in Buitenveldert is een bankjesroute voor senioren gemakt. Om de 200 meter staat een bankje waarop zij even kunnen rusten.
In Zuidoost is Welzijn op Recept verder ontwikkeld. Steeds meer huisartsen werken enthousiast mee en er is een verbinding met het welzijnsaanbod gelegd. In Bijlmer Oost is een vierde buurtwerkkamer gestart. Daar helpen kwetsbare bewoners elkaar en samen zijn actief. Er is hier een laagdrempelig aanbod rond schuldhulpverlening, formulierenbrigades en taal – en conversatieles. De nieuwe, door bewoners zelf opgezette locatie A La Kondre is doorgegroeid tot een volwaardig en bruisend buurtcentrum.

Sport

Stadsdelen stimuleren sporten en bewegen voor jong en oud via:

- Sportstimuleringsprogramma's;
- Sportinitiatieven;
- Sportevenementen en laagdrempelige sportactiviteiten;
- Mogelijk maken van sport in de openbare ruimte en bij verenigingen.

In Nieuw-West hebben we 10 fietscursussen georganiseerd en er zijn 15 wandelgroepen actief. Dit naast het reguliere sportaanbod. Op verschillende locaties is er meidenvoetbal gestart en er zijn 16 sportverenigingen in de wijk opgezet met onder andere handbal, basketbal, judo en freerunning. Om het sporten en bewegen door jonge en volwassen bewoners te stimuleren, hebben we in Oost samen met lokale partners sportinitiatieven en –evenementen ondersteund. Ook hebben we bewoners opgeleid, waardoor de 'sportkracht' in de wijken extra versterkt is. Jongeren en ouderen voor wie bewegen niet vanzelfsprekend is, kwamen in beweging. Verder gaven we speciale aandacht aan sport op pleinen en in de openbare speelruimte.

In Noord hebben we bij sport en bewegen (sportstimulering) nog meer de verbinding met andere beleidsdoelen als gezondheid, sociale cohesie en activering gelegd. Het beweegaanbod wordt positief beoordeeld.

In West hebben we rond de werving van naschoolse activiteiten ouders actief benaderd om kinderen aan sport deel te laten nemen, ook na het aflopen van deze activiteiten. Dit gaf meer aanmeldingen vanuit het Jeugdsportfonds voor bewoners met krappe beurs. En het gaf gesprekken over gezond gedrag en gezond eten. Via bij het plein sporten bereikten we jongeren die veel bezig zijn met (digitale) games. Daarnaast hebben we een grote groep meiden bereikt die nu blijvend bewegen. We hebben het aanmelden voor seniorensporten Tour66 vereenvoudigd.
In Zuid hebben we mensen via verschillende projecten gestimuleerd om te bewegen en te sporten. Zo krijgen kinderen en jongeren lessen op scholen. Of ze kunnen op straten en gymzalen meedoen aan sportactiviteiten. In Buitenveldert is, als tweede proef in de stad, het seniorensportfonds gestart. Dat zet ouderen met een minder gevulde beurs aan tot bewegen en sportactiviteiten.
Alle basisscholen in Zuidoost deden mee aan het sportstimuleringsprogramma voor primair onderwijs. En zesentwintig basisscholen deden mee aan het stedelijk programma Jump-In. We hebben een blijvend aanbod van laagdrempelige sportactiviteiten voor jeugd en jongeren in de wijk opgezet. Ook organiseerden wen evenementen zoals de Urban Sportsweek, Senioren in Beweging en de Sport en Funtoer. Daarnaast hebben we sportbuurtclubs en een wijksportvereniging opgezet als opstap voor bewoners naar de erkende sportverenigingen. Voor senioren hebben we het senioren sportfonds voortgezet via Age Friendly City in de wijk Kortvoort (Bijlmer Oost). Hiermee hebben we bewegen en ontmoeting voor senioren daar aantrekkelijker gemaakt.

Programma 7
Portefeuillehouders: wethouders Meliani en Kock

3.7 Economie en cultuur

Amsterdam is het hart van één van de sterkste economische regio's van Europa. We hebben het grootste en meest diverse aanbod van kunst, cultuur en erfgoed van Nederland.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

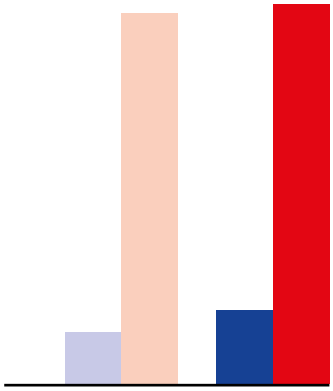

	Begroting	Jaarverslag
Baten	32,2	46,0
Lasten	233,3	239,1

3.7.1 Kunst en cultuur

Kunst- en cultuurbeleid opstellen en culturele instellingen, cultuureducatie, Amsterdams Fonds voor de Kunst, bibliotheken en lokale omroep ondersteunen.

- 2018 was het tweede jaar van het Kunstenplan 2017-2020. Daarbinnen verleenden we een vierjarige subsidie aan 21 instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur (A-Bis). Het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) verleende vanuit dit Kunstenplan aan 133 kunst- en cultuurinstellingen een vierjarige subsidie en aan 13 instellingen een tweejarige subsidie. In 2018 verleende het AFK 17 projectsubsidies Innovatie aan vooral samenwerkingsprojecten van twee of meer instellingen.
- We behaalden goede resultaten bij cultuureducatie. In 2018 keurde het jongerencultuurfonds 2.702 aanvragen goed voor een culturele activiteit van kinderen uit gezinnen onder de 120% van het Wettelijk Sociaal Minimum. In 2017 waren dit er 2.555.
- Broedplaatsen zijn belangrijk voor het culturele en creatieve klimaat in de stad. In 2018 maakten wij met gemeentelijke bijdragen in totaal negen nieuwe broedplaatsen mogelijk voor ruim 12.000 m². Deze broedplaatsen bestaan in totaal uit ongeveer 200 ateliers voor CAWA-creatieven. Zes broedplaatsen (9.900 m²) zijn ook daadwerkelijk in 2018 in gebruik genomen. De overige drie broedplaatsen (2.250 m²) worden in 2019 opgeleverd en in gebruik genomen.

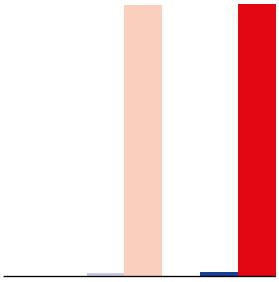

3.7.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	2,2	2,9
Lasten	170,4	171,2

3.7.2 Erfgoed

Het gebouwde, archeologische en landschappelijke erfgoed duurzaam behouden, versterken en (her) gebruiken.

- De aanleg van de Noord/Zuidlijn leverde 700.000 archeologische vondsten op. In station Rokin kan iedereen 9.500 van deze vondsten bezichtigen in twee permanente vitrines. De vondsten in de vitrines en de resultaten van het archeologisch onderzoek van de Noord/Zuidlijn zijn digitaal toegankelijk via de website belowthesurface.amsterdam. Tot slot is er een fotocatalogus Spul/Stuff gemaakt met 13.000 foto's.
- In Amsterdam staan ruim 10.000 monumenten. We hebben nu één kernregistratie Monumenten om goed voor dit erfgoed te kunnen zorgen. Daarin houden we alle gegevens van de monumenten bij.
- We hebben alle monumentale wandkunstwerken uit de wederopbouwtijd geïnventariseerd. Hiermee is deze schat van de stad in beeld. Zo kunnen we beter zorgen voor het behoud ervan.

3.7.3 Economie

De structuur van de economie van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) versterken.

- In juli 2018 is het paraplubestemmingsplan Winkeldiversiteit Centrum vastgesteld. Hiermee kunnen we nieuwe winkels en andere bedrijvigheid weren uit de binnenstad die zich vooral richten op bezoekers. Denk aan wafelwinkels en fietsverhuurders. Zo krijgen we een betere balans in het winkelaanbod en andere functies. Daardoor blijft de binnenstad aantrekkelijk voor de bewoners van de stad. De Raad van State sprak in december 2018 uit dat dit bestemmingsplan niet strijdig is met de Europese dienstenrichtlijn.
- Een bedrijveninvesteringszone (biz) is een afgebakend gebied zoals een winkelstraat of een bedrijventerrein. Daarbinnen investeren ondernemers of eigenaren samen in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving. Ook dankzij onze inzet heeft Amsterdam eind 2018 62 biz'en. Amsterdam is hiermee koploper in Nederland.
- IN Amsterdam is een regionaal overheidsloket waar dienstverlening van de Gemeente Amsterdam, partner gemeenten en de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) gecombineerd wordt aangeboden voor een economisch actieve, internationale doelgroep. INAmsterdam groeide verder in 2018. Afgelopen jaar schreven bijna 17.000 internationals zich via IN Amsterdam in in de MRA. Dat is 13% meer dan in 2017. In 2018 openden 153 nieuwe buitenlandse bedrijven een kantoor in de MRA. We verwachten dat deze bedrijven over drie jaar zorgen voor meer dan 4.000 extra banen. Uitbreiding van gevestigde bedrijven leverde in 2018 nog eens ruim 3.000 nieuwe banen op.

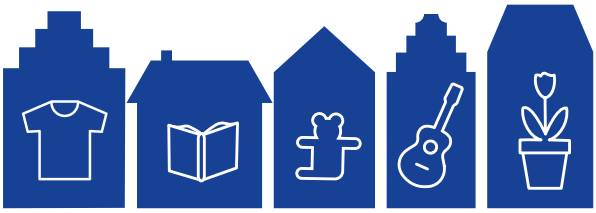

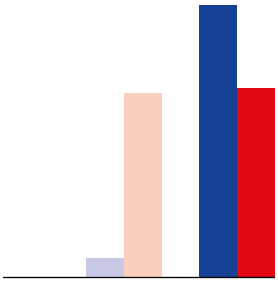

3.7.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,4	5,6
Lasten	3,8	3,9

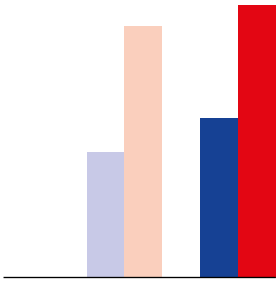

3.7.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	29,5	37,5
Lasten	59,1	63,9

Portefeuillehouders: wethouders Meliani en Kock

3.7 Economie en cultuur

Financiële realisatie Economie en cultuur

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	29,8	18,4	22,2	22,4	0,2
Lasten	257,2	232,6	244,4	238,1	-6,3
Saldo van baten en lasten	**-227,4**	**-214,2**	**-222,1**	**-215,6**	**6,5**
Onttrekking reserves	10,1	13,8	25,0	23,6	-1,4
Toevoeging reserves	7,5	0,7	1,0	1,0	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**2,6**	**13,1**	**24,0**	**22,6**	**-1,4**
Totaal programma 7	**-224,8**	**-201,1**	**-198,1**	**-193,0**	**5,1**

Het programma Economie en cultuur heeft tegenover de begroting een positief resultaat van € 5,1 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 0,2 miljoen, lagere lasten van € 6,3 miljoen en een lagere onttrekking aan reserves van € 1,4 miljoen dan begroot.

Baten

De totale baten van € 22,4 miljoen zijn € 0,2 miljoen hoger dan begroot. Deze lichten we in de afzonderlijke programmaonderdelen verder toe.

Lasten

De totale lasten zijn € 238,1 miljoen. Dat is € 6,3 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door lagere lasten rond:

- de ontwikkeling van evenemententerreinen (€ 1,9 miljoen) door vertraging in de besluitvorming over de ontwikkeling van N1 kavel hebben we € 1,1 miljoen minder besteed. Het restant budget van € 0,8 miljoen zal worden overgeheveld naar 2019;
- de prioriteit Kunst in de openbare ruimte (€ 1,1 miljoen). Deze middelen zijn in de begroting beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van urgent onderhoud, herplaatsen van kunstwerken en het aanschaffen van nieuwe werken in ontwikkelgebieden voor € 1,5 miljoen, echter nog niet volledig besteed omdat de oplevering in 2019 plaatsvind;
- Tabakspanden (€ 0,9 miljoen) voor het verstrekken van minder subsidies;
- de subsidieregeling Economische Ontwikkeling en Innovatie (SEOI) 2018 (€ 0,6 miljoen)

Deze en overige afwijkingen lichten we verder toe in de afzonderlijke programmaonderdelen.

Reserves

In totaal onttrokken we € 23,6 miljoen aan de reserves. Dat is € 1,4 miljoen minder dan begroot. Dit komt vooral door een lagere onttrekking van € 1,0 miljoen aan de reserve Economische Structuurversterking. Deze en overige afwijkingen lichten we verder toe in de afzonderlijke programmaonderdelen.

Portefeuillehouder: wethouder Meliani

3.7.1 Kunst en cultuur

Kunst- en cultuurbeleid opstellen en culturele instellingen, cultuureducatie, Amsterdam Fonds voor de Kunst, bibliotheken en lokale omroep ondersteunen.

Belangrijke ontwikkelingen

- In januari 2018 heeft de gemeenteraad de Amsterdamse referentienorm voor maatschappelijke voorzieningen (inclusief kunst en cultuur) vastgesteld voor de ontwikkelgebieden vanuit Koers 2025. Met de Amsterdamse referentienorm kunnen we al vroeg ruimte voor onder meer kunst en cultuur in gebiedsontwikkeling reserveren;
- In 2018 stelden we het 'strategisch huisvestingsplan kunst en cultuur 2020-2025. Ruimte voor kunst en cultuur' (SHP) op. In dit plan vertaalden we de wensen uit het coalitieakkoord en het bestaande kunst- en cultuurbeleid. Dit met het oog op de behoefte aan nieuwe culturele voorzieningen in de ontwikkelgebieden. En een zo goed mogelijk gebruik van bestaande voorzieningen;
- In 2018 kwam er een ontwerp voor de renovatie van het Amsterdam Museum. Daarmee verbetert de toegankelijkheid van het gebouw en komt de collectie beter tot zijn recht. Ook bereidden we het besluit voor over de investering in het Amsterdam Museum;
- In het kader van internationalisering bewogen Amsterdamse talenten, kunstenaars, creatieve professionals en kunst- en cultuurinstellingen zich in 2018 over de hele wereld en verbonden zich met de internationale top. De sector is in 2018 vooral actief geweest in Europa, Noord-Amerika en Azië maar ook daarbuiten;
- Het college werkte in 2018 tijdens reizen aan een bredere aansluiting van de kunst- en cultuursector van Amsterdam. In 2018 zijn verschillende inkomende en uitgaande missies en werkbezoeken georganiseerd. Hierbij werkten we ook samen met externe partners zoals het Rijk, de cultuurfondsen en overige bestuurlijke belanghebbenden;
- Met de partners van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) presenteerden we het programma Kunst, Cultuur en Erfgoed. Wij bundelen de krachten in de regio met een programma dat zich richt op: samenwerking, cultuureducatie, bereikbaarheid, ruimte voor cultuur en erfgoed. Dit programma is ook het regioprofiel van de MRA in het kader van het nieuwe cultuurbeleid van de minister van OCW;
- In 2018 onderzochten we het broedplaatsenbeleid. Daarnaast onderzocht Bureau Broedplaatsen waar een broedplaatsprogramma mee kan bij tenderdocumenten bij gronduitgifte in erfpacht. Dat lijkt te lukken bij: Sloterdijk kavel O blok 9b, IJburg Haveneiland kavel 1d, Podium Lelylaan, kavel c/d, IJburg Centrumeiland blok 1, Amstel Business Park Zuid, Pieter Braaijweg, E-buurt oosthoek Daalwijkdreef/ Elsrijkdreef, Kop Zuidas kavel k;
- Het eerste resultaat boekten we bij een tender bij het Amstelstation. Eind 2018 sloot de openbare selectieprocedure voor twee blokken bij het Amstelstation. Uitkomst was dat ontwikkelaar MRD Development 500 m² broedplaatsprogramma op de begane grond bouwt.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **B** **C** **D**

Amsterdam heeft een kwalitatief hoogwaardig en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en bezoekers.

- Ondersteunen en faciliteren van kunst- en cultuurinstellingen in alle disciplines, voor alle doelgroepen verspreid over de stad. Ook het nationale en internationale perspectief spelen hierbij een rol. Centraal instrument is het Kunstenplan;
- Het AFK wordt verbreed naar een grootstedelijk fonds dat zich richt op de hele sector, van amateurkunst tot kunstenaars en instellingen die meedraaien in de (internationale) top.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Totaal aantal bezoeken in Amsterdam aan culturele instellingen opgenomen in het Kunstenplan 2017-2020.	8.896.717 (2013)	8.656.898	9.643.138	volgt najaar 2019*

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In het tweede jaar van het Kunstenplan 2017-2020 ontvingen alle instellingen die eerder een beschikking kregen vanuit het Kunstenplan opnieuw subsidie. De regeling tweejarige subsidies pasten we aan voor de aanvragen voor de periode 2019-2020. In 2018 was de belangstelling voor de regeling Projectsubsidies Innovatie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst opnieuw lager dan verwacht. Deze regeling valt ook onder het Kunstenplan. We kenden 47,5% van het budget toe. We zullen de regeling aanpassen. De Kunstenplaninstellingen zijn actief bij alle kunstvormen en richten zich op belangrijke doelgroepen en thema's zoals diversiteit.
Ook bij de subsidieregeling verduurzaming meerjarenonderhoud met een culturele bestemming kenden we minder subsidies toe dan verwacht. Dit kan te maken hebben met de maximale hoogte van de subsidie (€ 25.000) en de maximale bijdrage in de totale kosten (25%). Ook verschilt het in hoe ver aanvragers zijn met het thema duurzaam onderhoud. In 2019 onderzoeken we hoe we meer aanvragen op deze regeling kunnen krijgen.

Doel 2

Bevorderen van internationalisering in de Amsterdamse kunst- en cultuursector.

- Stimuleren van meer Engelstalig/ internationaal aanbod en meer internationale uitwisseling, samenwerking en verbinding (zowel artistiek als zakelijk) via het Kunstenplan.
- Betrekken van en breder aanbod van Amsterdamse kunst- en cultuur bij het internationale beleid van de gemeente.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aantal activiteiten, programma's, producties van culturele instellingen in het kunstenplan in het buitenland.	1.987 (2015)	2.500	1.879	volgt najaar 2019*

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Verschillende instellingen werkten aan internationale samenwerkingen en programma's in onze stad of waren actief in het buitenland. Het gaat om A-Bis instellingen en verschillende instellingen die een Kunstenplansubsidie ontvangen van het Amsterdams Fonds voor de Kunst. We organiseerden samen met het Rijk een kunst- en cultuurmissie naar Parijs. Een bestuurlijke vertegenwoordiging bezocht Los Angeles en San Francisco rondom de creatieve industrie. Amsterdam was tevens gastheer van twee belangrijke internationale conferenties:

- de Amsterdam Strategic Culture EU Meeting
- de Conference of World Heritage Cities

Doel 3

Activiteiten **E**

Alle Amsterdamse kinderen maken via cultuureducatie kennis met kunst en cultuur.

- Kinderen maken kennis met kunst en cultuur binnen schooltijd via het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie. Het Basispakket wordt verbreed naar andere disciplines (naast muziek).
- Kinderen en jongeren kunnen hun talenten ontwikkelen in niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie.
- In het kader van het Aanvalsplan Armoede stimuleren we deelname aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie voor kinderen uit minimagezinnen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage scholen dat ten minste 2 doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie heeft.	50% (2013)	80%	80%	82,8%

* Najaar 2019 bieden we vanuit de verantwoordingen van de instellingen de rapportage 'Kunst en cultuur in cijfers' aan de raad aan. Hierin geven we inzicht in de behaalde prestaties over 2017 en 2018. Bij vaststelling van het Jaarverslag 2017 waren de gegevens over 2017 nog niet bekend. Deze gegevens over 2017 zijn nu in de tabellen aangevuld.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.2	Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 4-12 jaar en 12-18 jaar.	27.000 3.000 (2015)	45.524 48.889	45.524 48.889	volgt najaar 2019*
3.3	Aantal kinderen en jongeren uit de doelgroep (120% van het WSM (Wettelijk Sociaal Minimum)) dat bereikt wordt met niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds.	700 (2014)	2.555	2.500	2.702

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De uitvoering van het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie verliep in 2018 opnieuw heel goed. Het percentage scholen dat ten minste twee doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie aanbiedt ligt met 82,8% boven de streefwaarde voor 2018. Gelijk aan de afspraken met het Jongerencultuurfonds Amsterdam bereikten we 2.702 kinderen uit de doelgroep via niet-schoolgebonden activiteiten.
De stimuleringsregeling buitenschoolse cultuureducatie hielp hierbij. Die richt zich op kinderen die opgroeien in armoede. In 2018 ontvingen acht kunst- en cultuurinstellingen vanuit het Aanvalsplan Armoede 2014-2018 een subsidie om na- en buitenschools cultuureducatie-aanbod te ontwikkelen. Daarbij komt minimaal 50% van de deelnemers uit gezinnen met een inkomen van maximaal 120% van het Wettelijk Sociaal Minimum. De instellingen werken nauw samen met het Jongerencultuurfonds Amsterdam. Dat vergoedt de lesgelden. In 2018 zijn 55.662 kinderen per bus (53.301) of boot (2.361) vervoerd naar 66 verschillende culturele instellingen.

Doel 4

Amsterdam heeft een netwerk van bibliotheekvestigingen dat toegankelijk is voor alle Amsterdammers.

- De OBA biedt toegang tot betrouwbare informatie en heeft een belangrijke functie voor digitale geletterdheid, cultuurparticipatie en life long learning;
- Het beleidsplan van de Openbare Bibliotheek Amsterdam heeft betrekking op de periode 2015-2018. In 2018 wordt het nieuwe beleidsplan opgesteld.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
4.1	Aantal leden bibliotheken.	164.616 (2012)	174.371	190.000	174.000

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

Het aantal leden van de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) bleef gelijk. Het beleidsplan 2015-2018 van de OBA ging uit van een groei naar 190.000 leden. Sinds 2012 steeg het aantal leden, maar langzamer dan verwacht. Dit komt door de veranderende functie en activiteiten van de OBA waarbij je geen lid hoeft te zijn. Uit de cijfers blijkt dat het aantal bezoekers blijft groeien. De vestigingen van de OBA zijn verspreid over 22 gebieden. In 2018 was de verbouwing van de OBA Oosterdokseiland klaar. OBA Cinetol sloot en verhuisde samen met Ostade Amsterdam naar een nieuw gebouw in het Asscherkwartier. In 2018 is Ganzehof uitgebouwd tot een volwaardige vestiging.

Doel 5

Lokale publieke media hebben een groot bereik en een aanbod dat een afspiegeling van de stad is.

Publieke Omroep Amsterdam (POA) is houder van de lokale zendmachtiging en daarmee verantwoordelijk voor het publiek media-aanbod op radio, televisie en online. In opdracht van POA produceert ATV B.V. de Amsterdamse lokale nieuwsvoorziening op de zender AT5.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
5.1	Aantal kijkers AT5 gemiddeld per maand.	350.000 (2015)	336.000	350.000	314.000

* Najaar 2019 bieden we vanuit de verantwoordingen van de instellingen de rapportage 'Kunst en cultuur in cijfers' aan de raad aan. Hierin geven we inzicht in de behaalde prestaties over 2017 en 2018. Bij vaststelling van het Jaarverslag 2017 waren de gegevens over 2017 nog niet bekend. Deze gegevens over 2017 zijn nu in de tabellen aangevuld.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
5.2	Aantal unieke bezoekers AT5.nl en AT5-app gemiddeld per maand.	1,8 miljoen (2016)	2 miljoen	1,8 miljoen	1,6 miljoen
5.3	Page views gemiddeld per maand (AT5.nl en AT5-app).	20 miljoen	18,5 miljoen	22,5 miljoen	20,4 miljoen
5.4	Videoviews gemiddeld per maand (AT5.nl en AT5-app).	0,8 miljoen	0,5 miljoen	1,1 miljoen	0,6 miljoen
5.5	Aantal programmamakers dat gebruik maakt van Open Acces kanalen van de Publieke Omroep.	150 (2015)	215	170	287

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 5 te bereiken

Het gemiddelde aantal kijkers per maand in groot Amsterdam daalde ten opzichte van 2017. In heel Nederland bereikt AT5 1,5 miljoen kijkers. Het gemiddelde aantal page views steeg. Al een tijd neemt het volgen van AT5 via de tv af en neemt volgen via internet toe. Het aantal videoviews via AT5.nl en de app steeg minder snel dan verwacht. Wel werden de video's via YouTube gemiddeld 2.046.559 keer per maand en via facebook 614.423 keer per maand bekeken. Er zijn totaal 287 groepen (communities) geweest die programma's maakten op de open access kanalen van SALTO. Het totaal aantal programma-concepten bedroeg in 2018 378 (radio: 229 en tv: 149).

Activiteit A

Doelen 1

Stimuleren verduurzaming meerjaren onderhoud cultureel vastgoed.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Totaal aantal toekenningen in de periode 2017 – 2020 vanuit regeling verduurzaming meerjaren onderhoud (25 toekenningen in een periode van 4 jaar tijd).	0 (2016)	0	15	7

Activiteit B

Doelen 1

Meer ruimte voor nieuw talent door doorstroming in de ateliervoorraad te stimuleren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal voordrachten voor atelierruimtes door de CAWA.	211 (2015)	271	240	354

Activiteit C

Doelen 1

Culturele instellingen ondersteunen bij het vergroten van hun ondernemerschap.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Gemiddeld eigen inkomsten percentage Kunstenplaninstellingen.	53% (2015)	47,8%	48%	volgt najaar 2019*

Activiteit D

Doelen 1

Stimuleren actieve cultuurparticipatie door ouderen in het kader van Amsterdam Oudervriendelijke Stad.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal programma's ontwikkeld door culturele instellingen specifiek voor ouderen.	7 (2016)	8	8	8

* Najaar 2019 bieden we vanuit de verantwoordingen van de instellingen de rapportage 'Kunst en cultuur in cijfers' aan de raad aan. Hierin geven we inzicht in de behaalde prestaties over 2017 en 2018. Bij vaststelling van het Jaarverslag 2017 waren de gegevens over 2017 nog niet bekend. Deze gegevens over 2017 zijn nu in de tabellen aangevuld.

Activiteit E Doelen 3

Gratis vervoer aan kinderen om hen op locatie te laten kennismaken met kunst en cultuur.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Het aantal vervoerde leerlingen per bus of boot naar culturele instellingen.	44.000 (2015)	52.985	49.000	55.662

Activiteit F Doelen 4

Subsidie verstrekken aan alle vestigingen van Openbare Bibliotheek Amsterdam en toezien op prestatieafspraken.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
F.1	Aantal gesubsidieerde bibliotheekvestigingen.	23	23	23	23

Verbonden partij(en)

ODE Energie
ODE Energie zorgt voor milieuvriendelijke energievoorziening op het Oosterdokseiland. Dit onder andere voor de hoofdvestiging van de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Hiermee helpt ODE Energie bij aan het in stand houden van het netwerk van bibliotheken.

NV Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais
NV Maatschappij tot exploitatie van het hotel en Café Hollandais helpt bij beheer en behoud van de cultuurpanden De Kleine Komedie en Theater Bellevue.

Exploitatiemaatschappij Carré B.V.
Carré helpt bij behoud van cultureel erfgoed op een belangrijke plek in de stad. Carré is een rijksmonument, waarbij de theaterfunctie hoort bij het karakteristieke pand. Carré biedt cultureel aanbod voor een breed publiek met een afwisselende programmering.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 7.1 **Baten** 2,9 **Lasten** 171,2

Bibliotheek
Baten -
Lasten 26,2

De Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) verbond zich in 2018 meer aan scholen, culturele instellingen en welzijnsinstellingen in de wijken. Daarnaast stelde de OBA doelen op voor nieuwe vestigingen in nieuwe ontwikkelgebieden. Om een motie uit te voeren is onderzocht of er op de Zuidas een nieuwe grote vestiging van de OBA kan komen.

Kunstenplan
Baten 1,6
Lasten 128,9

2018 was het tweede jaar van het Kunstenplan 2017-2020. Daarbinnen verleenden we een vierjarige

subsidie aan 21 instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur (A-Bis). Het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) verleende vanuit dit Kunstenplan aan 133 kunst- en cultuurinstellingen een vierjarige subsidie en aan 13 instellingen een tweejarige subsidie. In 2018 verleende het AFK 17 projectsubsidies Innovatie aan vooral samenwerkingsprojecten van twee of meer instellingen.

Lokale media

Baten -
Lasten 3,8

In 2018 stelde het college de adviescommissie Aanwijzing lokale omroep 2019-2024 in. Deze commissie zal een advies uitbrengen over de aanvragen van Publieke Omroep Amsterdam en C-Amsterdam voor de nieuwe concessieperiode.

Overige cultuur

Baten 1,3
Lasten 12,4

In maart 2018 is het Uitvoeringskader Kunst in de openbare ruimte 2018-2020 vastgesteld. Hiermee is onder meer besloten een Stadscuratorium in te voeren, dat ook in het coalitieakkoord staat. Het Stadscuratorium moet inhoudelijk advies geven over kunst in de openbare ruimte van Amsterdam.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	1,2	0,8	0,8	1,1	0,3
Lasten	175,3	170,3	172,1	170,4	-1,7
Saldo van baten en lasten	**-174,1**	**-169,5**	**-171,4**	**-169,3**	**2,1**
Onttrekking reserves	4,2	1,4	2,2	1,8	-0,4
Toevoeging reserves	2,6	0,1	0,8	0,8	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**1,6**	**1,3**	**1,3**	**0,9**	**-0,4**
Totaal programmaonderdeel 7.1	**-172,5**	**-168,2**	**-170,0**	**-168,4**	**1,6**

Het resultaat van het programmaonderdeel Kunst en cultuur is tegenover de begroting € 1,6 miljoen positief. Dit komt vooral door lagere lasten van € 1,7 miljoen.

Baten

De totale baten van € 1,1 miljoen zijn € 0,3 miljoen hoger dan begroot door:

- hogere baten van € 0,2 miljoen vanwege ontvangen subsidie voor het kunstwerk Juicy Lights op de Ten Katestraat van het Amsterdamse Fonds voor de Kunst (AFK) en het Mondriaanfonds. De uitvoeringskosten van het project zijn al in 2015 tot en met 2017 verantwoord;
- hogere baten van € 0,1 miljoen aan verschillende kleinere financiële afwijkingen.

Lasten

De totale lasten van € 170,4 miljoen zijn € 1,7 miljoen lager dan begroot, dit komt door:

- Lagere uitgaven van € 1,1 miljoen voor de prioriteit Kunst in de openbare ruimte. In de begroting was € 1,8 miljoen incidenteel beschikbaar voor kunst in de openbare ruimte. Daarvan was € 1,5 miljoen voor:
  - Uitvoeren van spoedeisend onderhoud;
  - Herplaatsen van kunstwerken;
  - Aanschaffen van nieuwe werken (vanuit het raadsbesluit uitvoeringskader kunst in de openbare ruimte 2018-2020).
- Lagere uitgaven van € 0,3 miljoen voor uitvoeren van het raadsbesluit optimaliseren cultureel vastgoed van 5 april 2017. Opstellen van het ontwerp en het bestek als voorbereiding van

de renovatie van het Amsterdam Museum blijft namelijk iets achter op de planning. Dit komt door de afstemming over het ontwerp die nodig is. Het ontwerp wordt in 2019 verder uitgewerkt en dan zullen de middelen uit de reserve worden besteed;
- Lagere uitgaven van € 0,3 miljoen door verschillende kleinere afwijkingen van minder dan € 0,1 miljoen, zoals de lagere subsidievaststelling van het Jongerencultuurfonds.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 7.1 Kunst en cultuur	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Optimaliseren Cultuur vastgoed	1,8	0,3	0,9	0,3	0,6	1,5

Optimaliseren Cultuur vastgoed

Er is € 0,4 miljoen minder aan de reserves onttrokken, dit komt vooral door een lagere onttrekking van € 0,3 miljoen aan de reserve optimaliseren cultureel vastgoed. Dit heeft te maken met de hierboven beschreven lagere bestedingen voor het Amsterdam Museum.

Beleidskaders

- Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2017-2020: omschrijft de inhoudelijke doelen van het cultuurbeleid voor deze periode. Het bevat de aanwijzing van culturele instellingen in de A-Bis en het beleidskader voor de taken van het Amsterdams Fonds voor de Kunst;
- Kunstenplan 2017-2020: betreft de vaststelling van de uitvoering van het cultuurbeleid vanuit de Hoofdlijnen. Het bevat een verdere uitwerking van beleidsdoelstellingen rond cultuureducatie;
- Convenant Basispakket Kunst- en Cultuureducatie: is een formalisering van de samenwerking tussen de centrale stad, de stadsdelen, de schoolbesturen van het primair onderwijs, Pabo en kunstvakopleidingen over de invoering van het Basispakket. Het gaat om de inrichting van voorzieningen voor scholen rond cultuureducatie;
- Uitvoeringskader Kunst in de Openbare Ruimte 2018-2020: omschrijft een gecoördineerde aanpak om meer kunst in de openbare ruimte te krijgen;
- Amsterdamse referentienorm en maatschappelijke voorzieningen: met de afspraken in de Amsterdamse referentienorm zorgen we ervoor maatschappelijke functies te bewaken vanuit de uitvoering van Koers 2025;
- "Ruimte voor kunst en cultuur", strategisch huisvestingsplan (SHP) kunst en cultuur 2020 – 2025: het SHP beschrijft een beeld over hoe groei van de stad samen kan gaan met groei van aanbod van kunst en cultuur.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Om de doelen en de activiteiten van het Kunstenplan te halen zijn wij afhankelijk van de uitvoering door kunst- en cultuurinstellingen. Als kunst- en cultuurinstellingen hun plannen onvoldoende uitvoeren door bijvoorbeeld grote financiële tegenvallers of juridische geschillen, komen onze doelstellingen onder druk te staan.	We voeren ten minste eens per jaar monitorgesprekken met instellingen in de A-Bis en het cluster cultuureducatie over inhoudelijke en financiële prestaties. Het AFK voert deze gesprekken met de overige instellingen in het Kunstenplan.
2. De uitvoering van het Kunstenplan valt vanaf 2017 gedeeltelijk onder verantwoordelijkheid van het AFK. Haalt het AFK de uitvoering (gedeeltelijk) niet door bijvoorbeeld financiële tegenvallers of problemen in de organisatie, dan komen onze doelstellingen onder druk te staan.	We zijn een samenwerkingsovereenkomst met het AFK aangegaan waarin de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor uitvoeren van het Kunstenplan en ieders verplichtingen zijn vastgelegd. We houden de uitvoering in de gaten door intensief overleg op ambtelijk en bestuurlijk niveau door de jaarlijkse verantwoording van het AFK.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Kunstenplan 2017-2020 (inclusief vaste subsidies)	114.493.789	114.761.608
2. Openbare Bibliotheek Amsterdam	26.002.631	26.056.321
3. Publieke Omroep Amsterdam	3.728.489	3.742.949

Het verschil tussen begroting en jaarverslag is een budgettair neutrale wijziging bij de Viermaandsrapportage 2018.

1. Kunstenplan 2017-2020 (inclusief vaste subsidies)

In 2018 ontvingen kunst en cultuurinstellingen vanuit het Kunstenplan 2017-2020 € 114,8 miljoen aan subsidies. Daarvan was € 81,0 miljoen voor de instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur. Het Amsterdam Fonds voor de Kunst verstrekte € 24,9 miljoen als subsidie voor de vierjarige regeling, de tweejarige regeling en het innovatiebudget. Daarnaast is er € 8,8 miljoen verleend voor het cluster cultuureducatie.

2. Openbare Bibliotheek Amsterdam

De Openbare Bibliotheek Amsterdam kreeg een subsidie van € 26,1 miljoen voor de hoofdvestiging en de overige vestigingen.

3. Publieke Omroep Amsterdam

De Publieke Omroep Amsterdam kreeg € 3,7 miljoen subsidie.

Portefeuillehouder: wethouder Meliani

3.7.2 Erfgoed

Het gebouwde, archeologische en landschappelijke erfgoed duurzaam behouden, versterken en (her)gebruiken.

Belangrijke ontwikkelingen

We hebben steeds meer behoefte aan onderzoek, advies en informatie over het Amsterdamse erfgoed. Dat komt door de plannen vanuit Groei voor de Stad, de energieovergang naar aardgasvrije wijken en de bereikbaarheid van de stad. Maar ook door binnenstedelijke (verdichtings) plannen en particuliere initiatieven. In het afgelopen jaar deden we cultuurhistorisch onderzoek voor:

- Gebiedsontwikkeling (zoals Marineterrein en Haven-Stad);
- Groenontwikkeling (zoals bescherming van de binnentuinen en de volkstuinen);
- Infrastructuur (zoals de Berlagebrug en de bruggen in de Vijzelstraat).

De kop van de Sloterplas en het dorp Sloten zijn in 2018 aangewezen tot gemeentelijk beschermd stadsgezicht.

De opening van de archeologische vitrines in het station Rokin en de bijbehorende website zorgde voor een ongekende en wereldwijde belangstelling: hoe wij het verhaal van de geschiedenis van onze stad vertellen blijkt vernieuwend.

De maatschappelijke waardering voor het erfgoed in de stad is groot. Dat merken we door bijvoorbeeld de stijgende aandacht voor monumentale wandkunst waarvoor we de inventarisatie hebben afgerond. Maar ook voor het behoud en herstel van historische winkelpuien, waar we dit jaar mee begonnen. Daarnaast stijgt ook de maatschappelijke belangstelling voor het jongere erfgoed uit de periode na 1965.

De enorme bouwproductie van de afgelopen jaren leidde tot verscherpte bestuurlijke aandacht voor handhaving en toezicht op monumenten. In 2018 begonnen we daarom met een stadsbrede proef voor handhaving, dienstverlening en strafmogelijkheden.

We hebben één registratiepunt voor gegevens over het gebouwde erfgoed ingericht. Zo zorgen we er voor dat de informatie over de ongeveer 7.500 rijksmonumenten en 1900 gemeentelijke monumenten juist en actueel is.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: B C D E

Amsterdams erfgoed heeft en behoudt een hoge cultuur-historische waarde.

- Met onderzoeken en adviezen dragen we bij aan het ontwikkelen en behouden van de (cultuurhistorische) waarde van het erfgoed. Met publicaties en educatieve projecten versterken we het draagvlak voor het erfgoed.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Aantal onderzoeken, adviezen, publicaties, educatieve projecten en evenementen.	1.530 (2014)	2.148	1.530	2487

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

We onderzochten voor het boven- en ondergrondse erfgoed in nieuwe stadswijken en adviseerden daar over. Dit vanwege gebiedsontwikkelingen, de wens voor een aardgasvrije stad en infrastructurele maatregelen. Door de groei van de stad steeg het aantal onderzoeken en adviezen ook dit jaar.

Doel 2 — Activiteiten: A B C D E

Organisaties in de ruimtelijke sector kennen en benutten Amsterdams erfgoed.
We leveren kennis die nodig is voor het omgaan met en de transformatie van boven- en ondergronds erfgoed. Dit doen we door adviezen uit te brengen, vooroverleggen te voeren in het kader van de vergunningverlening en door planbegeleiding. Door veranderde werkwijze zal het aantal onderzoeken stijgen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aantal adviezen en vooroverleggen voor de vergunningverlening monumenten.	1.200 (2014)	1.748	1.450	Adviezen: 1.740 Vooroverleg: 2.610
2.2	Aantal adviezen en vooroverleggen voor de vergunningverlening archeologie.	140 (2014)	203	140	206

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

We hebben een zo doelmatig mogelijk werkproces ingericht dat ook ruimte biedt voor het gevraagde maatwerk. Dit vanwege de stijgende vraag naar onderzoeken en adviezen over een zorgvuldige omgang met het boven- en ondergronds erfgoed.

Doel 3 — Activiteiten: A B C E

Burgers kennen en beleven het Amsterdamse erfgoed en het erfgoed wordt veelzijdig benut.
Open Monumentendag is het grootste, gratis toegankelijke, culturele evenement in Amsterdam. Jonge bezoekers vormen een bijzondere doelgroep. Erfgoed buiten het centrum heeft bijzondere aandacht. Met educatieve projecten, stages en evenementen wordt bijgedragen aan spreiding van kennis van en waardering voor erfgoed. Doordat het voorlichtingsbudget is komen te vervallen is het aantal activiteiten in 2017 gedaald.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Aantal bezoekers Open Monumentendag.	35.000 (2012)	39.000	35.000	38.000
3.2	Aantal publicaties, educatieve projecten, stages en evenementen.	80 (2014)	57	60	165

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Vanuit onze wettelijke erfgoedtaken stellen we onderzoeken en adviezen op. Die delen we (digitaal) en gebruiken we zoveel mogelijk bij educatieve projecten.
De Open Monumentendag en de Nationale Archeologiedagen zorgen steeds voor een hoge opkomst en waardering van bezoekers.

Activiteit A — Doelen: 1 2 3

Informatie over archeologische vindplaatsen, monumenten en waardestellingen ervan online beschikbaar stellen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal nieuwe digitale kaartlagen met cultuurhistorische informatie.	2 (2014)	5	5	17

Activiteit B — Doelen: 1 2 3

Onderzoek doen naar de cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal onderzoeken naar de cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden.	100 (2014)	326	300	369

Activiteit C Doelen 1 2 3

Archeologisch onderzoek verrichten, de collectie beheren, toegankelijk maken en presenteren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal archeologische onderzoeken.	10 (2014)	17	10	21

Activiteit D Doelen 2

Advies geven bij vergunningverlening en bestemmingsplannen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal adviezen voor wettelijke procedures.	1.340 (2013)	1.748	1.590	2.028

Activiteit E Doelen 3

Educatie organiseren en kennis ten dienste stellen van de stad, onder andere via de Open Monumentendagen en het Werelderfgoed Podium Amsterdam.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Aantal evenementen, lezingen, publicaties en stages.	80 (2014)	57	60	165

Verbonden partij(en)

NV Stadsherstel Amsterdam

Stadsherstel helpt door monumenten en beeldbepalende panden in Amsterdam te restaureren, een passende bestemming te geven en te verhuren.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 7.2 **Baten** 5,6 **Lasten** 3,9

Bureau Werelderfgoed

Baten -
Lasten 0,3

We voldoen aan de afspraken met UNESCO om bewustwording en draagvlak voor het werelderfgoed in de stad te vergroten. Dat doen we door een breed bekend kenniscentrum over Amsterdam en zijn werelderfgoed te ontwikkelen. En beleidsmatige bescherming van de bijzondere historische waarden in bijvoorbeeld bestemmingsplannen. Daarnaast is de grachtengordel belangrijk bij het verbinden van Amsterdams erfgoed aan het erfgoed in de metropoolregio. Zoals De Beemster en de Stelling van Amsterdam.

Instandhouding monumenten

Baten 5,6
Lasten 3,5

We verlenen subsidie voor het behoud van het erfgoed in de stad. Hiervoor bestaat een subsidieverordening Erfgoed. Vanwege raadsinitiatieven voor wandkunst en historische winkelpuien is de subsidieverordening aangepast. Zo kunnen we ook voor deze zaken subsidie verlenen.

Voorlichting, kennisoverdracht Erfgoed

Baten -
Lasten 0,1

We leveren kennis voor de ontwikkeling van erfgoededucatie:
- In het basisonderwijs en voortgezet onderwijs;
- Voor organisaties binnen en buiten de gemeente.

Dit doen we samen met andere partijen in de stad, zoals het Stadsarchief, Arcam en het Amsterdam Museum.

We breiden de manieren van kennisdelen uit via bijvoorbeeld:
- Nieuwe technieken rond data;
- Laserscanning;
- Geografisch informatiesysteemapplicaties (GIS);
- 3D-visualisatie.

Vanuit "Amsterdam verantwoordelijke hoofdstad" ondersteunen we de landelijke kennisuitwisseling over erfgoed.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	0,5	0,2	0,5	0,3	-0,2
Lasten	3,2	3,8	4,7	3,9	-0,8
Saldo van baten en lasten	**-2,7**	**-3,5**	**-4,1**	**-3,6**	**0,5**
Onttrekking reserves	0,4	0,2	5,3	5,3	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,4**	**0,2**	**5,3**	**5,3**	**-0,0**
Totaal programmaonderdeel 7.2	**-2,3**	**-3,3**	**1,2**	**1,7**	**0,5**

Het resultaat van het programmaonderdeel erfgoed is tegenover de begroting € 0,5 miljoen positief. Dit komt vooral door de lagere lasten van € 0,8 miljoen.

Baten

De totale baten van € 0,3 miljoen zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot:
- Dit komt door niet-besteedde middelen Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing (ISV) voor subsidieregeling Monumenten 2018 en 2019. De restantmiddelen ISV zijn voor 2018 en 2019 toegekend, maar per ongeluk volledig begroot in 2018. Dit zorgt voor € 0,1 miljoen aan lagere baten en lasten in 2018;
- Daarnaast voerden we minder betaalde onderzoeksopdrachten voor € 0,1 miljoen uit.

Lasten

De totale lasten van € 3,9 miljoen zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot. Het betreft lagere lasten door:
- Niet besteden van extra middelen van het Rijk van € 0,6 miljoen. Deze middelen zijn bestemd voor het opzetten van een landelijk digitaal stelsel voor het registreren van monumentaal erfgoed. € 0,6 miljoen moet uiterlijk eind 2021 besteed zijn. Daarover overleggen we nu met de Federatie Grote Monumentengemeenten, een ambtelijk kennisnetwerk van 80 gemeenten. Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor het niet volledig besteden van incidentele prioriteitsmiddelen voor wandkunst, winkelpuien, erfgoedsubsidie en mobiel erfgoed (middelen naar aanleiding van motie X bij de Voorjaarsnota 2017). In 2018 startten hiervoor verschillende activiteiten die doorlopen in 2019. Aan de ene kant doordat het Mondriaanfonds in 2018 niet kon adviseren over de landsbrede aanvraag. Aan die aanvraag doen wij mee. Aan

de andere kant is nog extra onderzoek nodig voordat kunstwerken kunnen worden hersteld. Deze middelen worden via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019;
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen in verband met de correctie van een ISV boeking. In 2017 is dit bedrag ten onrechte vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat 2017;
- Het niet volledig besteden van restantmiddelen ISV voor subsidieregeling Monumenten 2018 en 2019 (€ 0,1 miljoen). Zie ook de toelichting onder baten.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 7.2 Erfgoed	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Amsterdams Restauratiefonds	5,2	-	5,2	-	5,2	-
Reserve Kunstvorming Metrostation Rokin	0,2	-	0,2	-	0,2	-

Amsterdams Restauratiefonds
Volgens de besluitvorming in de Najaarsnota 2018 kwam € 5,2 miljoen vrij omdat de reserve niet meer voldoet aan de criteria voor systeem- of bestemmingsreserves.

Reserve Kunstvorming Metrostation Rokin
Volgens de begroting is het volledig bedrag onttrokken en besteed aan Kunstvorming Metrostation Rokin. 2018 was het laatste jaar van besteding.

Beleidskaders

- Erfgoedwet: begeleiden en adviseren vergunningaanvragen monumenten en archeologische monumentenzorg;
- Monumentenwet: begeleiden en adviseren vergunningaanvragen monumenten en archeologische monumentenzorg voor zover nog niet is overgegaan naar de Omgevingswet;
- De Wet op de ruimtelijke ordening: onderzoek en inventarisatie (cultuurhistorische verkenningen en rapportages voor bestemmingsplannen en gebiedsontwikkeling), input voor MRA-agenda;
- De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht: wettelijke taak advisering vergunningverlening monumenten;
- Gemeentelijke erfgoedverordening 2015: inventariseren, waarderen en beschrijven van potentiële gemeentelijke monumenten en beschermde stadsgezichten; advisering vergunningverlening gemeentelijke monumenten en archeologische monumentenzorg;
- Programma van Eisen voor aanpassingen aan monumenten 2016: advisering over aanpassingen aan monumenten, waaronder verduurzamingsingrepen;
- Erfgoedagenda: ambities, doelen en acties gericht op het optimaal inzetten van erfgoed bij de transformatie en groei van de stad.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Gebrek aan kennis en beleving van monumenten weerhoudt de bewoners en ondernemers ervan het erfgoed te waarderen. Daardoor komt de noodzaak voor behoud onder druk te staan.	Wij zorgen voor onderzoek, advies en voorlichting over erfgoed.
2. Cultuurhistorie is niet voldoende gekoppeld aan ruimtelijke processen. Daardoor neemt de ruimtelijke kwaliteit en de bijdrage van erfgoed aan de leefbaarheid van de stad af.	We straten al vroeg met vooroverleg over het belang van de inpassing van erfgoed in ruimtelijke processen.

Actuele risico's	Maatregelen
3. Het erfgoed wordt onvoldoende benut. Daardoor neemt de kans op verval van het erfgoed toe.	We overtuigen organisaties van de economische waarde van het erfgoed en helpen dit duurzaam te benutten.

Subsidies van betekenis

In 2018 zijn geen subsidies van betekenis in dit programmaonderdeel toegekend.

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.7.3 Economie

De structuur van de economie van de Metropoolregio Amsterdam versterken.

Belangrijke ontwikkelingen

- De economische groei in Europa, Nederland en (Metropoolregio) Amsterdam is over zijn hoogtepunt heen. We verwachtten dat er in 2018 nog wel een positieve economische groei was;
- De vraag naar arbeid steeg de laatste jaren snel zodat er een grote schaarste aan arbeid ontstond. Die beïnvloedt de economische groei negatief;
- De internationaal-economische onzekerheden bleven bestaan en hadden invloed in 2018. Denk aan de aanstaande Brexit;
- De economische groei en de populariteit van Amsterdam om te wonen, te werken en te bezoeken maken ruimte schaars. Daardoor stijgen vastgoed prijzen voor huur en koop. Ook bij een wat lager groeitempo blijft deze druk op de stad bestaan.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten **A** **C** **D** **E**

De Metropoolregio Amsterdam behoort tot de top 5 van economische regio's in Europa.
Schiphol is met zijn uitgebreide bestemmingennetwerk één van de belangrijkste troeven die Amsterdam inzet in haar acquisitiebeleid vooral gericht op het binnenhalen van buitenlandse bedrijven. Deze bijdrage aan de economie van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) leidt op diverse terreinen tot meer werkgelegenheid en welvaart in onze regio. Het Havenbedrijf Amsterdam levert direct een bijdrage aan de economische ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam waarbij verduurzaming en vernieuwing belangrijke speerpunten zijn, zoals ook het zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Hogere economische groei in de Metropoolregio ten opzichte van economische groei Nederland.	0,5% (2014)	0,6% (prognose)	0,5%	Volgt in juni 2019
1.2	Benchmarks waarop Amsterdam gelijk blijft of stijgt t.o.v. andere Europese steden. Hiervoor worden door de Amsterdam Economic Board 5 indicatoren voor generieke concurrentiekracht en 10 voor specifieke gebieden gemonitord.	78% (2015)	50%	67%	85%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

De indicator 1.1. volgt in juni 2019. Voor de indicator 1.2. keek de Amsterdam Economic Board naar de score van Amsterdam in 25 benchmarks (peildatum eind 2018). De positie van Amsterdam op deze benchmarks tegenover Europese steden is positief met als resultaat een percentage van 85%: 7 keer steeg Amsterdam, op 10 benchmarks bleef de score gelijk en 3 keer daalde Amsterdam. Daarnaast zijn er in de analyse vijf nieuwe benchmarks bijgekomen, waarvoor er (nog) geen trend waarneembaar is. Activiteit D.1. betreft het aantal nieuwe internationale bedrijven per jaar in de Metropoolregio Amsterdam. 2018 was een succesvol jaar voor het aantrekken van buitenlandse bedrijven. Onder andere door de Brexit is dit aantal nieuwe bedrijven met 153 hoger dan vooraf begroot*.

Activiteit C.2. betreft het aantal afgenomen assessments bij nieuwe Amsterdammers met een vluchtelingenstatus. Het doel was snel begeleiden naar passend werk. In de begroting is opgenomen dat we 600 assessments in 2018 zouden afnemen. Uiteindelijk waren dit er 119. De belangrijkste reden voor deze afname is dat de assessments afnemen niet meer verplicht is. In de praktijk

* Meer informatie over de cijfers van Amsterdam inbusiness (aib) is terug te vinden in de brief van 8 februari 2019 die besproken is in de raadscommissie FEZ op 7 maart 2019.

blijkt namelijk dat het assessment niet bij alle statushouders kan worden afgenomen. Dit komt vooral vanwege hun (beperkte) digitale vaardigheden en taalvaardigheden. Daarnaast blijkt dat een deel van de statushouders die het assessment zelf digitaal invullen niet goed over hun eigen eigenschappen en vaardigheden kunnen nadenken. Of ze hebben die niet geleerd. De ervaringen met het NOA-assessment gaan mee in de ontwikkeling van een brede intake. Dit als voorbereiding op de nieuwe inburgeringswet.

Doel 2 — Activiteiten: A C D

Amsterdam versterkt haar positie als centrum voor kennis en vernieuwing.
Het optimaal benutten van de kennisinfrastructuur voor economische en maatschappelijke ontwikkeling is essentieel voor het behoud van de welvaartsgroei in Amsterdam en de regio. We willen een schaalsprong bewerkstelligen voor kennisvalorisatie waarmee ook op de middellange termijn valorisatie een centrale plek krijgt in het innovatie ecosysteem. Kennisvalorisatie is het proces dat kennis omzet naar commercieel haalbare producten, processen of diensten. Het actieprogramma StartupAmsterdam heeft tot doel een sterk ecosysteem voor startups te ontwikkelen zodat deze snel kunnen groeien. Dat ecosysteem stimuleert bij uitstek economische groei van onderaf.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Totaal aantal techbedrijven (startups en scale ups) in Amsterdam per jaar.	498 (2015)	1.002	800	1.510

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Ook in 2018 heeft Amsterdam zijn positie als centrum voor kennis en vernieuwing versterkt. Met behulp van de middelen voor economische structuurversterking en het actieprogramma kennis & innovatie zijn verschillende initiatieven ondersteund. Bijvoorbeeld het valorisatieprogramma IXAnext waarmee het afgelopen jaar op alle vijf bestaande kennisparken academische broedplaatsen zijn opgezet. Op deze broedplaatsen worden startende bedrijven en bedrijven die ontstaan vanuit de wetenschap (startups en spinouts) vanuit de betrokken kennisinstellingen (UvA, VU, Amsterdam UMCs, HvA) gestimuleerd en begeleid.
Daarnaast is in 2018 het publiek-private actieprogramma Startup Amsterdam succesvol afgerond, met de uitvoering van meer dan 20 projecten en initiatieven. Startende bedrijven kunnen in Amsterdam steeds beter terecht, het 'ecosysteem' is volwassen geworden. Dit is terug te zien in de stijging van het aantal startups en bijbehorende werkgelegenheid.

Doel 3 — Activiteiten: B

Amsterdam blijft een aantrekkelijke vestigingsstad voor ZZP'ers, mkb en (internationale) bedrijven.
De gemeente creëert meer ruimte voor ondernemerschap en meer ruimte in regels. Dit doen we onder meer door onze dienstverlening makkelijker, sneller en goedkoper te maken, regels te verminderen, ruimte te bieden voor experimenten, en initiatieven te faciliteren. We verbeteren de aansluiting van opleidingen op de arbeidsmarkt, vooral op mbo-niveau, via opleidingshuizen. We trekken buitenlandse bedrijven aan en stimuleren internationalisering mkb. Dit doen we onder andere door het aanbod internationaal onderwijs te vergroten en (internationaal) talent aan te trekken. De gemeente zet in op 'Stad in Balans' met als doel een aantrekkelijk Amsterdam en metropoolregio voor alle gebruikers en voor bewoners in het bijzonder. Met de groei van de stad zijn maatregelen nodig op de thema's verblijven, verplaatsen en recreëren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Aantal vestigingen (van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar).	214,7 (2015)	niet begroot	-	293,3 (voor-alsnog cijfer 2017, 2018 volgt later)
3.2	Percentage functiemenging.	58,5 (2015)	niet begroot	-	59,8 (vooralsnog cijfer 2017, 2018 volgt later)

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De activiteit die bij doel 3 hoort is het uitvoeren van het "Amsterdams Ondernemers Programma (AOP) 2015 – 2018 meer ruimte creëren voor ondernemerschap". Onze inspanningen om de gemeentelijke dienstverlening te verbeteren en het ondernemerschap te versterken leverde zichtbare resultaten op. Ondernemers waardeerden de dienstverlening van een 6,2 naar een 6,5 in 2017. Het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING, onderdeel van de VNG) voert de tweejaarlijkse meting uit. Daarom hebben we bij indicator B.1. voor het Jaarverslag 2018 geen gegevens. De acties uit het AOP 2015-2018 zijn nagenoeg allemaal behaald. Daarmee is het programma afgerond. In 2019 leggen we een nieuw AOP aan de raad voor waarbij de nadruk op buurteconomie ligt.
Net als voorgaande jaren vullen we bij de BBV-indicatoren 3.1 en 3.2 geen streefwaarden in. Deze indicatoren zijn vooral bedoeld om te meten en te kunnen vergelijken tussen gemeenten. Ze zijn niet om zelf op te sturen. waarstaatjegemeente.nl houdt deze indicator bij. De cijfers over 2018 zijn op dit moment nog niet bekend.

Activiteit A — Doelen **1** 2

De Kennis- en Innovatieagenda 2017 uitvoeren.
Het actieprogramma Valorisatie: Talent voor innovatie, moet een schaalsprong realiseren voor kennisvalorisatie in Amsterdam en geeft kennisvalorisatie ook op de middellange termijn een centrale plek in het innovatieklimaat van Amsterdam.

Activiteit B — Doelen **3**

Door het uitvoeren van de acties uit het Amsterdams Ondernemers Programma 2015 – 2018 meer ruimte creëren voor ondernemerschap.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Tevredenheid over het ondernemersklimaat en de gemeentelijke dienstverlening. (Op basis van 'waar staat je gemeente.nl') (meting eens in de twee jaar).	6,0 (2015)	6,5	n.v.t.	Geen meting in 2018 (tweejaarlijks)

Activiteit C — Doelen **1** 2 **3**

Actief regionaal arbeidsmarktbeleid uitvoeren, met een geïntegreerde aanpak van onderwijs en scholing in opleidingshuizen.
Nieuwe Amsterdammers met vluchtelingenstatus snel naar werk begeleiden via het actieplan 'Ondernemerschap en werk: kansen voor en door vluchtelingen'.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Totaal aantal opleidingshuizen in Amsterdam.	1 (2014)	9	10	10
C.2	Aantal afgenomen assessments.	n.v.t. (2016)	722	600	119

Activiteit D — Doelen **1** 2

Actief aantrekken van internationale bedrijven en (kennis)instellingen door verstevigen internationale vestigingsklimaat: door o.a. vergroten capaciteit internationale scholen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal nieuwe internationale bedrijven per jaar in de Metropoolregio.	115 (2013)	143	100	153

Activiteit E — Doelen **1**

Actief invulling geven aan de verschillende rollen van de gemeente ten opzichte van Schiphol en van de Haven Amsterdam NV.

Verbonden partij(en)

Matrix Innovation Center (MIC)
Het MIC is opgericht om in Amsterdam kennisoverdracht te stimuleren van kennisinstellingen naar het midden- en kleinbedrijf (kennisvalorisatie) en om het Science Park tot ontwikkeling te brengen. MIC richt zich op de exploitatie van vijf bedrijfsverzamelgebouwen (Matrix II tot en met VI) en de verdere ontwikkeling van Amsterdam Science Park.

Stichting Science & Business Amsterdam Science Park
De stichting is in 2015 door de drie grondeigenaren (gemeente Amsterdam, UvA en NWO) opgericht. Dit om het Amsterdam Science Park (ASP) te ontwikkelen tot een van de meest toonaangevende wetenschapsparken in Europa. De stichting zet zich in voor de profilering van het ASP. Zij richt zich op een verdere bundeling, versterking en uitbreiding van de aanwezige krachten rond onderwijs, onderzoek en (kennisintensief) ondernemerschap.

Stichting Amsterdam Economic Board
De Amsterdam Economic Board is een netwerkorganisatie om de welvaart en het welzijn binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) verder te versterken. De Amsterdam Economic Board werkt aan oplossingen voor grootstedelijke vraagstukken door vernieuwing en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid.

Life Sciences Fund Amsterdam
Het LSFA is begin 2009 opgericht om de economische mogelijkheden te versterken op het (bio) medische gebied in de regio Amsterdam.

Schiphol
Schiphol is doorslaggevend voor het internationale vestigingsklimaat en de concurrentiepositie van de MRA als ‘global business hub’. Vanuit klimaatoogpunt, veiligheid, overlast en volksgezondheid is groei van Schiphol onwenselijk. Amsterdam levert haar invloed hierop via de Bestuurlijke Regie Schiphol en de Omgevingsraad Schiphol.

Schiphol Area Development Company (SADC)
Doel van SADC is om zo goed mogelijk ruimte te bieden aan de economische dynamiek in de regio rond Schiphol door bedrijventerreinen te ontwikkelen.

Haven Amsterdam
Het Havenbedrijf Amsterdam werkt direct mee aan de economische ontwikkeling van de MRA. Voor Amsterdam staan de volgende thema’s centraal:

1. De bijdrage van de haven aan de economie en economische ontwikkeling;
2. De bijdrage aan milieuvriendelijkheid en vernieuwing van de economie;
3. Het zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag;
4. Een stabiel en gezond Havenbedrijf Amsterdam NV.

Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied (CNB)
Het CNB heeft als taak om een veilige, vlotte en milieuverantwoorde afwikkeling van het scheepvaartverkeer te bevorderen.

Beurs van Berlage vennootschappen (Deelnemingen)
De Beurs van Berlage staat op een belangrijke strategische plek in de stad. De Beurs werkt mee aan het scheppen van economische bedrijvigheid als bijproduct van de georganiseerde beurzen en evenementen Daarmee is de Beurs belangrijk voor de gemeente. Ook wordt cultureel erfgoed in de stad behouden.

RAI Holding B.V. (Deelnemingen)
RAI helpt bij het scheppen van economische bedrijvigheid als bijproduct van de georganiseerde

beurzen en evenementen in het complex. In de bijlage verbonden partijen is meer informatie opgenomen over RAI Holding B.V.

Amsterdam Clipper Beheer

De Clipper 'Stad Amsterdam' is eigendom van ons en Randstad. De directie Economische zaken coördineert de gemeentelijke vaardagen. Daarbij wordt de Clipper in binnen- en buitenland ingezet voor handelsbevordering en voor binnenhalen van internationale bedrijven. Daarnaast organiseren we samen met Randstad jaarlijks een jongerenreis op de Clipper.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 7.3	**Baten** 37,5	**Lasten** 63,9

Acquisitie en citymarketing

Baten 9,4
Lasten 16,6

In 2018 begon fase 2 van de verplaatsing van de medewerkers van het Europees Medicijn Agentschap (EMA). Deze fase staat in het teken van de persoonlijke begeleiding van de medewerkers door een relocatiebureau en het ondersteunen van de vroege verhuizers.
Door de komst van de EMA en de Brexit zijn buitenlandse Life Sciences & Health bedrijven geïnteresseerd om ten minste een deel van hun activiteiten in Nederland te vestigen. In 2018 startten we daarom samen met andere regio's en de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) met binnenhalen van bedrijven die een vestiging in Nederland overwegen. Daarnaast begonnen we een actieprogramma om het Life Sciences & Health (LSH)-cluster in de regio Amsterdam een extra impuls geven. En daarmee het LSH-cluster in heel Nederland. Dit doen we met een aantal pijlers die een succesvol LSH-bedrijf nodig heeft, zoals: talent, kapitaal, verbinding met kennisinstellingen en ruimte/ infrastructuur.

In 2018 in de MRA vormden zich een aantal grote nieuwe programma's. Dit naast de uitvoering van al langlopende programma's, zoals: woningbouw, mobiliteit, toerisme en werklocaties. Zo is gestart met het opstellen van programma's voor energieovergang en circulaire economie. En zijn de programma's voor het metropolitaan landschap en kunst, cultuur en erfgoed opgesteld. Ook is gestart met het vernieuwen van de MRA Agenda. Die zal in 2019 verder vorm krijgen, om begin 2020 te worden vastgesteld.

Markten en straathandel

Baten 4,9
Lasten 6,7

In 2018 is met het vaststellen van de Marktvisie gestart met een verbeterslag op de Amsterdamse warenmarkten.

Strategie en ontwikkeling Economie

Baten 19,8
Lasten 26,8

In 2018 hebben we € 4 miljoen uit de structuurmiddelen beschikbaar gesteld voor het Innovation Center for Artificial Intelligence op het Amsterdam Science Park. Dat wordt in 2021 opgeleverd. Op hetzelfde Amsterdam Science Park is met Matrix VII eind 2018 een nieuw gebouw geopend. Dat gebouw voorziet in de steeds toenemende marktvraag om kantoor- en laboratoriumruimtes bij kennisclusters. In de Metropoolregio Amsterdam (MRA) zijn ondertussen ongeveer 25 publiek-private opleidingshuizen. De MRA ondersteunt (financieel) veel hiervan. Het eerste jaar van House of Skills ging over de opbouw en inrichting van de werkorganisatie met de partners.

Verbeteren ondernemersklimaat

Baten 3,4
Lasten 13,8

In 2018 werkten we aan het versterken van het ondernemers- en vestigingsklimaat in de stad. Zowel door nieuwe kaders te ontwikkelen als door ondernemers(verenigingen) actief te ondersteunen. Er is begeleiding nodig voor het oprichten en doorstarten van bedrijveninvesteringszones (biz). Het aantal biz'en in de stad steeg naar 62. Die investeren gezamenlijk ongeveer 3,5 miljoen euro in hun bedrijfsomgeving. Een aantal biz'en ondernemersverenigingen kreeg een subsidie om een straatmanager in te huren ondernemersinitiatieven op gebiedsniveau te ontplooien of hun winkelgebied te promoten. Daarnaast zijn er bijeenkomsten georganiseerd om informatie te delen rond huurrecht. Ook is een koplopersgroep gevormd voor duurzaamheid. De dienstverlening aan de winkelgebieden hebben we verder uitgebreid met de inzet van de retailloods. Die functionaris adviseert bij: problemen met leegstand, verbeteringen van de winkeldiversiteit en nieuwe (internationale) winkelconcepten.

Groei van de stad in goede banen leiden

Geen eigen baten/lasten

In het coalitieakkoord "Een nieuwe lente en een nieuw geluid" kondigde het college eind mei 2018 nieuwe maatregelen aan vanuit het programma Stad in Balans. We willen dat Amsterdam een vrijzinnige, open en internationale stad blijft. Daarom is het nodig een nieuw evenwicht te vinden tussen bewoners aan de ene kant en bezoekers en recreanten aan de andere kant. Daarbij staat de bewoner centraal. In 2018 startten daarom twee bewustwordingscampagnes. De campagne "Enjoy & Respect" richt zich op bezoekers die zich online informeren over een reis naar Amsterdam. Door de campagne 'I live here' worden bezoekers van het Wallengebied bewust gemaakt dat er in de buurt ook wordt gewoond. Sinds 1 april 2018 hebben gidsen voor rondleidingen aan vijf of meer personen in het Wallengebied een ontheffing nodig. Aan de ontheffing zijn voorwaarden verbonden.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	28,0	17,4	20,9	21,0	0,1
Lasten	78,7	58,5	67,6	63,8	-3,8
Saldo van baten en lasten	**-50,6**	**-41,1**	**-46,6**	**-42,7**	**3,9**
Onttrekking reserves	5,6	12,2	17,5	16,5	-1,0
Toevoeging reserves	4,9	0,6	0,2	0,2	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,7**	**11,6**	**17,3**	**16,3**	**-1,0**
Totaal programmaonderdeel 7.3	**-50,0**	**-29,6**	**-29,3**	**-26,4**	**2,9**

Het resultaat van het programmaonderdeel Economie is tegenover de begroting € 2,9 miljoen positief. Dit komt vooral door lagere lasten van € 3,8 miljoen en een lagere onttrekking van € 1,0 miljoen.

Baten

De totale baten van € 21,0 miljoen zijn € 0,1 miljoen hoger.

Lasten

De totale lasten zijn € 3,8 miljoen lager dan begroot. Hiervoor geven we de volgende toelichting:

- Lagere lasten van € 1,9 miljoen vanwege de ontwikkeling van evenemententerreinen. Door vertraging in de besluitvorming over de ontwikkeling van N1 kavel hebben we € 1,1 miljoen minder besteed. Voor de overige evenementlocaties loopt er een langdurend vooronderzoek. Het restant budget van € 0,8 miljoen zal over gaan naar 2019;
- Lagere lasten voor Tabakspanden van € 0,9 miljoen. Via een convenant tussen ons en de

eigenaar is voor het maken van creatieve bedrijfsruimten in de Tabakspanden een subsidie beschikbaar gesteld. Die compenseert de lagere huurinkomsten. De eigenaar zoekt nog een huurder die voldoet aan de voorwaarden van het convenant;
- Lagere lasten van € 0,6 miljoen vanuit de subsidieregeling Economische Ontwikkeling en Innovatie (SEOI) 2018. Er zijn geen aanvragen en subsidies verleend vanuit deze regeling;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen voor het uitvoeren van herstelwerkzaamheden en het verder ontwikkelen van het Marktbureau voor volle en aantrekkelijke markten in Amsterdam. Volgend jaar volgen de uitgaven voor een nieuw registratiesysteem en ICT traject digitaal. Het restant budget van € 0,5 miljoen gaat over naar 2019;
- Lagere lasten House of Skills van € 0,3 miljoen. In 2018 is House of Skills verder ontwikkeld. De nadruk kwam te liggen op de overgang naar een op vaardigheden georiënteerde arbeidsmarkt. In december is het Regionaal Skillsakkoord MRA met 90 partijen afgesloten met een actieagenda van 60 innovatiedeals;
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen voor het toevoegen aan de voorziening van dubieuze debiteuren.
- Overige hogere lasten van minder dan € 0,2 miljoen.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 7.3 Economie	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Holland Casino	0,6	0,2	0,3	0,2	0,3	0,5
Reserve Fonds Ontwikkelings Maatschappij	2,3	-	2,3	-	2,3	-
Reserve financiering Amsterdam Science Park (FOM)	2,6	-	2,6	-	2,6	-
Reserve Amsterdam Metropolitan Solutions	38,6	-	6,0	-	6,0	32,6
Reserve Economische structuurversterking	16,1	-	6,4	-	5,4	10,7

Een lagere onttrekking van € 1,0 miljoen aan de reserve Economische Structuurversterking vanwege de bij de lasten beschreven toelichting voor House of Skills € 0,3 miljoen, subsidieaanvragen SEOI € 0,6 miljoen en overige kleine verschillen € 0,1 miljoen.

Beleidskaders

Versterken van de structuur van de economie

- House of Skills, Leven Lang Ontwikkelen; duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt: ambities, doelen en aanpak voor de het bevorderen van Leven Lang Ontwikkelen en intersectorale mobiliteit op de arbeidsmarkt;
- Amsterdam Impact - Actieprogramma Sociaal Ondernemen 2015-2018: doelen en maatregelen gericht op een versterking van het ecosysteem van sociaal ondernemen in Amsterdam, en van de verbindingen tussen de partners in het ecosysteem.
- De Amsterdamse Aanpak Statushouders;
- Actieprogramma StartupAmsterdam 2015-2018: ambities, doelen en maatregelen gericht op de versterking van het Amsterdamse Startup ecosysteem;
- Kennis en innovatieagenda van de Amsterdam Economic Board: de strategie voor de economische ontwikkeling van de regio en de acties die ondernomen moeten worden om de MRA in de top 5 van kennisregio's van Europa te krijgen;
- Actieprogramma Kennis & innovatie 2015-2018: beleidskader voor de randvoorwaardelijke investeringen die de economische structuur versterken;
- Het actieprogramma deeleconomie;
- Het project Digital Society School van de Hogeschool van Amsterdam.

Behouden van een goed ondernemers- en vestigingsklimaat

- Actiepunten uit het Amsterdams Ondernemers Programma (AOP) zijn het uitwerken van het beleid voor detailhandels, warenmarkten en subsidieregelingen;
- In 2018 worden als uitvloeisel van het AOP de beleidskaders ingevoerd voor detailhandel en de vestigingsmilieus voor bedrijven. De beleidskaders voor markten en verkooppunten in de openbare ruimte worden nog aan de gemeenteraad aangeboden ter vaststelling;
- Programma Open Amsterdam, Strategy for International Talent;
- Deltaplan internationaal onderwijs: doelen en maatregelen gericht op het vergroten van aanbod en toegankelijkheid van internationaal onderwijs in de MRA, voor zowel internationals als voor Nederlandse kinderen.

Groei van de stad in goede banen leiden

- Uitvoeringsprogramma Stad in Balans: ambities, doelen en indicatoren gericht op het in goede banen leiden van groei;
- Het overnachtingsbeleid waarbij de kern is meer grip te krijgen op nieuwe hotelontwikkeling;
- Bestuursopdracht diversiteit winkel- en voorzieningenaanbod en het rapport 'Sturen op een divers winkelaanbod'.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Stad in Balans Programma Stad in Balans: risico is dat gevoel van drukte niet afneemt en dat daardoor de stad onaantrekkelijker wordt voor bewoners en bedrijven. De stad wordt onaantrekkelijker voor gebruikers. Dit betreft een breed en overkoepelend probleem en geeft de gemeente nieuwe opgaven voor het treffen van maatregelen.	Maatregelen worden getroffen door intensieve afstemming met andere programma's en acties rond bijvoorbeeld: ■ Spreiding bezoekers; ■ Diversiteit winkelaanbod; ■ Bestrijden van overlast; ■ Reiniging; ■ Mobiliteit.
2. House of Skills De doelstellingen van het programma House of Skills is deels gehaald. De mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt wordt niet kleiner. Bedrijven blijven moeite houden om gekwalificeerd personeel te vinden. Werknemers en werkzoekenden krijgen geen bij- of omscholing.	Vanuit verschillende werkpakketen richten de werkpakketmanagers zich actief op werkgevers. Deelnemers aan cursussen worden via partners aangedragen. Er is een speciaal werkpakket voor communicatie zodat het programma een betere bekendheid krijgt.
3. Valorisatie Actieprogramma voor het benutten van wetenschappelijke kennis (valorisatie) (IXAnext) is een subsidieproject dat wordt uitgevoerd door externe partijen (Amsterdamse kennisinstellingen).	Gemeente is nauw betrokken bij coördinatie en afstemming over de gepleegde inzet, bijvoorbeeld door aan te schuiven bij het IXAnext-projectleidersoverleg, dat ieder kwartaal plaatsvindt.
Nieuwe risico's	**Maatregelen**
1. EMA De verhuizing van de meer dan 650 European Medicines Agency (EMA)-medewerkers met hun gezin van Londen naar de regio's Zuid Holland, Noord-Holland en Utrecht vanwege de Brexit. De verhuizing is onderdeel van het EMA-project uitgevoerd door het Rijk waar. Ook de beschikbaarstelling van het tijdelijk gebouw SPARK op Sloterdijk en de bouw van de permanente huisvesting op de Zuidas zijn daar onderdeel van. Risico's zijn dat: ■ Dit niet lukt binnen het beschikbare budget; ■ Begeleiding faalt bij verhuizing; ■ Er te weinig woningen zijn of te weinig plekken op de internationale of meertalige scholen.	Een projectteam werkt samen met een Relocation Agency, EMA en het Rijk. Zo zorgen we dat de verhuizing van de EMA-medewerkers naar tevredenheid verloopt. Binnen en buiten de Metropoolregio Amsterdam wordt er samengewerkt om te zorgen voor voldoende onderwijsplekken en beschikbaarheid van woningen. De Ministerie van VWS is eindverantwoordelijk en draagt maximaal € 2,5 miljoen euro bij aan de kosten van de externe dienstverlener. Er worden voortgangsgesprekken gevoerd waardoor tijdig budgettair bijgestuurd kan worden.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions	6.024.000	5.987.000
2. Amsterdam Marketing	3.738.000	3.650.000
3. Amsterdam Economic Board	1.414.000	1.434.000

1. Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions

Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS) kreeg volgens de gemaakte afspraken voor € 6,0 miljoen subsidie om de KPI's te halen uit het Final contract. In 2018 verhuisde AMS naar het Marineterrein. Daar kunnen zij verder groeien en kunnen zij ook de master studenten opleiden. Met de online MOOC's is het bereik wereldwijd en op de fysieke locatie is het tweede Academisch jaar gestart. Naast vele andere projecten waarin AMS meedoet, heeft het project Roboat (zelfvarende boot) zijn tweede jaar volgemaakt.

2. Amsterdam Marketing

Amsterdam Marketing is aangemerkt als een dienst van algemeen economisch belang (DAEB) dat de citymarketing van de MRA uitvoert. De subsidie is verleend voor activiteiten die zijn gericht op het gidsen van bewoners, bedrijven en bezoekers. Bij bezoekers vooral herhaalbezoekers die geïnteresseerd zijn in kunst en cultuur en de zakelijke of congresbezoekers. Daarnaast is veel aandacht besteed aan het doel van het programma Stad in Balans om bezoekers over de stad en naar de MRA te spreiden. Dit door de gebieden meer onder de aandacht te brengen. Ook heeft Amsterdam Marketing samen met onder andere ons de bewustwordingscampagne 'Enjoy & Respect' ontwikkeld. Die wijst bezoekers van uitgaansgebieden op gewenst gedrag.

3. Amsterdam Economic Board

De Board stimuleert vernieuwing en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid in de MRA. De subsidie bedraagt jaarlijks € 1,4 miljoen en wordt gefinancierd vanuit de regionale bijdrage MRA platform Economie.

De overige subsidies zijn onder andere het Evenementenfonds, de Bedrijveninvesteringszones en de MRA.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.7.4 Gebiedsgericht werken

Economie

De gemiddelde bezettingsgraad op de gemeentelijke markten daalde in 2018 voor het eerst in jaren niet verder. Het dagelijks beheer van de markten en de facturering zijn in 2018 op orde gebracht. De inhaalslag rond de besluiten en de herindelingen ligt op schema. De gemeenteraad stelde de Marktvisie 2018 - 2026 vast waarbij de adviezen van de bestuurscommissies zijn meegenomen.
In Oost startte een experimentele zone op de Dappermarkt. In de zone krijgen vernieuwende ondernemers de kans hun product neer te zetten. Dat vergroot ook de aantrekkelijkheid van de markt.

Ondernemers werken beter samen door de start van 13 nieuwe bedrijveninvesteringszones (biz) in 2018. Bijvoorbeeld de biz'en Plein 40-45 - Slotermeerlaan en Winkelcentrum Caleido - Pieter Calandlaan. In een aantal gevallen stimuleerden en ondersteunden de gebiedsteams dit met informatieverstrekking vooraf aan de ondernemers en via stedelijke subsidieregelingen.

Met de biz'en investeren ondernemers jaarlijks totaal ruim € 3,5 miljoen euro in hun bedrijfsomgeving. De stadsdeelorganisaties stimuleerden en ondersteunden ondernemersverenigingen (waaronder biz'en) bij het maken en behouden van aantrekkelijke, vitale en veilige winkelstraten. Dit onder andere door een subsidie voor ondernemersinitiatieven en de inhuur van straatmanagers. Enkele voorbeelden waarbij de stadsdeelorganisaties en ondernemers samen werken aan een betere bedrijfsomgeving voor ondernemers én bewoners:

- Straten in Centrum waar is gewerkt aan verscheidenheid in het winkelaanbod, zoals de Hoogstraten, Spuistraat, Damstraat en Sint Antoniesbreestraat;
- Een intentieovereenkomst tussen Ymere en ons over de uitruil van woningen en winkelpanden in de Van der Pekstraat en omgeving voor een sterkere winkelstraat;
- In de Eerste van Swindenstraat heeft de kwetsbare biz goed kunnen presteren, dankzij de actieve inzet en overkoepelende aanpak van winkelstraatmanagement;
- Wibautstraat, Belgiëpleintje: hier maakten ondernemers en bewoners samen met De Gezonde Stad een "park om de hoek";
- Om de balans tussen wonen, winkelen en bezoekers te verbeteren hebben we:
  - Terrasplannen voor de straten in De Pijp vastgesteld;
  - Het aantal horecabedrijven bevroren;
  - Het vergunningvrij bouwen in binnentuinen beperkt;
- In verschillende gebieden zijn netwerkbijeenkomsten georganiseerd om ondernemers en de cultuursector aan elkaar te koppelen, zoals bij Lola Luid in Slotervaart.

Programma 8
Portefeuillehouders: wethouders Van Doorninck en Dijksma

3.8 Duurzaamheid en water

Amsterdam is een leefbare stad (circulaire metropool), waarin we duurzaam energie opwekken, afval scheiden en als grondstof gebruiken, drinkwater van hoge kwaliteit leveren en zorg dragen voor de riolering, het grondwater en de grachten.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

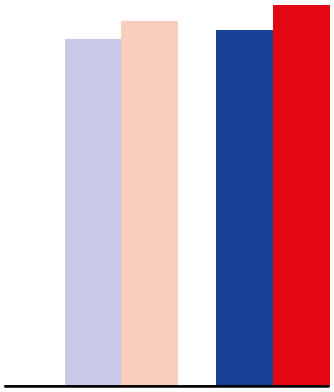

	Begroting	Jaarverslag
Baten	325,7	334,0
Lasten	342,8	357,9

3.8.1 Duurzaamheid

Verantwoord gebruik van energie en grondstoffen in een leefbare, gezonde stad met een economie die op hergebruik is gericht.

- Om de overgang naar een klimaatneutrale en aardgasvrije stad te versnellen is het programma Amsterdam Klimaatneutraal 2050 gestart. Met dit programma streven we naar een vermindering van de CO_2-uitstoot in Amsterdam met 55% in 2030 en met 95% in 2050 en aardgasvrij in 2040. In bijna 20 buurten zijn we begonnen met het maken van plannen om de wijken van het aardgas te halen.
- De gemeente Amsterdam introduceert drie nieuwe milieuzones in 2018: brom- en snorfietsen, taxi's en autobussen (waaronder touringcars). Er zijn nu vijf zones: voor vrachtwagens, bestelwagens, taxi's, autobussen en brom- en snorfietsen. De lucht wordt gezonder door oudere vuilere voertuigen te weren.
- Begin 2018 is het rapport 'Amsterdam Circulair. Evaluatie en handelingsperspectieven' vastgesteld in het college. We hebben op basis van ruim 70 circulaire projecten is geconstateerd dat een circulaire economie realistisch en rendabel is en dat op dit moment 11% van de arbeidsmarkt van Amsterdam en de MRA bijdraagt aan de circulaire economie.

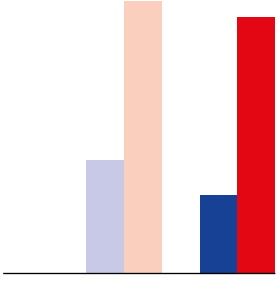

3.8.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	10,8	7,5
Lasten	26,0	24,5

3.8.2 Afval

Afval inzamelen, sorteren en verwerken en afvalscheiding stimuleren.

- Van het Amsterdamse grof en fijn huishoudelijk afval is in 2018 31% gescheiden via bron- en nascheiding (2017: 27%). De nascheidingsinstallatie voor huishoudelijk afval, die eind 2017 bij het AEB in bedrijf is genomen, levert nog niet het beoogde rendement.
- Per 1 januari 2018 is de JAJA sticker ingevoerd. Het gebruik van die sticker moet afval voorkomen en papierverspilling tegengaan. De branche heeft beroep aangetekend tegen het besluit van de rechter dat de gemeente Amsterdam de JAJA sticker op aanvaardbare gronden heeft ingevoerd.
- Om te komen tot een uitstootvrij wagenpark is in maart 2018 de eerste volledige elektrische vuilniswagen in bedrijf genomen en nemen we deel aan projecten om vuilniswagens op waterstof te laten rijden.

3.8.3 Water

Drinkwater leveren en zorgdragen voor de riolering, het grondwater en de grachten.

- Er is in 2018 94,7 miljoen m^3 drinkwater geleverd. Dit is 3,5 miljoen m^3 meer dan in 2017 en 3,1 miljoen m^3 meer dan begroot. De kwaliteit van het drinkwater in Amsterdam hoort al jaren tot de top 3 van Nederland.
- De renovatie van het rioolstelsel is in 2018 voortvarend voortgezet. We hebben 30 km riool gerenoveerd, ongeveer 250 km planmatig gereinigd en geïnspecteerd en ongeveer 265 km vuilwaterriool gereinigd. Het programma Amsterdam Rainproof is in 2018 steeds meer onderdeel geworden van de besluitvorming over de inrichting van de openbare ruimte.
- Het water in de Amsterdamse grachten is in 2018 weer schoner geworden. De schoonheidsgraad is in 2018 met 0,3 toegenomen naar 8,1. Duurzaamheid en innovatie zijn belangrijke pijlers van de gemeentelijke watertaken. De kennis over ondergrondse infrastructuren en van warmte en koude vanuit de watercyclus kan bijdragen aan het aardgasvrij maken van Amsterdam.

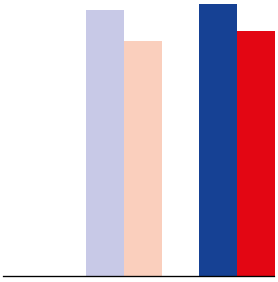

3.8.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	129,1	132,1
Lasten	114,1	119,2

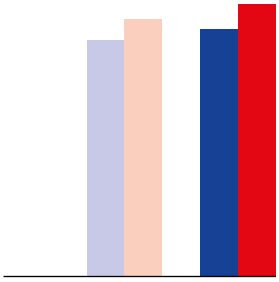

3.8.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	185,9	194,4
Lasten	202,6	214,1

Portefeuillehouders: wethouders Van Doorninck en Dijksma

3.8 Duurzaamheid en water

Financiële realisatie Duurzaamheid en water

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	334,6	311,6	319,5	324,6	5,1
Lasten	359,9	342,4	362,0	352,2	9,8
Saldo van baten en lasten	**-25,3**	**-30,8**	**-42,5**	**-27,5**	**15,0**
Onttrekking reserves	10,0	14,2	18,8	9,4	-9,4
Toevoeging reserves	19,9	0,4	3,5	5,7	2,1
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-9,9**	**13,7**	**15,2**	**3,7**	**-11,5**
Totaal programma 8	**-35,2**	**-17,1**	**-27,3**	**-23,9**	**3,4**

Het programma Duurzaamheid en water heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 3,4 miljoen. Dit komt door hogere baten van € 5,1 miljoen en lagere lasten van € 9,8 miljoen. Bij de reserves is er een lagere onttrekking van € 9,4 miljoen en een hogere toevoeging van € 2,1 miljoen.

Baten

De baten van € 324,6 miljoen zijn € 5,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door hogere baten drinkwater van € 4,0 miljoen door extra leveringen.

Lasten

De lasten van € 352,2 miljoen zijn € 9,8 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door lagere subsidielasten van € 1,9 miljoen, een vertraging in de uitvoering van de versnelde verduurzaming van gemeentelijk vastgoed van € 1,1 miljoen en lagere lasten van € 2,1 miljoen op de drinkwatertaak

Reserves

Aan de reserves is € 9,4 miljoen onttrokken en € 5,7 miljoen gedoteerd. Ten opzichte van de begroting is ligt de onttrekking € 9,4 miljoen lager en de dotatie € 2,1 miljoen hoger. De achterblijvende subsidieaanvragen in 2018 en lagere lasten op de drinkwatertaak zorgen voor een lagere onttrekking aan de reserves Duurzaamheidssubsidies. In de programmaonderdelen lichten we de afwijkingen verder toe.

Portefeuillehouders: wethouders Van Doorninck en Dijksma

3.8.1 Duurzaamheid

Verantwoord gebruik van grondstoffen en energie in een leefbare, gezonde stad met een economie die geheel op hergebruik is gericht.

Belangrijke ontwikkelingen

Duurzaamheid staat volop in de aandacht. Bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties kiezen er steeds vaker voor hun investeringen in gebouwen, mobiliteit en productieprocessen duurzaam te doen. De gemeente heeft hen daarbij geholpen.

Een belangrijk doel van het nationale klimaatbeleid is om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. In juni 2018 is een voorstel voor een Klimaatwet ingediend dat uitgaat van CO_2-reductie van 95% in 2050 en 49% in 2030. De gemeente Amsterdam gaat nog een stap verder door het doel van de CO_2-reductie in 2030 te stellen op 55%. In december 2018 is het ontwerp van het Nationaal Klimaatakkoord gereed gekomen met een omvangrijk pakket aan maatregelen om de nationale klimaatdoelstellingen te halen. Bij de voorbereiding en totstandkoming waren bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheden, waaronder de gemeente Amsterdam, betrokken.
De realisatie van een aardgasvrije stad krijgt aandacht in de Regionale Energiestrategie (samen met de provincie Noord-Holland) en de Transitievisie Warmte voor de stad. Samen met onze City Deal-partners werken we aan een aardgasvrije stad met bijbehorende financiële instrumenten en een gezamenlijke wijkaanpak. Deze producten moeten de komende twee jaren zorgen voor korte termijn-aardgasvrijprojecten in diverse wijken en een langetermijnvisie op het aardgasvrij maken van de stad.

In 2018 is gewerkt aan de voorbereiding van een nieuw landelijk actieplan luchtkwaliteit dat in 2019 opgesteld wordt door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Voor Amsterdam is dit van belang omdat de meeste luchtvervuiling van buiten de stad komt. Het doel is om met een breed maatregelenpakket de luchtkwaliteit te verbeteren. Dit pakket bestaat onder andere uit:

- Europees bronbeleid voor voer- en vaartuigen;
- Nationale stimuleringsmaatregelen schoon vervoer en ontmoedigen vervuilend vervoer;
- Diverse lokale initiatieven en maatregelen van decentrale overheden;
- Het programma Slimme en Gezonde Stad.

In 2018 heeft het kabinet, na overleg met onder meer Amsterdam, het Nationaal Samenwerkingsverband Luchtkwaliteit aangepast. En het ministerie is begonnen met het opstellen een nieuw nationaal plan, het Schone Lucht Akkoord (SLA), dat naar verwachting in 2019 wordt opgeleverd. Doel van dit plan is om op termijn te gaan voldoen aan de WHO-advieswaarden.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1* Activiteiten **A** **B** **C** **D** **E**

In 2020 per inwoner 20% minder energieverbruik en 20% hogere duurzame energieproductie dan in 2013.
Amsterdam werkt aan de energietransitie door partijen in de stad te stimuleren en ondersteunen om minder energie te gebruiken en om meer duurzame energie te produceren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Jaarlijkse duurzame energieproductie per bewoner.	100 (ca 3,3 GJ/inwoner) (2014)	98,3	113	n.n.t.b.

* De waarden over 2018 van de indicatoren van Doel 1 zijn bij het verschijnen van het jaarverslag nog niet beschikbaar. Energie in Beeld (een website van netbeheerders) is gestopt met het publiceren van de energiecijfers die horen bij Doel 1. De energiecijfers zullen naar verwachting pas in april/mei via het CBS bekend gemaakt worden en daardoor is het naar verwachting niet mogelijk om over deze cijfers in het jaarverslag te rapporteren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.2	Jaarlijks energieverbruik per inwoner.	100 (68 GJ/ inwoner)	96,3	85	n.n.t.b.
1.3	Percentage hernieuwbare elektriciteit.	16,3 (2016)	15,9	-	-

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2018 is het geïnstalleerde vermogen aan zonne-energie met 50% toegenomen van 30 MW tot 45 MW. De doelstelling van 75 MW is niet gehaald. Een factor bij de doelstelling voor zon is dat de gemeente hier geen beslissende rol in heeft; dakeigenaren moeten zelf in actie komen. Er zitten vele zonprojecten in de pijplijn. Zie hiervoor bijvoorbeeld de vele SDE (Stimulering Duurzame Energieproductie) aanvragen en aanvragen voor VvE advies. Door krapte in de markt en het ontbreken van prioriteit bij dakeigenaren en lange besluitvormingsprocessen (bij VvE's) blijft realisatie nog achter. Een andere factor is dat opschaling bij corporaties nog niet goed op gang is gekomen. In nieuwe werkprogramma's wordt daarom vooral gekeken naar de mogelijkheden om realisatie van projecten te ondersteunen. Overigens is wel het aantal MW in 2018 met 50% gestegen van 30 MW naar 45 MW.

We ondersteunen partijen in de stad bij het starten en uitvoeren van zonprojecten. We hebben dit onder meer gedaan met vier subsidieregelingen, door vrijstelling van leges door adviezen te geven. Ook de Amsterdamse Zoncoalitie die vraag en aanbod van zonne-energie bij elkaar brengt, levert een belangrijke bijdrage. Er zijn veel grote Amsterdamse zonprojecten in voorbereiding. Per eind 2018 is aan 125 MW aan zonne-energieprojecten in Amsterdam een rijkssubsidie (SDE+) toegekend. Het aandeel windenergie in Amsterdam is gelijk gebleven (67 MW, circa 40 turbines). De realisatie van de in 2017 door de provincie vergunde windturbines ter grootte van netto circa 16,8 MW heeft vertraging opgelopen vanwege de aanvliegroute van de helihaven bij de Nieuwe Hemweg.

Ook de milieuhandhaving bij bedrijven en andere organisaties door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied leverde een bijdrage aan de energiebesparing.

Om alle Amsterdamse woningen en bedrijven in 2040 aardgasvrij te hebben gemaakt, zijn we een intensieve communicatieaanpak begonnen. Samen met de City Deal-partners en bewoners zijn we in bijna 20 verschillende buurten begonnen met plannen om hele wijken van het aardgas te halen. Voor de uitvoering in de Van der Pekbuurt is ruim 6 miljoen euro binnengehaald uit de Proeftuinen-aanpak Aardgasvrije wijken van de ministeries van BZK en EZK. Aan meer dan duizend woningen is subsidie verleend om eigenaren en huurders te helpen hun woningen aardgasvrij te maken.

De indicator voor hernieuwbare elektriciteit wordt landelijk gemonitord en is bedoeld om gemeentes goed met elkaar te kunnen vergelijken. De meest recente Amsterdamse waarde volgens de landelijke monitor is 15,6% (2016), het landelijk percentage is 12,9%. Dit verschil komt vooral door de elektriciteitsopwekking door het Afval Energiebedrijf.

Doel 2 — Activiteiten E

De lucht in Amsterdam wordt gezond, met zo min mogelijk stikstofdioxide, fijnstof en roet.
Amsterdam gaat verder dan de norm en zet koers naar zoveel mogelijk uitstootvrij vervoer in 2025. Daartoe stimuleren en ondersteunen we schone vormen van mobiliteit, treffen maatregelen tegen vervuilende mobiliteit en treffen maatregelen voor de zwaarst belaste locaties.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Concentratie stikstofdioxide op zwaarst belaste locatie.	100% (42,6 µg/m^3) (2014)	42,4	-	37,8
2.2	Hoogst gemeten concentratie roet.	100% (1,65 µg/m^3) (2014)	1,43	-	1,46

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De roetconcentratie in drukke straten is sinds 2014 afgenomen en was in 2018 ongeveer 12% lager dan in 2017. De invoering op 1 januari 2018 van de milieuzones voor taxi's, autobussen en touringcars draagt bij aan minder roetuitstoot in de stad. De afname in de roetconcentraties is ook een gevolg van de gestage afname van het aantal voertuigen zonder roetfilter in het Nederlandse wagenpark.
De stikstofdioxide (NO_2) concentraties waren in 2018 fors lager dan in 2017 en voorgaande jaren. Maar de belangrijkste verklaring daarvoor is het weer: 2018 was een uitzonderlijk zonnig jaar. Onder invloed van zonlicht wordt het NO_2 molecuul afgebroken en treden er een aantal chemische reacties op waarvan het netto effect een lagere NO_2 concentratie is.
De gecombineerde aanpak van stimuleren, faciliteren en reguleren van (schoon) verkeer werpt zijn vruchten af. De nadruk daarbij ligt tot nu toe bij zakelijk verkeer en veelrijders. Zo is in 2018 bijna 20 procent van de toegelaten taxi's uitstootvrij.

Activiteit A

Doelen 1

Uitvoeren maatregelen gericht op meer zonne-energie en windenergie.
Uitvoeren van maatregelen Uitvoeringsprogramma Schaalsprong Zon 2016-2018 om het gebruik van zonne-energie door bewoners, bedrijven en organisaties te stimuleren via 7 actielijnen en 16 verschillende activiteiten, waaronder het ondersteunen van de Zoncoalitie en het aanbieden van diverse regelingen aan diverse doelgroepen voor meer zonprojecten. Amsterdam blijft zich op diverse wijzen inzetten om meer windenergie te realiseren en hiervoor belemmeringen weg te nemen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Capaciteit MW aan opgestelde zonne-energie.	9 (2013)	30	75	45
A.2	Capaciteit MW aan opgestelde windenergie.	67 (2013)	67	76	67

Activiteit B

Doelen 1

Uitvoering van activiteiten gericht op Amsterdam aardgasvrij.
Het betreft activiteiten uit de Strategie "Naar een stad zonder aardgas" en activiteiten die in samenwerking met partners in de City Deal worden uitgevoerd. Door het aanbieden van subsidies draagt de gemeente financieel bij aan aardgasvrije projecten.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal woning-equivalenten aardgasloos.	62.000 (2013)	84.700	100.000	91.000*
B.2	'Nul op de meter'-woningen geregeld.	0 (2013)	157	1.000	40**

Activiteit C

Doelen 1 2

Stimuleren elektrisch vervoer en faciliteren nieuwe cargohubs.
Stimuleren elektrisch vervoer door uitvoering subsidieregeling elektrische voertuigen en het uitbreiden van de publieke oplaadinfrastructuur inclusief snelladers voor specifieke doelgroepen. Verminderen verkeersbewegingen van vervuilend vrachtverkeer door in samenspraak met bedrijfsleven de ontwikkeling van nieuwe cargohubs te faciliteren.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal geladen elektrische kilometers op het publieke netwerk.	24,5 miljoen (2016)	33 miljoen	37,5 miljoen	48,5 miljoen***

* Net als in het verleden is indicator B.1 gebaseerd op het aantal woningequivalenten dat aangesloten is aan het stadwarmte net. Naar huidig inzicht is dit geen goede indicator, omdat geen rekening wordt gehouden met toegepaste all-electric oplossingen. Ook sluit een aansluiting op stadwarmte de aanwezigheid van kookgas niet uit. Het lager dan verwachte aantal gerealiseerde aansluitingen wordt verklaard door: a. een kleinere woningbouwrealisatie door tekorten in de bouwsector, b. een verkleining van het aansluitvermogen van grootverbruik aansluitingen

** Het aantal gerealiseerde woningen bij indicator B.2 is lager dan begroot. De reden hiervoor is dat het NOM-project (Nul op de meter) van Eigen Haard in de Wegener-Sleeswijkbuurt niet doorgezet is, terwijl woningen wel meegeteld waren in de rapportage. De gemeenteraad heeft van het gerealiseerde aantal woningen kennis kunnen nemen op 1 november 2018 (BD2018-010089).

*** Het grote verschil in het aantal geladen elektrische kilometers (indicator C1) 2018 ten opzichte van begroot wordt verklaard doordat er naar verhouding meer volledig elektrische auto's dan hybride auto's gebruik hebben gemaakt van het oplaatnetwerk. Die laden namelijk veel meer Kwh per tijdseenheid dan plug-in hybride auto's.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.2	Aantal unieke gebruikers op het publieke netwerk.	28.900 (2016)	35.600	44.000	43.436*
C.3	Aantal cargohubs.	3 (2014)	5	5	5**

Verbonden partij(en)

Afval Energie Bedrijf (AEB) Holding N.V.

Het Afval Energie Bedrijf levert duurzame energie in de vorm van warmte en elektriciteit. Het onderdeel Westpoort Warmte ontwikkelt en beheert warmtenetten, vooral in het westen en noorden van de stad. Westpoort Warmte is een deelneming van het Afval Energie Bedrijf en Nuon.

Alliander N.V.

Allianders dochteronderneming Liander heeft de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat bewoners en ondernemers gebruik kunnen maken van een betrouwbaar en betaalbaar distributienetwerk van gas en elektriciteit. Met Alliander werken we aan een visie op de relatie tussen de vervangingsopgave van de gasinfrastructuur en verduurzaming van de warmtevoorziening. In Smart City-verband werken we samen met Alliander in pilotprojecten aan de strategische ontwikkeling van de energievoorziening in de stad.

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

De Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) handhaaft op de Wet milieubeheer en adviseert in opdracht van de gemeente grote en middelgrote energiegebruikers hoe zij energie kunnen besparen. Daarnaast ontwikkelt de OD NZKG voor haar opdrachtgevers kennis en expertise op duurzaamheidsgebied voor bijvoorbeeld circulaire economie, afvalstoffen en circulair bouwen. Ook is de OD NZKG verantwoordelijk voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op bodemactiviteiten.

GVB Holding NV

Met het GVB hebben we afspraken gemaakt om te komen tot een volledig uitstootvrij openbaar vervoer in 2025.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 8.1	**Baten** 7,5	**Lasten** 24,5

Handhaving milieu (Activiteit B)

Baten 0,6
Lasten 12,2

Bij de taken die de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied in opdracht van de gemeente uitvoert, ligt een belangrijke prioriteit bij het uitvoeren van de afspraken uit het landelijke Energieakkoord. De doelstelling om met nagenoeg alle grootverbruikers van energie afspraken te maken is grotendeels behaald. De afgelopen jaren bleek echter dat er meer grootverbruikers in Amsterdam zijn dan we dachten. Er konden nog geen afspraken maken met de bedrijven waarvan we in 2018 constateerden dat ze in de categorie grootverbruiker vallen. Eind 2018 was het aantal energiegrootverbruikers in Amsterdam ongeveer 1070. Eerder schatten we dat aantal op 950.
Circa 40% van de grootverbruikers valt ook onder de richtlijn van de EED (European Energy Efficiency Directive). Bij het handhaven van deze richtlijn heeft de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied mede namens de gemeente Amsterdam een landelijke voortrekkersrol vervuld.

* Het aantal unieke gebruikers (indicator C2) blijkt nauwkeurig geprognotiseerd te zijn.
** Een verdere uitbreiding van het aantal cargohubs (indicator C3) was niet opgenomen in de Begroting 2018. Vandaar dat het aantal gelijk gebleven is.

Luchtkwaliteit (Activiteit E)

Baten 0,3
Lasten 0,6

Amsterdam voldoet nog niet overal aan de Europese normen voor stikstofdioxide (NO_2) en bereidt maatregelen voor om ervoor te zorgen dat dat alsnog gebeurt. Op het overgrote deel van de Amsterdamse locaties wordt wel voldaan aan de EU-normen. Maar Amsterdam gaat verder dan de Europese normen en streeft ernaar – net als het Rijk en de provincie Noord-Holland – om te voldoen aan de WHO-advieswaarde voor fijnstof. De gemeente streeft daarom naar zoveel mogelijk uitstootvrij vervoer in 2025. Daarvoor stimuleren en ondersteunen we schone vormen van mobiliteit, treffen we maatregelen tegen vervuilende mobiliteit en treffen we maatregelen op de zwaarst belaste locaties.

Duurzaamheidsactiviteiten (Activiteit A, B, C en D)

Baten 6,6
Lasten 11,7

Om de transitie naar een klimaatneutrale en aardgasvrije stad te versnellen zijn we het brede programma Amsterdam Klimaatneutraal 2050 gestart. Met dit programma willen we de CO_2-uitstoot in Amsterdam verminderen met 55% in 2030 en 95% in 2050 en aardgasvrij in 2040. We realiseren deze doelstellingen samen met bewoners en partijen in de stad. In het kader van het programma zijn eind 2018 de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050, Stap 1: Uitnodiging aan de stad en het instellen van een Klimaatfonds van € 150 miljoen voorbereid (bestuurlijke besluitvorming begin 2019).

Begin 2018 is het rapport ‘Amsterdam Circulair. Evaluatie en handelingsperspectieven’ vastgesteld in het college. Op basis van ruim 70 circulaire projecten is geconstateerd dat een circulaire economie realistisch en rendabel is. Er zijn bijvoorbeeld drie tenders circulair aanbesteed en het kantoormeubilair is circulair ingekocht. Amsterdam was in 2018 voor het tweede jaar voorzitter van de Eurocities 'Taskforce on Circular Economy', die zich richt op het helpen realiseren van een circulaire economie in Europese steden. Het rapport ‘Banen en vaardigheden in de circulaire economie, Gemeente Amsterdam en MRA’ concludeert dat op dit moment 11% van de arbeidsmarkt van Amsterdam en de MRA bijdraagt bij aan de circulaire economie en dat de stedelijke kernen binnen de MRA de meeste circulaire banen leveren. Het gaat bijvoorbeeld om architecten en om bedrijven die van afval nieuwe producten maken. Zo hebben aan de Koplopergroep Circulaire Hotels 11 deelnemende hotels in 2018 diverse maatregelen getroffen om afval te voorkomen en grondstoffen te hergebruiken. Amsterdam heeft verder sterk ingezet op meerdere gecoördineerde lobbyactiviteiten die noodzakelijk zijn om de Amsterdamse ambities te kunnen realiseren.

Andere punten waarop we in 2018 stappen hebben gezet, zijn:

- De voorbereidingen voor een nieuw Evenementenbeleid waarin duurzaamheid een belangrijke plek heeft;
- Een nieuw inkoopcontract met Greenchoice waarin is vastgelegd dat alle stroom voor de gemeentelijke organisatie wordt opgewekt uit windmolens die vanaf 2019 tot 2025 worden bijgebouwd. Tot die tijd wordt de stroom geleverd uit nu al bestaande windmolens;
- Toepassing van de Aanpak Duurzaam GWW (Grond- weg en waterbouw) op projecten in de openbare ruimte, waarin goed overwogen maatregelen en doelen voor duurzaamheid worden uitgewerkt.

Vanuit het duurzaamheidsfonds zijn in 2018 in het totaal 27 leningen verstrekt voor een totaalbedrag van € 3,6 miljoen. De totale projectinvesteringen bedroegen bijna € 5,0 miljoen doordat naast het duurzaamheidsfonds ook andere financieringsvormen zoals subsidies werden gebruikt. De leningen zijn onder andere verstrekt aan zoncoöperaties, VvE’s, bedrijven en maatschappelijke instellingen voor energieprojecten. Meer dan driekwart van het geld gaat naar zonne-energieprojecten en daarmee is voor 3,5 MW aan zonnepanelen gerealiseerd.

Versnellingsmiddelen
Vanuit de € 10 miljoen die in 2016 als Versnellingsmiddelen zijn vrijgemaakt om duurzaamheid in Amsterdam te versnellen, zijn in 2018 de volgende maatregelen afgesproken.

Subsidieregeling Ruimte voor Duurzaam Initiatief voor ondersteuning van gebiedsgerichte duurzaamheidsinitiatieven in de stadsdelen	€ 1.000.000
Energieprogramma en versterking draagvlak Stichting !Woon	€ 700.000
Opschaling adviezen aardgasvrij voor de particuliere woningvoorraad, activering verduurzaming kleine Vve's en procesbegeleiding postcoderoosprojecten VvE's	€ 250.000
Het ondersteunen van een drijvende zonneweide op de NoorderIJplas	€ 200.000
Het ondersteunen van fase 2 van de Amsterdamse Zoncoalitie	€ 100.000
Initiatiefvoorstel 'De Energiebank'	€ 100.000
Initiatiefvoorstel 'Duurzame scholing'	€ 270.000
Totaal	**€ 2.620.000**

Eind 2018 is afgesproken om, binnen het beschikbare budget van € 10 miljoen, de bestedingstermijn van zes in 2017 en 2018 afgesproken maatregelen te verlengen tot eind 2019 voor een bedrag van € 3,1 miljoen.

In 2016 zijn we begonnen om VvE's te activeren, te informeren en te ondersteunen bij het verduurzamen van de woningen. Dit begint zijn vruchten af te werpen. Ongeveer 15% van de VvE's heeft een jaar na ontvangst van het rapport maatregelen getroffen. Eind 2018 hebben in totaal 860 VvE's en grondgebonden woningen (circa 32.000 woningen) een advies gekregen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	0,9	0,2	0,5	0,9	0,4
Lasten	19,5	25,6	27,3	23,2	-4,0
Saldo van baten en lasten	**-18,5**	**-25,4**	**-26,7**	**-22,3**	**4,5**
Onttrekking reserves	4,5	10,6	10,5	6,6	-3,9
Toevoeging reserves	8,1	0,4	1,3	1,3	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-3,5**	**10,2**	**9,2**	**5,3**	**-3,9**
Totaal programmaonderdeel 8.1	**-22,1**	**-15,3**	**-17,6**	**-17,0**	**0,6**

Programmaonderdeel 8.1 kent een positief resultaat van € 0,6 miljoen. Dit komt vooral door lagere lasten van € 4,0 miljoen.

Baten
De baten in dit programmaonderdeel van € 0,9 miljoen zijn € 0,4 miljoen hoger dan begroot. Dit verschil wordt grotendeels verklaard doordat voor het project Luchtkwaliteit geen baten waren begroot die wel zijn gerealiseerd. Het betreft incidentele inkomsten uit Milieuzone (€ 0,07 miljoen) en een afrekening over 2016-2017 van NUON (€ 0,23 miljoen) van een deel van de inkomsten voor het gebruik van laadpalen.

Lasten
De lasten van totaal € 23,2 miljoen zijn € 4,0 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere subsidielasten van € 1,9 miljoen, omdat de prestatie voor subsidies (die in 2018 zijn toegekend) door de subsidieontvanger nog niet zijn geleverd. De prestaties van de subsidieaanvragers worden pas na 2018 geleverd en derhalve worden deze subsidies

opgenomen op de balans als 'vooruitbetaalde kosten'. De regelgeving schrijft voor dat lasten worden verantwoord in het jaar waarin de prestatie is geleverd;
- Lagere lasten van € 1,1 miljoen door een vertraging in de uitvoering van de versnelde verduurzaming van gemeentelijk vastgoed. De complexiteit van de projecten, waarvan de verduurzamingsmaatregelen onderdeel zijn, en de beschikbaarheid van geschikte uitvoerende partijen zijn daar de voornaamste oorzaken van de vertraging;
- Door efficiënt capaciteitsbeheer binnen het Duurzaamheidsfonds zijn de kosten met € 0,4 miljoen lager uitgevallen dan begroot. Ook waren de capaciteit en de materiële kosten van communicatie lager dan begroot;
- De gehanteerde tarieven waren (nog) niet aangepast aan de nieuwe BBV-regelgeving, waarin wordt gesteld dat overheadkosten (als onderdeel van het integraal tarief) niet gedekt mogen worden uit de eigen programmakosten. Daardoor zijn de doorbelaste personele lasten in het programma met het aandeel van de overhead verlaagd voor een bedrag van € 0,5 miljoen.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 8.1 Duurzaamheid	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Duurzaamheidsfonds	49,1	0,1	6,8	0,1	4,5	44,6
Aardgasvrij (NOM)	6,2	1,1	3,3	1,1	1,7	5,7
Zero Emissie Bussen (ZEB)	8,0	-	-	-	-	8,0

De lagere onttrekking in dit programmaonderdeel houdt verband met de lagere lasten van € 3,9 miljoen.

Reserve duurzaam energiefonds

Toevoegingen aan de reserve betreffen rentebaten op leningen uit het Duurzaamheidsfonds. De onttrekkingen zijn activiteiten ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing. De afwijking ten opzichte van de begroting wordt voornamelijk verklaard door lagere subsidielasten dan begroot en vertraging in de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed.

Reserve Aardgasvrij

De onttrekkingen zijn activiteiten voor het aardgasvrij maken van woningen. De afwijking ten opzichte van de begroting wordt voornamelijk verklaard door lagere subsidielasten dan begroot.

Reserve Zero Emissie Bussen

Het gemeentebestuur heeft op 15 april 2015 een duurzaamheidsconvenant gesloten met het GVB voor de aanschaf van uitstootvrije bussen. In 2018 hebben geen mutaties plaatsgevonden en het ligt in de verwachting dat de eerste bussen in de periode 2019-2020 gaan rijden. De reserve is nodig om de investeringen de komende jaren te bekostigen.

Beleidskaders

- Agenda Duurzaam Amsterdam (maart 2015) met doelen voor de transitiepaden duurzame energie, schone lucht, circulaire economie, klimaatbestendige stad en een duurzame gemeentelijke organisatie. Dit beleidskader is van toepassing totdat een nieuw beleidskader zoals een Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal (werktitel) is opgesteld;
- Samenwerkingsafspraken tussen de woningcorporaties, de Amsterdamse Federatie voor woningcorporaties (AFWC), de Amsterdamse Huurdersvereniging en de gemeente Amsterdam (juli 2016) over de verduurzaming van de corporatiewoningen door middel van labelstappen, het aardgasvrij maken van bestaande woningen en het aanbrengen van

zonnepanelen op de daken. De afspraken gelden tot en met 2019;
- Strategie 'Naar een stad zonder aardgas' (december 2016) met daarin de aanpak om, in nauwe afstemming met betrokken partijen in de stad, de overgang naar een aardgasvrije stad te versnellen;
- Amsterdam Circulair; leren door te doen (november 2016) met 23 innovatieprojecten die vooral bewijskracht moeten leveren voor circulair bouwen in de gebouwde omgeving;
- Amsterdam Circulair. Evaluatie en Handelingsperspectieven (maart 2018) met daarin de evaluatie van Amsterdam Circulair en vijf handelingsperspectieven voor marktpartijen en de mogelijke ondersteuning door de gemeente;
- Stedelijk innovatieprogramma Circulaire Economie (november 2016) waarin tientallen projecten van bedrijfsleven en kennisinstellingen zijn opgenomen die zijn gericht op het versnellen van de overgang naar een circulaire economie;
- Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (2009) met afspraken tussen Rijk en lokale overheden voor het verbeteren van de luchtkwaliteit voor de volksgezondheid en het voldoen aan de Europese normen;
- Het pakket Schone Lucht voor Amsterdam, op weg naar een uitstootvrij 2025 (juni 2016) met maatregelen voor een schonere lucht met minder stikstofdioxide, fijnstof en roet. Het maatregelpakket bestaat onder meer uit de invoering van milieuzones voor bestelvoertuigen, touringcars, taxi's en brom- en snorfietsen en maatregelen voor schoner parkeren;
- Strategie snelladen (2016) met de Amsterdamse aanpak voor slim laden, laadpleinen en een koppeling met de duurzame opwekking en opslag van energie;
- Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam (maart 2017) met een prominente plaats voor duurzame logistiek. Vrijwel alle maatregelen leiden tot een reductie en/of verschoning van het aantal gereden logistieke kilometers in de stad;
- Bodem richt zich in de komende periode tot en met 2020 op de realisatie van de bodemsaneringsprojecten en spoedlocaties met rijksbijdragen, zoals in het convenant Bodem is vastgesteld. Het vervolg van het uitvoeringsprogramma na 2020 bereiden we voor in overleg met het ministerie en VNG.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. EU-norm voor luchtkwaliteit wordt niet overal in Amsterdam gehaald. Europa kan Nederland een 'ingebrekestelling' sturen. Dit betreft een langjarige procedure waarin de mogelijkheid tot het alsnog halen van de norm wordt besproken voordat er daadwerkelijk een boete wordt opgelegd. Een eventuele boete kan in theorie worden verhaald op decentrale overheden, als de verantwoordelijkheid overtuigend daar ligt. Gezien de inspanningen van Amsterdam en het feit dat een groot deel van luchtkwaliteitsproblematiek buiten de invloedssfeer van Amsterdam ligt, lijkt dit risico zeer gering.	Amsterdam werkt met het vastgestelde maatregelenpakket hard aan het behalen van de luchtkwaliteitsnormen en gaat daarin zelfs verder dan de norm voorschrijft. We voeren daarbij onder meer locatiespecifieke maatregelen uit. Het doel is een schonere en gezonde lucht voor alle Amsterdammers. Volgens berekeningen van het Rijkinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijven de gemiddelde concentraties stikstofdioxide ook de komende jaren dalen: Amsterdam heeft in 2020 geen enkele wettelijke overschrijdingslocatie meer en in 2018 is er nog maar één overschrijdingspunt.
2. Het aantal duurzame maatregelen en projecten in de stad bij bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke organisaties blijft achter bij verwachtingen.	De gemeente biedt partijen in de stad een scala aan instrumenten aan om de verduurzaming te stimuleren en te faciliteren, zowel financieel als organisatorisch. Hiervoor zijn onder meer de Versnellingsmiddelen duurzaamheid ingezet. Via promotiecampagnes wijzen we doelgroepen op deze instrumenten. Hoewel de gemeente zich inspant om hiermee zo veel mogelijk resultaat te behalen, is het effect van de aangeboden instrumenten wel afhankelijk van de vraag.
Opgetreden risico	**Maatregelen**
1. De Amsterdamse doelstelling voor meer windenergie wordt niet gehaald door het restrictieve beleid van provincie Noord-Holland	Omdat de provincie minder vergunningen heeft verleend voor windturbines dan waar Amsterdam op had ingezet, hebben we bezwaar gemaakt tegen een besluit van de provincie over nieuwe windturbines. In 2018 is het juridische traject (Raad van State en Kroonverzoek) dat was gericht op het toestaan van meer windmolens afgerond en dit heeft niet het gewenste resultaat opgeleverd.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Subsidieregeling Amsterdam Aardgasloos	2.500.000	0
2. Subsidieregeling Elektrisch Vervoer	1.725.000	2.508.000
3. Subsidieregeling Projectvoorbereiding duurzame initiatieven	300.000	158.000
4. Anmec/De Gezonde Stad	723.000	722.000
5. Overige subsidies	zie toelichting	zie toelichting

1. Subsidieregeling Amsterdam Aardgasloos

Subsidies voor woningeigenaren voor het aardgasvrij of nul op de meter maken van de woning. Deze subsidies zijn in 2018 toegekend maar de prestatie is door de subsidieontvanger nog niet geleverd. De regelgeving schrijft voor dat lasten worden verantwoord in het jaar waarin de prestatie is geleverd. In 2018 is voor een bedrag van € 2,3 miljoen aan subsidies toegekend. Hiervan betreft € 1,3 miljoen het bedrag waarvoor de prestatie door de subsidieontvanger nog moet worden geleverd. Daarnaast is er € 1,1 miljoen verrekend. Dit betreft de subsidie voor NOM-woningen van Eigen Haard waarvan er maar een klein aantal is gerealiseerd. Daarom zijn de lasten nul.

2. Subsidie uitstootvrije voertuigen voor ondernemers

In 2018 zijn meer aanvragen gedaan voor subsidies elektrisch vervoer dan was begroot.

3. Subsidie voor projectvoorbereiding van duurzame initiatieven

Zie onder 1.

4. Anmec/De Gezonde Stad

Uitgaven conform begroting.

5. Diverse subsidieregelingen

Deze subsidies zijn gericht op onder meer zonne-energie en gebiedsgerichte duurzame projecten en zijn in het kader van de Versnellingsmiddelen opgesteld en in uitvoering. De dekking van deze subsidieregeling komt uit het voor 2018 begrote bedrag aan Versnellingsmiddelen van € 5.000.000.

Portefeuillehouder: wethouder Van Doorninck

3.8.2 Afval

Amsterdam heeft als doel om in 2020 tenminste 65% van het huishoudelijk afval te scheiden om het als materiaal of grondstof opnieuw te gebruiken. Om afval zo goed mogelijk aan de bron te kunnen scheiden, investeert de gemeente in verbetering van het netwerk van boven- en ondergrondse afvalcontainers. Dat doen we bijvoorbeeld door extra containers als glas, papier, textiel en plastic en drankverpakkingen te plaatsen. Ook ondersteunen we initiatieven die zorgen voor een groter bewustzijn van afval scheiden, of die leiden tot minder restafval.

Belangrijke ontwikkelingen

Het percentage huishoudelijk afval dat wordt gescheiden blijft 9% achter bij de doelstelling van 40% voor 2018. Zowel de bronscheiding (-6%) als de nascheiding (-3%) blijven achter. Hiervoor zijn verschillende verklaringen, maar de belangrijkste is dat maatregelen gericht op bronscheiding te rooskleurig zijn ingeschat. In de praktijk blijkt het een grotere opgave te zijn Amsterdammers te mobiliseren hun afval daadwerkelijk te scheiden én om de uitvoering van maatregelen in de openbare ruimte in de gehele stad snel op gang te krijgen. De campagnes gericht op gedragsbeïnvloeding zoals “Amsterdam maakt er wat van” en “Glas in het Bakkie” hebben nog niet geleid tot de gewenste bijdrage in het scheidingspercentage en het plaatsen van extra waardecontainers voor verhoging van de bronscheiding verloopt langzamer dan gepland.
Voor het achterblijven van het resultaat op nascheiding is niet één oorzaak aan te wijzen. Zowel aan de voorkant van de keten (kwaliteit van het ingezamelde materiaal), de scheidingsinstallatie (SI) zelf, als aan de achterkant van de keten (de afzet van gerecycled materiaal) doen zich problemen voor. AEB is actief bezig om de SI beter te laten presteren. Er loopt een arbitragezaak over de vraag of de SI al dan niet volgens specificaties is opgeleverd, waardoor AEB op dit moment onvoldoende bewegingsvrijheid heeft om alle noodzakelijke aanpassingen door te voeren.

In een circulaire economie wordt afval voorkomen en wordt afval zo hoogwaardig mogelijk verwerkt. Afval scheiden draagt bij aan deze doelen, maar is geen doel op zich. Zoals bij de najaarsnota aangekondigd, wordt in 2019 een nieuw uitvoeringsplan afval uitgewerkt. In dit plan ligt meer nadruk op het voorkomen van afval en het hoogwaardig verwerken/ recyclen van afval. Daar blijft afval scheiden voor nodig, maar het betekent wel een andere focus voor het nieuwe beleid. Zodra het nieuwe uitvoeringsplan afval gereed is, zullen nieuwe streefcijfers aan de doelenboom en de begroting worden toegevoegd.

Per 1 januari 2018 is de JAJA-sticker ingevoerd om papierverspilling tegen te gaan. De branche heeft beroep aangetekend tegen de invoering; het proces hierover loopt. De meeste Amsterdammers staan positief (78%) of neutraal (12%) tegenover de JAJA sticker; ongeveer 19% van de huishoudens heeft een JAJA sticker op de brievenbus geplakt om aan te geven dat zij ongeadresseerd reclamedrukwerk willen ontvangen. Om de branche te laten wennen aan de maatregel hebben we in 2018 geen strenge sancties opgelegd. 384 adverteerders zijn aangeschreven.
Om het opdrachtgeverschap aan het AEB te verbeteren, hebben we gewerkt aan drie bestuursopdrachten waartoe het college heeft besloten naar aanleiding van de adviezen uit het onderzoek 'opvolging herijking AEB'. De bestuursopdrachten gaan over de onderwerpen 'afval en grondstoffen', 'warmte' en 'performance en slagvaardigheid AEB'. Het doel is om de verschillende rollen die de gemeente heeft beter te scheiden, en door deze rollen de gemeentelijke doelen op het gebied van duurzaamheid sneller en beter te realiseren en het resultaat en de slagvaardigheid van AEB ter vergroten. Het resultaat van de bestuursopdrachten wordt medio 2019 verwacht.

In maart 2018 is een krediet verleend om een systeem voor routeoptimalisatie aan te schaffen. De gunning hiervan heeft begin 2019 plaatsgevonden. Doel is om de stad te ontlasten met minder rijbewegingen en minder uitstoot.

In 2018 is de aanbesteding voor het maken van een systeem voor Ondergronds Afval Transport in de Sluisbuurt gestart. Er zijn vier partijen geselecteerd die mogen meedingen naar het definitieve contract. Het ontwerp wordt momenteel nader uitgewerkt en verbeterd. De definitieve opdracht wordt eind 2019 verstrekt.

De afvalstoffenheffing is net als in 2017 gelijk gebleven.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 **Activiteiten** **A**

Het huishoudelijk afval van Amsterdammer wordt gescheiden voor hergebruik, recycling en overige nuttige toepassingen.
Amsterdam kiest hierbij waar mogelijk voor bronscheiden, maar ziet nascheiden als noodzakelijke aanvulling om de doelstelling van 65% afvalscheiden te behalen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage scheiding afval.	19% (2012)	27%	40%	31%
1.2	Omvang huishoudelijk restafval (per inwoner).	287 kg (2013)	267 kg	228 kg	254 kg

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

We blijven achter bij de streefwaarde voor scheiding en als gevolg hiervan is de hoeveelheid restafval per inwoner hoger dan begroot. Om hier verbetering in te brengen is in 2018 het volgende gebeurd:

- Om de hoeveelheid afval te verminderen en bewustwording te verhogen is de per 1 januari 2018 de JAJA sticker ingevoerd;
- In juli is in De Pijp het lokaal recyclepunt geïntroduceerd. Op maandag- en donderdagmiddag kunnen bewoners hier kleine elektrische apparaten, hout, plastic, en kleine chemische producten inleveren;
- De proef met het gescheiden inzamelen van groente- fruit- en tuinafval op het Java-eiland is omgezet in een definitieve inzameling. De werkwijze is ook ingevoerd op het Steigereiland en de invoering op het Haveneiland is in voorbereiding. Daarnaast is in 2018 de uitgifte voorbereid van 40 wormenhotels voor buurtbewoners. De hotels worden gemaakt in de werkplaats van Pantar en eind 2018 is gestart met de uitgifte. Hiermee kan het netwerk van lokale composteerpunten groeien tot circa 2.000 deelnemende huishoudens;
- De gemeente Amsterdam verkent met AEB Amsterdam en partners in de MRA de mogelijkheden voor verwerking van luier- en incontinentiemateriaal. AEB bereidt een investeringsvoorstel voor. In Amsterdam zijn Procter & Gamble en de gemeente een proef begonnen met het gescheiden inzamelen van luiermateriaal, in samenwerking met kinderdagverblijven en retailers. Deze proef is gestart in januari 2019;
- In 2018 zijn 1.454 containers vernieuwd, bijgeplaatst en/of vervangen. Daarvan zijn 499 ondergrondse waardecontainers vervangen en 97 nieuwe waardecontainers geplaatst, voornamelijk voor plastic en drankverpakkingen. Het geplande aantal containers voor 2018 was 2.161. Het uitbreiden van containerlocaties verliep in 2018 langzamer dan gepland vanwege de grote afhankelijkheid van andere factoren: we moeten aansluiten bij andere werkzaamheden in de openbare ruimte die vertraagd zijn en er is te weinig capaciteit bij externe bedrijven voor het verleggen van kabels en leidingen.

Doel 2 — Activiteiten B

Weten wat de Amsterdammer van de dienstverlening vindt, om deze verder te kunnen verbeteren.
De gemeente gaat bewoners vragen hoe zij de dienstverlening op het gebied van afvalinzameling kan verbeteren en wat bewoners nodig hebben om meer afval te kunnen gaan scheiden.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Tevredenheid Amsterdammer dienstverlening afvalinzameling.	n.v.t.	7,4	7 of hoger	>7

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

In 2018 hebben we drie onderzoeken gedaan naar de tevredenheid van de bewoners over de afvalinzameling:

1. De dienstverlening rond het inzamelen van huishoudelijk afval (restafval, plastic, glas, papier en groen, fruit en tuinafval (gft)) is gewaardeerd met een 7,2;
2. Voor grofvuil is onderzoek gedaan naar de klanttevredenheid bij 'grofvuil op afspraak' (score 7,5) en 'grofvuil op vaste dag' (score 7,1);
3. De dienstverlening op de zes afvalpunten wordt gewaardeerd met een 8,7. Bezoekers zijn tevreden over de wachttijden aan de poort, fysieke veiligheid en hulp van de medewerkers. Nabijheid van de recyclepunten vindt men belangrijk.

Hiermee scoort de afvalinzameling in alle klanttevredenheidsonderzoeken hoger dan de door dienstverlening vastgestelde normindicator (doel >7). Het niet op de juiste manier en dag aanbieden van afval door inwoners en bedrijven (bijvoorbeeld door afval naast containers te plaatsen) veroorzaakt overlast en extra rijbewegingen. Dit leidt tot veel klachten en meldingen. De klachten en meldingen worden aangepakt met een combinatie van betere voorlichting, gerichte opruimacties, extra inzet handhaving en tijdig onderhoud en legen van de afvalcontainers. Deze aanpak wordt in 2019 voortgezet.

Activiteit A — Doelen 2

Tevredenheidsonderzoek uitvoeren onder Amsterdammers over afvalinzameling en uitvoeren nulmeting.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Nulmeting klanttevredenheid uitgevoerd, doelstelling gesteld.	-	uitgevoerd	7 of hoger	-

Verbonden partij(en)

AEB Holding N.V.

Amsterdam is 100% aandeelhouder van het AEB Amsterdam. AEB Amsterdam wil zich ontwikkelen tot grondstoffenbedrijf in Westelijk Nederland. AEB Amsterdam zorgt in opdracht van de gemeente Amsterdam voor verwerken van restafval, het verwerken, verwaarden en vermarkten van grondstoffen, nascheiden restafval, de exploitatie van de recyclepunten, klein chemisch afval en gevaarlijke stoffen.

Afvalservice West

De stichting Afvalservice West (ASW) verzorgt de inzameling van huishoudelijk afval in stadsdeel West en verleent daarnaast diensten aan andere stadsdelen zoals het legen van plastic- en papiercontainers en het reinigen van (ondergrondse) containers. De gemeente Amsterdam heeft statutaire bevoegdheden, waaronder de benoeming van toezichthouders.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 8.2	**Baten** 132,1	**Lasten** 119,2

Afvalverwerking

Baten -
Lasten 10,3

De verwerking van de Amsterdamse huishoudelijk afval- en grondstofstromen verloopt via het AEB en gespecialiseerde verwerkers, die het AEB heeft gecontracteerd. Uit het restafval worden sinds eind 2017 plastic verpakkingen, drankenkartons en metalen nagescheiden op het terrein van het AEB. Het restant wordt verbrand waarbij energie wordt teruggewonnen. AEB en gemeente Amsterdam zorgen samen voor de aanbesteding van de verwerking van de gescheiden grondstofstromen. Bij aanbestedingen sturen we op het zo lokaal mogelijk sluiten van kringlopen, korte transportafstanden en een duurzame, veilige verwerking. Daarnaast zorgt AEB voor het verder sorteren van waardevolle stromen in het regionaal sorteercentrum, waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een baan vinden.

Contractanten-afvalinzameling

Baten 5,6
Lasten 5,9

Naast de wettelijk verplichte inzameling van huisvuil heeft de gemeente Amsterdam ook een afdeling die bedrijfsafval ophaalt op commerciële basis. In 2018 hebben we de bedrijfsvoering gestroomlijnd en verbeterd en is het financiële resultaat sterk verbeterd. De omzet bedroeg ruim € 7,0 miljoen (2017: € 5,9 miljoen) en het verlies bedroeg € 0,3 miljoen (2017: € 1,3 miljoen). Voor 2019 wordt een verdere verbetering van het resultaat voorzien naar tenminste break-even.

Vuilinzameling reinigingsrecht

Baten 126,5
Lasten 103,0

In 2018 heeft het college BIZZ-en gestimuleerd om een collectief inzamelcontract af te sluiten. We hebben de pilot '9 straatjes' opgezet om te experimenteren met een andere rol voor de gemeente bij het inzamelen en verwerken van bedrijfsafval. Hierin maakten we onder meer een stappenplan hoe een collectief contract tot stand komt en organiseerden we bijeenkomsten waarin kennis en ervaring gedeeld werden. Door een aanvraag in het kader van de Crisis- en herstelwet krijgt de gemeente de regierol waardoor zij er voor kan zorgen dat er één inzamelsysteem komt voor huishoudelijk- en bedrijfsafval. In Q4 2019 zal het brede plan voor de aanpak van bedrijfsafval aan de gemeenteraad worden aangeboden.

In 2018 hebben 163.704 bezoekers grofvuil gebracht bij één van de zes recyclepunten. In totaal brachten zij 20.750 ton grofvuil (2017: 148.864 bezoekers; 19.435 ton). Naast particulieren bezoeken ook bedrijven en de eigen inzamelorganisatie de afvalpunten. 23.667 bedrijven hebben 4.698 ton grofvuil gebracht (2017: 19.828 bedrijven; 4.531 ton) en onze eigen inzamelorganisatie is goed voor 56.577 ton grofvuil (2017: 54.865 ton). Grofvuil wordt op het afvalpunt brongescheiden, of nagescheiden bij de verwerker.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	135,1	128,6	127,9	129,4	1,5
Lasten	118,7	114,1	118,9	117,0	-1,9
Saldo van baten en lasten	**16,4**	**14,5**	**9,0**	**12,4**	**3,4**
Onttrekking reserves	5,0	0,5	4,1	2,7	-1,4
Toevoeging reserves	11,6	-	2,3	2,3	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-6,6**	**0,5**	**1,9**	**0,5**	**-1,4**
Totaal programmaonderdeel 8.2	**9,8**	**14,9**	**10,9**	**12,9**	**2,0**

Het programmaonderdeel Afval is in vergelijking met de begroting € 2,0 miljoen positief. Dit is het resultaat van hogere baten van € 1,5 miljoen, lagere lasten van € 1,9 miljoen en een lagere onttrekking aan de reserves van € 1,4 miljoen.

In programma 8.2 zijn de activiteiten opgenomen van afvalinzameling en reinigingsrecht, bedrijfsafval commercieel en milieuhandhaving. In de tarieven voor de afvalstoffenheffing en reinigingsrecht worden kosten toegerekend voor overhead, handhaving, vegen en BTW compensatie voor in totaal € 37,15 miljoen. Deze kosten worden (vanwege de gewijzigde BBV-regelgeving voor overhead) met ingang van 2017 niet allemaal meer verantwoord onder het programma Afval. Het resultaat van het "gesloten systeem" van afvalstoffenheffing en reinigingsrecht bedraagt in 2018 € 2,7 miljoen negatief en wordt onttrokken aan de reserves.

Baten

De baten zijn € 1,5 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten van € 1,5 miljoen door toegenomen omzet bij de afdeling bedrijfsafval. In 2018 zijn de tarieven verhoogd en is het aantal klanten toegenomen. Hier staan hogere lasten tegenover;
- Overige baten zijn € 0,9 miljoen hoger uitgevallen door een wijziging van de verantwoording van opbrengsten en verwerkingskosten van plastic. In de realisatie zijn kosten en opbrengsten apart geboekt, maar in de begroting waren deze nog gesaldeerd opgenomen;
- Hogere baten van € 0,2 miljoen van de afvalstoffenheffing. De belangrijkste oorzaak is areaaluitbreiding. Hier staan extra lasten tegenover die binnen de afvalketen zijn verantwoord.
- Hogere baten van € 0,3 miljoen door diverse kleinere afwijkingen, die hier niet verder worden toegelicht;
- Lagere baten van € 1,5 miljoen doordat de interne opbrengsten als negatieve last zijn verantwoord. Hier staan ook lagere lasten tegenover, per saldo is dit neutraal.

Lasten

De lagere lasten van € 1,9 miljoen zijn een gevolg van:

- Lagere lasten van € 2,0 miljoen als gevolg van:
  - Een positief saldo bij de Stichting Afvalservice West (ASW) van € 1,7 miljoen. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat de kosten van de Afvalpunten in 2017 door de gemeente niet aan de stichting zijn gefactureerd en doordat de kosten voor het onderhoud en beheer van de containers door de stichting lager zijn dan begroot;
  - Een terugbetaling aan Stadsdeel West van € 0,3 miljoen vanwege een door de accountant geconstateerde fout in de Jaarrekening 2016 van ASW.
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen door lagere afschrijvingen;
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen als gevolg van interne verrekeningen die als baat zijn begroot en als negatieve last zijn verantwoord. Dit betreft een technische correctie en is saldoneutraal (zie ook baten);
- Hogere lasten van € 2,7 miljoen voor stortkosten, voornamelijk door extra stortingen grofvuil als gevolg van de positieve economisch ontwikkeling, de gewijzigde verantwoording van de

verwerkingskosten voor plastic, nagekomen stortkosten over 2017 en de hogere lasten voor bedrijfsafval als gevolg van de extra omzet;
- Hogere perceptiekosten Belastingen van € 0,3 miljoen.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 8.2 Afval	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Investeringsreserve Afval	9,9	2,3	4,1	2,3	2,7	9,5
Egalisatiereserve afval	5,2	-	-	-	0,1	5,1
Financieringsreserve OAT Sluisbuurt	11,6	-	-	-	-	11,6

Financieel vormt de afvalstoffenheffing een "gesloten systeem": de financiële resultaten worden geëgaliseerd in de systeemreserves "Investeringsreserve Afval" en "Egalisatiereserve afval". Het resultaat van het "gesloten systeem van de afvalstoffenheffing" bedraagt over 2018 € 2,8 miljoen negatief. Volgens het vastgestelde beleidskader wordt het negatieve resultaat op kwijtschelding van € 0,1 miljoen onttrokken aan de egalisatiereserve (tarieven) en het overige verlies van € 2,7 miljoen wordt onttrokken aan de Investeringsreserve. De dotatie aan de Investeringsreserve betreft de overheveling van een reserve voor afval uit stadsdeel Zuid, die is opgeheven in het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.

Beleidskaders

- Agenda Duurzaamheid 2014-2018: De gemeenteraad heeft op 11 maart 2015 ingestemd met de agenda duurzaamheid, waarin de ambities, doelstellingen en projecten verwoord staan om Amsterdam te verduurzamen. De agenda duurzaamheid heeft voor afval de doelstelling van 65% afval scheiden in 2020 opgenomen.
- Uitvoeringsplan Afval, Amsterdam 2016: De gemeenteraad van Amsterdam heeft op 13 juli 2016 ingestemd met het Uitvoeringsplan afval.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De samenwerking tussen afvalketenpartners verloopt niet optimaal.	De gemeente versterkt de samenwerking tussen de afvalketenpartners en legt de afspraken vast.
Opgetreden risico's	**Maatregelen**
1. Scheidingsdoelstelling wordt niet gehaald, omdat producenten en Amsterdammers onvoldoende bereid zijn zich in te spannen om de hoeveelheid afval te verminderen en afval te scheiden.	Verbeteren van voorlichting en communicatie over nut en noodzaak van afvalscheiden. In 2019 leggen we een nieuw uitvoeringsplan voor waarin we een accentverschuiving voorstellen naar preventie en hoogwaardige recycling.
2. Het rendement van de nieuwe nascheidingsinstallatie (HHAS) van AEB is lager dan begroot.	AEB heeft een verbeterplan opgesteld, maar uitvoering wordt momenteel verhinderd door de nog lopende arbitragezaak.

Subsidies van betekenis

In de 2018 zijn geen subsidies van betekenis verstrekt voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Dijksma

3.8.3 Water

Het continu schoon drinkwater kunnen leveren aan bewoners en bedrijven, het ongestoord afvoeren van afvalwater en regenwater en het zorgdagen voor een veilige en vlotte doorvaart, schoon oppervlaktewater en beperking van grondwateroverlast.

Belangrijke ontwikkelingen

Het weer wordt extremer. In 2018 werden verschillende weerrecords verbroken met pieken in neerslag en droogte. Daardoor veranderen de eisen waaraan infrastructurele voorzieningen moeten voldoen. We hebben daarom het programma Rainproof sterker verankerd in de Assetmanagementprocessen van de openbare ruimte en het afwateringssysteem. Door de thematische studie "regenbestendige gebiedsontwikkeling" heeft de woningbouwopgave meer oog voor regenbestendig bouwen gekregen. Ook de opdracht om een hemelwaterverordening op te stellen, die het zorgen voor waterberging bij alle nieuwe bouwwerken verplicht stelt, past binnen het uitgangspunt van regenbestendig bouwen.

Op 14 november 2018 is het officiële startsein gegeven voor de werkzaamheden aan de N200. De aanleg van nieuwe drinkwatertransportleidingen is een belangrijk onderdeel van het project. Door de nieuwe leiding neemt de capaciteit van de drinkwatervoorziening van Amsterdam toe en bereiden we ons voor op de groei van de stad.

Er is steeds meer aandacht voor hergebruik van afval zoals rioolwater en voor energieopwekking uit water, bijvoorbeeld door koude/warmte-opslag. Duurzaamheid en innovatie zijn belangrijke pijlers van de gemeentelijke watertaken. We hebben samen met het Waterschap Amstel Gooi en Vecht (AGV) een brief gestuurd naar minister Wiebes van Economische Zaken en Klimaat, de voorzitter van het Klimaatberaad en de voorzitter van de klimaattafel Gebouwde Omgeving, over de potentie van aquathermie in de ontwikkeling naar aardgasvrij Amsterdam. In de Buiksloterham voeren we het project Nieuwe Sanitatie uit waarbij we huishoudelijk afvalwater hergebruiken als bron voor winning van energie en grondstoffen. Voor de nieuwbouw op Strandeiland is uit onderzoek gebleken dat het mogelijk is om duurzame warmte- en koudevoorziening te koppelen aan Nieuwe Sanitatie. Daarom hebben we de voorziening opgenomen in het Stedenbouwkundig Plan.

In 2018 is gewerkt aan nieuw beleid voor de Nota Varen. De nieuwe nota Varen Deel 1 met het kader voor het nieuwe vaarbeleid en uitwerking van de maatregelen met de meeste prioriteit is eind 2018 vrijgegeven voor inspraak. Hierin zijn 17 maatregelen opgenomen met als doel de drukte in goede banen te leiden, overlast tegen te gaan en een veilige en vlotte doorvaart te verzekeren.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — **Activiteiten** **A**

Alle Amsterdammers hebben continu toegang tot schoon drinkwater.
De dienstverlening wordt verdergaand geautomatiseerd door overschakeling naar mobiele diensten. Uit de watercyclus wordt meer duurzame energie teruggewonnen en bij de drinkwaterproductie worden minder chemicaliën gebruikt.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Score voor de wettelijke kwaliteitsnorm (<1).	0,0174 (2014)	0,031	0,015	0,029

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Er is 94,7 miljoen m³ drinkwater geleverd. 2018 was het warmste en zonnigste jaar ooit in Nederland, met mei, juni en juli als recordmaanden. De drinkwaterkwaliteit van Amsterdam hoort al jaren tot de top 3 van Nederland. Een maat daarvoor is de waterkwaliteitsindex (WKI) uit het Waterleidingbesluit waarop Amsterdam onder de norm van 1,0 scoort. Amsterdam hanteert een eigen strenge norm van 0,015 die in de begroting is opgenomen. De gerealiseerde WKI in 2018 bedraagt 0,029 en ligt in lijn met de waarde van 2017 (0,031). Dit komt door fluctuaties in de zoutconcentraties in de Rijn, die de bron is van het Amsterdamse drinkwater. De verdergaande automatisering van de dienstverlening in 2018 heeft geresulteerd in een steeds betere beoordeling door de klanten.

Doel 2 — Activiteiten **B**

Amsterdam heeft een goed werkende en degelijke riolering.
De renovatieopgave wordt hoger door veroudering van het stelsel. De renovatie wordt conform het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016 – 2021 uitgevoerd. De openbare en private ruimte wordt benut voor het voorkomen van wateroverlast bij (hevige) neerslag. Het programma Rainproof gaat ervan uit dat gerichte, kleinschalige, fijnmazige en rendabele maatregelen de stad meer hemelwaterbestendig en tegelijk aantrekkelijker en leefbaarder maken.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Jaarlijks aantal meldingen van wateroverlast.	5.050 (2014)	5.217	4.500	4.092

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Bedrijven, woningbouwverenigingen en bewoners zijn door acties, beleid en beschikbare (financiële) middelen meer betrokken. Samen met netwerkpartners zoals tuinwinkels, woningcorporaties en vrijwilligersorganisaties zijn een aantal tuinacties uitgevoerd. Door verschillende events zoals 'We Make the City' en 'Normaal Amsterdams Klimaat' hebben we vervolgstappen gezet om Rainproof te verankeren bij ontwikkelaars, vastgoedeigenaren en woningcorporaties. Tot slot gaat Amsterdam met het binnenhalen van Europese subsidie (circa € 4,2 miljoen) voor het project Resilio, samen met een aantal woningcorporaties en andere Rainproof-partners, stappen zetten om slimme Blauw-Groene daken te realiseren. Het aantal meldingen van wateroverlast is in 2018 met 4.092 stuks lager dan begroot. Dit komt vooral doordat er in 2018 minder regen is gevallen dan normaal. In 2018 is 30 kilometer riolering vervangen. Vooral vanwege uitstel van geplande wegvervangingsprojecten naar 2019 en 2020 is het aantal gerealiseerde kilometers lager dan opgenomen in het Gemeentelijk Rioleringsplan (38 km). Voor de vervanging van de riolering en de drinkwaterleidingen stemmen we af met het wegvervangingsprogramma om zoveel mogelijk tot een gezamenlijke wijkgerichte aanpak te komen, om, werk met werk te maken en om overlast voor bewoners en bedrijven te beperken.

Doel 3 — Activiteiten **C** **D** **E**

Het openbare water is begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig.
Beleidsvoornemens uit de Nota Varen en de Watervisie worden uitgevoerd.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Schoonheidsgraad grachten (0-10).	7,9 (2014)	7,8	>7	8,1

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Het aantal ton drijf- en grofvuil dat we uit de grachten hebben verwijderd, is lager dan begroot. Dit is een positieve trend sinds 2016, want de schoonheidsgraad van het water blijft goed. Met betrekking tot het baggerproces zijn er initiatieven om te innoveren en daarmee meer plastic uit het milieu te krijgen. In 2018 hebben we in de Rijpgracht een proef gedaan om vast te stellen hoeveel plastic er in de bagger zit. We hebben ook een haalbaarheidsstudie gedaan naar de inzet van de Great Bubble Barrier op het Westerdok, waarmee mogelijk vuil en plastic kunnen worden

afgevangen, dat op weg is naar het IJ en naar zee. De eerste uitkomsten van de proef en de haalbaarheidsstudie geven aan dat we vanaf 2019 meer moeten doen om plastic in het milieu te voorkomen en te verwijderen.
Om de overlast op het water te bestrijden hebben we in 2018 meer samengewerkt met de handhavers aan de wal. In het hoogseizoen hebben we ons ingespannen om geluidsoverlast te voorkomen en aan te pakken. Er zijn in 2018 175 boetes voor geluid opgelegd, ongeveer hetzelfde als in 2017 (176). Het aantal processen verbaal voor snelheidsovertredingen is ongeveer gelijk aan 2017 uitgekomen op 112. Via internetrecherche hebben we een groot aantal aanbieders van illegale passagiersvaart opgespoord (in 2018 202 advertenties en in 2017 144 advertenties). Vanuit de digitale gracht, een platform waarop alle informatiesystemen met betrekking tot de grachten gekoppeld zijn, wordt informatiegestuurd gehandhaafd.

Doel 4

Waternet wint grondstoffen en warmte terug uit rioolwater.
In 2018 worden de activiteiten van Waternet op het gebied van decentrale sanitatie, terugwinnen van grondstoffen en warmte uitgebreid. Onderzocht wordt welke rol Waternet kan spelen bij de transitie naar een aardgasvrije stad, als warmteleverancier en als beheerder van warmtenetten. Voor juridische en organisatorische obstakels wordt een oplossing gezocht.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

In 2018 hebben we gekeken wat de rol van Waternet als warmteleverancier en beheerder van warmtenetten kan zijn bij de overgang naar een aardgasvrije stad. Uitkomst is dat Waternet kan bijdragen aan het aardgasvrij maken van Amsterdam, met zijn kennis van ondergrondse infrastructuren en met de warmte en koude die het vanuit de watercyclus kan leveren. Waternet beschikt, als netwerkbedrijf, over competenties voor het beheer van lokale en collectieve warmte- en koudenetten, in zowel nieuwbouw als bestaande bouw.

Activiteit A

Doelen 1

De productie en distributie van drinkwater.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Geleverde m^3 drinkwater.	88,2 (2014)	91,2	91,6	94,7

Activiteit B

Doelen 2

De aanleg, het beheer en het onderhoud van riolering en de grondwaterzorg.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal kilometer gerenoveerde riolering.	23 (2014)	38	50	30

Activiteit C

Doelen 3

Het baggeren, verwijderen van drijfvuil en grofvuil uit openbaar water.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Minimaal aantal ton verwijderd drijf- en grofvuil.	842 (2014)	592	650	575

Activiteit D Doelen 3

Verder uitwerken van andere handhavingsinstrumenten in het kader van gedragsbeïnvloeding.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Percentage passages door beroepsvaarders dat plaatsvindt binnen de gestelde termijn.	97% (2014)	97%	95%	90%

Activiteit E Doelen 3

Kaderstelling, vergunningverlening en handhavingsactiviteiten op het water.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Aantal handhaafacties op snelheid voor de centrale stad.	104 (2014)	242	240	248

Verbonden partij(en)

Waternet

Waternet wordt ingeschakeld om alle Amsterdammers continu toegang tot schoon drinkwater te bieden, om te zorgen voor een goedwerkende en degelijke riolering en om het openbare water begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig te houden.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 8.3 **Baten** 194,4 **Lasten** 214,1

Drinkwater (Activiteit A)

Baten 121,6
Lasten 122,5

In 2018 is 94,7 miljoen m^3 drinkwater geleverd, 3,1 miljoen m^3 meer dan begroot. Vooral de engrosleveringen (leveringen aan collega drinkwaterbedrijven) zijn 2,9 miljoen m^3 hoger dan de prognose voor 2018. De structuur van het drinkwatertarief is met ingang van 2018 aangepast. De nieuwe tariefopbouw voldoet aan de wettelijke bepalingen uit de drinkwaterwet. Het zonnepark op de drinkwater locatie in Nieuwegein is in 2018 in bedrijf genomen. De geplande opbrengst van de geïnstalleerde zonnepanelen is circa 3200 MWh/jaar.

Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer (Activiteit C, D en E)

Baten 0,7
Lasten 26,6

Het aantal ton verwijderde drijf- en grofvuil uit de grachten is lager dan begroot. Dit is een positieve trend sinds 2016. Het water blijft schoon, ook al wordt er minder vuil opgevist. 90% van de beroepsvaart is binnen de vastgestelde doorvaartijden gepasseerd (route A'dam Oostzijde < 70 minuten, route Kostverlorenvaart < 90 minuten). Dat dit minder is dan begroot komt door storingen in de lokale bediening waardoor alleen doorvaart in gezamenlijkheid op vastgestelde tijden mogelijk was. In 2018 is verder gewerkt aan het verbeteren van de bedrijfszekerheid van de brugbediening en de communicatie over doorvaartbeperkingen. Het aantal meldingen voor te snel varen is vrijwel gelijk ten opzichte vorig jaar (in 2018 112 en in 2017 108). De maatregel om de vaarsnelheid op de grachten te verlagen van 7,5 naar 6 km per uur en de handhaving hierop is effectief.

Rioleringstaken (Activiteit B)

Baten 70,2
Lasten 63,7

In 2018 is circa 30 km riool gerenoveerd. In de Najaarsnota 2018 gingen we ervan uit dat in 2018 38 kilometer zou worden gerenoveerd. Dit is minder doordat enerzijds de stadsdelen diverse planningen van wegvervangingsprojecten hebben uitgesteld naar 2019 en 2020 (onder andere in de Frans Halsbuurt, de Statenjachtstraat, de Wielingenstraat en de Lodewijk van Deijsselbuurt) en anderzijds door de vervanging van relatief veel onderheid transportriool (onder andere Rooseveldtlaan en in de Molenwijk). De vervanging van onderheid transportriool (ondersteund door houten palen), vergt meer voorbereidingswerkzaamheden. De kosten voor het renoveren van het rioolstelsel loopt verhoudingsgewijze niet in de pas met het lager aantal kilometers vanwege de gestegen aanbestedingsprijzen, de relatief duurdere vervanging van onderheid transportriool en de toegenomen kosten voor bereikbaarheid, leefbaarheid, veiligheid en communicatie (BLVC-maatregelen).

In 2018 is 253 kilometer riool gereinigd en geïnspecteerd (2017: 239 kilometer) en circa 15 km drainage aangelegd, verspreid over 26 projecten in de stad (2017: 7 kilometer). De meeste drainage in 2018 is aangelegd in de stadsdelen West en Nieuw-West. De grootschalige renovatie van het rioolgemaal Zeeburgerdijk 52 is in 2018 gestart.

Vergunningen en handhaving binnenwater

Baten 2,0
Lasten 1,2

Voor afmeren in Amsterdam heft de gemeente binnenhavengeld door vignetten te verstrekken. In 2018 zijn er geen grote veranderingen opgetreden in de regelgeving en de tariefstelling van het binnenhavengeld.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	198,5	182,8	191,1	194,3	3,2
Lasten	221,7	202,6	215,8	211,9	-3,9
Saldo van baten en lasten	**-23,2**	**-19,8**	**-24,7**	**-17,6**	**7,1**
Onttrekking reserves	0,5	3,1	4,2	0,1	-4,1
Toevoeging reserves	0,2	-	-	2,2	2,2
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,2**	**3,1**	**4,2**	**-2,1**	**-6,3**
Totaal programmaonderdeel 8.3	**-22,9**	**-16,7**	**-20,6**	**-19,7**	**0,8**

Programmaonderdeel 8.3 heeft ten opzichte van de begroting een positief saldo van € 0,8 miljoen. Dit komt vooral door een lagere onttrekking aan de reserves.

Baten

De baten van € 194,3 miljoen zijn € 3,2 miljoen hoger dan begroot als gevolg van vooral

- Hogere drinkwaterbaten van € 4,0 miljoen door extra leveringen aan drinkwaterbedrijf PWN (dat capaciteitsproblemen had die werden veroorzaakt door de droogte en door onderhoudswerkzaamheden) en meer aansluitingen dan begroot;
- Lagere inkomsten rioolheffing van € 0,6 miljoen vanwege afwikkeling voorgaande jaren;
- Lagere inkomsten binnenhavengeld van € 0,2 miljoen vanwege lager aantal vignetten dan geraamd.

Lasten

De lasten van € 211,9 miljoen zijn € 3,9 miljoen lager dan begroot en dit komt door:

Lagere kosten van € 2,1 miljoen voor de drinkwatertaak vanwege:
- Lagere onderhoudskosten van productielocaties drinkwater van € 0,8 miljoen vanwege meer vervanging en nieuwbouw dan begroot gefinancierd vanuit beschikbaar gestelde kredieten en uitstel van onderhoudswerkzaamheden gefinancierd vanuit de begroting;
- Lagere kosten door minder aanvragen subsidie-uitkeringen voor vervanging koperen stijgleidingen van € 0,3 miljoen;
- Lagere kosten dan begroot voor onderhoud en vervanging van puntstukken, happertjes en tappertjes van € 0,4 miljoen, vanwege in 2018 minder noodzakelijk onderhoud dan gepland;
- Lagere kosten duingebied van € 0,4 miljoen vooral vanwege uitstel werkzaamheden als gevolg van bezwaren externen;
- Lagere kosten vanwege afrekening over voorgaande jaren met NV Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK) van € 0,5 miljoen;
- Hogere dotatie dubieuze debiteuren naar aanleiding van ouderdomsanalyse saldo debiteuren (€ 0,3 miljoen).

Overige lagere lasten van € 1,8 miljoen vanwege:
- Lagere kosten van € 0,9 miljoen voor Baggeren/Drijfvuilvissen/Oevervoorzieningen door lagere stortkosten, verschuivingen in de planning en een lagere personele bezetting;
- Lagere kosten van € 0,5 miljoen voor Binnenwaterbeheer vanwege lagere kosten voor onderzoek en advies en inhuur omdat beleidswerkzaamheden deels zijn uitgesteld naar latere jaren;
- Lagere kosten riolering vanwege een hogere onttrekking uit de egalisatiereserve van € 0,4 miljoen.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 8.3 Water	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve egalisatie drinkwatertarieven	10,9	-	3,9	2,2	-	13,0

De stand van de reserve egalisatie drinkwatertarieven is per saldo € 6,1 miljoen hoger dan begroot in de najaarsnota. Dit komt door een hogere dotatie van € 2,2 miljoen en het vervallen van de onttrekking van € 3,9 miljoen. De hogere stand van de reserve ultimo 2018 kan verklaard worden door hogere baten drinkwater (€ 4,0 miljoen) en lagere kosten aangaande de drinkwatertaak (€ 2,1 miljoen). Met dit resultaat is de landelijke WACC-norm (weighted average cost of capital) overschreden met € 2,0 miljoen. In 2020 moet deze overschrijding door een tariefsverlaging worden teruggegeven aan de drinkwaterklanten. Dit is conform de Drinkwaterwet.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorziening 8.3 Water	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Egalisatievoorziening Rioolrecht	10,5	-	4,6	-	5,0	5,5

Een hogere onttrekking van € 0,4 miljoen vanwege € 0,2 miljoen minder kosten verrekenbare inkoop-BTW en € 0,6 miljoen lagere opbrengsten.

Beleidskaders

- De Europese Kaderrichtlijn Water. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW 2008) is gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa;
- Het Deltaprogramma Nederland. In het kader van het Deltaprogramma heeft Amsterdam

in samenwerking met partneroverheden in de regio de Deltastrategie Regio Amsterdam opgesteld. Aanvullend is voor Rainproof nog een regionale intentieverklaring opgesteld. De acties voor de gemeente zijn vastgelegd in de Agenda Duurzaam Amsterdam;
- Het Nationaal Bestuursakkoord Water. De bezuinigingen van de overheid zijn voor de watersector vastgelegd in het Bestuursakkoord Water (BAW 2011);
- Het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021 (GRP). De gemeente Amsterdam heeft de wettelijke verantwoordelijkheid (zorgplicht) voor het inzamelen en transporteren van stedelijk afvalwater, het inzamelen en verwerken van afvloeiend hemelwater en het nemen van grondwatermaatregelen in openbaar gebied. Hiermee voldoet de gemeente aan de planverplichting in de Wet milieubeheer (artikel 4.22);
- Nota Varen. Met de Nota Varen, vastgesteld door de gemeenteraad op 2 oktober 2013 streeft het bestuur naar evenwichtiger gebruik van het Amsterdamse binnenwater, met kleinere en schonere vaartuigen, een betere spreiding van het vaarverkeer met slimme verkeersregelingen en dienstverlening waarmee alle soorten vaarweggebruikers ook op de drukste momenten kunnen doorvaren;
- Watervisie Amsterdam 2040. De Watervisie is een structuurvisie-uitwerking en geeft een ruimtelijk-economisch toekomstbeeld van het gebruik van het water in 2040 met een uitvoeringsagenda 2018;
- De Gemeente heeft de ambitie in 2040 aardgasvrij te zijn. Aquathermie (warmte uit water) biedt alternatieven voor aardgas. Daarom gaan we experimenteren met aquathermie in bepaalde wijken in Amsterdam. Open lage temperatuur warmte- en koudenetten kunnen een cruciale bijdrage leveren aan het realiseren van deze ambitie.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Calamiteiten van technische aard in de productie en leidingen van drinkwater.*	Voldoen aan wettelijke normen mede door een toereikende calamiteitenorganisatie.
2. Verstoorde afvoer van afval- en regenwater door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel.**	Uitvoeren van het vastgesteld Gemeentelijk Rioleringsplan: ■ meer riolering vervangen; ■ aanleggen riolering ten behoeve van ongezuiverde lozingen; ■ aanpakken structurele problemen met wateroverlast in de stad; ■ verder verbeteren van de bedrijfsvoering.
3. Waterschade na hevige regenval.	Door klimaatverandering is er toename van extreme neerslag. Vergroten van riolen biedt hiervoor te weinig soelaas. Het programma Amsterdam Rainproof motiveert, informeert en activeert bewoners, ondernemers, ambtenaren en kenniswerkers om hemelwaterbestendig te werken bij de verandering van daken, straten, tuinen, parken en pleinen.
4. Gevolgen van de uitspraak en nieuwe procedures voor uitvoering nota Varen.	In het programma is rekening gehouden met extra inzet juristen en aangepast beleid.

* Calamiteiten van technische aard in de productie en distributie van drinkwater. Dit risico heeft zich gemanifesteerd en is nog actueel. Bijvoorbeeld op 3 maart 2018 een gesprongen waterleiding aan de Nassaukade.

** Verstoorde afvoer van afval- en regenwater door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel. Dit risico is nog actueel. In het door de gemeenteraad vastgestelde Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam is opgenomen dat in de planperiode 2016 tot en met 2021 circa 38 kilometer riool per jaar vervangen moet worden om het functioneren van de riolering op het vereiste niveau te houden. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk in combinatie met het wegenvervangingsprogramma van de wegbeheerder uitgevoerd.

Actuele risico's	Maatregelen
5. (NIEUW) Extra kosten vanwege aanpassingen riool- en drinkwaterstelsel als gevolg van verzakking en dreigende bezwijking van kademuren en bruggen binnen de gemeente Amsterdam.	De gemeente is begonnen met een project om dreigende calamiteitenlocaties veilig te stellen voorlopige beheersmaatregelen te nemen. Uiteindelijk zal de komende vijf jaar vele kilometers kademuur vervangen moeten worden. Op een aantal van deze locaties bevinden zich drinkwater transport- en distributieleidingen, riool- en drinkwaterzinkers, overstortputten en hemelwateruitlaten die (mogelijk) verlegd of aangepast/vernieuwd moeten worden. De omvang en impact van aanpassingen in het riool- en drinkwaterstelsel als gevolg van vervangingswerkzaamheden aan kademuren en bruggen (operationeel en financieel) is nog niet bekend; wel is duidelijk dat de drinkwater- en rioleringswerkzaamheden een forse kostenpost of investering zal vergen. De financiering hiervan is (nog) niet geregeld. Er vindt periodiek afstemming plaats met het programma Kades & Bruggen op basis waarvan onderzoek gedaan kan worden naar de financiële omvang en dekking.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen binnen dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.8.4 Gebiedsgericht werken

Duurzaamheid

Stadsdelen hebben aandacht geschonken aan energiebewustzijn. We doen dit vaak in samenwerking met actieve bewoners. Wij ondersteunen ondernemers en andere initiatiefnemers met lokale initiatieven op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing. Dit doen wij door het delen van kennis of netwerk en als dat zo uitkomt met een financiële bijdrage. In verschillende stadsdelen wordt gewerkt aan het aardgasvrij maken van bestaande woningen. Ook bij nieuwbouwprojecten geven we aandacht aan aardgasvrij. We hebben bij nieuwbouwprojecten overleg met woningcorporaties en projectontwikkelaars om bij aanstaande renovaties of nieuwbouw de buurt aardgasvrij in te richten. Het aantal zonnepanelen op daken van bewoners en bedrijven in verschillende stadsdelen is toegenomen. Deze duurzame maatregelen leveren een bijdrage aan de CO_2-reductie. Samen met De Gezonde Stad is de training 'CO_2' aan stadsdeelbestuurders, ondernemers en bewoners gegeven. Hierin leren we deelnemers hoe ze hun eigen CO_2-voetafdruk kunnen verlagen en hoe ze duurzamer door het leven kunnen gaan. In Zuidoost zijn we begonnen met een onderzoek naar mogelijkheden bij de Arenapoort om Groen gas op te wekken met de "Quickfit"-methode. Dit is een biovergister die op basis van voedselresten en ontlasting groen gas produceert. De Knowledgemile is een netwerk van partijen rond de Wibautstraat in Oud-Oost, dat van de Wibautstraat de slimste en duurzaamste straat van de wereld wil maken.
Net als vorig jaar hebben verschillende stadsdelen in de uitwerking van ruimtelijke plannen veel aandacht voor "Rainproof". In Betondorp is bijvoorbeeld onder de Brink een ondergrondse waterberging gerealiseerd om wateroverlast te verminderen.

Afval

De komst van vele extra persbakken voor afval heeft geleid tot minder zwerfvuil in Centrum. Meerdere stadsdelen hebben het ondergronds containernetwerk verder uitgebreid of hebben bestaande containers vervangen. Daarbij is meestal rekening gehouden met het scheiden van grondstoffen en recycling. In Zuid is een proef gedaan met een mobiel recyclepunt. Per week wordt 200 kilogram afval aangeboden bij dit punt, vooral elektrische apparaten. Monitoringsresultaten laten zien dat de Oude Pijp hierdoor schoner is geworden. In Zuidoost is het aantal milieuparken uitgebreid. Door informatie-gestuurd te werken (met iPads in de auto) kunnen stadsdelen meldingen eerder oppakken en afhandelen. Dit werkt uiteindelijk ook preventief: een schone buurt nodigt minder uit tot het veroorzaken van zwerfafval. Op de Wallen is extra inzet geweest waardoor de buurt schoner is geworden. Toch zijn er ook nog plekken en tijden dat de doelstellingen niet worden gehaald. Gedragsbeïnvloeding en samenwerking met bewoners en ondernemers zijn belangrijk voor het halen van die doelstellingen.

Water

Door Waternet wordt continu aan de waterkwaliteit van de Sloterplas gewerkt. Ook in 2018 is onderzoek gedaan naar de waterkwaliteit van de Sloterplas en de opstellingen die voor de verbetering van de waterkwaliteit zijn aangebracht. Door de warme zomer en het gebrek aan afwateringsmogelijkheden is de Sloterplas erg gevoelig voor blauwalg. Met het Waterschap zoeken we naar betere methoden om blauwalg te bestrijden. Dit blijft echter een lastig te beheersen probleem.

Het Sloterstrand is nog niet beter bereikbaar. Door de gewijzigde dienstregeling openbaar vervoer gaat lijn 14 niet meer naar het Sloterstrand. Je kunt het strand nog wel bereiken met lijn 7. De parkeersituatie is niet gewijzigd.

Sinds 1 januari 2018 is de Wet verduidelijking voorschriften woonboten van kracht. Door deze wet is de Wet algemene bepaling omgevingsrecht, de Woningwet en het Bouwbesluit gewijzigd.
Voor een externe verbouwing aan een woonboot of een vervanging van een nieuwe woonboot is een omgevingsvergunningsvergunning en een ligplaatsvergunning nodig. In Noord zijn de eerste zeven waterwoningen van Schoon Schip op locatie binnengevaren.

Programma 9
Portefeuillehouders: wethouders Meliani, Van Doorninck, Ivens en Kock

3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

De gemeente wil de stad aantrekkelijk en leefbaar houden. Cruciaal daarvoor zijn de beschikbaarheid van betaalbare woningen, de toegankelijkheid van de woningmarkt voor alle typen huishoudens en een gebiedsontwikkeling die leidt tot een solide infrastructuur en een adequate inrichting van de openbare ruimte.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

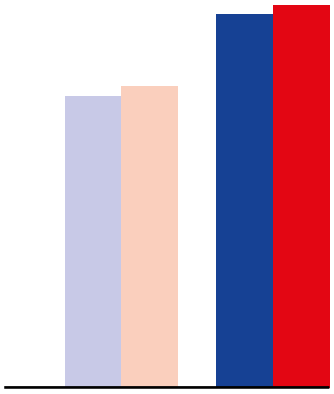

	Begroting	Jaarverslag
Baten	969,7	1.241,3
Lasten	1.003,4	1.272,5

3.9.1 Gemeentelijk vastgoed

Beheren, (ver)huren, (ver)kopen en ontwikkelen van vastgoed voor de gemeente Amsterdam.

- **Percentage vastgoed dat beleidsdoelen ondersteunt: 72%.** De afdeling Gemeentelijk Vastgoed draagt bij aan de beleidsdoelen van de gemeente, zoals het passend huisvesten van maatschappelijke activiteiten en de eigen huisvesting van de gemeentelijke organisatie.
- **Verkoop van vastgoed: Aantal verkochte panden: 29, netto verkoopwaarde: € 17,4 miljoen.** We stoten alleen vastgoed af dat echt geen beleidsdoel (meer) kan dienen en daarmee helpen we de vastgoedknoop op te lossen. Verkoop vindt plaats volgens vastgestelde procedures en de stelregel TOM: transparant, openbaar en marktconform.

3.9.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	95,7	82,5
Lasten	43,4	52,8

3.9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Ruimtelijke visievorming en planontwikkeling, ruimtelijke kaderstelling, ruimtegebruik en bouwplantoetsing.

- Met het vaststellen van vier principebesluiten zijn 4.450 woningen aan de planvoorraad toegevoegd.
- De Commissie Ruimtelijke Kwaliteit adviseert het bestuur over de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. In 2018 heeft de commissie circa 10.000 adviezen verstrekt over een aanvraag omgevingsvergunning, tegenover 8.000 in 2016 en 9.500 in 2017. Naast het reguliere advieswerk adviseerde de Integrale Commissie 23 maal over de kwaliteit van stedenbouwkundige plannen en bouwinitiatieven met een grote invloed op de leefomgeving.
- In 2018 hebben via de Stadsloods 56 partijen een ruimte gevonden (totaal 344 nieuwe partijen). Daarmee is circa 30.000 m² leegstand gevuld en zijn 1.400 arbeidsplaatsen gemoeid.

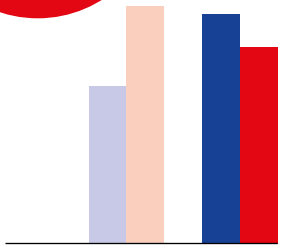

3.9.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	45,7	66,8
Lasten	69,2	57,1

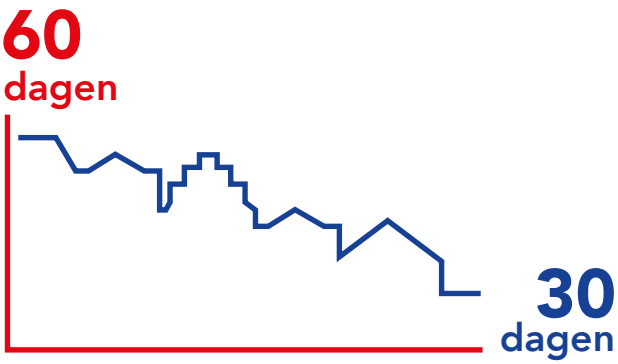

3.9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing

De omvang, samenstelling, verdeling, beschikbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad bewaken, met aandacht voor huurdersondersteuning en bewonersbetrokkenheid.

- Huisvesting kwetsbare groepen: in 2018 is het gelukt 78% van de kwetsbare huishoudens binnen drie maanden passende woonruimte te bieden. Daarnaast is de taakstelling van het Rijk om 1.049 statushouders te huisvesten waargemaakt en is de in de voorgaande jaren opgelopen achterstand met 77 ingelopen.
- De verhuisregeling Van Groot Naar Beter, waarbij ouderen gestimuleerd worden om een grote woning te verruilen voor een kleinere en meer geschikte, is succesvol geweest. In 2018 hebben 64 ouderen gebruikgemaakt van deze regeling en dat is een stijging van bijna 50% ten opzichte van 2017.
- Op het gebied van woninggebruik zijn mooie resultaten behaald. In 2018 zijn 502 beëindigingen onrechtmatig woninggebruik gerealiseerd. In 2018 is het besluit genomen het maximale aantal dagen vakantieverhuur terug te brengen van 60 naar 30 dagen. Deze maatregel is per 1 januari 2019 ingegaan.

3.9.4 Grond en ontwikkeling

Gebieden ontwikkelen en grond uitgeven voor de ontwikkeling van woningen en ander vastgoed.

- In 2018 is gestart met de bouw van 8.639 woningen, waarvan 3.116 sociale huurwoningen (waarvan 1.801 door woningcorporaties) en 1.152 middeldure huurwoningen. Daarnaast is circa 100.000 m² leegstaande kantoorruimte getransformeerd tot woonruimte. Voor niet-woningbouwfuncties (kantoren, winkels, bedrijfsruimte etc.) is in 2018 grond uitgegeven voor de realisatie van 183.000 m² bruto vloeroppervlak.
- Met de uitgifte in erfpacht van bouwrijpe gronden realiseren we opbrengsten in de gemeentelijke grondexploitaties. In 2018 bedroeg de grondwaarde van de nieuwe gronduitgiften voor bouwlocaties maar liefst € 479 miljoen. Dit is circa € 20 miljoen meer dan in 2017. We investeren daarnaast in het geschikt maken van de grond voor bebouwing (waaronder nieuw land maken in het IJ), infrastructuur en het inrichten van de openbare ruimte. De opbrengsten en kosten van de gebiedsontwikkeling worden verrekend met de grondexploitaties op de balans en hebben geen effect op het jaarrekeningresultaat.

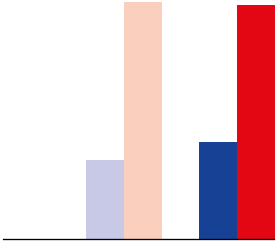

3.9.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	23,9	29,3
Lasten	71,6	70,6

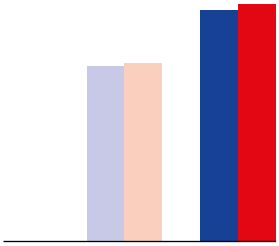

3.9.4	Begroting	Jaarverslag
Baten	804,3	1.062,7
Lasten	819,3	1.092,1

Portefeuillehouders: wethouders Meliani, Van Doorninck, Ivens en Kock

3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

Financiële realisatie Stedelijke ontwikkeling en wonen

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	926,0	651,6	715,7	1.066,2	350,5
Lasten	800,2	808,8	713,6	870,9	157,3
Saldo van baten en lasten	**125,8**	**-157,2**	**2,1**	**195,3**	**193,2**
Onttrekking reserves	150,4	318,0	184,7	175,1	-9,6
Toevoeging reserves	249,9	194,6	219,1	401,6	182,5
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-99,5**	**123,5**	**-34,4**	**226,5**	**-192,2**
Totaal programma 9	**26,2**	**-33,7**	**-32,3**	**31,2**	**1,0**

Het programma Stedelijke ontwikkeling en wonen heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 1,0 miljoen. Dit resultaat is een gevolg van hogere baten van € 350,5 miljoen en hogere lasten van € 157,3 miljoen. Daarnaast is er voor € 9,6 miljoen minder onttrokken aan de reserve en voor € 182,5 meer aan de reserve gedoteerd.

Baten

De totale baten van € 1.066,2 miljoen zijn € 350,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door hogere baten op de grondexploitaties van totaal van € 227,5 miljoen en een vrijval uit de voorziening plantekorten van € 112,0 miljoen.

Lasten

De totale lasten van € 870,9 miljoen zijn € 157,3 miljoen hoger dan begroot. Dit is vooral toe te schrijven aan hogere lasten op de grondexploitaties van totaal € 79,2 miljoen en € 127,7 miljoen door verrekening met de onderhanden werk positie. Daar tegenover staat onder meer een lagere last van € 27,4 miljoen voor verschillende activiteiten van het actieplan woningbouw.

Reserves

In totaal is € 175,1 miljoen onttrokken aan de reserves en € 401,6 miljoen gedoteerd.
Dit is € 9,6 miljoen minder onttrokken en € 182,5 meer gedoteerd dan begroot. In de programmaonderdelen lichten we de afwijkingen verder toe.

Portefeuillehouder: wethouder Meliani

3.9.1 Gemeentelijk vastgoed

Beheren, (ver)huren, (ver)kopen en ontwikkelen van vastgoed door de gemeente Amsterdam.

Belangrijke ontwikkelingen

Het nieuwe coalitieakkoord heeft geleid tot een nieuw perspectief op het gemeentelijk vastgoed. We verkopen gemeentelijk vastgoed niet meer grootschalig en we sturen meer op maatschappelijk rendement en duurzaamheid van onze panden. Het gemeentelijk vastgoed is van de stad en van de Amsterdammers en moet ruimhartig worden ingezet om ruimte te bieden aan initiatieven, participatie, ontmoetingen, talentontwikkeling en co-creatie.

Op het gebied van duurzaamheid heeft het gemeentelijk vastgoed als voortrekker bijgedragen aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen. Een opvallende kwaliteitsverbetering op het gebied van duurzaamheid is de restauratie en renovatie van het voormalige kantoorgebouw van de Koninklijke Hollandse Lloyd aan de Oostelijke Handelskade 12. Hier is naast een duurzame renovatie van de gevel een Polderdak gemaakt, geschikt voor waterberging, biodiversiteit aan planten en het plaatsen van zonnepanelen. Het nieuwe opleidingscentrum van de gemeente aan de Prins Hendrikkade 142 is aardgasvrij gemaakt. Met behulp van zonnepanelen gebruikt het elektrisch verwarmingssysteem de temperatuurverschillen tussen buiten en binnen om de ruimte te verwarmen of te koelen. Ten slotte zijn er na zorgvuldige afweging 29 panden verkocht met een netto verkoopopbrengst van € 17,4 miljoen.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: **A** **B**

Gemeentelijk vastgoed ondersteunt het behalen van (gebiedsgerichte) beleidsdoelen van de gemeente.
Gemeentelijk Vastgoed draagt bij aan de beleidsdoelen van de gemeente, maar verliest daarbij haar eigen bestuursopdracht om vastgoed te verkopen, niet uit het oog. Passend huisvesten van maatschappelijke activiteiten. Passend huisvesten van gemeentelijke organisatie (eigen huisvesting). Commercieel vastgoed afstoten.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Percentage vastgoed dat beleidsdoelen ondersteunt.	n.v.t.	72%	73%	73%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Het gemeentelijk vastgoed wordt zoveel mogelijk ingezet voor het huisvesten van maatschappelijke organisaties. Toch is er nog een aantal panden dat niet beleidsmatig wordt verhuurd. Denk hierbij aan woningen, winkels en bedrijfsruimte. In het nieuwe coalitieakkoord staat dat het afstoten van dit soort vastgoed opnieuw moet worden beoordeeld om te bezien of deze wellicht op termijn voor maatschappelijk gebruik kunnen worden ingezet. De 29 panden die in 2018 zijn verkocht, leiden ertoe dat het percentage van het vastgoed dat beleidsdoelen ondersteunt is gestegen naar 73%.

Doel 2 — Activiteiten: **C** **D** **E**

De huurbaten van gemeentelijk vastgoed zijn minimaal kostprijsdekkend.
De baten en lasten van het maatschappelijk vastgoed worden transparant gemaakt. Dit gebeurt onder andere door ervoor te zorgen dat vanuit de vastgoedexploitatie geen verborgen subsidiëring plaatsvindt voor maatschappelijke activiteiten.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Percentage verhuurbare eenheden dat minimaal kostprijsdekkend wordt geëxploiteerd.	n.v.t.	71%	72%	77%
2.2	Percentage leegstand verhuurbare eenheden van gemeentelijk vastgoed, maximaal.	5% (2014)	2,3%	5%	4,5%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Het afgelopen jaar hebben we verschillende systematieken voor het bepalen van een kostprijsdekkende huur onderzocht. In 2019 zal de raad een voorstel ontvangen met een gekozen systematiek. Na instemming van de raad worden de huurders geïnformeerd. De daadwerkelijke invoering kan naar verwachting plaatsvinden vanaf 2020.
Op dit moment en bij de huidige systematiek heeft 77% van de verhuringen een minimaal kostprijsdekkende huur.

Doel 3

Activiteiten C

Gemeentelijk vastgoed voldoet aan duurzaamheids- en kwaliteitseisen van het Rijk.
Maatregelen voor duurzaamheid sluiten aan bij de gemeentelijke Agenda Duurzaamheid, Agenda Groen en Routekaart CO_2-Neutraal die invulling geven aan het Rijksbeleid.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Percentage gebouwen dat voldoet aan NEN 2767 onderhoudsniveau 3 (sober en doelmatig).	n.v.t.	97%	95%	95%
3.2	Percentage gebouwen in het bezit van een energielabel.	n.v.t.	95%	75%	95%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De gemeente streeft een klimaatneutrale vastgoedportefeuille na. In 2018 is daarom onderzoek gedaan naar geschikte daken voor extra zonnepanelen. Uit dat onderzoek is gebleken dat nog tussen 4 en 5 MWp aan elektriciteit met zonnepanelen kan worden opgewekt. In 2018 zijn we gestart met een aanbesteding voor het beleggen van 32 gemeentelijke daken met zonnepanelen. Daarmee wordt het resterende potentieel grotendeels benut. Naast zonnepanelen zijn er ook groene daken en/of waterbergingen gemaakt. In 2018 is in totaal 2.466 m² groen dak gemaakt, waarvan 600 m² extra waterbergend dak. Met geld uit het Duurzaamheidsfonds zijn verder 14 daken geïsoleerd, 27 panden van dubbelglas voorzien en zijn bij 15 panden de installaties verbeterd. De gemeente weet van 95% van haar panden welk energielabel het heeft.

Doel 4

Activiteiten A B

Verkoop van vastgoed voor het aflossen van de stadsschuld en om vastgoedtekorten te dekken (Voorjaarsnota 2016).
We stoten alleen vastgoed af dat het oorspronkelijke beleidsdoel niet meer dient en niet geclaimd wordt vanuit een ander beleidsdoel. Verkoop vindt plaats conform vastgestelde procedures en stelregel TOM: transparant, openbaar en marktconform.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
4.1	Aantal verkochte panden aan de hand van de vastgestelde lijst van te verkopen panden.	n.v.t.	46	32	29
4.2	Netto verkoopwaarde in € miljoen van verkochte panden.	n.v.t.	28,8 miljoen	34,6 miljoen	17,5 miljoen

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

De afgelopen jaren is het beleid geweest om vastgoed dat geen beleidsdoel dient, af te stoten. De opbrengst van deze verkoop werd allereerst ingezet om een knelpunt in de begroting op te lossen (‘vastgoedknoop’) en met het restant leverden we een bijdrage aan het verkleinen van de schuld van de gemeente Amsterdam. In 2018 hadden we € 17,5 miljoen aan netto-verkoopopbrengsten.

Activiteit A — Doelen 1, 4

Afstoten vastgoed zonder beleidsdoel.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal panden zonder beleidsdoel einde jaar.	n.v.t.	309	168	280

Activiteit B — Doelen 1, 4

Jaarlijks het gemeentelijk vastgoed toetsen aan de beleidsdoelen en daaruit volgend de verkoopstrategie bepalen (halfjaarlijkse rapportage aan de raad over het huisvesten van de verschillende beleidsdoelen).

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Aantal malen per jaar de vastgoedscan uitgevoerd.	n.v.t.	1	1	0

Activiteit C — Doelen 2, 3

Per object een meerjarenonderhoudsplan opstellen/actualiseren, inclusief duurzaamheidsmaatregelen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Percentage gebouwen waarvoor een meerjarenonderhoudsplan is opgesteld (excl. slooppanden e.d.).	n.v.t.	100%	100%	100%

Activiteit D — Doelen 2

Jaarlijks in kaart brengen van de kostprijsdekkende huur per (gebiedsgericht) beleidsdoel en deze afzetten tegen de werkelijk betaalde huren.*

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Percentage contracten op minimaal kostprijsdekkend niveau gebracht.	n.v.t.	71%	80%	77%
D.2	Aantal malen per jaar toets uitgevoerd.	n.v.t.	1	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit E — Doelen 2

Zodra het contractueel mogelijk is de huurprijs herzien naar een minimaal kostprijsdekkende huur.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Percentage huurcontracten dat tijdig is herzien.	n.v.t.	100%	100%	100%

Verbonden partij(en)

N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais

N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais draagt bij aan het beheer en behoud van de cultuurpanden De Kleine Komedie en theater Bellevue. In 2018 zijn voorbereidingen getroffen voor de eerder besloten verzelfstandiging.

Exploitatiemaatschappij Carré B.V.

Carré draagt bij aan het behoud van cultureel erfgoed op een prominente plek in de stad. Carré is een rijksmonument, waarbij de theaterfunctie onlosmakelijk is verbonden met het karakteristieke pand. Carré biedt cultureel aanbod voor een breed publiek met een gevarieerde programmering.

* Invoering kostprijsdekkende huur start na 2017.

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V.

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V. is eigenaar van de verpachte agrarische grond in de Volgermeer.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.1	**Baten** 82,5	**Lasten** 52,8

Vastgoed

Baten 82,5
Lasten 52,8

We hebben afgelopen jaar ingezet op het verder professionaliseren van het leegstandsbeheer die zoveel mogelijk gecombineerd wordt met sociaal-maatschappelijke initiatieven. Daarnaast verbeteren we de fysieke toegankelijkheid en werken we aan inclusiviteit van de gemeentelijke gebouwen. Dit zodat alle Amsterdammers en werknemers van de gemeente toegang hebben tot publieke voorzieningen en gemeentelijke huisvesting. Tot slot werken we aan het verbeteren van de veiligheid van de gemeentelijke gebouwen op het gebied van asbest en brandveiligheid.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	97,8	94,1	72,2	74,7	2,5
Lasten	49,9	43,1	39,9	52,8	12,8
Saldo van baten en lasten	**47,9**	**51,0**	**32,3**	**21,9**	**-10,4**
Onttrekking reserves	2,0	1,6	6,7	7,8	1,1
Toevoeging reserves	0,4	0,3	0,2	-	-0,2
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**1,6**	**1,3**	**6,5**	**7,8**	**1,3**
Totaal programmaonderdeel 9.1	**49,6**	**52,3**	**38,8**	**29,7**	**-9,1**

Het programmaonderdeel Gemeentelijk vastgoed heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 9,1 miljoen. Dit komt vooral door hogere lasten van € 12,8 miljoen, hogere baten van € 2,5 miljoen en een incidentele vrijval uit de reserve van € 1,3 miljoen.

Baten

De totale baten bedragen € 74,7 miljoen en zijn daarmee € 2,5 miljoen hoger dan begroot.
Dit komt vooral door:

- Hogere baten van € 2,4 miljoen door actief huurbeleid te voeren en ervoor te zorgen dat leegstand beperkt wordt tot een minimum. Door gewijzigd beleid is een aantal panden verhuurd in plaats van verkocht. De opbrengsten hiervan waren vanwege de voorgenomen verkoop niet begroot. Verder is de verhuur gestart van een aantal terreinen waarvan de opbrengsten nog niet waren begroot;
- Hogere baten van € 0,3 hoger dan begroot. Dit komt doordat we in 2017 inkomsten vooruit hebben ontvangen, die de compensatie dekken die we verstrekt hebben aan woonbootbewoners Diemerzeedijk van wie de woonboten verplaatst zijn.

Lasten

De totale lasten bedragen € 52,8 miljoen en zijn daarmee € 12,8 miljoen hoger dan begroot.
Dit verschil is als volgt opgebouwd:

- Hogere zakelijke lasten van € 7,0 miljoen voor de afrekening van onroerende zaak belasting

en lasten van Waternet over 2018 en eerdere jaren, doordat eind 2018 inzicht is gekomen in de totale zakelijke lasten die gemeentebreed betaald moeten worden. Deze waren maar voor een deel begroot;
- Hogere lasten van € 2,5 miljoen door een dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren die niet is begroot. Niet alle huurders voldoen tijdig hun huur waardoor deze vorderingen worden overgedragen aan het incassobureau. Op basis van de ouderdom van openstaande facturen is de voorziening opgehoogd;
- De afboeking van de boekwaarde van de verkochte panden is aan de lastenzijde verwerkt. In de begroting waren deze lasten in mindering gebracht op in de verkoopbaten. Hierdoor zijn zowel de kosten als baten € 1,7 miljoen hoger dan begroot. Per saldo heeft dit geen gevolgen voor het resultaat;
- Hogere onderhoudslasten dan begroot van € 1,3 miljoen door het uitvoeren van zogenaamd mutatie onderhoud. Dit is onderhoud en aanpassingen aan het pand dat bij wisseling van de huurder wordt uitgevoerd. Hiermee was in de begroting onvoldoende rekening gehouden;
- Er zijn hogere lasten van € 0,3 miljoen door een compensatie-uitkering woonboten voor het verplaatsen van de woonboten aan de Diemerzeedijk. Hier staan baten tegenover waardoor deze uitkering saldoneutraal is.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 9.1 Gemeentelijk vastgoed	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Vastgoedreserve	5,0	-	5,0	-	5,0	-
Financiering Gemeentelijk Vastgoed	47,3	0,2	1,7	-	2,8	44,5

In totaal is een bedrag van € 7,8 miljoen aan de reserves onttrokken. Dit is € 1,1 miljoen hoger dan begroot. De begrote dotatie van € 0,2 miljoen heeft niet plaatsgevonden. Het verschil komt doordat een gedeelte van de kapitaallastenreserve kon vrijvallen ten gunste van het resultaat.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 9.1 Gemeentelijk vastgoed	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed	23,4	15,8	16,5	24,1	8,7	38,9

De toevoeging aan de voorziening groot onderhoud is € 8,3 miljoen hoger dan begroot. Dit voornamelijk door overheveling van de voorziening groot onderhoud van de GGD (van € 4,8 miljoen) aan gemeentelijk vastgoed. De voorziening groot onderhoud is gebaseerd op de aanwezige Meerjarige onderhoudsplannen. Deze onderhoudsplannen worden regelmatig geactualiseerd.
De gerealiseerde uitgaven blijven achter bij de begroting. De reden hiervoor is dat de grote (onderhouds)projecten een langere doorlooptijd hebben.

Beleidskaders

- De stedelijke vastgoedstrategie, met als belangrijkste uitgangspunt dat de gemeente in principe alleen vastgoed in bezit heeft om gemeentelijke beleidsdoelen te ondersteunen en niet voor commerciële doeleinden. De uitgangspunten van de stedelijke vastgoedstrategie zijn:
  - Alle bezit is tijdelijk;
  - De vraag is leidend, niet het aanbod;
  - Vastgoed wordt minimaal kostendekkend verhuurd;

- Leegstand wordt beperkt tot maximaal 5%;
- Panden in eigendom van de gemeente voldoen aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen en kwaliteitseisen.

- Uitwerking vastgoedstrategie: spelregels vastgoed. Hierin staat een set strategische uitgangspunten en spelregels voor de samenwerking tussen gemeentelijke organisaties en stadsdelen, zodat ieder die wat wil met het gemeentelijk vastgoed, volgens dezelfde principes werkt.;
- Uitwerking vastgoedstrategie: omgang met leegstand. Deze notitie beschrijft de randvoorwaarden en mogelijkheden van tijdelijke verhuur en buurtinitiatieven. De uitgangspunten voor leegstand zijn:
  - We beperken de feitelijke leegstand tot maximaal 5%;
  - Als de verwachting is dat een gebouw maximaal één jaar leeg staat, wordt het direct gevuld met leegstandsbeheer;
  - Bij tijdelijke verhuur gaan we uit van kostprijsdekkende huur, waarbij maatschappelijke initiatieven voorrang hebben;
  - Als er geen beleidsmatige huurders of gebruikers zijn, worden leegstaande ruimtes voorlopig verhuurd aan commerciële partijen.
- Uitwerking vastgoedstrategie: verkoop gemeentelijk vastgoed. Dit behandelt de uitgangspunten voor verkoop (door uitgifte in erfpacht) van gemeentelijk vastgoed. Het uitgangspunt is dat al het vastgoed transparant, openbaar en marktconform wordt aangeboden;
- Brief waarin de raad wordt geïnformeerd over de vierde uitwerking van de stedelijke vastgoedstrategie: de erfstukken. Dit zijn panden die geen beleidsdoel dienen maar die niet worden afgestoten om drie redenen:
  - Het mag niet: verkoop is uitgesloten in regelgeving of overeenkomsten;
  - Het lukt niet: er is geen interesse van de markt vanwege de lastige exploitatie;
  - Het is niet wenselijk: er zijn beleidsmatige of praktische bezwaren tegen verkoop.
- Wet markt en overheid. Om concurrentievervalsing te voorkomen, moeten overheden zich aan gedragsregels houden. Deze staan in de Wet markt en overheid, die onderdeel is van de Mededingingswet;
- Staatssteunregels als uitvloeisel van artikel 107 lid 1 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU), die bepalen dat de gemeente altijd een marktconforme huur moet rekenen aan commerciële instellingen;
- Nota Activeren, Waarderen en Afschrijven. Deze nota bevat het beleid van de gemeente Amsterdam voor activeren, waarderen en afschrijven van vastgoed.

Risico's en maatregelen

Actueel risico	**Maatregelen**
1. Fraude en integriteit: er kan te veel geld worden uitgegeven bij onderhoud of te weinig inkomsten worden gerealiseerd bij verhuringen.	De administratieve organisatie AO en de managementinformatie zijn geactualiseerd en sterk verbeterd en er zijn aanvullende maatregelen genomen zoals het anti-fraudeoffensief.
Opgetreden risico's	**Maatregelen**
1. Indien voor verkoop gelabelde panden worden verkocht onder beperkende voorwaarden, of uit de verkoop worden gehaald voor andere beleidsdoelen, kan de taakstellende opbrengst niet worden gehaald (doelen 1 en 4).	In die gevallen zal compensatie moeten plaatsvinden vanuit de betreffende beleidsportefeuille.
2. De invoering van de kostprijsdekkende huur (doel 2) wordt vertraagd door juridische beperkingen in de huurcontracten, of door ongewenste indirecte beleidseffecten.	We onderzoeken deze aspecten nader en brengen mogelijke maatregelen in kaart, waarna bestuurlijke besluitvorming kan plaatsvinden.
Vervallen risico	**Maatregelen**
1. Het ambitieniveau voor duurzaamheid (doel 3) kan niet worden gehaald omdat er onvoldoende middelen zijn voor de benodigde investeringen.	De mogelijkheden en de daarvoor benodigde investeringen worden nader onderzocht en uitgewerkt. Daarbij kijken we ook naar alternatieve financieringsconstructies, bijvoorbeeld bij het Rijk of bij huurders.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Van Doorninck

3.9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Ruimtelijke visievorming en planontwikkeling, ruimtelijke kaderstelling, ruimtegebruik en bouwplantoetsing.

Belangrijke ontwikkelingen

Het gaat goed met de stad. De economische groei van Amsterdam is hoger dan die van Nederland en de metropoolregio. Het aantal banen groeit de laatste jaren met gemiddeld 3 procent. In 2018 kreeg Amsterdam er weer circa 10.000 inwoners bij, zodat de teller op 1 januari 2019 op 863.000 inwoners stond. Ook het aantal bezoekers van de stad blijft stijgen, net als het aantal forensen dat buiten de stad woont en hier werkt.
Die groei heeft ook een keerzijde. En dat houdt de Amsterdammers bezig. Dat blijkt uit de grote publieke aandacht voor de krapte op de woningmarkt, tweedeling tussen sociale groepen, de huizenprijzen, de drukte in de binnenstad, het vastlopen van het verkeer en de leefkwaliteit van de woonomgeving.
De kunst is de stad zo verder te ontwikkelen dat de succesfactoren worden versterkt terwijl de negatieve effecten worden geminimaliseerd. Daarvoor is planning en visievorming op de middellange en lange termijn nodig. Plus goede en innovatieve stedenbouwkundige plannen, zorg voor de leefkwaliteit en voortdurende inzet op de energietransitie en de omvorming naar een circulaire economie.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B C D E

Goede ruimtelijke condities voor het accommoderen van demografische en economische groei.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Ruimte voor de stad: gebiedsstudie gereed.	3	7	-	4
1.2	Ruimte voor de stad: strategiebesluiten voorbereid t.b.v. besluitvorming B en W.	5	4	-	4*
1.4	Percentage demografische druk.(beleidsindicator BBV nr. 37)	46,6 (2017)	46,6	-	46,7%

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2018 zijn vier gebiedsuitwerkingen afgerond. Met de vaststelling van 4 principebesluiten zijn er 4.450 woningen aan de planvoorraad toegevoegd. Er zijn bovendien 3 principebesluiten opgestart, die in 2019 tot bestuurlijke besluitvorming zouden moeten komen.

* Voor indicator 1.2 was bij de begroting geen streefwaarde opgenomen omdat er nog geen budget beschikbaar was. In de loop van 2018 is budget beschikbaar gesteld vanuit de reserve Actieplan Bouwstimulering.

Doel 2 Activiteiten A B C D E

Goede ruimtelijke condities voor nieuwe woon-, werk- en leefmilieus.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Harmonisatie bestemmingsplannen + motie 1077 "leesbaarheid" Eenduidige flap format stad + 7 stadsdelen in gebruik.	1	-	-	-
2.2	Harmonisatie bestemmingsplannen: 1 besluitvormingsproces voor stadsdeel-bestemmingsplannen.	1	-	-	-
2.3	Harmonisatie bestemmingsplannen + motie 1077 "leesbaarheid" Evaluatiemoment "helder formuleren".	1	-	-	-
2.4	Bewegende stad: Ontwerp gezond ingerichte wijk (Centrumeiland IJburg).	1	-	10	10

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Al in 2016 is het voorstel voor versnelling van het proces van bestemmingsplannen in de raadscommissie behandeld. Mede op basis van extern juridisch advies is besloten om het proces niet te wijzigen. De conclusie was toen ook dat het proces naar tevredenheid loopt. Daarmee is een deel van doel 2 in 2016 gerealiseerd.

Als onderdeel van het programma de Bewegende Stad is de interactieve Beweegatlas gelanceerd en hebben we beweegvriendelijke adviezen gegeven bij 16 plannen voor herinrichting van de openbare ruimte en bij 25 stedenbouwkundige plannen. Via het SAP (Stedelijk Adviesteam Plaberum) toetst Bewegende stad projecten op de speelnorm (vastgesteld januari 2018). We hebben een roadshow over de inspiratieboeken en de interactieve beweegatlas gehouden langs alle collega's van Ruimte & Duurzaamheid en relevante teams van andere directies.
Omdat Bewegende Stad uitgaat van ontwerpen mét Amsterdammers, is in 2018 een beweegcafé georganiseerd met bewoners en belanghebbenden en is een speelatlas gemaakt met kinderen in Venserpolder. Dit heeft geleid tot concrete ontwerpinput voor de projecttrekkers in de gebieden die onderwerp van gesprek waren. In 2018 is met de wethouder en betrokken directies afgesproken dat Bewegende Stad zich verbreedt en verder gaat onder de naam Gezonde stad.

Doel 3 Activiteiten A B C D E

Samenwerking met de regio vergroten.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Metropoolregio Amsterdam (MRA): Ruimtelijke en economische agenda MRA voor middellange termijn vastgesteld in het Platform Ruimtelijke Ordening.	1	-	-	-

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

De MRA-agenda is al in 2016 vastgesteld. In 2017 hebben we verschillende acties van de MRA-agenda uitgevoerd op het gebied van stedelijke ontwikkelingen in de regio, woningbouw, bereikbaarheid, detailhandelsbeleid, kantorenstrategie, waterbestendigheid. Verder heeft de gemeente naar aanleiding van het Luchthavenindelingsbesluit (LIB) afspraken gemaakt met de Staatssecretaris over de milieucontouren tot 2020 rond de luchthaven met meer ruimte voor woningbouw binnen de geluidscontouren van Schiphol. Samen met de provincie Noord-Holland hebben we de verkenning IJmeer-Markermeer afgerond en procesafspraken gemaakt met het hoogheemraadschap (HHNK) rond versterking van de Markermeerdijk.

Activiteit A Doelen 1 2 3

Planologisch-stedenbouwkundige verkenningen uitvoeren naar strategische locaties voor nieuwe woon- en werkmilieus.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal behandelde aanvragen stadsloods.	338 (2013)	335	400	344

Activiteit B Doelen 1 2 3

Activeren grote en kleine ontwikkelaars en investeerders zodat zij op strategische locaties nieuwe woon- en werkmilieus creëren.

Activiteit C Doelen 1 2 3

De gemeente voert zelf de transformatieopgave uit in stedelijke milieus Haven-stad en andere potentiële locaties als het Marineterrein.

Activiteit D Doelen 1 2 3

Woningbouwproductie en gebiedstransformatie gezamenlijk oppakken met de regio.

Activiteit E Doelen 1 2 3

Grote en kleine partijen faciliteren en adviseren in locatiekeuze via de Stadsloods.

Verbonden partij(en)

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving werken we op het gebied van bouw, milieu en bodem samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG). Amsterdam participeert in de gemeenschappelijke regeling die eigenaar is van deze dienst. De ODNZKG werkt in mandaat van het college van B en W en de bestuurscommissies van de stadsdelen. De samenwerking gebeurt op basis van een jaarlijks te actualiseren uitvoeringsovereenkomst waarin afspraken staan over te leveren producten en diensten.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.2 **Baten** 66,8 **Lasten** 57,1

Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed (Activiteit C, D en E)

Baten 0,3
Lasten 1,3

De Commissie Ruimtelijke Kwaliteit adviseert het bestuur over de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. In 2018 verstrekte de commissie circa 10.000 adviezen over een aanvraag omgevingsvergunning, tegenover 8.000 in 2016 en 9.500 in 2017. Naast het reguliere advieswerk adviseerde de Integrale Commissie 23 maal over de kwaliteit van stedenbouwkundige plannen en bouwinitiatieven met een grote invloed op de leefomgeving. Onderwerpen die aan bod kwamen zijn onder meer Zuidasdok en de gebiedsontwikkeling Verdi, de herbestemming van de gevangenis

Havenstraat tot British School, stedenbouwkundig plan IJburg – Strandeiland, schetsontwerp Bajeskwartier, bebouwing noordflank Nelson Mandelapark en stedenbouwkundig programma van eisen Hamerkwartier in Noord.
De commissie constateert dat op dit moment op alle schaalniveaus en in alle delen van de stad projecten in voorbereiding zijn. De uitdaging ligt daarbij in de kwaliteitsbewaking, vooral in die gebieden waar de gemeente geen grondposities heeft en de ontwikkeling vooral marktgestuurd is.

Stedenbouwkundige plannen (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten 2,9
Lasten -5,0

In 2018 is gewerkt aan talloze stedenbouwkundige plannen. Het accent is steeds meer te komen liggen op transformatie van bestaand stedelijk gebied. Daarnaast werken we ook aan nieuwe (uitleg-)gebieden zoals Sluisbuurt en Strandeiland (IJburg 2), twee aansprekende voorbeelden. Het zijn ruimtelijke projecten waarbij flinke aantallen woningen aan de stad zullen worden toegevoegd, in aantrekkelijke stedelijke milieus met een goede openbare ruimte.
Ook in 2018 stond de Sluisbuurt volop in de publieke en professionele belangstelling, met een tentoonstelling in de Zuiderkerk en tijdens de bouwperiode openbare workshops over groen en ecologie, technologie en mobiliteit, werken, duurzaamheid, wonen en tijdelijke invulling.
Op 28 november werd het Bestemmingsplan Sluisbuurt door de gemeenteraad vastgesteld. Dit was het startsein voor de voorbereidingen van de bouw.
Op 30 augustus startte het landmaken voor Strandeiland. Het college gaf het concept stedenbouwkundig plan in november vrij voor inspraak. Strandeiland gaat met 8.000 woningen tot de grootste stadswijken van Amsterdam behoren. Naar verwachting zullen de eerste woningen in 2022 worden opgeleverd. Er komt 120.000 vierkante meter aan commerciële en maatschappelijke ruimte, een circa 750 meter lang stadsstrand en bijna 6 hectare aan groen. Verder is het streven om Strandeiland emissievrij en energieleverend te ontwikkelen. Naar verwachting zal het stedenbouwkundig plan medio 2019 definitief worden vastgesteld.

Structuurvisie en stedelijke beleidskaders (Activiteit A, B, C, D en E)

Baten 0,4
Lasten 12,5

Ruimte voor de Stad

In 2018 werd, net als in voorgaande jaren, een historisch hoge woningbouwproductie gehaald en zijn er 8.639 woningen in aanbouw genomen. Als we hiermee willen doorgaan dan is uitbreiding van de gemeentelijke planvoorraad nodig. Met Ruimte voor de Stad is in 2018 onder andere gewerkt aan vier principebesluiten die perspectief bieden op 4.450 woningen. Daarnaast is als voorbereiding op toekomstige gebiedsontwikkelingen gewerkt aan vier gebiedsuitwerkingen en dertien themastudies.

Omgevingswet en omgevingsplan

De Omgevingswet eist dat er één omgevingsplan voor heel Amsterdam komt, waarin alle ruim 400 bestemmingsplannen en een groot aantal gemeentelijke verordeningen worden gebundeld. Bovendien komen er in dit omgevingsplan regels over allerlei onderwerpen die nu nog door rijksregels worden gereguleerd, vooral op het gebied van bouwen en milieu. Naar verwachting treedt de Omgevingswet per 1 januari 2021 in werking. De uitwerking van de omgevingswet gebeurt in vier Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's). Deze uitvoeringsregelingen bepalen in belangrijke mate de speelruimte die Amsterdam straks heeft als het gaat om regelstelling binnen het fysieke domein. We denken hierover actief mee met het ministerie, bijvoorbeeld hoe te voorkomen dat er in de overgangsfase van oude naar nieuwe situatie onduidelijkheden ontstaan en om ervoor te zorgen dat we ruimte krijgen voor maatwerk op lokale schaal wat betreft externe veiligheid (risico's voor mens en milieu bij gebruik, opslag en vervoer van gevaarlijke stoffen).
Daarnaast heeft de gemeenteraad in februari 2018 besloten om de Verordening op het lokaal bestuur te wijzigen om zo de doorlooptijden van de vaststellingsprocedure van (lokale) bestemmingsplannen te verkorten. Daarmee is bereikt dat er in Amsterdam één uniforme procedure voor de vaststelling van alle bestemmingsplannen geldt. In 2018 heeft de raad 49 bestemmingsplannen vastgesteld. Ook hebben we het afgelopen jaar onderzoek gedaan naar een vorm voor het omgevingsplan die het beste bij Amsterdam past.

Omgevingsvisie
In het voorjaar 2018 stelde het college van B en W het Spoorboekje Omgevingsvisie vast. Hierin wordt een traject uitgestippeld dat leidt tot het vaststellen van de nieuwe omgevingsvisie in 2021, een benodigd onderdeel voor de zojuist genoemde Omgevingswet. De omgevingsvisie vervangt dan de huidige structuurvisie, die in 2011 is vastgesteld als juridisch-planologisch kader voor de ontwikkeling van de stad, maar die inmiddels op onderdelen door de tijd is ingehaald. Het nieuwe college heeft in zijn uitvoeringsagenda opgenomen dat in het eerste kwartaal van 2019 de startnotitie wordt vastgesteld. In 2018 hebben voorbereidende werkzaamheden hiervoor plaatsgevonden en startte de wethouder Ruimtelijke Ordening met stadsgesprekken.

Sprong over het IJ
De prognose is dat in 2030 twee keer zoveel mensen het IJ oversteken als nu. Het programma Sprong over het IJ omvat maatregelen voor een snelle, gemakkelijke en veilige oversteek. Als onderdeel hiervan is gewerkt aan een fietsbrug over het IJ. Rijkswaterstaat, Havenbedrijf en Centraal Nautisch Beheer gaven echter aan dat deze brug nautisch niet veilig gebouwd zou kunnen worden. Na een intensief proces met onafhankelijke voorzitter is besloten om in gezamenlijke opdracht van Rijk en Gemeente een onafhankelijke adviescommissie in te stellen. Deze commissie krijgt als opdracht om de verschillende opgaven rond het IJ goed in beeld te krijgen en te adviseren over de beste IJ-oeververbinding voor langzaam verkeer.

Metropoolregio Amsterdam (MRA)
Nu de druk op de stad steeds groter wordt, is samenwerking met de regio van steeds groter belang. Die samenwerking gaat over alle grote onderwerpen binnen de ruimtelijke ordening zoals verstedelijking, landschapsontwikkeling, energietransitie, bereikbaarheid, impact van de luchtvaart tot inclusiviteit van stad en regio. Om hierover met de regio goed de discussie over te kunnen voeren en daar samen stappen in te zetten (bijvoorbeeld naar het Rijk), is het van belang om de eigen ambitie en belangen van Amsterdam scherp in beeld te hebben. Daarom hebben we in 2018 direct met de start van het nieuwe college gewerkt aan het bepalen van de positie van Amsterdam in de in bovengenoemde regionale vraagstukken.

Detailhandelbeleid
In 2018 is de invoering gestart van het Amsterdamse detailhandelsbeleid, dat 20 december 2017 door de Raad is vastgesteld. De kaders en richtlijnen worden gehanteerd bij planvorming voor nieuwe ontwikkel- of transformatiegebieden, ontwikkeling van winkelgebieden, bestemmingsplannen en toetsing van nieuwe initiatieven voor vestiging en uitbreiding van detailhandel. Om de kennis onder relevante gemeentelijke medewerkers te verspreiden, is een roadshow gestart langs stadsdelen en betrokken directies. De ‘retailloods’ is ingesteld om de diversiteit en aantrekkelijkheid van het winkelaanbod in Amsterdam te versterken, onder andere door te onderzoeken hoe internationale winkelformules hieraan kunnen bijdragen. Daarnaast assisteert de retailloods gewenste winkelformules bij vestiging in Amsterdam, zoekt oplossingen bij eventuele knelpunten en ondersteunt bij de aanpak van (hardnekkige) leegstand in winkelgebieden.

Werken: bedrijven en kantoren
Voor een levendige en toekomstbestendige stad zijn een juiste functiemenging in de beschikbare ruimte, en een duidelijke visie op werk van belang. Ondanks de crisis is de werkgelegenheid in Amsterdam de afgelopen tien jaar met gemiddeld 2% gestegen. Er is sprake van toenemende schaarste op de bedrijven- en kantorenmarkt, die vraagt om een nieuw kantorenplan en bedrijvenstrategie. Hier is in 2017 en 2018 aan gewerkt en deze worden nu afgerond. De visie Ruimte voor de Economie van Morgen (2017) gaat over het creëren van nieuwe stedelijke werkomgevingen en dient als advies voor de verschillende stedelijke projecten.

Stadsloods
In 2018 heeft de Stadsloods 344 nieuwe partijen geholpen die ruimte voor hun bedrijf of organisatie zochten. Van 56 partijen is bekend dat zij ruimte hebben gevonden. Daarmee is circa 30.000 m² leegstand gevuld en zijn 1.400 arbeidsplaatsen gemoeid. Daarnaast heeft de Stadsloods

geadviseerd over de invulling of herbestemming van panden, de wethouder ondersteund bij gesprekken met ondernemers, trends en signalen afgegeven over knelpunten en beleid.

WABO vergunningen en bouwtoezicht

Baten 63,1
Lasten 48,4

De Omgevingsdienst (OD NZKG) voert in mandaat de Vergunning-, Toezicht- en Handhavingstaken (VTH-taken) van Amsterdam uit. De OD NZKG voert werkzaamheden uit bij initiatieven voor nieuwe bedrijfsactiviteiten, diverse gebiedsontwikkelingen in Amsterdam en toenemende bouwactiviteiten.

De omgevingsdienst verricht de volgende werkzaamheden:

- Vergunningverlening van omgevingsvergunningen op het gebied van milieu en de bouw-, reclame-, inrit-, kap- en sloopvergunningen;
- Toezicht en handhaving op het gebied van milieu, ketentoezicht, bodemtoezicht en toezicht op infrastructurele werken;
- Taken in het kader van de Woning- en Huisvestingswet (woningonttrekking);
- Advies en expertise op het gebied van milieu, bodem en bouw, duurzaamheid, energie en consignatiedienst.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	66,9	45,1	59,3	65,5	6,2
Lasten	58,0	69,2	68,3	57,1	-11,2
Saldo van baten en lasten	**8,9**	**-24,0**	**-9,0**	**8,4**	**17,4**
Onttrekking reserves	1,4	0,6	2,2	1,3	-0,9
Toevoeging reserves	1,0	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**0,4**	**0,6**	**2,2**	**1,3**	**-0,9**
Totaal programmaonderdeel 9.2	**9,3**	**-23,5**	**-6,9**	**9,6**	**16,5**

Het programmaonderdeel Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 16,5 miljoen. Dit komt door lagere lasten van € 11,2 miljoen, hogere baten van € 6,2 miljoen en lagere van onttrekking van € 0,9 miljoen aan de reserve.

Baten

De totale baten zijn € 6,2 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Hogere baten van € 3,9 miljoen veroorzaakt door incidenteel meer aanvragen met hoge legesinkomsten dan geraamd in 2018. Dit komt door de marktafhankelijkheid van omgevingsvergunningen (WABO) en afwikkeling van dossiers over oude jaren. Hierin zat een aantal grote aanvragen met veel legesinkomsten;
- Hogere baten van € 1,6 miljoen voor stedenbouwkundige plannen. Dit komt door niet begrote en geplande bijdragen van buitengemeentelijke opdrachtgevers voor wie we stedenbouwkundig werk hebben gedaan;
- Hogere baten van € 0,3 miljoen door meerjarige exploitatieprojecten van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit waarvan het budget in eerdere jaren is ontvangen. Het budget is bestemd voor een nieuwe website voor Welstand, maar tot op heden is hierover nog geen overeenstemming met de stadsdelen bereikt;
- Hogere baten van € 0,2 miljoen door bestuurlijke boetes en dwangsommen van dit jaar en eerdere jaren;
- Hogere baten gezamenlijk € 0,2 miljoen door diverse afwijkingen, die hier niet verder worden toegelicht.

Lasten

De totale lasten zijn € 11,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 5,6 miljoen op de activiteit stedenbouwkundige plannen vanwege een hogere productie van medewerkers die ingezet worden bij binnengemeentelijke opdrachtgevers. Hierdoor is er een hogere dekking gerealiseerd die als negatieve last is verantwoord;
- Hogere lasten van € 1,6 miljoen voor uitvoering van opdrachten voor buitengemeentelijke opdrachtgevers. Deze lasten zijn gedekt met hogere baten;
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen voor de bouwtaken die de Omgevingsdienst uitvoert in opdracht van de gemeente Amsterdam en de uitvoering van het opdrachtgeverschap. De verwachte groei van vergunningaanvragen bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied is vooralsnog uitgebleven. De inzet is sterk vraag gestuurd, door ontwikkelingen in de markt. De inzet ten behoeve van de tunnels in Amsterdam is lager dan gepland, als gevolg van de vertraging in de aanvragen omgevingsvergunningen en meldingen. Daarnaast is vanwege capaciteitsgebrek een deel van de vergunningen op een aangepast niveau getoetst, waardoor de inzet lager was dan geraamd. Inmiddels is de capaciteit voor vergunningverlening bij de Omgevingsdienst grotendeels op peil;
- Lagere lasten van € 1,3 miljoen voor projecten in het kader Ruimte voor de Stad. Door beperkte capaciteit konden niet alle geplande projecten worden uitgevoerd. Dit budget werd gedekt uit de reserve Actieplan Bouwstimulering;
- Lagere kosten van € 0,9 miljoen voor de Passenger Terminal Amsterdam (PTA) doordat werkzaamheden zijn uitgesteld, onder meer door het besluit over de Coenhaven in het coalitieakkoord en aanpassing van de tarieven in lijn met het BBV. Aangezien het project doorloopt in 2019 wordt het restantbedrag overgeheveld naar volgend jaar. In samenwerking met de partners in het Noordzeekanaalgebied zoeken we naar een alternatieve locatie voor de PTA;
- Lagere kosten van € 0,8 miljoen voor Sprong over het IJ doordat werkzaamheden uitgesteld zijn, onder meer samenhangend met de discussie over de Javabrug, en aanpassing van de tarieven in lijn met het BBV. Ook dit project loopt door in 2019, onder andere in samenwerking met andere overheden. Hierbij worden mogelijkheden voor de verbinding bij het Java-eiland verder bestudeerd. Het restantbedrag wordt overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten voor de Implementatie Omgevingswet van € 0,8 miljoen. De bestedingen zijn lager dan op basis van de projectplanning was begroot. Een deel van de werkzaamheden is niet in 2018 uitgevoerd en loopt door in 2019;
- Lagere kosten van € 0,5 miljoen voor het digitaliseren van alle bouwdossiers. In 2017 is een meerjarig incidenteel budget beschikbaar gesteld. Uit de business case blijkt dat het niet bestede budget nodig is om de kosten te financieren die in het komende jaar gemaakt zullen worden om het bouwarchief digitaal beschikbaar te krijgen. Het restantbedrag wordt overgeheveld naar 2019;
- Lagere kosten van € 0,4 miljoen op inhuurkosten voor het verstrekken van bouwvergunningen. Halverwege 2018 was de verwachting in West dat enkele grote en complexe vergunningaanvragen zouden worden ingediend. Bij de najaarsnota zijn op basis van deze verwachting de lasten en baten verhoogd. Deze grote aanvragen zijn niet allemaal in 2018 ingediend, waardoor de extra inhuur niet nodig was en het budget van € 0,9 miljoen onbesteed is gebleven. In Zuid heeft de toename van het aantal aanvragen voor bouwvergunningen geleid tot extra inhuurkosten voor een bedrag van € 0,5 miljoen;
- De kosten van het vergunningenpakket zijn met € 0,3 miljoen lager uitgevallen. De oorzaak hiervan is dat de leverancier heeft aangegeven geen facturen meer te versturen;
- De gemeente voert enkele wettelijk verplichte toetsen uit op het gebied van bouwtechniek en welstand. De uitgaven hiervoor vallen € 0,3 miljoen lager uit dan begroot;
- Diverse kleine afwijkingen van totaal € 0,4 miljoen, deze lichten we hier niet verder toe.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Actieplan bouwstimulering, deel R&D	0,4	-	0,4	-	0,4	-

In 2018 is geld onttrokken om de uitgaven voor project Ruimte in de stad te dekken. Door die onttrekking bedraagt het saldo van de reserve Actieplan bouwstimulering nihil.

Beleidskaders

- Nationale wetgeving voor ruimtelijke ordening en bouwen, zoals de Wet op de Ruimtelijke Ordening die regelt op welke wijze ruimtelijke plannen van Rijk, Provincie en gemeenten tot stand komen en de Wet Administratieve Bepalingen Overgangsrecht (WABO) waarin kwaliteitseisen voor vergunningen, toezicht en handhaving zijn geregeld;
- De Structuurvisie 2040 Amsterdam economisch sterk en duurzaam, waarin het toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's is vastgelegd en een toekomstbeeld over hoe de fysieke ruimte kan worden ingevuld wordt gegeven;
- Koers 2025, de stadsbrede ontwikkelstrategie voor de middellange termijn waarmee we invulling geven aan de gemeentelijke woningbouwambitie;
- Ontwikkelingsbeeld Noordvleugel 2040, toekomstbeeld dat in 2007 met regiopartners gezamenlijk is vastgesteld als kader voor de structuurvisies binnen de Noordvleugel. MRA-agenda, de actie-agenda van de Metropoolregio Amsterdam voor de periode 2016-2020.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. Gebrek aan middelen. Er zijn in de voorjaarsnota geen middelen opgenomen om nieuwe plannen voor te bereiden waarmee op tijd de noodzakelijke randvoorwaarden tot stand komen voor stedelijke groei. Dit betekent dat de druk op bestaande voorzieningen en infrastructuur in de stad toeneemt en de kwaliteit en leefbaarheid van nieuw te ontwikkelen wijken in gevaar komt.	In de gaten houden van omvang en doorloopsnelheid van woningbouw in relatie tot daarvoor randvoorwaardelijke voorzieningen en infrastructuur. Op basis daarvan stevigere regie op stedelijke ruimteclaims en investeringen. In 2018 is incidenteel budget beschikbaar gesteld uit de reserve actieplan bouwstimulering.
2. De hoge en snelle woningbouwproductie geeft een risico voor de integrale kwaliteit van de stad, voor thema's als: bereikbaarheid, openbare ruimte, groen, maatschappelijke voorzieningen en energievoorziening en warmte.	We zoeken binnen de gemeentelijke middelen voor stedelijke ontwikkeling naar ruimte voor investeringen in groen, openbare ruimte en maatschappelijke voorzieningen.
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Bestemmingsplannen. Er mogen geen leges worden gevraagd voor bestemmingsplannen ouder dan tien jaar	In 2018 is de Wet afschaffing actualiseringsplicht bestemmingsplannen en beheersverordeningen aangenomen. De wet voorziet in de afschaffing van de verplichting om bestemmingsplannen en beheersverordeningen die elektronisch raadpleegbaar zijn binnen een periode van 10 jaar steeds opnieuw vast te stellen.
Opgetreden risico's	**Maatregelen**
1. Krappe arbeidsmarkt voor medewerkers Constructief Advies en Bouwtoezicht & Handhaving. De Omgevingsdienst NZKG heeft moeite om op een aantal kritieke functies de juiste mensen met voldoende ervaring te krijgen. Het risico bestaat dat de afgesproken kwaliteitseisen voor Constructief Advies, Bouwtoezicht & Handhaving niet worden gehaald.	Tijdelijk aanpassen werkwijze door te prioriteren op basis van risico. Eerste prioriteit hebben veiligheid (brand-, constructieve, omgevings- en gebruiksveiligheid) en gezondheid (geluid, daglicht, vocht, ventilatie). Vanwege capaciteitsgebrek is een deel van de vergunningen op een aangepast niveau getoetst. Inmiddels is de capaciteit voor vergunningverlening bij de Omgevingsdienst grotendeels op peil.

Opgetreden risico's	Maatregelen
2. Onvoldoende ambtelijke capaciteit: - De grote maatschappelijke dynamiek en vele bestuurlijke ambities kunnen ertoe leiden dat er onvoldoende ambtelijke capaciteit is: juridisch planologisch, ontwerp, procesbegeleiding en management. - De aantrekkende woningmarkt en de bestuurlijke ambities zorgen voor een forse toename van de vraag naar juridische (planologische) vastlegging in bestemmingsplannen.	1. Prioritering door in overleg met opdrachtgevers de capaciteit en behoefte af te stemmen. 2. Prioritering door de capaciteitsvraag en werving binnen R&D centraal aan te sturen Bij Ruimte voor de Stad heeft dit ertoe geleid dat een aantal geplande projecten niet is uitgevoerd.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: wethouder Ivens

3.9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing

De omvang, samenstelling, verdeling, beschikbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad bewaken, met aandacht voor ondersteuning en betrokkenheid van de bewoners.

Belangrijke ontwikkelingen

Woningkwaliteit

Kwaliteit van woningen is belangrijk voor veiligheid en gezondheid van individuele bewoners en daarmee de leefbaarheid en het voortbestaan van de bestaande woningvoorraad en woningbuurten. De extra inzet via het programma woningkwaliteit richtte zich in 2018 op het borgen van wettelijke woningkwaliteit door handhaving, het voorkomen dat woningen verslechteren en het stimuleren van een extra kwaliteitsimpuls voor woningen.

Huisvesting Kwetsbare Groepen

Via het programma Huisvesting Kwetsbare Groepen is in 2018 onder andere gewerkt aan het verkorten van de wachttijden, het verbeteren van de werkprocessen tussen zorgaanbieders en corporaties, onderzoek naar het vergroten van het aanbod van rolstoelwoningen en een aantal experimenten om de matching van huishoudens met woningen te verbeteren. In 2018 zijn 1.648 corporatiewoningen beschikbaar gesteld voor kwetsbare groepen. De samenwerking tussen zorgaanbieders, gemeente en corporaties in het programma is goed en maakt het mogelijk om te innoveren en resultaten te boeken.

Ouderenhuisvesting

Om ervoor te zorgen dat ouderen goed en langer zelfstandig kunnen (blijven) wonen hebben we vanuit het 2018 programma Ouderenhuisvesting onder andere gewerkt aan het wegnemen van knelpunten, het ondersteunen van wooninitiatieven en het versterken van aanbod voor informatie, begeleiding en coaching van ouderen.

Toezicht en handhaving

Bij toezicht en handhaving waren er verschillende aandachtsgebieden in 2018. De intensieve handhaving op de regels van vakantieverhuur is in 2018 voortgezet. De aanpak richtte zich hierbij vooral op het adequaat afdoen van meldingen binnen de aanpak Zoeklicht Direct en digitaal toezicht. Het aantal sluitingen bij grote brandonveilige panden is afgenomen. De inspanningen van de afgelopen jaren laten hierbij resultaat zien. Het aantal opgelegde bestuurlijke boetes blijft hoog, maar worden nu vooral bij losse appartementen in plaats van hele panden opgelegd.

Het tweede belangrijke onderwerp waar de handhaving zich op richt is kamerverhuur. Het belang hiervan is in 2018 sterk toegenomen. Naast deze onderwerpen wordt aan woningkwaliteit, leegstand, onderhuur en adresgerelateerde fraude en de aanpak van crimineel gebruik van woningen gewerkt.

In 2018 is duidelijk geworden dat enerzijds woningeigenaren beter op de hoogte zijn van de geldende regels in Amsterdam rondom woonfraude. Anderzijds is sprake van ontwijkgedrag waardoor toezicht bemoeilijkt wordt. Dit laatste is aanleiding om in 2019 meer in te zetten op het uitvoeren van slimme handhaving door onder meer digitaal rechercheren en projecten.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — **Activiteiten A**

In Amsterdam kan iedereen wonen en worden woningen ook daadwerkelijk gebruikt om te wonen.
Amsterdam heeft gemengde wijken waar mensen met lage, midden- en hogere inkomens wonen. Een gemengde wijk is een vitale en leefbare wijk en draagt bij aan het welzijn van haar bewoners. Er komen meer bestaande woningen beschikbaar voor meer mensen door te controleren op woninggebruik en door ruimte te bieden aan nieuwe woonvormen, bijvoorbeeld woningdelen. De aanpak van leegstand, illegale hotels, woonexcessen en verbetering van de woonkwaliteit neemt in intensiteit toe. Hiermee zullen het aantal handhavingsprojecten stijgen ten opzichte van 2017.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1.1	Absolute ondergrens aan sociale woningvoorraad.	230.000 (2013)	225.300	>187.000	222.899*
1.2	Aantal handhavingsprojecten per jaar.	20 (2013)	51	35	37
1.3	Aantal door Handhaving en Toezicht afgehandelde meldingen per jaar.	N.v.t.	3.245	1.500	2.875
1.4	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden.	€ 645 (2015)	€ 508	n.v.t.	€ 503
1.5	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden.	€ 716 (2015)	€ 586	n.v.t.	€ 581
1.6	Gemiddelde WOZ-waarde in € 1.000	€ 216 (2015)	€ 292	n.v.t.	€ 340

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

Op 1 januari 2018 was het totaal aantal sociale huurwoningen van corporaties en particulieren 222.899 (jaarbericht AFWC 2017). Daarmee bevond het aantal sociale huurwoningen zich boven de ondergrens van tenminste 187.000 sociale huurwoningen. De ondergrens van 187.000 wordt grotendeels bepaald door het dynamische evenwicht van 162.000 sociale huurwoningen van de woningcorporaties zoals vastgelegd in de samenwerkingsafspraken 2015-2018 tussen de Huurdersvereniging Amsterdam, de Amsterdamse Federatie van Woningcorporaties (AFWC) en de gemeente Amsterdam.
In 2018 zijn 37 meer handhavingsprojecten woonfraude uitgevoerd, dat is conform begroting. Het aantal door Toezicht en Handhaving afgehandelde meldingen ligt met 2.875 fors hoger dan de begrote 1.500.

Doel 2 — **Activiteiten C**

Sociale huurwoningen zijn betaalbaar en beschikbaar voor kwetsbare groepen en lage inkomens.
We voeren de Samenwerkingsafspraken met corporaties en huurders uit, en intensiveren de samenwerking met partners van Zorg en Welzijn. De samenwerkingsafspraken met de Amsterdamse Federatie voor Woningcorporaties gaan onder andere over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen. Ook staan er maatregelen in die bijdragen aan een duurzame en gemengde stad. Vanuit de programma's Huisvesting Kwetsbare groepen en Ouderenhuisvesting gaan we verder met het aanbieden van passende woonruimte aan deze specifieke groepen met een eventueel zorgarrangement.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Aandeel percentage aanpasbaar gebouwde nieuwe sociale huurwoningen, exclusief jongeren en studentenhuisvesting.	80% (2015)	92%	90%	95%**
2.2	Aanbod sociale huurwoningen onder lage en hoge aftoppingsgrens (€ 576 resp. € 618).	>50% (2015)	84%.	75%	p.m.***

* Daadwerkelijke aantal voor 2018 wordt pas medio 2019 bekend als de monitor samenwerkingsafspraken 2018 wordt vastgesteld. Het cijfer wordt gepubliceerd in het jaarbericht van de AFWC.
** In de Uitwerking Samenwerkingsafspraken (juli 2016) is afgesproken dat tenminste 90% van alle woningen met uitzondering van studenten- en jongerenhuisvesting en collectief opdrachtgeverschap aanpasbaar wordt gebouwd. Daarvoor is een nieuwe richtlijn opgesteld die per 1 januari 2017 is ingegaan. De woningen die vanaf 1 januari 2017 zijn gestart zijn in 2018 nog niet opgeleverd. Het percentage van 95% slaat op in 2018 opgeleverde woningen die zijn gebouwd in de periode dat de oude richtlijn nog gold (en dus aanpasbaar zijn gebouwd volgens de oude richtlijn). De oude richtlijn gaat over éénlaagse woningen op de begane grond of woningen die bereikbaar zijn met de lift.
*** Daadwerkelijke percentage voor 2018 is pas medio 2019 bekend als de monitor samenwerkingsafspraken 2018 wordt vastgesteld. Het cijfer wordt gepubliceerd in het jaarbericht van de AFWC.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.3	In de samenwerkingsafspraken is vastgelegd dat 30% van het jaarlijks aanbod van huurwoningen ter beschikking komt voor kwetsbare groepen, met een ondergrens van 1.500 woningen.	m.i.v. 2016 in gebruik genomen.	1.897	≥1.500	1.648

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

Momenteel is 95% van de éénlaagse woningen op de begane grond en woningen bereikbaar met een lift aanpasbaar gebouwd (uitgezonderd de jongeren- en studentenwoningen en collectief opdrachtgeverschap). In 2018 zijn in totaal 1.648 woningen geleverd aan kwetsbare groepen met een urgente woonvraag. Deze 1.648 woningen zijn alle door de corporaties ter beschikking gesteld en daarmee wordt ruimschoots voldaan aan de samenwerkingsafspraken waarin een ondergrens van 1.500 is opgenomen. Daarnaast zijn 444 woningen opgeleverd voor statushouders in tijdelijke projecten.

Doel 3

Activiteiten **B**

Meer ruimte voor zeggenschap voor bewoners, zowel huurders als eigenaren.
Het takenpakket van !Woon is het vernieuwen en verbreden van bewonersondersteuning. De nieuwe opzet en structuur van !Woon levert extra mogelijkheden om meer Amsterdammers te helpen en te ondersteunen bij hun woonvraag.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
3.1	Aantal contacten !WOON.	44.108 (2014)	42.500	53.000	48.000

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

In 2018 deden weer veel Amsterdammers een beroep op de dienstverlening van !WOON, dat is te zien in de groei van het aantal (unieke) contacten met bewoners, bewonerscommissies en met Verenigingen van Eigenaren (VvE's). Ook het aantal online bezoekers en volgers op sociale media neemt verder toe.

Doel 4

Activiteiten **D**

Bijna alle buurtcombinaties in Amsterdam scoren voor buurttevredenheid minimaal een 6,5.
In samenwerking met betrokkenen, onder andere bewoners en maatschappelijke organisaties, worden klachten besproken, verbeteringen voorgesteld en uitgevoerd. De uitvoering van de bestuursopdracht wijkvernieuwing en –ontwikkeling had als beoogd doel om de buurttevredenheid in de meest kwetsbare wijken te vergroten. Deze bestuursopdracht ontwikkelbuurten en Deltaplan Openbare Ruimte (DORA) hebben tot doel een nog krachtiger impuls aan buurttevredenheid te geven.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
4.1	Aantal buurtcombinaties (van de 97) waar de buurttevredenheid lager is dan 6,5.	6 (2013)	4	2	n.v.t.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 4 te bereiken

Het Wonen in Amsterdam (WiA) onderzoek naar leefbaarheid in buurten/buurtcombinaties vindt één keer in de twee jaar plaats. Het volgende WiA-onderzoek is in 2019.

Activiteit A

Doelen 1

Aanpakken van woonfraude gericht op illegale hotels en pensions, huisjesmelkers en onderhuur.
Illegale onderhuur (verhuur) van woningen geeft veel overlast. Om dit te bestrijden, intensiveren we het project Zoeklicht. Behalve aanvullende handhavingscapaciteit voor bestrijding van illegale onderhuur, investeren we ook in slimmer handhaven met Informatie Gestuurde Handhaving. Dit bestaat onder meer uit het uitwisselen van informatie met medeoverheden en het verbeteren van datakwaliteit. Voor de aanpak van illegale onderhuur is vanaf 2018 € 1,2 miljoen structureel beschikbaar.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Aantal beëindigingen onrechtmatig woninggebruik met handhavingsmaatregelen.	300 (2013)	496	635	502
A.2	Aantal meldingen woonfraude bij Zoeklicht.	1.700 (2014)	3.245	2.300	2.847
A.3	Handhavingsbesluiten woonfraude (inclusief leegstand en woningkwaliteit).	300 (2016)	954	500	813
A.4	Buitendienst onderzoeken: ■ toeristische verhuur; ■ woonexcessen; ■ leegstand; ■ bezetting van een permanente hotline; ■ illegale onderhuur (Zoeklicht)	m.i.v. Begroting 2016	7.783	3.550	8.460

Activiteit B

Doelen 3

Verbreding takenpakket !WOON plus nieuwe vormen van bewonersinbreng.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
B.1	Percentage van het aantal vragen en klachten die naar tevredenheid zijn afgehandeld.	(2016)	n.n.b.	>95%	97%

Activiteit C

Doelen 2

Uitvoeren samenwerkingsafspraken met Amsterdamse Federatie van Woningbouwcorporaties en Huurdersvereniging Amsterdam.
Uitvoeren van de programma's Huisvesting Kwetsbare Groepen en Ouderenhuisvesting.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal bemiddelingen (i.s.m. partners) voor bewoners met urgentie voor een zelfstandige woning.	≥ 1.500 (2015)	2.264	≥ 1.500	1.943

Activiteit D

Doelen 4

Uitvoeren Bestuursopdracht wijkvernieuwing en – ontwikkeling en Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten om de buurttevredenheid voor zo goed als alle Amsterdamse buurtcombinaties naar 6,5 of hoger te tillen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
D.1	Aantal buurtcombinaties (van de 97) met extra maatregelen om leefbaarheidscijfer te verhogen.	3	3	3	15*

Verbonden partij(en)

Dit programmaonderdeel heeft geen verbonden partijen.

* DORA en de bestuursopdracht ontwikkelbuurten

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.3	**Baten** 29,3	**Lasten** 70,6

Stedelijke Vernieuwing (Activiteit C en D)

Baten 21,0
Lasten 35,5

Samenwerkingsafspraken

De monitor samenwerkingsafspraken met de resultaten van 2018 verschijnt medio 2019. De voorraad zelfstandige sociale huurwoningen in bezit van corporaties was 166.299 op 1 januari 2018. Daarmee is aan de afspraak voldaan om niet onder de bodem van 162.000 te komen. De voorraad is nagenoeg hetzelfde gebleven als het jaar daarvoor.

In het kader van verduurzaming zijn goede resultaten behaald bij (energie)labelstappen (meer dan het dubbele aantal labelstappen van wat was afgesproken). Andere afspraken op het terrein van duurzaamheid hebben minder resultaat geboekt, zoals het plaatsen van zonnepanelen. In 2018 heeft het college besloten tot de oprichting van een programmabureau ZON om de versnelling te stimuleren en enkele corporaties hebben plannen ontwikkeld om hieraan mee te doen.

Bestuursopdracht wijkvernieuwing en –ontwikkeling

Amsterdam is een stad met veel verschillende wijken waar nog een fysieke en/of sociale opgave ligt. Vanaf 2015 zijn deze opgaven via het gebiedsgericht werken aangepakt. Hiervoor heeft het college op basis van de bestuursopdracht Wijkvernieuwing en ontwikkeling € 16,0 miljoen beschikbaar gesteld voor de kwetsbare wijken van de stad. Voor deze bestuursopdracht zijn de meest kwetsbare wijken gedefinieerd aan de hand van leefbaarheidscijfers (buurttevredenheid). In drie wijken in Nieuw-West werd in 2015 € 4,0 miljoen geïnvesteerd om de buurttevredenheid te verbeteren.

Vervlechting van budgetten

Halverwege de vorige bestuursperiode is afgesproken dat er meer synergie moest komen tussen de budgetten die bestemd zijn voor investeringen in de openbare ruimte. In 2016 zijn er afspraken gemaakt over investeringen vanuit de bestuursopdracht Wijkvernieuwing en –ontwikkeling om de onderhoudsprojecten in de openbare ruimte (DORA) en de Werkbrigade uit te voeren. Het ging hierbij om inzet in kwetsbare wijken en buurten in Nieuw-West, Noord en Zuidoost (26 wijken of buurten met een buurttevredenheid van een 6,5 of lager).

Hiervoor was € 6,8 miljoen gereserveerd voor negen projecten in het kader van achterstallig onderhoud in de openbare ruimte van deze buurten. Daarnaast is € 2,2 miljoen beschikbaar gesteld voor de inzet van de Werkbrigade in deze buurten.
De werkzaamheden van de Werkbrigade zijn afgerond, het budget is volledig besteed. Een aantal DORA-projecten in de kwetsbare buurten is afgerond en een aantal loopt nog door in 2019, waarna Wonen in Amsterdam (WiA) de invloed onderzoekt.

Ontwikkelbuurten

In november 2017 zijn 32 Ontwikkelbuurten in de stadsdelen Nieuw-West, Noord en Zuidoost vastgesteld. Deze buurten zijn gekozen op basis van de opgave fysiek, leefbaarheid en sociaaleconomisch en op basis van kansen (zoals parallelle investeringen van corporaties). Een deel van deze buurten komt overeen met de buurten waar geïnvesteerd is vanuit DORA en de Werkbrigade. Elk van de drie stadsdelen kreeg € 1,0 miljoen toegekend van het nog beschikbare bedrag (€ 3 miljoen) van de oorspronkelijke € 16,0 miljoen. Daarnaast is voor 2018 ook € 0,5 miljoen beschikbaar gesteld voor investeringen in speelplekken in de Ontwikkelbuurten. Ook werd een bedrag van € 0,3 miljoen ingezet voor participatie met bewoners en overige betrokkenen. Deze projecten zijn deels in 2018 uitgevoerd (circa € 2,5 miljoen), en deels volgt uitvoering in 2019.

In 2018 zijn in 15 wijken investeringen gedaan in leefbaarheid. Deze wijken bestaan uit meerdere buurten, waarbij in één of meer buurten is geïnvesteerd.

Corporatiebudget
Op 1 juli 2016 is het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting opgeheven en zijn afspraken gemaakt over het resterende beschikbare budget voor de corporaties (het voormalige Vastgoeddeel van het Stimuleringsfonds) en wat deze afspraken betekenen voor Wonen als fondsbeheerder van dit Corporatiebudget van totaal € 95,7 miljoen. Corporaties kunnen, voor een vaststaand aantal stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West, West en Noord, tot en met 2020 subsidieaanvragen indienen voor ingrijpende aanpak, renovatie en nieuwbouw van sociale (doelgroep)woningen. De hoogte van deze vastgoedpremie per woning en de voorwaarden waaraan moet worden voldaan, zijn vastgelegd in de Subsidieverordening Stedelijke Vernieuwing.

Subsidieaanvragen door en uitbetaling aan de corporaties vindt plaats volgens bestaande regelingen: dit zijn de Subsidieverordening Stedelijke Vernieuwing (met een plafond van € 78,0 miljoen), de regeling Aanpak Amsterdamse Buurten (met een plafond van € 15,0 miljoen) en de regeling Transformatieprojecten (met een plafond van € 3,0 miljoen). De gemeente heeft met € 17,8 miljoen bijgedragen aan het Corporatiebudget.

Uitvoering Huisvestingswet (Activiteit A en C)

Baten	3,0
Lasten	13,8

Aanpakken van woonfraude
Op het gebied van woninggebruik stond 2018 beleidsmatig in het teken van de evaluatie woningdelen en de voorbereiding op de invoering van de 30 dagengrens voor vakantieverhuur per 1 januari 2019. Daarnaast hebben er rond de beleidsvoornemens Bed & Breakfast-vergunning (B&B) en woningdelen participatietrajecten plaatsgevonden. Bij de aanpak van vakantieverhuur worden er minder brandonveilige panden aangetroffen doordat de aanpak van deze panden de afgelopen jaren prioriteit heeft gekregen. De handhaving van illegale kamerverhuur heeft een groter aandeel in de handhavingsonderzoeken en de handhavingsbesluiten gekregen. De teamgerichte aanpak van woningdelen, vakantieverhuur, onderhuur, leegstand en woningkwaliteit is in de loop van 2018 organisatorisch versterkt en dit wordt in 2019 verder voortgezet. Ook de inzet van data-analyse bij de aanpak van woonfraude is in 2018 versterkt.

Huisvesting Kwetsbare Groepen
In 2018 is in samenwerking met zorgaanbieders en corporaties gewerkt aan twee grote programma's: Huisvesting Kwetsbare Groepen (HKG) en Ouderenhuisvesting. Vanuit het programma HKG hebben we nieuwe werkprocessen ontwikkeld voor de uitstroom van mensen uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Daarnaast is de wachttijd voor kwetsbare groepen tussen het moment van het toekennen van een urgentie en het verkrijgen van een woning verkort. 78% ontvangt nu binnen 3 maanden een woning. 29% van alle vrijkomende sociale huurwoningen zijn toegewezen aan de doelgroepen zoals benoemd in het programmaplan HKG. Doelstelling voor 2018 was 30%.

In 2018 zijn de 10 werkafspraken gelanceerd en deze bieden praktische handvatten voor corporaties en zorgaanbieders bij het zelfstandig huisvesten van mensen uit de maatschappelijke opvang. Deze werkafspraken zijn in nauwe samenwerking met alle partners ontwikkeld en hebben een breed draagvlak. Ook zijn in 2018 pilots uitgevoerd met het huisvesten van kwetsbare gezinnen en het verbeteren van de matching van een persoon met een woning. In het coalitieakkoord is afgesproken dat het programma vanaf 2019 structureel wordt voortgezet.

Programma Ouderenhuisvesting
Om ervoor te zorgen dat ouderen goed en langer zelfstandig kunnen (blijven) wonen zijn in 2018 verschillende activiteiten ondernomen. Van ondersteuning van wooninitiatieven van ouderen tot het versterken van een samenhangend aanbod voor informatie, begeleiding en coaching van ouderen.

Hierdoor zijn ouderen, als uitwerking van de pilot wooncoaching in stadsdeel Centrum, beter in staat keuzes te maken om passend en naar wens te kunnen blijven wonen in de stad. Daarnaast maakt de gemeente zich samen met zorgaanbieders en corporaties hard om de huidige verzorgings- en verpleeghuizen na transformatie en vernieuwing beschikbaar te houden voor ouderenhuisvesting.

Wonen (Activiteit B, C en D)

Baten 5,4
Lasten 21,2

Het takenpakket van !WOON is het vernieuwen en verbreden van bewonersondersteuning. !WOON signaleert richting gemeente en andere belanghebbenden over ontwikkelingen en specifieke kwesties, bijvoorbeeld op het gebied van woningdelen, tijdelijke verhuur, bemiddelingskosten, huurprijzen, woningzoekers en Woningnet, woningkwaliteit, VvE's en ongewenst verhuurgedrag. !WOON heeft een brede bekendheid en eigenaar-bewoners weten !WOON steeds beter te vinden voor advies. De gemeente werkt intensief met !WOON samen in programma's als Woningkwaliteit, wooncoöperaties, Gewoon Thuis en Energiebesparing en aan campagnes om diverse groepen huurders beter te bereiken, waaronder VvE's, jongeren en studenten. De bewoners van Amsterdam zijn erg tevreden over de dienstverlening van !WOON. Zij geven !WOON gemiddeld een 8,6.

De subsidierelatie met Huurdersvereniging Amsterdam (HA) is per 28 november 2017 beëindigd. De HA heeft zichzelf vervolgens in haar Algemene Leden Vergadering (ALV) van 7 december 2017 opgeheven en is in liquidatie. In 2018 hebben er geen activiteiten plaatsgevonden.
Woonbond Kennis- en Adviescentrum (WKA) heeft in 2018 onderzoek gedaan naar de mogelijkheden een organisatie op te richten die alle huurders in Amsterdam vertegenwoordigt. Het oprichten van een nieuwe huurdersbelangenorganisatie voor alle huurders in Amsterdam is vooralsnog niet gerealiseerd. Dit heeft ermee te maken dat de huurderskoepels die de huurders van de woningcorporaties vertegenwoordigen hebben besloten zich afzonderlijk te organiseren in een federatie.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	14,8	2,3	9,6	10,6	1,0
Lasten	73,2	66,4	83,7	69,3	-14,4
Saldo van baten en lasten	**-58,4**	**-64,1**	**-74,1**	**-58,7**	**15,4**
Onttrekking reserves	24,4	21,6	31,5	18,8	-12,8
Toevoeging reserves	0,5	5,2	1,4	1,3	-0,1
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**24,0**	**16,5**	**30,2**	**17,5**	**-12,7**
Totaal programmaonderdeel 9.3	**-34,4**	**-47,7**	**-43,9**	**-41,2**	**2,7**

Het programmaonderdeel Wonen en stedelijke vernieuwing heeft, ten opzichte van de begroting, een positief resultaat van € 2,7 miljoen.

Baten

De totale baten van € 10,6 miljoen zijn € 1,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Hogere baten van € 1,2 miljoen voor bestuurlijke boetes. Dit komt door het hogere aantal meldingen en onderzoeken waardoor meer bestuurlijke boetes zijn opgelegd;
- Een ontvangst van € 0,6 miljoen vanuit het Vereveningsfonds gedoteerd aan het Corporatiebudget vanwege voorgefinancierde vastgestelde subsidies Basiskwaliteit;
- Hogere baten van € 0,6 miljoen dan begroot door een hoger aantal vergunningen voor woningonttrekking en splitsing van woningen dan verwacht. Dit leidt tot hogere opbrengsten (en kosten). Daarnaast zijn er bijdragen van Waternet en Liander ontvangen. Tegenover de extra opbrengsten staan meerkosten bij de verschillende projecten;
- Lagere baten van € 1,4 miljoen. Voor Woningkwaliteit (€ 0,8 miljoen) en Ontwikkelbuurten (€ 0,6 miljoen) is de benodigde dekking lager. Hiertegenover staan ook lagere lasten.

Lasten

De totale lasten zijn € 14,4 miljoen lager dan begroot door:

- Door minder subsidieaanvragen van corporaties is er in 2018 € 9,5 miljoen minder uitgegeven. Hierdoor is tevens minder onttrokken aan de reserve Corporatiebudget dan begroot. Met de corporaties is dit besproken. Zij geven aan deze middelen in een later stadium in te willen zetten;
- Lagere lasten van € 1,6 miljoen bij Toezicht en Handhaving. De lasten voor loon en inhuur voor Toezicht en Handhaving zijn per saldo met € 0,6 miljoen onderschreden. Door inzet van medewerkers bij onder andere het programma Woningkwaliteit is een deel van de loonkosten daar verantwoord (€ 0,6 miljoen). Het budget voor onderzoek en uitbestede werkzaamheden is onderschreden met € 0,4 miljoen. Een bedrag van € 0,2 miljoen voor de invoering van de vergunningsplicht Bed and Breakfast wordt overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 1,4 miljoen voor Ontwikkelbuurten doordat bij de uitwerking van de projecten in de fysieke leefomgeving meer tijd nodig is geweest voor de voorbereiding en participatie dan gepland. De uitvoering is wel gestart in 2018 en zal doorlopen in 2019. € 0,9 miljoen aan voormalig ISV-gelden wordt via de reserve overheveling incidentele middelen overgeheveld naar 2019 en het resterende balansdeel van € 0,5 miljoen blijft beschikbaar voor 2019;
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen voor Woningkwaliteit doordat de uitvoering van een aantal projecten is doorgeschoven naar 2019. Deze middelen blijven voor 2019 beschikbaar op de balans;
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen door minder aanvragen voor de beschikbare subsidies voor Wonen boven Winkels omdat de in 2018 boven winkels en bedrijven gerealiseerde woningen geen subsidie nodig bleken te hebben om rendabel te zijn;
- Van de subsidie Warme voeten voor onder andere energiecoaches, -adviezen en energie bespaarpakketten is in 2018 € 0,1 miljoen verleend. De lagere lasten in 2018 bedragen € 0,4 miljoen, deze middelen worden in 2019 ingezet;
- Lagere lasten voor het huisvesten van Statushouders van € 0,4 miljoen. In de Begroting 2018 was uitgegaan van een doelstelling van 1.500 te huisvesten statushouders bestaande uit een taakstelling van het Rijk van 1.049 en het grotendeels wegwerken van de in het verleden opgelopen achterstanden. De taakstelling van 1.049 is gerealiseerd, de achterstand is met 77 ingelopen. De resterende middelen worden overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten bij het programma Huisvesting Kwetsbare Groepen van € 0,2 miljoen, vooral door lagere personeelslasten;
- Hogere uitgaven van € 0,5 miljoen voor de afhandeling van de vergunningen voor woningonttrekking en splitsing van woningen en meerkosten bij diverse projecten, zoals 50 jaar Bijlmer.

Reserves en voorzieningen

In totaal is € 0,1 miljoen minder gedoteerd en € 12,8 miljoen minder onttrokken aan de reserves. Hieronder staan de grootste afwijkingen toegelicht:

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve corporatiebudget	61,8	1,4	20,0	1,3	9,9	53,1
Reserve Warme voeten	0,8	-	0,8	-	0,4	0,4
Reserve Wonen boven winkels	0,5	-	0,5	-	0,1	0,5
Stedelijke Vernieuwing	1,5	-	1,5	-	0,2	1,3
Stimuleringsfonds SEG	1,0	-	0,6	-	0,1	0,9

Reserve corporatiebudget
De woningcorporaties (corporatiebudget) kunnen voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden een subsidie aanvragen. In 2018 is € 10,1 miljoen minder onttrokken dan begroot vanwege lagere subsidieaanvragen van corporaties. De gerealiseerde lasten zijn onttrokken. De dotatie Corporatiebudget is € 0,1 miljoen lager dan begroot, doordat vanuit het Vereveningsfonds minder aanspraak is gemaakt op vanuit het corporatiebudget voorgefinancierde subsidies Basiskwaliteit.

Reserve Warme voeten
Uit de reserves Warme voeten is € 0,4 miljoen minder onttrokken vanwege minder verstrekte subsidies.

Reserve Wonen boven winkels
Uit de reserve Wonen boven winkels is afgerond € 0,5 miljoen minder onttrokken vanwege minder verstrekte subsidies.

Stedelijke Vernieuwing
€ 1,3 miljoen lagere onttrekking aan de reserve Stedelijke vernieuwing (Nieuw West): € 0,8 miljoen voor het project herinrichting Jacob van Weesenbekestraat en € 0,5 miljoen voor het project ECU-plein. De projecten worden doorgeschoven naar 2019. Deze hebben vertraging opgelopen, omdat de uitvoering volgt op nieuwbouw en Amsterdam Aardgasvrij. Zie ook de programmaonderdelen 3.3 Verkeersmaatregelen en 3.4 Wegen, straten en pleinen.

Stimuleringsfonds SEG
Minder onttrekking van € 0,5 miljoen ten laste van de reserve Stimulering Economische Gebiedsontwikkeling (SEG), omdat de uitvoering van een aantal projecten grotendeels in 2019 gaat plaatsvinden en dan pas de kosten worden gemaakt, zie verdere toelichting bij lasten.

Beleidskaders

- Woningwet (2015), geeft richtlijnen voor volkshuisvestingspartijen over wie wat mag doen en wie waarover gaat;
- Het Besluit Ruimtelijke Ordening (voorheen de Wet op de Ruimtelijke Ordening) (2016), regelt hoe ruimtelijke plannen van Rijk, Provincie en gemeenten tot stand komen;
- De Huisvestingswet (2014), biedt instrumentarium om in te grijpen in de woonruimteverdeling en de samenstelling van de woonruimtevoorraad om de onevenwichtige en onrechtvaardige effecten te bestrijden die het gevolg zijn van schaarste aan betaalbare woonruimte;
- Huisvestingsverordening Amsterdam 2016, beschrijft instrumentarium (onder andere meldplicht) en de toepassing hiervan, in relatie tot woonruimteverdeling en woningvoorraad;
- Leegstandswet (2015), wet ter bestrijding van leegstand van woningen en gebouwen;
- De Huurprijzenwet (2016), geeft het kader voor het huurprijsniveau van woonruimte;
- Woning Waardering Stelsel (2015), is een landelijk systeem waarmee de kwaliteit van een huurwoning wordt vastgesteld;
- Woonagenda 2025;
- Samenwerkingsafspraken (met corporaties en huurders) vormen een belangrijke basis voor het volkshuisvestingsbeleid in Amsterdam;
- Stedelijk Handhavingsprogramma (2015), richt zich op het tegengaan van woonfraude.

Risico's en maatregelen

Actuele risico's	Maatregelen
1. De huisvestingswet biedt onvoldoende instrumenten om effectief te kunnen handhaven	In de huisvestingsverordening wordt beleid omtrent Bed and Breakfast (vergunningsplicht), vakantieverhuur (buurtquota), woningdelen en short stay geformaliseerd. Hierdoor wordt het ook beter mogelijk te handhaven op ongewenst Woninggebruik.
2. Onvoldoende woningen voor middeninkomens	De Gemeente maakt met huurders en corporaties aanbiedingsafspraken voor woningen tussen de huurtoeslaggrens en de bovengrens van € 971 (prijspeil 2015). In 2017 is het Actieplan meer middeldure huur vastgesteld. Daarin staan o.a. 1.500 nieuwe woningen met tenminste voor 25 jaar een middeldure huurprijs. Deze woningen worden toegewezen aan inkomens met een middeninkomen (1,5 x modaal).
Vervallen risico's	**Maatregelen**
1. Het aantal sociale huurwoningen daalt onder de 187.000.	Is vervallen, de kans dat dit risico zich manifesteert is nihil. Het aantal sociale huurwoningen ligt momenteel met bijna 223.000 ruim boven de ondergrens.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Stimuleringsfonds vastgoeddeel en KTA-deel	20.000.000	9.414.412
2. !WOON	5.300.000	5.416.091
3. Huurdersvereniging Amsterdam	700.000	0
4. Energiecoaches en bespaarpakketten	200.000	100.000

1. Stimuleringsfonds vastgoeddeel en KTA-deel

Het Corporatiebudget wordt vooral gebruikt voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West en in de Kolenkitbuurt, De Banne en Nieuwendam Noord. In 2017 is voor € 9,4 miljoen aan subsidies verleend.

2. !WOON

In 2018 is totaal € 5,4 miljoen subsidie verleend aan stichting !WOON. Jaarlijks wordt een subsidie verleend voor de bewonersondersteuning van € 5,3 miljoen. Aanvullend is een aantal incidentele subsidies verleend aan !WOON vanuit diverse geoormerkte budgetten zoals voor participatie in het kader van ontwikkelbuurten, aardgasvrij en energieverbetering van wooncomplexen.

3. Huurdersvereniging Amsterdam

Aan de Huurdersvereniging Amsterdam (HA) is in 2018 geen subsidie verstrekt, de subsidierelatie met de HA is per 28 november 2017 beëindigd.

4. Energiecoaches en bespaarpakketten

Van de subsidie Warme voeten voor onder andere energiecoaches, -adviezen en energiebespaar-pakketten is in 2018 € 0,1 miljoen verleend.

Portefeuillehouders: wethouders Van Doorninck, Kock en Ivens

3.9.4 Grond en ontwikkeling

Gebieden ontwikkelen en grond uitgeven ten behoeve van de ontwikkeling van woningen en ander vastgoed.

Belangrijke ontwikkelingen

Het jaar 2018 was wederom een zeer succesvol jaar voor de gebiedsontwikkeling in Amsterdam. Zowel de prestaties in de projecten als de financiële resultaten waren bijzonder goed:

- In de gebiedsontwikkeling is in 2018 de bouw van 8.639 nieuwe woningen gestart. Dit is een bouwrecord, nog nooit eerder zijn er in een jaar zoveel nieuwe woningen in aanbouw genomen;
- In 2018 zijn in totaal 3.116 sociale huurwoningen in aanbouw genomen. Hiervan hebben de Amsterdamse woningcorporaties er samen 1.801 gebouwd. Hiermee wordt ruim voldaan aan de huidige samenwerkingsafspraak met de woningcorporaties om 1.200 sociale huurwoningen per jaar te bouwen;
- In 2018 zijn 1.152 middeldure huurwoningen gebouwd. In het woningbouwplan is de ambitie inmiddels opgehoogd naar gemiddeld 1.670 middeldure huurwoningen per jaar. Het duurt een aantal jaar voordat deze ambitie is verwerkt in de bouwplannen en effect heeft op de productie;
- Er zijn 2.672 koopwoningen in aanbouw genomen, waarvan 312 via zelfbouw;
- Er zijn in 2018 in totaal 3.690 woningen voor jongeren en studenten in aanbouw genomen. Dit zijn 1.065 woningen meer dan de gestelde ambitie van 2.625 zoals benoemd in de Begroting 2018;
- Voor commerciële functies, zoals kantoren (vooral Zuidas), bedrijfsruimten, winkels en hotels, is in 2018 183.000 m² bruto vloeroppervlak (bvo) grond uitgegeven;
- Naast de gebiedsontwikkelingsprojecten hebben specifieke projectteams gewerkt aan de tijdelijke huisvesting van statushouders, transformatie van bestaand vastgoed, zelfbouw, studenten- en jongerenhuisvesting, broedplaatsen en woningbouwregie;
- In het najaar van 2018 zijn de ambities uit het coalitieakkoord op het gebied van woningbouw uitgewerkt in het Woningbouwplan 2018-2025. Het doel is om van 2018 tot en met 2024 in totaal 52.500 woningen te bouwen, waarbij de nadruk ligt op woningen die betaalbaar zijn voor mensen met een laag of gemiddeld inkomen. Dit betekent een doelstelling van gemiddeld 7.500 woningen per jaar, waarvan 2.500 sociale corporatiewoningen en 1.670 woningen in het middeldure huursegment. Voor de uitvoering van het woningbouwplan 2018-2025 blijft de in 2017 vastgestelde spelregel voor de verdeling van 40-40-20 voor de nieuwbouw van sociale, middeldure en vrije sector woningen het uitgangspunt;
- Het starten van nieuwe projecten is hard nodig om de productie op de middellange termijn op niveau te houden. In 2018 is daarom verder gewerkt aan nieuwe gebiedsontwikkelingsplannen, bijvoorbeeld op basis van de locaties aangewezen door de ontwikkelstrategie Koers 2025.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B C D E

Hoogwaardige gebieds- en vastgoedontwikkeling.
We realiseren duurzame woon- en bedrijvenmilieus met aantrekkelijke publieke verblijfsruimten waarmee we bijdragen aan een divers (woning)aanbod en een aantrekkelijke en gemengde stad voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Er is aandacht voor de betaalbaarheid van woningen door hierop te sturen in de planvorming, bij tenders en door de bouwproductie te monitoren. Zie indicatoren activiteiten verderop.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

In 2018 waren er circa 200 lopende grondexploitaties in uitvoering. Ook is gewerkt aan nieuwe ruimtelijke plannen. Deze zijn noodzakelijk om de gewenste ambitie van gemiddeld 7.500 woningen per jaar ook in de toekomst te behalen. Om te zorgen voor een divers woningbouwaanbod hebben specifieke projectteams gewerkt aan de tijdelijke huisvesting van statushouders, zelfbouw, en studenten- en jongerenhuisvesting. Via het Woningbouwplan 2018-2025 en de bestaande spelregels omtrent de 40-40-20 verdeling is gestuurd op de verdeling van sociale, middeldure en vrije sector woningen.

Doel 2 — Activiteiten: A B C D E

Amsterdam heeft voldoende bouwgrond voor (de toenemende vraag naar) woningen en andere functies.
Amsterdam zorgt voor voldoende bouwproductie en werkt aan locaties waarmee de bouwproductie kan worden versneld om aan de vraag te voldoen.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Totaal aantal nieuwe woningen.	5.203 (2014)	7.264	>5.000	8.639
2.2	Aantal gebouwde woningen per 1.000 woningen.	6,6 (2014)	11,5	n.v.t.	n.v.t.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 2 te bereiken

De ambitie van het college, zoals benoemd in de Begroting 2018, om een bouwproductie van minimaal 5.000 woningen te realiseren is in 2018 wederom ruim gehaald met 8.639 woningen. Dit is een recordaantal waarmee ook ruimschoots wordt voldaan aan de nieuwe ambitie, zoals omschreven in het vastgestelde woningbouwplan 2018-2025, om gemiddeld 7.500 woningen per jaar te bouwen. Ook de doelstellingen voor de meeste andere indicatoren zijn in 2018 behaald. In 2018 hebben corporaties 1.801 sociale huurwoningen in aanbouw genomen. Samen met de particuliere woningen komt het totaal aantal sociale huurwoningen uit op 3.116. Hiermee wordt ruim voldaan aan de huidige samenwerkingsafspraken met woningcorporaties (1.200 sociale huurwoningen per jaar). Alleen voor middeldure woningen is de doelstelling niet behaald. In 2018 zijn 1.152 middeldure huurwoningen in aanbouw genomen. De reden hiervoor is dat het actieplan middeldure huur, met daarin de doelstelling van 1.500 woningen per jaar, pas medio vorig jaar is vastgesteld. Omdat de contracten van de woningen die nu worden gebouwd doorgaans jaren geleden zijn afgesloten, heeft het actieplan pas jaren later effect op de bouwproductie. Inmiddels is bij het woningbouwplan 2018-2025 de ambitie voor de komende jaren opgehoogd naar 1.670 middeldure woningen.

Doel 2 — Activiteiten: C D E

Een goed gebruik van het beschikbare vastgoed.
Stimuleren van transformatie van leegstaand vastgoed naar nieuwe functies, bijvoorbeeld voor wonen.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken

Transformatie gebeurt onder meer door een kantoorgebouw om te zetten naar woningen. Soms vindt er sloop en nieuwbouw plaats waardoor er een grotere dichtheid aan woningen wordt gerealiseerd. De ambitie voor de transformatie van kantoorvastgoed van 60.000 m² bruto vloeroppervlak (bvo) is in 2018 ruimschoots behaald. Er werd in 2018 100.000 m² bvo kantoorvastgoed getransformeerd. Daarmee zijn onder andere 1.340 woningen gerealiseerd.

Activiteit A — Doelen: 1 2

Uitwerken van de planvorming bij gebiedsontwikkelingsprojecten.

Activiteit B Doelen 1 2

Saneren vervuilde grond en coördineren van grondstromen.

Activiteit C Doelen 1 2 3

Programmeren bouwproductie en uitvoeren programma's zelfbouw, jongeren- en studentenhuisvesting, statushouders en broedplaatsen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Start bouw nieuwe sociale woningen (incl. jongeren- en studentenwoningen) door woningcorporaties.	1.787 (2014)	1.308	1.200	1.801
C.2	Aantal jongeren en studentenwoningen (nieuw en transformatie/ zelfstandig en onzelfstandig).	1.076 (2014)	1.565	2.625	3.690
C.3	Nieuw gerealiseerde middeldure huurwoningen.	800	1.170	1.500	1.152

Activiteit D Doelen 1 2 3

Selecteren en contracteren van investeerders in gebieds- en vastgoedontwikkeling.

Activiteit E Doelen 1 2 3

Stimuleren van transformatie van leegstaand vastgoed naar woningen en andere functies.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Aantal m² getransformeerde kantoren.	60.000	200.000	>60.000	100.000
E.2	Totaal aantal woningen door transformatie.	1.229 (2014)	1.856	>1.250	1.340

Verbonden partij(en)

Schiphol Area Development Company N.V.

De gemeente is aandeelhouder van Schiphol Area Development Company N.V. (SADC) met als doel om in regionaal verband hoogwaardige, bereikbare, (inter)nationaal concurrerende werklocaties te ontwikkelen rond Schiphol. In 2018 heeft de gemeente Amsterdam samen met SADC in een deelneming (Lutkemeer CV/BV) gewerkt aan de ontwikkeling van het bedrijventerrein Business Park Amsterdam Osdorp in stadsdeel Nieuw-West.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 9.4	**Baten** 1.062,7	**Lasten** 1.092,1

Bodemsanering en nazorg (Activiteit B)

Baten 9,1
Lasten 42,1

In 2018 is de nazorg van de bodemsanering van de Diemerzeedijk en de Volgermeerpolder en enkele kleine locaties voortgezet. De werkzaamheden bij de Oostergasfabriek zijn afgerond. Er is invulling gegeven aan het Programma Aanpak Spoedlocaties Amsterdam (PASA) met de uitvoering (bodemsanering) van diverse milieu-hygiënische projecten. In de projecten wordt specifiek aandacht

besteed aan nieuwe stoffen (zoals PFAS, een persistente organische vervuilende stof) en diffuse verontreinigingen (zoals lood). Ook zijn explosieven uit WO-II onderzocht en is bijgedragen aan het ruimen van een zeemijn in het IJ. Eind 2018 is de 'maand van de ondergrond' georganiseerd met een landelijk congres. Tevens is in 2018 de subsidieregeling voor particuliere bodemsaneringen ontwikkeld en bestuurlijk vastgesteld. Daarnaast zijn bij de gronddepots vele tonnen aan grond verwerkt en vervolgens hergebruikt in verschillende projecten. De kosten worden grotendeels gedekt vanuit de reserve Bodemsanering en Nazorg waarin de specifiek toegekende rijksmiddelen zijn opgenomen.

Grondexploitatie (Activiteit A en D)

Baten 1.030,7
Lasten 1.016,1

In 2018 zijn veel resultaten behaald in de gebiedsontwikkelingsprojecten, waaronder de vaststelling van het investeringsbesluit voor het project Weespertrekvaart en het projectbesluit Hamerkwartier. Voor het projectgebied Buiksloterham is gestart met de herijking van het investeringsbesluit 2006 en wordt bestuurlijke besluitvorming voorbereid. Voor de projecten Sluisbuurt en Cruquiuswerkgebied deel 6 zijn bestemmingsplannen vastgesteld door de gemeenteraad. In het Cruquiuswerkgebied zijn de bestemmingsplannen van deelgebied 3 en 4 onherroepelijk vastgesteld. Daarnaast zijn de tenders voor kavel O blok 6, 8, 9A Sloterdijk Centrum en tweede tranche (blok 7,8 en 4) Centrumeiland gepubliceerd. Centrumeiland is daarbij bijzonder gezien het de eerste tender is waarin ook wooncoöperaties een rol hebben. Verder heeft de selectie Tender 3D (Buiksloterham) plaats gevonden. Tender 3D is één van de drie pilotprojecten in het kader van de 'Roadmap Circulaire Gronduitgifte'. Tot slot is in de zomer 2018 gestart met het landmaken van de eerste 82 hectare van Strandeiland.

Op Zuidas is in 2018 voor de bouw van het kantoor voor EMA (Europees Geneesmiddelen Agentschap) een kavel in erfpacht uitgegeven. Daarnaast is de ondergrondse fietsparkeergarage voor 3.750 fietsen aan de Strawinskylaan geopend en zijn de bestemmingsplannen vastgesteld voor de deelgebieden Beethoven, Kop Zuidas en de Noordstrook van Kenniskwartier. Tevens is begin 2018 het Groenplan vastgesteld aan de hand waarvan een vergroening plaatsvindt op Zuidas, onder meer op het Mahlerplein Zuid. Ook is in 2018 gestart met de uitbreiding van het World Trade Center met een nieuwe kantoortoren (32.000 m² bvo). En eind 2018 is de tender voor kavel 2A in Kenniskwartier in de markt gezet, met een omvangrijk programma voor wonen, kantoren en voorzieningen.
Een uitgebreide toelichting op de financiële stromen die samenhangen met de grondexploitaties, het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid.

Tijdelijke en permanente transformaties (Activiteit C en E)

Baten 0,3
Lasten 1,3

Er is in 2018 gewerkt aan verschillende nieuwe broedplaatsen. Daarbij zijn nieuwe mogelijkheden en locaties verkend voor verschillende broedplaatsinitiatieven. Broedplaatsen Ginds, ISO en De Hoop zijn in 2018 gerealiseerd en hebben subsidie toegekend gekregen.

Woningbouw (Activiteit C en D)

Baten 22,7
Lasten 32,6

De in de begroting vastgestelde doelstellingen voor de bouw van woningen, sociale woningen, jongerenwoningen zijn in 2018 behaald. Alleen voor de middeldure huurwoningen is de doelstelling niet behaald. In 2018 zijn 1.152 middeldure huurwoningen gebouwd. Dit is lager dan de doelstelling van 1.500 woningen per jaar die het 'Actieplan middeldure huur' verwoorde. Reden voor de afwijking is dat het 'Actieplan middeldure huur' pas medio 2017 is vastgesteld. Omdat de contracten van de woningen die 2018 worden gebouwd doorgaans jaren geleden zijn afgesloten, heeft het actieplan pas jaren later effect op de bouwproductie. Opgemerkt moet worden dat de ambitie van 1.500 woningen per jaar in 2018, door vaststelling van het woningbouwplan 2018-2025, verhoogd is naar 1.670 middeldure huurwoningen per jaar. De voorbereidingen voor de huisvesting

van statushouders liggen op koers. De bijdragen aan de woningcorporaties van de tijdelijke huisvestingsprojecten zijn inmiddels vastgelegd.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	746,6	510,1	574,6	915,5	340,9
Lasten	619,2	630,1	521,7	691,7	170,0
Saldo van baten en lasten	**127,3**	**-120,1**	**52,9**	**223,7**	**170,8**
Onttrekking reserves	122,6	294,2	144,3	147,2	3,0
Toevoeging reserves	248,1	189,1	217,5	400,3	182,8
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-125,5**	**105,1**	**-73,2**	**-253,1**	**-179,8**
Totaal programmaonderdeel 9.4	**1,8**	**-14,9**	**-20,3**	**-29,3**	**-9,0**

De financiële stromen in de grondexploitaties, het Vereveningsfonds en reserve Zuidas verantwoorden we in dit programmaonderdeel. Deze lopen conform de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) door de exploitatie (baten en lasten) en worden vervolgens verrekend met de balans (onderhanden werk, reserves, voorzieningen en immateriële vaste activa). In de paragraaf Grondbeleid zijn de stromen in de grondexploitaties, Vereveningsfonds en Zuidas uitgebreider toegelicht.

De Begroting 2018 is bij de Najaarsnota 2018 geactualiseerd op basis van de beste inschattingen tot dat moment. Begin 2019 is de nota 'Financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte' met terugwerkende kracht per 1-1-2018 vastgesteld. De kaders vanuit deze nota zijn daarom al verwerkt in het Jaarverslag 2018. Het gaat vooral om administratief-technische wijzigingen, hierdoor zijn relatief grote afwijkingen ontstaan die bij de najaarsnota nog niet konden worden voorzien.

Het programmaonderdeel Grond en ontwikkeling heeft, ten opzichte van de begroting, een negatief resultaat van € 9,0 miljoen, dit komt vooral door twee reservemutaties van totaal € 9,3 miljoen. Een extra bijdrage in het gemeentefonds van € 6,4 miljoen is gedoteerd aan de reserve bodemsanering en daarnaast is in dit programmaonderdeel € 2,9 miljoen minder onttrokken uit de reserve Bouwstimulering vanwege lagere uitgaven in andere programmaonderdelen. Dit is gemeente breed saldoneutraal.

Baten

De totale baten van € 915,5 miljoen zijn € 340,9 miljoen hoger dan begroot. De hogere baten verklaren we als volgt:

- Hogere grondopbrengsten van € 101,0 miljoen vooral door de herziening van de erfpachtcontracten voor grote kantorenlocaties Zuidas op verzoek van de erfpachters (€ 73,5 miljoen). Daarnaast zijn vlak voor de jaarwisseling nog een aantal grote gronduitgiftes gerealiseerd die pas in 2019 waren geraamd;
- Hogere baten van € 70,7 miljoen door hogere tussentijdse winstnemingen, planafsluitingen en overige verrekeningen in de grondexploitaties. De hogere winstnemingen zijn een gevolg van hogere inkomsten die vooral in financieel positief geraamde plannen zijn behaald zoals in Houthavens, IJburg fase 1, Zuidas en Zeeburgereiland;
- Hogere baten van € 55,8 miljoen dan begroot als gevolg van hogere grondopbrengsten voor grondexploitatieprojecten bij de stadsdelen die niet worden begroot. Hier tegenover staan ook hogere lasten. De lasten en baten van de actieve grondexploitaties zijn conform BBV-richtlijnen in de exploitatie verantwoord en via een tegenboeking (onderhanden werk) naar de balans gemuteerd;
- De vrijval vanuit de voorziening plantekorten is € 112,0 miljoen hoger dan begroot als gevolg van de nota 'Financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte';

- Daarnaast zijn er nog diverse relatief kleine mutaties met in totaal een positieve afwijking van € 1,4 miljoen. Die lichten we hier niet verder toe.

Lasten

De totale lasten van € 691,7 miljoen zijn € 170,0 miljoen hoger dan begroot. De hogere lasten verklaren we als volgt:

- Hogere lasten van € 127,7 miljoen in verband met de verrekening met het onderhanden werk. Het saldo van de kosten en opbrengsten in de grondexploitaties, winstnemingen en planafsluitingen wordt met de balans verrekend. Hierdoor hebben de geldstromen in de grondexploitaties geen effect op de algemene middelen, maar zijn ze wel zichtbaar in de exploitatie (conform BBV-regelgeving). De hogere lasten worden veroorzaakt door zowel de hogere opbrengsten, planafsluitingen en hogere kosten in de grondexploitaties;
- Hogere lasten van € 55,8 miljoen als gevolg van hogere verwervingskosten en uitvoeringskosten ten behoeve van grondexploitatieprojecten bij de stadsdelen van € 33,8 miljoen. Het resterend saldo van € 22,0 miljoen is verrekend met het onderhanden werk (zie uitleg hierboven bij baten);
- Hogere lasten van € 23,4 miljoen doordat de kosten in grondexploitaties en de kosten die worden gedekt vanuit de fondsen (het Vereveningsfonds en Zuidas) in 2018 hoger zijn dan begroot. Door het hoge tempo in de gebiedsontwikkeling zijn ook de uitvoeringskosten van de gemeente (vooral bouw- en woonrijp maken) iets hoger uitgekomen dan begroot;
- Lagere lasten van € 10,9 miljoen in verband met een lagere dotatie aan de voorziening plantekorten. Voor de plannen met een negatief saldo van de grondexploitatie wordt ter dekking van dit verlies conform het BBV een bedrag opgenomen in de voorziening plantekorten. De stand van de voorziening wordt beïnvloed door de vaststelling van nieuwe plannen; de afsluiting van plannen en de verandering van de verwachte verliezen van doorlopende grondexploitaties door de actualisatie hiervan. De actualisatie heeft geleid tot een lagere dotatie;
- Lagere lasten van € 27,4 miljoen doordat minder is uitgegeven voor de verschillende activiteiten van het actieplan woningbouw dan begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt door het doorschuiven van bijdragen aan tijdelijke huisvestingsprojecten voor statushouders (€ 26,4 miljoen) naar 2019 en 2020. Dit komt door vertraging in de uitvoering;
- Hogere lasten voor bodemsanering van € 1,4 miljoen. Dit komt door hogere lasten stedelijke bodemsanering van € 2,2 miljoen in verband met hogere uitvoeringskosten van de bodemsanering in vooral de grondexploitatie Houthavens. Dit verklaart de hogere onttrekking aan de Reserve Stedelijke Bodemsanering en Nazorg dan begroot voor ditzelfde bedrag. Daarnaast zijn de lasten bij het gronddepot en grondstromen € 0,6 miljoen lager door enerzijds lagere uitgaven (€ 0,1 miljoen) en anderzijds hogere interne verrekeningen (€ 0,5 miljoen).

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 9.4 Grond en ontwikkeling	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Vereveningsfonds	453,4	152,0	69,9	299,0	103,7	648,7
Reserve Zuidelijke IJ-oever (POR)	7,6	-	1,5	-	-1,0	8,6
Reserve Stedelijke bodemsanering en nazorg	93,3	27,5	5,7	34,0	7,9	119,4
Reserve Actieplan Bouwstimulering	48,3	-	48,3	-	17,7	30,6
Reserve Wallengebied	12,2	-	0,7	-	0,6	11,6
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties	259,5	65,9	18,6	109,9	18,7	350,7

De afwijkingen in de mutaties van de reserves worden grotendeels verklaard door de mutaties in de grondexploitaties. De totale toevoeging aan de reserves vanuit programmaonderdeel 9.4 is € 400,3 miljoen en is € 182,8 hoger dan begroot. De onttrekking aan de reserves van € 147,6 miljoen is € 2,9 miljoen hoger dan begroot.

Reserve Vereveningsfonds

De dotatie is € 147,0 miljoen hoger dan begroot, voornamelijk veroorzaakt door de vrijval vanuit de voorziening plantekorten en door hogere winstnemingen/planafsluitingen. Voor nadere toelichting, zie toelichting op de baten. De onttrekking is € 33,8 miljoen hoger dan begroot. De hogere onttrekking betreft voornamelijk (voor)investeringen voor de kosten van het landmaken IJburg (€ 52,0 miljoen) die door de nieuwe nota financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte rechtstreeks ten laste van de reserve gebracht worden.

Reserve POR Zuidelijke IJ-oever

De onttrekking is € 2,5 miljoen lager dan begroot en heeft geleid tot een negatieve onttrekking van € 1,0 miljoen als gevolg van een eenmalige bijdrage voor kosten die de afgelopen jaren zijn gemaakt.

Reserve Stedelijke Bodemsanering en Nazorg

Uit het gemeentefonds is een aanvullende bijdrage van € 6,4 miljoen ontvangen voor de bodemsanering in de Petroleumhaven vanwege de oorlogsschade uit WO-II. Dit bedrag is aan de reserve bodemsanering toegevoegd. Dit leidt tot een negatieve afwijking van € 6,4 miljoen in programma 9.4, maar bij de algemene dekkingsmiddelen tot een positieve afwijking van € 6,4 miljoen. Gemeentebreed is er daardoor geen effect op het jaarrekeningresultaat. De onttrekking is € 2,2 miljoen hoger dan begroot vanwege hogere uitvoeringskosten voor bodemsaneringen in vooral de grondexploitatie Houthavens.

Reserve Bouwstimulering

De onttrekking is € 30,7 miljoen lager dan begroot. De lagere onttrekking betreft vooral de lagere kosten statushouders van € 26,4 miljoen en € 2,9 miljoen aan lagere kosten in andere programmaonderdelen. Vanuit de reserve Bouwstimulering is in totaal € 3,9 miljoen onttrokken ter dekking van uitgaven binnen programmaonderdeel 9.2 en 9.3.Dit is voor programmaonderdeel 9.4 € 2,9 minder dan begroot omdat de lasten in de andere programmaonderdelen ook lager uitvallen. Gemeente breed is dit saldoneutraal.

Reserve Wallengebied

Bij de overheveling van de reserve van programmaonderdeel 2.3 Veiligheid naar 9.4 Grond en Ontwikkeling is als vrijval binnen deze reserve een bedrag opgenomen van € 0,3 miljoen. Bij de overdracht is de naam van de reserve gewijzigd in reserve Wallengebied. De gemaakte kosten 2018 komen overeen met de begroting, en zijn onttrokken binnen dit programmaonderdeel.

Reserve Zuidas

De dotatie is € 44,0 miljoen hoger dan begroot, voornamelijk veroorzaakt door hogere winstnemingen vanwege de hiervoor aangegeven hogere grondopbrengsten door de onverwachte herziening van de erfpachtcontracten voor grote kantorenlocaties Zuidas. De onttrekking is € 0,1 miljoen hoger dan begroot. Aan de reserve is € 18,7 miljoen onttrokken voor: voorziening plantekort (€ 0,2 miljoen); de gemeentelijke bijdrage aan het Zuidasdok (€ 12,7 miljoen) en proceskosten (€ 5,6 miljoen) en overige bijdragen (€ 0,2 miljoen).

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 9.4 Grond en ontwikkeling	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grondexploitaties	14,9	-	10,1	0,3	6,3	8,9

De lagere onttrekking dan begroot van € 3,8 miljoen komt doordat een contractueel overeengekomen afrekening met een externe partij niet heeft plaatsgevonden in 2018, maar naar verwachting pas in 2019 plaatsvindt.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040: Economisch sterk en duurzaam;
- Samenwerkingsafspraken met corporaties en huurder;
- Grondprijsbeleid;
- Selectiebeleid gronduitgifte;
- Woningbouwplan 2018-2015;
- Nota Financiële Verantwoording Grondexploitaties en Erfpachtuitgifte.

Risico's en maatregelen

Het risico op een tekort aan bouwrijpe grond en daardoor minder woningbouwproductie dan beoogd, heeft zich in 2018 niet voorgedaan. Dat zien we aan het hoge aantal van 8.639 woningen waarvan de bouw gestart is. Deze nieuwe woningen zijn verdeeld over alle segmenten en de doelstellingen zijn behaald, met uitzondering van de ambitie voor middeldure huur. Het risico op lagere opbrengsten door wegvallen van de vraag naar bouwrijpe locaties heeft zich door de hoge bouwproductie eveneens niet voorgedaan in 2018. De opbrengsten waren in 2018 hoger dan begroot vanwege de huidige hoogconjunctuur en de grote vraag naar woningen en ander vastgoed in Amsterdam. De hieronder genoemde beheersmaatregelen zijn toegepast om het risico in de toekomst te beperken. Het gaat dan vooral om het vooraf dekken van grote voorinvesteringen. Daarnaast is in 2018 gewerkt aan nieuwe gebiedsontwikkelingsplannen (onder andere vanuit Koers 2025) om de genoemde risico's voor de toekomst te beheersen.

Actuele risico's	Maatregelen
1. Minder woningbouwproductie dan beoogd door onvoldoende bouwrijpe grond.	Ontwikkeling nieuwe locaties (onder andere Koers 2025).
2. Lagere opbrengsten door het wegvallen van de vraag naar bouwrijpe locaties waardoor de financiële uitvoerbaarheid van de gebiedsontwikkeling in gevaar komt.	Productie aanpassen aan de marktvraag, voorinvesteringen vooraf dekken en marketingactiviteiten (onder meer vastgoedbeurzen).
3. Beoogde programmering sluit niet aan bij de ontwikkeling van de stad.	Aandacht voor programmering bij tenders en uitvoeren specifieke programma's (zelfbouw, jongeren- en studentenhuisvesting, statushouders en broedplaatsen).

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Stimuleringsbijdrage jongeren- en studentenhuisvesting	400.000	600.000
2. Broedplaatsen en atelierwoningen	1.000.000	440.000

1. Toekenning stimuleringsbijdrage jongeren- en studentenhuisvesting

In 2018 zijn drie aanvragen voor stimuleringsbijdrage binnengekomen in plaats van de twee die we verwachtten. Voor elk van deze aanvragen is € 200.000 toegekend waardoor het budget is overschreden. Omdat begin 2019 de subsidiereling wordt ingetrokken is het de verwachting dat dit de laatste drie aanvragen waren.

2. Toekenning subsidie broedplaatsen en atelierwoningen.

Voor de realisatie van de broedplaatsen Ginds, ISO en De Hoop is in 2018 in totaal € 440.000 aan subsidies verleend.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.9.5 Gebiedsgericht werken

Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Als voorbereiding op de invoering van de Omgevingswet (2021) zijn stadsdelen gestart met het tijdig actualiseren van oude bestemmingsplannen, uiteraard in samenwerking en overleg met bewoners. Een toename van het bouwvolume in de stad leidt tot een hoger aantal aanvragen voor bouwvergunningen. Een gevolg hiervan is niet alleen dat de opbrengsten van bouwleges hoger zijn. Er is ook een toename van overlast waarneembaar door meer bouwactiviteiten. Ook is er meer vraag naar actief toezicht houden op de naleving van wet- en regelgeving en verordeningen voor omgevingsvergunningen, bouwen zonder vergunning, sloop, asbestverwijdering, woonfraude, achterstallig onderhoud en bestemmingsplannen.

In de stad is er overlast van illegale hotels en illegale vakantieverhuur. Het geeft aanzienlijke overlast (geluid, afval, asociaal gedrag) en druk op de woningvoorraad. In het stedelijke flex-project woonfraude is in meerdere gevallen het onrechtmatige gebruik van woningen als hotel beëindigd.

Wonen en stedelijke vernieuwing

In meerdere stadsdelen zijn woningen in aanbouw genomen dan wel opgeleverd. Een belangrijk doel is het creëren van ‘gemengde buurten’. In een aantal gevallen worden bestaande kantoorgebouwen getransformeerd naar woningen. Er is specifiek aandacht besteed aan verschillende doelgroepen, zoals jongeren, studenten, ouderen en statushouders.

De grote vernieuwingen in de Oostelijke binnenstad lopen volgens planning. De ontwikkeling en openstelling van het Marineterrein loopt. Dit gebeurt wel in aangepaste vorm, nu medio 2018 bekend is geworden dat Defensie een kleiner deel van het terrein zal afstoten. De verbouwing van de Diamantbeurs is gestart en de verbouwing van de V&D-panden is gereed. In Noord is het ‘Paard van Noord’ opgeleverd en is gestart met de bouw van de bioscoop Buikslotermeerplein. In 2018 is de stedelijke vernieuwing in de Indische Buurt voortgezet. Zo is gestart met een nieuwbouwproject aan de Molukkenstraat. In West zijn de belangrijkste nieuwbouwprojecten de Houthaven en de stedelijke vernieuwingsprojecten in Bos en Lommer (de Kolenkit en Laan van Spartaan) in volle gang. Ook zijn de woningbouwprojecten Gooise Kant en Karspelhof in Bijlmer Oost opgeleverd.

Vanuit de bestuursopdracht Ontwikkelbuurten werken de betreffende stadsdelen samen met de corporaties aan het verbeteren van de buurt. In deze planvoorbereiding is participatie één van de speerpunten: we doen het met de bewoners samen, vooral voor de bewoners. Daarbij hebben we blijvende aandacht voor het behoud van het aantal sociale huurwoningen. Met de corporaties zijn we in het najaar de buurtvernieuwing Geuzenveld-Slotermeer gestart.

Grond en Ontwikkeling

In de stadsdelen is gestuurd op de bouwproductie, zowel bij nieuwbouwprojecten als bij transformatie van bestaande gebouwen naar woningen. Belangrijk is dat we steeds de variatie en bereikbaarheid van woningen, vooral ook voor lagere en midden inkomens, centraal stellen.

Programma 10
Portefeuillehouders: burgemeester Halsema en wethouder Groot Wassink

3.10 Bestuur en ondersteuning

De gemeenteraad is volksvertegenwoordiger en stelt de kaders voor het beleid. Het college van burgemeester en wethouders voert het beleid uit. De ambtelijke organisatie ondersteunt de beleidsuitvoering door het bestuur te adviseren.

Financiën 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

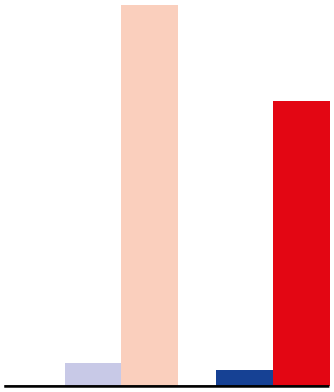

	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,9	2,8
Lasten	64,0	47,8

3.10.1 Bestuur

De dagelijkse besturing van de stad door de gemeenteraad, het college van B en W en de stadsdeelbesturen.

- In 2018 is het nieuwe bestuurlijk stelsel in werking getreden. Het nieuwe stelsel gaat uit van één bestuur voor Amsterdam met een sterke lokale verankering en een grote rol voor participatie, het gebiedsgericht werken en de samenwerkingscultuur. Stadsdeelcommissies behartigen samen met de dagelijks besturen de lokale belangen van burgers. Mede door de directe relatie tussen gemeenteraad en stadsdeelcommissies komt er meer inzicht voor de raad in de gebiedsopgaven.
- Met het coalitieakkoord 'Een nieuwe lente en een nieuw geluid', hebben de coalitiepartijen hun plannen en visie voor de bestuurstermijn 2018-2022 vastgelegd. In de uitvoeringsagenda 2019 zijn de zes thema's uit het coalitieakkoord nader uitgewerkt. Het college zorgt samen met de Amsterdammers en de Metropoolregio voor uitvoering van de agenda.
- In juli 2018 beëdigde de gemeenteraad de nieuwe burgemeester, Femke Halsema.
- Tijdens de Gemeenteraadverkiezingen in maart 2018 sprak een meerderheid van de Weespenaren zich in een raadgevend referendum uit voor een fusie met de gemeente Amsterdam. In 2019 komt de ambtelijke fusie tot stand waarna de gemeenten vanaf een volgende bestuursperiode samengaan.

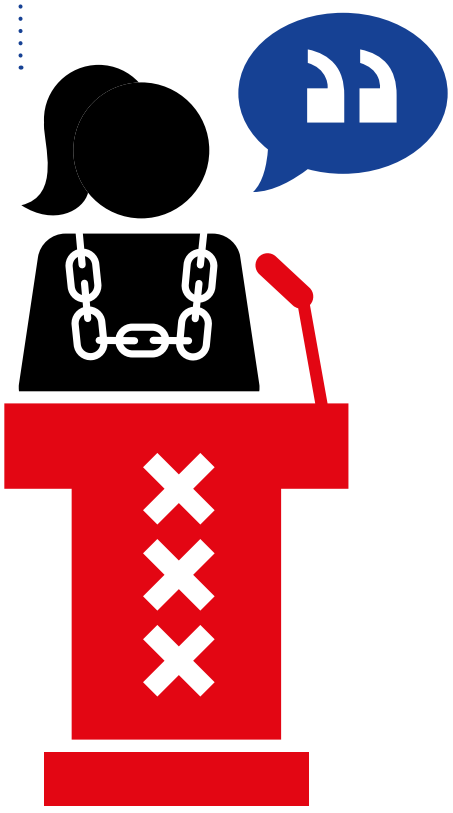

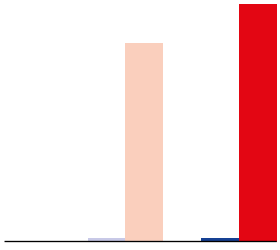

3.10.1	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,2	0,2
Lasten	12,5	15,0

Amsterdam

3.10.2 Bestuursondersteuning

Advisering en ondersteuning van het college van B en W en de bestuurscommissies bij het besturen van de stad.

- We werken als één Amsterdam, met één gezicht naar buiten. De resultaten in de stad staan in alles wat we doen voorop. Samenwerking en cultuur zijn hoofdthema's in het coalitieakkoord. Het stadsbestuur wil een collegiale, open en integrale werkwijze in de samenwerking met de gemeenteraad, de stadsdeelbesturen en het ambtelijk apparaat en met bewoners en bedrijven in de stad. Deze werkwijze is onderdeel van het gebiedsgericht werken en sluit aan bij het gedachtegoed van de organisatieontwikkeling, 1 Amsterdam.
- Het onderdeel Bestuursondersteuning is door de toepassing van het nieuwe Besluit begroting en verantwoording (BBV) verkleind. Het nieuwe BBV schrijft voor dat overhead apart verantwoord wordt. Er wordt niet meer versleuteld over de programma's (zoals Bestuursondersteuning). Wel blijven toegewezen prioriteiten, projecten, uitvoeringsprogramma's en contributies bestaan.

3.10.3 Rekenkamer, ACAM, Ombudsman en griffie

De gemeenteraad ambtelijk ondersteunen (griffie) en onderzoeken en audits uitvoeren voor raad, college en afdelingen (Rekenkamer, ACAM).

- De raadsgriffie heeft de gemeenteraad ondersteund, zodat de raad zijn taken en verantwoordelijkheden goed kon uitvoeren. De tweede helft van 2018 stond voor de griffie in het teken van de verkiezingen en de wisseling van de gemeenteraad en de benoemingsprocedure van de nieuwe burgemeester. De profielschets voor de nieuwe burgemeester is aan de Amsterdammers voorgelegd. Zo konden ze hun wensen en verwachtingen aan de gemeenteraad aangeven.
- De ombudsman heeft in 2018 2.257 klachtdossiers behandeld. Dat is 6% meer dan in 2017. De Ombudsman werkte in 2018 onder andere aan het verder versterken en uitbouwen van het team maatwerk en onderzoek naar klachten over overlast en ondermijning in de Amsterdamse binnenstad. De Kinderombudsman ontving in 2018, 143 klachten. Onder andere onderzocht zij matching en loting voortgezet onderwijs en dakloze gezinnen.
- De Rekenkamer heeft negen onderzoeken aan de gemeenteraad uitgebracht over onder meer de schaarste problematiek bij de uitgifte van vergunningen, handhaving en overlast, de positie van Westpoort Warmte en de door de stadsdelen verstrekte subsidies voor maatschappelijke en bewonersinitiatieven.

2.257
klachten behandeld

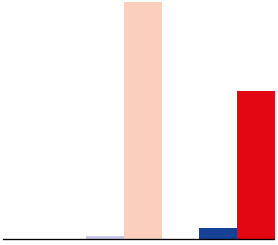

3.10.2	Begroting	Jaarverslag
Baten	0,5	1,9
Lasten	39,1	24,3

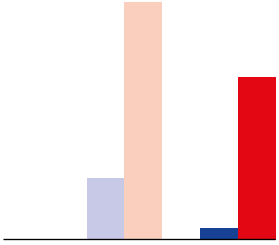

3.10.3	Begroting	Jaarverslag
Baten	3,2	0,6
Lasten	12,4	8,5

Portefeuillehouders: burgemeester Halsema en wethouder Groot Wassink

3.10 Bestuur en ondersteuning

Financiële realisatie Bestuur en ondersteuning

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	4,1	3,2	1,8	0,6	-1,1
Lasten	45,3	63,5	65,0	47,6	-17,4
Saldo van baten en lasten	**-41,2**	**-60,3**	**-63,2**	**-47,0**	**16,2**
Onttrekking reserves	0,2	0,6	2,1	2,1	-
Toevoeging reserves	1,0	0,5	0,1	0,2	0,1
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-0,7**	**0,2**	**2,1**	**1,9**	**-0,1**
Totaal programma 10	**-42,0**	**-60,2**	**-61,1**	**-45,1**	**16,1**

Het programma Bestuur en ondersteuning (stedelijk) heeft ten opzichte van de begroting een positief resultaat van € 16,1 miljoen. Dit komt vooral door lagere uitgaven van € 17,4 miljoen.

Baten

De totale baten van € 0,6 miljoen zijn € 1,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door lagere baten van € 1,2 miljoen bij de Rekenkamer en Ombudsman.

Lasten

De totale lasten van € 47,6 miljoen zijn € 17,4 miljoen lager dan begroot. Dit is vooral toe te schrijven aan programmaonderdeel Bestuursondersteuning op Joodse tegoeden (€ 10,0 miljoen) en doordat een deel van de budgetten voor Bestuursondersteuning in de paragraaf Overhead worden verantwoord (€ 6,1 miljoen).

Reserves

In totaal is € 2,1 miljoen onttrokken aan de reserves en € 0,2 miljoen gedoteerd. Dit is € 0,1 miljoen meer dotatie dan begroot. In de programmaonderdelen lichten we de afwijkingen verder toe.

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

3.10.1 Bestuur

De dagelijkse besturing van de stad door de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders, de burgemeester en de stadsdeelbesturen.

Belangrijke ontwikkelingen

Op 21 maart 2018 waren de verkiezingen voor de gemeenteraad en de stadsdeelcommissies.

Het nieuwe bestuurlijk stelsel met één bestuur en een sterke lokale verankering begon na:
- De verkiezingen van de stadsdeelcommissies;
- Hun installatie door de gemeenteraad op 29 maart;
- De benoeming van de stadsdeelbesturen door het college op 30 mei.

In het coalitieakkoord 2018-2022, 'Een nieuwe lente en een nieuw geluid', beschreven de coalitiepartijen de plannen en visie van de coalitie voor de bestuurstermijn 2018-2022. De belangrijkste thema's zijn:
1. Kansengelijkheid;
2. Open en tolerante stad;
3. Fijne buurten en leefbare stad;
4. Vrijheid en veiligheid;
5. Gezonde en milieuvriendelijke stad;
6. Meedenken, meedoen en digitaal.

Hiermee werken we aan een stad die milieuvriendelijk, veilig, leefbaar, betaalbaar en eerlijk is.

Het college werkte in de Uitvoeringsagenda 2019 de zes thema's uit het Coalitieakkoord 2018-2022 verder uit. Bij de uitvoering betrekken we de Amsterdammers en de bewoners in de Metropoolregio. De inhoudelijke plannen en doelen uit het coalitieakkoord worden ook verder uitgewerkt in de:
- Gebiedsagenda's 2019- 2022;
- Jaarlijkse gebiedsplannen van de stadsdelen.

In oktober maakten het college en de stadsdeelbestuurders in het Bestuursakkoord 2018-2022 afspraken over samenwerking in deze bestuursperiode. In het akkoord staan uitgangspunten voor goede samenwerking en werkafspraken. De Verordening op lokaal bestuur regelt de verdeling van taken en bevoegdheden. Naast de Verordening staan in het akkoord afspraken over:
- Samenwerking;
- Rolverdeling;
- Beleidsruimte in kaders;
- Ondersteuning.

Het Bestuursakkoord beschrijft ook de relatie van het college en de stadsdeelbesturen met stadsdeelcommissies en gemeenteraad.

In juli 2018 beëdigde de gemeenteraad onze nieuwe burgemeester, Femke Halsema. Een quote uit haar beëdigingstoespraak: "Als uw burgemeester beschouw ik het hoeden van vrijheid - hélpen die belofte voor alle Amsterdammers gestand te doen - als mijn eerste en grootste verantwoordelijkheid".

In maart 2018 besloot de gemeenteraad van Weesp tot een ambtelijke fusie met de gemeente Amsterdam. Later volgt er een volledige samenvoeging van de twee gemeentes. In 2018 hebben de colleges van Amsterdam en Weesp daarvoor een convenant ondertekend.

De verandering van stadsregio naar vervoerregio is in 2018 afgerond met een verkleining van het bestuur. Het dagelijks bestuur bestaat nu uit drie leden in plaats van zeven.

Democratisering is een allesomvattende en allesbehalve eenvoudige ambitie. Het is een zoektocht die we met de stad aangaan. De samenwerking met vermogensfondsen en bedrijfsleven is met Mensen Maken Amsterdam en MAEX in vier van de zeven stadsdelen opgezet. Op 23 en 24 november 2018 vonden er twee co-creatiedagen plaats met actieve Amsterdammers, initiatiefnemers en ambtenaren. Een commonsakkoord is in voorbereiding. Amsterdam maakt onderdeel uit van het internationale netwerk van fearless citys en met de stad werken we aan een duurzame Agenda Democratische Vernieuwing die medio 2019 aan de gemeenteraad kan worden aangeboden.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 — Activiteiten: A, B, D

De doelen uit het (herziene) coalitieakkoord realiseren.

Doel 2 — Activiteiten: A, B, C, D

De wettelijke taken uitvoeren.

#	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
2.1	Formatie in fte per 1.000 inwoners.	16,4 (2015)	n.v.t.	-	-
2.2	Bezetting in fte per 1.000 inwoners.	15,5 (2015)	n.v.t.	-	-
2.3	Apparaatskosten in kosten per inwoner.	€ 1.209 (2015)	n.v.t.	-	-
2.4	Kosten externe inhuur. Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen.	19% (2015)	n.v.t.	-	-
2.5	Overhead als % van totale lasten.	31,8% (2015)	n.v.t.	-	-

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 en 2 te bereiken

In 2018 presenteerden de coalitiepartijen een nieuw coalitieakkoord: 'Een nieuwe lente en een nieuw geluid'. Het college van B en W stelt vanuit het coalitieakkoord beleid voor aan de raad. Ook zorgt het college ervoor dat de gemeente haar wettelijke taken uitvoert. De coalitiepartijen werken met het coalitieakkoord aan een stad die milieuvriendelijk, veilig, leefbaar, betaalbaar en eerlijk is. Dat doen ze met de thema's:

1. Kansengelijkheid;
2. Open en tolerante stad;
3. Fijne buurten en leefbare stad;
4. Vrijheid en veiligheid;
5. Gezonde en milieuvriendelijke stad;
6. Meedenken, meedoen en digitaal.

De belangrijkste aandachtspunten en doelen in het coalitieakkoord zijn verder uitgewerkt in de Uitvoeringsagenda 2019. En ze worden ook in de gebiedsagenda's 2019- 2022 en de jaarlijkse gebiedsplannen van de stadsdelen verwerkt.
Het college werkt de Uitvoeringsagenda samen uit met de Amsterdammers:

- Bewoners;
- Organisaties;
- Ondernemers en bedrijven;

- Kennisinstellingen;
- Belangengroepen.

Bij de besluitvorming zorgen we voor meer mogelijkheden voor meedenken en meedoen door deze groepen. Zo worden meer mensen betrokken en vergroot hun zeggenschap. Ook zoeken we samenwerking op met de regio.

Doel 3 Activiteiten **A** **B** **C** **D**

Het nieuwe bestuurlijk stelsel implementeren.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 3 te bereiken?

Het nieuwe bestuurlijk stelsel begon na:

- De verkiezing van de leden van de stadsdeelcommissies op 21 maart;
- Hun installatie door de gemeenteraad op 29 maart;
- De benoeming door het college van de dagelijks besturen op 30 mei.

We voeren het stelsel de komende jaren in met een grote betrokkenheid van bewoners en ondernemers. Hierbij werken wij met de stadsdeelbesturen hard aan:

- Meedenken en meedoen;
- Gebiedsgericht werken;
- De samenwerkingscultuur.

In het coalitieakkoord is de samenwerking en cultuur nadrukkelijk als thema benoemd. Het stadsbestuur kiest voor een collegiale, open en overkoepelende werkwijze.
Het college en de stadsdeelbesturen sloten in oktober 2018 een bestuursakkoord. Daarin maakten zij afspraken om deze (nieuwe) samenwerking te vormen vanuit de volgende vijf uitgangspunten:

- We werken samen aan de stad;
- De inhoud en opgave zijn leidend;
- Betrokkenheid van gebieden, bewoners en ondernemers is voor ons heel belangrijk;
- We respecteren ieders rol en verantwoordelijkheid;
- We werken vanuit vertrouwen en betrekken elkaar actief.

De Verordening op lokaal bestuur regelt de verdeling van taken en bevoegdheden. Daarnaast zijn in het Bestuursakkoord afspraken gemaakt over:

- Samenwerking;
- Rolverdeling;
- Beleidsruimte in kaders;
- Ondersteuning.

Het Bestuursakkoord vormt zo het kader voor één bestuur voor de stad. Daarin werken college en stadsdeelbesturen samen aan de grote inhoudelijke opgaven en uitdagingen.
Het Bestuursakkoord is met de gemeenteraad besproken. De stadsdeelbesturen hebben dit gedeeld met de stadsdeelcommissies.

Metropoolregio Amsterdam

Amsterdam doet actief mee in de Metropoolregio Amsterdam, zowel ambtelijk als bestuurlijk. De MRA agenda uit 2016 is in 2018 bijgewerkt. In 2016 zijn 57 acties in de agenda opgenomen. Daarvan worden 32 acties uitgevoerd of zijn afgerond. Ook economisch is veel bereikt, zoals de bedrijven- en kantorenomvorming (Plabeka) en spreiding van toerisme. Belangrijke mijlpalen in 2018 waren:

- Economie: het Regionaal Skills-akkoord (december 2018) is opgesteld om de werkzoekende beroepsbevolking voor te bereiden op het werk van morgen;
- Mobiliteit: Besluit gezamenlijke investeringen van Rijk en MRA in stations (juni 2018). Amsterdam CS kan daarmee groeien van 34 naar 57 treinen per uur in 2030. Amsterdam Zuid krijgt twee extra sporen voor onder andere internationale treinen;
- Duurzaamheid: de Intentieverklaring circulair inkopen (juni 2018). Daarmee willen de MRA-gemeenten in 2022 ten minste 10% van hun producten, goederen en diensten circulair

inkopen. In 2025 moet dat 50% zijn;
- De verandering van stadsregio naar Vervoerregio Amsterdam is in 2018 afgerond met een verkleining van het bestuur. Het dagelijks bestuur bestaat nu uit drie leden in plaats van zeven.
- Het aantal Amsterdamse raadsleden in de regioraad is teruggebracht van 21 naar 12. Door gewogen stemrecht bleef de Amsterdamse positie ongewijzigd;
- Er zijn afspraken tussen Amsterdam en Vervoerregio over de beheersing van de (financiële) risico's die de Vervoerregio als verbonden partij loopt.

In maart 2018 besloot de gemeenteraad van Weesp tot een ambtelijke fusie met de gemeente Amsterdam. Later volgt een volledige samenvoeging. In 2018 ondertekenden de colleges van Amsterdam en Weesp daarvoor een convenant. De ambtelijke fusie zal in 2019 klaar zijn. Weesp koos voor:
- De bestuurskracht van Amsterdam;
- De goede dienstverlening die Amsterdam de inwoners van Weesp kan bieden.

Amsterdam wil met de fusie werken aan het behoud van de kwaliteiten van Weesp en het landschap van Weesp.

Internationale Betrekkingen

De bestuurlijke veranderingen in 2018 hadden invloed op het internationale beleid. Zo waren er geen reizen onder leiding van de burgemeester. Verschillende wethouders hebben vanuit hun beleidsterreinen internationale werkbezoeken afgelegd. Amsterdam bleef interessant voor buitenlandse delegaties. Presidenten, ministers, burgemeesters en andere bestuurders en experts bezochten Amsterdam om kennis op te doen en te delen. Het nieuwe beleidsprogramma 2019-2022 voor internationaal beleid heeft wat vertraging opgelopen. Het beleidsvoorstel leggen we voor de zomer 2019 aan de gemeenteraad voor.

Europastrategie

Amsterdam was in 2018 actief op de prioriteiten van de Europastrategie door:
- Te lobbyen;
- EU-subsidies te verwerven;
- Kennis te delen via verschillende netwerken.

Zo praten we samen met Barcelona, Parijs en Berlijn met de Europese Commissie over hoe Europese regelgeving de aanpak van vakantieverhuur kan ondersteunen. Rond duurzaamheid haalden we een grote EU-subsidie (€ 4,8 miljoen) binnen voor een project voor 'blauw-groene' daken. Vanuit de Urban Agenda heeft het Partnerschap voor inclusie van migranten en vluchtelingen onder onze leiding haar actieplan gepresenteerd. Daarin staan aanbevelingen voor een verbeterde Europese aanpak op dit thema. Ook onderzoeken we met nationale en internationale partners de mogelijkheden voor snellere internationale treinverbindingen. Vanwege de Brexit waren we actief bezig rond de belangen van Britse Amsterdammers en het lokale bedrijfsleven.

Lokale belangenbehartiging

Het nieuwe college van B en W heeft actief de belangen van Amsterdam en haar inwoners onder de aandacht gebracht van ministeries, bewindspersonen en Kamerleden. Kamerleden zijn in Amsterdam op werkbezoek geweest. We trekken hierbij zo veel mogelijk op met de andere drie grote steden (G4) en met de VNG. Ook zijn we rond onderwijs betrokken bij het wetsvoorstel 'Meer ruimte voor nieuwe scholen'. En we overleggen in VNG-verband met het Rijk over een toekomstbestendig zorgsysteem. Met het Rijk maakten we over een Landelijke Vreemdelingen Voorziening in Amsterdam goede afspraken. Het directe overleg tussen de G4 en het kabinet dat in 2018 begon is blijvend. Hieruit kwam een vernieuwende gezamenlijke aanpak van de grote nationale opgave rond verstedelijking. Het Rijk en de G4 werken samen aan snelle en milieuvriendelijke groei van de Nederlandse steden. Verbeteren van de bereikbaarheid aan de westkant van Amsterdam is hierin een belangrijk onderwerp.

Welke belangrijke activiteiten heeft het college nog meer uitgevoerd?

Verbeteren kwaliteit bestuurlijke besluitvorming

De kwaliteit verbeteren van de bestuurlijke besluitvorming is een doorgaand proces. In 2018 zijn de processen bijgewerkt en gelijk getrokken. Sinds juni 2018 is het hele proces tot en met de collegevergadering papierloos. Handreikingen en instructies zijn opgeleverd en gemeentebreed beschikbaar.

In de tweede helft van 2018 werkten we aan het vertalen van het verlengd bestuur naar één werkwijze voor directies en stadsdeelorganisaties. Zo werken we met het principe: één bestuur (stad en stadsdelen) en één organisatie (directies en stadsdeelorganisaties).

De vervanging van Andreas is onderdeel van het verbeteren van de kwaliteit van bestuurlijke besluitvorming. Andreas is het digitale systeem dat bestuurlijke besluitvorming ondersteunt. Het project voor de vervanging van Andreas is nog niet klaar. Dat komt door:

- Een extern onderzoek naar de verschillende mogelijkheden van vervanging van Andreas;
- De aanbesteding van de ontwikkeling van Andreas 2.

Het onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van de raad. Zomer 2019 is deze vervanging klaar.

Activiteit A Doelen 1 2 3

De gemeenteraad controleert het college van B en W en doet beleidsvoorstellen aan het college.

Activiteit B Doelen 1 2 3

Het college van B en W voert het (herziene) coalitieakkoord en wettelijke taken uit en doet beleidsvoorstellen.

Activiteit C Doelen 1 2 3

Bestuurscommissies voeren (delen van) gemeentetaken uit en realiseren beleid voor specifieke gebieden.

Activiteit D Doelen 1 2 3

Implementeren nieuw Bestuurlijk Stelsel.

Activiteit E

Samenwerkingsbanden onderhouden, zoals met G4, de Metropoolregio Amsterdam en de VNG.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programma zijn er geen verbonden partijen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 10.1	**Baten** 0,2	**Lasten** 15,0

Bestuurscommissies (Activiteit C en D)

Baten 0,0
Lasten 6,2

Het in 2018 op het beleidsterrein Bestuurscommissies uitgevoerde beleid staat hierboven.

College (Activiteit B, D en E)

Baten -
Lasten 4,5

Het in 2018 op het beleidsterrein Bestuurscommissies uitgevoerde beleid staat hierboven onder doel 1, 2 en 3.

Raad (Activiteit A)

Baten 0,2
Lasten 4,4

Het in 2018 op het beleidsterrein Bestuurscommissies uitgevoerde beleid staat hierboven onder doel 1, 2 en 3.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	-	-	-	-	-
Lasten	8,8	12,4	12,8	14,8	2,0
Saldo van baten en lasten	**-8,7**	**-12,4**	**-12,8**	**-14,8**	**-2,0**
Onttrekking reserves	-	0,2	0,2	0,2	-
Toevoeging reserves	0,8	0,2	0,1	0,2	0,1
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-0,8**	**0,1**	**0,2**	**0,0**	**-0,1**
Totaal programmaonderdeel 10.1	**-9,5**	**-12,3**	**-12,6**	**-14,8**	**-2,2**

Het programmaonderdeel Bestuur heeft tegenover de begroting een negatief resultaat van € 2,2 miljoen. Dit komt vooral door hogere lasten van € 2,0 miljoen.

Baten

Het programmaonderdeel Bestuur heeft geen financiële afwijkingen aan de batenkant.

Lasten

De totale lasten zijn € 2,0 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door:

- Hogere lasten van € 3,4 miljoen door een dotatie aan de voorziening pensioenen bestuurders vanwege een actuariële berekening van deze pensioenen.
- Lagere lasten van € 0,7 miljoen doordat er in 2018 geen raadsonderzoeken zijn uitgevoerd. De raad zag daar in 2018 geen aanleiding voor.
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen vanwege gewijzigde regelgeving rondom de pensioenvoorziening voor raadsleden. Hierdoor was er in 2018 geen betaling van een tegemoetkoming voor het treffen van een pensioenvoorziening of oudedagsvoorziening.
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen doordat bij de begroting het budget voor de tegemoetkoming van raadsfracties voor heel 2018 is verhoogd. Dit terwijl de hogere uitgaven alleen betrekking hadden op de laatste drie kwartalen.
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen doordat de vergoedingen voor raadsleden lager zijn uitgevallen dan werd verwacht. De hoogte van de vergoedingen wordt jaarlijks in november/december voorafgaand aan het betreffende jaar door het Rijk vastgesteld, terwijl de vaststelling van de begroting eerder in het jaar plaatsvindt.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 10.1 Bestuur	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Raadsonderzoeken	1,4	-	-	0,2	-	1,5

Er is voor € 0,2 miljoen meer toegevoegd aan de reserves dan begroot. Dit komt vooral doordat er € 0,2 miljoen extra toegevoegd is aan de reserve raadsonderzoeken. Dit volgens het raadsbesluit om bij een onderbesteding een bedrag tot maximaal € 0,2 miljoen te doteren aan de reserve (zie ook lasten).

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen 10.1 Bestuur	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
1. Pensioenen (gewezen) wethouders	16.2	-	0,6	2,7	1,8	17,1
2. Pensioenen (gewezen) Stadsdeel-wethouders en dagelijks bestuurders	41,1	-	1,0	0,6	1,0	40,6

Door een actualisatie van de pensioenen is er een extra bedrag van € 3,4 miljoen aan de voorzieningen gedoteerd.

Pensioenen (gewezen) wethouders

In de voorzieningen pensioenen ex-wethouders zijn de pensioenverplichtingen opgenomen voor ex-wethouders. Uitkering is aan de al gepensioneerde ex-wethouders. Tegenover de begroting is er een hogere dotatie en onttrekking. De afwijking komt door pensioenoverdracht aan derden en de hierboven genoemde actualisatie van de pensioenen.

Pensioenen (gewezen) Stadsdeel-wethouders en dagelijks bestuurders

Bekostiging van pensioenuitkeringen en waardeoverdracht van opgebouwde pensioenrechten naar een ander pensioenfonds van voormalig leden dagelijks bestuur stadsdelen die voor maart 2014 in functie waren en daarmee onder de wet APPA vielen. Ook hier is vanwege de actualisatie een deel van de extra dotatie opgenomen.

Beleidskaders

- Gemeentewet;
- Coalitieakkoord 2018 - 2022 'Een nieuwe lente en een nieuw begin';
- Verordening op het lokaal bestuur;
- Wet gemeenschappelijke regeling-plus (Wgr-plus).

Risico's en maatregelen

Actueel risico	Maatregelen
1. Het gemeentelijk beleid heeft onvoldoende maatschappelijk draagvlak.	Het college werkt de komende bestuursperiode extra aan meedenken en meedoen door de Amsterdammers (bewoners, organisaties, ondernemers en bedrijven, kennisinstellingen en belangengroepen). Dat vergroot de betrokkenheid en het draagvlak. Hierover wordt miv 2019 gerapporteerd in programma Moderne overheid en bestuur.

Vervallen risico	Maatregelen
1. De voorbereidingen van de verkiezingen voor de stadsdeelcommissies zijn niet op tijd klaar	Door een strakke sturing op het proces en de activiteiten is dit risico niet opgetreden.

Subsidies van betekenis

Subsidie	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
1. Tegemoetkoming aan de raadsfracties	2.083.130	1.934.679

De in de raad vertegenwoordigende fracties ontvangen jaarlijks een financiële bijdrage aan tegemoetkoming in de kosten voor het functioneren van de fractie. Deze bijdrage bestaat uit een vast deel voor elke fractie. Daarnaast ontvangt elke fractie een bedrag per raadszetel.

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

3.10.2 Bestuursondersteuning

De ambtelijke organisatie ondersteunt de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders en de bestuurscommissies bij de dagelijkse besturing van de stad.

Belangrijke ontwikkelingen

Het nieuwe BBV schrijft voor dat we overhead apart verantwoorden. En dat we het niet meer toerekenen aan en versleutelen over de programma´s. Onder overhead vallen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, zoals Bestuursondersteuning.
Hiermee is een groot deel van de uitgaven onder het onderdeel overhead opgenomen. Die verantwoordden we eerder in programmaonderdeel 10.2. Wel blijven toegewezen prioriteiten, projecten, uitvoeringsprogramma's en contributies bestaan.

In 2018 zijn een aantal organisatieonderdelen overgeheveld naar de paragraaf Overhead. Dit volgens de aangepaste BBV-regelgeving. De begroting van deze lasten staan onder programma Bestuur en Organisatie. De grootste overgehevelde onderdelen zijn:

- Financiën op orde (FOO);
- Concern Audit Programma;
- De Taskforce AO/IC;
- Programma Let Op.

Specifieke beleidsdoelen

Door de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is een groot deel van alle activiteiten vanaf de Begroting 2017 overgeheveld naar het overzicht overhead. Daardoor zijn de doelen en activiteiten bij programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning komen te vervallen.

Verbonden partij(en)

Voor de doelen in dit programma zijn er geen verbonden partijen.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 10.2	**Baten** 1,9	**Lasten** 24,3

Bestuursondersteuning college

Baten -
Lasten 6,9

Grote onderdelen die voor 2018 nog hier onder vallen zijn:

- Programma Financiële Onderzoeken van de directie Middelen en Control;
- De bijdrage aan de Metropoolregio Amsterdam.

Daarnaast zijn er ook kleine programma´s waaronder:

- Amsterdam Management Informatie (AMI);
- Bestuurlijk Stelsel;
- Herijking Deelnemingen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	0,2	0,1	-	0,0	0,0
Lasten	24,3	38,8	42,1	24,3	-17,7
Saldo van baten en lasten	**-24,1**	**-38,8**	**-42,1**	**-24,3**	**17,7**
Onttrekking reserves	0,2	0,4	1,9	1,9	-
Toevoeging reserves	0,2	0,3	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**0,1**	**1,9**	**1,9**	**-**
Totaal programmaonderdeel 10.2	**-24,1**	**-38,7**	**-40,2**	**-22,4**	**17,7**

Het programmaonderdeel bestuursondersteuning heeft tegenover de begroting een positief resultaat van € 17,7 miljoen. Dit komt door lagere lasten.

Baten

Het programmaonderdeel Bestuursondersteuning heeft geen financiële afwijkingen aan de batenkant.

Lasten

De totale lasten zijn € 17,7 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 10,0 miljoen bij de incidentele prioriteit voor tegemoetkoming aan de Joodse gemeenschap. Tot eind 2018 konden er subsidieaanvragen worden ingediend. De adviescommissie beoordeelt de subsidieaanvragen nadat alle aanvragen aan haar door de gemeenteraad zijn overhandigd. De adviescommissie geeft haar advies uiterlijk 1 juli 2019. De lasten zullen in 2019 volgen. Daarom vroegen we om dit budget naar 2019 over te hevelen;
- Lagere lasten van € 6,1 miljoen doordat we de kosten bij deze begroting verantwoorden in de paragraaf overhead. Dit betreft de begrote budgetten voor onder meer:
  - Financiën op orde (FOO) (€ 2,0 miljoen);
  - Concern Audit Programma (€ 1,5 miljoen);
  - Taskforce AO/IC (€ 0,5 miljoen);
  - Programma Let Op (€ 0,2 miljoen);

  Dit volgens de aangepaste BBV-regelgeving. De uitputting op deze begroting is € 5,0 miljoen en daarmee € 1,5 miljoen lager dan begroot. De afwijkingen lichten we verder toe bij de paragraaf Overhead (3.B);
- Lagere personeelskosten € 0,5 miljoen vanwege niet ingevulde vacatureruimte;
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen voor het nieuwe bestuurlijk stelsel. Het budget was beschikbaar voor uitbreiden van de mogelijkheden de participatieve democratie te versterken. Dit leidde vóór de verkiezingen niet meer tot uitgaven. In de nieuwe collegeperiode gaan we hiermee verder. We financieren dit vanuit de portefeuille democratisering;
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen aan verschillende posten kleiner dan € 0,2 miljoen per post. Deze lichten we hier niet verder toe;
- Lagere lasten van € 0,3 miljoen voor maatschappelijke initiatieven in Zuid. Het budget maatschappelijke initiatieven, waarvoor de subsidieregeling eind 2018 is vastgesteld, kan over een periode van 3 jaar (2018 – 2020) worden ingezet. Het restantbedrag wordt overgeheveld naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen bij internationale betrekkingen. Vanwege de verkiezingen en de start van het nieuwe college is er minder internationaal gereisd. Ook zijn daarom minder (nieuwe) projecten en kennisuitwisselingen opgestart;
- Lagere lasten van € 0,2 miljoen op het budget voor organisatieontwikkeling in Zuid. Het ontwikkeltraject is in de loop van 2018 gestart. Het traject is echter nog niet afgerond en gaat in 2019 verder;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen voor bijdragen aan derden. Dit komt door niet begrote bijdrage voor het Arbeidsmarkt en Opleidings (A&O) fonds Gemeenten.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves 10.2 Bestuursondersteuning	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Verevening onroerend goed	4,3	-	2,3	-	1,4	2,9

De reserve verevening onroerend goed is gekoppeld aan programma 10. Maar het heeft een begrote onttrekking op activiteiten in programmaonderdeel 9.2. Deze onttrekking is bedoeld voor subsidiëring aan de Tabakspanden. Dit gebeurde niet omdat de juridische procedure om te komen tot subsidiëring ingewikkeld is. Daarom was het in 2018 niet klaar. De begrote vrijval van de reserve van € 1,4 miljoen is volgens de begroting en gebeurde wel binnen programma 10. Vanaf 2019 valt de reserve direct onder het programma Wonen en Bouwen (11.1).

Beleidskaders

- Gemeentewet;
- Coalitieakkoord 2018-2022 'Een nieuwe lente en een nieuw geluid';
- Verordening op het lokaal bestuur.

Risico's en maatregelen

In de Begroting 2018 zijn geen risico's opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema en wethouder Groot Wassink

3.10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM

De gemeenteraad ambtelijk ondersteunen (griffie). De controle van de gemeenterekening uitvoeren en de rekeningencommissie ondersteunen (ACAM). Onderzoeken uitvoeren vanwege klachten van burgers of op eigen initiatief (ombudsman). De Rekenkamer doet onderzoek naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het bestuur.

Specifieke beleidsdoelen

Doel 1 Activiteiten A B D

De gemeenteraad, het college van B en W en de organisatieonderdelen hebben goed inzicht in de resultaten, de processen en de financiën van de gemeentelijke organisatie.

Wat wij in 2018 gedaan hebben om doel 1 te bereiken

ACAM heeft de jaarrekening van de gemeente gecontroleerd. Op 15 mei 2018 gaf ACAM een controleverklaring af, tegelijk met het uitbrengen van de jaarrekening. De bevindingen en aanbevelingen vanuit de controle staan in een algemeen verslag en in vijf clusterverslagen. ACAM ondersteunde de rekeningencommissie bij haar onderzoek naar de Jaarrekening 2017 en ons financieel beheer. De rekeningencommissie deed hierover verslag op 29 mei 2018. ACAM heeft voor een beperkt aantal buitengemeentelijke organisaties controles van hun jaarrekeningen uitgevoerd en een controleverklaring verstrekt. Dat gebeurde tegen extern tarief, bijvoorbeeld voor de Omgevingsdienst, Brandweer en Waternet.

De ombudsman lost samen met de aangesloten gemeenten problemen van inwoners, bezoekers en ondernemers op. In 2018 behandelde de ombudsman 2.257 klachtdossiers, 6% meer tegenover 2017. Per kwartaal rapporteerde hij over de organisatieonderdelen met de meeste burgercontacten. De rapportages zijn openbaar en gaan naar de raadscommissies. Daarnaast heeft de ombudsman in 2018:

- Meegewerkt bij het verder versterken en uitbouwen van het team maatwerk;
- Een diepgaand vervolgonderzoek verricht rondom klachten over overlast en ondermijning in de Amsterdamse binnenstad;
- Onderzoek gedaan naar de behandeling van aanvragen voor kwijtschelding van gemeentebelastingen.

De ombudsman is verder betrokken bij het organiseren van een onderzoek naar de aanpak van geluidsoverlast. Daarnaast onderzoekt hij met onder andere het CAK (Centraal Administratie Kantoor) en de gemeentelijke schuldhulpverleners hoe we beter burgers met problematische schulden kunnen helpen.

Bij de Kinderombudsman heeft in 2018, 143 klachten ontvangen van kinderen, jongeren, ouders en professionals. Zij onderzocht onder andere:

- Matching en loting voortgezet onderwijs;
- Dakloze gezinnen;
- De situatie van Nederlandse kinderen met een ouder zonder verblijfsvergunning;
- Hoe wij de jeugd betrekken bij de inrichting van de openbare ruimte.

Doel 2 Activiteiten A B C D

De gemeenteraad kan zijn taken en verantwoordelijkheden uitvoeren.

Wat hebben we in 2018 gedaan om doel 2 te bereiken?
De eerste helft van 2018 hield de raadsgriffie zich voor een belangrijk deel bezig met:
- De gemeenteraadsverkiezingen en de raadswisseling;
- De benoemingsprocedure voor de burgemeester en de installatie van de nieuwe burgemeester.

De raadsgriffie regelde de organisatie van het afscheid van de oude raad en het aantreden van de nieuwe raad. Om de nieuwe raadsleden te informeren en te ondersteunen organiseerde de griffie onder andere introductiebijeenkomsten voor raadsleden en duo raadsleden over:
- De taken van:
  - griffie;
  - Rekenkamer;
  - Ombudsman;
  - ACAM;
  - de financiële functie en de methode Duisenberg.
- De rekeningencommissie;
- Het presidium en het fractievoorzittersoverleg;
- De verantwoordelijkheden en de raadsinstrumenten.

Ook organiseerde de griffie een integriteitsbijeenkomst voor raadsleden en duo raadsleden.

De raadsgriffie vroeg Amsterdammers aan welke eisen, wensen en verwachtingen de nieuwe burgemeester zou moeten voldoen. Dit gebeurde via de website Mijnnieuweburgemeester.amsterdam. Zo konden Amsterdammers meehelpen aan de profielschets voor de nieuwe burgemeester. De gemeenteraad gebruikte de reacties bij het opstellen van de profielschets voor de selectieprocedure. De griffie heeft ook de Vertrouwenscommissie voor de beoordeling van kandidaten voor de vacature van burgemeester ondersteund. En heeft samen met andere betrokken diensten een buitengewone raadsvergadering georganiseerd. Daarin werd de nieuwe burgemeester beëdigd en afscheid genomen van de waarnemende burgemeester.

Doel 3 Activiteiten A B C D E

Amsterdammers hebben makkelijk toegang tot informatie over de gemeenteraad.

Wat hebben we in 2018 gedaan om doel 3 te bereiken?
De informatie is gemakkelijk toegankelijk voor de Amsterdammers door:
- informatie via internet beschikbaar te stellen;
- raads- en commissievergaderingen via internet uit te zenden.

Doel 4

Werken aan verbeteren van het bestuur door Rekenkamerrapporten over het beleid, de beleidsuitvoering en informatievoorziening.
De Rekenkamer is onafhankelijk en werkt niet in opdracht van het college of de gemeenteraad. Haar activiteiten verantwoorden we daarom niet in onze P&C-documenten. Dat gebeurt in haar eigen begroting en jaarverslag. De begroting wordt jaarlijks ter zienswijze aan de gemeenteraad voorgelegd. De raadsfracties mogen vóór het vaststellen van het jaarlijkse onderzoeksprogramma onderzoeksvoorstellen doen. De gemeenteraad krijgt de jaarrekening voor verantwoording.

Wat hebben we in 2018 gedaan om doel 4 te bereiken?
De Rekenkamer Metropool Amsterdam betrekt steeds meer het gezichtspunt van de burgers in haar onderzoeken. In 2018 werkte de Rekenkamer voor Amsterdam aan negen onderzoeken. Eén van de onderzoeken ging over de schaarste problematiek bij de uitgifte van vergunningen en de informatievoorziening daarover aan de raad. Dit onderzoek bouwt voort op een verkenning naar

de passagiersvaart vanwege een verzoek van de gemeenteraad. Het rapport is gepubliceerd in januari 2019. Ook voerde de Rekenkamer een publieksonderzoek uit naar handhaving en overlast. Dit onderwerp kwam vanuit het burgerpanel van de Rekenkamer. De resultaten zijn in februari 2019 openbaar gemaakt in een bijeenkomst in Pakhuis De Zwijger. Veel bewoners en ondernemers waren daarbij aanwezig en discussieerden mee over dit onderwerp. De overige zeven onderzoeken waren onderwerpen die de Rekenkamer zelf wilde onderzoeken. Deze rapporten zijn openbaar gemaakt door ze aan te bieden aan de betrokken raadscommissies. De onderzoeken gingen over:

- Nazorg aan gedetineerden;
- Verwijderen van fietsen;
- Project 1012;
- Grip op Westport Warmte BV;
- Subsidies maatschappelijke en bewonersinitiatieven;
- Brandweerzorg in de Amsterdamse haven;
- Effecten van investeringen in onderwijs.

Daarnaast brachten de G4-Rekenkamers in mei 2018 een gezamenlijke rapportage uit over de opvang en ondersteuning van dak- en thuislozen. Deze rapportage is aangeboden aan de gemeenteraden van de G4-gemeenten en aan de Vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Activiteit A — Doelen **1** 2 3

De gemeenterekening controleren en aanbevelingen om middelen en processen te beheersen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
A.1	Controleverklaring beschikbaar gelijk met publicatie gemeenterekening.	100%	100%	100%	100%

Activiteit B — Doelen **1** 2 3

De rekeningencommissie en raadscommissie ondersteunen bij het onderzoek naar de jaarrekening en het financiële beheer. Onderzoeken uitvoeren. De Rekenkamer voert onafhankelijke onderzoeken uit en brengt daar openbare rapporten over uit.

Activiteit C — Doelen 2 3

Raads- en commissievergaderingen organiseren en organiseren van het presidium en fractievoorzittersoverleg.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
C.1	Aantal raads- en commissievergaderingen per jaar.	104 (2013)	128	120	105

Activiteit D — Doelen **1** 2 3

De gemeenteraad adviseren over bestuurlijke processen die nodig zijn voor het functioneren van de raad.

Activiteit E — Doelen 3

Digitaal beschikbaar maken van informatie over de gemeenteraad, zoals agenda, vergaderstukken en live videoverbindingen.

#	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
E.1	Alle raads- en commissievergaderingen zijn live via internet te volgen en alle vergaderstukken zijn digitaal beschikbaar.	100%	100%	100%	100%

Verbonden partij(en)

In dit programmaonderdeel gaat het bij verbonden partijen om gemeenschappelijke regelingen, namelijk voor de Ombudsman en de Rekenkamer. De Rekenkamer Amsterdam is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA). De RMA voert ook de Rekenkamerfunctie uit voor Zaanstad. De Ombudsman is onderdeel van de Gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Ombudsman.

Beleidsresultaten

Bedragen x € 1 miljoen

Totaal programmaonderdeel 10.3 **Baten** 0,6 **Lasten** 8,5

ACAM

Baten 0,6
Lasten 2,9

Het in 2018 op het beleidsterrein ACAM uitgevoerde beleid staat hierboven onder beleidsdoel 1.

Griffie

Baten -
Lasten 1,7

Het in 2018 op het beleidsterrein Griffie uitgevoerde beleid staat hierboven onder beleidsdoelen 2 en 3.

Ombudsman

Baten 0,0
Lasten 2,1

Het in 2018 op het beleidsterrein Ombudsman uitgevoerde beleid staat hierboven onder beleidsdoel 1.

Rekenkamer

Baten 0,0
Lasten 1,8

Het in 2018 op het beleidsterrein Rekenkamer uitgevoerde beleid staat hierboven onder beleidsdoel 4.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	3,8	3,2	1,8	0,6	-1,2
Lasten	12,2	12,4	10,1	8,5	-1,6
Saldo van baten en lasten	**-8,4**	**-9,2**	**-8,3**	**-7,9**	**0,5**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel 10.3	**-8,4**	**-9,2**	**-8,3**	**-7,9**	**0,5**

Het programmaonderdeel Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM heeft tegenover de begroting een positief resultaat van € 0,5 miljoen. Dit komt door lagere lasten van € 1,6 miljoen en lagere baten van € 1,2 miljoen.

Baten

De totale baten zijn € 1,2 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- lagere baten van € 1,2 miljoen bij de Rekenkamer en Ombudsman. Elk jaar is er een administratieve verrekening bij deze gemeenschappelijke regelingen. Tegenover deze lagere baten staan ook lagere lasten van € 0,8 miljoen. Het verschil van € 0,4 miljoen is per abuis begroot. We verbeteren dit samen met de administratieve verrekening bij de Voorjaarsnota 2019.

Lasten

De totale lasten zijn € 1,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt door:

- Lagere lasten van € 1,0 miljoen bij de Griffie doordat niet alle formatieplaatsen het hele jaar volledig bezet waren;
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen bij de gemeenschappelijke regelingen Ombudsman en de Rekenkamer. Tegenover deze lasten staan ook baten begroot. Zie de toelichting onder baten;
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen voor verschillende kleine posten.

Reserves en voorzieningen

Binnen dit programmaonderdeel zijn reserves en voorzieningen niet van toepassing.

Beleidskaders

- Gemeentewet;
- Controleverordening (art. 213 gemeentewet);
- Programma van Eisen accountantscontrole;
- Nota Auditketen, 2014;
- Het bureau en de werkwijze van de ombudsman vloeien voort uit de Gemeentewet (art. 81 q t/m v), de Algemene wet bestuursrecht (hoofdstuk 9:2) en de Gemeenschappelijke Regeling gezamenlijke ombudsman metropool Amsterdam;
- Gemeenschappelijke Regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA);
- Beleidsvisie RMA 2016-2022 ‘navolgbaar rekenen op de participatiesamenleving’.

Risico’s en maatregelen

Actuele risico’s	Maatregelen
1. Niet-openbare informatie lekt uit.	De Raadsgriffie heeft een integriteitsbijeenkomst voor raadsleden en duo raadsleden georganiseerd. Rekenkamer, Ombudsman en ACAM verstrekken aan derden geen niet-openbare informatie, tenzij zij dat vanuit een wettelijke regeling verplicht zijn.

Subsidies van betekenis

In de Begroting 2018 zijn geen subsidies van betekenis opgenomen voor dit programmaonderdeel.

Portefeuillehouder(s): gebiedswethouders

3.10.4 Gebiedsgericht werken

Bestuur

Het stadsdeelbestuur en de stadsdeelcommissie werden het afgelopen jaar steeds meer de ogen en oren van de buurt en schakel naar het college en gemeenteraad. We hebben veel energie gestoken in het opbouwen van netwerken met bewoners en andere partijen. Bewoners vinden het erg prettig om bij ontwikkelingen in hun buurt te worden betrokken.
De dagelijks besturen werken samen met bewoners, ondernemers en andere partners aan de buurt. Meer in de buurt, minder in de vergaderzaal en experimenteren met andere vormen van meedenken en meedoen.

Bestuursondersteuning

Daarnaast hebben we de online medezeggenschap verder ontwikkeld, zoals:
- Het digitale platform 'West Begroot'. Daarbij hebben bewoners directe invloed over een deel van de uitgaven;
- Digitale platforms waarop bewoners hun ideeën kunnen geven;
- Gebiedsdashboards waarmee we de online buitenwereld naar binnen halen via social media.

Op 1 oktober startte het digitale platform 'West Begroot' met de onderwerpen:
- Groen en Openbare ruimte;
- Duurzaamheid;
- Diversiteit en Inclusiviteit.

Bewoners, ondernemers en organisaties dienden daarna maar liefst 216 plannen in. Op deze plannen is 21.635 keer gestemd. Daarmee haalden 167 plannen de drempel van minimaal 50 positieve stemmen. Deze plannen hebben we gecontroleerd op haalbaarheid. Begin 2019 komen 30 plannen terug op de site. Bewoners kunnen daarna stemmen op deze plannen. De plannen met de meeste stemmen voeren we in 2019 uit.

Eind 2018 stelden de besturen en de commissies van de stadsdelen samen met de bewoners, ondernemers en partners uit de wijk de gebiedsagenda's 2019-2022 en gebiedsplannen 2019 op. De bewoners betrekken we steeds actiever bij het opstellen van de plannen. Dit gebeurt door bijvoorbeeld een Open Huis waar commissieleden en de gebiedsteams de concept-gebiedsplannen aan de bewoners presenteren. Ook hielden we buurtenquêtes. De uitkomsten gebruikten we voor de plannen.

3.A Algemene dekkingsmiddelen

Algemene toelichting

Algemene dekkingsmiddelen is geen programma, maar een verplicht onderdeel van de begroting en het jaarverslag volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het BBV bevat de regelgeving voor het opstellen van de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingsstukken. We spreken dan ook niet van 'programma', maar van 'onderdeel' of 'paragraaf', waarin we de belangrijkste algemene inkomstenbronnen van de gemeente toelichten en verantwoorden.

Feitelijk worden de algemene dekkingsmiddelen gebruikt als dekking voor uitgaven en doelstellingen in de programma's, voor zover daar in het programma zelf geen dekking tegenover staat. De voornaamste (algemene) inkomsten zijn de uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk, inkomsten uit belastingen (bijvoorbeeld toeristenbelasting en onroerendezakenbelasting), inkomsten uit erfpacht (jaarlijkse canonbetalingen en afkoopsommen) en inkomsten in de vorm van dividenden uit deelnemingen van de gemeente Amsterdam.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	2.655,1	2.615,7	2.660,3	2.773,3	113,0
Lasten	18,2	209,9	99,2	85,5	-13,8
Saldo van baten en lasten	**2.636,9**	**2.405,8**	**2.561,1**	**2.687,8**	**126,7**
Onttrekking reserves	484,7	164,6	581,0	579,9	-1,1
Toevoeging reserves	351,4	91,6	446,2	600,9	145,7
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**133,4**	**73,0**	**134,8**	**-21,0**	**-155,9**
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**2.770,3**	**2.478,8**	**2.695,9**	**2.666,8**	**-29,1**

Het totale negatieve resultaat van het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting (najaarsnota) bedraagt € 29,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een aantal grote ontwikkelingen in meerdere onderdelen:

- Een voordeel vanuit het erfpachtresultaat (€ 1,8 miljoen);
- Een voordeel op de ontvangen uitkering uit het gemeentefonds (€ 19,4 miljoen);
- Een voordeel op de financieringsfunctie (€ 12,1 miljoen);
- Een nadeel op de algemene reserve (€ 14,9 miljoen);
- Een voordeel op de het resultaat van deelnemingen (€ 18,5 miljoen);
- Een beter resultaat op het onderdeel lokale heffingen (€ 5,1 miljoen);
- Een voordeel op het resultaat onvoorzien (€ 1,9 miljoen);
- Een nadeel op de overige eigen middelen (€ 73,1 miljoen).

In de verschillende subonderdelen wordt hierop uitgebreid ingegaan.

Portefeuillehouder: wethouder Van Doorninck

3.A.1 Erfpacht

Overstapregeling

De afdeling erfpacht en uitgifte is verantwoordelijk voor het beheer en de uitgifte van erfpachtrechten. In 2018 is veel aandacht gegaan naar het proces en de organisatie van de mogelijkheden die erfpachters worden geboden om over te stappen van het voortdurende naar het eeuwigdurende erfpachtstelsel. Een belangrijke tool voor de erfpachter en voor de organisatie is het Overstapportaal, waar erfpachters een aanvraag kunnen indienen. In totaal zijn er in 2018 ruim 200 erfpachters overgestapt. De ontvangen afkoopsommen bedroegen € 4,6 miljoen en zijn toegevoegd aan de reserve afkoopsommen. De extra kosten voor de organisatie die samenhangen met de overstap worden ten laste van deze reserve gebracht. Deze bedroegen in 2018 € 1,9 miljoen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	229,5	188,9	217,8	286,6	68,8
Lasten	107,8	47,1	50,8	51,3	0,6
Saldo van baten en lasten	**121,7**	**141,8**	**167,0**	**235,3**	**68,3**
Onttrekking reserves	7,1	2,2	2,2	2,2	-
Toevoeging reserves	97,9	59,6	86,6	153,1	66,5
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-90,8**	**-57,4**	**-84,3**	**-150,8**	**-66,5**
Totaal programmaonderdeel A.1 Erfpacht	**30,9**	**84,3**	**82,7**	**84,5**	**1,8**

Het erfpachtresultaat in 2018 bedraagt € 84,5 miljoen en dat is € 1,8 miljoen meer dan begroot. Dit komt vooral doordat we meer canon hebben ontvangen dan begroot, door enkele grote erfpachtherzieningen van kantorenlocaties op de Zuidas.

Baten

De baten van € 286,6 miljoen bestaan uit de ontvangen erfpachtcanon en de afkoopsommen. De baten zijn ten opzichte van de begroting € 68,8 miljoen hoger. De € 66,1 miljoen hoger dan begrote afkoopsommen zijn vooral het gevolg van hogere opbrengsten voor gronduitgiften en majeure canonherzieningen einde tijdvak van woningcorporatierechten. De afkoopsommen zijn lastig te ramen, omdat ze afhankelijk zijn van individuele beslissingen van erfpachters waar de gemeente geen invloed op heeft. De ontvangen afkoopsommen hebben echter geen effect op het resultaat, omdat de ontvangen afkoopsommen volledig worden gedoteerd aan de reserve afkoopsommen of worden afgedragen aan het Vereveningsfonds vanwege afspraken met woningcorporaties. Daarom is ook de toevoeging aan de reserves hoger uitgevallen dan begroot. De canonopbrengsten zijn € 2,4 miljoen hoger dan begroot door onder meer twee grote herzieningen van erfpachtcontracten op de Zuidas.

Lasten

De lasten van € 51,3 miljoen bestaan uit de te betalen rente, personeelslasten en overige lasten. De werkelijke lasten zijn € 0,7 miljoen lager dan begroot en dit komt vooral door minder inhuur van extern personeel. Onder overige lasten valt ook de aanvullende voorziening van € 0,3 miljoen voor openstaande debiteuren (ouder dan 90 dagen). Deze debiteuren zijn toegenomen van € 8,1 miljoen eind 2017 naar € 10,5 miljoen eind 2018. Verder is er in 2018 een last van € 1,0 miljoen opgenomen voor verwachte aanslagen van binnengemeentelijke zakelijke lasten.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

A.1 Erfpacht	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve Vereveningsfonds	-	28,0	-	42,6	-	-
Reserve afkoopsommen erfpacht	5.203,4	58,6	-	110,5	-	5.313,8

De beginstand en eindstand van de Reserve Vereveningsfonds staat in programmaonderdeel 9.4. Deze reserve is namelijk gekoppeld aan zowel Erfpacht als Grond en Ontwikkeling.

Vereveningsfonds

De inkomsten van canonherzieningen van woningcorporatierechten worden conform de samenwerkingsafspraken met de woningcorporaties afgedragen aan de reserve Vereveningsfonds. De afdracht aan het Vereveningsfonds in 2018 is € 14,6 miljoen hoger dan begroot doordat enkele majeure langlopende canonherzieningen nog net in 2018 zijn afgerond. De mutaties in de reserve Vereveningsfonds worden toegelicht in de paragraaf grondbeleid.

Reserve afkoopsommen

De mutatie van de reserve afkoopsommen erfpacht is € 51,9 miljoen hoger dan begroot. Dit komt doordat er bij de uitgifte van voortdurende rechten, bij tussentijdse afkoop en bij afkoop tijdens de overstap respectievelijk € 34,2 miljoen, € 13 miljoen en € 4,7 miljoen meer is ontvangen aan afkoopsommen.

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.A.2 Gemeentefonds

Algemene toelichting

De omvang van de gemeentefondsuitkering bepaalt voor een belangrijk deel de omvang van de algemene dekkingsmiddelen. Dit is onze belangrijkste inkomstenbron. Deze uitkering ontvangen gemeenten van het Rijk als kostendekking voor de taken die ze uitvoeren. Gemeenten mogen in principe zelf bepalen waar ze dit geld aan besteden. Maar ze hebben wel taken die ze moeten uitvoeren.

Het gemeentefonds, en daarmee de Amsterdamse gemeentefondsuitkering, groeit en krimpt mee met de rijksuitgaven. Extra uitgaven, bezuinigingen, mee- en tegenvallers op de rijksbegroting beïnvloeden zo direct de omvang van het gemeentefonds. Deze groei of krimp van het gemeentefonds heet het accres. Het Rijk informeert de gemeenten jaarlijks in de mei- en septembercirculaires over het accres. In deze circulaires krijgen gemeenten ook informatie over nieuwe gemeentelijke taken en taken die vervallen. Daarnaast publiceert het Rijk aan het eind van het jaar de decembercirculaire. Daarin krijgen gemeenten informatie over onderwerpen die voor het einde van het jaar afgewikkeld worden.

Hoeveel geld individuele gemeenten uit het gemeentefonds krijgen, hangt af van de kenmerken en de belastingcapaciteit van die gemeenten. Onder andere worden de volgende kenmerken gebruikt voor de verdeling van het gemeentefonds over de gemeenten:

- Het aantal inwoners;
- De oppervlakte van de gemeente;
- De bebouwingsdichtheid.

Daarnaast wordt de onroerendezaakbelasting die een gemeente zou innen wanneer deze volgens de landelijke normtarieven zou worden geheven, in mindering gebracht op de gemeentefondsuitkering. In onderstaande tabel zijn de begrote en werkelijke bedragen van de uitkering uit het gemeentefonds opgenomen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	1.992,6	2.039,6	2.028,2	2.047,6	19,4
Lasten	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten	**1.992,6**	**2.039,6**	**2.028,2**	**2.047,6**	**19,4**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	**1.992,6**	**2.039,6**	**2.028,2**	**2.047,6**	**19,4**

Samenvatting ontwikkelingen

In 2018 hebben we € 2.047,6 miljoen aan gemeentefondsuitkering verantwoord. Dit is € 19,4 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaken staan hieronder.

- De ontwikkeling van de aantallen op basis waarvan het gemeentefonds wordt verdeeld is positief voor Amsterdam: € 1,5 miljoen;

- Voor de bodemverontreiniging door de oorlogsschade in de Petroleumhaven ontvingen we in 2018 € 6,4 miljoen van het Rijk;
- Een rijksbijdrage van € 4,4 miljoen voor de proeftuin in het kader van het programma Aardgasvrij Wijken;
- Een rijksbijdrage van € 2,1 miljoen (namens de regio) uit het Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd, bedoeld om de transformatiebeweging in het sociaal domein te bevorderen;
- Een rijksbijdrage van € 1,8 miljoen voor het creëren van extra baankansen voor kwetsbare jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs;
- Een rijksbijdrage van € 1,5 miljoen voor de aanpak van goed verhuurderschap, de actie-agenda vakantieparken en de totstandkoming van woningmarktdeals;
- De gemeentefondsuitkering wordt twee jaar na het uitkeringsjaar definitief vastgesteld. Voor uitkeringsjaar 2016 leverde een nacalculatie een voordeel op van € 0,2 miljoen en voor uitkeringsjaar 2017 een nadeel van € 1,5 miljoen;
- Overige ontwikkelingen, waaronder diverse kleinere decentralisatieuitkeringen, van per saldo: € 3,0 miljoen.

In onderstaande tabel is een specificatie te zien van de gemeentefondsuitkering, verbijzonderd naar drie categorieën:

- De algemene uitkering;
- De integratie-uitkering voor de decentralisaties in het sociaal domein (ook wel 'de 3D's' genoemd);
- De verzamelpost voor overige integratie- en decentralisatie-uitkeringen.

Vervolgens wordt gedetailleerd ingegaan op verschillen tussen het Jaarverslag 2018 en de laatst vastgestelde Begroting 2018 (stand Najaarsnota 2018).

Specificatie baten gemeentefonds

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Algemene uitkering	1.292,6	1.377,1	1.342,7	1.343,1	0,4
Integratie-uitkering decentralisaties sociaal domein (3D's)	512,7	506,7	519,3	518,9	-0,4
Overige integratie- en decentralisatie-uitkeringen	187,3	155,8	166,2	185,6	19,4
Totaal baten	**1.992,6**	**2.039,6**	**2.028,2**	**2.047,6**	**19,4**

Algemene uitkering

De Amsterdamse gemeentefondsuitkering is opgebouwd uit verschillende onderdelen waarvan de Algemene Uitkering het grootste is. De gehele gemeentefondsuitkering is vrij besteedbaar waarbij bij de Algemene Uitkering geen specifiek doel voor de besteding van de middelen is aangegeven. De hoogte van de Algemene Uitkering is afhankelijk van de karakteristieken van een gemeente zoals die in de algemene toelichting genoemd zijn en eventuele nieuwe gemeentelijke taken, of taken die vervallen. Naar aanleiding van de Decembercirculaire 2018 en verrekeningen over 2016 en 2017 is de Algemene Uitkering gestegen met € 0,4 miljoen:

- Een stijging van € 1,5 miljoen is ontstaan door de ontwikkeling van de aantallen op basis waarvan het gemeentefonds wordt verdeeld;
- Verrekeningen met voorgaande jaren leidden tot een daling van € 1,4 miljoen;
- Voor de implementatie van de richtlijn EED en andere kleinere taakmutaties ontvangt Amsterdam € 0,3 miljoen.

Integratie- en decentralisatieuitkeringen

De integratie- en decentralisatieuitkeringen zijn onderdeel van het gemeentefonds, maar hebben een eigen verdeling. De uitkeringen zijn vrij besteedbaar, maar veel uitkeringen zijn verbonden aan een zeker doel, waardoor de bestedingsvrijheid materieel wel begrensd kan zijn. De integratie- en decentralisatieuitkeringen (exclusief de integratie-uitkering sociaal domein) zijn met € 19,4 miljoen toegenomen. Deze toename houdt verband met de volgende ontwikkelingen uit de decembercirculaire van het gemeentefonds:

- Voor de bodemverontreiniging door de oorlogsschade in de Petroleumhaven ontvingen we in 2018 € 6,4 miljoen van het Rijk;
- Een rijksbijdrage van € 4,4 miljoen voor de proeftuin in het kader van het programma Aardgasvrij Wijken;
- Een rijksbijdrage van € 2,1 miljoen (namens de regio) uit het Transformatiefonds Sociaal Domein Jeugd, bedoeld om de transformatiebeweging in het sociaal domein te bevorderen;
- Een rijksbijdrage van € 1,8 miljoen voor het creëren van extra baankansen voor kwetsbare jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs;
- Een rijksbijdrage van € 1,5 miljoen voor de aanpak van goed verhuurderschap, de actie-agenda vakantieparken en de totstandkoming van woningmarktdeals;
- Overige kleine wijzigingen van in totaal € 3,0 miljoen

Daarnaast heeft Amsterdam gedurende 2018 per saldo € 0,2 miljoen aan verrekeningen over 2017 ontvangen voor verhoogd asielinstroom, maatschappelijke opvang, Wmo en vrouwenopvang.

Integratieuitkering decentralisaties sociaal domein (3D's)

Naar aanleiding van de Decembercirculaire 2018 is de hoogte van de integratie-uitkering voor de drie decentralisaties in het sociaal domein (3D's) alleen voor het onderdeel Wmo gewijzigd met € 0,3 miljoen negatief. Verder zorgen de verrekeningen over voorgaande jaren voor een lagere uitkering van per saldo € 0,1 miljoen.

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.A.3. Financiering

Algemene toelichting

In dit onderdeel verantwoorden we de baten en lasten van de gemeentelijke financiering. De gemeentelijke bezittingen financieren we met reserves, voorzieningen (interne financieringsmiddelen) en met extern aangetrokken geldleningen. Binnen de gemeente gebruiken we de systematiek van totaalfinanciering. We trekken niet voor elke investering of uitgave een aparte lening aan, maar financieren het geheel van investeringen.

De gemeentelijke financieringslasten bestaan voornamelijk uit de externe rentelasten over de korte en lange geldleningen, de externe schuld. Het zogenoemde 'renteomslagstelsel' van de gemeente Amsterdam is een systeem waarmee de financieringslasten en -baten worden doorberekend (omgeslagen) over de gemeentelijke organisatieonderdelen naar rato van de balansstanden van de activa aan het begin van het jaar. In 2018 bedroeg de interne omslagrente 1,3%.

Onze financieringsbaten zijn rentebaten op verstrekte leningen aan derden.

Het resultaat financiering omvat binnen de algemene dekkingsmiddelen het renteresultaat en enkele overige financieringsposten. De tabel hieronder toont de baten, lasten en mutaties in reserves van deze twee onderdelen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	19,7	22,1	10,8	10,7	-0,1
Lasten	-148,4	59,8	18,0	5,7	-12,3
Saldo van baten en lasten	**168,1**	**-37,7**	**-7,1**	**5,0**	**12,1**
Onttrekking reserves	121,5	-	67,7	67,7	-
Toevoeging reserves	66,3	15,6	51,6	51,6	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**55,1**	**-15,6**	**16,0**	**16,0**	**-**
Totaal programmaonderdeel A.3 Financiering	**223,3**	**-53,3**	**8,9**	**21,0**	**12,1**

Baten en lasten

Het resultaat van het onderdeel Financiering van € 21,0 miljoen is € 12,1 miljoen hoger dan begroot. Dit komt grotendeels doordat we minder en voordeliger lenen dan begroot en door lagere dan begrote rentetoevoegingen aan reserves en voorzieningen (€ 8,2 miljoen). Daarnaast was er een meevaller omdat de rente niet was gestegen. Daardoor viel de renterisicobuffer van € 4,5 miljoen vrij.

In tabel 2 is de financiële ontwikkeling van het renteresultaat opgenomen. De lasten zijn in deze tabel voorzien van een negatief voorteken.

Tabel 2: Financiële ontwikkeling renteresultaat

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Rentelasten van externe schuld	-84,3	-90,1	-85,7	-82,0	3,7
Rentebaten van verstrekte leningen aan derden	18,4	22,2	10,8	10,7	-0,1
Saldo door te rekenen externe rente	**-65,9**	**-67,9**	**-74,9**	**-71,3**	**3,6**
Rente die aan grondexploitatie wordt toegerekend	-1,5	-	-2,6	-2,3	0,3
Bespaarde rente, toegevoegd aan reserves en voorzieningen	-18,8	-37,8	-27,1	-21,0	6,1
Bestemd voor schuldreductie	-	-	-	-	-
Overige kosten	-0,2	-0,7	-0,7	0,0	0,7
De aan taakvelden toe te rekenen rente	**-86,3**	**-106,4**	**-105,3**	**-94,6**	**10,7**
De aan taakvelden toegerekende rente	253,6	106,4	103,2	100,7	-2,5
Saldo van baten en lasten	**167,3**	**-**	**-2,1**	**-6,1**	**8,2**

Het renteresultaat 2018 stijgt met € 8,2 miljoen ten opzichte van de begroting. Dit is voornamelijk het resultaat van lagere lasten omdat er minder en goedkoper was geleend en er minder rente werd toegevoegd aan reserves en voorzieningen. Hier tegenover stond een nadeel van lagere doorberekende omslagrente. Conform de nota Risico management is € 10,4 miljoen van de stijging van het renteresultaat gedoteerd aan de algemene reserve. Het verschil van € 2,2 miljoen (negatief) wordt niet verrekend met de algemene reserve omdat dit verbonden is aan andere interne verrekeningen die gemeentebreed saldo neutraal moeten zijn. Het gaat hier om aanpassingen van doorberekende omslagrente en rentetoevoegingen aan grondexploitaties bij programma's.

Overige posten

De renterisicobuffer is de grootste van de overige posten financiering. Doordat in 2018 de rente niet is gestegen, is de begrote renterisicobuffer van € 4,5 miljoen vrijgevallen. De geraamde lasten werden overschreden met een bedrag van € 0,6 miljoen. Dit bedrag hebben we betaald aan de Rijksbelastingdienst vanwege wettelijke rente over te laat betaalde vorderingen btw. Hierdoor resteerde een bedrag van € 3,9 miljoen aan vrijval.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves A.3 Financiering	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve verzelfstandiging AEB	14,0	-	14,0	-	14,0	-
Reserve bijdrage Schuldaflossing	12,8	51,6	53,7	51,6	53,7	10,7

Vanwege de bestuursopdracht opschonen reserves is de reserve verzelfstandiging AEB (afvalenergiebedrijf) van € 14,0 miljoen vrijgevallen.
De mutaties in de reserve schuldaflossing zijn in overeenstemming met de begroting. Het renteresultaat van € 10,7 miljoen vanuit de Viermaandsrapportage 2018 is toegevoegd aan de reserve schuldaflossing.

Meevallers renteresultaat

Met de herziening van het rentestelsel nemen we vanaf 2015 het verwachte renteresultaat op als begrotingsruimte. Meevallers tegenover het begrote renteresultaat in het lopende jaar gebruiken we voor schuldreductie. Met de instemming van de nieuwe nota Risicomanagement wordt vanaf de Najaarsnota 2018 het renteresultaat (inclusief de renterisicobuffer) gedoteerd aan de Algemene Reserve.

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.A.4 Algemene reserve

Algemene toelichting

In dit onderdeel presenteren we de toevoegingen en onttrekkingen aan de algemene reserve.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	-	-	-	-	-
Lasten	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Onttrekking reserves	159,8	10,0	190,2	190,2	-
Toevoeging reserves	-	-	28,0	42,9	14,9
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**159,8**	**10,0**	**162,2**	**147,3**	**-14,9**
Totaal programmaonderdeel A.4 Algemene reserve	**159,8**	**10,0**	**162,2**	**147,3**	**-14,9**

Onttrekkingen

In 2018 hebben we conform de begroting voor € 190,2 miljoen onttrokken aan de algemene reserve. Dat betrof onder andere een onttrekking voor het jaarrekeningresultaat 2017 van € 137,4 miljoen, zodat we dit als begrotingsruimte konden inzetten. Daarnaast een onttrekking voor onder meer de gemaakte afspraken in het coalitieakkoord 2019-2022 (€ 30,0 miljoen), een onttrekking voor de tegemoetkoming aan de Joodse gemeenschap (€ 10,0 miljoen) en een onttrekking om het weerstandsvermogen terug te brengen naar de bovengrens van 1,4 van de bandbreedte (€ 12,8 miljoen). Wat het weerstandsvermogen inhoudt, lichten we toe in de paragraaf weerstandsvermogen.

Dotaties

In 2018 is in totaal € 42,9 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve. Dit is € 14,9 miljoen hoger dan begroot. De hogere dotatie betreft het positieve renteresultaat (ten opzichte van de najaarsnota). Conform de vastgestelde Nota Risicomanagement 2018-2022. Reserve tot een weerstandsvermogenbandbreedte van 1,4.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

A.4 Algemene reserve	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Algemene Reserve	357,2	28,0	52,8	42,9	52,8	347,3
Jaarrekeningresultaat	137,4	-	137,4	-	137,4	-

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.A.5 Dividenden deelnemingen

Algemene toelichting

Het onderdeel dividenden deelnemingen betreft de baten en lasten van de deelnemingen (NV's of BV's) waarvan de gemeente Amsterdam aandeelhouder is. De baten bestaan uit dividendopbrengsten. Deze worden meerjarig geraamd op basis van dividendafspraken met de deelnemingen (dividendbeleid) en zijn mede afhankelijk van het resultaat en de kasstroom van de deelnemingen. De lasten bestaan uit de berekende interne rente over de boekwaarde van de deelnemingen.

In de paragraaf Verbonden partijen staat een volledig overzicht van onze deelnemingen.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	116,0	93,2	102,9	121,5	16,8
Lasten	24,4	9,1	7,9	8,0	0,1
Saldo van baten en lasten	**91,6**	**84,2**	**95,0**	**113,5**	**18,5**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen	**91,6**	**84,2**	**95,0**	**113,5**	**18,5**

Het resultaat van deelnemingen bedraagt € 113,5 miljoen en is daarmee € 18,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt door het hogere dividend van € 18,5 miljoen door het toepassen van het in 2017 nieuw vastgestelde dividendbeleid bij de deelneming het Havenbedrijf Amsterdam NV.

Baten

De baten van deelnemingen van € 121,5 miljoen bestaan uit dividend dat door de deelnemingen is uitgekeerd en zijn € 18,5 miljoen hoger dan begroot. Het vastgestelde dividend van deelnemingen over het jaar 2017 wordt - volgens bestendig beleid - verantwoord in het Jaarverslag 2018. Er is echter een uitzondering op deze toegepaste systematiek. Dit betreft het Havenbedrijf Amsterdam N.V. Voor deze deelneming geldt dat het geraamde (nog niet vastgestelde) dividend wordt verantwoord in de rekening van het boekjaar waarop het betrekking heeft. Het Havenbedrijf Amsterdam N.V. was oorspronkelijk een gemeentelijke dienst. Door een uitzondering te maken op het bestendig beleid, voorkomen we dat in het jaar van de verzelfstandiging een tekort ontstond ten opzichte van het in de begroting opgenomen resultaat. In onderstaande tabel staat een overzicht van het dividend per deelneming.

Overzicht dividend per deelneming

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
AEB Holding N.V.	5,0	5,0	5,0	5,0	-
Alliander N.V.	9,5	6,0	8,4	8,4	-
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	1,0	0,3	1,5	1,6	0,1
GVB Holding N.V.	3,3	1,8	2,7	2,7	-
Havenbedrijf Amsterdam N.V.	61,0	50,0	50,0	68,5	18,5
RAI Holding B.V.	0,6	0,6	0,6	0,6	-
N.V. Luchthaven Schiphol	29,7	25,0	30,1	30,1	-
N.V. Stadsherstel Amsterdam	0,4	0,4	0,4	0,4	-
N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam	4,7	3,1	3,2	3,2	-
N.V. 1012 Inc.	0,4	0,8	0,8	0,8	-
Overige	0,4	0,2	0,3	0,3	-
Totaal dividenden deelnemingen	**116,0**	**93,2**	**102,9**	**121,5**	**18,6**

De lasten van € 8,0 miljoen zijn volgens begroting en betreffen vooral de financieringslasten. De lasten zijn aanzienlijk lager dan in 2017, omdat de interne omslagrente binnen de gemeente Amsterdam is verlaagd.

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.A.6 Belastingen (lokale heffingen)

Algemene toelichting

Inwoners en ondernemers dragen financieel bij aan onze financiën via de lokale belastingen. Uit deze opbrengsten betalen we bijvoorbeeld (een deel van de) kosten van:

- Verkeer en vervoer;
- Onderwijs;
- Cultuur;
- Sport;
- Openbaar groen;
- Openbare verlichting.

De rijksoverheid bepaalt of we belasting mogen heffen. Wij bepalen zelf hoe dat gebeurt. De gemeenteraad stelt de hoogte van tarieven van gemeentelijke belastingen vast. Een deel van de belastinginkomsten heeft een directe bestemming, zoals de riool- en afvalstoffenheffing. Deze inkomsten worden in de betreffende programma's verantwoord. Verder zijn er belastingen die we gebruiken als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's Het zijn deze belastingen die we bij Algemene dekkingsmiddelen verantwoorden.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	292,6	267,7	299,3	305,1	5,7
Lasten	28,9	16,1	20,6	21,2	0,6
Saldo van baten en lasten	**263,7**	**251,5**	**278,8**	**283,9**	**5,1**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel A.6 Lokale heffingen	**263,7**	**251,5**	**278,8**	**283,9**	**5,1**

De baten zijn € 5,6 miljoen hoger dan begroot, vanwege hogere belastinginkomsten.
De belangrijkste daarvan zijn de hogere opbrengst uit toeristenbelasting (€ 6,2 miljoen) en lagere opbrengsten van vervolgingskosten (€ 0,6 miljoen).
De uitvoeringslasten vielen € 0,6 miljoen hoger uit dan begroot door voornamelijk hogere doorbelastingen.

Opbrengsten per belastingmiddel

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
OZB gebruikers	47,5	44,3	44,8	45,5	0,7
OZB eigenaren	127,1	122,8	129,5	128,8	-0,7
RRB gebruikers	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	-
RRB eigenaren	0,4	0,4	0,4	0,4	-
Toeristenbelasting	82,7	79,6	98,5	104,7	6,2
Vermakelijkheidsbelasting	3,8	2,9	3,9	3,9	-
Precariobelasting	4,1	4,1	4,5	4,5	-
Totaal	**265,5**	**254,1**	**281,6**	**287,8**	**6,2**

NB. De opbrengsten per belastingmiddel van totaal € 287,8 miljoen in bovenstaande tabel komen niet overeen met het de totale baten van dit programmaonderdeel van € 304,9 miljoen. Het verschil van € 17,1 miljoen komt voor het grootste deel door de ontvangen doorbelaste uitvoeringskosten, zoals de opbrengsten uit vervolgingskosten, incassokosten, rente en oninbaar alsnog geïnd.

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De opbrengsten uit onroerendezakenbelasting komen nagenoeg overeen met de laatst vastgestelde begroting. Het aandeel van de OZB gebruikers valt iets hoger uit, terwijl de gebruikersheffing iets lager uitkomt. De verschillen hebben voornamelijk betrekking op afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren en is daarmee incidenteel.

Roerende-ruimtebelasting (RRB)

De inkomsten uit de roerende ruimenbelasting (RRB) zijn in 2018 nagenoeg zoals begroot. Eigenaren van roerende woonruimten (zoals woonboten) en roerende bedrijfsruimten hebben in 2018 dezelfde tarieven betaald voor RRB als voor de OZB. De heffing is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde.

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting heffen we voor overnachtingen van personen die niet als ingezetene staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Het tarief is een vast percentage van de overnachtingsvergoeding in hotels en andere belastingplichtige objecten. Het is in Amsterdam mogelijk onder voorwaarden af en toe de eigen woning te verhuren aan toeristen. Ook over de inkomsten die hieruit voortvloeien, moet de verhuurder toeristenbelasting betalen.

De opbrengsten toeristenbelasting zijn ongeveer € 6,2 miljoen hoger dan begroot bij de Najaarsnota 2018. Dit verschil wordt veroorzaakt door afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren (€ 4,1 miljoen) en de verdere groei van het verblijfsbezoek in Amsterdam (€ 2,0 miljoen).

De toeristenbelasting is een belasting op aangifte, wat inhoudt dat de definitieve realisatie achterloopt op het financiële boekjaar. Bij het ramen van de opbrengsten 2018 is daarom hoofdzakelijk gekeken naar de definitieve cijfers van 2017.
De cijfers over 2017 laten zien dat er bij de definitieve aanslagen meer is opgelegd dan bij de voorlopige aanslagen toeristenbelasting was voorzien. Deze lijn is ook zichtbaar in het resultaat van 2018. De stijging van de opbrengsten komt door een verdere groei van het areaal (oplevering van een aantal nieuwe, grote hotels), een hogere bezettingsgraad en stijgende kamerprijzen. De opbrengsten toeristenbelasting zijn de afgelopen jaren weliswaar hoger geweest dan begroot, maar er tekent zich ook een afvlakking af van de afwijking ten opzichte van de begroting. Het voorzichtigheidsbeginsel, wat inhoudt dat de kans op een tegenvaller zo klein mogelijk dient te worden gehouden, vergroot daarnaast de kans op meevallers.

Vermakelijkheidsretributie

Iedereen die tegen betaling bedrijfsmatig amusement, ontspanning of vermaak op het water aanbiedt, betaalt Vermakelijkheidsretributie. Dat geldt bijvoorbeeld voor rederijen. Bij een rondvaart in Amsterdam is deze belasting verwerkt in de prijs van het kaartje. Per 1 januari 2018 betalen ook aanbieders van stadsrondritten deze retributie. De tarieven voor Vermakelijkheidsretributie waren in 2018 gelijk aan het jaar ervoor: € 0,66 per passagier voor rondvaartboten en stadsrondritten en € 0,33 per persoon voor waterfietsen en stationerende vaartuigen.

De inkomsten uit deze lokale heffing zijn in 2018 nagenoeg gelijk aan de Begroting 2018 (Najaarsnota). Bij de Najaarsnota 2018 is de begroting naar boven bijgesteld met € 1,0 miljoen. Redenen hiervoor zijn: een aantal gedoogde vaarttuigen is in de vaart genomen, Lovers heeft kleine vaartuigen overgenomen (met als gevolg: een optimalere bezetting) en het aantal toeristen is gestegen.

Precariobelasting

Precariobelasting heffen we als vergoeding voor het plaatsen van voorwerpen onder, op, of boven gemeentegrond met een openbare bestemming. Als het gaat om een bedrijfs- of passagiersvaartuig, woonboot of vlot die in openbaar gemeentewater ligt, moet precariobelasting ("liggeld") worden betaald.

De opbrengsten uit de precariobelasting komen uit liggeld en precario voor terrassen. De tarieven precariobelasting voor terras verschillen per stadsdeel. Voor 2018 zijn de opbrengsten uit precariobelasting nagenoeg gelijk aan de Begroting 2018 (Najaarsnota).

Portefeuillehouder: wethouder Kock

3.A.7 Onvoorzien

Algemene toelichting

In het onderdeel Onvoorzien is een begrote post opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Deze is in onze begroting structureel op € 2,0 miljoen begroot.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	-	-	-	-	-
Lasten	2,6	2,0	2,0	0,1	-1,9
Saldo van baten en lasten	**-2,6**	**-2,0**	**-2,0**	**-0,1**	**1,9**
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-
Toevoeging reserves	-	-	-	-	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal programmaonderdeel A.7 Onvoorzien	**-2,6**	**-2,0**	**-2,0**	**-0,1**	**1,9**

Het totaal van de onvoorziene uitgaven in 2018 bedraagt € 0,1 miljoen. Het is daarmee € 1,9 miljoen lager dan begroot. De uitgaven in 2018 aan onvoorziene posten zijn de lasten van € 0,1 miljoen voor het restant van de in 2017 nog toe te wijzen waterschapslasten van Waternet. Dit betreft lasten die nog niet waren toe te wijzen aan specifieke programmaonderdelen.

Portefeuillehouder: meerdere wethouders

3.A.8 Overige eigen middelen

Algemene toelichting

In het onderdeel Overige eigen middelen staan posten die niet onder een van de hiervoor behandelde onderdelen vallen. Ook zijn hier de gemeentelijke stelposten opgenomen, zoals die voor toekomstige kapitaallasten en nominale ontwikkelingen. Het deel van de eigen middelen van het AIF fonds verantwoorden we apart in 5.A.8.1.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	4,7	4,2	1,3	1,8	0,5
Lasten	3,0	75,8	0,0	-0,8	-0,8
Saldo van baten en lasten	**1,8**	**-71,6**	**1,2**	**2,6**	**1,4**
Onttrekking reserves	196,3	152,3	320,9	319,8	-1,1
Toevoeging reserves	187,1	16,3	280,0	353,3	73,3
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**9,2**	**136,0**	**40,9**	**-33,5**	**-74,4**
Totaal programmaonderdeel A.8 Overige eigen middelen	**11,0**	**64,4**	**42,2**	**-30,9**	**-73,1**

Het programmaonderdeel overige eigen middelen is in vergelijking met de begroting per saldo € 73,1 miljoen negatief. Dit komt vooral door een hogere dotatie aan de reserve incidentele middelen van € 73,3 miljoen die niet wordt begroot.

Baten

De totale baten van € 1,8 miljoen zijn € 0,5 miljoen lager dan begroot door:

- Hogere opbrengsten door een vrijval bij de juridische risico's van € 0,3 miljoen die niet verder worden toegelicht vanwege het vertrouwelijke karakter;
- Hogere externe baten voor omzetdiensten van € 0,1 miljoen vanwege extra opbrengsten bij buitengemeentelijke opdrachtgevers dan begroot.

Lasten

De totale lasten zijn € 0,8 miljoen lager dan begroot vooral door:

- Lagere lasten van € 1,5 miljoen voor lagere lasten van het AIF fonds. Zie hiervoor de toelichting in A.8.1 AIF fonds;
- Lagere lasten voor vennootschapsbelasting van € 0,8 miljoen. De berekende vennootschapsbelasting bedraagt € 1,2 miljoen en is daarmee € 0,8 miljoen lager dan begroot. De vennootschapsbelastingen wordt berekend voor die activiteiten die belastingplichtig zijn omdat dit ondernemersactiviteiten betreft;
- Hogere lasten van € 1,2 miljoen door hogere dotaties aan de voorziening juridische risico's van € 1,8 miljoen en een lagere onttrekking van € 0,6 miljoen. Deze worden gezien het vertrouwelijke karakter niet verder toegelicht;
- Hogere lasten van € 0,3 miljoen voor omzetdiensten, vanwege het niet behalen van een bijdrage aan de algemene middelen grotendeels door het ingenieursbureau.

Reserves

Per saldo is er voor € 74,4 miljoen meer gedoteerd aan de reserves dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een hogere dotatie van € 73,3 aan de reserve overheveling incidentele middelen, waarvan € 12,3 miljoen uit het gemeentefonds is gedoteerd. Voor de overheveling van incidentele middelen is geen begroting opgenomen, mede omdat dit een systeemreserve betreft die de niet bestede middelen voor prioriteiten eenmalig kan overhevelen naar een volgend jaar. Overigens staan tegenover deze overheveling diverse onderbestedingen in de programma's;
- Lagere onttrekking van € 1,1 miljoen voor het AIF fonds. Zie verdere toelichting A.8.1.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

A.8 Overige eigen middelen	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Reserve budgetoverheveling restanten incidentele middelen	42,1	-	42,1	73,3	42,1	73,3
Reserve frictiekosten 1 Stad 1 Opgave	30,4	2,3	-	2,3	-	32,7
Meerjaren Intertemporele Compensatie	110,0	274,2	153,8	274,2	153,8	230,4
Amsterdams Investeringsfonds financieel	49,2	3,6	0,8	3,6	0,9	51,8
Amsterdams Investeringsfonds Maatschappelijk	11,1	-	6,6	-	5,3	5,9

Reserve budgetoverheveling restanten incidentele middelen

De onttrekking aan de reserve van € 42,1 miljoen betreft de afronding van het overhevelen van middelen voor prioriteiten uit 2017 naar 2018. De toevoeging aan de reserve van € 73,3 miljoen bestaat uit het overhevelen van de middelen uit het gemeentefonds (€ 12,3 miljoen) en het overhevelen van middelen voor prioriteiten van 2018 naar 2019 doordat deze in 2018 niet zijn afgerond (€ 61,0 miljoen).

Bestuursopdracht opschonen reserves

Een aantal reserves wordt opgeheven bij dit jaarverslag vanwege de bestuursopdracht opschonen reserves. Belangrijkere reserves in dit programmaonderdeel die conform de begroting worden opgeheven zijn de reserves ambities coalitieakkoord en fusie waterbeheer

Bedragen x € 1 miljoen

A.8 Voorzieningen Overige eigen middelen	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Juridische risico's	13,4	6,1	0,3	7,9	1,2	20,2
Voorziening exogene risico's Noord/Zuidlijn	5,9	-	5,8	-	5,6	0,3

Portefeuillehouder: meerdere wethouders

3.A.8 1 Amsterdams Investeringsfonds

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	-	-	-	-	-
Lasten	7,0	0,5	3,0	1,5	1,5
Saldo van baten en lasten	**-7,0**	**-0,5**	**-3,0**	**-1,5**	**1,5**
Onttrekking reserves	10,6	0,8	7,3	6,2	1,1
Toevoeging reserves	-	-	-3,5	-3,5	-
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**10,6**	**0,8**	**3,8**	**2,6**	**-1,1**
Totalen A.8.1 Amsterdams Investeringsfonds	**3,6**	**0,3**	**0,8**	**1,1**	**0,4**

Lasten

De totale werkelijke lasten bedragen in 2018 € 1,5 miljoen. Dit is € 1,5 miljoen lager dan begroot omdat een geraamde subsidie aan Tracer Center van € 0,5 miljoen niet is uitgekeerd en het subsidievoorschot aan het Amsterdam Health Institute € 1,0 miljoen lager is uitgevallen.

Reserves

De toevoeging aan de reserves betreft de mutatie van de uitgezette leningen in het maatschappelijk deel naar het financieel deel en is conform begroting uitgevoerd (zie volgende alinea voor uitleg over de twee delen). De onttrekking uit de reserves is € 1,1 miljoen lager. Dit wordt veroorzaakt door de lagere lasten van € 1,5 miljoen waardoor ook een gelijk bedrag minder werd onttrokken. Tegelijkertijd ontvingen we meer aan (extra) aflossing van leningen die vrij vallen (€ 0,2 miljoen) en werden uitgaven (€ 0,2 miljoen) onttrokken voor het H-team en de Biobank van de GGD. Deze lasten worden uit het AIF gefinancierd, maar verantwoord in programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg.

Pijleroverzicht

Het Amsterdams Investeringsfonds (AIF) bestaat sinds begin 2014 uit twee reserves, de reserve AIF maatschappelijk en de reserve AIF Financieel. Elk onderdeel is onderverdeeld in een aantal pijlers. Eind 2014 is door de raad het besluit genomen om:

a. De besteding van al gecommitteerde middelen voort te zetten, maar deze te laten vrijvallen als deze niet (meer) mogelijk of noodzakelijk zijn voor het doel waarvoor deze gecommitteerd zijn. Hieronder vallen ook de aflossingen van al eerder uitgezette leningen;
b. Geen toevoegingen van welke aard dan ook meer aan de fondsen te doen.

In het onderstaande overzicht is het financieel verloop van het fonds samengevat. Daaronder wordt het overzicht per pijler kort toegelicht.

Amsterdams Investeringsfonds

	Maatschappelijk		Financieel			Totalen
	Pijler Klimaat, Duurzaamheid en Luchtkwaliteit	Pijler Economie en Innovatie	Pijler Klimaat, Duurzaamheid en Luchtkwaliteit	Pijler Economie en Innovatie	Pijler Stedelijke Ontwikkeling en Bereikbaarheid	
Stand begin 2018	**3.587.648**	**7.537.000**	**44.750.000**	**1.400.000**	**3.000.000**	**60.274.648**
Af:						
Uitgaven 2018	-	-1.674.748	-	-	-	-1.674.748
Raadsbesluit 1210/2014 vrijval aflossing	-	-	-409.594	-	-26.410	-436.004
Raadsbesluit 1210/2014 vrijval wegens niet noodzakelijk	-	-	-	-500.000	-	-500.000
Overzetting naar Reserve Financieel	-3.587.648	-	3.587.648	-	-	-
Stand eind 2018	**-**	**5.862.252**	**47.928.054**	**900.000**	**2.973.590**	**57.663.896**
Waarvan gecommitteerd budget	-	5.862.252	10.215.474	900.000	-	16.977.726
Waarvan uitgezet aan leningen en participaties tot en met 2018	-	-	37.712.580	-	2.973.590	40.686.170
Totaal	**-**	**5.862.252**	**47.928.054**	**900.000**	**2.973.590**	**57.663.896**
Nog te besteden eind 2018	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Pijler Klimaat, Duurzaamheid en Luchtkwaliteit

De tot en met 2015 uitgezette energieleningen zijn conform het besluit van de raad overgezet naar de reserve AIF Financieel. Deze activiteit loopt voor het AIF af als de leningen geheel zijn afgelost. De aflossingen worden niet meer toegevoegd aan het fonds, maar vallen conform het raadsbesluit van 2014 vrij. In 2018 gaat dit om een bedrag van € 0,4 miljoen. Verder is nog actief het Amsterdamse Klimaat & Energiefonds (AKEF). Dit fonds is in oktober 2013 geopend en heeft een looptijd van 15 jaar. Het fonds wordt beheerd door een professionele fondsbeheerder die € 45,0 miljoen investeert in financieel en duurzaam renderende projecten in Amsterdam. In 2018 bedraagt het investeringsniveau in dit fonds € 34,5 miljoen aan uitgezette leningen. Op AKEF.nl staat een uitgebreider overzicht van de projecten waarvoor deze leningen zijn verstrekt. Het fonds heeft nog € 10,2 miljoen beschikbaar om in te zetten voor leningen.

Pijler Economie en Innovatie

a. Tracer Center Amsterdam

Dit project voorziet in een bijdrage aan het ontwikkelen van 'medical imaging'. Dit is het visualiseren van het uitwendige en inwendige menselijk lichaam voor klinische diagnoses, behandeling en monitoring van ziektebeelden. De gemeenteraad heeft een bestedingsvoorstel van in totaal € 2,2 miljoen voor het project Tracer Center Amsterdam goedgekeurd. Hierop is in 2018 niets uitgekeerd. Voor Tracer Center resteert nog een gecommitteerd bedrag van € 0,5 miljoen.

b. Proof of concept fund

Dit project betreft een door de raad goedgekeurde bijdrage aan een Proof of concept fund dat op zijn beurt de financiering van op het oog kansrijke projecten mogelijk maakt. In 2018 is € 0,2 miljoen toegekend. Voor Proof of concept fund resteert nog een gecommitteerd bedrag van € 1,1 miljoen, waarvan € 0,9 miljoen betrekking heeft op een leningsfaciliteit. Het oorspronkelijke bedrag van de leningsfaciliteit was € 1,4 miljoen, hiervan is in 2018 € 0,5 miljoen vrijgevallen omdat Proof of concept fund heeft aangegeven dat geen gebruik te willen maken van dat bedrag in de faciliteit.

c. Health Valley

In 2017 is een voorstel gedaan voor de concrete invulling van in totaal € 8,2 miljoen voor Amsterdam Health Technology Institute (AHTI) (€ 6 miljoen, raadsbesluit 1331 van 1 november 2017) en Health Valley 2017 (€ 2,2 miljoen, raadsbesluit 225 van 29 maart 2017). Het laatste bedrag heeft

betrekking op de projecten H-team en Biobank die de GGD in 20118 heeft gestart. Voor AHTI is in 2018 verwijderen € 1,3 miljoen uitgekeerd en voor de GGD projecten is € 0,2 miljoen uitgegeven, waardoor de resterende gecommitteerde bedragen ultimo 2018 € 3,3 miljoen en € 1,8 miljoen zijn.

Pijler Stedelijke Ontwikkeling en Bereikbaarheid

Binnen deze pijler bestaat alleen nog een lening aan de stichting Kinetisch Noord voorn de ontwikkeling van de NDSM loods.
In 2018 is de lening aangevuld met € 1,5 miljoen waarmee de totale verstrekte lening op € 3,0 miljoen is gebracht. Op de verstrekte leningen wordt vanaf 2018 voor het eerst afgelost. Deze aflossingen vallen vrij ten gunste van de algemene middelen. Voor de SOB projecten resteert geen gecommitteerd bedrag meer.

3.B Overzicht Overhead

In dit overzicht zijn de lasten van de overhead in de organisatie opgenomen. Dit wordt sinds 2017 voorgeschreven in het Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV). Volgens het BBV is overhead 'het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen.'

De bedoeling van dit overzicht is om de raad inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie. De lasten in dit overzicht zijn alle gebruikelijke lasten, zoals de salarislasten, de materiële lasten, de kapitaallasten en ook de dotaties aan reserves. Als baten direct samenhangen met de hiervoor genoemde domeinen, zijn ook deze opgenomen, zoals onttrekkingen aan reserves en ontvangsten van derden.

Beleidsresultaten

Programma innoveren en doen!

Met een innovatieteam werken we aan (technologische) innovaties die de levenskwaliteit, aantrekkelijkheid en internationale concurrentiepositie van de gemeente verbeteren.
In 2018 is gewerkt aan projecten Data-innovatie, de website BijOns.amsterdam, Startup in Residence, meldingensysteem openbare ruimte, het Focustraject Doorstroom in de sociale huursector, verduurzaming van VVE's, het project AmsterdamNu en het programma Mobiliteit.

Versterken kennis en onderzoekfunctie

De opgaven voor de gemeenten worden steeds complexer. Tegen die achtergrond hebben we een Chief Science Officer (CSO) ingesteld om de kennis en onderzoekfunctie in de stad te verstevigen. De CSO heeft als taak de relaties met kennisinstellingen meer gestructureerd vorm te geven en de duurzame kennisinfrastructuur (verder) te ontwikkelen. Waar dat nodig is, zorgt de CSO voor (bredere) samenwerking en kennisuitwisseling en verbinding van de wetenschap met de maatschappelijke agenda en ontwikkelopgave van de stad. Het college heeft in maart 2018 de benoeming van de CSO op de leerstoel Designing Urban Experience (UvA) bekrachtigd per 11 april 2018.

Amsterdam neemt met de UvA, VU, HvA, InHolland, Rietveld Academie en de Amsterdam Economic Board, deel aan de City Deal Kennis Maken. Het doel van deze City Deal is de samenwerking tussen universiteiten en hogescholen en gemeente(n) op grootstedelijke thema's te versterken.
We doen dit door:

- Inventariseren en verzamelen van onderzoek en de onderzoekbehoefte in de gemeentelijke organisatie;
- Het ontwikkelen van het digitaal platform Openresearch waar zoveel mogelijk onderzoek en innovatie wordt gepubliceerd en gedeeld dat in/over/met/door Amsterdam en Metropoolregio gaat;
- Het verbinden en regisseren van onderzoekvragen uit de universiteiten en hogescholen met de beleidspraktijk en andersom;
- Het signaleren en destilleren van nieuwe issues voor de gemeente en de kennisinstellingen;
- Het stroomlijnen van het studenten onderzoek van meer dan 2500 studenten in de stad als onderdeel van hun opleiding.

Financiële realisatie

Bedragen x € 1 miljoen

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil Rekening Begroting 2018 (Najaarsnota)
Baten	26,7	5,6	18,2	22,3	4,1
Lasten	460,6	409,6	493,6	493,4	-0,2
Saldo van baten en lasten	**-433,9**	**-404,0**	**-475,4**	**-471,1**	**4,3**
Onttrekking reserves	4,7	3,9	13,4	12,6	-0,8
Toevoeging reserves	0,4	0,1	4,7	2,1	-2,6
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	**4,3**	**3,7**	**8,7**	**10,6**	**1,8**
Totaal Overzicht Overhead	**-429,6**	**-400,2**	**-466,7**	**-460,6**	**6,1**

Het resultaat van het Overzicht Overhead bedraagt € 460,6 miljoen negatief en is daarmee € 6,1 miljoen lager dan begroot. Dit komt grotendeels doordat de nettolasten voor bedrijfsvoering € 9,5 miljoen lager zijn dan begroot en de lasten voor management en managementondersteuning in het primair proces € 1,9 miljoen lager zijn dan begroot. Daarentegen zijn de lasten voor Bestuursondersteuning € 5,3 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt verder toegelicht bij het 'overhead overzicht naar BBV indeling' (verderop in deze paragraaf).

De lasten in dit overzicht mogen volgens het BBV niet worden toegerekend aan de inhoudelijke beleidsprogramma's. Maar als er sprake is van overheadlasten die gedekt worden uit grondexploitaties of investeringsbudgetten, dan worden deze deze wel toegerekend. In totaal is er voor € 42,8 miljoen vanuit het overzicht overhead toegerekend aan grondexploitaties en projectbudgetten. De toerekening aan grondexploitaties en projectbudgetten valt € 2,1 miljoen lager uit dan begroot.

Reserves en voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Reserves B. Overhead	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Gemeentelijk Wagenparkbeheer	-	2,7	1,4	1,9	0,9	1,0
Transitieplan	1,2	-	1,2	-	1,2	-
Bedrijfsvoering DAO ABC	3,2	-	3,2	-	3,2	-
Verbouwing stadhuis Oost	0,8	-	0,8	-	0,8	-
Gemeentelijke huisvestingprojecten	7,1	2,0	3,1	-	2,7	4,4

Reserves:

Dotaties

De dotatie aan de reserves is totaal € 2,6 miljoen lager dan begroot. Dit komt vooral door:

- Lagere dotatie aan de reserve Huisvestingsprojecten van € 2,0 miljoen doordat de dotatie voor de verkoopopbrengst van een pand dat in 2018 zou worden verkocht pas in 2019 plaats vindt;
- Lagere dotatie aan de reserve Wagenpark (€ 0,8 miljoen). In deze nieuw gevormde reserve Wagenpark zijn de baten toegevoegd nadat de eindafrekening met Leaseplan was opgemaakt in verband met de overgang van het wagenpark van Leaseplan naar de gemeente. Deze dotatie valt lager uit, omdat in de begrote eindafrekening (en dotatie) geen rekening was gehouden met niet aftrekbare BTW en met het deel van de overdracht(som) dat toebehoort aan externe partijen voor wie de gemeente het wagenpark beheert.

Onttrekkingen

De onttrekkingen aan reserves zijn € 0,9 miljoen lager dan begroot. Dit komt door een

lagere onttrekking aan de reserve Wagenpark van € 0,5 miljoen, doordat het inrichten van het wagenparkbeheer goedkoper is uitgevallen en een deel van deze inrichtingsactiviteiten nog doorloopt in 2019. Daarnaast is er een lagere onttrekking aan de reserve gemeentelijke Huisvestingsprojecten van € 0,4 miljoen, doordat een deel van de onderhoudswerkzaamheden niet afgerond zijn in 2018, maar doorlopen in 2019.

In overeenstemming met de bestuursopdracht 'opschonen reserves' zijn in 2018 de reserves WW, Transitieplan, bedrijfsvoering DAO ABC en Verbouwing Stadsdeelhuis Oost vrijgevallen.

Bedragen x € 1 miljoen

Voorzieningen B. Overhead	Stand ultimo 2017	Begrote mutaties 2018		Gerealiseerde mutaties 2018		Stand ultimo 2018
		+	-/-	+	-/-	
Dekking financiële risico's voormalig personeel	6,7	-	1,9	-	1,9	4,8
Onderhoudsfonds (DFM)	15,2	-	-	-	15,2	-
Groot onderhoud	19,4	10,3	7,0	21,7	11,1	30,0

Voorzieningen:

Dotatie

Ultimo 2018 is het onderhoudsfonds (DFM) opgeheven waarbij het saldo van € 15,2 miljoen is opgegaan in twee andere voorzieningen voor onderhoud van gemeentelijk vastgoed. Het bedrag van het onderhoudsfonds (DFM) dat is overgeheveld naar de voorziening Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat bedraagt € 13,0 miljoen. De andere dotatie betreft de reguliere toevoeging aan de voorziening van € 8,8 miljoen. Dit is € 1,5 miljoen lager dan begroot op basis van de jaarlijkse actualisatie van de meerjarige duurzame onderhoudsplannen.

Onttrekkingen

De onttrekking aan de voorziening is ongeveer € 4,1 miljoen hoger dan begroot vooral door onderhoud aan de Stopera, waarbij in het kader van de verbouwing ook groot onderhoud is meegenomen.

Overhead overzicht naar BBV indeling

Volgens de definitie van Overhead is de overhead te groeperen naar de volgende onderdelen:

1. Bestuursondersteuning en beleidsadvisering;
2. Financiën, toezicht en accountantscontrole gericht op de ambtelijke organisatie;
3. Personeelszaken en organisatie;
4. Juridische zaken;
5. Informatievoorziening, automatisering van PIJOFACH-systemen en gemeentebrede document en informatie voorziening (DIV);
6. Facilitaire zaken en huisvesting (inclusief beveiliging);
7. Interne en externe communicatie met uitzondering van klantcommunicatie;
8. Verzekeringen;
9. Hiërarchisch leidinggevenden, controllers en managementondersteuning in de primaire processen en de staven van de clusters.

In de onderstaande tabel zijn de resultaten per onderdeel afgezet tegen de begroting:

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2018 (Najaarsnota)			Jaarverslag 2018		
	Baten	**Lasten**	**Toegerekend**	**Baten**	**Lasten**	**Toegerekend**
Bestuursondersteuning						
Onderstuening en beleidsadvisering aan College van B en W	-0,3	48,9		-0,4	54,4	-
Ondersteuning organisatie (bedrijfsvoeringsfuncties)						
Financien, toezicht en accountantscontrole	-	39,1	-2,4	-	43,2	-2,4
Personeel en Organisatie	-4,1	63,1	-4,7	-6,4	67,6	-4,7
Juridisch Bureau		4,2	-0,3		5,9	-0,3
Informatievoorziening en automatisering	-3,3	105,2	-9,8	-1,4	91,0	-9,8
Facilitaire zaken en huisvesting	-11,0	130,2	-6,9	-13,1	127,5	-6,9
Communicatie	-3,4	18,2	-0,8	-3,4	17,9	-0,8
Verzekeringen	-4,1	4,0		-4,2	4,2	
Management uitvoerende organisatie eenheden						
Management en managementondersteuning directies organisatieeenheden	-5,3	68,8	-19,1	-5,6	73,6	-17,0
Management en managementondersteuning stadsdelen	-	55,4	-	-0,3	48,0	-
Clusterstaven exclusief informatievoorzieningunits	-	5,7	-0,9		5,0	-0,9
Totaal Bruto Overhead	**-31,4**	**543,0**	**-44,9**	**-34,9**	**538,3**	**-42,8**
Toegerekend aan programma's en projecten		-44,9			-42,8	
Totaal na toerekening	-31,4	498,1		-34,9	495,5	
Netto lasten overhead		**466,7**			**460,6**	

De totale (bruto) overheadlasten bedragen € 538,3 miljoen en zijn daarmee € 4,7 miljoen lager dan begroot. Daartegenover staan hogere baten van derden (en interne baten) en onttrekkingen aan reserves van € 34,9 miljoen en deze baten zijn € 3,5 miljoen hoger dan begroot.
De overheadlasten zijn onder te verdelen in de lasten voor:

- Bestuursondersteuning;
- Bedrijfsvoering (de PIJOFACH-functies);
- Management en -managementondersteuning in het primair proces.

De intern toegerekende kosten van € 42,8 miljoen aan grondexploitaties en projecten in de ruimtelijke sector zijn € 2,1 miljoen lager dan begroot. De lagere toegerekende overheadslasten aan grondexploitaties en projecten komen vooral doordat per saldo minder uren zijn ingezet voor projecten dan vooraf is begroot. Dit blijkt onder meer uit de onderbesteding op projecten uit het Mobiliteitsfonds en Tijdelijk parkeerfonds (totaal € 45 miljoen lagere projectuitgaven).
Na de toerekening van € 42,8 miljoen aan de grondexploitaties en projecten bedragen de netto overheadlasten € 460,6 miljoen. Dit is € 6,1 miljoen lager dan begroot. Hieronder volgt een toelichting op de ontwikkeling van de overheadlasten ten opzichte van de begroting.

Bestuursondersteuning

De bruto overheadlasten voor bestuursondersteuning en beleidsadvisering van in totaal € 54,0 miljoen zijn € 5,3 miljoen hoger dan begroot. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 5,0 miljoen voor onder andere het Concern Audit programma (€ 1,1 miljoen), Programma Financiën op orde (€ 0,5 miljoen), Taskforce AO/IC (€ 0,3 miljoen), personele kosten Bureau Bestuur (€ 0,3 miljoen), kosten ambtelijke invlechting Weesp (€ 0,3 miljoen), personele kosten Bureau Bestuur Gemeentesecretaris (€ 0,3 miljoen),

en Ondernemingsraad (€ 0,2 miljoen). Deze lasten zijn begroot in het programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning maar worden conform de BBV richtlijnen verantwoord in het overzicht Overhead;
- Hogere lasten van € 0,4 miljoen voor Chief Technolgy Office (CTO) doordat er meer is ingezet op innovatieve trajecten die de levenskwaliteit, aantrekkelijkheid en internationale concurrentiepositie van de gemeente verbeteren.

De hogere baten van € 0,2 miljoen worden veroorzaakt door niet begrote inkomsten uit detachering van medewerkers van het CTO innovatieteam.

PIJOFACH-functies (bedrijfsvoering)

Het saldo van baten en lasten in het overzicht overhead voor personeel, informatievoorziening, juridische zaken, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting (PIJOFACH functies) bedraagt € 328,7 miljoen en is daarmee € 9,5 miljoen lager dan begroot. De per saldo lagere lasten van € 9,5 miljoen bestaan vooral uit per saldo (saldo van baten en lasten):
- Lagere lasten informatievoorziening en automatisering van € 12,2 miljoen;
- Lagere lasten voor facilitaire zaken en huisvesting van € 4,9 miljoen;
- Hogere lasten voor financiën, toezicht en accountantscontrole van € 4,1 miljoen;
- Hogere lasten voor personeel en organisatie van € 2,1 miljoen;
- Hogere lasten voor juridisch bureau van € 1,7 miljoen.

Dit wordt hieronder per onderdeel verder toegelicht.

Informatievoorziening en automatisering

De lagere lasten voor informatievoorziening en automatisering van € 12,2 miljoen komen vooral doordat de middelen voor de groei voor de bedrijfsvoeringsfuncties op dit onderdeel is begroot, maar een deel van deze lasten worden verantwoord in de overige onderdelen voor € 7,5 miljoen. Het resterende deel van € 4,7 miljoen betreft een onderschrijding op de middelen voor groei.

Voor 2018 bedroeg het extra budget om de lasten van de bedrijfsvoeringsfuncties te dekken € 12,0 miljoen (als gevolg van de groei van de organisatie met 800 fte sinds 2015). Hiervan is € 5,2 miljoen gebruikt om de extra lasten te dekken bij de functies die de effecten van de groei van de formatie in hun dienstverlening opvangen. Dit betreft onder andere extra capaciteit in de primaire processen, zoals personeelsadviseurs en financieel adviseurs en uitbreiding van facilitaire voorzieningen voor de bestuursvleugel. Incidenteel zijn er ook middelen ingezet voor projecten zoals het digitaliseren van werkprocessen om de efficiency te verbeteren.

De begrote baten van € 2,0 miljoen zijn gerealiseerd; maar zijn verantwoord aan de lastenzijde als interne doorbelasting.

Facilitaire Zaken en Huisvesting

De lagere lasten van € 4,9 miljoen zijn te verdelen in lagere lasten voor huisvesting van € 5,0 miljoen en hogere lasten voor facilitaire zaken van € 0,1 miljoen.

De lagere lasten voor huisvesting van € 5,0 miljoen komen vooral door:
- Lagere lasten voor onderhoud aan gebouwen van € 3,4 miljoen, vanwege het onjuist begroten van het dagelijks onderhoud van de eigen huisvestingspanden;
- Lagere dotatie aan de voorziening Groot onderhoud van € 1,5 miljoen op basis van de jaarlijkse actualisatie van de meerjarige duurzame onderhoudsplannen.

De per saldo hogere facilitaire lasten van € 0,1 miljoen komen door de groei van de organisatie. Daarnaast worden de hogere lasten van € 2,2 miljoen voor de niet begrote lasten van het beheer van het wagenpark van derden gedekt vanuit een hogere doorbelasting.

De per saldo hogere facilitaire lasten van € 0,1 miljoen komen door:
- Extra lasten van € 1,3 miljoen als gevolg van de groei van de organisatie voor onder andere de uitbreiding drankvoorziening;
- Lagere incidentele lasten van € 1,3 miljoen vanwege overgedragen middelen door voormalige werkgevers van schoonmaakpersoneel (€ 0,6 miljoen) en omdat project Toegankelijkheid Panden niet in 2018 is afgerond en doorloopt naar 2019 (€ 0,7 miljoen);
- Daarnaast worden de hogere lasten van € 2,2 miljoen voor de niet begrote lasten van het beheer van het wagenpark van derden gedekt vanuit hogere doorbelasting. Dit is saldoneutraal.

Financiën, Toezicht en Accountantscontrole
De hogere lasten van € 4,1 miljoen worden voor € 3,4 miljoen verklaard door een reorganisatie bij Financiën. Dit zijn de lasten voor boven formatieve en boventallige medewerkers die, conform de begrotingsregels, niet worden begroot. Een deel van deze lasten wordt gedekt vanuit de reserve frictiekosten (€ 2,2 miljoen). Het overige deel betreft de extra loonkosten voor 130 fte die geplaatst zijn op een functie met een lagere functieschaal dan hun persoonlijke schaal.
De overige hogere lasten van € 1,2 miljoen zijn voor extra inhuur van financieel advies om de dienstverlening te continueren en voor een succesvolle pilot in het robotiseren van een financieel proces. Deze lasten worde gedekt vanuit de middelen voor de groei voor de bedrijfsvoeringsfuncties.

Verder wordt een deel van de lasten voor Toezicht en Accountantscontrole van € 0,7 miljoen conform de BBV richtlijnen verantwoord in dit programma Overhead, terwijl de lasten in programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning waren begroot.

Personeel en Organisatie
Het nadelige saldo van baten en lasten van € 2,1 miljoen wordt voornamelijk verklaard door:
- Per saldo hogere lasten van € 3,0 miljoen voor de groepen boventallige medewerkers uit de gemeentelijke organisatie. De hogere salarislasten voor deze boventalligen (€ 4,1 miljoen) worden deels gedekt door extra inkomsten uit detachering (€ 1,1 miljoen). Voor deze frictiekosten was dekking aangevraagd uit de Frictiekostenreserve (€ 1,7 miljoen). Het resterend deel wordt gedekt uit de middelen voor de groei voor de bedrijfsvoeringsfuncties;
- Lagere lasten van € 1,5 miljoen voor het leer- en ontwikkelaanbod door een achterblijvende vraag bij bepaalde thema's (€ 0,6 miljoen) en een niet begrote loonheffingskorting bij het project Arbeidsbeperkten (€ 0,9 miljoen);
- Hogere lasten van € 0,9 miljoen voor extra adviescapaciteit ingezet voor de organisatie en ondersteuning van de (grootschalige) reorganisaties ingezet vanuit de middelen door de groei van de gemeentelijke organisatie;
- Tevens zijn er niet begrote wachtgeldverplichtingen van voormalig personeel die aan derden zijn doorbelast van € 1 miljoen. Dit is daarmee budgetneutraal.

Juridisch Bureau
De hogere lasten van € 1,7 miljoen betreffen extra uitgaven voor advisering en ondersteuning in juridische processen.

Communicatie
De lagere lasten voor communicatie van € 0,3 miljoen komen voor door:
- Lagere lasten van € 1,3 miljoen door een hogere interne doorbelasting voor een extra behoefte aan communicatieadvies (€ 0,7 miljoen) en daarnaast was er een incidentele onderschrijding op materiële budgetten voor media (€ 0,6 miljoen).
- Hogere lasten van € 1 miljoen vanwege extra inzet voor het Amsterdams Service Portaal voor het effectiever en efficiënter aanbieden van de interne dienstverlening. Dit is gedekt vanuit de middelen voor de groei voor de bedrijfsvoeringsfuncties.

Management uitvoerende organisatieonderdelen

Management en managementondersteuning directies organisatie eenheden
Bij het management en managementondersteuning van directies organisatie-eenheden zijn de lasten € 4,5 miljoen hoger dan begroot. Dit komt voornamelijk door:

- Hogere lasten van management en ondersteuning voor leidinggevende, die (per abuis) begroot zijn in het primaire proces van € 3,8 miljoen;
- Hogere lasten van € 0,7 miljoen voor managementondersteuning die is overgekomen vanuit de stadsdelen voor het centraliseren van de taken voor werken in de openbare ruimte.

Management en managementondersteuning stadsdelen
Bij de stadsdelen vallen de salarislasten bij management en managementondersteuning € 7,4 miljoen lager uit dan begroot doordat de lasten voor informatievoorziening van de stadsdelen van € 6,6 miljoen conform de BBV zin verantwoord in programmaonderdeel 3.4, maar nog begroot zijn als overhead. Daarnaast door een verschuiving van de salarislasten van managementondersteuning naar management (en ondersteuning) bij directies voor het centraliseren van de taken voor werken in de openbare ruimte (€ 0,7 miljoen). De hogere baten van € 0,3 miljoen worden verklaard door inkomsten uit externe detacheringen van personeel en UWV vergoedingen.

Clusterstaven
De lagere lasten voor de clusterstaven van ongeveer € 0,8 miljoen worden grotendeels verklaard door minder inhuur dan begroot. Dit komt grotendeels doordat inhuur rechtstreeks op projecten is verantwoord.

4

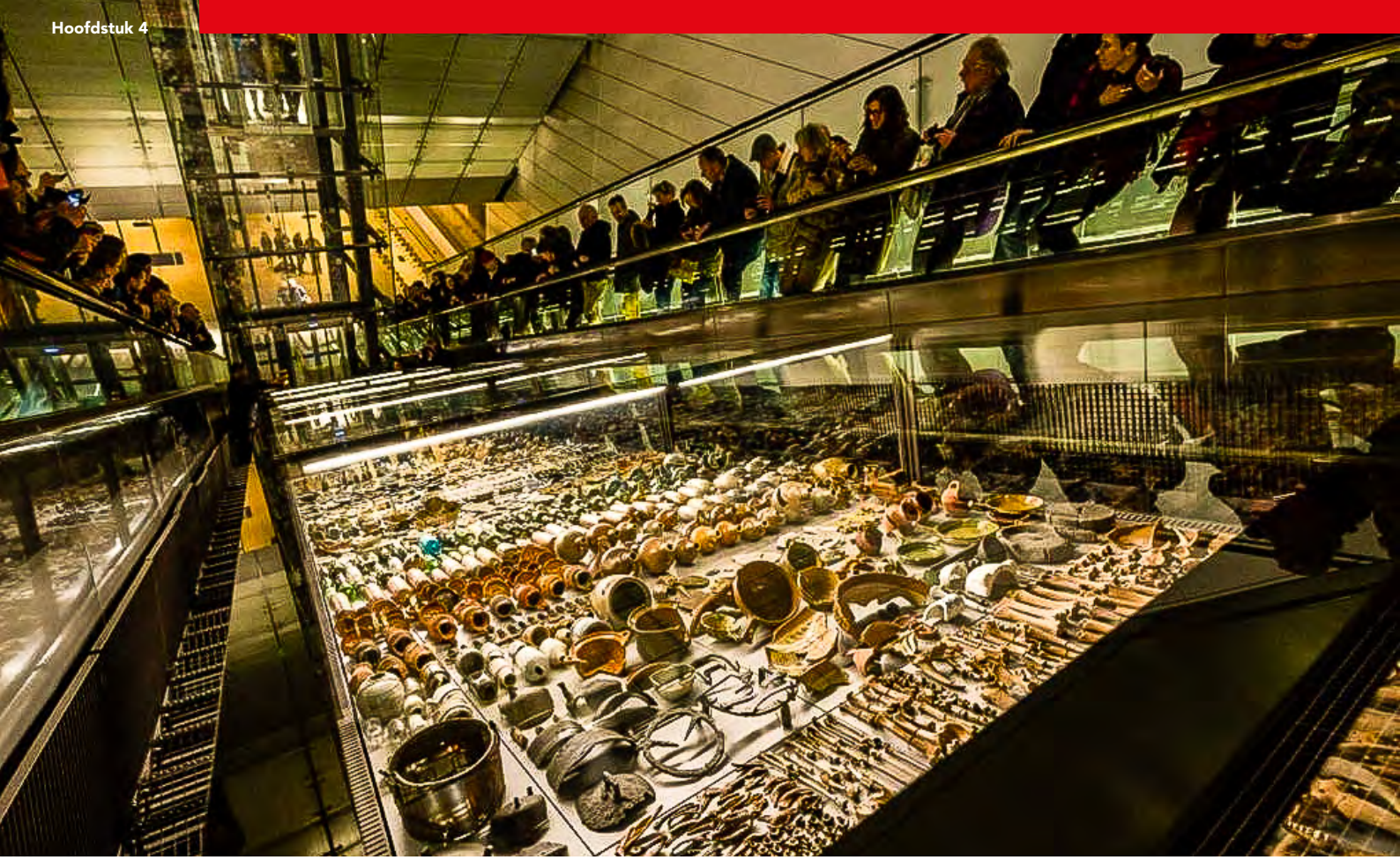

Verplichte paragrafen

4.1 Bedrijfsvoering	374
4.2 Financiering	393
4.3 Grondbeleid	403
4.4 Lokale heffingen	414
4.5 Onderhoud kapitaalgoederen	419
4.6 Verbonden partijen	431
4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	437

4.1 Bedrijfsvoering

In deze paragraaf belichten we per domein van bedrijfsvoering de resultaten die we in 2018 hebben geboekt. Omdat duurzaamheidsmaatregelen zo veel mogelijk worden meegenomen in de reguliere bedrijfsvoering als facilitaire zaken, inkoop, huisvesting en wagenpark, worden resultaten die daarmee samenhangen of resultaten die voortkomen uit de Agenda Duurzaamheid ook in deze paragraaf toegelicht.

305.000
facturen betaald

85%
binnen 30 dagen

Financiën op orde

In mei 2018 is de reorganisatie van Financiële Dienstverlening (FD) afgerond en een innovatieagenda opgesteld voor de financiële administratie en de financiële advisering door FD.
In 2018 zijn 305.000 facturen betaald met een betaalpercentage van binnen 30 dagen van 85% (in 2017 was dit 68%).

Financiën

Portefeuillehouder: wethouder Kock

Financiële functie is in 2018 op een beheersbaar niveau gekomen

In de periode vanaf 2014 tot en met 2018 hebben we de financiële functie beheerst door:

- de administratie op orde te brengen om te komen tot juiste, volledige en tijdige cijfers;
- taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden met alle betrokkenen binnen de financiële functie af te stemmen;
- een voldoende werkende informatievoorziening te realiseren.

Het onder controle brengen van de financiën heeft gezamenlijke inzet en aandacht gevraagd en gekregen van het college, de organisatie en de raad. In de eerste periode hebben we de organisatie neergezet en rust gebracht. In de tweede periode lag de nadruk op de invoering van één concernadministratie. In de laatste periode hebben we ook de impact en gebruik van technologie binnen de financiële kolom onderzocht. Denk hierbij aan e-facturatie, blockchain en het robotiseren van processtappen.

Reorganisatie Financiële Dienstverlening afgerond

In mei 2018 is de reorganisatie van Financiële Dienstverlening (FD) afgerond. Door deze reorganisatie is de structuur van FD aangepast en voorbereid om uitvoering te kunnen geven aan de uniforme financiële werkprocessen. Een onderdeel van de reorganisatie was het opnieuw vaststellen en toekennen van de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. In 2018 is een innovatieagenda opgesteld voor de financiële administratie en de financiële advisering door FD.

Financiële administratie op orde

Door onder andere proces mining en procesoptimalisatie te gebruiken, hebben we in 2018 gewerkt aan het verbeteren van de financieel-administratieve processen en de dienstverlening. In het verlengde hiervan hebben we het systeem voor e-facturatie ingevoerd en is inmiddels 22% van de ontvangen facturen een e-factuur. De ambitie is om dit percentage te laten stijgen naar 90% in 2021. Hierdoor kunnen we leveranciers tijdig betalen.
In 2018 zijn er 305.000 facturen verwerkt. Daarvan is 85% binnen dertig dagen betaald. In 2017 was dit 68%. Er zijn ook meer verplichtingen in de financiële administratie aangemaakt voor contracten hoger dan € 1.000. We hebben de financiële administratie in 2018 in lijn gebracht met de nieuwe programma-indeling van de Begroting 2019 en verder. Door de verdere verbetering van de financiële kwartaalrapportage, kunnen we gedegen analyses maken en steeds meer relevante sturingsinformatie bieden aan de budgethouders. Daarnaast is toegewerkt naar het ontwikkelen van een rapportage voor prognoses. De beschikbare stuurinformatie is in 2018 opgenomen in het werkproces van de lijnorganisatie en de financieel adviseurs. Deze basis biedt de mogelijkheid om na 2018 door te groeien naar een voorspelbare - en uiteindelijk - excellente financiële functie.

Kaders Administratieve Organisatie en Interne controle (AO/IC)

In 2018 is de voortgang van de AO/IC-plannen van de directie gespreksonderdeel geworden van de periodieke prestatiedialoog met de stedelijke directeur. Het doel van een AO/IC-plan is om de eigen bedrijfsprocessen kritisch te analyseren en te verbeteren waar dat nodig is. De Stedelijke Criteria AO/IC zijn kaderstellend. In 2018 liep het programma "bewust verbeteren" dat als doel heeft de organisatieonderdelen te ondersteunen bij het beschrijven en vastleggen van processen.
In 2018 is een pilot gestart om een Risico Control Matrix (RCM) te ontwikkelen. Een RCM is een overzicht van risicovolle processen waarbij zowel de concrete risico's in dat proces als de bijbehorende beheersmaatregelen zijn benoemd. Ook geeft een RCM inzicht in de doeltreffendheid van de beheersmaatregelen.

Audits

Er zijn in 2018 31 audits uit het Auditjaarplan afgerond. De audits richtten zich met name op de getrouwheid en rechtmatigheid. Met de audits geven we inzicht in de werking van de beschreven AO/IC en doen we aanbevelingen ter verbetering. Eind 2018 is een integraal audit- en onderzoeksprogramma vastgesteld. Daarin zijn alle audits en onderzoeken opgenomen van Interne Audit, Concern Audit Programma, CIO-Office en de LEERonderzoeken. We hebben de onderzoeksthema's bepaald op basis van een risicoanalyse en input vanuit de hele organisatie. Vervolgens zijn de thema's inhoudelijk op elkaar afgestemd.

Onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid

Met deze onderzoeken voeren we één van de aanbevelingen van de raadsenquête uit en voldoen we aan een wettelijke plicht uit artikel 213a Gemeentewet. In maart 2018 is de raad geïnformeerd over de uitkomst van twee onderzoeken naar de doeltreffend- en doelmatigheid van de fysieke werkomgeving en het personeelsdomein. Begin 2019 wordt de raad geïnformeerd over de uitkomsten van een derde onderzoek naar de toeleiding naar werk.
In 2018 is gestart met een onderzoek naar de inzet van basisregistraties. De bevindingen worden voor de zomer 2019 gepresenteerd aan de raad. Twee andere onderzoeken uit 2017 zijn geannuleerd wegens gebrek aan relevantie. Hierover is de raad in december 2018 geïnformeerd. Er is toen ook aangeven dat we in 2019 onderzoeken doen naar de doeltreffend- en doelmatigheid van:

1. De sturing op de ruimtelijke inrichting in relatie tot de ervaren drukte in de stad;
2. De verschillende beleidsinstrumenten ter vermindering van CO_2 uitstoot en de sturing daarop van de gemeente;
3. De aanpak van schulden.

Stimuleren gewenst gedrag en een lerende organisatie

In 2018 hebben we het "Control Leerhuis" verder vorm gegeven voor het stimuleren van gewenst gedrag en het ontwikkelen van blijvend leren. Na de afronding van het reorganisatietraject bij de directie Financiële Dienstverlening, is in 2018 gekeken wat op individueel, team- en afdelingsniveau nog nodig is aan opleiding en ontwikkeling om de medewerkers fit for the job te laten zijn. Dat betekent dat we niet alleen kijken naar vakopleidingen en competenties, maar ook naar interventies op het gebied van bijvoorbeeld teamsturing en houding en gedrag in een lerende organisatie.

Controlorganisatie

In 2018 is de evaluatie van de herinrichting van de controlorganisatie afgerond en geëvalueerd. De reorganisatie is geslaagd: de business controller is verder in positie gekomen en ervaart meer verbinding en de samenwerking tussen het management van de directies. En de control is op niveau gebleven. Aandachtpunten zijn onder andere dat de financieel adviestaken deels nog door de business controller worden opgepakt en de (gepercipieerde) dubbeling tussen business controller en adviseur concerncontrol. In het vierde kwartaal van 2018 en de eerste helft van 2019 werken we aan de verdere doorontwikkeling en concrete vormgeving van de controlorganisatie. Hierbij worden ook de consequenties van de financiële samenwerkingsafspraken op control meegenomen.

Fiscaliteit

We zijn doorgegaan met steekproefsgewijze controles op de btw-verwerking. De uitkomst van de controles komt overeen met wat we in voorgaande jaren hebben vastgesteld: de beheersing van de btw-verwerking zit op een voldoende niveau. De controles zijn een belangrijk en effectief middel om vast te stellen of we de fiscaliteit beheersen. Ook de Rijksbelastingdienst hecht veel waarde aan steekproeven. Door het uitvoeren van de steekproeven treedt de Rijksbelastingdienst terug in haar toezicht en vertrouwt ze op de werkzaamheden die wij verrichten.
In 2018 hebben we onze eerste aangifte vennootschapsbelasting over 2016 ingediend. In 2016 is de belastingplicht voor overheidsondernemingen ingevoerd. We zijn belastingplichtig voor een beperkt aantal activiteiten, zoals de werkzaamheden voor derden door het Ingenieursbureau en het Projectmanagementbureau, camping Vliegenbos en het belenen door de Stadsbank van Lening. Op basis van de aangifte verwachten we over 2016 € 1,4 miljoen te moeten betalen, circa € 0,4 miljoen minder dan begroot. Voordat we de aangifte hebben ingediend, hebben we deze besproken met de Rijksbelastingdienst.
Door een meningsverschil tussen gemeenten en de Rijksbelastingdienst over de mogelijkheid dat reclame-inkomsten belast zijn, houden we in de risicoparagraaf rekening met € 1,8 miljoen vennootschapsbelasting over 2018.

Inkoop

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

De inkoopfunctie in 2018

Naar aanleiding van de uitkomsten van de jaarrekeningcontrole 2017, lag in 2018 het accent op het invoeren van maatregelen om de geconstateerde onrechtmatigheden terug te dringen en de rechtmatigheid in de toekomst te garanderen. Hoewel er in 2018 diverse onrechtmatige contracten opnieuw zijn aanbesteed, laat de eind 2018 uitgevoerde audit zien dat de maatregelen nog onvoldoende resultaat hebben opgeleverd. We hebben in 2018 de bestuursopdracht inkoop gegeven om er voor te zorgen dat Amsterdam in 2019 in control komt op het inkoopproces en rechtmatiger en doelmatiger inkoopt. De bestuursopdracht bestaat uit twee sturingslijnen:

1. Onderneem op korte termijn gerichte actie om de beheersing verder op orde te brengen en de rechtmatigheid te verbeteren;
2. Beoordeel de opzet en werking van het huidige inkoopstelsel en doe voorstellen voor verbetering.

Om de inkoopuitgaven te beheersen en de inkoopfunctie beter in te richten, is het essentieel dat we een gemeentebreed inzicht in de contracten hebben. Hiervoor wordt in 2019 een contractmanagementsysteem ingericht.

De inkoopuitgaven in 2018 bedragen ongeveer € 2,1 miljard. In onderstaande tabel staan de unieke gunningsbesluiten van de afgelopen 3 jaar. Uniek wil zeggen exclusief opgave in meerdere percelen of verlengingen.

Tabel 1.

Gunningsbesluiten	2016	2017	2018
Openbare Europese aanbestedingen	54	53	51
Openbare Europese aanbestedingen externe inhuur	648	1.382	1.132
Europese niet-openbare aanbestedingen	14	18	12
Meervoudig onderhandse aanbestedingen	149	242	194
Nederlandse openbare aanbestedingen	34	24	10
Nederlandse niet openbare aanbestedingen	7	7	1
Concurrentie gerichte dialoog	2	1	-
Onderhandelingen binnen Europees recht	2	1	4
Prijsvraag	-	-	1
Totaal	**910**	**1.728**	**1.405**

Amsterdam doet alleen zaken met integere partijen, zoals we hebben uitgewerkt in het integriteitsbeleid en in de Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten. In 2018 zijn we gestart de integriteitstoets verder te ontwikkelen naar het risico gestuurd screenen van leveranciers. Dit zal medio 2019 worden afgerond.

In het fysieke domein is naast prestatiemeten (het samen met de opdrachtgever gedurende het project systematisch aandacht geven aan de samenwerking) voor de grootste inkoopvolumes categoriemanagement ingevoerd en verder ontwikkeld. Een categorie bestaat uit onderling logisch samenhangende goederen en/of diensten, dat zich leent om als geheel te worden gemanaged en via een weloverwogen strategie te worden ingekocht, rekening houdend met alle Amsterdamse beleidsdoelstellingen.

De Tenderboards met een juridische toets op kwaliteit en proces van aanbestedingen, zijn in 2018 verder ontwikkeld. Naast de reguliere beoordelende sessies, kan men consultatiesessies in het inkooptraject aanvragen om mogelijke knelpunten en uitdagingen met de Tenderboard te delen en er over te sparren. De eerste ervaringen met de consultatiesessies zijn positief. Het aantal Tenderboardsessies neemt sterk toe; in 2018 waren dit 123 sessies, in 2017 72 sessies. Daarnaast organiseren we regelmatig trainingen in inkoopexpertise en themasessies op inkooponderwerpen en zijn er interne publicaties uitgebracht zoals: ‘Hoe te handelen bij opdrachten boven € 20 miljoen’, ‘Eerste hulp bij inkopen’ en een externe publicatie ‘Zaken doen met Amsterdam’.

Amsterdam blijft een regionaal en MKB-vriendelijk inkoopbeleid voeren. We maken het voor kleinere ondernemingen eenvoudig om mee te dingen naar opdrachten. In 2018 komt 94% (in 2017 91%) van onze leveranciers uit het MKB-segment en werd 43% (in 2017 47%) van de inkoop bij het MKB besteed. Van de gemeentelijke inkoopuitgaven wordt 60% (in 2017 55%) binnen de Metropool Regio Amsterdam gedaan.

Subsidieproces

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

Subsidieverlening in Amsterdam

In 2017 zijn we begonnen om de dienstverlening rondom subsidies aan de Amsterdammer te versterken (online loket, digitaal subsidieproces en één herkenbare manier van werken). Hier zijn we in 2018 mee doorgegaan. Er is bijvoorbeeld een subsidieportaal onderwijs ingericht, waardoor de administratieve lastenverlichting van de scholen verder vorm krijgt. Ook hebben we ons ingespannen voor administratieve lastenverlichting van de subsidiedienstverlening aan organisaties die actief zijn op meerdere beleidsterreinen of in meerdere gebieden. Er is een begin gemaakt met meerjarige subsidieaanvragen en er zijn pilots bij de stadsdelen, zoals één beschikking aan organisaties die voor meerdere stadsdelen werken.
In 2018 hebben we extra aandacht gegeven aan de rechtmatigheid en doelmatigheid van de verleende subsidies door actief te sturen op de doorlooptijden. En er zijn werkafspraken gemaakt om te kunnen volgen of altijd wordt voldaan aan de eis het toetsingskader toe te passen bij de beoordeling van een subsidieaanvraag. Daarnaast is de screening van subsidieontvangers versterkt.

Door meer maatwerk en verbeterde automatisering van het proces, krijgt de aanvrager met minder inspanning sneller duidelijkheid over de afwikkeling van de subsidieaanvragen. Aan medewerkers is het Leerprogramma Lerend Veranderen aangeboden voor praktische kennis op juridisch en financieel gebied en succesvol werkgedrag.

ICT

Voor privacy is er in 2018 een mijlpaal bereikt door het vaststellen van het Stedelijk Kader verwerken persoonsgegevens door Amsterdam in september 2018, waarmee Amsterdam invulling geeft aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Ook is in 2018 het verwerkingenregister gevuld, zijn er specifieke privacyverklaringen gepubliceerd op Amsterdam.nl en is het Loket persoonsgegevens ingericht waar burgers terecht kunnen met hun verzoeken om inzage.

ICT en Informatievoorziening

Portefeuillehouder: wethouder Meliani

Digitale transformatie gestart voor ICT en informatievoorziening

Na afronding van het programma ICT Centraal in 2017 hebben we in 2018 vooral gewerkt aan de verbetering van de kwaliteit en het functioneren van de ICT-prestaties. De ICT heeft in 2018 stabiel gefunctioneerd en hebben we de afgesproken stedelijke prestatieniveaus behaald. De prestatieniveaus van 2018 hadden betrekking op de beschikbaarheid van:

- De Amsterdamse Digitale Werkomgeving, mail en kantoorautomatisering. De beschikbaarheid was meer dan 99,5%.
- Stedelijke applicaties zoals Amsterdam Financieel Systeem, mijn personeelsnet, Andreas, Amsterdam Management Informatie en intranet. De beschikbaarheid was meer dan 99,5%.

ICT ontwikkelt zich steeds verder tot een regie-organisatie, in samenhang met de doorontwikkeling van de Informatievoorziening (IV). Als regie-organisatie stuurt ICT de leveranciers van diensten aan om te kunnen voldoen aan de ICT en IV-behoefte van de gemeentelijke organisatie. Deze ontwikkeling kent drie speerpunten:

1. Consolidatie van beheer en onderhoud.
   Door het aangaan van nieuwe mantelovereenkomsten voor hardware, software en kantoor automatisering is een deel van het beheer voor enkele jaren belegd bij strategische partners. De migratie van 80 applicaties naar een externe partij is in 2018 afgerond.
2. Permanente innovatie van de ICT-infrastructuur.
   In 2018 is gewerkt aan het opzetten van een stedelijke innovatie functie die in 2019 zal starten. Met strategische partners en de wethouder is gesproken over de innovatiekracht van de gemeente. Hierover ontvangt de gemeenteraad de Agenda Digitale Stad in het voorjaar van 2019.
3. Verdere samenwerking met externe partners.

De bovengenoemde speerpunten worden versterkt door de inrichting van leveranciersmanagement. Door strategische partners te kiezen, vergroot de gemeente de kennis, schaalgrootte en uitvoeringskracht. Samenwerking met VNG en G4 is in 2018 versterkt door deel te nemen aan landelijke overleggen en aan door de VNG geïnitieerde (landelijke) aanbestedingen. Een resultaat hiervan is de afname van mobiele telefoniediensten vanuit de raamovereenkomst van de VNG. Verder is met stichting Govroam (afkorting voor GOVernment ROAMing) een overeenkomst aangegaan voor het afnemen van een netwerkdienst voor overheidsinstellingen waardoor we veilig en eenvoudig lokale wifinetwerken kunnen delen. De gemeente Amsterdam is in 2018 aangesloten op dit landelijke wifinetwerk.

In 2018 zijn we begonnen met de ontwikkeling naar een regie-organisatie. Hiervoor heeft ICT een aanzet gemaakt om met de IV eenheden en strategische partners ketenregieprocessen in te richten voor de ICT hoofdprocessen. Deze ontwikkeling wordt voortgezet in 2019.

Privacy en informatiebeveiliging

De onderwerpen ICT en informatievoorziening zijn onlosmakelijk verbonden met de borging van privacy en informatiebeveiliging. Op het gebied van privacy is er in 2018 een mijlpaal bereikt door het vaststellen van het Stedelijk Kader verwerken persoonsgegevens door Amsterdam in september. Hiermee geeft Amsterdam invulling aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Ook is in 2018 het verwerkingenregister gevuld, zijn er specifieke privacyverklaringen gepubliceerd op Amsterdam.nl en is het Loket persoonsgegevens ingericht waar burgers terecht kunnen met hun verzoeken om inzage in hun persoonsgegevens. De functionaris gegevensbescherming ziet toe op de uitvoering van het Stedelijk Kader en rapporteert elke vier maanden aan het Gemeentelijk Management Team. We rapporteren jaarlijks op hoofdlijnen aan het college en de raad.

De informatiebeveiliging is in 2018 verder ingericht volgens het stedelijk informatiebeveiligingsbeleid en vraagt continu aandacht van de gemeentelijke organisatie. We voeren structureel risicoanalyses uit, voeren beheersmaatregelen door, toetsen de werking van die maatregelen en voeren verbeteringen door. Daarbij geven we speciale aandacht aan toegangsbeheer. Door ICT is in samenwerking met strategische partners het eerste plateau van een Security Operations Center ingericht dat op stedelijk niveau de informatiebeveiliging monitort en actie onderneemt bij incidenten, zoals DDOS aanvallen. Ook hebben we proactief maatregelen getroffen voor informatiebeveiliging op basis van waarschuwingen van onder meer de Informatie Beveiliging Dienst. Het Security Operations Center wordt verder ontwikkeld in 2019.

De Chief Information Security Officer ziet toe op de uitvoering van het informatiebeveiligingsbeleid en rapporteert daarover elke vier maanden aan het GMT. We rapporteren jaarlijks op hoofdlijnen aan het college en de raad.

Over de informatiebeveiliging wordt daarnaast jaarlijks bestuurlijk gerapporteerd volgens de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Hiermee legt het college aan zowel de raad als aan landelijke toezichthouders verantwoording af over de staat van de informatieveiligheid. Begin 2018 heeft dit voor de eerste keer plaatsgevonden gericht op Digitale Identificatie (DigiD) en Structuur Uitvoering Werk & Inkomen (Suwinet). In de ENSIA-rapportage over 2018 worden ook de basisregistratie Adressen en Gebouwen en de basisregistratie Grootschalige Topografie opgenomen.

Juridische Zaken

Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

Ontwikkelingen in het juridisch domein in 2018

In 2018 werkten we binnen het juridische domein verder aan de besparingsmaatregelen uit de bestuursopdracht Slagvaardige overheid. We hebben de juridische functie verder versterkt, mede door flexibeler in te spelen op de vraag vanuit de organisatie naar juridische advisering. Verder huurden we net als in 2017 minder externe juristen in. In 2018 is besloten de raamcontracten voor juridisch advies- en advocaatdiensten opnieuw aan te besteden aan één partij voor de duur van twee jaar, met mogelijkheid tot verlenging. Dat betekent dat we voor extra juridische ondersteuning, bijvoorbeeld bij vervanging of bij piekwerkzaamheden, voortaan gebruik maken van vaste leveranciers. Voorbeelden hiervan zijn juristen voor bezwaar- en beroepsprocedures, voor het maken van bestemmingsplannen of voor het opstellen van contracten of begeleiden van aanbestedingsprocedures, maar ook voor andere specifieke privaatrechtelijke kwesties of rechtsgebieden. Het Vacatureloket zet de aanvraag uit bij de geselecteerde partijen. Met deze raamovereenkomsten verbeteren we de dienstverlening naar collega's en onze leveranciers weten beter wat wij van hen verwachten. De raamcontracten die afliepen per 1 januari 2019, zijn verlengd tot 1 juli 2019. Het bestaande Juridische Inhuurpunt blijft de inkoop van juridische advies- en advocaatdiensten toetsen om er zeker van te zijn dat de gemeente efficiënt en kostenbesparend inkoopt, optimaal gebruik maakt van de interne juridische capaciteit en zorgt voor één gemeente brede, vaste werkwijze.

Juridisch control
Control heeft er een aantal juridische onderwerpen benoemd die vanaf 2018 gemeentebreed zijn opgepakt, zoals:
- Subsidies;
- Mandaten op orde en controle of de mandaten juist worden toegepast;
- Bezwaar- en beroepsproces:
  - gemeentebrede registratie en rapportage van bezwaar en beroep;
  - afhandeling verschillende organisatieonderdelen in kaart brengen;
  - gemeentebrede kaders afhandeling bezwaar en beroep.
- Procesvertegenwoordiging:
  - gemeentebreed overzicht van procesvertegenwoordigers;
  - controle of kennis en vaardigheden op orde zijn.

In 2018 zijn de juridisch controllers, strategisch juridisch controllers en de coördinator juridisch control op frequente basis bij elkaar gekomen om de voortgang van bovengenoemde onderwerpen te bespreken, de signaallijsten met risico's door te nemen en daarop te acteren. Ook zoeken we de samenwerking met controllers op andere gebieden.

Registratie bezwaar- en beroepsprocessen
In 2018 zijn 14 juridische systemen teruggebracht naar één systeem voor de behandeling van bezwaar en beroep. Groot voordeel van één digitaal registratiesysteem is dat we een zo volledig mogelijk beeld hebben van de bezwaren en beroepen die door de gemeente Amsterdam worden behandeld.

De gemeente zou nu in staat zijn dossiers via één digitaal kanaal bij de Rechtspraak aan te leveren, maar omdat het nationale KEI project is stopgezet, is de digitalisering van de Rechtspraak voorlopig uit beeld. Als gemeente blijven we, los van die ontwikkelingen bij de Rechtspraak, er alles aan doen om onze digitale dienstverlening in het bezwaarproces te verbeteren.

Wet Openbaarheid Bestuur versus Wet Open Overheid (Wob versus Woo)
In oktober 2018 heeft het college de bestuursopdracht gegeven om te onderzoeken hoe de gemeente - in lijn met het initiatiefwetsvoorstel Open Overheid - documenten op korte termijn actief openbaar kan maken. Daarbij hoort de vraag welke documenten geschikt zijn voor actieve openbaarmaking en hoe we dat kunnen doen. Onder deze bestuursopdracht valt ook de positionering en invulling van taken en bevoegdheden van de Informatiecommissaris, zoals in het coalitieakkoord opgenomen.

In 2018 zijn er 550 verzoeken op grond van de Wob ingediend bij de gemeente. De Wob wordt door advocaten meestal ingezet bij juridische geschillen tegen de gemeente. Er is een Wob-protocol en bij bijna alle organisatieonderdelen zijn er Wob-coördinatoren aangesteld. Waar mogelijk passen we de informele aanpak toe, waarbij we actief contact leggen met de indiener.

Pilot mediationpool
In 2017 is gestart met de pilot-pool interne bemiddelaars, die de opleiding tot mediator succesvol hebben afgerond. Een aantal van hen is geregistreerd bij de Mediationfederatie Nederland. In 2018 is deze pilot voortgezet en zijn 64 zaken in behandeling genomen. Deze zaken betroffen conflicten op de werkvloer, burenconflicten die door het Meldpunt Zorg- en Woonoverlast werden aangedragen en bezwaarzaken die door de voorzitter of secretaris van de ambtelijke hoor- en adviescommissie bij de mediationpool werden aangemeld.

Informatiepunt Markt en Overheid & Staatsteun (iMOS)
In 2018 hebben we een informatiepunt ingericht over staatsteun en vraagstukken gebaseerd op de Wet Markt en Overheid. Het informatiepunt richt zich op de gemeentelijke organisatie en biedt hulp en informatie.

Juridisch advies in 2018

Juridische advisering is een belangrijk onderdeel van de (strategische) advisering aan het bestuur. Bij het maken van een afweging moeten we rekening houden met juridische risico's en haalbaarheid. We hebben in 2018 te maken gehad met verschillende complexe en bestuurlijke dossiers.

In het OOV-domein waren dat onder andere:

- De voorstellen voor wijzigingen van de algemene plaatselijk verordeningen rond de bierfiets en rondleidingen;
- Ontruiming van het ADM terrein;
- Coffeeshops: de achterdeur pilot.

In verband met het dossier 'Drukte in de stad' is er juridisch geadviseerd over:

- Branchering;
- Fietsoverlast;
- Beprijzing van de openbare ruimte voor commercieel gebruik;
- AirBnB.

Op het terrein van antifraude en integriteit speelden net als in 2017 de toepassing van de Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten bij gebiedsontwikkeling en verschillende rechtspositionele dossiers.

In het ruimtelijk domein speelden dossiers als:

- Programma Varen en passagiersvaart over kansen om het water meer en beter te gebruiken;
- Toepassing van de innovatieve marktbenadering inzake mobiliteit en warmte-koude systemen en afvalsystemen;
- Aardgasvrij maken.

In het sociale domein is geadviseerd over:

- Privacy van de Amsterdammers;
- Inkoop - en aanbestedingprocedures van zorgtrajecten;
- Governance van de Om Het Kind teams;
- Amsterdamse aanpak gezond gewicht;
- Het opnemen van de schoonmaak in de gemeentelijke organisatie.

Tot slot zijn er adviezen uitgebracht op diverse terreinen zoals:

- Gedragscodes raad;
- Geheimhouding/openbaarheid;
- Publicatie college en raadsbesluiten;
- De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG);
- Oprichting van het organisatieonderdeel Afval en Grondstoffen.

Bezwaar en Beroep in 2018

Onderstaande tabel geeft inzicht in het aantal bezwaar- en beroepsprocedures waar Amsterdam in 2018 mee te maken heeft gehad.

Tabel 2

	Bezwaren-instroom 2015	Bezwaren-instroom 2016	Bezwaren-instroom 2017	Bezwaren instroom 2018
Bezwaren tegen burgemeestersbesluiten	782	485	700	468
Rechtspositionele bezwaren	256	501	266	285
Toezicht en handhaving, belastingen en basisinformatie				
Basisinformatie	310	427	606	844
Belastingen (niet-ambtshalve bezwaren)	20.528	20.010	22.862	27.200
Handhaving & Toezicht	1.342	1.430	1.572	
Ruimte & Economie				
Economie	2	0	0	0

	Bezwaren-instroom 2015	Bezwaren-instroom 2016	Bezwaren-instroom 2017	Bezwaren instroom 2018
Grond & Ontwikkeling	13	23	0	0
Kunst & Cultuur	1	0	0	0
Metro & Tram	0	1	0	0
Parkeren-naheffing + Parkeren-vergunningen	53.814	66.135	72.030	57.732
Ruimte & Duurzaamheid	nb	nb	5	24
Vastgoed	nb	nb	5	nb
Verkeer, Openbare Ruimte (milieuzone)	12	0	313	74
Wonen	443	480	512	562
Sociaal				
Werk, Participatie en Inkomen, Jeugd en Zorg	8.002	6.464	5.346	4.934
Stadsdelen	**3.755**	**3.700**	**4.225**	**4.019**

Communicatie
Portefeuillehouder: burgemeester Halsema

Dit jaar is Amsterdam er als eerste van de vier grote gemeenten in geslaagd om de website te laten voldoen aan het allerhoogste AA-niveau van de internationale webrichtlijnen (WCAG, Web Content Accessibility Guidelines). Daarmee is onze website toegankelijk voor mensen met een beperking. Bovendien komt het de vindbaarheid en het gebruikersgemak voor alle gebruikers ten goede.

Voor (bestuurlijke) thema's met groot belang, waarbij de gemeente aan burgers een handeling vraagt of biedt, wordt een publiekscampagne gevoerd. In 2018 zijn er 40 campagnes gevoerd, voor onder andere het werven van leraren, het verbeteren van fietsparkeren, vuurwerkvrije zones, straatintimidatie en het bestrijden van ratten. Een bijzonder participatietraject was de "I live here"-campagne, om bewustwording te verhogen onder bezoekers van de Wallen dat er ook mensen wonen die overlast ervaren van hun bezoek. Met een lokale campagne samen met bewoners hebben we meer bewustzijn bij bezoekers gekweekt, de sociale cohesie en de leefbaarheid op de Wallen verbeterd.

Onderzoek en monitoring van het gebruik van de gemeentewebsite en andere communicatie-uitingen is dagelijkse routine geworden in 2018. Dit geeft ons meer en betere kennis van relevante ontwikkelingen en data, waarmee we onze communicatie verder kunnen verbeteren.

De laatste tranches van de bezuinigingsoperatie Slagvaardige Overheid (in 2018 € 1,6 miljoen en 2019 € 0,5 miljoen van totaal € 5 miljoen) zijn volledig gerealiseerd zonder boventalligheid.

Amsterdams Serviceportaal
In 2018 is het programma Amsterdams Serviceportaal (ASP) van start gegaan. Het ASP is de nieuwe serviceorganisatie met één aanspreekpunt voor ondersteuning bij aanvragen, ontvangen en gebruiken van alle producten en diensten voor ambtenaren. Het serviceportaal is online, per telefoon en via fysieke balies bereikbaar voor alle collega's.

Ambtelijke Huisvesting
Portefeuillehouder: wethouder Meliani

Ongeveer 10% van de gemeentelijke panden dient voor de huisvesting van ambtenaren. Het gaat om kantoren en om voorzieningen, zoals de gemeentelijke stadswerven, baliefuncties en locaties voor opslag. In 2018 hebben we een aantal kantoren opnieuw ingericht en de verbouwing van een aantal kantoren in 2019 voorbereid. Het gaat vooral om aanpassingen van de inrichting die flexibel werken mogelijk maken. Deze kantoren bieden straks meer werkplekken aan ambtenaren van verschillende directies en stadsdelen. De verbouwing van het stadhuis verloopt volgens de planning.

In 2018 bleek dat de groei van de gemeentelijke organisatie leidt tot een toenemende vraag naar ambtelijke huisvesting. We hebben besloten om het kantoor aan de Weesperstraat 113 te behouden voor ambtelijke huisvesting en niet af te stoten. Dit besluit volgt ook uit de benchmark naar doelmatigheid van de fysieke werkplek, waaruit naar voren kwam dat de vastgoedkosten per werkplek voor de gemeente relatief laag zijn.

Door de centralisatie van het stedelijke beheer (afval, reiniging, handhaving) in 2018 ontstond een andere vraag naar huisvesting op de stadswerven. Over de waarschijnlijke locaties voor de stadswerven heeft het college in 2018 besloten. Het transitieplan wordt uitgewerkt in een businesscase waarover in 2019 kan worden besloten.

Verduurzaming interne organisatie
Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

Agenda Duurzaamheid
De Agenda Duurzaamheid van 11 maart 2015 geeft doelen, ambitie en richting op de thema's duurzame energie, schone lucht, circulaire economie en klimaatbestendige stad. In 2018 werken wij verder aan de volgende doelen:

1. In 2025 is de eigen CO_2-uitstoot van de gemeente 45% minder dan in 2012. Voor het volgen en realiseren van dit doel is in 2012 de Routekaart CO_2 opgesteld;
2. Gemeentelijke inkoop voldoet aan de kwantitatieve en kwalitatieve doelen op het gebied van energiebesparing, duurzame energielevering, scheiden van afval én slim en schoon vervoer;
3. De gemeente biedt een investeringskader om het doen van duurzame investeringen te vereenvoudigen.

Er bestaat een verschil tussen de oude CO_2-routekaart die volgde uit de Agenda Duurzaamheid, en de nieuwe routekaart Amsterdam Klimaatneutraal die momenteel wordt uitgewerkt. De oude routekaart betrof alleen de gemeentelijke organisatie. De nieuwe routekaart gaat over het gehele gemeentelijke beleid voor de reductie van CO_2.

In 2018 wordt de voortgang en uitvoering van de lopende (en bekende) maatregelen van de Routekaart CO_2 in het jaarverslag verantwoord. Het accent ligt in het bijzonder op het (verder) uitwerken, voorbereiden, gereed maken of uitvoeren van de volgende additionele maatregelen in 2018:

- Het vergroten van de toegankelijkheid van de panden;
- De inkoop van duurzame elektriciteit vanaf 2019;
- Het vergroenen van het elektriciteitscontract 2018;
- Het treffen van energiebesparende maatregelen in de panden;
- De inkoop van brandstof voor gemeentelijke voertuigen;
- Het verduurzamen van het wagenpark;
- Het doorvoeren van een papierarme organisatie.

Toegankelijkheid gemeentelijke panden
Er zijn veel verschillende toegangssystemen in de gemeentelijke panden met aparte toegangspassen. In 2018 zijn we begonnen om te komen tot één nieuwe toegangspas voor alle medewerkers van de gemeente Amsterdam. De toegangssystemen die aan de eisen voldoen, zijn in 2018 gekoppeld aan het nieuwe overkoepelend card management system. Voor de toegangssystemen die niet aan de eisen voldoen, is een aanbestedingstraject gestart.
Bij de Voorjaarsnota 2017 is een 3- jarig krediet van € 0,8 miljoen aangevraagd om gemeentelijke panden toegankelijk te maken voor medewerkers met een fysieke beperking. De uitvoering van de maatregelen combineren we zoveel mogelijk met geplande verbouwingen. In 2018 is gestart met het toegankelijker maken van de panden aan de Weesperstraat 430 en Bos en Lommerplein 250, die naar verwachting in het eerste kwartaal van 2019 worden opgeleverd. In 2018 zijn de voorbereidingen getroffen voor verbeteringen van negen andere panden in 2019.

Duurzame elektriciteit (groene stroom)

Met het aangaan van de leveringsovereenkomst voor (maximaal) 15 jaar met Greenchoice, geven we invulling aan de bestuurlijke duurzaamheidsuitgangspunten. De elektriciteit die met ingang van 1 januari 2019 wordt afgenomen, wordt duurzaam opgewekt via wind, zon of biomassa en is afkomstig uit Nederland. Onderdeel van de overeenkomst is de verplichting dat de totale capaciteit die de gemeentelijke organisatie verbruikt binnen zeven jaar wordt opgewekt door windmolens die de komende jaren voor dit doel worden gebouwd. Greenchoice levert tevens elke 5 jaar een project op binnen de gemeentegrenzen van Amsterdam, dat een extra bijdrage levert aan de lokale energietransitie van fossiel naar duurzaam.

Vergroenen van het elektriciteitscontract

In de aanloop naar de aanbesteding van de duurzame elektriciteit is afgesproken om het leveringscontract voor elektriciteit in 2017 en 2018 achteraf te vergroenen door de aankoop van Garanties van Oorsprong (GVO's) Nederlandse wind. Dit wordt gefinancierd uit de Versnellingsmiddelen Duurzaamheid Hernieuwd Coalitieakkoord.
Door schaarste op de markt en de hoge prijzen die daaruit volgen, bleek het vanaf 2017 steeds moeilijker te worden om het elektriciteitscontract te vergroenen met alleen Nederlandse Wind GVO's. In 2017 lukte dit nog nipt, maar in 2018 bleek het niet meer haalbaar. Daarom is in 2018 een mix van 120.000 GVO's (80.000 GVO's Nederlandse wind en 40.000 GVO's Europese wind) aangekocht. Hiermee is het gemeentelijk elektriciteitscontract ook in 2018 binnen het beschikbare budget 100% vergroend.

Energiebesparende maatregelen

In de Piet Heingarage is de conventionele TL-verlichting vervangen door intelligente LED-verlichtingsarmaturen. Hierdoor is de Piet Heingarage de eerste gemeentelijke openbare garage die beschikt over een duurzaam lichtconcept. De Piet Heintunnel wordt tijdens de renovatie in 2019 voorzien van LED-verlichting.

Door de plaatsing van bijna 6.000 zonnepanelen op 13 bovengrondse metrostations in 2019, voorzien de metro's vanaf dat moment voor een deel in de eigen energiebehoefte. Daarnaast hebben we onderzocht of er zonnepanelen kunnen worden geplaatst op bijvoorbeeld de taluds. In 2018 is er een aanbestedingstraject geweest voor het plaatsen van zonnepanelen op daken van 32 gemeentelijke panden. Een groot deel van de technische ruimten op metrostations wordt gekoeld door airco's. Het energieverbruik daarvan is hoog, de betrouwbaarheid laag en er zijn duurzamere koelsystemen op de markt. Uit een haalbaarheidsstudie bleek dat de overstap naar duurzame koelsystemen de gemeente een CO_2-reductie van 442 ton per jaar oplevert.

Het dagelijks technisch onderhoud van zes gemeentelijke panden is bij wijze van proef ondergebracht in een onderhoudsprestatiecontract. Hierin zijn duurzaamheidsmaatregelen opgenomen en afspraken gemaakt over de reductie van de CO_2-uitstoot, de reductie van het energieverbruik, de opwekking van duurzame energie en de reductie van grondstoffenverbruik. De contractperiode en de pilot duren twee jaar met de mogelijkheid om twee jaar te verlengen. Na twee jaar bekijken we of de prestatiecontracten kunnen worden uitgebreid. De verwachting is dat dan ook evaluatiegegevens bekend zijn.

Brandstof voor gemeentelijk wagenpark

In 2018 is de aanbesteding voor dieselbrandstof voor circa 400 gemeentelijke voertuigen afgerond met CO_2-reductie als belangrijk gunningscriterium. Op dit moment kan 15% van het huidige wagenpark rijden op een schone(re) brandstof. Om alle gemeentelijke voertuigen op de schoonst mogelijke wijze te laten rijden, is de brandstof in twee percelen ingekocht:

1. Een schoonste variant van fossiele diesel (NEN-EN 590 norm), die minimaal 20% minder CO_2 uitstoot dan reguliere diesel;
2. Eén schonere brandstof, gemaakt via een synthetisch proces of via hydrogeneren (NEN-EN 15940 norm), die minimaal 60% minder CO_2 uitstoot dan reguliere diesel.

Verduurzamen wagenpark

In 2018 zijn we gestart met het onderzoek naar een strategie voor de (middel)lange termijn die medio 2019 moet leiden tot concrete scenario's voor de overgang naar een duurzaam wagenpark. Het vervangingskrediet dat de gemeenteraad voor 2018 heeft toegekend, is gebruikt voor het vervangen van voertuigen die nodig zijn om de (wettelijke) taken van afvalinzameling, reiniging en handhaving op een goed niveau uit te kunnen voeren. Het tempo van deze vervanging is waar mogelijk bijgesteld om de kansen voor aanschaf van schonere voertuigen in de toekomst optimaal te benutten.

Catering

Het cateringbeleid maakt onderscheid in hoofd-, uitvoerings- en overige locaties.
De hoofdlocaties zijn de zes stadsdeelkantoren, het Stadhuis, en de Voormalige Stadstimmertuin. Het aanbestedingstraject voor de hoofdlocaties is in 2018 begonnen, samen met een aantal overige locaties (Prins Hendrikkade ‘Amsterdamse School’ en Jan van Galenstraat). Dit traject is uiterlijk in het tweede kwartaal van 2019 afgerond. We willen als gemeente maximaal sociaal rendement behalen. De opdracht is daarom voorbehouden aan sociale ondernemingen en/of firma’s die voldoen aan de definitie van de aanbestedingswet en de aanvullende eisen van de gemeente Amsterdam. Aan alle overige uitgangspunten in het beleid, zoals duurzame catering, wordt invulling gegeven door richtlijnen mee te geven in de uitvraag van de aanbesteding. De catering op uitvoeringslocaties wordt in 2019 aanbesteed.

Papierarme organisatie

De daling van het papiergebruik van de gemeentelijke organisatie schommelt rond de 30% ten opzichte van het peiljaar 2015.

Vensters voor Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder: wethouder Groot Wassink

De benchmark Vensters voor Bedrijfsvoering wordt ingevuld door honderden gemeenten, provincies en waterschappen. Het biedt managers handvatten om met elkaar in gesprek te gaan over de ambities, keuzes en verbeterpunten van de organisatie. Ter informatie zijn hieronder de gegevens van Amsterdam voor achttien indicatoren afgezet tegen het gemiddelde van de G4 (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht). Omdat de gegevens over 2018 van de G4 nog niet bekend zijn, zijn voor de G4 alleen de cijfers van 2017 opgenomen.

Omvang formatie per gemeente

Amsterdam:	14.562 fte
Rotterdam:	11.207 fte
Den Haag:	7.811 fte
Utrecht:	3.828 fte

Formatie per 1.000 inwoners

Amsterdam:	16,9 fte
t.o.v. 2017:	▲ 0,5 fte
G4:	15,1 fte
t.o.v. 2017:	▲ 0,6 fte

Omvang overhead (formatief)

Amsterdam:	28,0%
t.o.v. 2017:	▼ 0,4%
G4:	29,8%
t.o.v. 2017:	▲ 1,6%

Omvang bedrijfsvoering (formatief)

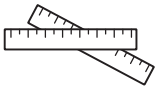

Amsterdam:	15,8%
t.o.v. 2017:	▼ 3,3%
G4:	18,9%
t.o.v. 2017:	gelijk

Ziekteverzuim

Amsterdam:	6,3%
t.o.v. 2017:	▲ 0,4%
G4:	6,2%
t.o.v. 2017:	▲ 0,4%

Uitgaven Persoonlijke ontwikkeling

Amsterdam:	€ 1.116
t.o.v. 2017:	▼ € 95
G4:	€ 1053
t.o.v. 2017:	▲ € 13

Vrouwen in leidinggevende positie

Amsterdam:	47%
t.o.v. 2017:	▲ 3%
G4:	45%
t.o.v. 2017:	▲ 2%

Medewerkers onder 35 jaar

Amsterdam:	16%
t.o.v. 2017:	gelijk
G4:	16%
t.o.v. 2017:	▲ 1%

Medewerkers 55 jaar of ouder

Amsterdam:	31%
t.o.v. 2017:	▲ 1%
G4:	32%
t.o.v. 2015:	gelijk

Apparaatskosten per fte

Amsterdam:	niet bekend
t.o.v. 2017:	niet bekend
G4:	€ 83.631
t.o.v. 2017:	▲ € 1.112

Gemiddelde loonsom per fte

Amsterdam:	€ 72.583
t.o.v. 2017:	▼ € 2.941
G4:	€ 71.207
t.o.v. 2017:	▲ € 903

ICT kosten per fte

Amsterdam:	€ 4.431
t.o.v. 2017:	▼ € 324
G4:	€ 10.087
t.o.v. 2017:	▲ € 978

Kosten externe inhuur

Amsterdam:	19.6%
t.o.v. 2017:	▲ 0,7%
G4:	15,8%
t.o.v. 2017:	▲ 1,2%

Betaal discipline

Amsterdam:	85%
t.o.v. 2017:	gelijk
G4:	91%
t.o.v. 2017:	▲ 1%

Ruimtebeslag per fte (*)

Amsterdam:	17 m²
t.o.v. 2017:	▲ 1 m²
G4:	17 m²
t.o.v. 2017:	gelijk

Huisvestingskosten per m² (*)

Amsterdam:	€ 308
t.o.v. 2017:	gelijk
G4:	€ 336
t.o.v. 2017:	▼ € 3

Aantal werkplekken per fte

Amsterdam:	0,77
t.o.v. 2017:	gelijk
G4:	0,84
t.o.v. 2017:	gelijk

Social Return Inkoop (**)

Amsterdam:	100%
t.o.v. 2017:	gelijk
G4:	85%
t.o.v. 2017:	gelijk

(*) Voor Amsterdam zijn (nog) niet alle kantoorgebouwen meegenomen.
(*) Beleid Sociaal Return van Amsterdam is vanaf € 221.000.

P&O

De gemeente heeft eind 2018 409 banen voor medewerkers met een arbeidsbeperking gerealiseerd, waarbij een voltijd baan 25,5 uur betreft. De doelstelling voor 2018 was 374 banen en is daarmee ruimschoots gerealiseerd. Sinds 1 april 2018 werken 157 schoonmakers in dienst van de gemeente op ruim 160 gemeentelijke panden waar alleen ambtenaren werken. Met de lancering van het Culturele Ambtenaren Netwerk (CAN) in november 2018 en de workshops inclusief werven en selecteren is in 2018 een basis gelegd voor het bevorderen van in- en doorstroom van medewerkers met een migratie achtergrond.

Personeel

Portefeuillehouder: wethouder Meliani

Organisatieontwikkeling

Het jaar 2018 stond in het teken van het verder ontwikkelen van onze organisatie. Het college heeft in februari 2018 het besluit genomen om alle uitvoerende werkzaamheden in de openbare ruimte in een cluster te bundelen: Stadsbeheer. Dit heeft per 1 september 2018 geresulteerd in de start van de directie Stadswerken, één van de drie directies van het cluster. De op- en inrichting van de directie Stadswerken is vlot verlopen. Dit geldt ook voor het medezeggenschapstraject dat tot een goede inhoudelijke afstemming heeft geleid.

Op 11 december 2018 heeft het college het besluit genomen over de vorming van de twee overige directies (Afval en Grondstoffen en Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte) en over de vorming van het cluster Stadsbeheer zelf. In 2018 is gewerkt aan de overheveling van de financiën van de stadsdelen naar de nieuwe organisatie per 1 januari 2019. Met het voorgenomen besluit is het medezeggenschapstraject gestart en we verwachten dat het college in het tweede kwartaal van 2019 een definitief besluit neemt. Het nieuwe cluster zal voor het einde van 2019 daadwerkelijk van start gaan.

Naast de vorming van het cluster Stadsbeheer is onder andere gewerkt aan de herinrichting van de directie Financiën, de belastingdienst en de bestuurlijke besluitvorming over de integratie van de ambtelijke organisatie van Weesp binnen Amsterdam.

Externe inzet

De kosten voor de inhuur van externen bedroeg in 2018 € 255 miljoen, 19,6% van de loonsom. In 2017 was dat nog 18,9%. Dit betekent dat de omvang van externe inhuur met 0,7% is gestegen. Ten opzichte van 2017 is er sprake van een stijging van de lasten van € 24 miljoen. Er is voldoende financiële dekking voor externe inhuur beschikbaar vanuit verschillende programma- en projectgelden en de vacatureruimte binnen de salarisbegroting. De stad blijft in snel tempo doorgroeien en het bijbehorende werk dient met dezelfde snelheid opgepakt te worden. Zo lopen de bouwinspanningen en de investeringen in de infrastructuur verder op, maar dient ook de dienstverlening en de veiligheid in de stad op peil te blijven. Uit de organisatieonderdelen die de publieke taken uitvoeren, komt dan ook de grootste groei van het werk voort.

De ambitie van het college is om werk zoveel mogelijk te laten doen door personeel in dienst van de gemeente. We zetten pas externen in als er echt geen mogelijkheden zijn eigen medewerkers in te zetten. In opdracht van het college is eind 2018 een onderzoek gestart naar de verhouding tussen personeel in dienst van de gemeente en externe inzet. In dit onderzoek hebben we inzichtelijk gemaakt waarom we zoveel externen inzetten en in hoeverre die inzet kan worden verminderd. Met de uitkomsten van dit onderzoek bepalen we in het eerste kwartaal van 2019 welke (aanvullende) maatregelen we treffen om externe inzet terug te dringen.

Vanuit het belang van goed werkgeverschap, is voor het Contactcenter (CCA) eind 2018 besloten om extra formatieruimte te creëren. Zodoende kan aan flex-medewerkers die al 3,5 jaar worden ingehuurd een vast contract worden aangeboden. Daarmee krijgen deze medewerkers meer zekerheid. Daarnaast is besloten om de verhouding tussen vast personeel en externe inzet voor het CCA in 2019 terug te brengen naar 50-50% (was 40-60%).

Amsterdam inclusieve organisatie

In de aanpak Amsterdam inclusieve organisatie (2015-2019) zijn de volgende doelen vastgesteld:

1. We zetten in op 'inclusief leiderschap';
2. We bevorderen een inclusieve werkcultuur in alle teams;
3. We werven, behouden en stimuleren de doorgroei van talentvolle mensen uit groepen die ondervertegenwoordigd zijn in (delen van) de organisatie.

Inclusief leiderschap en stimuleren van meer diversiteit in het management

Amsterdam wil een organisatie zijn die een afspiegeling is van de beroepsbevolking in de stad. De gemeente zette stevig in op inclusief leiderschap in 2018. Zestig managers zijn als ambassadeur diversiteit en inclusie benoemd, met als belangrijkste taak om het onderwerp blijvend onder de aandacht te brengen en de bewustwording te vergroten in het eigen organisatieonderdeel. Inclusie is ook opgenomen in het leiderschapstraject en het traject voor high potentials. De Amsterdamse School bood in 2018 onder Goed Werkgeverschap de cursussen inclusief werven, inclusief selecteren en genderdiversiteit aan. Het college beoogt meer diversiteit in alle lagen van het management te bewerkstelligen. Kandidaten die de diversiteit van het management in de organisatie vergroten, hebben een streepje voor bij de werving en selectie van managers.

Inclusieve werkcultuur

Om een inclusieve werkcultuur in alle teams te bevorderen, hebben we in 2018 drie pilots inclusief werven en selecteren gedaan, het aantal inclusie-ambassadeurs vergroot en het bewustzijn en de expertise van diversiteit en inclusie in de organisatie vergroot. De gemeente streeft naar één inclusie-ambassadeur per afdeling. Het ambassadeursnetwerk bestaat eind 2018 uit 110 ambassadeurs. Met de lancering van het Culturele Ambtenaren Netwerk (CAN) in november 2018 en de workshops inclusief werven en selecteren hebben we in 2018 een basis gelegd om de in- en doorstroom van medewerkers met een migratie-achtergrond te verbeteren.

Daarnaast is gestart met het verder professionaliseren van inclusie in managementtrajecten en het P&O-domein, zoals het ontwikkelen van een inclusie-cursus voor P&O-ers. In 2018 zijn drie succesvolle pilots 'inclusief werven en selecteren' uitgevoerd, waarbij onder andere inclusie in onze vacatureteksten goed naar voren kwam.

Overbruggen loonkloof mannen/vrouwen

In het coalitieakkoord staat dat we de loonkloof tussen mannen en vrouwen overbruggen. De gemeente voert gericht beleid om de positie van vrouwen te verbeteren. Dit beleid is onder andere gericht op een gelijk salaris voor de verschillende seksen en het rechttrekken van ongelijke verhoudingen op topposities. Daarvoor hebben we bijvoorbeeld in 2018 de Board Room Coaching en een vrouwennetwerk opgericht. Belangrijk doel van het vrouwennetwerk is om jong talent te koppelen aan ervaren (top)vrouwen in de organisatie, om ze te inspireren en persoonlijke en professionele ontwikkeling te stimuleren.

Werven, behouden en doorgroeien van (jong) talent

Amsterdam wil een organisatie zijn die een afspiegeling is van de beroepsbevolking in de stad. Qua leeftijd is hier nog geen sprake van. Het aandeel jongeren bij de gemeente Amsterdam laat de afgelopen jaren weliswaar een stijgende lijn zien, maar met 16% is hun aandeel nog steeds lager dan hun aandeel in de beroepsbevolking (36 procent) en lager dan het streefcijfer van 20%.
Door tijdig jong talent aan te trekken, kunnen vertrekkende, oudere medewerkers hun kennis overdragen aan jongere medewerkers. Zo behouden we relevante kennis en kunde in de organisatie. Meer jongeren bevordert daarnaast de innovatie en flexibiliteit van de organisatie die zich

steeds sneller aan moet passen aan veranderende omstandigheden. In 2018 zijn we bijvoorbeeld gestart met het traineeship Bouw & Gebruik voor mbo- en hbo'ers. Een vaktraineeship is een ontwikkeltraject waarbij we jonge vakspecialisten binnen één vakgebied aantrekken en ontwikkelen tot vakexperts. Ook zijn de voorbereidingen getroffen om in maart 2019 de 18e algemene Traineepool Gemeente Amsterdam te starten. In dat jaar zijn er zestien talenten aangenomen die vanaf 1 maart 2019 starten. Naast de instroom, richten we ons ook op de doorstroom en ontwikkeling van jongeren binnen de organisatie. Zo zijn er in 2018 twee trajecten van het High Impact Potential Program van start gegaan. In dit traject krijgen talentvolle medewerkers, die nu nog niet leidinggeven maar dat wel willen en kunnen, de kans de kans ervaring op te doen op een leidinggevende plek.

Traineeships
In 2018 zijn we als eerste gemeente gestart met een vaktraineeship Bouw & Techniek voor mbo-ers en hbo-ers. Tien vaktrainees zijn vanaf november 2018 voor twee jaar aan de slag gegaan als vergunningverlener of handhaver in de bouw, waarna ze hun traject eindigen met een specialisatie. Naast het werktraject volgen de trainees vakinhoudelijke opleidingen en trainingen op het gebied van persoonlijke groei.

In 2018 hebben we ook alle voorbereidingen getroffen om in maart 2019 de 18e Traineepool Gemeente Amsterdam te starten en een nieuwe Audit traineeship ACAM. Er was weer veel animo voor het traineeship: 725 aanmeldingen voor 16 trainee-plekken. In 2018 zijn er 16 toptalenten aangenomen die vanaf 1 maart 2019 in dienst zullen komen als trainees. Aan het Audit traineeship ACAM nemen 5 nieuwe trainees deel. Van alle trainees die sinds 2010 instroomden, werkt nog bijna 75% voor de gemeente.

De 10 trainees in het kader van het Young Professionals Programma voor Statushouders (YPPS1) zijn ruim halverwege hun driejarig traject, dat is gestart in 2017. Zij ronden hun traject af in mei 2020. Op 1 april 2019 zullen 16 nieuwe hoogopgeleide statushouders aan de slag gaan als trainees in de tweede pool (YPPS2). De kracht van YPPS is dat het taal, leren en werken combineert. Er is in het land veel animo voor een traject als YPPS. In 2018 hebben het UWV en Young Capital ons voorbeeld gevolgd.

In 2018 maakten 25 trainees deel uit van de 3e pool Traineeship Metropoolregio Amsterdam (TRMA). Het TMRA is een samenwerking van (semi-)overheidsorganisaties in de metropoolregio Amsterdam met als doel regionale kennisdeling en verbinding. Vrijwel alle kandidaten vervolgen na het traineeship hun loopbaan bij één van de deelnemende organisaties in de Metropoolregio.

Amsterdam maakt sinds 2017 deel uit van het G4-traineeship. Het G4-traineeship bevat een tweejarig programma, aangeboden door Amsterdam, Utrecht, Den Haag en Rotterdam. Het G4-traineeship is gericht op het binnenhalen en inzetten van jong hoogopgeleid talent in de vakgebieden financiën en control en informatiemanagement. In september 2019 ronden de 32 trainees het traject af.

Stages
In 2018 hebben 2.597 jongeren bij ons stage gelopen (43,2% MBO, 40,7%HBO en 16,1% WO). Daarvan zijn 1.043 betaalde stages en 1.554 onbetaalde korte oriënterende stages. De stagenorm van drie stagiairs op 50 fte voor betaalde stages is ruimschoots behaald. Betaalde stages duren gemiddeld vijf tot tien maanden en er is het afgelopen jaar geïnvesteerd in het creëren van nieuwe onderzoeksopdrachten. Het aantal is gegroeid naar 317 afstudeeropdrachten in 2018 ten opzichte van 220 in 2017. Ook hebben 26 International Newcomers stage gelopen binnen de organisatie. Gemiddeld beoordeelden stagiairs hun stage bij de gemeente Amsterdam met een 8,o en gaven zij hun begeleider een 8,3.
De verdeling man/vrouw is al een aantal jaar hetzelfde bij de stagiairs in de gemeente Amsterdam, mannen 39% en vrouwen 61%. Ook de verdeling van opleidingsniveau van stagiaires is al een aantal jaar gelijk.

Medewerkers met een arbeidsbeperking
Amsterdam is een inclusieve organisatie. Dat betekent dat iedereen die wil en kan werken, mee mag doen en zich welkom mag voelen, met of zonder arbeidsbeperking. De gemeente heeft eind 2018 409 banen gerealiseerd voor mensen met een arbeidsbeperking, waarbij een voltijd baan 25,5 uur is. De doelstelling voor 2018 was 374 banen en is daarmee ruimschoots gerealiseerd. De gemeente streeft ernaar dat bij wederzijdse tevredenheid kandidaten met arbeidsbeperkingen na 2 jaar in vaste dienst treden. Op 1 december 2018 hebben 175 werknemers met een arbeidsbeperking een vaste aanstelling. 56 werknemers kregen een vaste aanstelling in 2018.

Management ontwikkeling
In 2018 is er veel aandacht gegaan naar het verder versterken van het management van de gemeente Amsterdam. Het leiderschapstraject heeft in 2018 een vervolg gekregen in de vorm van intervisietrajecten voor de directeuren. Op dit moment volgt ook een groep nieuw aangetreden directeuren het leiderschapstraject. Op een enkeling na heeft het gehele topkader deelgenomen aan dit programma. De basis van het leiderschapstraject vormt ook het fundament voor de opleidingen voor het middenmanagement van de gemeente Amsterdam.

In 2018 zijn 19 van de 58 managers veranderd van functie binnen het topmanagement. Bij de selectie van nieuwe directeuren is net als in vorige jaren steeds het interne managementtalent meegenomen. Dit gaf vier benoemingen van jong, veelbelovend managementtalent uit de eigen organisatie. In 2018 ontving Amsterdam de ‘diamond-award’ van de organisatie ‘Talent naar de Top’ vanwege het hoge aantal vrouwen in topfuncties.

Duurzame inzetbaarheid van de medewerkers
De gemeente Amsterdam wil een goede werkgever zijn, waar een gezond en prettig werkklimaat heerst. Door ontwikkelingen als digitalisering van werk en vergrijzing van de populatie verandert de arbeidsmarkt. De medewerker en de werkgever hebben de gezamenlijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de medewerker duurzaam inzetbaar is. De gemeente Amsterdam heeft daarom in 2018 veel aandacht besteed aan drie onderwerpen: vitaliteit, tweede loopbaan en verzuim.

Vitaliteit
We vinden het belangrijk om medewerkers te steunen om fit en vitaal te blijven. In 2018 is er een vitaliteitsbeleid vastgesteld, waarin de uitgangspunten zijn vastgelegd over hoe de gemeente wil omgaan met vitaliteit. We zijn een campagne over vitaliteit begonnen, waarin we veel aandacht besteden aan de verschillende facetten van vitaliteit: bewegen, slapen, voeding, genotsmiddelen, veiligheid en arbeidsomstandigheden, stress, ondersteuning van de thuissituatie en talent. Daarnaast zijn we een aantal acties gestart. De eerste stap daarin was de actie September, waarin medewerkers werden aangemoedigd om 10.000 stappen per dag te zetten in de maand september. Om te weten wat de gezondheidsrisico’s van het werk en van werknemers zijn en daar effectief maatregelen op te nemen, zijn in 2017 en 2018 per locatie en werkproces risico-inventarisaties gedaan. De verwachting is dat de risico-inventarisaties halverwege 2019 worden afgerond.
In 2018 is de aanbesteding gedaan voor de collectieve zorgverzekering voor de medewerkers van Amsterdam. Via de collectieve zorgverzekering konden medewerkers € 75 tegemoetkoming ontvangen voor een sportschoolabonnement.

Tweede loopbaan
Het college heeft in 2018 beleid voor de duurzame inzetbaarheid van medewerkers vastgesteld. Hierdoor krijgen medewerkers meer steun bij het vinden van alternatief werk binnen of buiten de gemeente, er is budget beschikbaar voor omscholing en er komen medische keuringen voor zware functies. De loopbaanbegeleiding vanuit het mobiliteitscentrum wordt verder geïntensiveerd, waarbij we ook kijken naar de mogelijkheden voor om- en bijscholing.

Terugdringen van verzuim
Het verzuim 6,3% in 2018 ligt bij de gemeente Amsterdam boven de norm. De grootste uitdaging is het terugdringen van verzuim tussen de 43 dagen en één jaar. Daarvoor hebben we een aantal

maatregelen genomen:

- De extra verzuimspecialisten die in 2017 zijn gekomen, zijn alle langdurige verzuimdossiers (verzuim dat langer duurt dan acht weken) administratief aan het opschonen.
- De inzet van bedrijfsartsen was tot nu toe erg versnipperd. In 2018 is de aanbestedingsprocedure voor één arbodienstverlener afgerond. Vanaf 1 januari 2019 is de dienstverlening van start gegaan.

Figuur 2: Verloop ziekteverzuim 2016-2018

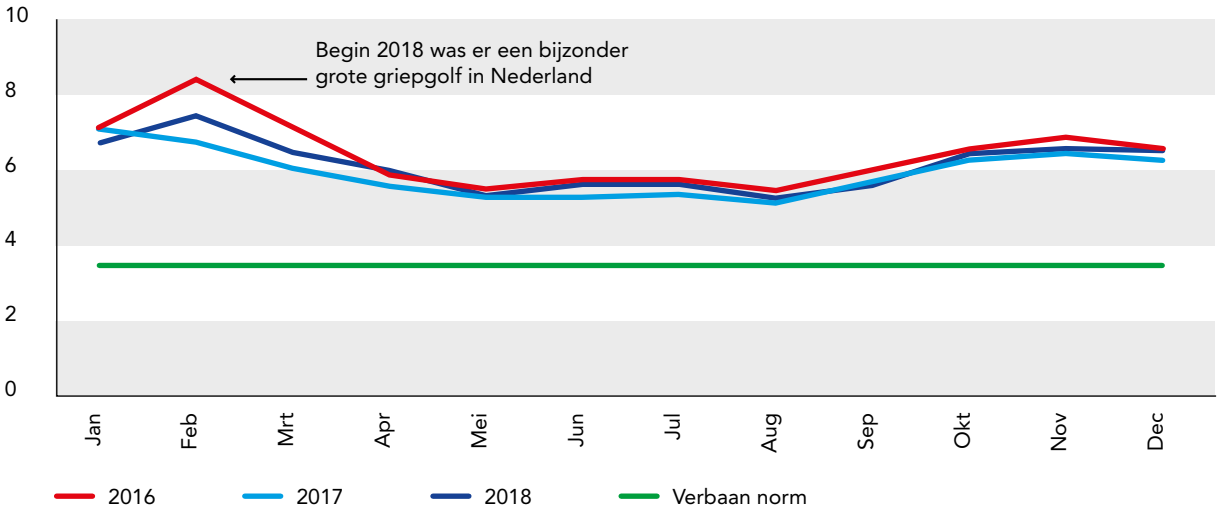

Figuur 3: Percentage verzuim naar duur van het verzuim
Ziekteverzuim 2018 (6,3%) naar duur van het verzuim

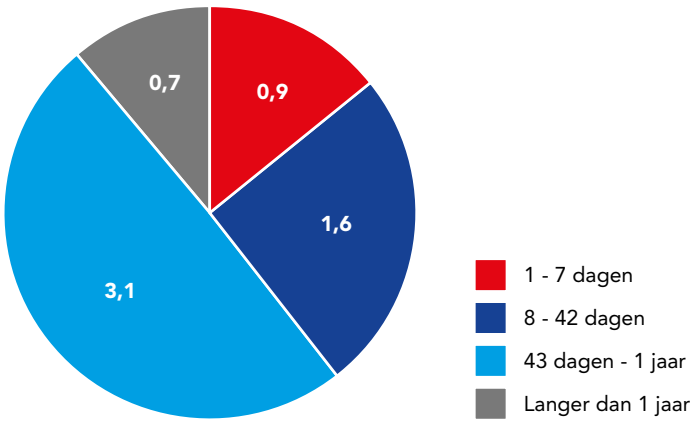

Leren en ontwikkelen

Leren en ontwikkelen is gericht op het verbeteren van resultaten van de organisatie en het verwezenlijken van (persoonlijke) groei en ambities. De medewerker staat centraal. Het leeraanbod in 2018 van de Amsterdamse School ondersteunde de stedelijke leer- en ontwikkelopgaven langs de vakmanschapsleerlijnen uitvoeren, beleid realiseren, leidinggeven en planmatig werken. Daarnaast hadden we aandacht voor thema's zoals flexibel organiseren en moderne overheid, en voor algemene vakontwikkeling, zoals persoonlijke effectiviteit en schrijf- en computervaardigheden. Over geheel 2018 heeft de Amsterdamse School € 7,1 miljoen uitgegeven voor het curriculum leren en ontwikkelen.

Het bereik van de Amsterdamse School was over 2018 19.393 deelnames, door 9.634 unieke deelnemers (medewerkers). Evaluaties laten zien dat de toepasbaarheid van het leeraanbod van de Amsterdamse School over 2018 gemiddeld met een 4,1 werd gewaardeerd (de norm is minimaal

3,9 op een schaal van 5). Dit betreft de waarschijnlijkheid dat de medewerker de nieuw verworven kennis en vaardigheden toepast als hij weer aan het werk gaat. Deze waardering geeft aan hoe belangrijk de Amsterdamse School is voor (modern) leren dichtbij het werk. Dit kwam ook tot uiting in het MWO van 2018. De score op loopbaanontwikkelingsmogelijkheden is licht gestegen ten opzichte van 2017.

Vernieuwing P&O-dienstverlening: Datagedreven sturing

Het jaar 2018 is benut om op het domein van P&O meer in control te komen.
Op operationeel en tactisch niveau is voorzien in het beschikbaar stellen van betere en vroegtijdige sturingsinformatie over de ontwikkeling van personeelskosten voor managers. Hierdoor konden verbanden gelegd worden tussen de bestuurlijke ambities en de daarvoor benodigde personele capaciteit.
Het streven blijft om meer inzicht te verkrijgen in de verhouding tussen de efficiëntie van de inzet, de personeelskosten en de beoogde doelen van de organisatie. Dit streven is ook vertaald in het programma van eisen bij de aanbesteding van het nieuwe personeelssysteem, die in december 2018 is afgerond. Uitgangspunt is dat de administratie op orde blijft en de registratie wordt verbeterd. Het nieuwe personeelssysteem wordt in 2019 ingericht en op 1 januari 2020 geïmplementeerd.

HR-analytics, oftewel het mogelijk maken van voorspellingen en scenario's binnen het P&O domein, is verder ontwikkeld. In 2018 zijn analytische onderzoeken uitgevoerd op onder andere verzuim en mobiliteit en zijn voorbereidingen gestart om analytics in te bedden binnen de organisatie.

Salarissen

De salarisbegroting 2018 bedroeg € 1.061 miljoen. De uiteindelijke realisatie is € 1.046 miljoen. Dit betekent een gesaldeerd resultaat van € 16 miljoen. Dit resultaat komt voornamelijk voort uit het niet vervullen van moeilijk vervulbare vacatures en de vacatureruimte die bedoeld is voor piek- en dalmomenten die niet opgevangen kunnen worden door structurele inzet van vaste medewerkers. Om de periode van invulling van de moeilijk vervulbare vacatures te overbruggen, wordt tijdelijk gebruik gemaakt van externe inzet. Hierdoor kan de dienstverlening aan de stad geborgd blijven. De salarisbegroting voor de politieke ambtsdragers bedroeg € 6 miljoen. De uiteindelijke realisatie is € 5,3 miljoen. Dit betekent een gesaldeerd resultaat van € 0,8 miljoen.

Op 24 juli 2018 heeft het college de raad geïnformeerd over de bezoldiging van ambtenaren in relatie tot de Wethoudersnorm en de norm uit de Wet Normering Topinkomens. Het college streeft ernaar dat de bezoldiging van ambtenaren niet boven de geïndexeerde Wethoudersnorm uitkomt. Ook het protocol externe inzet is hierop aangepast. Dit betekent een verlaging van € 189.00 naar € 172.111 op basis van de bedragen voor 2018.

Naast de 'Wet Normering Topinkomens' rapporteert de gemeente Amsterdam jaarlijks over ambtenaren van de gemeente Amsterdam die meer verdienen dan € 172.111, de zogenaamde 'Wethoudersnorm'. In 2018 waren er 12 ambtenaren waarvan de bezoldiging hoger was dan het normbedrag van € 172.111. Dat er ambtenaren zijn waarvan de bezoldiging uitkomt boven de wethoudersnorm is een gevolg van een historisch bepaalde component: de inschaling en beloningssystematiek van betrokken ambtenaren (topfunctionarissen) waren een gegeven toen de wethoudersnorm werd ingesteld. Sinds januari 2015 zijn de arbeidsvoorwaarden van topfunctionarissen versoberd en is er sprake van een afbouwregeling dat ertoe leidt dat het aantal ambtenaren waarvan de bezoldiging boven de wethoudersnorm uitkomt dalende is. De afbouw is voltooid per 2022.

4.2 Financiering

In deze paragraaf beschrijven we de uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie. De financieringsfunctie zorgt ervoor dat voldoende geld beschikbaar is om aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Hiervoor trekken we kortlopende en langlopende leningen aan. Onder de financieringsfunctie valt ook verstrekken van leningen en garanties en beheersen van financiële risico's.

Het wettelijk kader ligt vast in de nationale regelgeving en de Europese regelgeving. Binnen de nationale regelgeving zijn de kaders vooral:

- de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet hof);
- de Gemeentewet;
- het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

Deze wettelijke kaders hebben we verder uitgewerkt en vastgelegd in het gemeentelijke Treasury statuut. Het beleid over verstrekken en beheren van leningen en garanties door ons aan derden staat in het "Lening- en garantiebeleid gemeente Amsterdam".

4.2.1 Externe financiering

In 2018 hebben we fors geïnvesteerd in de stad. De omvangrijkste investeringen in de stad zijn de investeringen in:

- Het bouwrijp maken en inrichten van de openbare ruimte;
- Onderwijshuisvesting;
- De Noord/Zuidlijn;
- De openbare ruimte zoals parkeervoorzieningen, kades, bruggen, tunnels, wegen, verlichting en verkeerssystemen.

In de Investeringsparagraaf onderbouwen we de investeringen.

Onze uitgaven waren hoger dan de inkomsten, onder andere vanwege de forse investeringen. Investeringen financieren we met externe en interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal. De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen waarover we rente betalen. De reserves, voorzieningen en het resultaat vormen onze interne financieringsmiddelen. Het werkkapitaal is het verschil tussen:

- Aan de ene kant de waarde van de voorraden plus de nog te ontvangen bedragen;
- Aan de andere kant de nog te betalen bedragen.

De externe financieringsmiddelen stegen in 2018 met € 634 miljoen naar € 4.821 miljoen. Tabel 1 toont de ontwikkeling van de externe schuld in 2018.

Tabel 1: Overzicht externe schuld

(bedragen x € 1 miljoen)

Externe financieringsmiddelen	2017	2018	Mutatie
Liquide middelen	(12)	(25)	(14)
Kasgeldleningen	572	420	(152)
Langlopende leningen	3.628	4.427	799
Totaal	**4.188**	**4.821**	**634**

Grafiek 1 toont het verloop van de externe financieringsmiddelen van de afgelopen vijf jaar. Hierin is ook het aandeel van de financieringsbehoefte voor erfpacht weergegeven. Het betreft hier de balanswaarde van de erfpachtgronden die canon-betalend zijn.

Grafiek 1: Ontwikkeling externe schuld 2014 - 2018
(bedragen x € 1 miljard)

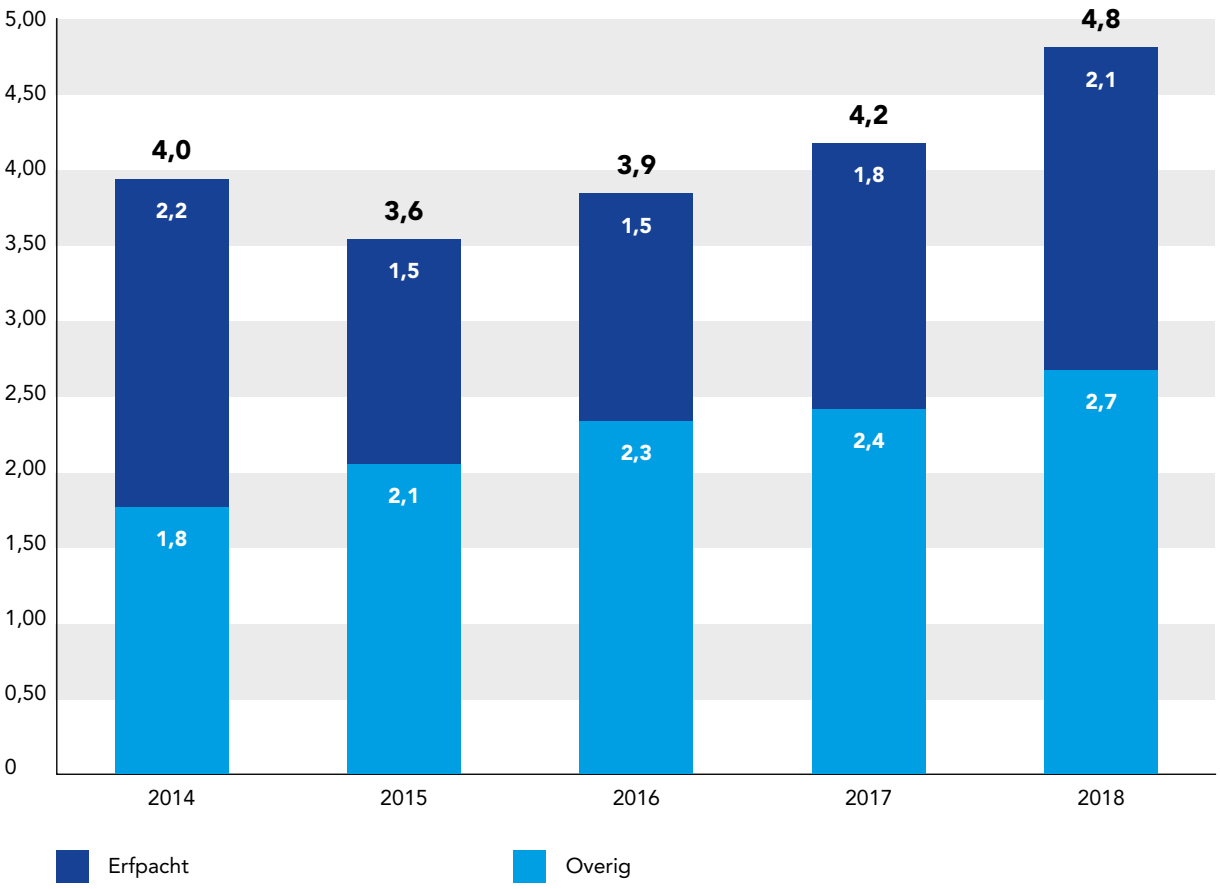

Bij de Najaarsnota 2018 was de verwachte omvang van de externe financieringsmiddelen voor eind 2018 begroot op € 5,4 miljard. Deze kwam uiteindelijk € 539 miljoen lager uit op € 4,8 miljard. De uiteindelijke lagere omvang van de externe financieringsmiddelen is het resultaat van een aantal effecten:

- De omvang van verstrekte leningen was € 107 miljoen lager dan verwacht. Dit kwam voornamelijk door de meevaller dat GVB Activa haar financieringsbehoefte zo heeft kunnen beheersen dat ze uiteindelijk de faciliteit niet hoefde te gebruiken. Eerder verwachtten we dat GVB Activa vooruitlopend op de externe herfinanciering in 2019 tijdelijk voor ongeveer € 100 miljoen de faciliteit moest gebruiken;
- De omvang van de interne financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en resultaat) was € 335 miljoen hoger uitgekomen dan verwacht. Hierdoor waren meer financieringsmiddelen aanwezig dan verwacht wat een schuld verlagend effect had;
- De omvang van de immateriële en materiele bezit was € 258 miljoen lager uitgekomen dan verwacht. Hierdoor is de schuld minder gestegen dan verwacht;
- De werkkapitaalbehoefte steeg met € 161 miljoen meer dan verwacht. Hierdoor waren minder financieringsmiddelen aanwezig dan verwacht wat een schuld verhogend effect had.

De externe schuld steeg in 2018, maar de rentelasten daalden in 2018 met € 2 miljoen naar € 82 miljoen. Dit kwam voornamelijk doordat we aflopende leningen tegen een lagere rente konden herfinancieren. Het rentepercentage voor het aantrekken van kortlopende leningen was in 2018 negatief, net als in 2017. Het gemiddeld rentepercentage van de totale externe financieringsmiddelen in 2018 was 1,8%.

Tabel 2: Externe financiering, omvang en rentelast

(bedragen x € 1 miljoen)

Externe financieringsbehoefte	2017	2018
Omvang	4.188	4.821
Rentelast	84	82
Gemiddeld gewogen rentepercentage	2,1%	1,8%

Kengetallen

Er zijn verschillende invalshoeken om de schuld en de houdbaarheid ervan te beoordelen. Kengetallen moeten de interpretatie van de schuld ondersteunen en de schuld en ontwikkeling daarvan in perspectief plaatsen. De solvabiliteitsratio en de netto schuldquote zijn verplichte kengetallen vanuit het BBV. Vanuit de Wet fido zijn de renterisiconorm en kasgeldlimiet verplichte kengetallen. Deze vier kengetallen lichten we in deze paragraaf verder toe.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio berekenen we door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft aan hoeveel we van ons bezit gefinancierd hebben met eigen vermogen.

In de VNG-uitgave "Houdbare Gemeentefinanciën" staat dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit voldoende is. Als het lager is dan 20% is dit onvoldoende.
In 2018 bedraagt onze solvabiliteitsratio 58%. Daarmee ligt het ruim binnen de norm van de VNG. Tegenover 2017 is de solvabiliteitsratio met 2 procentpunten gedaald. Deze daling komt doordat het balanstotaal steeg van € 13,7 miljard eind 2017 naar € 14,2 miljard in 2018.

Tabel 3: Solvabiliteitsratio

(bedragen x € 1 miljoen)

Solvabiliteit	2017	2018
Eigen vermogen	8.174	8.210
Balanstotaal	13.685	14.241
Solvabiliteit	**60%**	**58%**
VNG norm > 30% (voldoende)	30%	30%
VNG norm < 20% (onvoldoende)	20%	20%

Netto schuldquote (zonder en met correctie voor verstrekte leningen)

De netto schuldquote berekenen we door, conform het BBV, de netto schuld te delen door het begrotingstotaal. Om te weten in hoeverre er sprake is van ´doorlenen´ geven we de netto schuldquote weer zonder en met correctie voor door ons verstrekte leningen. In de VNG-uitgave "Houdbare Gemeentefinanciën" staat dat wanneer een schuld lager is dan het begrotingstotaal dit voldoende is. De netto schuldquote is dan kleiner dan 100%; boven de 130% is dit onvoldoende. Onze netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen bedraagt 75% voor 2018. De netto schuldquote ongecorrigeerd voor verstrekte leningen bedraagt 80%. Deze percentages liggen ruim binnen de normen van de VNG. De ratio geeft aan dat per jaareinde 2018 de netto schuld gecorrigeerd voor verstrekte leningen 75% van het behaalde begrotingstotaal bedraagt. Ten opzichte van 2017 steeg de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen met 6 procentpunten. Deze stijging komt door toegenomen netto schuld. Aan de andere kant drukt de stijging van het begrotingstotaal van € 5,3 miljard in 2017 naar € 5,5 miljard in 2018 de toename van de netto schuldquote.

Tabel 4: Netto schuldquote

(bedragen x € 1 miljoen)

Netto schuldquote	2017	2018
Netto schuld conform BBV	3.909	4.397
Verstrekte leningen	245	249
Begrotingstotaal	5.276	5.496
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	**69%**	**75%**
VNG norm < 100% (voldoende)	100%	100%
VNG norm > 130% (onvoldoende)	130%	130%

Renterisiconorm

De Wet fido begrenst via de renterisiconorm het deel van de totale langlopende schuld dat in een gegeven jaar een renterisico mag hebben. De renterisiconorm bepaalt dat het bedrag van de langlopende schuld dat we binnen een gegeven jaar verplicht moeten aflossen, of waarvan we de rente moeten herzien, maximaal 20% van het begrotingstotaal mag bedragen. Het doel van deze norm is dat we:

- de portefeuille van langlopende leningen zo over de jaren verdelen;
- het renterisico dat voortkomt uit herfinanciering en renteherzieningen gelijkmatig over de jaren spreiden.

Onze renterisiconorm bedraagt in 2018 € 964 miljoen. In 2018 hebben we ruim binnen de renterisiconorm gewerkt.

Tabel 5: Renterisiconorm

bedragen x € 1 miljoen

Renterisiconorm	2017	2018
Begrotingstotaal	5.751	4.819
Renterisiconorm (20% van omvang begroting)	1.150	964
Aflossingen bestaande langlopende schuld	307	280
Ruimte (+) / overschrijding (-)	**843**	**684**

Kasgeldlimiet

De Wet fido begrenst met de kasgeldlimiet de maximale kortlopende schuld. Dat zijn leningen met een looptijd tot 1 jaar. Deze limiet bepaalt dat de kortlopende schuld maximaal 8,5% van het begrotingstotaal mag zijn. De kasgeldlimiet is gebaseerd op de gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, moeten we de betrokken toezichthouder informeren. Met een plan daarbij om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet. Zonder deze beperking zouden gemeenten volledig met (op dit moment goedkope) kortlopende leningen gefinancierd kunnen worden. Dat zou een hoog renterisico inhouden.

In 2018 bedroeg ons kasgeldlimiet € 410 miljoen. Tijdens het eerste en tweede kwartaal overschreden we de kasgeldlimiet. In het derde en vierde kwartaal voldeden we weer aan de kasgeldlimiet. Dit past binnen de geldende regelgeving.

Tabel 6: Kasgeldlimiet

(bedragen x € 1 miljoen)

Kasgeldlimiet	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Begrotingstotaal	4.819	4.819	4.819	4.819
Kasgeldlimiet (8,5% van omvang begroting)	410	410	410	410
Kortlopende schuld (gem.)	466	472	346	330
Ruimte (+) / overschrijding (-)	**-56**	**-62**	**63**	**80**

Schatkistbankieren
De Wet fido bepaalt dat decentrale overheden een rekening courantverhouding moeten aanhouden met de Staat der Nederlanden. Hierop moeten we overtollige liquide middelen boven het drempelbedrag uitlenen aan de Staat der Nederlanden. Overschrijdingen van het drempelbedrag mogen incidenteel. Toetsing gebeurt achteraf via het gemiddelde saldo van overtollige liquide middelen per kwartaal. Voor ons bedroeg het drempelbedrag in 2018 € 12,4 miljoen. In 2018 hebben we het drempelbedrag niet overschreden. Er is gedurende 2018 geen gebruik gemaakt van schatkistbankieren.

Derivaten
In 2018 gebruikten we geen derivaten. In 2018 sloten we ook geen derivaten af. Volgens het Treasury statuut mogen we derivaten alleen afsluiten om opwaartse renterisico's af te dekken. En voor elke transactie is vooraf toestemming nodig van het college van B en W.

4.2.2. EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil van inkomsten en uitgaven van de overheid. Onze inkomsten en uitgaven tellen mee bij het bepalen van het EMU-saldo van Nederland. Er is een verschil tussen het exploitatiesaldo en het EMU-saldo. In het EMU-saldo zijn investeringsuitgaven en aan- en verkopen van grond opgenomen. Maar geen afschrijvingen en toevoegingen aan reserves en voorzieningen. Dit is wel het geval in het exploitatiesaldo.

Tabel 7 toont het effect van ons op het EMU-saldo van Nederland. Hieruit blijkt dat wij in de jaren 2017 en 2018 een flinke negatieve invloed hebben op het EMU-saldo van Nederland. Dat komt doordat we fors hebben geïnvesteerd in de stad. De omvangrijkste investeringen in de stad zijn de investeringen in erfpachtgronden, (school)gebouwen en openbare voorzieningen.

Tabel 7: EMU-saldo

bedragen x € 1 miljoen

	2017 Realisatie	2018 Realisatie
Saldo van baten en lasten voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	120,1	36,0
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	310,8	365,9
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	41,1	54,3
Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-964,1	-849,6
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord	1,1	34,8
Baten uit desinvesteringen in (im)materieële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord	31,4	6,2
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-woonrijp maken e.d. die niet op de exploitatie staan	-530,8	-555,7
Baten bouwgrondexploitatie voor zover niet in de exploitatie verantwoord	444,0	498,6
Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	-128,9	-80,9
Lasten i.v.m. transacties derden die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten lasten van de reserves worden gebracht	-	-
De bij verkoop van effecten te verwachten boekwinst	-	-
Berekend EMU-saldo	**-675,3**	**-490,4**

4.2.3 Verstrekte leningen

Lening- en garantiebeleid

Volgens ons Lening- en garantiebeleid gelden de volgende uitgangspunten bij verstrekken van leningen:

- Het (gemeentelijke) publiek belang wordt gediend;
- Er zijn geen externe financiers bereid om een lening te verstrekken;
- Op basis van analyses kan de kredietnemer aan alle aflossings- en renteverplichtingen voldoen.

Het verstrekken van leningen is niet zonder risico's. Juist de combinatie van publiek belang en de afwezigheid van externe financieringsmogelijkheid maakt het risico bovengemiddeld hoog. Garanties verstrekken we alleen als dit een toegevoegde waarde oplevert tegenover een lening en moeten aan aanvullende eisen voldoen. Bij specifieke risico's treffen we een voorziening. De resterende risico's die we lopen bij het verstrekken van leningen en garanties hebben we meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hiervoor houden we de Algemene Reserve aan vanuit de regels Weerstandsvermogen.

We hebben eind 2018 voor € 257 miljoen aan leningen aan derden verstrekt. Ten opzichte van 2017 is dit een beperkte daling van € 1 miljoen. Zie ook tabel 7.

Tabel 7: Overzicht verstrekte leningen

(bedragen x € 1 miljoen)

Verstrekte leningen	2017	2018	Mutatie	Risico indicatie	Verant-woordelijke organisatie	Soort
AEB Amsterdam	108,0	108,0	-	Hoog	B&O	Deelneming
Afvalservice West	2,0	1,7	0,3-	Middel	B&O	Overige verbonden partij
AIF	6,3	7,6	1,4	Hoog	B&O	Overig
Amsterdamse Middensegment Hypotheekleningen	16,5	14,1	2,3-	Laag	Wonen	Overig
Carré	2,2	2,2	-	Middel	B&O	Deelneming
Duurzaamheidsfonds	4,4	7,1	2,7	Middel	R&D	Overig
Energieleningen	4,6	6,0	1,3	Laag	Wonen	Overig
GVB Activa	-	-	-	Laag	B&O	Deelneming
Marktkwartier	5,9	5,9	-	N.v.t.	G&O	Overig
Nationaal Restauratiefonds	4,0	4,2	0,2	Laag	M&A & Wonen	Overig
Nationaal Restauratiefonds stortingen	1,9	1,7	0,2-	Laag	M&A & Wonen	Overig
Nemo	11,3	11,3	-	N.v.t.	B&O	Overig
Schuldsaneringsleningen	15,0	16,6	1,6	Hoog	Inkomen	Overig
Staatobligaties	1,7	1,7	-	Laag	B&O	Overig
Stadsschouwburg Amsterdam	6,0	4,6	1,4-	Laag	K&C	Overig
Startersleningen	16,6	13,2	3,4-	Laag	Wonen	Overig
SVn stortingen voor energie- en startersleningen	4,3	4,6	0,3	Laag	Wonen	Overig
Westpoort Warmte	46,0	46,0	-	Middel	B&O	Overig
Overig leningen < € 1 miljoen	1,4	0,5	1,0-			
Totaal	**258,2**	**257,1**	**1,1-**			
Correctie voorziening Marktkwartier	5,9-	5,9-	-			
Correctie voorziening Schuldsaneringsleningen	0,3-	0,3-	0,0			
Boekwaarde verstrekte leningen	**252,0**	**250,9**	**1,0-**			

Per lening is er een indicatie van het financieringsrisico. Een risico-indicatie ´laag´, ´middel´ of ´hoog´ betekent dat er een lage, gemiddelde of hoge kans bestaat dat we rentebetalingen of aflossingen niet volledig ontvangen. Als een voorziening is gevormd om het risico te dekken, dan staat dit bij de toelichting van die lening. Bij enkele leningen staat risicoclassificatie 'niet van toepassing' (n.v.t.). Dat

zijn aflossingsvrije leningen met een speciale constructie. Hieronder volgt een toelichting op:
- De belangrijkste veranderingen;
- Die waar de risicocategorie ´middel´ of ´hoog´ is;
- Waarvan de structuur is gewijzigd.

AEB Amsterdam
We verstrekten aan AEB Amsterdam (AEB) een achtergestelde lening van € 108 miljoen. Deze lening bleef over na herfinancieren van de reguliere lening van € 220 miljoen bij vier banken eind 2017. Het financieringsrisico van deze lening is 'hoog' door het achtergestelde karakter en de tegenvallende resultaten van AEB. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn:
- Het tegenvallend functioneren van de scheidingsinstallatie;
- De kosten van het wegwerken van achterstallig onderhoud;
- Het versterken van de organisatie van AEB.

Afvalservice West
We verstrekten aan Stichting Afvalservice West (ASW) een achtergestelde lening voor financieren van een gebouw voor afvalinzameling. De lening heeft een resterende hoofdsom van € 1,7 miljoen eind 2018. De gemeenteraad stemde eind 2018 in met:
- Het vormen van het cluster Stadsbeheer;
- Het voornemen om de activiteiten en personeel van ASW op te nemen in dit cluster;
- Het liquideren van ASW.

Dit om de afzonderlijke inzamelorganisaties van de stadsdelen samen te voegen tot één inzamelorganisatie voor de stad. Dit betekent dat de bestaande lening wordt afgelost en naar verwachting komt te vervallen in 2019. Vanwege het achtergestelde karakter van de lening houden we het financieringsrisico op 'middel'.

AIF leningen
In 2018 verstrekten we vanuit ons Amsterdamse Investeringsfonds (AIF) voor € 7,6 miljoen leningen op het vlak van:
- Economie;
- Stedelijke ontwikkeling;
- Duurzaamheid.

Inmiddels is het fonds gesloten. We verstrekken geen nieuwe leningen. Het financieringsrisico houden we op 'hoog' omdat de leningen verstrekt zijn om nieuwe ideeën te stimuleren. We hebben een reserve getroffen die de omvang van alle verstrekte leningen dekt.

Carré
We hebben aan Koninklijk Theater Carré een aflossingsvrije lening verstrekt met een resterende hoofdsom van € 2,2 miljoen eind 2018. Daarnaast hebben we een rekening courantfaciliteit van maximaal € 2 miljoen verstrekt. Die is in 2018 niet gebruikt. Het exploitatieresultaat en de kasstroom van Carré is voldoende om aan de aflossings- en renteverplichtingen te kunnen voldoen. Het financieringsrisico houden we op 'middel'.

Duurzaamheidsfonds
We verstrekten vanuit ons duurzaamheidfonds leningen aan duurzame projecten in de stad voor in totaal € 7,1 miljoen eind 2018. Het Duurzaamheidsfonds heeft een totaal beschikbare omvang van € 52,5 miljoen. Het financieringsrisico houden we op 'middel'. We hebben een reserve getroffen die de omvang van het fonds dekt.

GVB Activa
We hebben aan GVB Activa een faciliteit van € 600 miljoen verstrekt om gesubsidieerde voertuigen, ICT en vastgoed te financieren. In 2018 heeft GVB Activa haar financieringsbehoefte zo kunnen beheersen dat ze uiteindelijk de faciliteit niet hoefde te gebruiken. Eerder verwachtten we dat GVB Activa vooruitlopend op de externe herfinanciering in 2019 tijdelijk voor ongeveer € 100 miljoen de faciliteit moest gebruiken. Het financieringsrisico houden we op 'laag' omdat alle investeringen in GVB Activa volledig gesubsidieerd zijn.

Nemo
We verstrekten aan Nemo een eeuwigdurende, aflossingsvrij en rentevrije lening van € 11,3 miljoen. Op het pand rust een recht van tweede hypotheek. Het financieringsrisico staat op 'niet van toepassing'. Nemo hoeft namelijk geen rente of aflossingen te betalen. Door de aard van de lening is een reserve gevormd voor de gehele hoofdsom.

Schuldsaneringsleningen
We verstrekten vanuit schuldsanering leningen, als onderdeel van het gemeentelijk beleid voor armoedebestrijding. Dit voor in totaal € 16,6 miljoen per eind 2018. We houden het financieringsrisico vanwege het karakter van schuldsanering op 'hoog'. Als maatregel van risicobeheersing volgt de gemeentelijke kredietbank (GKA) deze leningen intensief.

Westpoort Warmte
We hebben aan Westpoort Warmte (WPW) een leningsfaciliteit verstrekt van maximaal € 53 miljoen. Dit als onderdeel van een totale leningsfaciliteit van alle aandeelhouders van € 106 miljoen. Het uitstaande saldo van de verstrekte lening is € 46 miljoen eind 2018. Het financieringsrisico van WPW houden we op 'gemiddeld'.

Overige Leningen < € 1 miljoen
We hebben een aantal kleinere leningen verstrekt. We noemen hieronder de belangrijkste ontwikkelingen.

Sociale firma's
We hebben vanuit ons Investeringsfonds Sociale Firma's leningen verstrekt. Bestaande en nieuwe bedrijven kunnen dit fonds gebruiken. Vooral die zich richten op het scheppen van plekken voor personen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij kunnen tegen gunstige voorwaarden een lening krijgen voor bedrijfs- en werkkapitaal. Twee van de vier firma's die vanuit dit fonds een lening ontvingen, konden in 2018 deze niet meer aflossen. Het gaat om een totaalbedrag van ongeveer € 175.000. Het financieringsrisico van de twee resterende leningen komt uit op 'middel'.

Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)
VGA loste in 2018 de achtergestelde lening volledig vervroegd af.

4.2.4 Verstrekte garanties

We hebben eind 2018 voor € 10,5 miljard aan financiële garanties aan derden verstrekt. Ten opzichte van 2017 is dit een daling van € 35 miljoen. De afname komt vooral door de verlaging van de achtervangpositie in het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). Zie ook tabel 8. Bij een financiële garantie:

- Verstrekt een andere partij (meestal banken) een lening aan de kredietnemer;
- Staan we garant wanneer de kredietnemer niet aan zijn rente en of aflossingsverplichtingen kan voldoen.

Tabel 8: Overzicht verstrekte garanties

(bedragen x € 1 miljoen)

Verstrekte garanties	2017	2018	Mutatie	Risico indicatie	Verantwoordelijke organisatie
Achtervangpositie WEW	2.160,0	2.066,0	94,0-	Laag	Wonen
Achtervangpositie WSW	8.299,5	8.355,5	56,1	Laag	Wonen
Beurs van Berlage Vastgoed BV	6,1	5,9	0,3-	Laag	B&O
Broedplaatsten	1,0	1,0	-	Middel	B&O
De Meervaart	1,4	1,3	0,1-	Middel	Kunst en Cultuur
Gemeente garanties wonen	8,1	4,7	3,5-	Laag	Wonen
Gemeente garanties zorg	3,0	2,8	0,2-	Laag	Wonen

Verstrekte garanties	2017	2018	Mutatie	Risico indicatie	Verantwoordelijke organisatie
Het Waterlaboratorium	p.m.	-	-		B&O
Hogeschool van Amsterdam	12,2	11,7	0,5-	Laag	Nieuw-West
Keersluis	4,6	4,4	0,2-	Middel	Noord
Nationaal Restauratiefonds	2,0	1,6	0,3-	Middel	Wonen
Sportfondsenbad West	7,8	7,5	0,3-	Middel	Sport & Bos
Stichting Financiering Bouw Sportaccommodaties	1,6	1,5	0,1-	Laag	Sport & Bos
Stichting Waternet	55,8	64,9	9,1	Laag	B&O
Overig garanties < € miljoen	2,6	2,3	0,3-		
Totaal	**10.565,8**	**10.531,2**	**34,7-**		

Per garantie geven we een indicatie van het financiële risico. De risico-indicaties ´laag´, ´middel´ of ´hoog´ betekenen dat er een lage, gemiddelde of hoge kans is dat de garantie wordt ingeroepen. Dan moeten we de omvang van de garantie gedeeltelijk of in zijn geheel verstrekken aan de begunstigde. Als we een voorziening hebben gevormd om het risico te dekken, dan staat dit bij de toelichting van die garantie. Hieronder lichten we de garanties toe die:

- Nieuw zijn;
- Een risico-indicatie 'middel' of 'hoog' hebben;
- Een risico-indicatie laag hebben maar die groot van omvang zijn.

Verantwoording achtervang algemeen

Zoals in de voorgaande jaren geven we de garantieomvang voor de achtervangpositie rond de waarborgfondsen weer als het totaal van de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven gerelateerd aan de gemeente Amsterdam. Dit is niet de werkelijke garantieomvang voor ons, deze is beduidend lager. We kunnen als achtervang aangesproken worden om samen met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen als hun fondsvermogen ontoereikend is. Als we renteloze leningen moeten verstrekken heeft dit invloed op onze externe schuld en rentelast.

Achtervangpositie Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)

Het WEW waarborgt de leningen die burgers hebben afgesloten voor het kopen van een huis onder de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). Financiers kunnen het WEW aanspreken voor de restschuld bij gedwongen verkoop als de leningnemer niet aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen. Het Rijk en gemeenten vormden tot eind 2010 een gezamenlijke achtervang als het garantievermogen van het WEW ontoereikend bleek. Het Rijk nam deze taak volledig over voor leningen die vanaf 2011 zijn afgesloten. Het volume aan NHG-hypotheken die tot en met 2010 voor Amsterdammers verstrekt zijn bedraagt € 2,1 miljard. We schatten het risico op aanspraak uit de gemeentelijke achtervang als 'laag' in. Dit vanwege:

- Het aanwezige vermogen bij het WEW (ruim € 1 miljard eind 2018);
- De lage hypotheekrente;
- De lage werkeloosheid;
- De aanwezige vraag op de huizenmarkt.

Daarnaast verstrekken we geen nieuwe leningen meer onder de gemeentelijke achtervang en wordt op bestaande leningen afgelost. Hierdoor daalt onze achtervangpositie jaarlijks.

Achtervangpositie Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)

Het WSW staat borg voor de rente en aflossingen van leningen van woningcorporaties. Daardoor kunnen de corporaties tegen gunstige voorwaarden lenen. De achtervang van de deelnemende Nederlandse gemeenten en het Rijk is onderdeel van een bredere zekerheidsstructuur. Die bestaat uit drie lagen:

1. De eerste zekerheid ligt in de onderlinge waarborg tussen de corporaties binnen het WSW (solidariteit). Als een corporatie niet meer kredietwaardig is, kan deze saneringssteun ontvangen die de andere corporaties opbrengen met de saneringsheffing;
2. Als de saneringssteun onvoldoende is of wordt besloten om niet te saneren, dan kunnen

financiers aanspraak doen op het WSW (secundaire zekerheid). Het WSW zal proberen haar zekerheden – het onderpand van de noodlijdende corporatie(s) – uit te ponden om met de opbrengsten de schade zo veel mogelijk te beperken. Resterende schade wordt bekostigd uit het eigen vermogen van het WSW. Als het vermogen van het WSW onder een bepaald niveau dreigt te komen (0,25% van garantievolume), moet het WSW verplicht bijstortingen opvragen bij de deelnemende corporaties. Als ook deze zekerheden niet toereikend zijn volgt aanspraak op de achtervangpositie;

3. De Nederlandse gemeenten en het Rijk vullen zo nodig het garantievermogen van het WSW met renteloze leningen aan. Zo dat het WSW de borgstellingen aan geldverstrekkers kan nakomen.

Eind 2018 was de stand van ons geborgde aandeel € 8,4 miljard. We verwachten dat ons achtervangvolume de komende jaren zal toenemen vanwege de geplande bouwplannen bij de corporaties.

Daarnaast waren er de afgelopen periode de volgende ontwikkelingen in de corporatiesector. Twee corporaties met financiële problemen dienden saneringsaanvragen in bij het WSW. In beide gevallen is via het saneringsbesluit besloten dat het WSW als borger bijdraagt aan de oplossing van de financiële problemen. De Minister van Binnenlandse Zaken meldde dat het WSW voor de aankomende jaren voldoende middelen beschikbaar heeft. De markt volgt dit beeld nog niet volledig. De onzekerheid over de gekozen oplossing zorgde er voor dat een Credit Rating Agency de AAA creditrating van WSW op de Watchlist zette. De kans op aanspraak op de gemeentelijke achtervang lijkt voorlopig beperkt. Het financiële risico schatten we voorlopig op ‘laag’.

Broedplaatsen
We hebben een samenwerkingsverband met Triodos Bank. Daarbij ondersteunen we financieringen van Triodos in broedplaatsen. Dit door een deelgarantie van ons voor het totaal bedrag dat Triodos aan financiering verstrekt. Het totaal bedrag aan garanties is maximaal bijna € 1 miljoen. Momenteel heeft Triodos 8 leningen verstrekt onder deze garantie. Het risico op deze garantie houden we op ‘middel’, ook door het gezamenlijk karakter met Triodos.

De Meervaart
We hebben een garantie verstrekt om een verbouwing van theater De Meervaart te financieren. Het resterende saldo is € 1,3 miljoen eind 2018. We houden het garantierisico vanwege de ontwikkeling van de exploitatie van de Meervaart op ´middel´.

Het Waterlaboratorium
We hadden een garantie aan het Waterlaboratorium verstrekt voor een niet nader bepaald bedrag. De garantie deelden we met twee van de aandeelhouders van het Waterlaboratorium, Dunea en PWN. Op ons verzoek is de garantie beëindigd.

Keersluis
We hebben een garantie verstrekt voor financiering van een bedrijfsverzamelgebouw op de Asterweg in Amsterdam Noord. Die is bestemd voor startende bedrijven. Het resterende saldo hiervan is € 4,8 miljoen in 2018. Het risico houden we op ‘middel’, gebaseerd op de verhuur van het gebouw.

Nationaal Restauratiefonds
Wij hebben (oude)restauratiehypotheken en leningen gegarandeerd die het NRF heeft verstrekt. We verstrekken geen nieuwe garanties meer. Sinds in 2003 kwamen er rechtstreeks Rijksgelden beschikbaar en was een gemeentegarantie niet langer nodig. Het risico houden we op ‘middel’.

Sportfondsenbad
We hebben een garantie voor een lening aan het Sportfondsenbad Amsterdam West verstrekt. Het uitstaande saldo is € 7,5 miljoen eind 2018. De bedrijfsvoering van het Sportfondsenbad is stabiel en het eigen vermogen beperkt. Het risico houden we daarom op ‘middel’.

4.3 Grondbeleid

In overeenstemming met artikel 16 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid:
- **De visie op het grondbeleid en hoe deze wordt uitgevoerd;**
- **Een actuele prognose van het totaal van de grondexploitaties;**
- **De wijze en onderbouwing van winstnemingen en de reserves in relatie tot de risico's.**

Eerst gaat deze paragraaf grondbeleid in op het grond(prijs)beleid en de overige beleidsmatige uitgangspunten voor de grondexploitaties. Vervolgens worden de prognoses voor het Vereveningsfonds (inclusief Zuidas) behandeld. Daarbij wordt ook gekeken naar de inzet van de vereveningsruimte voor het op peil houden van de grondproductie.
De cijfers van deze paragraaf grondbeleid zijn gebaseerd op de financiële administratie en het MeerjarenPerspectief Grondexploitaties (MPG) 2019*. In het MPG 2019 zijn de gegevens van het Vereveningsfonds en Zuidas geconsolideerd.
Op 23 januari 2019 is de Nota Financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte (hierna: de Nota Financiële verantwoording) door de gemeenteraad vastgesteld. Dit is gebeurd met terugwerkende kracht voor 2018. Deze nota is dan ook de basis geweest voor de verantwoording over 2018.

4.3.1 Grondbeleid

We sturen actief op de verdere (her-)ontwikkeling van de stad. Ruim 85% van de grond binnen de gemeentegrenzen is gemeentelijk eigendom. Als gevolg daarvan is de gemeente vaak als grondeigenaar actief betrokken bij stedelijke ontwikkeling. Grofweg zijn er twee hoofdvormen van gebieds- of locatieontwikkeling:

1. Actief grondbeleid: van deze vorm is sprake bij nieuwe terreinen en gebieden waar niet sprake is van zittende particuliere eigenaren en erfpachters;
2. Faciliterend grondbeleid: van deze vorm is sprake bij een functiewijziging of verandering op pand- of gebiedsniveau. Daarbij zijn er belanghebbenden in het gebied zoals particuliere eigenaren die (een deel van) de grond bezitten of erfpachters.

In de eerste variant heeft de gemeente een actieve positie en rol. De gemeente is in de regel verantwoordelijk voor het planontwikkelproces, het bouw- en woonrijp maken van de locatie en voor de uitgifte in erfpacht van de bouwrijpe kavels. Uitgifte in erfpacht vindt plaats aan een ontwikkelende partij die vervolgens het vastgoed realiseert. De gemeentelijke kosten en opbrengsten van een gebied dat ontwikkeld wordt, zijn financieel vertaald in een zogenoemde grondexploitatiebegroting.

In de tweede variant heeft de gemeente een meer faciliterende rol, ondanks het feit dat de gemeente ook hier (mede)grondeigenaar kan zijn. De gemeente stelt de stedenbouwkundige en programmatische randvoorwaarden op en legt dit vast in een investeringsbesluit dat door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Het initiatief voor de daadwerkelijke aanpassing op pandniveau laat de gemeente over aan de eigenaren of erfpachters in het gebied. Wel worden eigenaren of erfpachters hierbij door de gemeente ondersteund. Bijvoorbeeld door aanpassing van bestemmingsplannen en/of wijziging van erfpachtrechten om (door)ontwikkeling mogelijk te maken. Aanvankelijk richtte de gemeente zich hierbij op aanpassingen op pandniveau. De laatste jaren gaat het steeds vaker over transformatie op gebiedsniveau. Dit betreft complexe ontwikkelingen die vragen om een aangepaste benadering die zich kenmerkt door een mix van een actieve en een facilitaire rol.

* Medio april 2019 zijn financiële correcties in de jaarrekening doorgevoerd naar aanleiding van de uitgevoerde accountantscontrole. De cijfers in de Jaarrekening 2018 sluiten daardoor niet geheel aan bij de cijfers in het MPG:
De gerealiseerde inkomsten bij Zuidas zijn met € 7 miljoen verhoogd (een extra bedrag aan gronduitgifte) en er is in 2018 meer tussentijdse winst genomen bij Zuidas ten bedrage van € 16 miljoen. Het gevolg is dat de reservepositie bij Zuidas uitkomt op € 350,7 miljoen en de vereveningsruimte Zuidas op € 39,4 miljoen. Dat is zowel voor de reservepositie van Zuidas als de gerealiseerde verveningsruimte € 16 miljoen hoger dan is opgenomen in het eerder opgestelde Meerjarenperspectief Grondexploitaties 2019.

Het voornoemde onderscheid in actief en facilitair grondbeleid gaat over de rol die de gemeente inneemt. In fiscale zin en in het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is in beide gevallen echter sprake van actief grondbeleid. De Grondexploitatiewet die is opgenomen in de Wet ruimtelijke ordening schrijft voor dat de grondkosten verhaald worden op derden. De gemeente Amsterdam verhaalt de grondkosten bij bouwrijpe gronden en bij zelfrealisatie van de erfpachters via het privaatrechtelijke spoor van erfpachtcontracten. De inzet van arbeid en kapitaal, waaronder de inzet van (erfpacht-)gronden in een grondexploitatiecomplex die leiden tot grondkosten, hebben een causaal verband met de grondinkomsten. Hierdoor is in het kader van het BBV en de Vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen sprake van een ondernemingstaak, en daarmee van een actief grondbeleid. Dit is ook het uitgangspunt in de Nota Financiële verantwoording.

4.3.2 Grondprijsbeleid

In het grondprijsbeleid bij nieuwe gronduitgiften en zelfrealisatie door erfpachters past de gemeente een genormeerde residuele benadering van de grondwaardebepaling toe. De grondwaarde wordt marktconform bepaald op basis van de op de grond te realiseren bestemming (de functie). De genormeerde residuele grondprijsbenadering houdt in dat de grondprijs het verschil is (het residu) tussen de gemiddelde marktwaarde van een vastgoedbestemming en de te maken genormeerde kosten om het vastgoed te bouwen (stichtingskosten). Elk jaar worden de stichtingskosten van de verschillende typen vastgoed onderzocht en indien nodig geactualiseerd. De ramingen van de gronduitgiften in de grondexploitaties zijn gebaseerd op het systeem van eeuwigdurende erfpacht. Voor commerciële bestemmingen geldt hierbij een verplichte afkoop van de erfpacht. Voor woningen geldt geen verplichte afkoop. In 2018 gaf de gemeente naast grond in eeuwigdurende erfpacht ook nog grond in erfpacht uit volgens het voortdurende erfpachtstelsel. Dit gebeurde bij contracten die reeds waren afgesloten voordat het eeuwigdurende stelsel was vastgesteld.
Voor gronduitgifte aan marktpartijen gebruikt de gemeente bij voorkeur de tenderprocedure met regeling voor optievergoeding. Dit is in lijn met het door de gemeenteraad vastgestelde selectiebeleid. Het selectiebeleid schrijft voor dat de gemeente via een tenderprocedure het ontwikkelrecht voor een kavel mag toekennen. Dit houdt in dat de optie aan een ontwikkelende partij wordt gegund via vooraf beschreven kwalitatieve en financiële criteria.

4.3.3 Vereveningsfonds en Zuidas

Het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas vormen een gesloten systeem. Daarbinnen verrekent de gemeente de financiële resultaten van alle aan de gebiedsontwikkeling verbonden inkomsten en uitgaven. Voor de actieve plannen werken we hierbij in de regel met grondexploitatiebegrotingen. Daarin worden de kosten van het bouw- en woonrijp maken afgezet tegen de opbrengsten door levering van bouwrijpe grond voor woningen, kantoren of ander vastgoed. Daarnaast zijn er ook specifieke bestuurlijke afspraken over inkomsten voor het Vereveningsfonds. Bijvoorbeeld de meerwaarde vanuit de erfpacht van corporaties die vanwege samenwerkingsafspraken met de corporaties in het Vereveningsfonds terecht komt.
Het Vereveningsfonds en Zuidas bestaan uit projecten (voornamelijk grondexploitaties) en reserves en voorzieningen die samenhangen met de gebiedsontwikkeling. Administratief en organisatorisch zijn het Vereveningsfonds en Zuidas gescheiden. Vanaf 2017 nemen we de rapportages over de grondexploitaties van het Vereveningsfonds en Zuidas samen op in het Meerjaren Perspectief Grondexploitatie (MPG). Het MPG 2019 gaat over 178 actieve grondexploitatieplannen en over de planvorming van meer dan 30 toekomstig vast te stellen grondexploitaties. Alle grondexploitaties worden op dezelfde wijze beheerd en beheerst en worden tweemaal per jaar geactualiseerd. Jaarlijks worden de saldi van de grondexploitaties bij het MPG door de raad vastgesteld.

4.3.3.1. De werking van het Vereveningsfonds

In het Vereveningsfonds worden de resultaten van de Amsterdamse grondexploitaties met elkaar

verevend. Het Vereveningsfonds bestaat uit de verzameling van reserves, voorzieningen en actieve grondexploitaties die samenhangen met de gebiedsontwikkeling.
In grondexploitaties worden de kosten van onder meer verwerven, landmaken en bouw- en woonrijp maken opgenomen en de opbrengsten van uitgifte in erfpacht van bouwrijpe grond voor de realisatie van woningen, kantoren of ander vastgoed. Deze kosten en opbrengsten worden in het kader van een grondexploitatie in de tijd geplaatst (gefaseerd).
De werking van het Vereveningsfonds is hieronder schematisch weergegeven. De werking van de reserve Zuidas is vergelijkbaar.

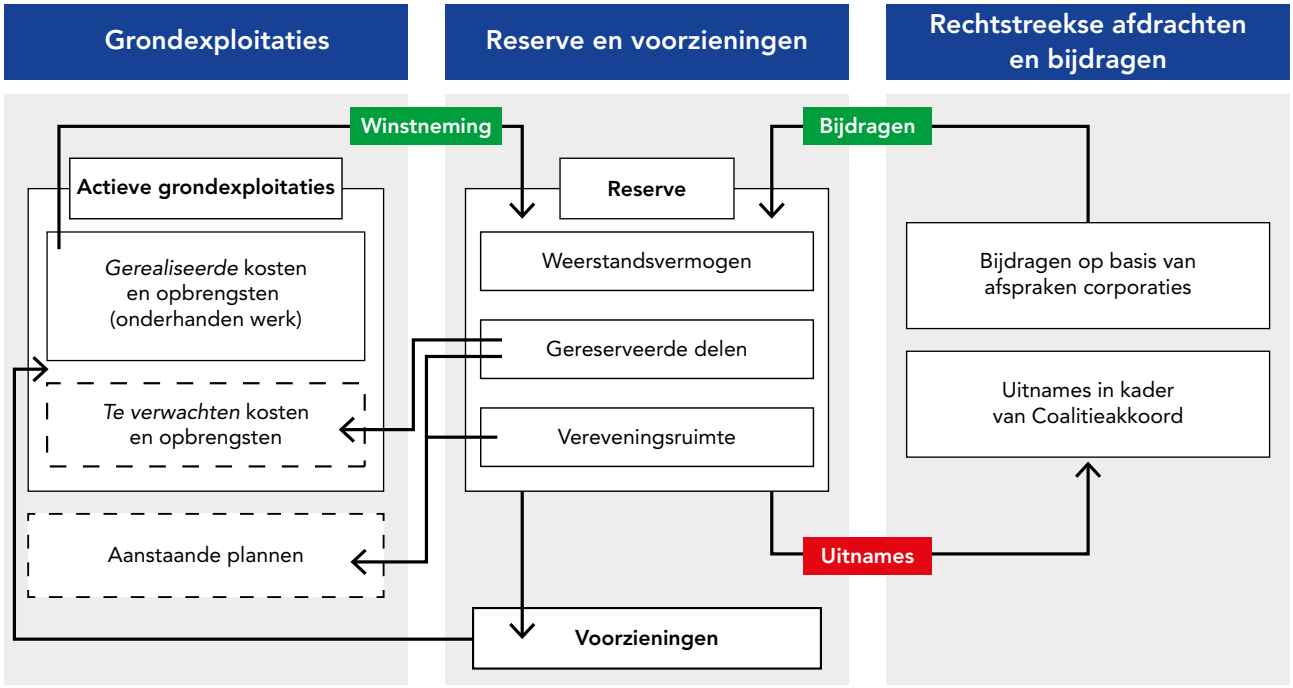

Voeding reserve en aanwending
Vanuit financieel positieve grondexploitaties vinden tussentijdse winstnemingen plaats. Met deze winstnemingen wordt de reserve gevoed. Vanuit de reserve worden de voorzieningen gevormd ten behoeve van verlieslatende plannen.
Behalve door de grondexploitaties wordt het Vereveningsfonds ook beïnvloed door rechtstreekse inkomsten en onttrekkingen. Onttrekkingen vinden plaats op basis van bijvoorbeeld afspraken in het kader van het Coalitieakkoord. Rechtstreekse inkomsten volgen uit onder meer de afspraken met corporaties over de inzet van meerwaarde erfpacht bij conversie en verkoop van corporatiebezit.
De reserve heeft drie delen:

- een deel dat dient om risico's te dragen (weerstandsvermogen);
- gereserveerde delen die bestemd zijn als voorfinanciering van grote investeringen (zoals het aanleggen van Strandeiland);
- de vereveningsruimte die besteed kan worden aan voorfinanciering van nieuwe plannen of tekorten op nieuwe plannen.

4.3.3.2. De grondexploitaties nader beschouwd

De gemeente gaat op basis van de besluitvorming van de eerder genoemde nota Financiële verantwoording uit van integrale gebiedsontwikkeling van een gebied. Dit betekent dat zowel grond in volle eigendom van de gemeente, erfpachtgrond (grond in blooteigendom van de gemeente) en grond in eigendom van derden in het plangebied kunnen liggen. De grondexploitaties van deze integrale gebiedsontwikkeling bestaan dan ook uit een mix van:

- nieuw in erfpacht uit te geven gronden;
- aanpassingen van bestaande erfpachtgrond, voornamelijk naar wonen;
- aanpassing van grond van derden waarbij de gemeente de kosten die de zij moet maken voor onder andere investeringen in de openbare ruimte verhaalt op de grondeigenaar.

De reeds in uitvoering genomen grondexploitaties bestaan grotendeels uit gronden die in bezit zijn van de gemeente, en die nieuw worden ontwikkeld tot bouwgrond met inrichting van de openbare ruimte. In een aantal grondexploitaties zijn ook gronden opgenomen die in volledig eigendom zijn van derden. In het laatste geval is sprake van kostenverhaal van de door de gemeente gemaakte kosten. Dit gebeurt bij voorkeur via nog af te sluiten of reeds afgesloten anterieure overeenkomsten. Dit kostenverhaal is geraamd in de desbetreffende grondexploitaties.
Bij recent vastgestelde grondexploitaties is steeds vaker sprake van gebieden waarin eerder in erfpacht uitgegeven gronden zijn opgenomen. Deze erfpachtgronden worden door de erfpachter of door derden namens die erfpachter getransformeerd. Indien daarbij sprake is van meerwaarde erfpacht, dan komen deze inkomsten toe aan de desbetreffende grondexploitaties. De verwachting is dat nieuwe grondexploitaties in toenemende mate eerder uitgegeven erfpachtgronden zullen bevatten.

Tot slot zijn in deze paragraaf andersoortige grondexploitaties opgenomen die ook worden verantwoord onder het onderhanden werk. Het gaat dan om grondexploitaties die voornamelijk bestaan uit maatregelen in de openbare ruimte en grondexploitaties die samen met derden worden uitgevoerd. Grondexploitaties die bestaan uit kosten voor maatregelen in de openbare ruimte komen voort uit of betreffen:

- De grotere stedelijk gebieden van het in 2016 opgeheven Stimuleringsfonds, en de afspraken die zijn gemaakt met de woningcorporaties over het Aanvullend Convenant Erfpacht (ACE);
- Restwerkplannen. Restwerkplannen worden opgesteld na afsluiten van een grondexploitatie die vrijwel volledig is afgerond. De resterende werkzaamheden worden opgenomen in een restwerkplan.

In drie gebieden worden grondexploitaties uitgevoerd in samenwerking met derden. Die grondexploitaties komen slechts gedeeltelijk voor rekening en risico van de gemeente Amsterdam. Verantwoording van dergelijke grondexploitaties onder het onderhanden werk vindt plaats in overeenstemming met de BBV-regels voor grondexploitaties uit 2016 en de hierop gebaseerde nota Financiële Verantwoording.

4.3.4 Programma en gronduitgiften 2018

We gaan eerst in op het in de grondexploitaties gerealiseerde programma. Daarna gaan we in op de financiële resultaten van de grondexploitatieplannen in 2018. Het doel van de grondexploitaties is het bouwrijp maken van kavels en deze in erfpacht uit te geven en/of gebieden te laten transformeren. Daarmee stellen we andere partijen in staat om afgesproken vastgoedprogramma's uit te werken. De tabel hieronder geeft een overzicht van gronduitgiften, onderverdeeld naar programmacategorie. Waar hier over vierkante meters gesproken wordt, bedoelen we het aantal vierkante meters bruto vloeroppervlak (BVO) dat op een kavel wordt gebouwd.

Tabel 1: Programma van uitgegeven gronden in 2018

Programma en geld 2018	Aantal	M² BVO	€
Wonen	6.100		220 miljoen
Commerciële en overige bestemmingen		177.000	269 miljoen
Totaal	**6.100**	**177.000**	**489 miljoen**

Het totaal aantal woningen van afgerond 6.100 gaat over het overeengekomen programma binnen de gemeentelijke grondexploitaties dat door derden wordt gerealiseerd. Dit is niet gelijk aan de startbouw van het totale aantal woningen in de stad (8.639). Het verschil wordt verklaard door het feit dat de bouw in de regel een maand tot een half jaar na de erfpachtuitgifte start. Bovendien zijn in 2018 meer dan 1.500 woningen in aanbouw genomen buiten de grondexploitatieprojecten. Denk daarbij aan aanpassingen van oude bedrijven of kantoren (pandtransformaties) en andere particuliere vastgoedontwikkelingen.

De omvang van de gronduitgiften in de actieve plannen heeft in 2018 een record bereikt. Het aantal van afgerond 6.100 woningen in 2018 is aanmerkelijk meer dan de 4.600 woningen in 2017. De stijging ten opzichte van vorig jaar komt vooral door een aantal transformaties in Amstel III in Zuidoost. Daar zijn verouderde kantoren getransformeerd tot meer dan 1.500 woningen. De uitgifte van grond voor het kantoorprogramma vond voornamelijk plaats in Zuidas. De omvang van dit uitgegeven kantoorprogramma is groter dan vorig jaar: ongeveer 76.000 m² BVO tegenover 69.000 m² BVO in 2017.

4.3.5 Kasstromen 2018

De kasstromen in een jaar gaan over de drie elementen van het Vereveningsfonds en Zuidas. Dat zijn de reserves, de voorzieningen en de grondexploitaties. Voor de totale kasstroom binnen het Vereveningsfonds en Zuidas tellen we de kasstromen van deze drie elementen bij elkaar op. De kasstromen van de grondexploitaties onder het Vereveningsfonds en Zuidas zijn de opbrengsten uit bijvoorbeeld gronduitgifte en de kosten zoals bouwrijp maken. De kasstromen met betrekking tot de reserves en voorzieningen ontstaan alleen als er rechtstreekse dotaties of onttrekkingen van buitenaf zijn.

Tabel 2: Kasstromen Vereveningsfonds en Zuidas 2018

(bedragen x € 1 miljoen)

	Inkomsten	Uitgaven	Saldo
Actieve plannen en planvorming	566	-350	216
Inkomsten en uitgaven Vereveningsfonds en Zuidas	71	-62	9
Totaal	**637**	**-412**	**225**

Per saldo is er in 2018 een positieve kasstroom van € 225 miljoen. De inkomsten in de actieve plannen waren niet eerder zo hoog. Die inkomsten betreffen naast gronduitgiften ook optie-inkomsten, subsidiebijdragen en opbrengsten uit tijdelijke exploitatie. Ook de inkomsten die rechtstreeks gedoteerd werden aan de reserve zijn hoger dan in 2017. Dit komt vooral door incidentele inkomsten van erfpachtconversies van woningcorporaties in de Van der Pekbuurt (totaal € 42,9 miljoen).
In onderstaande tabel zijn de inkomsten en uitgaven van 2018 gerubriceerd en onderverdeeld naar de verschillende organisatieonderdelen die het opdrachtgeverschap voor de plannen verzorgen. Dit zijn Grond en Ontwikkeling (G&O), Zuidas en de stadsdelen.

Tabel 3: Inkomsten en uitgaven 2018 Vereveningsfonds en Zuidas

(bedragen x € 1 miljoen)

	G&O	Stadsdelen	Zuidas	Totaal
Inkomsten				
Gronduitgiften	214,9	49,1	225,3	489,3
Overige Inkomsten	62,0	1,7	12,7	76,4
Indexatievergoeding reserves en voorzieningen	14,0		5,0	19,0
Meerwaarde erfpachtconversie corporaties	42,9			42,9
Overdracht budget Javabrug aan reserve Vereveningsfonds	8,9			8,9
Totaal inkomsten	**342,7**	**50,8**	**243,0**	**636,5**
Uitgaven				
Uitvoeringskosten	-194,2	-27,6	-62,6	-284,4
Proceskosten	-67,0	-5,0	-14,6	-86,6
Uitname tbv de algemene middelen	-14,6			-14,6
Bijdrage aan woningcorporatie	-5,2			-5,2

	G&O	Stadsdelen	Zuidas	Totaal
Winstafdracht aan de NV SADC ivm Lutkemeer	-7,2			-7,2
Kosten Vereveningsfonds	-13,1			-13,1
Totaal uitgaven	**-300,9**	**-32,6**	**-77,2**	**-411,1**
Saldo inkomsten minus uitgaven	**41,8**	**18,2**	**165,8**	**225,4**

4.3.6 Balans en Balansmutaties 2018

De kasstromen komen tot uiting in het zogenaamde kassaldo van het Vereveningsfonds en Zuidas. Door de positieve kasstroom van afgerond € 225 miljoen steeg het kassaldo fors. Dit kassaldo is het geheel aan balansposities binnen het Vereveningsfonds en Zuidas. De balansposten bestaan uit:

- Reserves;
- Voorzieningen;
- Onderhanden werk bouwgrond in exploitatie;
- Materieel vast actief (bovenwijkse voorzieningen);
- Immaterieel vast actief (voorbereidingskosten voor toekomstige grondexploitatieplannen).

Tabel 4: Mutaties Kassaldo

(bedragen x € 1 miljoen)

	2018	2017	Verschil
Reserves	1008,0	720,5	287,5
Voorzieningen	8,9	14,9	-6,0
Materieel vast actief	-5,1		-5,1
Immaterieel vast actief - planvorming voor nieuwe plannen	-20,2	-13,1	-7,1
Overlopende passiva (vooruitontvangen gronduitgiften)	4,6	-	4,6
Onderhanden werk - Bouwgrond in Exploitatie	459,0	507,5	-48,5
Totaal	**1.455,2**	**1.229,8**	**225,4**

De balansposten muteren door de hiervoor beschreven kasstromen en door verrekeningen tussen de balansposten. Zo worden bijvoorbeeld voor nieuwe verlieslatende grondexploitaties voorzieningen getroffen ten laste van de reserve en leiden tussentijdse winstnemingen uit het onderhanden werk tot een dotatie aan de reserves.

Mutaties 2018 van de reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas

In onderstaand overzicht staan de mutaties 2018 en standen van eind 2018 van alle reserves van het Vereveningsfonds en Zuidas.

Tabel 5: mutaties reserves Vereveningsfonds en Zuidas

(bedragen x € 1 miljoen)

	2018	2017	Verschil
Reserve Vereveningsfonds	648,7	449,1	199,6
Reserve Zuidas	350,7	259,5	91,2
Reserve POR Zuidelijke IJoevers	8,6	**7,6**	1,0
Reserve Marineterrein	-	4,3	-4,3
Totaal	**1008,0**	**720,5**	**287,5**

Exclusief de specifieke reserve POR (Programma Openbare Ruimte) Zuidelijke IJ-oevers bedragen de reserves € 999,4 miljoen. De reserve Marineterrein is onderdeel geworden van de reserve Vereveningsfonds. In onderstaande tabel staat een overzicht van de onderliggende mutaties in deze reserves.

Tabel 6: Verloop en standen reserves Vereveningsfonds en Zuidas

(bedragen x € 1 miljoen)

	Realisatie 2018		
Omschrijving onderverdeelde posten	**Vereveningsfonds**	**Zuidas**	**Totaal**
Reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas per 1 januari 2018	**449,1**	**259,5**	**708,6**
Planafsluitingen en winstneming	140,7	105,0	245,7
Bijdragen woningcorporaties	42,9		42,9
Indexatievergoeding reserve	8,2	4,9	13,1
Kosten rechtstreeks ten laste van het Vereveningsfonds en Zuidas	-31,0	-5,6	-36,6
Toevoegingen budget Javabrug en Marineterrein in reserve Vereveningsfonds	13,2		13,2
Actualisatie van de voorziening plantekorten	96,8		96,8
Onttrekking door toename van de voorziening plantekorten		-0,2	-0,2
Aanwending reserveringen	-56,6	-13,0	-69,6
Uitname tbv de algemene middelen	-14,6		-14,6
Afname (-) of Toename (+) reserves	**199,6**	**91,2**	**290,8**
Reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas per 31 december 2018	**648,7**	**350,7**	**999,4**

De verbetering van de reservepositie is enerzijds een gevolg van de toepassing van de nota Financiële Verantwoording. Anderzijds is de verbetering het gevolg van hoge winstnemingen, hoge financiële resultaten bij planafsluiting van financieel positieve plannen en hogere meerwaarde erfpacht bij erfpachtconversies van woningcorporaties. De financiële administratieve verbetering komt vooral tot uiting in de actualisering van de voorziening van plantekorten ten gunste van de reserve. Dit is vooral ontstaan doordat de voorinvesteringen in het landmaken Strandeiland en Centrumeiland niet langer worden voorzien, maar in de reserve zijn opgenomen als specifieke reserveringen.

Winstneming

Bij het tussentijds nemen van winst bij positief financieel geraamde grondexploitaties gelden twee voorgeschreven beginselen: het voorzichtigheidsbeginsel en het realisatiebeginsel. Dit betekent dat we het resultaat van de grondexploitatie voldoende betrouwbaar moeten kunnen inschatten en we winst nemen naar rato van de voortgang van de grondexploitatie (gemaakte kosten en behaalde opbrengsten). De POC-methode (Percentage of Completion) bij tussentijdse winstneming is uitgangspunt op voorschrift van de commissie BBV.
In onderstaande tabel wordt ingegaan op de bestemming van de reserves van het Vereveningsfonds en Zuidas. Daarnaast wordt specifiek ingegaan op het onbestemde deel (de vereveningsruimte).

Tabel 7: Reservepositie eind 2018 onderverdeeld naar gereserveerde delen en gerealiseerde vereveningsruimte

(bedragen x € 1 miljoen)

	Realisatie 2018		
Omschrijving onderverdeelde posten	**Vereveningsfonds**	**Zuidas**	**Totaal**
Reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas per 1 januari 2018	**648,7**	**350,7**	**999,4**
Weerstandsvermogen	95	40	135,0
Reservering grondbedrijf geen BRO-kosten	8	13,7	21,7
Reservering Zuidasdok		255,8	255,8
Reservering Sluisbuurt/bovenwijks	102,0		102,0
Reservering Landmaken Strandeiland IJburg	84		84,0
Reservering Weespertrekvaart Oost	25		25,0
Reservering Gaasperdammerweg	26		26,0
Reservering Haarlemmerweg	2,8		2,8
Reservering Plaza Arena	1,1		1,1

	Realisatie 2018		
Omschrijving onderverdeelde posten	**Vereveningsfonds**	**Zuidas**	**Totaal**
Reservering Marineterrein	3,2		3,2
Reservering Joan Muyskensweg	5,5		5,5
Reservering voorbereidingskosten Javabrug	5,5		5,5
Uitname bij de Begroting 2019	1,8	1,8	**3,6**
Bestemde delen	**359,9**	**311,3**	**671,2**
Gerealiseerde vereveningsruimte Vereveningsfonds en Zuidas	288,8	39,4	328,2
Uitname coalitieakkoord	-200		-200,0
Reservepositie Vereveningsfonds en Zuidas per 31 december 2018	**88,8**	**39,4**	**128,2**

In totaal is van de reservepositie (afgerond € 999 miljoen) € 871 miljoen bestemd en € 128 miljoen aan vereveningsruimte beschikbaar. Bij het bestemde deel is rekening gehouden met de bestuurlijke besluitvorming over een uitname van € 203,6 miljoen voor andere dan ruimtelijke doeleinden conform het Coalitieakkoord (€ 200 miljoen) en de Begroting 2019 (€ 3,6 miljoen).

Reserve
Binnen het Vereveningsfonds zijn meerdere reserveringen gevormd. Een voorbeeld hiervan is de Sluisbuurt. Bij het vaststellen van de grondexploitatie Sluisbuurt is door de gemeenteraad ingestemd met het treffen van een reservering voor de bovenplanse kosten (HOV Oostflank). Een ander voorbeeld is de reservering voor Strandeiland IJburg. Dat is een functionele grondexploitatie, waarin alleen de kosten van het landmaken zijn opgenomen. De grondexploitatie heeft daarom een tekort dat in eerste instantie was voorzien. Vanwege de Nota Financiële Verantwoording is deze voorziening omgezet in een reservering. De reserveringen Muyskensweg en Weespertrekvaart Oost zijn gevormd op basis van raadsbesluiten in 2018. Met ingang van 2018 worden de gerealiseerde kosten die verband houden met de voorinvesteringen, ten laste van de reservering gebracht.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is kort gezegd het vermogen dat als buffer dient voor het risico in de bestaande portefeuille grondexploitaties. Bij het bepalen van de omvang vormen de regels van het Financieel stelsel Gebiedsontwikkeling (vastgesteld door de Raad in juni 2016) het uitgangspunt. Dat betekent dat de omvang van de buffer zo groot moet zijn dat de gemeente de gebiedsontwikkeling voor de aankomende vier jaar op een minimumniveau kan voortzetten. Ook als de huidige economische hoogconjunctuur verandert. Het weerstandsvermogen kent twee onderdelen:

1. De projectspecifieke risico's in plannen met een tekort;
2. De apparaatskosten.

Reserve Zuidas
Naast de grondexploitaties in het Vereveningsfonds worden bij de Zuidas achttien grondexploitaties beheerd binnen een afzonderlijke bestemmingsreserve. De resultaten van de grondexploitaties van Zuidas worden ten gunste of ten laste van deze reserve gebracht. Het resultaat van de grondexploitaties van Zuidas is bedoeld om de bijdrage van gemeente Amsterdam aan het project Zuidasdok te dekken. De reserve Zuidas heeft verder een vergelijkbare systematiek als het Vereveningsfonds. Naast een reservering voor de gemeentelijke bijdrage aan Zuidasdok bevat de reserve een reservering voor kosten buiten de grondexploitaties (maar wel samenhangend met de gebiedsontwikkeling van Zuidas) en weerstandsvermogen voor de risico's in de actieve grondexploitatieportefeuille. Wanneer de reserve hoger is dan de reserveringen en het benodigde weerstandsvermogen, ontstaat er vereveningsruimte. Eind 2018 was dit het geval en is er vereveningsruimte ontstaan. Bij het MPG 2019 wordt gerapporteerd over de gezamenlijke vereveningsruimte van het Vereveningsfonds en Zuidas.

Mutaties 2018 in materieel vast actief
Investeringen die buiten een gebiedsplan vallen, maar daar wel mee samenhangen worden

bovenwijkse voorzieningen genoemd. Het betreft meestal infrastructurele werken. Zodra een plan wordt vastgesteld rekent de gemeente deze kosten (deels) toe aan dit plan. Zolang een plan nog niet bestuurlijk is vastgesteld dient de gemeente deze investeringen tijdelijk te verantwoorden onder de balanspost 'materieel vast actief'. Een voorbeeld hiervan zijn de investeringen in de Joan Muyskensweg die samenhangen met het nog vast te stellen plan van de Nieuwe Kern. De verwachting is dat de gemeenteraad dit plan in 2019 vaststelt. Dan worden deze kosten onderdeel van de grondexploitatie.

Tabel 8: Mutaties 2018 Materieel vast Actief

(bedragen x € 1 miljoen)

	2018	2017	Verschil
Materieel vast actief	-5,1	0	-5,1
Totaal	**-5,1**	**0**	**-5,1**

Mutaties 2018 Immaterieel vast actief – planvorming

Om ook in de toekomst bouwrijpe uitgeefbare gronden te hebben voor de bouw van woningen en ander vastgoed, vindt planvorming plaats. Het betreft onder andere de voorbereidingen van meer dan dertig plannen (waarvan tien grote plannen) waarover een principebesluit is genomen, maar de gemeenteraad nog geen investeringsbesluit heeft vastgesteld. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Jan Evertsenstraat, Sloterdijk 1, Verdi (Zuidas), en Hamerkwartier. De voorbereidingskosten worden na het investeringsbesluit onderdeel van de grondexploitatie.

Tabel 9: Mutaties 2018 Immaterieel vast Actief

(bedragen x € 1 miljoen)

	2018	2017	Verschil
Immaterieel vast actief- planvorming voor nieuwe plannen	-20,2	-13,1	-7,1
Totaal	**-20,2**	**-13,1**	**-7,1**

Mutaties 2017 onderhanden werk – Bouwgrond in exploitatie

In onderstaande tabel staat een overzicht van de stand eind 2018 en mutaties 2018 in het onderhanden werk. Dit is de bouwgrondexploitatie inclusief de voorziening plantekorten. De voorziening plantekorten baseert de gemeente op de verwachte tekorten van de negatieve grondexploitaties.

Een negatieve stand van het onderhanden werk (ultimo 2018 -/- € 287,7 miljoen) betekent dat in het totaal van alle actieve grondexploitaties meer inkomsten zijn ontvangen dan er uitgaven zijn gedaan. De negatieve stand van het onderhanden werk is een bijzonderheid binnen de gebiedsontwikkeling door Nederlandse gemeenten. De negatieve stand komt voort uit de opschoning van de portefeuille in 2013. Deze opschoning is gedaan op een portefeuille waarin de belangrijkste voorinvesteringen reeds waren verricht. In de jaren hierop volgend ontving de gemeente beduidend meer inkomsten dan dat er uitgaven werden gedaan. Hierdoor werd het onderhanden werk steeds negatiever (en dus gunstiger).

In onderstaand overzicht staat het verloop van het onderhanden werk aan de hand van de gerealiseerde inkomsten, uitgaven, winstnemingen, planafsluitingen en verrekeningen. Hierin blijkt dat het onderhanden werk zich in 2018 door de hoge inkomsten opnieuw gunstig ontwikkelde.

Tabel 10: Overzicht verloop onderhanden werk grondexploitaties in miljoenen euro's

(bedragen x € 1 miljoen)

	Beginstand	Inkomsten	Uitgaven	Winst-neming	Plan-afsluiting	Ver-schuiving	Verreke-ning	Eindstand	Voorzien-ingen	Eindstand
G&O Stedelijk	-136,0	-266,8	227,9	106,2	11,4	20,6	-52,0	-88,7		-88,7
Zuidas	-123,1	238,1	76,4	105,0		-0,2	-18,3	-198,3		-198,3
Stadsdelen	28,5	-50,8	32,3	4,8	3,6	-19,1		-0,7		-0,7
Totaal in bouwgrond exploitatie	**-230,6**	**-555,7**	**336,6**	**-216,0**	**15,0**	**1,3**	**-70,3**	**-287,7**		**-287,7**
Voorzieningen van Plantekorten	-276,9								105,7	-171,3
Totaal	**-507,5**	**-555,7**	**336,6**	**216,0**	**15,0**	**1,3**	**-70,3**		**102,2**	**-459,0**

Per saldo nam de voorziening plantekorten af. De belangrijkste reden voor het afnemen van de voorziening plantekorten is dat de voorziening voor de kosten voor het landmaken van het Strandeiland (IJburg 2e fase) nu is opgenomen in een afzonderlijke reservering. De voorziening plantekorten wordt conform het BBV op het onderhanden werk in mindering gebracht. Daardoor is de totale balanspost Bouwgrond in exploitatie iets minder negatief geworden.

Tabel 11: Mutaties 2018 Voorziening grondgerelateerde kosten buiten plan

(bedragen x € 1 miljoen)

	2018	2017	Verschil
Voorzieningen	8,9	14,9	-6,0
Totaal	**8,9**	**14,9**	**-6,0**

De voorziening grondgerelateerde kosten buiten plan komt voornamelijk voort uit het in 2016 opgeheven Stimuleringsfonds. Bij die opheffing heeft het Vereveningsfonds de voorzieningen en daarbij behorende verplichtingen overgenomen. Die verplichtingen bestaan bijvoorbeeld uit het aanpassen van de openbare ruimte bij ontwikkelplannen van corporaties. Hoewel dergelijke plannen voortvloeien uit stedelijke ontwikkeling is hier geen grondexploitatie aan de orde. Een bijdrage wordt pas afgewikkeld bij de voltooiing van een plan. De verwachting is dat deze voorziening op termijn zal aflopen, omdat er bij de opheffing van het Stimuleringsfonds een overgangsregeling is afgesproken.

4.3.7 Prognose van de toekomstige inkomsten en uitgaven van de actieve portefeuille

In onderstaande tabel staat een overzicht van de geraamde inkomsten en uitgaven vanaf 2018. Deze ramingen zijn onderverdeeld in grondexploitaties binnen het Vereveningsfonds en Zuidas. De ramingen zijn gebaseerd op nominale waarden. Bij deze waarden wordt geen rekening gehouden met toekomstige prijsstijgingen van de geraamde inkomsten en uitgaven.

Tabel 12: Geraamde inkomsten en uitgaven grondexploitaties

(bedragen x € 1 miljoen)

	Inkomsten 2019 en verder	Uitgaven 2019 en verder	Saldo
Vereveningsfonds	2.786	-1.644	1.142
Zuidas	1.104	-718	386
Totaal	**3.890**	**-2.362**	**1.528**

De geraamde inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op de in het najaar bijgewerkte projectenportefeuille. De ramingen zijn aangepast aan de geactualiseerde grondprijzen en aan de

recente kostenramingen. Per saldo is er een positieve verwachting en treedt er ook een aanzienlijke verbetering op van de prognose ten opzichte van verleden jaar. Dit is voornamelijk het gevolg van hogere grondprijzen en meer grondexploitaties. Waar de laatste jaren vooral de grondprijzen van woningen sterk zijn gestegen hebben in 2018 ook de grondprijzen voor de kantoren een forse stijging laten zien.
Bij de geraamde kasstromen horen de nodige kanttekeningen. De belangrijkste kanttekening is dat deze bedragen eerst nog moeten worden verdiend. De hoogte van de kasstromen is een verwachte waarde is die zijn grondslag vindt in de huidige gunstige economische omstandigheden. Met een horizon van 15 jaar is de portefeuille bijzonder vatbaar voor conjuncturele bewegingen waarin marktprijzen kunnen dalen en stijgen. Daarom kunnen de geraamde kasstromen van de portefeuille toenemen, maar ook (sterk) afnemen.

In een scenario van een economische crisis zal een relatief groot deel van de geraamde inkomsten later worden behaald en mogelijk vervallen, waardoor de groei van de vereveningsruimte stagneert. Daarom moet de gemeente jaarlijks bepalen in hoeverre het verantwoord is om vooruit te lopen op toevoegingen aan de vereveningsruimte en de mogelijke claims op het Vereveningsfonds.

4.3.8 Vennootschapsbelasting

Uit het overzicht blijkt dat er een positieve kasstroom in de grondexploitaties wordt verwacht. Met ingang van 2016 valt het Grondbedrijf onder de Vennootschapsbelasting. Tot nu toe is er – vanwege de omvangrijke afboekingen uit het verleden – in fiscale zin sprake van een verlieslatende exploitatie van het Grondbedrijf. Gezien de forse verbetering van de prognoses moeten we nadrukkelijk bezien of de portefeuille ook in 2019 in fiscale zin nog als verlieslatend kan worden beschouwd.

4.4 Lokale heffingen

Algemeen

Door middel van lokale heffingen dragen inwoners en ondernemers in Amsterdam bij aan het welzijn, de leefbaarheid en voorzieningen in onze stad. Ook in 2018 heeft de gemeente een belangrijk deel van haar inkomsten uit lokale heffingen ontvangen.

Bij lokale heffingen onderscheiden we belastingen, retributies en leges.

- Belastingen zijn verplichte bijdragen aan de gemeente zonder dat hier een directe tegenprestatie tegenover staat;
- Retributies worden geheven als de gemeente één van haar bezittingen ter beschikking stelt, of als de gemeente een dienst verleent aan een individu of onderneming;
- Leges zijn vergoedingen voor kosten die de gemeente maakt voor de administratieve handelingen, zoals het geven van informatie en het verstrekken van vergunningen.

In het eerste deel van deze paragraaf besteden we aandacht aan de verschillende soorten lokale heffingen die we in Amsterdam hanteren. In het tweede deel gaan we in op de lokale lastendruk en vergelijken we deze met de andere G4-gemeenten, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

Belastingen, retributies en leges

Overzicht totale opbrengsten belastingen, retributies en leges

(bedragen x € 1.000)

	Rekening 2017	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018	Verschil
a. OZB gebruik	47.461	44.817	45.498	681
a. OZB eigenaren	127.203	129.542	128.847	-695
b. RRB gebruik	19	11	16	5
b. RRB eigenaren	415	392	409	17
c. Rioolheffing	69.523	67.644	70.156	2.512
d. Toeristenbelasting	82.627	98.538	104.688	6.150
e. Binnenhavengeld	1.929	2.100	1.906	-194
f. Afvalwater	3.190	3.114	3.091	-23
g. Vermakelijkheidsretributie	3.823	3.892	3.894	2
h. Precariobelasting	4.099	4.540	4.487	-53
i. Afvalstoffenheffing	99.465	96.996	97.184	188
j. Reinigingsrecht	9.402	8.260	8.098	-162
k. Parkeerbelasting	205.200	215.500	219.372	3.872
l. Markgelden	4.470	4.498	3.579	-919
m. Lijkbezorgingsrechten	6.147	6.819	6.351	-469
n. Leges	81.273	76.511	82.251	5.740

A Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelasting is een belasting voor de eigenaar van een woning of bedrijfspand(object) en een belasting voor de huurder/gebruiker van het bedrijfspand. De opbrengsten van de aan gebruikers geheven OZB zijn in 2018 € 0,7 miljoen hoger uitgevallen en van die aan eigenaren € 0,7 miljoen lager. Daarmee komen de OZB-inkomsten overeen met de begroting.

B Roerende ruimte belasting (RRB)
Eigenaren van roerende woonruimten (zoals woonboten) en roerende bedrijfsruimten betalen roerende ruimtebelasting (RRB). Voor de RRB zijn in 2018 dezelfde tarieven gehanteerd als voor de OZB. De heffing is gebaseerd op een percentage van de WOZ-waarde. De inkomsten uit de RRB in 2018 zijn iets hoger dan begroot.

C Rioolheffing
We leggen rioolheffing op aan burgers die een aansluiting hebben op de gemeentelijke riolering (het aansluitrecht). Met ingang van 2017 wordt het tarief rioolrecht berekend door een eigenarenheffing en een gestaffelde gebruikersheffing. De gebruikersheffing wordt gebaseerd op het (drink)waterverbruik. Hiermee geven we invulling aan het uitgangspunt dat de vervuiler betaalt. De opbrengsten Rioolheffing hebben een hoger resultaat van € 2,5 miljoen.

D Toeristenbelasting
De toeristenbelasting heffen we voor overnachtingen van personen die niet als ingezetene staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Het tarief is een vast percentage van de overnachtingsvergoeding in hotels en andere belastingplichtige objecten. Het tarief was in 2018 6% van de overnachtingsprijs en lag daarmee een procentpunt hoger dan het tarief in 2017. Het is in Amsterdam mogelijk onder voorwaarden af en toe de eigen woning te verhuren aan toeristen. Ook over de inkomsten die Amsterdammers hiermee ontvangen, moet toeristenbelasting worden betaald.

De inkomsten uit de toeristenbelasting zijn in 2018 € 6,2 miljoen hoger uitgevallen dan begroot. Dit verschil wordt vooral veroorzaakt door afwikkelingsverschillen uit voorgaande jaren (€ 4,1 miljoen) en de verdere groei van de toeristische markt in Amsterdam (€ 2,4 miljoen).

De toeristenbelasting is een belasting op aangifte, wat betekent dat de definitieve realisatie achterloopt op het financiële boekjaar. Bij de ramingen van de opbrengsten over 2018 wordt daarom voornamelijk gekeken naar de definitieve cijfers van 2017. Deze laten zien dat er uiteindelijk definitief meer opgelegd werd dan bij de voorlopige aanslagen was voorzien. Deze lijn hebben we doorgetrokken naar het resultaat van 2018. De stijging van de opbrengsten wordt veroorzaakt door een verdere groei van het aantal plekken waar overnacht kan worden (een aantal grote hotels die geopend zijn), een hogere bezettingsgraad en stijgende kamerprijzen in de toeristenbranche.

We zien de afgelopen jaren dat de uiteindelijke opbrengsten hoger zijn dan begroot. Omdat het toerisme per jaar sterk kan verschillen, blijft het lastig de inkomsten aan toeristenbelasting goed te ramen. Om de kans op een tegenvaller zo klein mogelijk te houden wordt voorzichtig geraamd. Op deze manier heb je een reële kans op een meevaller.

E Binnenhavengeld
Binnenhavengeld is een gemeentelijke belasting voor boten die aanmeren in Amsterdam. Via deze retributie betaalt de gebruiker onder andere mee aan het onderhoud en het beheer van de Amsterdamse vaarwegen en het handhaven van de orde en veiligheid op het water.
In 2018 zijn er geen grote veranderingen opgetreden in de regelgeving en de tariefstelling van het binnenhavengeld. De dalende trend van het aantal uitgegeven vignetten heeft zich in 2018 voortgezet. Als gevolg daarvan is er € 0,2 miljoen minder opbrengst aan binnenhavengeld ten opzichte van de begroting.

F Afvalwater
Op basis van de verordening Huisaansluitingen Afvalwater worden vergoedingen gevraagd voor de kosten die de gemeente maakt voor de aanleg (en eventuele verwijdering) van aansluitingen voor afvalwater tussen een woning of bedrijfsruimte en het gemeentelijk hoofdriool. Ook worden vergoedingen gevraagd voor het ontstoppen, onderzoeken en inspecteren van huisaansluitingen voor afvalwater. De opbrengsten van de heffing voor afvalwater zijn in lijn met de begroting.

G Vermakelijkheidsretributie te water

De vermakelijkheidsretributie wordt geheven van aanbieders van vermaak op het water. De tarieven waren in 2018 gelijk aan het jaar ervoor: € 0,66 per persoon voor rondvaartboten en van € 0,33 per persoon voor waterfietsen en stationerende vaartuigen. Vanaf 2018 moeten ook cruisetoeristen, touringcars en stadstours vermakelijkheidsretributie voldoen. De opbrengst van deze lokale heffing is met € 3,9 miljoen in 2018 in lijn met de begroting.

H Precariobelasting (waaronder liggeld)

Voor het plaatsen van voorwerpen onder, op, of boven gemeentegrond met een openbare bestemming vragen wij een vergoeding in de vorm van precariobelasting. Wanneer het om een schip, woonboot, of vlot in het gemeentewater gaat, wordt precario 'liggeld' genoemd. De opbrengsten uit de precariobelasting hebben betrekking op liggeld en precario terrassen. Voor 2018 vallen de opbrengsten uit precariobelasting € 0,1 miljoen lager uit dan begroot.

I Afvalstoffenheffing

De gemeente heft afvalstoffenheffing van burgers voor het inzamelen van afval van huishoudens. Per 2015 zijn de tarieven voor de gehele stad gelijk getrokken. We maken nog wel onderscheid tussen één- en meerpersoonshuishoudens. De tarieven zijn in 2018 gelijk gebleven aan die in 2017. Het tarief voor een éénpersoonshuishouden bedroeg € 235 en voor een meerpersoonshuishouden € 313.

De inkomsten van de afvalstoffenheffing zoals hier gepresenteerd zijn gecorrigeerd voor kwijtscheldingen en de dekking daarvan door de solidariteitsbijdrage. Bij het verlenen van kwijtschelding is de gemeente gebonden aan de door de Rijksoverheid vastgestelde regels. In 2018 is in totaal voor € 13,6 miljoen aan afvalstoffenheffing kwijtgescholden. De kwijtscheldingen worden bekostigd vanuit de solidariteitsbijdrage door de betalende huishoudens, die is verwerkt in het afvalstoffenheffingstarief. Er is in 2018 € 2,1 miljoen meer kwijtgescholden dan in 2017. Voornaamste oorzaak is een hoger aantal toegekende kwijtscheldingsverzoeken.
Het betreft circa 5.000 huishoudens. De opbrengsten afvalstoffenheffing in 2018 vallen € 0,2 miljoen hoger uit dan begroot, wat een afwijking van minder van een procent is.

J Reinigingsrecht

Reinigingsrecht heeft betrekking op het inzamelen en verwerken van bedrijfsvuil. Het reinigingsrecht belast (kleine) ondernemers voor de afvalverzameling en –verwerking. Voor een aanbod tot vijf zakken wekelijks geldt in 2018 een laag tarief (€ 312 excl. btw), voor een aanbod tussen vijf en negen zakken geldt een hoog tarief (€ 662 excl. btw). De opbrengsten van het reinigingsrecht zijn in 2018 € 0,2 miljoen lager dan begroot door minder aanbod van afval.

K Parkeerbelasting

Om de parkeerdruk in de stad in goede banen te leiden heffen wij parkeerbelasting. Deze parkeerbelasting kent drie categorieën:

- parkeertarieven per uur voor bezoekers;
- tarieven voor parkeervergunningen per half jaar voor bewoners en bedrijven;
- tarieven voor aanslagen die worden opgelegd bij het niet betalen van de verschuldigde parkeerbelasting.

Het hoogste tarief van € 5 per uur is er voor parkeren in de oude binnenstad. Het laagste tarief van € 0,10 voor parkeren in een aantal winkelstraten, op bedrijventerreinen en bij enkele sportvelden en begraafplaatsen.

De inkomsten van de parkeerbelasting zijn in 2018 gestegen tot € 219,4 miljoen. Dit is € 3,8 miljoen hoger dan begroot.

L Marktgelden

Marktgelden worden bij de marktkoopman in rekening gebracht als vergoeding voor het gebruik van gemeentegrond en voor de levering van elektriciteit en het reinigen van het marktterrein. De

realisatie van de marktgelden is € 0,9 miljoen lager dan begroot. Dit wordt verklaard door een verder teruglopende bezetting op de markten, zowel van vaste plaatshouders als van sollicitanten (losse plaatshouders).

M Lijkbezorgingsrechten

Wij heffen lijkbezorgingsrechten om de kosten te dekken van de elf gemeentelijke begraafplaatsen, de twee crematoria en de diensten die daarbij worden verleend. Hieronder vallen begraafrechten, grafrechten, crematierechten, asbestemmingen, rechten voor gebruik van de accommodatie, administratieve verrichtingen en algemeen onderhoud aan de begraafplaatsen.

In 2018 was het sterftecijfer bij gemeente Amsterdam 5.400. Dat was hoger dan in 2017 (5.000). Toch zijn de inkomsten € 0,5 miljoen lager dan begroot. Dit komt doordat met name op de Nieuwe Ooster en de Nieuwe Noorder het aantal crematies is gestegen en het aantal begrafenissen is gedaald ten opzichte van 2017.

N Leges

Leges zijn rechten die worden geheven voor gemeentelijke dienstverlening. Uitgangspunt daarbij is dat legestarieven worden toegepast die kostendekkend zijn. We baseren de tarieven op kostprijsonderbouwingen. Uitzondering hierop zijn legesproducten waarvoor gemaximeerde rijkstarieven gelden zoals paspoorten.

Voor 2018 was een totaal van € 76,5 miljoen aan legesinkomsten begroot. In totaal zijn er € 5,7 miljoen meer legesinkomsten binnengekomen dan begroot, namelijk € 82,3 miljoen. De hogere baten komen vooral door de hogere inkomsten aan bouwleges. Er was een totaal bedrag aan inkomsten van € 38,4 miljoen aan bouwleges begroot. Uiteindelijk waren er € 41,8 miljoen aan inkomsten. De oorzaak hiervan is dat net als voorgaande jaren het aantal bouwvergunningen dat in 2018 is aangevraagd hoger is dan waar in de begroting rekening mee werd gehouden.

Lokale lastendruk

Alle heffingen die we aan de Amsterdammers opleggen, vormen de lokale lastendruk. De lokale lastendruk tussen gemeenten verschilt aanzienlijk. Het COELO dat verbonden is aan de Rijksuniversiteit Groningen publiceert jaarlijks over de lokale lastendruk in alle Nederlandse gemeenten. Hier maken we een vergelijking van Amsterdam met de andere G4-gemeenten. We zien dat de lokale lasten voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden in een koopwoning de afgelopen jaren zijn gedaald en onder het gemiddelde van de G4 liggen. De lokale lasten in alle G4-gemeenten ligt onder het landelijk gemiddelde van € 750.

Woonlasten 2014-2018 van meerpersoonshuishoudens

(bedragen in €)

Woonlasten	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Gemiddeld	Amsterdam t.o.v. gemiddelde
2014	624	738	546	707	654	-5%
2015	615	729	547	706	649	-5%
2016	608	721	549	708	647	-6%
2017	586	714	549	716	641	-9%
2018	581	717	546	706	637	-9%

Ook de individuele belastingtarieven kunnen worden vergeleken. Hieronder wordt voor de belangrijkste tarieven een vergelijking gemaakt met de andere G4-gemeenten en de gemiddelden in de grote gemeenten. Grote gemeenten zijn de gemeenten met meer dan 90.000 inwoners en de provinciehoofdsteden. De vergelijking is gemaakt op basis van de rapportages Kerngegevens belastingen grote gemeenten van het COELO. Daaruit blijkt dat het OZB-tarief en de rioolheffing

in Amsterdam structureel onder dat van de andere G4-gemeenten en het gemiddelde van grote gemeenten ligt. Bij het OZB-tarief moet wel opgemerkt worden dat de WOZ-waarden in Amsterdam gemiddeld hoger liggen dan in de andere G4-gemeenten. Desondanks ligt de gemiddeld betaalde OZB in Amsterdam lager dan in Rotterdam en in Utrecht. In Den Haag betaalt een gemiddeld meerpersoonshuishouden minder OZB dan in Amsterdam.

Na een daling in de voorgaande jaren is de afvalstoffenheffing in Amsterdam de laatste jaren stabiel gebleven. Doordat het gemiddelde in de grote gemeenten een dalende trend heeft, is het verschil ten opzichte hiervan wederom licht toegenomen. Wel is het verschil nog steeds een stuk kleiner dan vijf jaar geleden.

Belastingtarieven 2014-2018 meerpersoonshuishoudens

(bedragen in €)

	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Gemiddeld	Amsterdam t.o.v. gemiddelde
OZB eigenaar woning*						
2014	0,06	0,13	0,07	0,10	0,12	-46%
2015	0,06	0,13	0,07	0,11	0,12	-49%
2016	0,06	0,13	0,07	0,11	0,12	-53%
2017	0,05	0,12	0,06	0,11	0,12	-58%
2018	0,04	0,12	0,06	0,09	0,11	-62%
Rioolheffing						
2014	149	177	132	227	156	-4%
2015	149	179	133	231	160	-7%
2016	151	184	135	234	163	-7%
2017	128	190	137	220	163	-21%
2018	126	198	140	214	164	-23%
Afvalstoffenheffing/ reinigingsheffing						
2014	339	373	288	253	287	18%
2015	320	360	288	240	286	12%
2016	313	347	288	243	283	11%
2017	313	333	285	249	277	13%
2018	313	328	279	253	274	14%

* Tarief als waarde van de WOZ-waarde

4.5 Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn goederen die we nodig hebben om middelen en diensten aan onze burgers te kunnen leveren. Het zijn goederen die regelmatig onderhoud nodig hebben. Met onderhoud bedoelen we maatregelen om een kapitaalgoed in goede staat te houden of te brengen. Die goede staat is een vooraf vastgesteld kwaliteitsniveau. Deze paragraaf beschrijft het niveau van onderhoud van onze kapitaalgoederen, de uitgaven die we voor het onderhoud maakten en het achterstallig onderhoud.

Vooral bij de assets in de openbare ruimte is er achterstallig onderhoud en een forse vervangingsopgave, want veel infrastructuur voldoet niet meer aan de eisen van de huidige tijd, aan de wetgeving of is verouderd. Daarbij speelt dat de afgelopen decennia de intensiteit van het verkeer sterk is toegenomen en dat ook het vrachtverkeer veel zwaarder is geworden. Dit leidt tot een hogere belasting van de infrastructuur dan initieel bij de bouw voorzien.

Achterstallig onderhoud: het onderzoek Cloo

In de Rapportage Onderhoud Kapitaalgoederen (april 2018), staat dat er achterstallig onderhoud is bij meerdere assets. Met in de begeleidende brief specifiek de noodzaak tot actie voor bruggen en kademuren. In de loop van 2018 volgde er een onderzoek onder leiding van de heer Cloo. Het onderzoek bevestigt het beeld dat het beheer van ons areaal verwaarloosd is. De hoge leeftijd en de structurele overbelasting leiden tot onveilige situaties. De verwaarlozing van de bruggen en kades werd de laatste jaren steeds zichtbaarder. Het zal ook steeds meer het dagelijks functioneren van de stad beïnvloeden. Op een aantal plekken hebben we al maatregelen moeten treffen om de veiligheid van gebruikers te kunnen waarborgen. Bijvoorbeeld door hulpconstructies bij kademuren. Ook bij bruggen zijn steeds vaker zeer ingrijpende maatregelen nodig, zoals afsluitingen of een noodbrug. We kunnen onverwachte noodsituaties in de toekomst niet uitsluiten, waarbij constructies op onverwachte momenten bezwijken.

Het onderzoek Cloo richtte zich allereerst op het achterstallig onderhoud bij civiele constructies. Maar ook bij andere kapitaalgoederen stelde het onderzoek achterstallig onderhoud vast. Bijvoorbeeld bij groen en verhardingen. Het onderzoek bevat een aantal aanbevelingen. Daaruit blijkt duidelijk dat de opgave groot, dringend en ingewikkeld is. Het zal lang duren en vereist daarbij structurele financiering. In 2019 werken we aan de verdere invulling van deze opgaven.

Algemene beleidskaders en belangrijke ontwikkelingen

In 2017 is de Visie Openbare Ruimte 2025 vastgesteld. In deze visie staan stadsbrede richtlijnen voor ontwikkelen, inrichten en beheren van de openbare ruimte. Hierin ligt de nadruk op de verblijfsfunctie van de openbare ruimte. Met deze Visie Openbare Ruimte 2025 sluiten we direct aan bij de woningbouwstrategie Koers 2025: Ruimte voor de Stad en bij de aanpak om de bereikbaarheid van de stad te verbeteren (Mobiliteitsaanpak 2025 en Uitvoeringsagenda Mobiliteit). Samen met de Structuurvisie Amsterdam 2040, de Agenda Groen (2015), de Watervisie (2016) en de Ecologische Visie (2012) vormen zij ons openbare ruimtebeleid.

De kwaliteitsniveaus voor onze kapitaalgoederen zijn nu volgens de landelijke CROW norm. Dat komt door het vaststellen van het kader 1Amsterdam Heel & Schoon. Door eenduidige normen en definities te gebruiken weet elke beheerder wat we verwachten vanuit de ambitie van het gemeentebestuur. Voor beheer van de stedelijke zaken in de openbare ruimte kennen we drie ambitieniveaus: sober, verzorgd en top.

Ambitieniveau		Toelichting
A+		Zo goed als nieuw / alles 100% schoon
A	Top	Heel goed in orde / prachtig straatbeeld, amper vervuiling
B	Verzorgd	Heel en functioneel / verzorgd straatbeeld, matige vervuiling
C	Sober	Verminderd comfort / rommelig straatbeeld, behoorlijke vervuiling
D		Functieverlies / vuil

We willen de hele stad in 2025 verzorgd maken en houden, maar gezien het achterstallig onderhoud bij verschillende assets lijkt het meer realistisch om het niveau sober na te streven. De budgetten voor het dagelijks en groot onderhoud voor bijna alle assets schieten tekort voor een adequaat niveau van onderhoud. Ook als gekozen wordt voor het lagere onderhoudsniveau sober is het niet genoeg. In de Voorjaarsnota 2019 zullen voorstellen worden gedaan om doelstelling en budgettering beter in balans te krijgen.

We gaan voor het onderhoud uit van vijf principes:
1. De openbare ruimte kan goed en veilig gebruikt worden (functionaliteit);
2. We beheren de openbare ruimte duurzaam, met oog voor mens en milieu (duurzaamheid);
3. Beheer zorgt voor een aantrekkelijke en verzorgde openbare ruimte (aantrekkelijkheid);
4. Waar mogelijk beheren we samen met bewoners en bedrijven (participatie);
5. We beheren slagvaardig en kosteneffectief (kostenefficiency).

Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte (SWOR)

Op 13 maart 2018 nam het college een definitief besluit over het organisatieplan voor het beheer van de openbare ruimte. Met ingang van 1 september 2018 is de directie Stadswerken opgericht in het kader Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte (SWOR). Dit heeft vooral gevolgen voor het onderhoud en beheer van de kapitaalgoederen civiele kunstwerken (bruggen, kades en sluizen), groen en wegen en verhardingen. Verschillende organisatieonderdelen droegen het dagelijks onderhoud van deze kapitaalgoederen in 2018 over aan de nieuwe directie Stadswerken. Het groot onderhoud van deze kapitaalgoederen is overgedragen aan de directie Verkeer en openbare ruimte. Met deze overdracht is er nu een centrale aansturing rond dagelijks- en groot onderhoud. In 2019 maken we de financiële gevolgen van de budgetoverdrachten rond het assetmanagement inzichtelijk.

Onderhoudskosten in 2018

Bij de onderhoudskosten onderscheiden we kosten voor klein onderhoud (of dagelijks onderhoud) en groot onderhoud. Bij klein onderhoud zijn het de nodige periodieke kosten om het object in goede staat te houden binnen het vooraf vastgesteld kwaliteitsniveau. Voorbeelden van klein onderhoud zijn het reinigen van rioolstelsels en het periodiek onderhoud aan elektrische installaties. Kosten van groot onderhoud ontstaan na een langere gebruiksperiode van een object. Ze zijn vaak ingrijpend en gaan om een groot of belangrijk deel van het object.
In de tabel hierna staan de totale kosten van het klein (dagelijks) en groot onderhoud in 2018. Hierbij onderscheiden we elf soorten kapitaalgoederen. De voorstellen tot overheveling zijn niet in de onderstaande tabel opgenomen.

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Civiele kunstwerken	31,5	32,9	31,3	-1,6
Gebouwen	20,8	43,6	36,9	-6,7

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Groen	28,5	31,5	27,6	-3,9
Infrastructuur metro, tram en bus	74,0	95,0	81,3	-13,7
Openbare verlichting	11,1	9,5	9,7	0,2
Riolering	44,5	44,5	45,0	0,5
Sportaccommodaties en sportparken	6,7	18,5	14,9	-3,6
Tunnels	6,0	6,1	6,1	0
Verkeerssystemen	6,4	6,0	6,1	0,1
Water	23,7	26,3	26,7	0,4
Wegen en verhardingen	64,7	58,8	59,9	1,1
Totaal	**317,9**	**372,7**	**345,6**	**-27,1**

In 2018 gaven we € 345,6 miljoen uit aan onderhoud. Dit is € 27,1 miljoen minder dan begroot. We gaven vooral minder uit aan het onderhoud van gebouwen en de infrastructuur van metro, tram en bus. De afwijkingen voor de elf soorten kapitaalgoederen lichten we hierna verder toe. Bij elk soort kapitaalgoed beschrijven we de specifieke beleidskaders en de belangrijkste ontwikkelingen.

Civiele kunstwerken

De civiele kunstwerken zijn vaste en beweegbare bruggen, kades en sluizen. In totaal beheren we:

- 1.663 vaste en beweegbare bruggen;
- 594 kilometer aan kades en oevers in het beheer van Amsterdam;
- 37 sluizen, waarvan 2 in het Amsterdamse Bos.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Voor dit kapitaalgoed geldt het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon. We hebben nog geen goed beeld van de huidige onderhoudstoestand van de civiele kunstwerken. Dat terwijl wel duidelijk is dat we met verouderd areaal te maken hebben. Verschillende bruggen en kademuren zijn voorbij de technische leeftijd en voldoen niet aan de landelijke wetgeving. Hierdoor ontstaan risico's op noodsituaties en storingen. In het coalitieakkoord is afgesproken om extra middelen vrij te maken voor onderzoek. En om achterstallig onderhoud in de stad aan te pakken. Deze middelen staan in de Begroting 2019. Daarnaast werken we in de uitvoering van het begrotingsproces 2020 een voorstel uit. Daarin staat wat er nodig is om de stad op niveau C (sober) of B (verzorgd) te onderhouden.

We meten de conditie van de civiele constructies via visuele inspecties. De constructieve veiligheid is daarmee niet duidelijk genoeg om een betrouwbare uitspraak te kunnen doen over het onderhoudsniveau. Er waren verschillende noodgevallen, waaruit bleek dat een visuele inspectie onvoldoende is. Voor een goed inzicht in het areaal hebben we een normenkader nodig waarmee we de visuele staat en de constructieve staat van het kapitaalgoed kunnen meten.

Vanuit de uitgevoerde visuele inspecties voeren we onderhoudsmaatregelen uit. Daarnaast komen er verdere onderzoeken naar de technische bouwstaat, waarmee we groot onderhoud en vernieuwingswerkzaamheden kunnen inplannen. Verder hebben we de risicovolle objecten blijvend in de gaten gehouden. Er waren het afgelopen jaar verschillende noodsituaties en we hebben verschillende noodmaatregelen uitgevoerd.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Civiele kunstwerken	31,5	32,9	31,3	-1,6

Bij onderhoud van de civiele kunstwerken zijn er lagere lasten van € 1,6 miljoen. Dit komt vooral door:

- Hogere lasten van € 1,7 miljoen door onder andere de noodsituatie aan de Naussaukade (€ 0,7 miljoen). Daarbij stelden we de waterleiding en kademuur veilig nadat bij een incident de waterleiding was gesprongen. Daarnaast waren er extra uitgaven door het koelen van de beweegbare objecten tijdens de hete zomermaanden (€ 0,4 miljoen) en meerwerk aan E- en W-installaties (€ 0,3 miljoen). Tot slot waren er hogere lasten vanwege de noodgevallen bij de Rieker- en Uiverbrug (€ 0,3 miljoen). Door een overstroming vanuit het riool stond de hele brugkelder onder water. De besturingsinstallatie raakte verloren. Als tussentijdse maatregel plaatsten we een externe noodbesturingsinstallatie;
- Lagere lasten van € 2,2 miljoen, doordat er een vertraging in de uitvoering van werkzaamheden of projecten is ontstaan. Bijvoorbeeld door gebrek aan capaciteit. De uitvoering van deze werkzaamheden en projecten schuift door naar 2019;
- Lagere lasten van € 0,8 miljoen door vertraging bij de onderzoeken naar constructieve veiligheid. De contractvorming van deze onderzoeken is zeer ingewikkeld en uniek. Tijdens het traject bleek het beter om vanaf het begin met de markt op te trekken. Dat levert tijdens het uitvoeringsproces winst op. Deze nieuwe ervaringen met de marktpartijen zorgde voor vertraging, bijvoorbeeld bij het uitvoeren van pilots.

Achterstallig onderhoud

Op dagelijks en groot onderhoud is er achterstand. We zien vooral bij beweegbare bruggen en sluizen dat de toestand de grens van niveau C (sober) bereikt. En voor een deel daaronder is. Ook is er achterstand op de constructieve staat van de objecten. De komende jaren is onderzoek nodig om de omvang van het achterstallig onderhoud duidelijk te krijgen. Op korte termijn houden we de objecten in de gaten waar mogelijke risico's zitten. En we nemen beheermaatregelen waar bruggen of kademuren dreigen te bezwijken. Zoals aanbevolen in het onderzoek Cloo wordt in 2019 een omvattende en meerjarige aanpak opgesteld om de achterstand aan te pakken.

Gebouwen

Dit kapitaalgoed bestaat onder andere uit gymnastieklokalen, schoolgebouwen (zowel primair als voortgezet onderwijs), gemeentelijke panden, parkeergarages en woonwagenlocaties.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Aangezien dit kapitaalgoed uit verschillende soorten gebouwen bestaat, gelden er ook verschillende beleidskaders. Een aantal hiervan zijn de Verordening Onderwijshuisvesting PO, VO en (V)SO (2017), het Bosplan 2012 - 2016, de Strategische Visie Vastgoed en het Huurbeleid Woonwagenstandplaatsen 2015. Daarnaast zijn er verschillende Meerjarenonderhoudplannen (MJOP). Over het algemeen is het huidige onderhoudsniveau van de gebouwen 0p niveau C (sober).

Een aantal gebouwen heeft naast de functie van ambtenarenhuisvesting ook de functie van uitvoeringslocatie. Er komen op deze locaties niet alleen medewerkers, maar ook veel cliënten en bezoekers. Hierdoor is er een hogere vervuilingsgraad en slijtage. In 2018 begonnen de voorbereidingen van de overdracht van een groot aantal panden van de directies Sport en bos, Onderwijs en GGD naar de directie Gemeentelijk vastgoed. Daarnaast verkochten we in 2018 ook een aantal panden.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Gebouwen	20,8	43,6	36,9	-6,7

Bij onderhoud van gebouwen zijn er in totaal lagere lasten van € 6,7 miljoen. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 2,8 miljoen bij het gemeentelijk vastgoed. De uitgaven voor het onderhoud blijven achter bij de begrote uitgaven. Dit komt omdat er bij het groot onderhoud een langere doorlooptijd is bij de grotere en complexe projecten. Voor deze projecten geldt dat het meer dan één jaar kost om een project voor te bereiden, aan te besteden, uit te voeren en financieel af te wikkelen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het project A.J. Ernststraat;
- Lagere lasten van € 2,5 miljoen bij het onderhoud van parkeergebouwen. We gaven een deel van de geplande uitgaven voor groot onderhoud in 2018 niet uit (€ 2,0 miljoen). Dit kwam door een gebrek aan capaciteit. In de loop van 2018 is hiervoor een assetmanager aangetrokken. Verder openden we een aantal fietsparkeergarages later dan verwacht. Hierdoor blijven de uitgaven voor onderhoud achter op de begroting (€ 0,5 miljoen);
- Lagere lasten van € 0,5 miljoen bij het onderhoud aan schoolgebouwen. Werkzaamheden aan schoolgebouwen zijn afhankelijk van de schoolvakantie. Enkele projecten zijn vertraagd en voeren we in de schoolvakanties in 2019 uit;
- Lagere lasten van € 0,4 miljoen, vanwege uitstellen van een gevelrenovatie en doorschuiven van werkzaamheden naar 2019. Er was een tekort aan capaciteit (projectleiders) om geplande werkzaamheden uit te voeren. De plannen en werkzaamheden schuiven hierdoor door naar 2019 en verder.

Achterstallig onderhoud

We hebben veel projecten of werkzaamheden doorgeschoven naar 2019 (en verder). Het is belangrijk dat we deze onderhoudswerkzaamheden in 2019 alsnog uitvoeren. Daarnaast zijn er relatief veel gemeentelijke- en rijksmonumenten binnen deze portefeuille. Zowel voor het onderhoud als verduurzaming van deze kapitaalgoederen, doteren we nog niet extra aan de voorziening groot onderhoud. Voor onderhoud en verduurzamen van deze kapitaalgoederen, is een extra dotatie aan de voorziening groot onderhoud wenselijk. Dit omdat onderhoud en verduurzaming van monumenten duurder is. Dit aandachtspunt nemen we in 2019 op in het vastgoedbeleidsplan.

Groen

Het areaal van groen bestaat uit ongeveer 300.000 bomen in de openbare ruimte, 16 miljoen m² gras en 13 miljoen m² beplanting.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Dit kapitaalgoed bestaat uit verschillende soorten groen. Naast het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon (2017) gelden voor al deze onderdelen ook andere specifieke beleidskaders. Een aantal daarvan zijn het Beheerplan Natuurboszone Amsterdamse Bos, het beheerplan Parkbos, de Agenda Groen 2015-2018, de Centrale bomenverordening (2016), Puccini groen (2018) en HIOR (2018).

Over het algemeen heeft het kapitaalgoed groen bijna een onderhoudsniveau C (sober). De staat van het groen is voor een deel geïnventariseerd door het DORA-programma. Er is achterstallig onderhoud, vooral bij bomen. Op basis van de boomveiligheidsinspecties zullen we op korte termijn bomen moeten kappen vanuit veiligheidsoogpunt.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Groen	28,5	31,5	27,6	-3,9

Bij onderhoud van groen zijn er lagere lasten van € 3,9 miljoen. Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 2,6 miljoen, veroorzaakt door vertraging in de uitvoering. De grootste onderbesteding betreft het Oosterpark. De uitvoering van groot onderhoud groen liep in 2017 al vertraging op door problemen met de aanbesteding. De uitvoering loopt nog door in 2019;

- Lagere lasten van € 1,0 miljoen bij projecten, onder andere bij het programma Sloterplas. De dekking van dit programma komt uit de Groenimpuls middelen en de besluitvorming heeft op zich laten wachten.

Achterstallig onderhoud

De staat van het groen is voor een deel geïnventariseerd (door het DORA-programma). Er is achterstallig onderhoud, vooral bij bomen. Op basis van de boomveiligheidsinspecties zullen we op korte termijn bomen moeten kappen vanuit veiligheidsoogpunt. Daarnaast is er op veel plaatsen herstel aan groenvoorzieningen nodig. En er is achterstand bij opnieuw aanplanten van bomen. Het achterstallig onderhoud op het kapitaalgoed groen brengen we door inspecties verder in kaart.

Infrastructuur metro, tram en bus

De infrastructuur van de metro bestaat uit 138 kilometer enkelspoor. Daarnaast heeft het metronetwerk: emplacementen, een lijnwerkplaats, 59 stations en haltes, de Oostlijntunnel, de Noord/Zuidlijntunnel, viaducten, treinbeveiligingssystemen, ICT-systemen en tractie-energievoorziening. De infrastructuur van de tram bestaat uit 210 kilometer enkelspoor met wisselverbindingen, 450 halteplateaus, technische systemen en een energievoorzieningsinstallatie. Ook hebben we de volgende elf busstations: IJ-zijde, Sloterdijk, Bijlmer, Holendrecht, Appeltjesmarkt, Amstelstation, Gaasperplas, Lelylaan, Noorderpark, Noord en Zuidas.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Een specifiek beleidskader voor het infrastructuur metro en tram is het Convenant Beheer en Onderhoud Railinfrastructuur 2014-2024. Dat hebben we in 2013 met de Vervoersregio afgesloten. Het vastgestelde onderhoudsniveau is niveau C (sober). Maar we onderhouden de kapitaalgoederen die vooral bedoeld zijn voor het laten functioneren van de infrastructuur op het niveau B (verzorgd). Denk hierbij aan de rails en de energievoorziening. De overige kapitaalgoederen die vooral helpen aan de uitstraling en beleving van het kapitaalgoed zijn op het vastgestelde onderhoudsniveau C. De onderhoudstoestand van de infrastructuur metro en tram is gelijk aan de verwachting, gezien de leeftijd en het gebruik. Daar waar grootschalige vernieuwingen plaatsvinden, voeren we zo nodig ook levensduur verlengend onderhoud uit.

Op dit moment hebben de busstations een onderhoudsniveau C (sober). Het geplande onderhoud van de busstations concentreert zich op de busstations IJ-zijde, Noord en Amstel. Daar voeren we groot onderhoud en dagelijks onderhoud uit volgens het gewenste onderhoudsniveau. De onderhoudskosten van busstation IJ-zijde stegen de afgelopen jaren door het intensief gebruik en misbruik.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Infrastructuur metro, tram en bus	74,0	95,0	81,3	-13,7

Bij onderhoud van de infrastructuur van metro, tram en bus zijn er lagere lasten van € 13,7 miljoen. Dit komt vooral door lagere lasten van € 13,3 miljoen voor het beheer en (vervangings-)onderhoud van de railinfrastructuur (BORI). Dit is grotendeels het gevolg van lagere lasten voor het meerjaren-vervangingsprogramma Tram, onderdeel van BORI. Dit komt onder andere door termijnfacturen die na sluiting van het jaar zijn ontvangen (€ 5,25 miljoen) en bijdragen aan projecten van derden die naar 2019 zijn verplaatst (€ 6,6 miljoen). Voorbeelden van deze projecten zijn Westtangent, gemeente Diemen en Muiderstraatweg/ Harteveldseweg.

De komende jaren hebben we hoger budget nodig dan in vorige jaren. Dat komt door de uitbreiding met de Noord/Zuidlijn. Over de financiering daarvan hebben we principe-afspraken gemaakt met de Vervoerregio Amsterdam (VRA). Deze afspraken zullen we tussentijds monitoren.

Achterstallig onderhoud
Er is geen achterstallig onderhoud.

Openbare verlichting

Het team openbare verlichting beheert ongeveer 150.000 armaturen en 120.000 masten voor straatverlichting. Die bevatten ongeveer 155.000 lampen. Ook de verlichting die monumenten en historische gebouwen uitlicht, de brugverlichting en 130 stadsklokken vallen onder deze categorie kapitaalgoed.

Beleidskaders en onderhoudsniveau
Het huidige onderhoudsniveau van de openbare verlichting in Amsterdam is niveau C (sober). Voor openbare verlichting geldt het Beleidskader Verlichting 2017 en 1Amsterdam Heel & Schoon.

In 2018 hebben we het LED-transitieprogramma voortgezet. We vervingen ongeveer 1.100 armaturen met hoge vermogens door LED. Ook voltooiden we in 2018 de overdracht van de lichtschakelpunten aan netbeheerder Liander.

Financiële toelichting
(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Openbare verlichting	11,1	9,5	9,7	0,2

Bij onderhoud van openbare verlichting zijn er hogere lasten van € 0,2 miljoen. De oorzaak hiervan zijn ondergrondse schades aan de voedingskabels in Zuidoost en op IJburg. Die vielen veel hoger uit. Dit komt doordat er veel graafwerkzaamheden waren en doordat een onderhoudsaannemer een claim indiende. Wij zijn eigenaar van deze voedingskabels. Omdat we dit soort schade niet kunnen verhalen op een dader, staan hier geen baten van de verzekering tegenover.

Achterstallig onderhoud
Bij de openbare verlichting nam het achterstallig onderhoud af. Er was een achterstand bij de vervanging van afgekeurde lichtmasten en overspanningsconstructies. Deze hebben we in 2018 vervangen.

Riolering

Het kapitaalgoed riolering betreft ongeveer 4.100 kilometer rioolstelsel, bergbezinkbassins en bergbezinkleidingen, boostergemalen, (druk)riool- en polderrioolgemalen en een aantal toevoer- en verbeterd gescheiden stelsel gemalen (vgs-gemalen).

Beleidskaders en onderhoudsniveau
Het beleidskader voor dit kapitaalgoed is het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016 - 2021 (vastgesteld in 2015). Het huidige onderhoudsniveau is niveau B (verzorgd). De uitval van gemalen en het aantal klachten van burgers zijn binnen de toelaatbare grenzen. Door assetmanagement zorgen we voor gericht onderhoud en vervanging. Hierbij vormen de criteria bedrijfszekerheid, veiligheid, kwaliteit, imago, milieu en schade het kader voor de beslissingen. Uitgangspunt daarbij is de samenhang tussen de riolering en de gemalen aan de ene kant en de zuiveringen en de afvalwaterketen aan de andere kant. Daarnaast wegen we toekomstige ontwikkelingen mee in

de beslissing om te vervangen. De rioolgemalen onderhouden we vanuit risicoanalyse. Met de uitkomsten van de risicoanalyse onderhouden we de rioolgemalen voor reparatie of om uitval te voorkomen.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Riolering	44,5	44,5	45,0	0,5

De afwijking tussen de begroting en realisatie is € 0,5 miljoen. Dat is ongeveer 1% van de onderhoudslasten voor riolering. In 2018 is ongeveer 30 kilometer riool gerenoveerd, dit is minder dan begroot (38 km in het Gemeentelijk Rioleringsplan). Dit komt onder andere doordat planningen van wegvervangingsprojecten zijn uitgesteld en doordat de vervanging van onderheid transportriool meer voorbereidingswerkzaamheden vergt. De kosten voor het renoveren van het rioolstelsel loopt verhoudingsgewijze niet in de pas met het lager aantal kilometers vanwege de gestegen aanbestedingsprijzen, de relatief duurdere vervanging van onderheid transportriool en de toegenomen kosten voor Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie (BLVC-maatregelen).

Achterstallig onderhoud

Er is geen achterstallig onderhoud.

Sportaccommodaties en sportparken

Verspreid over Amsterdam vallen onder dit kapitaalgoed 26 sporthallen, 43 sportparken, 2 watersportcentra en 10 zwembaden.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Het gemiddelde onderhoudsniveau van deze sportaccommodaties en sportparken is niveau C (sober). Bij de sporthallen en sportparken is het onderhoud op het door de sportbonden gewenste niveau. Acht sporthallen zitten binnen de eisen van de Vereniging Sport Gemeenten (VSG). Bij de zwembaden is het niveau redelijk tot matig.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Sportaccommodaties en sportparken	6,7	18,5	14,9	-3,6

Bij het onderhoud van sportaccommodaties en sportparken gaven we € 3,6 miljoen minder uit. Dit komt vooral door uitstel van werkzaamheden naar 2019. Bij sporthallen en parken gaat het om de projecten voor Sporthal Zuid, Sporthal de Weeren, Velodrome en Bijlmer Sportcentrum. Het meeste onderhoud kunnen we pas uitvoeren in een korte periode in de zomer, wanneer de sportaccommodaties niet in bedrijf zijn. In 2018 waren de aanbestedingsprocedures nog niet afgerond, daarom konden de werkzaamheden in de zomer niet worden uitgevoerd.

Achterstallig onderhoud

Er is geen achterstallig onderhoud.

Tunnels

De gemeente Amsterdam heeft in 2018 vijf wegtunnels:

1. Michiel de Ruijtertunnel;
2. IJ-tunnel;
3. Piet Heintunnel;
4. Amsterdam Arenatunnel;
5. Spaarndammertunnel.

Daarnaast valt ook de Verkeerscentrale Amsterdam onder dit kapitaalgoed. Deze verkeerscentrale is verantwoordelijk voor de veiligheid in verschillende tunnels in de stad en voor het verkeersmanagement in en rondom het centrum van de stad.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau van de tunnels is niveau C (sober) en de geldende beleidskaders zijn het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon, de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels (vastgesteld in 2006/2013) en het Bouwbesluit 2012.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Tunnels	6,0	6,1	6,1	0

Het geplande onderhoud voerden we volgens plan uit. Er is een minimale overschrijding van € 30.000. Die komt door extra werkzaamheden vanwege storingen.

Achterstallig onderhoud

Bij de Voorjaarsnota 2019 dienden we verschillende investeringsaanvragen in. Zo moeten we de Piet Heintunnel zo snel mogelijk renoveren. Dit vanwege (veiligheids)wetgeving en de huidige staat van de tunnel. De brandveiligheid van de Michiel de Ruijtertunnel moeten we op korte termijn oplossen. Ook moeten we maatregelen voor het veiligheidsniveau en de beschikbaarheid uitvoeren. De raad bekrachtigde die maatregelen in 2015. Verder is de Amsterdam Arenatunnel dringend toe aan renovatie. De installaties zijn aan het einde van hun levensduur en renovatie is al enkele keren uitgesteld. We willen de beschikbaarheid en veiligheid voor gebruikers en van de omgeving kunnen garanderen. En we willen kostbaar tussentijds onderhoud voorkomen. Daarom is het nu nodig de renovatie te starten.
Tot slot moeten we de Verkeerscentrale Amsterdam heel nodig vernieuwen. Deze voldoet niet aan het geldende Bouwbesluit (2012) en wetgeving rond arbeidsomstandigheden. De tunnelbeheerder bepaalde dat het huidige veiligheidsniveau van de Verkeerscentrale onvoldoende is. Vooruitlopend op de vernieuwing moeten we die al heel snel op onderdelen aanpassen.
Voor al deze investeringen geldt dat we nog in kaart moeten brengen wat de effecten zijn op de lasten voor beheer en onderhoud.

Verkeerssystemen

Het kapitaalgoed verkeerssystemen bestaat uit verkeersinformatiesystemen (VIS) en verkeersregelinstallaties (VRI). De verkeersinformatiesystemen bestaan uit:

- 2.720 objecten voor bewegwijzering;
- 31 parkeerverwijzingen naar garages;
- 175 stadsplattegronden;
- 295 CCTV en ANPR camera's (cameratoezicht);
- 48 dynamische informatiepanelen;

- 530 centrale systemen voor dynamisch verkeersmanagement en 90 centrale systemen voor handhaving;
- 110 verzinkbare palen.

De verkeersregelinstallaties bestaan uit:
- 391 verkeersregelinstallaties (de verkeerslichten en de centrale systemen waarmee de verkeerslichten worden beheerd en aangestuurd);
- 6.437 masten;
- 12.865 lantaarns;
- 35.750 lampen (waarvan 55% LED);
- 11.377 detectielussen;
- Drie centrale VRI processoren.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Het geldende beleidskader is 1 Amsterdam Heel & Schoon (2017). De verkeersinformatiesystemen en verkeersregelinstallaties hebben op dit moment het onderhoudsniveau C (sober).

In 2018 zijn we voor het onderdeel verkeersinformatiesystemen verder gegaan met de modernisering van het VBS-netwerk. Dit bouwen we om tot een intelligent en toekomstproof netwerk. In 2018 is er aantal verkeersregelinstallaties gewijzigd. Dit vanwege de nieuwe dienstregeling voor tram en bus door de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Verkeerssystemen	6,4	6,0	6,1	0,1

Bij onderhoud van verkeerssystemen is in totaal € 0,1 miljoen meer uitgegeven aan onderhoud dan in de begroting stond. Dit komt vooral door:
- Hogere lasten van € 0,2 miljoen voor de wijziging van verkeersregelinstallaties. Dit vanwege de nieuwe dienstregeling voor tram en bus door de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn.
- Lagere lasten van ongeveer € 0,2 miljoen door het doorschuiven van geplande werkzaamheden voor verkeersinformatiesystemen (bewegwijzering) naar 2019. Zo heeft een uitvoerende partij de schouwwerkzaamheden niet op tijd uitgevoerd (€ 76.000) en kon 1 DRIP pas vervangen worden in januari 2019 (€ 49.000). Ook het ontwerp van de stadsplattegrond vertraagde door productieproblemen. Daardoor kunnen we dit pas in 2019 uitvoeren (€ 12.000). Tot slot startte de voorbereiding van de aanbesteding voor inspectie in 2018 pas in het laatste kwartaal van 2018. Deze aanbesteding loopt door in 2019 (€ 38.000).

Achterstallig onderhoud

Door het doorschuiven van de werkzaamheden voor verkeersinformatiesystemen neemt het achterstallig onderhoud toe (€ 0,2 miljoen). Het achterstallig onderhoud bij verkeersregelinstallaties bedraagt ongeveer € 0,1 miljoen. Dit zijn defecten aan zonnekappen en detectielussen waarvan we het onderhoud hebben uitgesteld.

Water

Waternet beheert namens de gemeente alle installaties en leidingen om voor voldoende en gezond drinkwater te zorgen. Het kapitaalgoed water bestaat onder andere uit:
- Twee wingebieden;
- Drie productielocaties, waarvan twee drinkwater en één halffabricaat;
- Twee pompstations;
- Drie boosterpompen;

- Drie watertorens;
- 3.000 kilometer drinkwaterleidingen;
- 182.000 aansluitleidingen;
- 377.000 watermeters.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Het meerjaren drinkwaterplan is vastgesteld in 2015 en de Drinkwaterwet in 2009. Het onderhoudsniveau van onze drinkwaterassets is over het algemeen op niveau B (verzorgd) en in enkele gevallen op niveau C (sober). Door assetmanagement toe te passen maken we keuzes rond onderhoud, vervanging en uitbreiding. Hierbij maken we een afweging tussen prestatie, risico's en kosten. Zo onderzoeken we risico's van oudere assets. Hieruit blijkt dat enkele grote bouwkundige renovaties nodig zijn. Bouwkundig onderhoud van de productiegebouwen is nodig. Dit om de waterkwaliteit, de bedrijfszekerheid en de leveringszekerheid van drinkwater volgens de Drinkwaterwet te kunnen garanderen. Een aantal bouwkundige gebouwelementen (zoals gevels en daken) zijn aan het einde van de technische levensduur en moeten we vervangen. Hiermee zijn we in 2018 gestart en de komende vijf jaar zullen we hier extra in investeren. Het onderhoud aan het distributienet is volgens planning uitgevoerd. Denk hierbij aan het schoonhouden van het leidingnet en het werkbaar houden van de afsluiters.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Water	23,7	26,3	26,7	0,4

Bij onderhoud van het kapitaalgoed drinkwatervoorziening zijn er hogere lasten van € 0,4 miljoen. Dit komt vooral doordat aan de productiegebouwen meer (bouwkundig) onderhoud is uitgevoerd dan in de begroting was voorzien (onder andere onderhoud aan gevels en daken).

Achterstallig onderhoud

Er is geen achterstallig onderhoud.

Wegen en verhardingen

We hebben 27,8 miljoen m² verhardingen in beheer. Dit verdelen we volgens de landelijke wegbeheersystematiek onder in wegtypes, bijvoorbeeld de fietspaden en de ontsluitingswegen. In Amsterdam ligt bijna driekwart van de verhardingen in de woongebieden. De tweede grote groep verhardingen is de hoofdinfrastructuur. Dit zijn de belangrijkste verbindingswegen die het verkeer leiden door de hele stad.

Beleidskaders en onderhoudsniveau

Voor het kapitaalgoed wegen en verhardingen geldt het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon. Uit inspecties in 2018 blijkt dat de het aandeel wegen en verhardingen op niveau D daalde tot 15%. Dit betekent dat bijna 85% van de verhardingen in Amsterdam op een voldoende kwaliteitsniveau is. Van de 15% verhardingen op niveau D valt 5% in de categorie achterstallig onderhoud. Het college heeft in het project Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (DORA) extra middelen beschikbaar gesteld. Dit is om het achterstallig onderhoud op het kapitaalgoed wegen en verhardingen aan te pakken.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Jaarverslag 2018	Verschil
Wegen en verhardingen	64,7	58,8	59,9	1,1

Bij onderhoud van wegen en verhardingen zijn er hogere lasten van € 1,1 miljoen.
Dit komt vooral door:

- Lagere lasten van € 1,3 miljoen, vooral vanwege vertraging in de uitvoering van grote onderhoudsprojecten in de openbare ruimte. Voorbeelden hiervan zijn Amstel Business Park, Middenmeer Noord en Betondorp. Voor de vertraging zijn verschillende redenen, waaronder een langere voorbereidingstijd (vanwege aanvullend onderzoek naar mogelijkheden om een aardgasvrije wijk te krijgen), een latere start van de uitvoering en het ontbreken van toestemming om met het project te starten (vanwege de verkeersdoorstroming in Amsterdam);
- Hogere onderhoudskosten van € 0,7 miljoen voor wegen en fietspaden. Vanwege de droogte hadden we meer werk aan het dagelijks onderhoud van wegen en fietspaden;
- Hogere lasten van € 0,6 miljoen, vanwege veel achterstallig onderhoud. Dit betrof vooral herstelwerkzaamheden asfalt, onder andere ontstaan door vorstschade of nodig na openbrekingen voor leidingen;
- Een overschrijding van € 0,5 miljoen op projecten. Als gevolg van overvloedige regenval en een openliggende straat was het vochtgehalte te hoog en het zuurstofgehalte te laag in de plantgaten. Omdat het risico bestond dat de bomen het niet zouden overleven, zijn aanvullend werkzaamheden verricht. Daarmee is het project De Lairessestraat met € 0,5 miljoen overschreden.

Achterstallig onderhoud

Het achterstallig onderhoud voor wegen en verhardingen brengen we in kaart met het stedelijk DORA-programma en nieuw beleid. Het achterstallig onderhoud bestaat vooral uit slechte kwaliteit van voet- en fietspaden en rijbanen in woonbuurten. Het achterstallig onderhoud nam in 2018 af van 10% tot 5%. Dit komt onder andere door het project DORA. Daarmee investeren we in de jaren 2017 tot 2019 € 20 miljoen in wegen en verhardingen.

De grootste achterstalligheid is nog in de stadsdelen Nieuw-West en Noord. Om dat aan te pakken en het kwaliteitsniveau C (sober) te bereiken is na DORA een extra investering nodig.

4.6 Verbonden partijen

In deze paragraaf geven wij een overzicht van al onze verbonden partijen. Daarbij geven wij per verbonden partij inzicht in een aantal financiële aspecten, het percentage aandelen en/ of het bestuurlijke belang. Hiermee voldoen wij aan het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke en publiekrechtelijke organisaties waar wij een financieel én een bestuurlijk belang in hebben. Privaatrechtelijke organisaties kunnen stichtingen, verenigingen en vennootschappen zijn. In het laatste geval wordt de term deelneming gebruikt. Een deelneming is een vennootschap (NV of BV) waarin de gemeente participeert via aandelen in de vennootschap. De samenwerking tussen gemeenten in publiekrechtelijke constructies worden gemeenschappelijke regelingen genoemd.

Voor de betekenis van de begrippen 'bestuurlijk belang' en 'financieel belang' sluiten we aan bij de definities in het BBV en in de bijbehorende circulaires.

We spreken van een financieel belang als we:
- een bedrag dat aan een verbonden partij ter beschikking is gesteld bij faillissement niet kunnen verhalen;
- aansprakelijk zijn wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Dit kan onder meer het geval zijn als we:
- aandeelhouder zijn;
- aan een gemeenschappelijke regeling deelnemen;
- een garantie hebben afgegeven;
- een lening hebben verstrekt.

Een bestuurlijk belang houdt in dat wij zeggenschap hebben over de rechtspersoon. Dat kan via vertegenwoordiging in het bestuur zijn of via stemrecht. Er is een bestuurlijk belang als een wethouder, raadslid of ambtenaar namens de gemeente in het bestuur van de verbonden partij plaatsneemt of namens de gemeente stemt. Bij zitting in een toezichthoudend orgaan is er alleen een bestuurlijk belang als wij een besluitvormende stem hebben.

Informatie over het beleid en de risico's bij de verschillende verbonden partijen staan in de programma's van de begroting die daarover gaan. Er zijn vier deelnemingen die niet specifiek aan een programma en specifiek beleidsdoel zijn gekoppeld. Daarvoor hebben wij in deze paragraaf het publiek belang weergegeven.

Beleid verbonden partijen

Het beleid voor verbonden partijen staat in:
- het deelnemingenbeleid 'Doelgericht op Afstand II' (DOA II). Dat is in maart 2013 vastgesteld door de gemeenteraad;
- het addendum 'Doelgericht op Afstand II, Kaderstelling Verbonden Partijen'. Dat heeft de gemeenteraad in maart 2014 vastgesteld*.

Uitgangspunt in DOA II is dat we de Nederlandse Corporate Governance Code (de Code) als leidraad gebruiken voor sturing en beheersing van deelnemingen. Deze Code is in 2016 herzien en stelt sindsdien langetermijn-waardecreatie centraal en heeft meer aandacht voor cultuur. In 2019 zal het Deelnemingenbeleid worden herzien, de aanpassingen in de code worden hierbij meegenomen.

* De besluiten zijn te vinden op www.amsterdam.nl/gemeente/organisatie/overige/deelnemingen/deelnemingenbeleid/

Beloningsbeleid Deelnemingen

In 2016 hebben wij het Beloningsbeleid Deelnemingen vastgesteld. Wij richten ons als aandeelhouder op een sobere beloning die past bij het publieke belang en het maatschappelijke kapitaal van een deelneming. Wel moeten de deelnemingen gekwalificeerde en deskundige bestuurders kunnen aantrekken. Wij gebruiken onze invloed om het Beloningsbeleid Deelnemingen zo goed mogelijk vast te leggen in het beloningsbeleid van iedere deelneming.

Jaarverslag Deelnemingenbeheer

In het vierde kwartaal van 2018 is het Jaarverslag Deelnemingenbeheer gepubliceerd. Hierin is beschreven hoe we in 2017 het aandeelhouderschap van de deelnemingen hebben ingevuld. Ook is per deelneming een overzicht gegeven van ontwikkelingen rond:

- Strategie;
- Investeringen;
- Goed ondernemingsbestuur (governance);
- Maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- Financiële resultaten.

Overzicht deelnemingen en financiële kerngegevens deelnemingen

In deze paragraaf staat wat de (financiële) kerngegevens zijn van deelnemingen die op dit moment in ons beheer zijn. Onze voornemens om deelnemingen aan te gaan of te beëindigen staan ook in deze paragraaf.

Kerngegevens deelnemingen

Verschillende deelnemingen keren winst uit aan de aandeelhouders in de vorm van dividend. De dividendinkomsten zijn verantwoord in programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen (zie hoofdstuk 3).

In onderstaande tabel staan de (financiële) kerngegevens per deelneming.

We gebruiken de volgende afkortingen:

- BW: boekwaarde op de balans van de gemeente;
- EV: eigen vermogen;
- VV: vreemd vermogen;
- NW: netto winst.

De weergegeven boekwaarde is de verkrijgingsprijs van de deelneming. De verkrijgingsprijs bestaat uit de investering en het gestort aandelenkapitaal, gecorrigeerd voor eventuele duurzame waardeverminderingen. Tenzij anders aangegeven baseren wij de cijfers over eigen vermogen, vreemd vermogen en netto winst op de Jaarrekening 2017 van de deelnemingen.

Kerngegevens per deelneming

(bedragen x € 1 miljoen)

#	Deelneming	Vestigingsplaats	Aandeel	BW	EV	VV	NW
1	1012Inc	Amsterdam	19%	21,2	163,3	67,2	34,2
2	Amsterdam Clipper Beheer BV	Amsterdam	100%	0	2,6	0	0
3	AEB Holding NV	Amsterdam	100%	145,3	131,5	406	10,6
4	Alliander NV	Arnhem	9,2%	72,6	3.942	4.127	203

#	Deelneming	Vestigingsplaats	Aandeel	BW	EV	VV	NW
5	Beurs van Berlage	Amsterdam		0,4			
	- Exploitatie BV		25%		3,6	5,3	0
	- Vastgoed BV		25%		0,5	7	0,2
	- Palazzo Pubblico Amsterdam BV		100%		-0,8	1,6	0,1
6	Exploitatiemaatschappij Carré BV	Amsterdam	100%	0,2	0,4	21,3	0,3
7	GEM Lutkemeer (CV, GEM Lutkemeer Beheer BV, Gemeente Amsterdam Participatie Lutkemeer BV (GAP))	Amsterdam	20%	7,1	36,7	0,1	3,2
8	GVB Holding NV	Amsterdam	100%	78,8	96,4	160	3,7
9	Havenbedrijf Amsterdam NV	Amsterdam	100%	304,9	699	172	351
10	NV Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	1,10%	1,4	4.953	135.056	393
11	NV Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais	Amsterdam	100%	1,2	1,4	0,1	0,1
12	ODE Energie BV	Amsterdam	17%	0,6	1,3	3,4	0
13	RAI Holding BV	Amsterdam	25%	22,7	90,4	117,9	5,3
14	Life Sciences Fund Amsterdam BV	Amsterdam	29%	2,1	11,9	0	-0,3
15	Luchthaven Schiphol NV	Amsterdam	20%	16,9	3.978	2.677	279
16	Matrix Innovation Center	Amsterdam	25%	2,2	10,5	28,2	1
17	Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO NV	Amsterdam	100%	0,4	0,4	0	0
18	Schiphol Area Development Company NV	Amsterdam	25%	25,8	105,7	24,7	3,2
19	Stadion Amsterdam NV	Amsterdam	48% certificaten	6,6	105	42	1,9
20	NV Stadsherstel Amsterdam	Amsterdam	13,6%	8,5	357	97	46
21	NV Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam	Amsterdam	100%	9,4	21	27	5
22	NV Zeedijk	Amsterdam	79%	6,5	11,2	16,3	1

De kapitaalverstrekkingen en leningen aan deelnemingen zijn afzonderlijk op de balans opgenomen onder de financiële vaste activa (zie paragraaf Financiering en de Balans met toelichting).

In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing staan de resterende risico's voor de deelnemingen. Het gaat dan enerzijds over het risico op mogelijke afwaardering op de boekwaarde (de 'verkrijgingsprijs'). Wij hebben per deelneming geanalyseerd of er een duurzame waardevermindering is. Anderzijds is er voor een aantal deelnemingen een dividendrisico opgenomen in de resterende risico's.

Publiek belang van deelnemingen die niet in de programma's zijn opgenomen

1012Inc N.V.

De deelneming 1012Inc heeft de volgende maatschappelijke doelen:

- Het intensief, verantwoord en duurzaam kleinschalig beheren van zijn panden;
- Het terugdringen van bestaande monoculturen door de balans tussen de verschillende functies in het gebied te verbeteren;
- Het terugdringen en voorkomen van dubieus eigendom van vastgoed.

Daarmee draagt 1012Inc bij aan het verbeteren van de leefbaarheid en het bevorderen van economische activiteiten in de binnenstad.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

BNG werkt voor decentrale overheden als centrale inkooporganisatie op de geld- en kapitaalmarkt. Hierdoor ontstaan een groter inkoopvolume en scherpere (rente)tarieven voor de financiering van publieke en semipublieke instellingen. BNG is één van de financiële instellingen die de gemeentelijke treasurer gebruikt voor het beheersen van geldstromen.

N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam
N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam vervult voor ons de centrale verzekeringsrol. Daarmee verzekeren we ons efficiënt tegen risico's en beheersen we de schadelast voor onszelf.

N.V. Zeedijk
NV Zeedijk draagt bij aan het vergroten van de leefbaarheid en de (bonafide) economische activiteiten op en nabij de Zeedijk.

Voornemens tot het (mogelijk) aangaan en beëindigen van deelnemingen

Het deelnemingenbeleid schrijft voor om iedere collegeperiode de nut en noodzaak van alle deelnemingen te beschouwen. Dit heet de 'herijking Deelnemingen'. In de herijking Deelnemingen gaan wij na of er een publiek belang is en of wij het publiek belang het beste dienen met een deelneming. Voor de collegeperiode 2014-2018 zijn alle herijkingsonderzoeken afgerond. In 2018 is GETZ geliquideerd en is besloten om het aandelenbelang in de Beurs van Berlage niet te verkopen.

Van de herijking Deelnemingen uit 2015 zijn we eind 2018 nog voor vijf deelnemingen bezig die (deels) te verkopen of liquideren. Het gaat om:
- RAI Holding BV;
- Stadion Amsterdam NV;
- ODE Energie BV;
- Scheepsexploitatie Maatschappij Bavo N.V.;
- N.V. Maatschappij Exploitatie Hotel en Café 'Hollandais'.

Er zijn op dit moment geen plannen om nieuwe deelnemingen aan te gaan.

Overzicht overige verbonden partijen en financiële gegevens

Slechts een deel van de Amsterdamse verbonden partijen zijn deelnemingen. Hieronder volgt een overzicht van de overige verbonden partijen. Daartoe behoren:
- Publiekrechtelijk: gemeenschappelijke regelingen;
- Privaatrechtelijk: stichtingen, (coöperatieve) verenigingen.

Zoals in de inleiding van deze paragraaf al staat, hebben we de beleidsinformatie en beleidsrisico's van verbonden partijen in de relevante programma's van de begroting opgenomen. Ontwikkelingen bij (overige) verbonden partijen die op dit moment in beheer zijn en eventuele plannen om nieuwe verbonden partijen op te richten of om verbonden partijen te beëindigen staan ook in de programma's.

Gemeenschappelijke regelingen
In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de gemeenschappelijke regelingen. De cijfers komen uit de jaarrekeningen over 2017 van de gemeenschappelijke regelingen.

Kerngegevens per gemeenschappelijke regeling

(bedragen x € 1 miljoen)

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programmaonderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Gemeenschappelijke Regeling Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied (CNB)*	Amsterdam	7.3 Economie	Vertegenwoordiging in AB en DB, tevens voorzitter			
Veilig Thuis Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	6.1 Gezondheidszorg	Vertegenwoordiging in AB en DB (50%), tevens voorzitter	0,4	0	0

* De Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam N.V. voert de taken van het CNB uit. Havenbedrijf Amsterdam N.V. stelt in haar begroting de middelen ter beschikking aan de Divisie Havenmeester om deze taken uit te voeren.

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programmaonderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Gemeenschappelijke Regeling Gezamenlijke Ombudsman	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Lid AB, benoeming ombudsman	0,2	0,3	0
Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	Zaandam	9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	Vertegenwoordiging in AB (30%) en DB (20%)	5,4	16,7	1,7
Recreatieschap Groengebied Amstelland	Amstelveen	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB (49,2%)	2,9	3,0	-0,4
Recreatieschap Twiske-Waterland	Haarlem	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Stemrecht Twiske 23,6%, stemrecht Waterland 23,6%	4,8	0,6	0,4
Recreatieschap Spaarnwoude	Haarlem	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB	17,9	1,6	0,3
Rekenkamer Metropool Amsterdam	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Benoeming van lid (door raad) & bureau (door college) van de Rekenkamer	0,5	0,2	0
Vervoerregio Amsterdam	Amsterdam	3.1 Openbaar vervoer	Vertegenwoordiging in regioraad en DB, tevens voorzitter	1,3	287,5	-35,8
Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	2.1 Brandweer en crisisbeheersing	Vertegenwoordiging in AB en DB, tevens voorzitter	21,6	45,3	1,8

Stichtingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de stichtingen. Tenzij anders aangegeven komen de cijfers uit de Jaarrekening 2017 van de stichtingen.

Kerngegevens per stichting

(bedragen x € 1 miljoen)

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programmaonderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Amsterdam Economic Board	Amsterdam	7.3 Economie	Lid van het bestuur	0,2	5,9	0,0
Amsterdam Marketing	Amsterdam	7.3 Economie	Lid/Benoemingsrecht Raad van Toezicht	1,8	5,2	0
Pantar Amsterdam	Amsterdam	4.1 Werk	Statutaire bevoegdheden. College van B en W benoemt de leden van de Raad van Toezicht	8,7	17,7	1,5
Stichting Afvalservice West	Amsterdam	8.2 Afval	Lid van de Raad van Toezicht	0,7	6,2	1,7
St. Goois Natuurreservaat	Hilversum	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Lid van het bestuur	1,6	0,9	0,3
St. Waternet	Amsterdam	8.3 Water	Vertegenwoordiging door de gemeente als bestuurslid	0	127	0

(Coöperatieve) verenigingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de (coöperatieve) verenigingen. Tenzij anders aangegeven zijn de cijfers gebaseerd op de Jaarrekening 2017 van de (coöperatieve) verenigingen.

Kerngegevens per (coöperatieve) vereniging

(bedragen x € 1 miljoen)

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programmaonderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten U.A. SHPV	Lathum	3.2 Parkeren	Lid van het bestuur. Belang bedraagt 31%	0,4	35,1	0,6
VvE Parkeergarage Markenhoven*	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 50%			
VvE de Opgang in Winkelcentrum Boven 't IJ Amsterdam	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 62%	0,1	0,1	0
VvE P1 Arena**	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 27%			

* Vastgestelde jaarrekeningen ontbreken.
** Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.

Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programmaonderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
VvE P18 HES/ROC*	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 16%			
VvE Piet Hein (Pass. Terminal)**	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 26%			
VvE Willemspoort	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming van het bestuur. Belang bedraagt 83%	0	0	0
Wigo4it U.A.	Den Haag	4.2 Inkomen	Lid van het bestuur en deelnemersvergadering (besluitvorming op basis van unanimiteit)	3,2	14,4	-0,4

Voornemens tot het (mogelijk) aangaan en beëindigen van overige verbonden partijen

Het college stemde in mei 2018 in met het oprichten van de Stichting Ouder- en kindteams Amsterdam (Stichting OKT). Op 1 januari 2019 zijn de inkoopovereenkomst en de samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeente en Stichting OKT ingegaan.

Daarnaast is in 2018 de gemeenschappelijke regeling Recreatieschap Vinkeveense Plassen beëindigd.

* Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.
** Geen actieve VvE, er zijn geen cijfers beschikbaar.

4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico nemen hoort bij publiek bestuur. Besturen vraagt om bestuurlijke en ambtelijke keuzes waarbij er altijd onzekerheden zijn die risico's met zich mee brengen. Daarbij mag je verwachten, dat de gemeente risico's tijdig onderkent en zo goed mogelijk beheerst. Risicobeheersing is niet hetzelfde als risicovermijding. Soms is het verstandig om een risico te accepteren en zo goed mogelijk te beheersen. Belangrijke uitgangspunten van het gemeentelijk risicobeleid zijn vastgelegd in de Nota Risicomanagement die in 2018 opnieuw door de raad is vastgesteld. De gemeente Amsterdam gebruikt de ISO 31000 richtlijn, de standaard voor de organisatie van het risicomanagement en voor het proces waarmee risico's worden vastgelegd en voor een gedegen en gestructureerde beheersing van die risico's.

De gemeente Amsterdam initieert en geeft uitvoering aan projecten en programma's die risicovol kunnen zijn. Grote projecten worden getoetst aan de vereisten van de Regeling Risicovolle Projecten (RRP, de regeling) en zo nodig onder de regeling gebracht. De regeling stelt eisen aan het project- en risicomanagement, de bestuurlijke informatievoorziening en het omgevingsmanagement. De regeling verplicht het organiseren van een programma van tegenspraak binnen de projecten.

Het programma LetOp (Leren en Tegenspraak Organiseren bij Projecten) is gericht op betere besluitvorming en aandacht voor het risico van tunnelvisie en blinde vlekken voordat we in de trechter van een project of programma stappen. Dit programma zorgt voor verschillende vormen van tegenspraak, met inzet van zowel interne als externe experts.

Opbouw van de paragraaf

De gevolgen van risico's kunnen beleidsmatig en of financieel zijn. In deze paragraaf ligt de nadruk op de financiële gevolgen van risico's. Risico's die vooral invloed hebben op het realiseren van beleidsdoelstellingen lichten we toe in de programmabladen.

We starten met een korte beschrijving van het wettelijk kader van het weerstandsvermogen. Vervolgens geven we een actueel beeld van de hoogte van het weerstandsvermogen per jaareinde 2018. Daarna volgt een toelichting op de belangrijkste financiële risico's per beleidsprogramma. Wij sluiten de paragraaf af met de bespreking van zes financiële kengetallen.

Weerstandsvermogen

Wettelijk kader en gemeentelijk beleid

Artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht overheden tot het opstellen van een risicomanagementbeleid. Daarin zijn weerstandsvermogen, beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen.

Weerstandsvermogen is de verhouding tussen:

- De beschikbare weerstandscapaciteit en;
- De benodigde weerstandscapaciteit.

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit alle niet-bestemde middelen waarmee we onvoorziene gebeurtenissen opvangen die kunnen leiden tot een negatief jaarrekeningresultaat.

De belangrijkste bron voor de beschikbare weerstandscapaciteit is de Algemene Reserve. Vanuit het risicomanagementbeleid moet de Algemene Reserve voldoende zijn om negatieve jaarrekeningresultaten door resterend risico te dekken.

De benodigde weerstandscapaciteit bepalen we met het resterend risico. Dat is het risico met financieel gevolg dat we:

- Na treffen van beheersmaatregelen nog lopen;
- En niet binnen de programmabegroting kunnen opvangen.

Voor het resterend risico moet binnen de gemeentebegroting dekking zijn. Voor de hoogte van de dekking heeft de gemeenteraad in 2018 normen gesteld in de Nota Risicomanagement. De gemeenteraad heeft besloten:

- Te sturen op een niveau van het weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte 1,0 - 1,4;
- Het renteresultaat toe te voegen aan de Algemene Reserve, totdat het weerstandsvermogen de 1,4 heeft bereikt. Dit zorgt voor een systematische voeding van het weerstandsvermogen zolang deze het maximale niveau nog niet heeft bereikt.

Actualisatie van de beschikbare weerstandscapaciteit

De gemeente Amsterdam begon het jaar 2018 met een Algemene Reserve van € 494,4 miljoen (inclusief de dotatie van het rekeningresultaat 2017 van € 137,4 miljoen). Gedurende 2018 zijn daarin de volgende wijzigingen aangebracht:

Onttrekkingen

In totaal is in 2018 € 226,4 miljoen onttrokken. De onttrekking is samengesteld uit de volgende componenten:

- € 137,4 miljoen onttrekking van het rekeningresultaat 2017, zodat we dit als begrotingsruimte konden inzetten in 2018;
- € 36 miljoen ter dekking negatief rekening resultaat 2018;
- € 30 miljoen conform afspraken vastgelegd in het coalitieakkoord;
- € 10 miljoen betreffende Erfpachtkwestie slachtoffers Tweede Wereldoorlog;
- € 13 miljoen om zo het weerstandsvermogen terug te brengen naar de bovengrens van 1,4 van de bandbreedte.

Toevoegingen

In totaal is € 43 miljoen toegevoegd. De toevoeging is samengesteld uit de volgende componenten:
Als gevolg van het afronden van de bestuursopdracht Opschonen reserves en voorzieningen

- € 14 miljoen, waarbij de reserve verzelfstandiging Afval Energie Bedrijf is opgeheven;
- € 1 miljoen, waarbij de reserve goudprijsrisico van de Stadsbank van Lening is opgeheven.

Als gevolg van de behandeling van het renteresultaat vastgesteld met de Nota Risicomanagement 2018-2022:

- € 13 miljoen, renteresultaat over de periode tot de Najaarsnota 2018;
- € 15 miljoen, renteresultaat vanaf Najaarsnota 2018 tot Jaarverslag 2018.

De beschikbare weerstandscapaciteit komt daarmee op € 325 miljoen het Jaarverslag 2018.
Het bedrag is opgebouwd uit:

- De Algemene Reserve die na onttrekkingen en toevoegingen uitkomt op € 311 miljoen;
- De niet-benutte belastingcapaciteit van € 14 miljoen.

Actualisatie van de benodigde weerstandscapaciteit

Niet alle risico's zullen tegelijk optreden en daarom zal de gevolgschade op enig moment altijd lager zijn dan de som van alle risico's samen. Om een goede schatting te maken gebruiken we een risicomodel en een Monte Carlo-simulatie waarmee we 100.000 mogelijke uitkomsten van de ons bekende resterende risico's met het model doorrekenen.

Het risicoprofiel is gedurende het jaar 2018 veranderd wat geleid heeft tot een stijging van de benodigde weerstandscapaciteit. De daling komt vooral door afname van het risico op plan en claim schade en BTW heffing over de opbrengsten van parkeren op straat. Stijging zien we vooral bij Bruggen en Kades en (Jeugd)Zorg.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door het bedrag waarmee we 90% van de mogelijke uitkomsten kunnen dekken. Bij het Jaarverslag 2018 is dat bedrag gestegen naar

€ 261 miljoen. In onderstaande grafiek is inzichtelijk gemaakt hoe het weerstandsvermogen zich ontwikkeld heeft.

Weerstandsvermogen

(bedragen x € 1 miljoen)

Weerstandsvermogen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 267	€ 269	€ 371	€ 371	€ 359	€ 359	€ 325
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 267	€ 249	€ 273	€ 270	€ 270	€ 255	€ 261
Weerstandsvermogen (WSV)	1,00	1,15	1,36	1,37	1,33	1,41	1,25

De beschikbare weerstandscapaciteit is voldoende om de benodigde weerstandscapaciteit te leveren. Met een weerstandsvermogen van 1,25 voldoen we aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4.

Risico per beleidsprogramma

De benodigde weerstandscapaciteit is uitgesplitst naar de beleidsprogramma's. Het taartdiagram toont het aandeel van een beleidsprogramma in de benodigde weerstandscapaciteit van € 261 miljoen. In deze sub-paragraaf benoemen we per beleidsprogramma de belangrijkste resterende risico's.

Aandeel progamma in de benodigde weerstandscapaciteit van € 261 mln

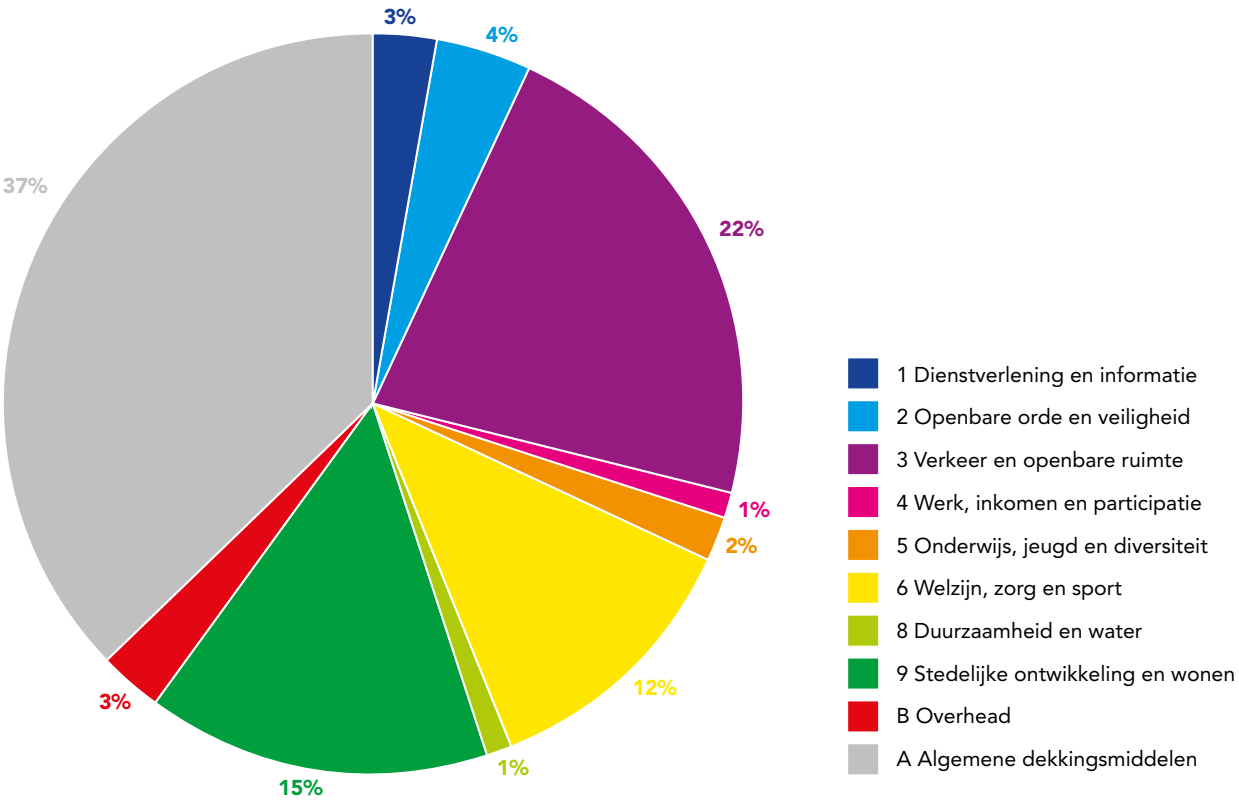

Programma 1 Dienstverlening en informatie
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 3%.
De risico's gaan voornamelijk om:
- Onzekerheid over lasten voor een voorziening voor langlopende grafrechten, die we onder het BBV verplicht moeten treffen;
- Privacywetgeving en het risico op boetes bij overtreding.

Programma 2 Openbare orde en veiligheid
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 4%.
De risico's gaan voornamelijk om:
- Calamiteiten;
- Negatieve consequenties van vergrijzing en verhoogde opleidingseisen voor de inzetbaarheid van handhavers bij een groeiende vraag voor handhaving vanuit de stad.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 22%.
De risico's gaan om:
- Er is sprake van achterstallig onderhoud, we zien dit vooral bij beweegbare bruggen en sluizen. Ook is er achterstand op de constructieve staat van het areaal. De komende jaren is onderzoek nodig om de omvang van het achterstallig onderhoud in beeld te brengen. Op korte termijn monitoren we het areaal waar mogelijke risico's zitten en nemen we beheermaatregelen waar bruggen of kademuren dreigen te bezwijken;
- OZB-lasten voor de aanbouw Noord/Zuidlijn;
- Vertraging in de oplevering van het nieuwe signalling-en-controlsysteem voor het metronet.

In dit programma worden veel projecten uitgevoerd. Een aantal daarvan krijgen extra bestuurlijke aandacht omdat ze aan de criteria van de RRP voldoen. Het betreft:
- Signalling & Control metronet;
- Renovatie Metro Oostlijn, Stationrenovaties;
- Renovatie Amsterdamse Wegtunnels;
- De Entree;
- Leidseplein;
- Singelgrachtgarage;
- Bruggen en Kades;
- Hoogwaardig Openbaar vervoer Oostflank.

In 2018 zijn de projecten Renovatie Oostlijn en de Noord/Zuidlijn tot een succesvol einde gebracht. Beide zijn – na evaluatie – kandidaat voor uittreden uit de regeling. Het resterend werk uit het Noord/Zuidlijnproject is ondergebracht in het project Signalling en Control.

Programma 4 Werk, inkomen en participatie
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%.
De risico's betreffen:
- De onzekerheid over de toereikendheid van het macrobudget in het Inkomen-deel van de Participatiewet.

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 2%.
De risico's betreffen:
- Toenemend beroep op de openeinde-regelingen Jeugdzorg waarbij de gemeente gehouden is om aan de vraag te voldoen;
- Stagnerende doorstroming van zware naar lichtere vormen van jeugdzorg.

Programma 6 Welzijn, zorg en sport
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 12%.

In dit programma spelen vooral risico's rond:
- Toenemende vraag naar ambulante hulp en dagbesteding met onvoldoende begrenzing van het aanbod;
- Groeiende kosten voor maatschappelijke ondersteuning en beschermd wonen.

Programma 7 Economie en cultuur
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 0%.

Programma 8 Duurzaamheid en water
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%.
De risico's betreffen voornamelijk de onzekerheid rondom de toekenning van schadeclaims naar aanleiding van de vergunningverlening onder Programma Varen - Passagiersvaart.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen
De bijdrage van de risico's in dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 15%.
De risico's betreffen voornamelijk:
- Plan- en claimschade, in het bijzonder in stadsdeel Centrum waar het beleid is om de toename van toeristische winkels te beperken;
- De garanties Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW);
- Het functioneren van ICT-systemen zoals het overstapportaal dat gebruikt wordt bij de overstapregeling eeuwigdurende Erfpacht;
- Plan -en claimschade.

Van de elf projecten die op dit moment onder de RRP vallen, zijn er twee onder het programma Stedelijke Ontwikkeling en Wonen. Het betreft:
- Sprong over het IJ en de verplaatsing van de Passagiersterminal Amsterdam, die daarmee samenhangt;
- ZuidAsDok.

Grondexploitaties, Vereveningsfonds en Zuidas
In de paragraaf Grondbeleid wordt ingegaan op de actuele prognoses van de grondexploitaties, de risicobeheersing en het beschikbare weerstandsvermogen in het Vereveningsfonds en de reserve Zuidas.

In 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met de regeling Financieel stelsel gebiedsontwikkeling. Door het nieuwe stelsel worden voor grote investeringen voorzieningen getroffen die ten laste komen van de reserve van het Vereveningsfonds. Hierdoor beperken we de toename van het onderhanden werk en daarmee het risico voor de gemeente. Na de realisatie van opbrengsten kunnen vervolgens ook eerder tussentijdse winsten worden genomen. Met deze tussentijdse winsten wordt de reserve van het Vereveningsfonds gevoed voor voorinvesteringen in de gebiedsontwikkeling, die verder in de toekomst liggen. In geval van conjuncturele vraaguitval zijn de voorinvesteringen gedekt door de gevormde voorzieningen.

ZuidasDok
De resultaten van de grondexploitaties van de Zuidas zetten we onder meer in om de gemeentelijke bijdrage aan het project ZuidasDok te dekken. Het project ZuidasDok omvat:
- Ondergronds brengen van de ring A10-Zuid in het centrumgebied van Zuidas en verbreding ervan van vier naar zes rijstroken;
- Vergroten en moderniseren van Station Zuid;
- Opnieuw inrichten van het openbaar gebied.

De nog te betalen gemeentelijke bijdrage aan ZuidasDok bedraagt € 170,5 miljoen. Daar bovenop is er een risicodelingsregeling met het Rijk die bestaat uit een gemaximeerd deel van ongeveer € 60 miljoen en een indexeringsrisico. Op basis van de afspraken in de bestuursovereenkomst (2012)

verwachten wij voldoende ruimte om de bijdragen te dekken. Dat doen we uit de behaalde en nog te verwachten resultaten uit de grondexploitaties.
Het indexeringsrisico ontstaat omdat het budget voor Zuidasdok wordt geïndexeerd met de Index Bruto Overheidsinvesteringen Index (IBOI). Dit is een index van de gemiddelde prijsontwikkeling van de bruto investeringen van de collectieve sector. De realisatiekosten worden met de bouwkostenindex Grond, Weg en Waterbouw (GWW) geïndexeerd. We zijn gevoelig voor het risico wanneer de GWW-index hoger komt te liggen dan de IBOI waardoor er een verschil ontstaat tussen de indexering van de kosten van het project en het budget. Het rijk en gemeente Amsterdam dragen dit verschil in de verhouding 75% respectievelijk 25%.

Overhead

De bijdrage van de risico's in het programma Overhead aan de benodigde weerstandscapaciteit is 3%. De risico's zijn overwegend:

- Verstoring van de ICT-dienstverlening door cybercrime;
- Naheffing vennootschapsbelasting omdat de reclamebaten niet kunnen worden geclassificeerd onder normaal vermogensbeheer.

Algemene middelen

De bijdrage van de risico's voor de Algemene middelen aan de benodigde weerstandscapaciteit is 37%. De risico's hebben voornamelijk betrekking op:

- Deelnemingen.
  Het gemeentelijk aandelenbezit wordt op basis van de historische verkrijgingprijs gewaardeerd, tenzij de marktwaarde langdurig onder die prijs ligt. In dat geval moet worden afgewaardeerd. Bij de meeste deelnemingen beschouwen we het effect van (verplichte) afwaardering als gering. Toch bevat de deelnemingenportefeuille een aantal deelnemingen waarbij het risico van afwaardering aanwezig is. Een ander risico is dat dividenden lager uitvallen dan begroot. De gemeente heeft als gedragslijn om behoedzaam te begroten. Daardoor is het risico gering. Toch is er een kans dat de dividenden voor een aantal deelnemingen lager uitvallen;
- Overige partijen waarbij de gemeente belanghebbende is.
  De gemeente werkt met een groot aantal private organisaties in diverse andere vormen samen om haar doelstellingen te realiseren. Denk aan samenwerkingsverbanden met publieke instellingen (gemeenschappelijke regelingen), woningcorporaties, scholen en zorginstellingen. Ervaringen in de laatste jaren leren dat deze organisaties soms een beroep doen op gemeentelijke financiële steun als ze in de problemen komen. Hoewel dat wettelijk niet altijd is af te dwingen, ziet de gemeente zich soms gedwongen bij te springen om een ongestoorde voortgang van de dienstverlening te waarborgen;
- Rijksbeleid Gemeentefonds.
  De ontwikkeling van het Gemeentefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Dat maakt de raming van het Gemeentefonds onzeker en er blijft een risico op een bijstelling naar beneden;
- Leningen en garanties.
  Per jaareinde 2018 heeft de gemeente € 255 miljoen aan leningen en € 10,5 miljard aan garanties uitstaan. 74% van de totale hoofdsom aan leningen die de gemeente in 2018 had uitstaan, heeft een verhoogd risicoprofiel. Dit betreft voornamelijk leningen aan AEB, Westpoort Warmte, Nemo, AIF en Schuldsaneringsleningen. Het aandeel leningen aan AEB in de totale hoofdsom van de leningenportefeuille van de gemeente is 42%. De uitstaande garanties hebben een laag tot gemiddeld risicoprofiel. In de Financieringsparagraaf staat een toelichting op leningen en garanties met een gemiddeld en verhoogd risicoprofiel;
- Renterisico.
  Het renterisico treedt op over de omvang van de nog aan te trekken schuld. Dit is het verschil tussen de externe financieringsbehoefte en de al aangegane schulden. Het risico is dat de uiteindelijk te betalen rente hoger is dan begroot. De rente is de afgelopen jaren gedaald en vormde in 2018 geen risico voor de Algemene Middelen.

Definitie en toelichting kengetallen

Vanaf begrotingsjaar 2017 vereist het BBV dat gemeentes naast het weerstandsvermogen nog zes financiële kengetallen opnemen in de begroting en de jaarstukken. Deze kengetallen geven globaal inzicht in onze financiële positie.
De kengetallen zijn vooral in onderlinge samenhang informatief. Het is belangrijk om te kijken naar ontwikkelingen en trends over een langere periode en naar het onderliggende risicoprofiel.

Financiële kengetallen

(bedragen x € 1 miljoen)

Kengetallen	Jaarverslag 2017	Begroting 2018	Jaarverslag 2018
Weerstandsvermogen	1,41	1,36	1,25
Netto schuldquote	74%	92%	80%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor leningen	69%	83%	75%
Solvabiliteit	60%	55%	58%
Structurele exploitatieruimte	2,9%	1,7%	1,4%
Grondexploitatie	-9,6%	-13%	-8,6%
Belastingcapaciteit	0,81	0,81	0,81

Netto Schuldquote

De netto schuldquote wordt berekend door de netto schuld te delen door het begrotingstotaal. In de VNG-uitgave Houdbare gemeentefinanciën wordt een schuld lager dan 100% van het begrotingstotaal als voldoende bestempeld en een schuld hoger dan 130% van het begrotingstotaal als onvoldoende. De netto schuldquote (gecorrigeerd voor leningen) van de gemeente Amsterdam voor 2018 is met 75% volgens de VNG-norm redelijk (zie paragraaf Financiering voor de actuele netto schuldquote met en zonder correctie voor verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio is een maatstaf voor kredietwaardigheid. De VNG-uitgave Houdbare gemeentefinanciën bestempelt een solvabiliteitsratio hoger dan 30% als voldoende en lager dan 20% als onvoldoende. De solvabiliteitratio van de gemeente Amsterdam voor 2018 is met 58% volgens de VNG-norm voldoende.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten waarbij rekening gehouden moet worden met beperkingen en verruimingen van de exploitatie door toevoeging en onttrekking aan reserves*. De maatstaf geeft aan hoeveel ruimte de gemeente heeft om haar lasten te dragen. Het percentage geeft aan hoeveel de lasten nog kunnen stijgen of de baten kunnen dalen, voordat de gemeente de lasten niet meer volledig kan dragen. Er is geen VNG-norm voor het niveau van dit kengetal, maar een negatief percentage geeft aan dat de begroting of jaarrekening niet sluit. Voor Amsterdam is de structurele exploitatieruimte in 2018 1,4%.

Grondexploitatie

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) en Bouwgronden in exploitatie (BIE)** in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG-norm voor de hoogte van deze ratio. In de regel geldt: hoe lager de ratio des te minder investeringen in grondexploitaties er hoeven te worden terugverdiend en hoe lager het financiële risico voor de gemeente. De gemeente Amsterdam heeft een negatief percentage, omdat er in de

* Het saldo van de geraamde structurele baten en lasten minus het saldo van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves. De structurele exploitatieruimte is de som van deze saldi gedeeld door de totale geraamde baten.

** Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) betreft gronden die door de gemeente veelal anticiperend of strategisch aangekocht zijn op basis van de verwachting dat de grond (op termijn) volgens de aanwezige visies zal worden ontwikkeld. Een vastgesteld plan inclusief grondexploitatie is dan nog niet aanwezig. Binnen de Amsterdamse systematiek wordt geen gebruik gemaakt van het begrip NIEGG. 'Bouwgrond in exploitatie (BIE)' betreft een (door de raad vastgestelde) grondexploitatie in uitvoering.

lopende grondexploitaties meer opbrengsten dan kosten zijn geboekt. Hierdoor is de stand van de balanspost Bouwgronden in exploitatie (BIE) negatief en daarmee het kengetal ook.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit wordt bepaald door de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden voor OZB, rioolheffing en reinigingsheffing ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De gemiddelde woonlasten in Nederland waren in 2018 € 721, terwijl deze in Amsterdam op gemiddeld € 581 lagen (bron: Atlas van de lokale lasten 2018, COELO). De belastingcapaciteit van 0,81 in 2018 geeft aan dat de lastendruk in Amsterdam onder het landelijk gemiddelde ligt.

5

5. Voortgang van de aanbevelingen van de rekeningencommissie, ACAM en Rekenkamer

Inleiding en leeswijzer

Inleiding

In voorliggende bijlage van het Jaarverslag 2018 gaan wij in op de openstaande aanbevelingen zoals deze zijn opgenomen in het verslag van de rekeningencommissie bij het Jaarverslag 2017, waarbij zij aangeven dat deze aanbevelingen de oudere aanbevelingen vervangen, en de aanbevelingen van ACAM bij het Jaarverslag 2017 en eerder, wanneer deze nog niet zijn afgedaan. Uitwerking van de update en follow-up van de aanbevelingen is in de bijlage van het jaarverslag terug te vinden.

Het college heeft in zijn reactie op aanbeveling 7 – Verbeter de aansluiting tussen enerzijds de raad en anderzijds de rekeningencommissie, de gemeentelijke accountant ACAM en de Rekenkamer – van het eindrapport (2016) van de Enquêtecommissie naar de financiële functie van de gemeente Amsterdam, het volgende voorstel gedaan:

"Met ingang van de Najaarsnota 2015 zijn wij, conform eerdere toezegging aan de raad en in het bijzonder de rekeningencommissie, gestart met het aangeven van de voortgang op de aanbevelingen van de rekeningencommissie. Wij stellen voor het rapporteren over de voortgang op de aanbevelingen van de rekeningencommissie, ACAM en de Rekenkamer ten aanzien van de financiële functie in de najaarsnota en de jaarrekening op te nemen teneinde een balans te vinden tussen voortgang en rapportagelast. Wij stellen voor deze bij de Najaarsnota 2016 in te voeren met als vertrekpunt 2015."

Leeswijzer

In het Jaarverslag 2017 is per aanbeveling de collegereactie vermeld, inclusief de reactie op de aanbeveling uit eerdere begrotingsstukken en de laatste stand van zaken. In de Najaarsnota 2018 en voorliggende paragraaf behorende bij het Jaarverslag 2018 hebben we als integraal overzicht twee tabellen opgenomen met alle lopende aanbevelingen en de kerngegevens hierover. In tabel 1 zijn alle naar aanleiding van het Jaarverslag 2017 gemaakte aanbevelingen opgenomen. In tabel 2 zijn aanbevelingen van ACAM opgenomen die nog openstaan naar aanleiding van het Jaarverslag 2016. Sinds de Najaarsnota 2018 nemen wij enkel deze overzichtstabellen op in het boekwerk. Uitwerking van de update en follow-up van de aanbevelingen is in de aparte, gedigitaliseerde bijlage van het jaarverslag terug te vinden. Overlappende aanbevelingen, en daarmee ook de reactie(s) daarop, zijn voor zo ver mogelijk geclusterd. Deze werkwijze is in overeenstemming met ACAM tot stand gekomen. We werken continu aan het verder reduceren van de tekstomvang. Dit verhoogt het leesgemak en met uitname van deze tekst komen wij tegemoet aan één van de aanbevelingen van de rekeningencommissie om het boekwerk compacter en toegankelijker te maken.

Aanbevelingen rekeningencommissie en ACAM bij het Jaarverslag 2016 en 2017

De rekeningencommissie en ACAM deden in hun verslagen bij het Jaarverslag 2016 en 2017 aanbevelingen aan de gemeenteraad om het financieel beheer te verbeteren. Het college heeft in de raadsvoordrachten bij het Jaarverslag 2017 op deze aanbevelingen gereageerd. Conform de afspraak met de raad nemen we in voorliggende bijlage van het jaarverslag een stand van zaken op. Voor enkele aanbevelingen van de rekeningencommissie en ACAM geldt dat deze inmiddels als afgedaan worden beschouwd. In die gevallen zullen wij dat aangeven. In het Generaal Verslag van ACAM zijn daarnaast opmerkingen/aandachtspunten opgenomen die niet direct tot een

aanbeveling en actie hebben geleid. Deze opmerkingen/aandachtspunten worden in voorliggende rapportage niet verder behandeld.

Niet afgedane aanbevelingen van de rekeningencommissie bij het Jaarverslag 2016
De rekeningencommissie gaf in haar verslag bij het Jaarverslag 2017 aan dat de nieuwe aanbevelingen de oude aanbevelingen, die nog niet waren afgedaan, vervangen. Wij behandelen de aanbevelingen naar aanleiding van Jaarverslag 2016 dan ook niet meer in dit hoofdstuk.

Aanbevelingen Rekenkamer
In de afgelopen periode zijn er geen rapporten verschenen van de Rekenkamer waarvan we de aanbevelingen kunnen betrekken bij de P&C producten.

Nummering aanbevelingen
Nummering van de aanbevelingen zoals gegeven bij de Najaarsnota 2018 blijft gehandhaafd. Hierdoor zijn eerdere updates over de aanbevelingen gemakkelijker terug te vinden. Door het afgedaan zijn van een aantal aanbevelingen ontbreken er dus nummers in het overzicht.

Tot slot

Van een aantal aanbevelingen stelt het college aan de raad voor deze als afgedaan te beschouwen. Dit laat onverlet dat de actiepunten die voortvloeien uit die aanbevelingen onverminderde aandacht krijgen van het college en het ambtelijk apparaat. Het college gaat ervan uit dat voorstellen tot het afdoen van aanbevelingen akkoord zijn, tenzij de raad actief aangeeft het hier niet mee eens te zijn. Ten aanzien van de overige aanbevelingen rapporteert het college dan wel bij de Najaarsnota 2019, dan wel separaat aan de raad over de voortgang.

TABEL 1 - Samenvatting opvolging aanbevelingen ACAM & rekeningencommissie Jaarverslag 2017

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
1	Inkoop	Groot Wassink	**Rechtmatig inkopen en aanbesteden en interne audit** **Follow-up NJN18:** De wethouder Inkoop heeft het college per brief (d.d. 4 juli 2018) geïnformeerd over de voortgang van de genomen acties. Daarnaast is een tussentijdse analyse van de rechtmatigheid uitgevoerd. Over de resultaten hiervan wordt de raad in november 2018 middels een brief geïnformeerd. ***Update JV2018:*** Het college heeft opdracht gegeven voor een bestuursopdracht inkoop. Inmiddels is een verandermanager aangesteld om met verbetermaatregelen te komen. Gelet op de urgentie van dit onderwerp kiest het college er voor in 2019 de raadsleden periodiek en direct te informeren oftewel de voortgang van de bestuursopdracht niet enkel onderdeel te laten zijn van de P&C cyclus. Het college stelt de raad daarom voor om de opvolging van de aanbeveling via deze paragraaf te beëindigen.	Rekeningen-commissie p.2.1, blz.4 ACAM p.4.1.2, blz.18, p.3.2, blz.19
2	Financiën	Kock	**Inhoudelijke kwaliteit, leesbaarheid en toegankelijkheid jaarverslag** ***Follow-up NJN18:*** Zoals bij het Jaarverslag 2017 toegezegd, doen we in de raadsvoordracht van de Najaarsnota 2018 een eerste voorstel om bepaalde onderdelen van het Jaarverslag 2018 in te korten. Wat betreft de toelichtingen op de begrotingsafwijkingen vragen we meer aandacht aan de ambtelijke organisatie om heldere uitleg bij begrotingsafwijkingen te geven. ***Update JV2018:*** Het voorstel tot het inkorten van het jaarverslag is uitgevoerd. Daarnaast constateert het college dat de kwaliteit van de toelichtingen op de begrotingsafwijkingen wederom beter zijn dan vorig jaar. Dit laat onverlet dat we met de eerder genoemde maatregelen ons continu inzetten om de kwaliteit van de toelichtingen verder te verbeteren. Het college stelt met deze update de raad voor om deze aanbeveling als afgedaan te beschouwen.	Rekeningen-commissie p.2.2, blz.5 ACAM p.3.3.1, blz.9

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
3	Diversen	College	**Beheersing - verantwoordelijkheid en eigenaarschap bij ketenprocessen** ***Follow-up NJN18:*** In navolging van de al opgeleverde budgethoudersregeling, wordt het project GAAF in 2020 afgerond. Andere processen zijn in uitvoering of afrondende fase. Bij het Jaarverslag 2018 geeft het college een nieuwe update over de stand van zaken. ***Update JV2018:*** In het najaar heeft in het kader van het project GAAF de oplevering plaatsgevonden van het ketenproces reserves en voorzieningen. Onderhanden zijn de processen rond projectadministratie en interne verrekeningen. Verder zullen in het kader van het project GAAF een zestal nieuwe ketenprocessen worden ontwikkeld, waaronder die rond incasso en processen rondom het leningenverkeer. Het project GAAF loopt door in 2020 en doet precies wat de rekeningencommissie voor ogen staat. Het college stelt derhalve voor om deze aanbeveling als afgedaan te beschouwen.	Rekeningen-commissie p.2.3, blz.6 (Kaders) ACAM p.3.3.3, blz.15 (afval) p.4.7, blz.26-27 (subsidies) p.4.10, blz.29-30 (parkeren) p.3.3.3, blz.14 (vergunningen)
4	Financiën	Kock	**Maandafsluitingen administratie** ***Follow-up NJN18:*** Om tegemoet te komen aan de aanbeveling is een tussentijdse financiële analyse van afwijkingen ten opzichte van de begroting en een toelichting op de mutaties in de balans, inclusief reserves en voorzieningen, opgenomen in het 2e kwartaalafsluiting-rapport. Door een harde afsluiting in combinatie met de goede analyse van afwijkingen in het kader van de exploitatie en balans, kan door de organisatie immers beter worden gestuurd op de inzet van middelen. Bij het Jaarverslag 2018 geven we een update. ***Update JV2018:*** De analyse van de afwijkingen ten opzichte van de begroting en de toelichting op de balansmutaties (inclusief reserves en voorzieningen) is in 2018 bij de derde kwartaalafsluiting verbeterd ten opzichte van het tweede kwartaal. Om het proces kwartaalafsluitingen beter te laten verlopen, is een kernteam kwartaalafsluiting ingesteld. Ter voorbereiding op de derde kwartaalafsluiting is een intranetpagina ingericht. Verder is bij het derde kwartaal een circulaire verspreid naar alle betrokkenen en zijn kick-off-bijeenkomsten gehouden. We voeren verschillende acties uit om de kwaliteit van de kwartaalafsluitingen (continu) te verbeteren.	Rekeningen-commissie p.3.1, blz. 10
5	Financiën Grond	Kock & Van Doorninck	**Kaderstelling materiële vaste activa** ***Follow-up NJN18:*** Het college acht de kaderstelling voor investeringen in de openbare ruimte voldoende en neemt voor om in het Jaarverslag 2018 enkel extra aandacht aan investeringsprojecten te geven waarbij de inzet van eigen middelen (reserves) en rol speelt. De beleidsnota Grondbeleid wordt dit jaar voltooid en aan de raad voorgelegd. ***Update JV2018:*** De Nota financiële verantwoording grondexploitaties en erfpacht (zoals die in de financiële verordening is aangehaald als nota Grondbeleid) is op 16 januari 2019 behandeld in de commissie RO en op 23 januari in de raad. Met het verschijnen van deze nota, die een terugwerkende kracht heeft voor 2018 en waarmee al rekening wordt gehouden bij het Jaarverslag 2018, stelt het college de raad voor om deze aanbeveling als afgedaan te beschouwen.	Rekeningen-commissie p.2.4, blz. 8 ACAM p.4.3, blz. 20 p.3.3.2, blz.10
7	Financiën	Kock	**Overhead in lijn met BBV** ***Follow-up NJN18:*** In overleg met de directies die hiermee werken en ACAM zoeken we naar een werkbare oplossing voor de organisatie, die past binnen de BBV-voorschriften. ***Update JV2018:*** Het college stelt dat de verantwoording van het overzicht overhead in het Jaarverslag 2018 nu beter in lijn is met de BBV. De aangepaste methode om ook de uurtarieven in lijn te brengen met de intentie van doorbelasten van overhead is geïmplementeerd na voorafgaande afstemming met ACAM. Het college stelt met deze update de raad daarom voor om deze aanbeveling als afgedaan te beschouwen.	ACAM p.3.3.2, blz.13
10	Financiën	Kock	**Marktgelden en marktvisie** ***Follow-up NJN18:*** Per september 2018 start het college met het project kwaliteitsborging om de visie en kwaliteit van het marktbureau te staven. Streven is om het project eind maart 2019 af te ronden. ***Update JV2018:*** De aanbevelingen van ACAM hebben we verwerkt in het interne controleplan van het Marktbureau. Dit controleplan is, als onderdeel van het project Kwaliteitsborging, in april 2019 vastgesteld en geïmplementeerd. ACAM constateerde eind 2018 tijdens de controle dat het Marktbureau verbeteracties heeft genomen voor het beheersen van het risico op integriteitsschendingen. Hiermee stelt het college de raad voor om deze aanbeveling als afgedaan te beschouwen.	ACAM p.4.9, blz.28

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
14	Zorg	Kukenheim	**Financieringsvorm specialistische jeugdhulp** ***Follow-up NJN18:*** Jeugdhulp doet mee in de pilot Anders verantwoorden in het Sociaal Domein, van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De uitkomsten van deze pilot worden in het najaar van 2018 bekend. ***Update JV2018:*** Gezien het feit dat in 2018 afgerekend wordt op werkelijke kosten is het format dat aanbieders invullen aangepast. De productieverantwoording is één van de elementen die leiden tot het aantonen van de geleverde prestaties. In 2018 zijn voorbereidingen getroffen; met juristen zijn de grondslagen waarom we outcome verzamelen uitgewerkt en we voldoen aan alle eisen en wensen van de AVG. Dit is afgestemd met jeugdhulpaanbieders. In 2019 gaan de regiogemeenten met de aanbieders in gesprek over de cijfers die over 2018 en 2019 zijn verzameld.	ACAM p.4.6, blz.25
15	ICT Financiën	Meliani & Kock	**ICT en Beheerprocessen (o.a. AFS)** ***Follow-up NJN18:*** Implementatie van (ICT) beheerskaders eindigt eind 2018, een implementatieplan AVG is van kracht en vaststelling van het kader gegevensbescherming verloopt volgens planning. De voortgang op deze aanbeveling wordt geactualiseerd bij het Jaarverslag 2018. ***Update JV2018:*** In de Najaarsnota 2018 hebben we gerapporteerd dat de processen ten aanzien van de wijzigingsbeheer en toegangsbeheer zijn vastgelegd en worden geïmplementeerd. De implementatie hebben we grotendeels afgerond. Over de kwaliteit van de uitvoering van de ICT-beheerprocessen (inclusief AFS) heeft het college de raad op 22 mei 2018 al schriftelijk op de hoogte gesteld van afronding van de genomen acties. Met de bovenstaande updates stelt het college de raad voor om deze aanbeveling als afgedaan te beschouwen.	Rekeningen-commissie p.2.6, blz. 9 ACAM P5.1., blz. 34 p.5.2, blz.35

TABEL 2. Samenvatting opvolging aanbevelingen ACAM Jaarverslag 2016 (opgenomen in Jaarverslag 2017)

Nr.	Thema	Portefeuillehouder	Aanbeveling	Gremium Verslag
12	Financiën	Kock	**Een verbeterde afstemming van de verbijzonderde interne controle met de accountantscontrole staat op de agenda** ***Follow-up JV17:*** In het voorjaar van 2018 rapporteert Wethouder Financiën separaat over de voortgang van de AO/IC plannen. ***Follow-up NJN18:*** Het college heeft de raad niet in het voorjaar 2018 kunnen informeren over de stand van zaken rondom de AO/IC plannen. Parallel aan de Najaarsnota 2018, zal de Wethouder Financiën middels een separate brief de raad over de voortgang van de AO/IC plannen van de stadsdelen informeren. ***Follow-up JV18:*** De wethouder Financiën heeft de raad op 20 november 2018 middels een brief geïnformeerd over het feit dat de stadsdelen nu ook beschikken over een actueel AO/IC jaarplan. Tussen afdeling Interne Audit en ACAM vinden maandelijks overleggen plaats om de samenwerking te intensiveren. In deze overleggen worden de werkzaamheden van beide organisatiedelen op elkaar afgestemd, besproken waar de risico's in de stad zijn en wat de ontwikkelingen zijn in de stad en op het vakgebied. Ook wordt tijdens dit overleg de planning en voortgang van de audits besproken. Het college stelt de raad voor om hiermee deze aanbeveling als afgedaan te beschouwen.	ACAM

6

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

6.1 Waarderingsgrondslagen voor activa en passiva 452
6.2 Grondslagen van de resultaatbepaling 455

Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

De kaders van de waarderingsgrondslagen zijn bepaald in het Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV), de Financiële verordening gemeente Amsterdam 2017 en de daarop gebaseerde door de gemeenteraad vastgestelde beleidsnota's.

6.1 Waarderingsgrondslagen voor activa en passiva

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Bijdragen aan activa in eigendom van derden worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De afschrijvingsduur is maximaal de afschrijvingstermijn (gebruiksduur) van het betreffende actief bij de derde.
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikname van het gerelateerde materiële vaste actief.
Als onderzoek en ontwikkeling betrekking heeft op toekomstige grondexploitaties, dan worden de kosten gedurende 5 jaar geactiveerd. Als na het 5e jaar nog geen overgang naar Bouwgronden in Exploitatie heeft plaatsgevonden, dan worden de kosten uit het eerste jaar afgeschreven. Voor de voorbereidingskosten voor grondexploitaties geldt dat de plannen tot ontwikkeling van de grond waarvoor voorbereidingskosten worden gemaakt bestuurlijke instemming moeten hebben.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa met economisch nut

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de waarde bij eerste uitgifte. Als sprake is van transformatie van al in erfpacht uitgegeven gronden in een grondproductieproces, dan leidt de herziening van die bestaande erfpachtrechten tot een (her)nieuw(d)e gronduitgifte. In zo'n transformatieproces wijzigt daardoor de grondwaarde. Grond waarvoor de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, wordt tegen een symbolische registratiewaarde gewaardeerd.

Overige investeringen met economisch nut zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Investeringen met economisch nut worden slechts geactiveerd als het investeringsbedrag na aftrek van bijdragen van derden tenminste € 0,1 miljoen bedraagt.

Materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs – of vervaardigingsprijs. Deze investeringen worden slechts geactiveerd als het investeringsbedrag na aftrek van bijdragen van derden tenminste € 5 miljoen bedraagt behalve als het gaat om investeringen in gronden en terreinen, deze worden altijd geactiveerd. Rentekosten voor deze activa zijn niet opgenomen in de vervaardigingsprijs. Voor investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut geldt dat de afschrijvingstermijn maximaal gelijk is aan de technische levensduur en dat extra afschrijvingen op investeringen die zijn gedaan voor 2017 zijn toegestaan na voorafgaande goedkeuring door de raad.

Afschrijvingen

Investeringen worden afgeschreven op basis van de verwachte gebruiksduur, waarbij geen rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. De afschrijving gebeurt op lineaire basis. De afschrijving vangt aan in het jaar volgend op het jaar van ingebruikname.

Gehanteerde afschrijvingstermijnen in hoofdlijnen (in jaren)

Soort Activa	2015 (en later)
hardware	5 jaar
ICT-software	5 jaar
Meubilair	10 jaar
Openbare verlichting armaturen	15 jaar
Verkeersregelinstallaties	15 jaar
Brugdek	15 jaar
Bewegwijzering	15 jaar
Aanleg wegen, reconstructie	25 jaar
Tunnels: werktuigbouwkundige installaties	25 jaar
Gebouwen	40 jaar
Constructie bruggen	25 jaar
Sluizen	50 jaar
Beweegbare bruggen	25 jaar
Vaste bruggen	50 jaar
Walmuren	50 jaar
Tunnels	50 jaar

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Waar van toepassing is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht. Deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs, of lagere marktwaarde als deze redelijkerwijs vast te stellen is en een duurzaam karakter heeft.

Vlottende activa

Voorraden

Overige grond- en hulpstoffen (magazijnvoorraden) worden gewaardeerd tegen standaard verrekenprijzen die zijn gebaseerd op de gemiddeld betaalde inkoopprijs. Verschillen tussen de standaard verrekenprijs en betaalde inkoopprijs worden als resultaat verantwoord. Incourante voorraden worden afgewaardeerd naar marktwaarde. Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde als de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich voor als voorraden incourant worden.

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks met de vervaardiging samenhangen (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken) evenals toegerekende rentekosten en toegerekende administratie- en beheerskosten. Genomen resultaten zijn in de waardering verdisconteerd. De waarde van de bouwgronden in exploitatie is gecorrigeerd met een voorziening, die is ingesteld om (verwachte) tekorten in grondexploitaties te dekken. Dit kan bij het verwachten van toekomstige verliezen leiden tot een negatieve stand van dit onderhanden werk aangezien de verliesvoorziening verwerkt wordt als een correctiepost. Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen als en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daarvan geen sprake is, worden de opbrengsten volledig op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid worden met de boekwaarde van vorderingen verrekend.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa
De uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar en overlopende activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid wordt een voorziening in mindering gebracht.

Liquide middelen
Liquide middelen zijn opgenomen tegen nominale waarde.

Verliescompensatie vennootschapsbelasting
Aan de actiefzijde van de balans wordt buiten de balanstelling het bedrag opgenomen waarvan het recht bestaat op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969.

Vaste Passiva

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten en de bestemmingsreserves.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen of verwachte verliezen of risico's waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten op de balansdatum. Onder voorzieningen worden ook opgenomen de van derden verkregen middelen die specifiek moeten worden besteed. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen. Deze worden gepresenteerd bij de 'Overlopende passiva overheidsmiddelen'. De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. Pensioenverplichtingen zijn tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. De onderhoudsegalisatie-voorzieningen worden afgeleid uit een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen.

Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer
Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Posten buiten de balanstelling

Borg- en garantstellingen
Voor leningen waarvoor de gemeente borg- of garant staat is aan de passiefzijde van de balans buiten de balanstelling het totaalbedrag per einde boekjaar opgenomen.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen
Alle niet uit de balans blijkende verplichtingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

6.2 Grondslagen van de resultaatbepaling

Algemeen

Lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar zijn in acht genomen als die bij het opmaken van de jaarrekening bekend zijn. Winsten worden opgenomen als zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Bij het opstellen van de jaarrekening doet het college van burgemeester en wethouders schattingen en veronderstellingen die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. Dit gebeurt in overeenstemming met algemeen geldende beginselen als voorzichtigheid en koppeling van baten en lasten aan het juiste jaar.

Specifieke onderdelen in baten en lasten

Personeelslasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Omdat geen voorzieningen of schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume mogen worden opgenomen wordt een beperkt deel van de personeelslasten toegerekend aan de periode waarin de uitbetaling plaatsvindt.

Afschrijvingen geschieden tijdsevenredig, op basis van de verwachte toekomstige gebruiksduur. Afschrijvingen vangen aan in het jaar na in gebruik name van het actief. Over de boekwaarde per 1 januari van een actief wordt -onverschillig of dat voltooid is of niet- omslagrente berekend tenzij het actief wordt gefinancierd met eigen vermogen in de vorm van een financieringsreserve. In dat geval blijft renteberekening achterwege.

Investeringen met maatschappelijk nut in de openbare ruimte worden in de balans opgenomen als deze daarvoor conform de wettelijke bepalingen in aanmerking komen en een bedrag van € 5.000.000 te boven gaan. Beneden deze grens worden deze als lasten verwerkt in het boekjaar en daardoor ten laste van het resultaat gebracht.

Dividenduitkeringen van deelnemingen worden als bate genomen in het jaar waarin het dividend betaalbaar is gesteld. De betaalbaarstelling heeft gewoonlijk betrekking op het dividend over het voorgaande jaar. Uitzondering hierop is de NV Haven waarvan het verwachte dividend wordt geboekt ten gunste van het boekjaar waarop het dividend betrekking heeft.

Positieve resultaten van de actieve grondexploitaties worden als voldoende zekerheid over realisatie bestaat afgeroomd en verantwoord als baten, maar daarna direct ten gunste van de reserve Vereveningsfonds gebracht. Deze baten maken door de directe toevoeging aan de reserve effectief gezien geen onderdeel uit van het resultaat. Definitieve afrekening van winsten of tekorten vindt plaats bij planafsluiting. Tekorten worden dan ten laste van de daarvoor getroffen voorziening gebracht, winsten komen ook dan direct ten gunste van de reserve Vereveningsfonds.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is als bate opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling.

Vooruit ontvangen afkoopsommen bij in erfpacht uitgegeven gronden worden ten gunste van de reserve afkoopsommen gebracht ter financiering van de grondwaarde van die in erfpacht uitgegeven gronden. Dat betekent dat deze in eerste instantie wel als baten worden verantwoord, maar door de toevoeging aan de reserve geen onderdeel uitmaken van het resultaat.

Parkeeropbrengsten worden op basis van het kasstelsel verantwoord.

Bij het opstellen van de programmarekening heeft eliminatie van de onderlinge leveringen tussen gemeentelijke onderdelen zo ver als mogelijk plaatsgevonden.

7

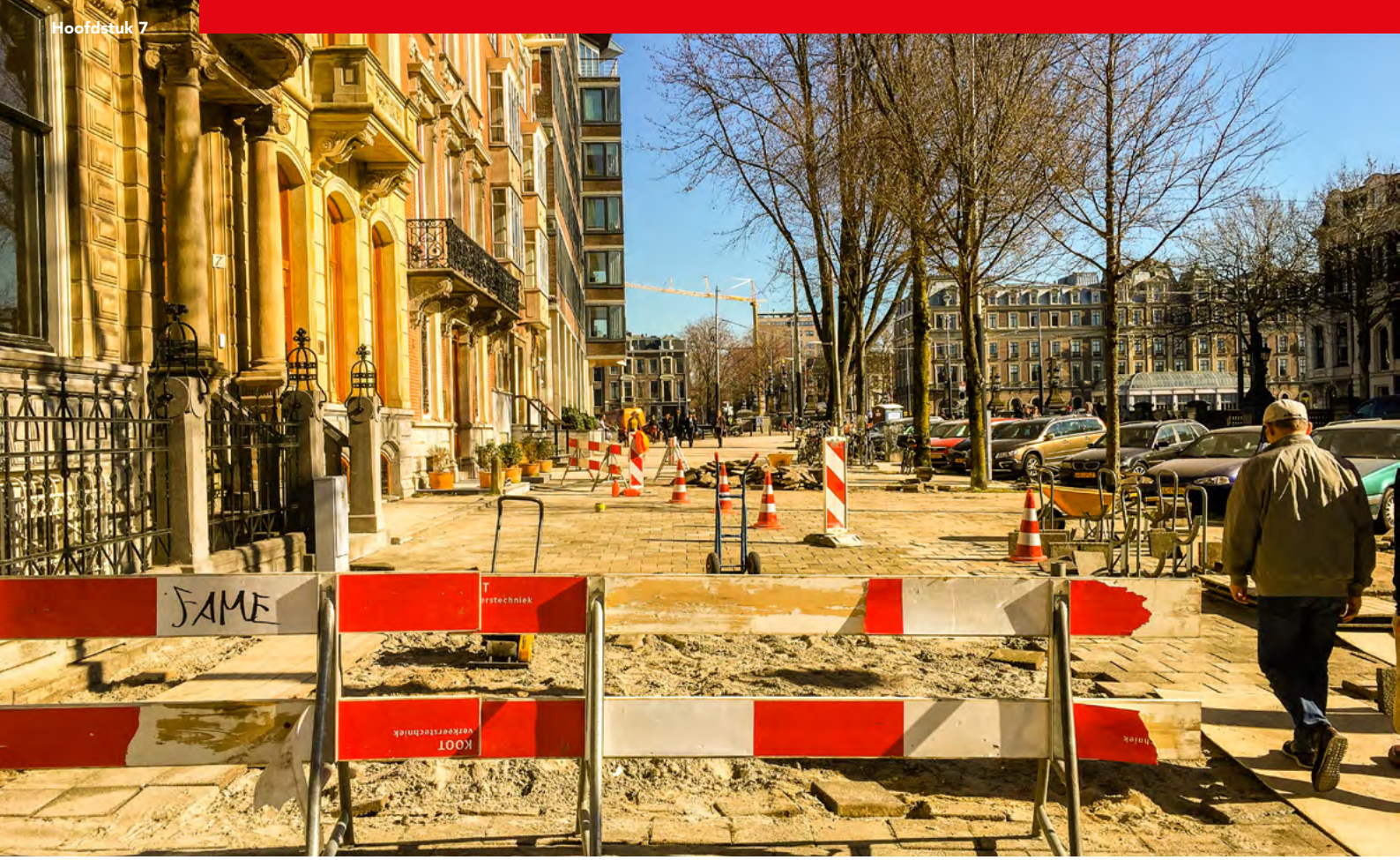

7. Overzicht baten en lasten

7.1 Overzicht baten en lasten per programma 458
7.2 Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel 460
7.3 Overzicht incidentele baten en lasten 464
7.4 Taakveldenrealisatie 467

7.1 Overzicht baten en lasten per programma

(bedragen x € 1 miljoen)

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018
Baten per programma				
Programma 1 Dienstverlening en informatie	52,0	49,8	47,9	49,0
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	9,8	9,7	9,0	10,3
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	446,8	358,7	439,7	439,1
Programma 4 Werk, inkomen en participatie	626,5	640,5	633,7	632,3
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	67,2	61,0	78,4	78,8
Programma 6 Welzijn, zorg en sport	97,0	93,5	82,2	78,2
Programma 7 Economie en cultuur	29,8	18,4	22,2	22,4
Programma 8 Duurzaamheid en water	334,6	311,6	319,5	324,6
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	926,0	651,6	715,7	1.066,2
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	4,1	3,2	1,8	0,6
Totaal Baten	**2.593,7**	**2.197,9**	**2.350,1**	**2.701,5**
Lasten per programma				
Programma 1 Dienstverlening en informatie	103,1	97,0	109,3	103,4
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	153,2	158,2	162,7	153,9
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	736,2	723,3	960,4	858,8
Programma 4 Werk, inkomen en participatie	988,6	1.020,9	1.003,2	997,0
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	565,6	527,7	557,5	584,6
Programma 6 Welzijn, zorg en sport	667,3	647,9	673,8	675,8
Programma 7 Economie en cultuur	257,2	232,6	244,4	238,1
Programma 8 Duurzaamheid en water	359,9	342,4	362,0	352,2
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	800,2	808,8	713,6	870,9
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	45,3	63,5	65,0	47,6
Totaal Lasten	**4.676,6**	**4.622,4**	**4.851,7**	**4.882,2**
Saldo	**-2.083,0**	**-2.424,5**	**-2.501,6**	**-2.180,7**
Algemene dekkingsmiddelen (saldo)				
A.1 Erfpacht	121,7	141,8	167,0	235,3
A.2 Gemeentefonds	1.992,6	2.039,6	2.028,2	2.047,6
A.3 Financiering	168,1	-37,7	-7,1	5,0
A.4 Algemene reserve	-	-	-	-
A.5 Dividenden deelnemingen	91,6	84,2	95,0	113,5
A.6 Lokale heffingen	263,7	251,5	278,8	283,9
A.7 Onvoorzien	-2,6	-2,0	-2,0	-0,1
A.8.1 Overige eigen middelen	3,5	-69,6	3,2	3,7
A.8.2 Heffing Vennootschapsbelasting	-1,8	-2,0	-2,0	-1,2
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**2.636,9**	**2.405,8**	**2.561,1**	**2.687,8**
Programma Overhead				
B.1 Overhead Baten	26,7	5,6	18,2	22,3
B.1 Overhead Lasten	460,6	409,6	493,6	493,4
Totaal programma Overhead	**-433,9**	**-404,0**	**-475,4**	**-471,1**
Saldo van baten en lasten	**120,1**	**-422,6**	**-415,9**	**36,0**

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018
Onttrekkingen aan reserves	883,8	835,2	1.282,8	1.199,9
Dotaties aan reserves	866,5	412,5	895,7	1.271,8
Totale mutatie reserves	**17,3**	**422,6**	**387,1**	**-71,9**
Resultaat	**137,4**	**0,0**	**-28,9**	**-35,9**

7.2 Overzicht baten en lasten per programmaonderdeel

Overzicht baten per programmaonderdeel*

(bedragen x € 1 miljoen)

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018
Programma 1 Dienstverlening en informatie				
Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening	49,4	46,9	45,7	45,9
Programmaonderdeel 1.2 Informatie	2,6	2,8	2,2	3,1
Totaal Programma 1 Dienstverlening en informatie	**52,0**	**49,8**	**47,9**	**49,0**
Programma 2 Openbare orde en veiligheid				
Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing	1,1	1,0	1,0	1,1
Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	7,1	7,5	7,0	7,7
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid	1,5	1,1	1,0	1,5
Totaal Programma 2 Openbare orde en veiligheid	**9,8**	**9,7**	**9,0**	**10,3**
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte				
Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer	145,7	74,3	123,1	130,2
Programmaonderdeel 3.2 Parkeren	238,8	226,5	247,8	252,1
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	21,7	19,1	23,1	22,5
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen	37,3	36,7	43,6	32,9
Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie	3,4	2,1	2,0	1,6
Totaal Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	**446,8**	**358,7**	**439,7**	**439,1**
Programma 4 Werk, inkomen en participatie				
Programmaonderdeel 4.1 Werk	12,9	11,3	16,5	14,4
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen	601,1	618,3	606,8	608,3
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding	2,2	1,4	1,0	0,8
Programmaonderdeel 4.4 Participatie	0,1	-	-	0,0
Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering	10,2	9,5	9,4	8,8
Totaal Programma 4 Werk, inkomen en participatie	**626,5**	**640,5**	**633,7**	**632,3**
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit				
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	65,7	60,3	77,6	76,8
Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens	0,1	-	-	-
Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg	1,4	0,7	0,7	2,0
Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit	0,0	-	-	-0,0
Totaal Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	**67,2**	**61,0**	**78,4**	**78,8**
Programma 6 Welzijn, zorg en sport				
Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg	60,8	58,2	49,0	44,6
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	9,4	11,9	8,5	7,9
Programmaonderdeel 6.3 Maatschappelijke opvang	9,3	10,2	8,8	9,2
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn	0,0	-	-	0,1
Programmaonderdeel 6.5 Sport	17,5	13,1	16,0	16,3
Totaal Programma 6 Welzijn, zorg en sport	**97,0**	**93,5**	**82,2**	**78,2**

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018
Programma 7 Economie en cultuur				
Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur	1,2	0,8	0,8	1,1
Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed	0,5	0,2	0,5	0,3
Programmaonderdeel 7.3 Economie	28,0	17,4	20,9	21,0
Totaal Programma 7 Economie en cultuur	**29,8**	**18,4**	**22,2**	**22,4**
Programma 8 Duurzaamheid en water				
Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid	0,9	0,2	0,5	0,9
Programmaonderdeel 8.2 Afval	135,1	128,6	127,9	129,4
Programmaonderdeel 8.3 Water	198,5	182,8	191,1	194,3
Totaal Programma 8 Duurzaamheid en water	**334,6**	**311,6**	**319,5**	**324,6**
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen				
Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed	97,8	94,1	72,2	74,7
Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	66,9	45,1	59,3	65,5
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	14,8	2,3	9,6	10,6
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling	746,6	510,1	574,6	915,5
Totaal Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	**926,0**	**651,6**	**715,7**	**1.066,2**
Programma 10 Bestuur en ondersteuning				
Programmaonderdeel 10.1 Bestuur	0,0	-0,0	-	0,0
Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning	0,2	0,1	-	0,0
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, Rekenkamer, ombudsman en ACAM	3,8	3,2	1,8	0,6
Totaal Programma 10 Bestuur en ondersteuning	**4,1**	**3,2**	**1,8**	**0,6**
Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen				
Programmaonderdeel A.1 Erfpacht	229,5	188,9	217,8	286,6
Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	1.992,6	2.039,6	2.028,2	2.047,6
Programmaonderdeel A.3 Financiering	19,7	22,1	10,8	10,7
Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen	116,0	93,2	102,9	121,5
Programmaonderdeel A.6 Lokale heffingen	292,6	267,7	299,3	305,1
Programmaonderdeel A.7 Onvoorzien	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.8.1 Overige eigen middelen	4,7	4,2	1,3	1,8
Programmaonderdeel A.8.2 Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Totaal Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen	**2.655,1**	**2.615,7**	**2.660,3**	**2.773,3**
Programma B Overhead				
B.1 Overhead Baten	26,7	5,6	18,2	22,3
Totaal Programma B Overhead	**26,7**	**5,6**	**18,2**	**22,3**
Totaal Baten	**5.275,5**	**4.819,2**	**5.028,6**	**5.497,0**

* Conform het voorstel tot het inkorten van het jaarverslag zoals besproken in de commissie FEZ van 13 december 2018, wordt in de financiële tabellen geen onderscheid meer gemaakt in de baten en lasten van enerzijds het stedelijk deel en anderzijds het gebiedsgericht werken deel. Deze worden samengevoegd gepresenteerd.

Overzicht lasten per programmaonderdeel*

(bedragen x € 1 miljoen)

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018
Programma 1 Dienstverlening en informatie				
Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening	75,8	67,9	77,3	74,0
Programmaonderdeel 1.2 Informatie	27,3	29,1	32,0	29,4
Totaal Programma 1 Dienstverlening en informatie	**103,1**	**97,0**	**109,3**	**103,4**
Programma 2 Openbare orde en veiligheid				
Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing	72,3	74,1	73,4	73,3
Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	22,2	24,7	30,7	29,0
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid	58,8	59,4	58,5	51,6
Totaal Programma 2 Openbare orde en veiligheid	**153,2**	**158,2**	**162,7**	**153,9**
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte				
Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer	141,6	154,6	291,2	271,2
Programmaonderdeel 3.2 Parkeren	166,4	249,5	254,6	208,3
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	126,8	75,9	126,1	110,3
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen	227,0	194,5	225,4	213,1
Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie	74,4	48,8	63,1	55,9
Totaal Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	**736,2**	**723,3**	**960,4**	**858,8**
Programma 4 Werk, inkomen en participatie				
Programmaonderdeel 4.1 Werk	174,0	172,3	184,6	179,4
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen	657,8	686,9	658,1	661,1
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding	114,2	117,9	119,6	117,1
Programmaonderdeel 4.4 Participatie	24,9	26,4	24,2	24,0
Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering	17,8	17,4	16,7	15,4
Totaal Programma 4 Werk, inkomen en participatie	**988,6**	**1.020,9**	**1.003,2**	**997,0**
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit				
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	271,5	242,8	256,5	246,3
Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens	4,7	4,9	4,9	4,8
Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg	283,6	274,0	289,5	327,6
Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit	5,9	6,0	6,6	5,8
Totaal Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	**565,6**	**527,7**	**557,5**	**584,6**
Programma 6 Welzijn, zorg en sport				
Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg	87,6	90,4	77,1	73,4
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	231,1	226,6	242,3	245,5
Programmaonderdeel 6.3 Maatschappelijke opvang	224,4	217,2	233,7	236,3
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn	42,0	43,9	44,7	43,6
Programmaonderdeel 6.5 Sport	82,2	69,8	75,9	76,9
Totaal Programma 6 Welzijn, zorg en sport	**667,3**	**647,9**	**673,8**	**675,8**
Programma 7 Economie en cultuur				
Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur	175,3	170,3	172,1	170,4
Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed	3,2	3,8	4,7	3,9
Programmaonderdeel 7.3 Economie	78,7	58,5	67,6	63,8
Totaal Programma 7 Economie en cultuur	**257,2**	**232,6**	**244,4**	**238,1**

	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2018 (Najaarsnota)	Rekening 2018
Programma 8 Duurzaamheid en water				
Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid	19,5	25,6	27,3	23,2
Programmaonderdeel 8.2 Afval	118,7	114,1	118,9	117,0
Programmaonderdeel 8.3 Water	221,7	202,6	215,8	211,9
Totaal Programma 8 Duurzaamheid en water	**359,9**	**342,4**	**362,0**	**352,2**
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen				
Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed	49,9	43,1	39,9	52,8
Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	58,0	69,2	68,3	57,1
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	73,2	66,4	83,7	69,3
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling	619,2	630,1	521,7	691,7
Totaal Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	**800,2**	**808,8**	**713,6**	**870,9**
Programma 10 Bestuur en ondersteuning				
Programmaonderdeel 10.1 Bestuur	8,8	12,4	12,8	14,8
Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning	24,3	38,8	42,1	24,3
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, Rekenkamer, ombudsman en ACAM	12,2	12,4	10,1	8,5
Totaal Programma 10 Bestuur en ondersteuning	**45,3**	**63,5**	**65,0**	**47,6**
Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen				
Programmaonderdeel A.1 Erfpacht	107,8	47,1	50,8	51,3
Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.3 Financiering	-148,4	59,8	18,0	5,7
Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen	24,4	9,1	7,9	8,0
Programmaonderdeel A.6 Lokale heffingen	28,9	16,1	20,6	21,2
Programmaonderdeel A.7 Onvoorzien	2,6	2,0	2,0	0,1
Programmaonderdeel A.8.1 Overige eigen middelen	3,0	75,8	0,0	-0,8
Programmaonderdeel A.8.2 Vennootschapsbelasting	-	-	-	-
Programmaonderdeel A.9 Apparaat	-	-	-	-
Totaal Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen	**18,2**	**209,9**	**99,2**	**85,5**
Programma B Overhead				
B.1 Overhead Lasten	460,6	409,6	493,6	493,4
Totaal Programma B Overhead	**460,6**	**409,6**	**493,6**	**493,4**
Totaal Lasten	**5.155,5**	**5.241,8**	**5.444,5**	**5.461,0**
Saldo van baten en lasten	**120,1**	**-422,6**	**-415,9**	**36,0**
Onttrekkingen aan reserves	883,8	835,2	1.282,8	1.199,9
Dotaties aan reserves	866,5	412,5	895,7	1.271,8
Totale mutatie reserves	**17,3**	**422,6**	**387,1**	**-71,9**
Resultaat	**137,4**	**0,0**	**-28,9**	**-35,9**

* Conform het voorstel tot het inkorten van het jaarverslag zoals besproken in de commissie FEZ van 13 december 2018, wordt in de financiële tabellen geen onderscheid meer gemaakt in de baten en lasten van enerzijds het stedelijk deel en anderzijds het gebiedsgericht werken deel. Deze worden samengevoegd gepresenteerd.

7.3 Overzicht incidentele baten en lasten

In de Gemeentewet is opgenomen dat onze begroting structureel en reëel in evenwicht moet zijn. Met structureel evenwicht wordt bedoeld dat structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Met reëel evenwicht wordt bedoeld dat de geraamde baten en lasten in de begroting (en meerjarenraming) volledig en realistisch zijn.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting, wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele baten en lasten. Bij incidentele baten of lasten gaat het om baten of lasten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden. Hierbij beïnvloeden incidentele lasten het structureel begrotingssaldo positief en incidentele baten het structureel begrotingssaldo negatief.

In onderstaande tabel is de opbouw van het structurele saldo inzichtelijk gemaakt. De in de tabel opgenomen bedragen incidentele baten en lasten sluiten aan op de totalen uit het overzicht incidentele baten en lasten en bevatten eveneens de incidentele mutaties in de reserves.

Tabel 11.1.1 Structureel begrotingssaldo en structurele exploitatieruimte

Bedragen x € 1 miljoen

	Realisatie 2018
Totale baten exclusief reserves	5.497,0
Totale lasten exclusief reserves	5.461,0
Saldo voor bestemming	**36,0**
Onttrekkingen aan reserves (inclusief vrijval)	1.199,9
Toevoegingen aan reserves	1.271,8
Saldo na bestemming	**-35,9**
Totale incidentele baten	1.785,1
Totale incidentele lasten	1.900,2
Structureel begrotingssaldo	**79,1**
Structurele exploitatie ruimte	**1,4%**

Het kengetal structurele exploitatieruimte is een verplicht kengetal vanuit het BBV, en is opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Op de volgende pagina worden de belangrijkste incidentele posten per programma genoemd. De overige, minder belangrijke posten, worden als een totaalbedrag per programma opgenomen.

Tabel 11.1.2 Overzicht incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1 miljoen

	Baten	**Lasten**
1. Dienstverlening en informatie	0,0	1,0
2. Openbare orde en veiligheid	0,0	5,1
3. Verkeer en openbare ruimte	125,2	327,1
4. Werk, inkomen en participatie	0,0	52,4
5. Onderwijs, jeugd en diversiteit	0,0	9,9
6. Welzijn, zorg en sport	0,0	32,6
7. Economie en cultuur	0,2	13,7
8. Duurzaamheid en water	0,0	5,2
9. Stedelijke ontwikkeling en wonen	429,2	170,8
10. Bestuur en ondersteuning	0,0	0,0
A. Algemene dekkingsmiddelen	2,6	10,6
Overige (diverse programma's)	0,0	1,9

	Baten	Lasten
Incidentele Integratie- en decentralisatieuitkeringen	37,9	
Totale incidentele baten en lasten	**595,1**	**630,3**
Incidentele onttrekkingen aan reserves	1.190,1	
Incidentele toevoegingen aan reserves		1.269,9
Totale incidentele baten en lasten inclusief reservemutaties	**1.785,1**	**1.900,2**

Baten

De totale incidentele baten van € 595,1 miljoen bestaan vooral uit baten die worden verantwoord in programma 3 (€ 125,2 miljoen) en programma 9 (€ 429,2 miljoen). Daarnaast hebben we in totaal € 37,9 miljoen aan incidentele integratie- en decentralisatieuitkeringen ontvangen van het Rijk.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte

De incidentele baten van € 125,2 miljoen in programma 3 bestaan vooral uit parkeeropbrengsten van € 124,4 miljoen. De netto parkeeropbrengsten (verminderd met uitvoeringskosten en structurele lasten) worden toegevoegd aan het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) en Tijdelijk Parkeerfonds. Voor een verdere toelichting op deze opbrengsten, zie ook de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

De incidentele baten van € 429,2 miljoen in programma 9 bestaan vooral uit inkomsten die toegevoegd worden aan het Vereveningsfonds (€ 299,0 miljoen). Deze inkomsten komen vooral door hoge winstnemingen, hoge financiële resultaten bij planafsluiting van financieel positieve plannen door een actualisatie van de voorziening van plantekorten ten gunste van de reserve. Voor een verdere toelichting op deze opbrengsten, zie ook de paragraaf Grondbeleid. Daarnaast hebben we een bijdrage voor stedelijk bodemsanering ontvangen van het Rijk (€ 18,5 miljoen) en zijn er inkomsten vanuit grondexploitaties, die worden toegevoegd aan de reserve Zuidas (€ 109,9 miljoen).

Lasten

De totale incidentele lasten zijn in totaal € 630,3 miljoen. De belangrijkste posten worden hieronder per programma toegelicht.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte

De incidentele lasten van € 327,1 miljoen in programma 3 bestaan vooral uit:

- Lasten van € 129,8 miljoen door een extra afschrijving voor de Noord/Zuidlijn. Deze afschrijving is besteed conform de ophoging bij de Viermaandsrapportage 2018.
- Projectuitgaven van € 129,1 miljoen voor projecten die gedekt worden uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) en Tijdelijk Parkeerfonds. Voor een verdere toelichting op deze opbrengsten, zie ook de paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds.
- Incidentele lasten voor Groot onderhoud buurten (€ 13,5 miljoen), project Rode Loper (€ 10,5 miljoen) en uitgaven voor het beheer van de stedelijke infrastructuur (€ 13,6 miljoen).

Programma 4 Werk, inkomen en participatie

De incidentele lasten van € 52,4 miljoen in programma 4 bestaan vooral uit incidentele uitgaven voor armoedebeleid (€ 20,0 miljoen), volwasseneducatie (€ 7,4 miljoen), de werkbrigade (€ 6,3 miljoen) en Educatiewerkt (€ 5,5 miljoen).

Programma 6 Welzijn, zorg en sport

De incidentele lasten van € 32,6 miljoen in programma 6 bestaan vooral uit de inzet van de vrijval noodfonds ZWJ, zowel bij maatschappelijke ondersteuning (€ 12,9 miljoen) als bij maatschappelijke opvang (€ 10,6 miljoen).

Programma 7 Economie en cultuur
De incidentele lasten van € 13,7 miljoen in programma 7 bestaan vooral uit de uitgaven van € 6,0 miljoen voor Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS) en de uitgaven van € 5,4 miljoen voor het Actieplan economische structuurversterking (onder andere voor de programma's StartupAmsterdam, Amsterdam Impact, House of Skills, EMA en Stad in Balans).

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen
De incidentele lasten van € 170,8 miljoen in programma 9 bestaan vooral uit:

- Uitgaven die ten lasten komen van het Vereveningsfonds (€ 99,4 miljoen). Dit betreft werkzaamheden binnen de grondexploitaties die in 2018 hebben plaatsgevonden en zijn gekoppeld aan de reserve Vereveningsfonds. Voor een verdere toelichting, zie ook de paragraaf Grondbeleid.
- Incidentele lasten van € 18,8 miljoen voor het project ZuidasDok. Deze bijdrage aan het project wordt onttrokken uit de reserve Zuidas.
- Lasten van € 12,4 miljoen voor huisvesting statushouders. Vanuit de reserve Bouwstimulering is € 38,7 miljoen beschikbaar, hiervan is in 2018 € 12,4 miljoen besteed. Het niet bestede deel blijft beschikbaar voor de huisvesting van statushouders.

A. Algemene dekkingsmiddelen
De incidentele lasten van € 10,6 miljoen in de Algemene dekkingsmiddelen betreffen vooral stelposten die vanuit de algemene dekkingsmiddelen zijn verdeeld naar de budgetten in de verschillende programma's.

7.4 Taakveldenrealisatie

(bedragen x € 1.000)

		Begroting 2018			Jaarverslag 2018		
Taak-veld	**Onderdeel**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**	**Baten**	**Lasten**	**Totaal**
0.	**Bestuur en Ondersteuning**						
01	Bestuur	-2.268	37.175	34.907	-1.162	39.044	37.881
02	Burgerzaken	-38.959	79.698	40.739	-39.332	76.737	37.405
03	Beheer overige gebouwen en gronden	-45.289	23.851	-21.437	-47.171	34.666	-12.505
04	Overhead	-21.229	475.417	454.188	-22.262	493.398	471.137
05	Treasury	-231.353	148.393	-82.961	-253.768	134.015	-119.753
061	OZB woningen	-74.525	15.978	-58.547	-64.398	15.038	-49.359
062	OZB niet-woningen	-107.131		-107.131	-116.576		-116.576
063	Parkeerbelasting	-218.905	34.484	-184.420	-223.266	34.386	-188.880
064	Belastingen overig	-4.560	421	-4.139	-3.233	915	-2.318
07	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-2.028.186		-2.028.186	-2.047.596		-2.047.596
08	Overige baten en lasten		8.469	8.469	-1.280	7.878	6.598
09	Vennootschapsbelasting (VpB)		2.000	2.000		1.152	1.152
010	Mutaties reserves	-1.282.803	895.731	-387.072	-1.199.924	1.271.795	71.871
011	Resultaat van de rekening					-35.879	-35.879
	Totaal Taakveld 0.	**-4.055.207**	**1.721.616**	**-2.333.591**	**-4.019.968**	**2.073.147**	**-1.946.822**
1.	**Veiligheid**						
11	Crisisbeheersing en brandweer	-4.028	75.981	71.953	-3.929	75.726	71.797
12	Openbare orde en veiligheid	-8.013	102.150	94.137	-9.018	88.399	79.380
	Totaal Taakveld 1.	**-12.041**	**178.131**	**166.090**	**-12.947**	**164.125**	**151.178**
2.	**Verkeer, vervoer en waterstaat**						
21	Verkeer en vervoer	-67.399	509.966	442.567	-57.172	422.593	365.421
22	Parkeren	-32.319	50.930	18.611	-33.367	51.081	17.715
23	Recreatieve havens	-2.100		-2.100	-1.906	74	-1.831
24	Economische havens en waterwegen	-1.013	43.864	42.851	-2.672	44.909	42.237
25	Openbaar vervoer	-123.279	292.324	169.045	-128.325	280.846	152.521
	Totaal Taakveld 2.	**-226.110**	**897.083**	**670.973**	**-223.441**	**799.504**	**576.063**
3.	**Economie**						
31	Economische ontwikkeling	-8.458	28.398	19.940	-8.407	25.712	17.305
32	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-211.083	163.175	-47.908	-376.509	323.516	-52.993
33	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-8.581	28.956	20.375	-8.579	17.918	9.339
34	Economische promotie	-108.214	12.410	-95.803	-114.484	12.944	-101.540
	Totaal Taakveld 3.	**-336.335**	**232.939**	**-103.396**	**-507.979**	**380.090**	**-127.889**
4.	**Onderwijs**						
41	Openbaar basisonderwijs		8.803	8.803	-2	9.577	9.575
42	Onderwijshuisvesting	-4.370	105.206	100.836	-4.579	105.394	100.815
43	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-73.037	148.146	75.109	-71.678	136.332	64.654
	Totaal Taakveld 4.	**-77.407**	**262.155**	**184.748**	**-76.260**	**251.304**	**175.044**

		Begroting 2018			Jaarverslag 2018		
Taak-veld	Onderdeel	Baten	Lasten	Totaal	Baten	Lasten	Totaal
5.	**Sport, cultuur en recreatie**						
51	Sportbeleid en activering	-68	22.628	22.561	-254	20.349	20.095
52	Sportaccommodaties	-16.442	56.199	39.756	-16.603	58.584	41.982
53	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-21.268	131.267	109.999	-22.129	128.795	106.666
54	Musea	-6.144	41.199	35.055	-6.309	39.178	32.869
55	Cultureel erfgoed	-772	5.170	4.398	-529	4.434	3.905
56	Media		30.095	30.095	-83	30.037	29.954
57	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-4.030	69.814	65.785	-3.992	62.745	58.753
	Totaal Taakveld 5.	**-48.723**	**356.372**	**307.649**	**-49.899**	**344.123**	**294.223**
6.	**Sociaal Domein**						
61	Samenkracht en burgerparticipatie	-9.876	158.637	148.760	-7.921	144.504	136.583
62	Wijkteams	-1.193	63.834	62.640	-1.702	62.343	60.641
63	Inkomensregelingen	-607.310	741.018	133.708	-609.465	758.893	149.429
64	Begeleide participatie	-6.426	93.271	86.845	-5.937	92.829	86.892
65	Arbeidsparticipatie	-10.099	119.805	109.706	-8.576	114.278	105.702
66	Maatwerkvoorzieningen (WMO)		27.696	27.696		19.556	19.556
671	Maatwerkdienstverlening 18+	-8.953	198.288	189.335	-8.332	212.133	203.801
672	Maatwerkdienstverlening 18-	-634	142.362	141.729	-1.055	183.322	182.267
681	Geëscaleerde zorg 18+	-14.625	253.741	239.116	-11.482	252.591	241.109
682	Geëscaleerde zorg 18-	-1.144	43.821	42.677	-375	41.288	40.913
	Totaal Taakveld 6.	**-660.260**	**1.842.473**	**1.182.214**	**-654.844**	**1.881.737**	**1.226.893**
7.	**Volksgezondheid en milieu**						
71	Volksgezondheid	-34.603	65.869	31.266	-37.761	71.427	33.665
72	Riolering	-71.169	64.224	-6.945	-70.603	63.831	-6.772
73	Afval	-130.864	118.021	-12.843	-132.177	102.850	-29.327
74	Milieubeheer	-1.659	34.241	32.582	-2.099	32.524	30.425
75	Begraafplaatsen en crematoria	-8.612	7.983	-630	-8.383	8.195	-189
	Totaal Taakveld 7.	**-246.908**	**290.338**	**43.430**	**-251.023**	**278.826**	**27.803**
8.	**Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing**						
81	Ruimtelijke ordening	-30	21.711	21.681	-2.112	13.174	11.062
82	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-581.288	349.719	-231.569	-824.955	375.923	-449.032
83	Wonen en bouwen	-70.595	191.630	121.035	-75.213	136.689	61.477
	Totaal Taakveld 8.	**-651.913**	**563.059**	**-88.854**	**-902.279**	**525.786**	**-376.493**
	Totaal Taakvelden	**-6.314.903**	**6.344.165**	**29.262**	**-6.698.641**	**6.698.641**	**0**

8

8. Balans

8.1 Balans met toelichting	471
8.2 Verloopstaat reserves	492
8.3 Verloopstaat voorzieningen	510
8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen	518
8.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen	519
8.6 Kasstroomoverzicht	521

8.1 Balans met toelichting

Balans per 31 december (activa)

(bedragen x € 1 miljoen)

	Activa	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
1	Vaste activa	13.068,9	13.507,3
1 1	**Immateriële vaste activa**	**21,6**	**27,1**
1 1 2	Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	13,4	20,1
1 1 3	Bijdragen aan activa in eigendom van derden	8,2	7,0
1 2	**Materiële vaste activa**	**12.023,0**	**12.459,6**
1 2 1 a	Investeringen met een economisch nut	10.303,9	10.783,5
	Waarvan in erfpacht uitgegeven	7.625,6	7.981,6
1 2 1 b	Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	339,2	353,8
1 2 2	Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	1.380,0	1.322,3
1 3	**Financiële vaste activa**	**1.024,3**	**1.020,6**
1 3 1	Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	735,4	734,8
1 3 2	Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1,2	1,7
1 3 3	Leningen aan deelnemingen	157,0	156,2
1 3 4	Leningen aan overige verbonden partijen	0,0	0,0
1 3 5	Overige langlopende leningen	88,0	93,0
1 3 6	Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	42,8	34,8
2	Vlottende activa	616,0	733,3
2 1	**Voorraden**	**-501,5**	**-450,3**
2 1 1	Grond- en hulpstoffen	0,4	0,4
2 1 2	Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-509,0	-458,2
2 1 3	Gereed product en handelsgoederen	7,1	7,5
2 2	**Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar**	**525,8**	**587,1**
2 2 1	Vorderingen op openbare lichamen	217,1	252,2
2 2 2	Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	1,4	1,8
2 2 3	Overige vorderingen	307,4	333,0
2 3	**Liquide middelen (kas- en banksaldi)**	**11,5**	**25,1**
2 4	**Overlopende activa**	**580,1**	**571,4**
2 4 1	De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, uitgesplitst naar:	161,7	130,4
	- Europese overheidslichamen	4,7	0,9
	- het Rijk	14,7	10,6
	- Overige Nederlandse overheidslichamen	142,3	118,9
2 4 2	Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	418,4	441,1
	Totaal activa	13.684,9	14.240,6
	Het bedrag waarvan het recht bestaat op verliescompensatie vanuit de Wet op de vennootschapsbelasting 1969	0	0

Balans per 31 december (passiva)

(bedragen x € 1 miljoen)

	Passiva	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
	Vaste Passiva	**12.234,3**	**13.042,5**
1	**Eigen vermogen**	**8.173,8**	**8.209,8**
1 1	**Algemene reserve**	**357,2**	**347,3**
1 2	**Resultaat**	**137,4**	**-35,9**
1 3	**Bestemmingsreserves**	**7.679,3**	**7.898,4**
2	**Voorzieningen**	**432,7**	**406,1**
3	**Vaste schulden**	**3.627,8**	**4.426,6**
3 1	**Obligatieleningen**	**1.295,0**	**2.165,0**
3 2	**Onderhandse leningen**	**2.315,5**	**2.240,9**
3 2 1	van binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen	50,0	50,0
3 2 2	van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	2.015,5	1.890,9
3 2 4	van openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	250,0	300,0
3 3	**Waarborgsommen**	**17,3**	**20,6**
4	**Vlottende passiva**	**1.450,6**	**1.198,0**
4 1	**Netto-vlottende schulden**	**908,0**	**716,3**
4 1 2	Overige kasgeldleningen	571,6	420,0
4 1 4	Overige schulden	336,4	296,3
4 2	**Overlopende passiva**	**542,6**	**481,8**
4 2 1	Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen	427,3	366,0
4 2 2	De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, uitgesplitst naar:	22,2	11,5
	- Europese overheidslichamen	2,5	0,7
	- het Rijk	13,5	3,2
	- Overige Nederlandse overheidslichamen	6,2	7,6
4 2 3	Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	93,1	104,3
	Totaal passiva	**13.684,9**	**14.240,6**
	Het bedrag dat we aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen hebben verstrekt	10.571	10.531

Vaste activa

8.1 Vaste activa

8.1.1 Immateriële vaste activa

Het hierna opgenomen overzicht geeft het verloop in miljoenen euro's weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar.

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Investeringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2018
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	13,4	6,9	-0,2	20,1
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	8,2	-	-1,2	7,0
Totaal	**21,6**	**6,9**	**-1,4**	**27,1**

Desinvesteringen, bijdragen van derden en duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2018
Het eindsaldo van € 27,1 miljoen bestaat voor € 20,1 miljoen uit geactiveerde investeringen voor kosten onderzoek en ontwikkeling. Dit zijn vooral voorbereidende proceskosten die nodig zijn om een grondexploitatie vast te stellen. De bijdragen aan activa in eigendom van derden van € 7,0 miljoen zijn bijdragen voor vooral:

- Sportaccommodaties € 4,8 miljoen (waaronder roei-, atletiek- en andere sportcentra);
- De hemwegtunnel van € 1,8 miljoen;
- Danscentra en theaterpodia van € 0,4 miljoen.

Mutaties 2018
De immateriële vaste activa ultimo 2018 zijn € 5,5 miljoen hoger dan ultimo 2017. De belangrijkste mutaties in 2018 zijn:

- Een toename van voorbereidingskosten in de periode voordat een grondexploitatie wordt vastgesteld van € 6,9 miljoen in onder meer de Zuidas en andere bouwprojecten als de Houthavens Wonen, IJburg Middeneiland en Buiksloterham en door de Stadsdelen;
- De afschrijvingen van in totaal € 1,4 miljoen zijn afgeschreven volgens de afschrijvingstermijnen zoals opgenomen onder de waarderingsgrondslagen. Het gaat vooral om afschrijvingen op sportaccommodaties.

8.1.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Investeringen met een economisch nut	10.303,9	10.783,5
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	339,2	353,8
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	1.380,0	1.322,3
Totaal	**12.023,0**	**12.459,6**

Deze activa worden per onderdeel toegelicht.

Het eindsaldo 2018 van € 12,5 miljard kent een toename ten opzichte van ultimo 2017 van € 436,6 miljoen. Voor een meer uitgebreide toelichting verwijzen wij naar de toelichting per onderdeel. In hoofdlijnen komt de toename door:

- Investeringen met economisch nut van € 479,6 miljoen. Dit komt vooral door de toename erfpachtgronden met € 356,0 miljoen en bedrijfsgebouwen met € 68,9miljoen;
- minder investeringen in de openbare ruimte met € 57,7 miljoen. Dit komt vooral door afschrijvingen op de grond-, weg- en waterbouwkundige werken van € 204,1 miljoen onder meer voor het openbaar vervoer (€ 129,8 miljoen). Hier tegenover staan ook nieuwe investeringen van € 181,2 miljoen voor de openbare ruimte (€ 72,9 miljoen) en in het openbaar vervoer (€ 61,2 miljoen) waarvoor we ook bijdragen van derden ontvingen van € 34,8 miljoen.

Het overzicht hierna toont het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met een economisch nut.

Investeringen met een economisch nut (exclusief de kosten waarvoor een heffing kan worden geheven)
(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Her-rubricering	Investerin-gen	Bijdragen van derde	Desinveste-ringen	Afschrijvin-gen	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen	7.824,1	-12,5	358,9	-	-0,6	-	8.169,9
Waarvan in erfpacht uitgegeven	*7.625,6*	-	*356,0*	-	-	-	*7.981,6*
Woonruimten	2,5				-0,7	-0.2	1,6
Bedrijfsgebouwen	1.841,9	2,9	140,6	-0,4	-4,5	-69,6	1.909,8
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	197,5	9,2	32,5	-0,1	-	-12,7	226,4
Vervoermiddelen	24,6	-	11,4	-	-	-4,6	31,4
Machines, apparaten en installaties	245,5	0,7	67,4	-	-	-32,7	280,9
Overige materiële vaste activa	168,8	0,4	21,0	-	-0,4	-26,2	163,6
Totaal	**10.303,9**	**0,6**	**631,8**	**-0,5**	**-6,2**	**-146,0**	**10.783,5**

Duurzame waardeverminderingen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2018

De materiele vaste activa met economisch nut van € 10,8 miljard bestaan vooral uit investeringen in gronden en terreinen (€ 8,2 miljard), waarvan in erfpacht uitgegeven gronden het grootste deel zijn (€ 8,0 miljard). De investering in bedrijfsgebouwen bedraagt per 31 december 2018 € 1,9 miljard en bestaat onder andere uit:

- Gebouwen in het onderwijs (€ 1,1 miljard);
- Gemeentelijke huisvesting (€ 0,6 miljard);
- Parkeergarages (€ 72,4 miljoen).

De investering in grond-, weg- en waterbouwkundige werken bedraagt € 226,4 miljoen, waarvan:

- Het drinkwaterbeheer (€ 185,2 miljoen);
- Sportaccommodaties van € 38,4 miljoen.

De investering in machines, apparaten en installaties bedraagt € 280,9 miljoen en bestaat grotendeels uit:

- Drinkwaterzuivering, baggeren/drijfvuilvissen en binnenwaterbeheer van € 77,7 miljoen;
- Installaties in gemeentelijke panden en op gronden van € 47,1 miljoen;
- Zorg- en onderwijspanden van € 41,7 miljoen.

Mutaties 2018

De stijging van de materiele vaste activa met economisch nut van € 479,6 miljoen komt door:

- Investeringen van € 631,8 miljoen (2017: € 709,1 miljoen) die bestaan vooral uit:
  - Investeringen in gronden en terreinen van € 358,9 miljoen, vooral door uitgiften van grond in erfpacht van € 356,0 miljoen. De belangrijkste uitgiften waren:
    - Zuidas (€ 101,0 miljoen);

  - Houthavens inclusief kavels (€ 40,1 miljoen);
  - Sluishuis IJburg fase 1 (€ 23,4 miljoen);
  - Osdorpplein (€ 11,6 miljoen);
  - Sportheldenbuurt (€ 11,2 miljoen).
- Investeringen in bedrijfsgebouwen van € 140,6 miljoen. Dit komt vooral door:
  - een investering van € 99,8 miljoen in vooral onderwijshuisvesting;
  - verbouwingen van de eigen huisvesting zoals het Stadshuis van € 13,3 miljoen.
- De toename in machines, apparaten en installaties met € 67,4 miljoen komt onder andere door:
  - investeringen voor € 17,8 miljoen voor de verbouwingen van de eigen huisvesting;
  - investeringen in Centraal op afstand bedienbare bruggen en sluizen (COB) en de installaties van de parkeergarage Willibrordus van € 10,2 miljoen;
  - het ondergrondse afval inzamelingssysteem en renovatie van de vijver van begraafplaats De Nieuwe Ooster van € 10,9 miljoen.
- De investeringen in grond-, weg- en waterbouwkundige werken van € 32,5 miljoen komen voor € 26,5 miljoen door investeringen in het (drink)waterbeheer.
- Investeringen in overige materiële vaste activa waren € 20,9 miljoen (2017: € 21,6 miljoen).

- De afschrijving van € 146,0 miljoen (2017: € 155,7 miljoen) is conform de daarvoor te hanteren afschrijftermijnen;
- De desinvesteringen bedragen € 6,2 miljoen (2017: € 31,4 miljoen) en gaat vooral om de verkoop van een aantal bedrijfsgebouwen en opname van gebouwen en openbare ruimte in grondexploitaties;
- Door herrubriceringen stijgt de activa met een economisch nut (regulier) met € 0,6 miljoen (komt over van investeringen met economisch nut waar heffingen over worden geheven). Dit komt doordat een aantal activa nog niet juist gerubriceerd waren.

Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Herrubricering	Investeringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen	0,0				0,0
Bedrijfsgebouwen	6,7			-0,2	6,5
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	314,3		29,7	-12,1	331,9
Machines, apparaten en installaties	17,1	-0,6		-1,9	14,6
Overige materiële vaste activa	1,0			-0.2	0,8
Totaal	**339,2**	**-0,6**	**29,7**	**-14,4**	**353,8**

Bijdragen van derden, duurzame waardeverminderingen en desinvesteringen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2018

De materiele vaste activa waarvoor ter bestrijding van de kosten heffingen worden geheven van € 353,8 miljoen (2017: € 339,2 miljoen) betreft investeringen in rioolgemalen en het rioolstelsel.

Mutaties 2018

De stijging van deze activa met € 14,7 miljoen komt door de volgende mutaties:

- De investeringen van € 29,7 miljoen (2017: € 41,0 miljoen). Deze bestaan vooral uit € 29,6 miljoen voor riolering;
- De afschrijving van € 14,4 miljoen is volgens de daarvoor te gebruiken afschrijftermijnen en is voornamelijk op de geactiveerde kosten voor riolering;
- Door herrubriceringen daalt de activa met een economisch nut waar heffingen over worden geheven met € 0,6 miljoen (gaat over naar investeringen met regulier economisch nut). Dit komt doordat een aantal activa nog niet juist gerubriceerd waren.

Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Her-rubricering	Investeringen	Bijdragen van derde	Af-schrijvingen	Boekwaarde 31-12-2018
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	1.174,2	0,3	-	-	-203,8	970,7
Overige materiële vaste activa	0,0	-	-	-	-	0,0
Vanaf 2017						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	205,8	-0,3	181,2	-34,8	-0,3	351,6
Overige materiële vaste activa	0,0	-	-	-	-	0,0
Totaal	1.380,0	0	181,2	-34,8	-204,1	1.322,3

Duurzame waardeverminderingen en desinvesteringen komen bij deze activa niet voor en worden om die reden niet in de tabel getoond.

Stand ultimo 2018

De materiele vaste activa met maatschappelijk nut met een waarde van € 1,3 miljard bestaan uit investeringen in de Noord/Zuidlijn en overige metro- en traminfrastructuur (€ 792,2 miljoen) en in wegen, bruggen, tunnels, openbare verlichting en parken (€ 515,3 miljoen). Conform de BBV is een onderscheid gemaakt naar investeringen voor en na 2017 voor maatschappelijk nut.

Mutaties 2018

De daling van de materiele vaste activa met maatschappelijk nut met € 57,7 miljoen komt door:

- Investeringen van € 181,2 miljoen waaronder ook de Noord/Zuidlijn van € 94,4 miljoen. De Noord/Zuidlijn is in 2018 geopend, de financiële afwikkeling loopt door tot en met 2019. Hiernaast zijn er investeringen in openbare ruimte projecten van in totaal € 74,0 miljoen, zoals:
  - de Entree van € 19,9 miljoen;
  - de Rode Loper van € 12,3 miljoen.
- Afschrijvingen van € 204,1 miljoen waaronder op het openbaar vervoer, zoals:
  - de Noord/Zuidlijn van € 129,8 miljoen. Dit betreft een extra afschrijving die gedekt wordt door een onttrekking uit de reserve;
  - afschrijvingen van € 60,0 miljoen op voorzieningen in de openbare ruimte, waaronder reguliere afschrijvingen en het vervroegd afschrijven op openbare verlichting.
- De her rubricering van € 0,3 miljoen komt doordat die activa van een datum van voor 2017 waren. Dit hebben we gecorrigeerd waardoor het naar die rubriek verschoof.

8.1.3 Financiële vaste activa

De financiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Herrubricering	Investeringen	Des-investeringen	Af-schrijvingen/ Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2018
Kapitaalverstrekkingen aan:						
- deelnemingen	735,4	-	0,3	-0,9	-	734,8
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met looptijd > 1 jaar	1,1	0,6	-	-	-	1,7
Leningen aan:						
- deelnemingen	157,0	-	-	-	-0,8	156,2
Overige langlopende leningen	88,0	5,2	5,9	-	-6,1	93,0
Overige uitzettingen met rentetypische looptijd >= 1 jaar	42,8	-5,9	0,2	-	-2,4	34,8
Totaal	**1.024,3**	**0,0**	**6,4**	**-0,9**	**-9,2**	**1.020,6**

Stand ultimo 2018

De financiële activa van € 1.020,6 miljoen bestaan uit:

- Deelnemingen (€ 734,8 miljoen);
- Geldleningen (€ 250,9 miljoen);
- Overige uitzettingen (€ 34,8 miljoen).

Bij de waardering is rekening gehouden met een duurzame waardevermindering van cumulatief € 55,1 miljoen voor kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen (2017: € 58,6 miljoen cumulatief duurzame waardevermindering). Deze waardevermindering is in de vorm van een voorziening op de waardering in mindering gebracht.

Mutaties 2018

De afname van de financiële vaste activa met € 3,7 miljoen komt op hoofdlijnen door:

- Investeringen van € 6,4 miljoen in vooral overige langlopende rekeningen, waaronder € 4,0 miljoen aan het Amsterdams Investerings Fonds (AIF);
- Een desinvestering van € 0,9 miljoen door verkoop van deelneming De Amsterdamse Compagnie (DAC);
- Aflossingen van € 6,1 miljoen aan onder andere AMH hypotheken (€ 2,3 miljoen), SVN leningen (€ 1,8 miljoen) en overige langlopende leningen (€ 1,7 miljoen).
- Een terugstorting van € 2,3 miljoen door het AKEF, het Amsterdamse klimaat en energiefonds, omdat ze het budget bestemd voor leningen aan particulieren niet geheel kon worden uitgezet en een aflossing van de lening door het Verzekeringsbedrijf Gemeente Amsterdam van € 0,8 miljoen. Daar tegenover staat een extra uitzetting van onder andere € 0,2 miljoen door Participatie voor de borg voor de regeling ov-trajectvergoeding;
- Ook was er een saldo neutrale herrubricering tussen de rubrieken omdat een klein deel per abuis verkeerd gerubriceerd stond.

Vlottende activa

8.1.4 Voorraden

De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Grond- en hulpstoffen:	0,4	0,4
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	-509,0	-458,2
Gereed product en handelsgoederen	7,1	7,5
Vooruitbetalingen	0,0	0,0
Totaal	**-501,5**	**-450,3**

Grond- en hulpstoffen

Stand ultimo 2018

De voorraden grond- en hulpstoffen bestonden op 31 december 2018 voor € 0,4 miljoen uit de waardepapieren van de stadsloketten.

Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie

Stand ultimo 2018

De voorraden van € 450,3 miljoen negatief bestaat vooral uit 180 actieve grondexploitaties van de gemeente Amsterdam van € 459,0 miljoen negatief. In de paragraaf Grondbeleid staat een uitgebreide toelichting op de grondexploitaties en de systematiek van het Vereveningsfonds en Zuidas.

(bedragen x € 1 miljoen)

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2017	Vermeer-deringen	Vermind-eringen	Boekwaarde 31-12-2018	Geraamde kosten	Geraamde opbrengsten	Geraamd eindresul-taat
Grondexploitaties Vereveningsfonds	-107,5	335,7	-317,6	-89,4	1.644,0	-2.786,0	-1.231,4
Grondexploitaties Zuidas	-123,1	162,9	-238,1	-198,3	718,0	-1.104,0	584,3
Totaal grondexploitaties	**-230,6**	**498,6**	**-555,7**	**-287,7**	**2.362,0**	**-3.890,0**	**-1.815,7**
Voorziening plantekorten Vereveningsfonds	-274,1	105,9		-168,2			
Voorziening plantekorten Zuidas	-2,8		-0,3	-3,1			
Totaal Voorziening	**-276,9**	**105,9**	**-0,3**	**-171,3**			
Totaal	**-507,5**	**604,5**	**-556,0**	**-459,0**	**2.362,0**	**-3.890,0**	**-1.815,7**

Mutaties 2018

Eind 2018 is de stand van het onderhanden werk € 287,7 miljoen negatief. Het onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie is negatief omdat we tot en met 2018 veel meer inkomsten ontvingen dan we investeerden. In het onderhanden werk staan plannen met een voorzien tekort ter hoogte van € 171,3 miljoen. Hier is conform BBV een voorziening voor gevormd welke in mindering is gebracht op de voorraden. Doordat we behoedzaam tussentijds winst nemen is de stand van het onderhanden werk nog steeds negatief.

Het saldo van Bouwgrond in Exploitatie daalde in 2018 door de hoge inkomsten in 2018 (ten opzichte van de uitgaven en de tussentijdse winstnemingen) met € 57,1 miljoen naar € 287,7 miljoen. De inkomsten stegen door: de hogere grondprijzen, het hoge volume van woningprogramma in de gehele stad en het hoge volume kantoorprogramma in de Zuidas. Daarnaast hebben we de afgelopen jaren veel geïnvesteerd, wat nu veel inkomsten gegeneerd. Over het algemeen kennen de omvangrijke grondexploitaties binnen en rondom de A10 negatieve stand onderhanden werken. Voorbeelden hiervan zijn de Zuidas, Overamstel en Zeeburgereiland.

De vermeerderingen van het onderhanden werk betreffen voornamelijk uitgaven van afgerond € 337,0 miljoen betreffen investeringen in onder meer de openbare ruimte, civiele werken, verwervingen, kosten voor woonrijp maken en proceskosten. Bij de vermeerderingen verrekend voor in totaal € 162,0 miljoen ook de tussentijdse winstnemingen, planafsluitingen en verschillende verrekeningen (onder andere Zuidasdok en het landmaken Centrum- en Strandeiland van IJburg). De verminderingen van € 555,7 miljoen gaan over alle inkomsten van de grondexploitaties. Die bestaan voor het grootste deel uit gronduitgifte voor een bedrag van € 489,0 miljoen en het restant bestaat uit subsidies, bijdragen van derden, optievergoedingen en tijdelijke exploitatie inkomsten.

In 2018 verrekenden we de verrichte investeringen in het landmaken IJburg Centrumeiland en Strandeiland met de reservering in het Vereveningsfonds. Dit komt overeen met voorzichtigheidsoverwegingen om bij omvangrijke investeringen vooruitlopend op de verdere planontwikkeling de investering financieel van dekking te voorzien.

De voorziening plantekorten verminderen we volgens het BBV op het onderhanden werk Bouwgrond in Exploitatie. De voorziening nam af als gevolg van de Nota Financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte zoals de gemeenteraad op 23 januari 2019 verstelde. Besloten is om voorfinanciering zoals in IJburg (Centrumeiland en Strandeiland) niet meer te voorzien. Hiervoor maken we afzonderlijke reserveringen in de reserve Verveningsfonds. Dit is de belangrijkste

reden waardoor de voorziening plantekorten in 2018 per saldo is verlaagd van € 276,9 miljoen naar € 171,3 miljoen.

Ramingen nog te maken kosten en opbrengsten

De ramingen van de nog te maken nominale kosten en opbrengsten in exploitatie genomen baseren we op de inzichten van eind 2018. De geraamde kosten vanaf 2019 zijn afgerond € 2,36 miljard en de geraamde inkomsten zijn afgerond € 3,89 miljard. De nominale inkomsten en uitgaven baseren we per grondexploitatiecomplex op ramingen waarbij geen prijsindexatie is toegepast. Hierbij houden we op voorhand geen rekening met vertragingen. Vertragingen komen bijvoorbeeld door een langer juridisch planologische proces of langere onderhandelingen met marktpartijen. Bij deze ramingen is ook geen rekening gehouden met project specifieke en generieke risico's zoals vraaguitval naar grond en dalende grondprijzen bij gronduitgiften. Deze risicoafslagen op portefeuilleniveau lichten we toe in de paragraaf Grondbeleid en in het Meerjarenperspectief Grondexploitaties 2019.
Uiteraard is de inschatting omgeven is door onzekerheden waarbij de waardering in de komende jaren zowel positief als negatief kan uitvallen (onder andere door de lange looptijd van de plannen van 10 tot 15 jaar). Vanwege de marktomstandigheden zijn er onzekerheden over de geraamde afzetmogelijkheden voor bouwrijpe grond. Ook zijn er samenhangende bovenwijkse voorzieningen nog niet vastgesteld, zoals de Oostflank bij Zeeburgereiland, maar bij Koers 2025 wel al in beeld gebracht. Verder komen er voor lopende plannen steeds meer duurzaamheidseisen zoals aardgasvrij, aparte sanitage, energieneutraal en circulair bouwen, wat tot een neerwaartse druk op grondprijzen kan leiden.

Zie voor verdere toelichting op de grondexploitatie de paragrafen 4.3 Grondbeleid en 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Gereed product en handelsgoederen

Stand ultimo 2018

De voorraad gereed product en handelsgoederen van € 7,5 miljoen (2017: € 7,1 miljoen) bestaat voor een groot gedeelte uit:

- Voorraden materiaalbureau ten behoeve van de inrichting van de openbare ruimte (€ 6,2 miljoen);
- Voorraden vaccinatiemiddelen, testen en groeigidsen (€ 0,7 miljoen),
- Uit de voorraad te veilen panden en winkelvoorraad van de stadsbank van lening (€ 0,7 miljoen).

Mutaties 2018

De toename van € 0,4 miljoen in 2018 kwam door een toename aan de voorraad materiaal voor infrastructuur.

8.1.5 Uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan 1 jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder zijn als volgt verdeeld:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Balanswaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde/ Boekwaarde 31-12-2018
Vorderingen op openbare lichamen	217,1	252,2	-	252,2
Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	1,4	1,8	-	1,8
Overige vorderingen (inclusief stadsdelen)	307,4	460,0	126,9	333,0
Totaal	**525,8**	**714,0**	**126,9**	**587,1**

Vorderingen op openbare lichamen

Stand ultimo 2018

De vorderingen openbare lichamen van € 252,2 miljoen bestaat uit de vorderingen op de belastingdienst, waar onder de aangiften BCF, BTW en dividendbelasting.

Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen

Stand ultimo 2018

De balanswaarde ultimo 2018 van € 1,8 miljoen op deze post betreft de rekening-courantverhouding van € 1,8 miljoen met NG VGA verzekeringen.

Mutatie 2018

De toename van € 0,4 miljoen in 2018 komt vooral door:

- Het afstoten van de rekening courantverhouding met Triodosbank voor broedplaatsen van € 1,0 miljoen;
- Een toename van de rekeningcourant verhouding NV VGA van € 1,4 miljoen.

Overige vorderingen/uitzettingen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Balanswaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018	Voorziening	Balanswaarde 31-12-2018
Gemeentelijke belastingen en heffingen belastingvorderingen	78,3	106,5	-27,1	79,4
Vorderingen op derden	94,5	133,9	-31,5	102,4
Beleensommen Stadsbank van Lening	71,7	69,8	-	69,8
Vorderingen op klanten beleidsterrein werk, participatie en inkomen	28,4	90,9	-64,7	26,2
Vorderingen op derden uit hoofde van gronduitgifte en/of gronduitgifte gerelateerd	34,5	58,9	-3,6	55,3
Totaal	**307,4**	**460,0**	**-126,9**	**333,0**

Stand en mutatie (2018)

De overige vorderingen van € 333,0 miljoen bestaat vooral uit:

Belastingvorderingen (2018: € 79,4 miljoen, 2017: € 78,3 miljoen)

De belastingvorderingen bestaan uit de reguliere belastingdebiteuren (opgelegde aanslagen OZB, afvalstoffenheffing) en bedragen ultimo 2018 € 79,4 miljoen. De toename van de belastingdebiteuren komt door meer opgelegde aanslagen die nog betrekking hadden op de belastingjaren 2016 en 2017. Daarnaast hebben we door het nieuwe belastingsysteem de dwanginvordering later opgestart tegenover voorgaande jaren. Daardoor waren er meer openstaande vorderingen. Een tweede oorzaak is de stijging van de vorderingen op toeristenbelasting.

Vorderingen op derden (2018: € 102,4 miljoen, 2017: € 94,5 miljoen totaal bestaande uit € 20,0 miljoen vorderingen ter incasso en € 74,5 miljoen vorderingen op derden)

Deze post bestaat uit vorderingen op derden, zoals voor drinkwater en langlopende vorderingen die we ter incasso overdragen aan het incassobureau van Belastingen. In vergelijking met 2017 zijn de vorderingen gestegen met € 17,6 miljoen en is tevens de voorziening opgehoogd met € 9,7 miljoen waardoor het debiteurensaldo met € 7,9 miljoen is gestegen.

Beleensommen Stadsbank van Lening (2018: € 69,8 miljoen, 2017: € 71,7 miljoen)

Het totaalbedrag van uitstaande beleningen aan klanten bij de Stadsbank van Lening bedraagt € 69,8 miljoen. Dit zijn beleenovereenkomsten die we met de klanten afsloten op het onderpand (bijvoorbeeld sieraden). De klant betaalt na het verstrijken van de afgesproken looptijd de waarde van het onderpand (verhoogd met afgesproken rente) terug.

Vorderingen op klanten uit het beleidsterrein werk, participatie en inkomen (2018: € 26,2 miljoen, 2017: € 28,4 miljoen)
De boekwaarde van de vorderingen op klanten uit het beleidsterrein werk, participatie en inkomen betreft ultimo 2018 € 90,9 miljoen. Voor deze vorderingen hebben we een voorziening van € 64,7 miljoen getroffen. De balanswaarde ultimo 2018 is € 26,2 miljoen. Dit is de boekwaarde verminderd met de getroffen voorziening

Vorderingen op derden uit hoofde van gronduitgifte en/of gronduitgifte gerelateerd (2018: € 55,3 miljoen, 2017: 34,5 miljoen)
De boekwaarde van deze vorderingen bedraagt ultimo 2018 € 55,3 miljoen. Deze bestaat hoofdzakelijk uit nog te ontvangen erfpachtcanon van € 50,4 miljoen, die vooral is toegenomen doordat eind 2018 veel grond is uitgegeven en erfpachters er voor kozen om canon af te kopen.
De overige vorderingen van € 8,5 miljoen bestaan uit:

- Nog te ontvangen bedragen vanwege uitgegeven kavels;
- Voorfinanciering van rente;
- Dienstverlening vanwege gronduitgifte.

De balanswaarde ultimo 2018 bedraagt € 55,3 miljoen. Dit is de boekwaarde verminderd met de getroffen voorziening van € 3,6 miljoen.

Voorziening oninbaarheid (2018: € 127,0 miljoen, 2017: 111,2 miljoen)
Het totaalbedrag aan voorzieningen bedraagt mede door de toename bij het incassobureau voor de overige vorderingen ultimo 2018 € 127,0 miljoen.

8.1.6 Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit door de gemeente aangehouden kassen en bankrekeningen.

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Kas- en banksaldi	11,5	25,1
Totaal	**11,5**	**25,1**

Dit betreft het saldo van de bankrekeningen op naam van de gemeente Amsterdam.

8.1.7 Overlopende activa

De post overlopende activa verdelen we als volgt:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	161,7	130,4
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	418,4	441,1
Totaal	**580,1**	**571,4**

Nog te ontvangen voorschotbedragen van Europese en Nederlandse overheidslichamen
We hebben voorschotbedragen die we nog moeten ontvangen van de EU en Nederlandse overheidslichamen. Die ontstonden door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel. Die zijn op de volgende manier in de balans opgenomen:

(bedragen x € 1 miljoen)

Naam specifieke uitkering	Boekwaarde 31-12-2017	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Boekwaarde 31-12-2018
Europees overheidslichaam				
EFRO- World of Food	4,2	-	4,2	-
AMIF Europees project voor statushouders)	0,5	0,4	-	0,9
Totaal	**4,7**	**0,4**	**4,2**	**0,9**
Rijk				
Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteits-maatregelen 2008	0,6	-	0,6	0
Regeling cofinanciering-sectorplannen				
Europees Sociaal Fonds (ESF)	13,9	11,3	14,8	10,5
Claim bijdrage SVF	-			
Strategische beheer RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra)	0,1	-	-	0,1
Totaal	**14,7**	**11,3**	**15,5**	**10,6**
Overige NL-overheidslichaam				
VRA/Amsys	96,0	-	32,7	63,3
BORI/MVP Metro	46,4	63,7	54,7	55,4
Regeling regioplannen	1,3	-	1,1	0,2
Claim bijdrage SVF (correctie Rijk)	-1,5	-	-1,5	0
Correcties diverse doeluitkeringen	0,2	-0,0	0,2	-0,0
Totaal	**142,3**	**63,7**	**87,2**	**118,9**
Totaal generaal	**161,7**	**75,3**	**106,9**	**130,4**

Stand ultimo 2018 en mutatie 2018

Het saldo ultimo 2018 van de overlopende activa voor nog te ontvangen voorschotten van Europese en Nederlandse overheidslichamen bedraagt € 130,4 miljoen (2017: 161,7 miljoen) en is € 31,3 miljoen lager dan vorig jaar. Dit komt doordat:

- De boekwaarde van VRA/Amsys met € 32,7 miljoen is afgenomen doordat een bedrag van € 31,8 miljoen (vooruitbetaald in 2017) in 2018 werd gesaldeerd en door € 1,0 miljoen meer ontvangsten dan uitgegeven. De vordering op het programma Amsys heeft vooral betrekking op de projecten Signalling & Control en ICT;
- Daar tegenover staat een extra nog te ontvangen bedrag van € 9,0 miljoen voor het beheer en onderhoud van onze railinfra (BORI) en voor het Meerjaren vervangingsprogramma Metro (MVP) voor de subsidiejaren tot en met 2018. Verdere ontvangsten vanuit de Vervoerregio vinden plaats op basis van afgesproken mijlpalen;
- In 2018 is een correctie uitgevoerd op een bedrag van € 0,2 miljoen dat in 2017 foutief werd geboekt. Na correctie bleef een bedrag over van € 506. Dit bedrag wordt in 2019 afgeboekt.

Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde kosten

De overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen, delen we als volgt:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Nog te ontvangen (factureren) bedragen	292,1	324,9
Vooruitbetaalde kosten	126,3	116,2
Totaal	**418,4**	**441,1**

Stand ultimo 2018

Het saldo van de overige overlopende activa bestaat uit de nog te ontvangen bedragen van € 324,9 miljoen en de vooruitbetaalde kosten van € 116,2 miljoen. Hieronder staan de posten verder toegelicht.

Nog te ontvangen (factureren) bedragen

De nog te ontvangen bedragen van € 324,9 miljoen bestaan vooral uit:

- Belastingmiddelen van € 78,3 miljoen (2017: € 98,9 miljoen).
- Dividend Haven over 2018 dat in 2019 wordt betaald van € 67,5 miljoen (2017: € 61,0 miljoen);
- Bedragen voor werkzaamheden voor openbaar vervoerprojecten van € 68,9 miljoen (2017: 35,6 miljoen);
- Bedragen voor werkzaamheden in de openbare ruimte van € 31,2 miljoen (2017: € 0,1 miljoen).

Mutaties 2018

De nog te ontvangen bedragen zijn € 32,8 miljoen hoger dan ultimo 2017. Dit komt vooral door:

- Een toename van de nog te ontvangen bijdragen van derden openbare ruimte van € 31,1 miljoen en openbaar vervoer van € 33,3 miljoen, waar wordt gewerkt aan diverse meerjarige projecten (onder andere Amstelveenlijn en Renovatie Oostlijn), waarvoor subsidie wordt ontvangen. Deze posten staan aan de activakant van de balans (als nog te ontvangen bedragen), omdat de uitgaven die per eind 2018 zijn gedaan groter zijn dan de bedragen (voorschotten) die tot op dat moment zijn ontvangen. De ontvangsten volgen in 2019 en de jaren erna;
- Daar tegenover zijn de belastingmiddelen gedaald met € 22,2 miljoen door een verschuiving van oudere nog te ontvangen bedragen naar de balansregel overige vorderingen; de opgelegde aanslagen uit de belastingjaren 2016 en 2017 zijn later opgelegd in 2018 door de ingebruikname van het nieuwe belastingsysteem in november 2017.

Vooruitbetaalde kosten

De vooruitbetaalde kosten van € 116,2 miljoen bestaan vooral uit:

- Vooruitbetaalde kosten aan zorginstellingen van € 40,2 miljoen (2017: 31,6 miljoen).
- Verleende onderwijssubsidies voor schooljaar 2018-2019 van € 23,4 miljoen (2017: € 24,5 miljoen);
- Vooruitbetaalde kosten van € 8,9 miljoen (2017: € 5,7 miljoen) voor de eerste kwartaal factuur van de Omgevingsdienst Noordzeekanaal gebied (NZKG) van € 5,2 miljoen en een correctie op de uitbetaalde (duurzaamheids)subsidies van € 3,7 miljoen in 2018. De prestatie van deze subsidies wordt in 2019 geleverd;
- In te dienen aanvragen voor bijdragen uit het Corporatiebudget (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting) aan de woningbouwcorporatie Ymere van € 7,9 miljoen (2017: 8,5 miljoen);
- ICT-voorzieningen van € 7,5 miljoen (2017: € 7,4 miljoen);
- Beleenrechten aan de Stadsbank van Lening van € 3,7 miljoen (2017: € 3,8 miljoen);
- Kosten voor de ombouw van de Amstelveen-lijn van € 2,3 miljoen (2017: € 8,9 miljoen).

Mutaties 2018

De vooruitbetaalde kosten zijn € 10,1 miljoen lager dan ultimo 2018. Dit komt vooral door een afname van vooruitbetaalde kosten voor zorg, jeugd en onderwijs van € 8,4 miljoen, omdat onder meer de vooruitbetaalde kosten inzake DBC's in 2018 zijn ingelost. Tevens is er € 3,5 miljoen aan ontvangen subsidies voor meerjarige OV-projecten ontvangen.

Buiten de activazijde: Bedrag aan vpb verliescompensatie € nihil

Met ingang van 2016 wordt de gemeente voor een aantal activiteiten aangemerkt als ondernemer. Voor 2018 is het bedrag op een eventuele verliescompensatie gesteld op € nihil.

Passiva

Eigen vermogen

Het verloop van de reserves in 2018 per soort reserve:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Toevoeging	Onttrekking inclusief vrijval	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Boekwaarde
Algemene reserve	357,2	42,9	52,8	-	347,3
Resultaat	137,4	-35,9	-	137,4	-35,9
Bestemmingsreserves	7.679,3	1.228,9	1.009,7	-	7.898,4
Totaal	**8.173,8**	**1.235,9**	**1.062,5**	**137,4**	**8.209,8**

8.1.8 Algemene reserve

De algemene reserve is de buffer voor financiële tegenvallers Het is vrij aanwendbaar en is deel van de weerstandscapaciteit. Zie voor het totale overzicht van de weerstandscapaciteit 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing. In 2018 nam de algemene reserve af met een bedrag van € 9,9 miljoen naar € 347,3 miljoen.

8.1.9 Resultaat

Het resultaat is deel van de Algemene Reserve, maar we moeten het volgens de voorschriften apart presenteren. Bij de vaststelling van de Jaarverslag 2017 bedroeg het voordelig resultaat over 2017 € 137,4 miljoen. Dit bedrag is in 2018 geheel ingezet om incidentele ruimte te vormen. Het resultaat over 2018 bedraagt € 35,9 miljoen negatief.

8.1.10 Bestemmingsreserves

Het totaalbedrag aan bestemmingsreserves bedraagt € 7.898,4 miljoen (2017: € 7.679,3 miljoen). In de verloopstaat reserves is het totaaloverzicht van de reserves opgenomen (zie: 8.2 Verloopstaat reserves). Hierin staat ook per reserve een toelichting op de mutaties. In de beleidsprogramma's staan toelichtingen op de belangrijkste. Hieronder geven we een overzicht van de belangrijkste mutaties en de in omvang (zeer) grote reserves.

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Boekwaarde 31-12-2018
Reserve afkoopsommen erfpacht	5.203,4	110,5	-	-	5.313,8
Reserve Vereveningsfonds	453,4	299,0	103,7	-	648,7
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties	259,5	109,9	18,8	-	350,7
Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel	201,7	127,4	96,0	-	233,2
Reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/ Zuidlijn (dienst Metro)	190,3	25,0	129,8	-	85,5
Meerjarige Intertemporele Compensatie	110,0	274,2	153,8	-	230,3
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg	93,3	33,9	7,9	-	119,4
Reserve financiering deelneming GVB	78,8	-	-	-	78,8
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur	71,2	-	-	-	71,2

	Boekwaarde 31-12-2017	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Boekwaarde 31-12-2018
Reserve Corporatiebudget	61,8	1,3	9,9	-	53,1
Totaal	**6.723,4**	**979,2**	**519,9**	**0**	**7.182,7**

Reserve afkoopsommen erfpacht (2018: € 5,3 miljard, 2017: € 5,2 miljard)
Deze reserve dient voor de financiering van erfpachtgronden. Hierdoor hoeft de gemeente Amsterdam deze grondwaarde niet te financieren bij externe partijen. De dotatie in 2018 van € 110,5 miljoen betreft de in 2018 ontvangen afkoopsommen minus met name de meerwaarde van woningcorporatierechten die afgedragen wordt aan het Vereveningsfonds. Het saldo van afgekochte gronden ultimo 2018 is € 5.239 miljoen. Tot 2019 bestond de reserve afkoopsommen uit afkoopsommen die ontvangen zijn van grond die in een vorig tijdvak was afgekocht en met de meerwaarde op afkoopsommen van niet woningcorporatierechten. De stand van de reserve ultimo 2018 is € 5.314 miljoen en dat is € 75 miljoen hoger dan de afgekochte grondwaarde. Als gevolg van de begin 2019 door de raad vastgestelde Nota financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte wordt het verschil in 2019 overgedragen aan de nog te vormen 'Reserve financiering erfpachtgronden' waardoor het saldo van de 'Reserve afkoopsommen erfpacht' vanaf dan overeenkomt met de waarde van de afgekochte erfpachtgronden.

Reserve Vereveningsfonds
De toename in 2018 komt onder meer overheveling van de plannen landmaken centrumeiland en strandeiland naar de reserve van in totaal € 108 miljoen. Dit is het gevolg van de nieuwe nota financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte. Los van deze technische omzetting is er € 19,0 miljoen aan de voorziening toegevoegd (zie voor verdere toelichting 5.5 Vereveningsfonds).

Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties
Het doel van de reserve is dekking bieden aan de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van de Dokzone/ZuidasDok. De reserve Zuidas is met € 91,2 toegenomen door opbrengsten uit winstnemingen van € 105,0 miljoen en een indexatietoevoeging van € 4,9 miljoen. Er is budget onttrokken voor kosten voor bedrijfsvoering van € 6,0 miljoen en een bijdrage van € 12,7 miljoen aan het Rijk voor ZuidasDok.

Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel
De reserve mobiliteitsfonds heeft als doel projecten te financieren die passen in de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. Een uitgebreide beschrijving van de mutaties 2018 in het Stedelijk Mobiliteitsfonds staat in 5.2 Stedelijk Mobiliteitsfonds.

Reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/Zuidlijn
De reserve betreft de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de Noord/Zuidlijn bovenop de rijksbijdrage en het deel dat geactiveerd is. De dotatie heeft te maken met vrijval van de risicovoorziening Noord/Zuidlijn van € 25,0 miljoen voor de bestemmingsreserve. Dit is een saldo neutrale afwijking. Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget verschoven de posten risico’s en onvoorzien naar de post bouwkosten. Hiermee zijn de middelen overgeheveld van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn.

Meerjarige Intertemporele Compensatie
Het doel is de begrotingsruimte te verevenen zodat we de begroting meerjarig per jaar sluitend houden. Dit terwijl de begroting ook reëel en structureel in evenwicht is. De toename van € 120,4 miljoen komt door verschillende dotaties. Bijvoorbeeld een reservering van middelen uit het coalitieakkoord (€ 189,0 miljoen) en een aantal onttrekkingen.

Reserve Stedelijke Bodemsanering en Nazorg
Het reserveren van middelen voor de meerjarige stedelijke bodemsaneringsprogramma's en nazorgactiviteiten kwam vooral vanuit rijksmiddelen. Dit volgens gemaakte afspraken met het Rijk.

De hoogte van de onttrekkingen en dotaties hangt samen met het saldo van de gemaakte kosten bodemsanering.

Reserve financiering deelneming GVB
Deze deelneming betreft een financieringsreserve. In 2018 waren er geen onttrekkingen of dotaties aan de reserve.

Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur
De reserve dient voor het gelijktrekken van overschotten en tekorten vanuit de uitvoering van de Wet werk en bijstand voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen). In 2018 waren er geen dotaties en onttrekkingen aan de reserve, waardoor het budget ongewijzigd is.

Reserve Corporatiebudget
Uit de reserve Corporatiebudget verstrekken we subsidies die corporaties op projectbasis voor de komende drie jaar kunnen aanvragen. Het Corporatiebudget wordt vooral ingezet voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in:

- Nieuw-West;
- De Kolenkitbuurt;
- De Banne;
- Nieuwendam Noord.

In 2018 is voor € 9,4 miljoen aan subsidies verleend uit de reserve.

8.1.11 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen, verliezen en risico's, ter egalisering van onderhoudslasten en voor van derden verkregen middelen, die specifiek besteed moeten worden.

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Boekwaarde 31-12-2018
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	135,9	15,8	17,8	26,4	107,4
Egalisatievoorzieningen	95,5	38,5	33,2	0,7	100,1
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	201,3	0,1	2,8	-	198,6
Totaal	**432,7**	**54,4**	**53,8**	**27,1**	**406,1**

Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's (2018: € 107,4 miljoen, 2017: € 135,9 miljoen)
De belangrijkste voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's zijn de volgende:

Voorzieningen Pensioenfonds (SD) Wethouders (2018: € 57,7 miljoen, 2017: € 57,3 miljoen)
Vanuit de pensioenregeling voor politieke ambtsdragers zijn bestuursorganen eigen risicodrager. Dit houdt in dat we zelf verantwoordelijk zijn voor bekostigen en uitbetalen van pensioenen aan ex-bestuurders en hun nabestaanden. Vanuit de regelgeving BBV moeten we de voorziening pensioenverplichtingen politieke ambtsdragers volledig dekkend maken.

Voorziening risicofondsen N/Z-lijn (2018: € 0,0 miljoen, 2017: € 25 miljoen)
De voorziening is voor afdekken van de bouw- en VAT-risico's van het project Noord/Zuidlijn. De voorziening is vrijgevallen. Dit is een saldo neutrale afwijking, omdat er een verschuiving was van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten. Het bedrag hevelden we over van de voorziening naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn (zie ook reserves hierboven).

Voorziening grond-gerelateerde kosten buiten grondexploitaties (2018: € 8,9 miljoen, 2017: € 14,9 miljoen)
Deze voorziening is ingesteld om bijdragen aan derden te dekken die moet worden vergoed als projecten opgeleverd zijn. Aan de andere kant betreft dit verplichte bijdragen aan derden die horen bij toekomstige planontwikkeling en plannen in het verleden. De mutatie van € 6,0 miljoen komt door de toename van openstaande debiteuren (ouder dan 90 dagen).

Voorziening juridische risico's (2018: € 20,2 miljoen, 2017: € 13,5 miljoen)
De voorziening is gevormd om juridische risico's af te dekken die wij lopen. De voorziening steeg met € 6,7 miljoen doordat er een dotatie was van € 7,9 miljoen. De opbouw en mutaties in de voorziening lichten we niet toe omdat we anders onze juridische positie benadelen.

Egalisatievoorzieningen (2018: € 100,1 miljoen, 2017: € 95,5 miljoen)
De egalisatievoorzieningen gaan voor een bedrag van € 70,0 miljoen over groot onderhoud van vastgoed waarvan de grootste de volgende voorzieningen zijn:

(bedragen x € 1 miljoen)

Naam voorziening	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed	23,4	39,2
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat	19,4	30,8
Onderhoudsfonds (DFM)	15,2	0,0
Totaal	**58,0**	**70,0**

Het onderhoudsfonds (DFM) is vrijgevallen, ten gunste van de voorziening vastgoed. Daarnaast zijn er onder meer voorzieningen getroffen voor het onderhoud aan parkeergarages (€ 10,5 miljoen), de openbare ruimte (€ 6,0 miljoen) en onderhoud van sport- en schoolgebouwen (€ 6,1 miljoen).

Voorzieningen van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden (2018: € 198,6 miljoen, 2017: € 201,3 miljoen)
Dit betreft een voorziening voor de exploitatielasten voor de veerverbindingen over het Noordzeekanaal (hieronder verder toegelicht) en een aantal kleinere voorzieningen.

Voorziening integraal vervoerssysteem veren (2018: € 194,5 miljoen, 2017: € 197,0 miljoen)
De voorziening is gevormd voor de langdurige exploitatie van de veren over het Noordzeekanaal. Dit is inclusief beheer, onderhoud en vervangingsinvesteringen. De onttrekking van € 2,5 miljoen is € 1,2 miljoen lager dan begroot. Dat komt vooral door:
- Een positief afwikkelingsverschil op transitoria uit 2017;
- Een onderbesteding op het vaarcontract door lagere handhavingskosten;
- Een lagere indexatie wat gedeeltelijk uit de voorziening gedekt wordt.

Het verloop, de aard en de reden van de voorzieningen en de mutaties staan in 8.3 Verloopstaat voorzieningen.

Vreemd vermogen

8.1.12 Vaste schulden

Onder de vaste schulden verantwoorden we onze portefeuille aan langlopende leningen en ontvangen waarborgsommen. Met deze leningen financieren we vooral de gemeentelijke investeringen, zoals verantwoord onder de vaste activa. Maar ook de financiering van het onderhanden werk.

Verloop in 2018 van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Vermeerde-ringen	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2018
Obligatieleningen	1.295,0	870,0	-	2.165,0
Onderhandse leningen van binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen	50,0	-	-	50,0
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	2.015,5	155,0	279,5	1.890,9
Onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren	0,0	-	-	0,0
Onderhandse leningen van openbare lichamen	250,0	50,0	-	300,0
Waarborgsommen	17,3	3,7	0,4	20,6
Totaal	**3.627,8**	**1.078,7**	**279,9**	**4.426,6**

De vaste schuld is in 2018 gestegen met € 798,8 miljoen naar € 4.426,2 miljoen. De obligatieleningen zijn met € 870 miljoen gestegen naar € 2.165,0 miljoen. Deze toename hangt samen met:

- Investeringen;
- De afname van het eigen vermogen;
- De afname van kort geld en de vlottende schulden.

De obligatieleningen zijn in het bijzonder toegenomen omdat deze leningvorm de laagste rente heeft. En we daarmee ook bestaande leningcontracten met hogere rente aflosten. De totale onderhandse leningen daalden met € 74,6 miljoen. Het leenbedrag van de onderhandse leningen aan binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen, banken en overige financiële instellen bleef gelijk met € 50,0 miljoen. De onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen nam met € 124,5 miljoen af door meer aflossingen dan vermeerderingen. Daarnaast nam een onderhandse lening van openbare lichamen met € 50,0 miljoen toe.

De waarborgsommen stegen met € 3,3 miljoen naar € 20,6 miljoen. De gemeente wil haar erfpachters bij eerste uitgifte bij woningen een keuze bieden uit betaling van een canon of een afkoopsom. Deze keuze komt slechts de eerste erfpachter/bewoner toe. Bij door een projectontwikkelaar gebouwde woning maakt de gemeente in eerste instantie afspraken met de projectontwikkelaar over de gronduitgifte. De koper is dan nog niet in beeld en het kan mogelijk een aantal jaar duren voordat deze zich aandient. De projectontwikkelaarsregeling maakt het mogelijk dat op het moment dat de koper de woning afneemt van de projectontwikkelaar, de koper de keuze kan maken tussen betaling van canon en afkoopsom. De waarborgsom ter hoogte van 2 jaar canon die betaald is ter nakoming van de afsprakenbrief wordt verrekend met de canon of afkoopsom afhankelijk van de keuze die de koper maakt. Van de € 16,8 miljoen aan waarborgsommen met betrekking tot erfpacht, heeft € 10,1 miljoen betrekking op de projectontwikkelaarsregeling. Deze gelden zullen worden toegerekend aan de canonopbrengsten of ontvangen afkoopsommen, op het moment dat de projectontwikkelaar het erfpachtrecht overdraagt aan de eindgebruiker.

De totale rentelast voor het jaar 2018 bedraagt € 82 miljoen. In 4.2 Financiering lichten we de uitvoering van de financieringsfunctie nader toe.

Vlottende passiva

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Netto-vlottende schulden met een rente-typische looptijd korter dan één jaar	908,0	716,3
Overlopende passiva	542,6	481,8
Overige overlopende passiva	-	-
Totaal	**1.450,5**	**1.198,0**

8.1.13 Netto-vlottende schulden

De netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden zijn:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	0,0	0,0
Overige kasgeldleningen	571,6	420,0
Overige schulden	336,4	296,3
Totaal	**908,0**	**716,3**

Kasgeldleningen/Overige kasgeldleningen

De kasgeldleningen en overige kasgeldleningen zijn voor kortdurende financiering. In de financieringsparagraaf lichten we toe hoe we de activiteiten van de gemeente financieren.

Overige schulden

De belangrijkste en grootste overige schulden worden als volgt gespecificeerd:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Belastingverplichtingen	29,8	27,1
Crediteuren	43,3	48,7
Facturen in omloop	263,3	220,5
Totaal	**336,4**	**296,3**

Belastingverplichtingen

De belastingverplichtingen van € 27,1 miljoen euro bestaan hoofdzakelijk uit de af te dragen belastingontvangsten aan opdrachtgevers, waarvoor de gemeente Amsterdam zorg draagt voor de inning.

Crediteuren

Dit betreft het saldo aan geboekte facturen, waarvan de betaling op balansdatum nog moet gebeuren.

Facturen in omloop/nog te betalen

Deze post betreft facturen die in omloop zijn en betrekking hebben op het boekjaar 2018.

8.1.14 Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	427,3	366,0
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	22,2	11,5
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	93,1	104,3
(waarvan canon volgende jaren)	(53,0)	(48,4)
Totaal	**542,6**	**481,8**

Stand Ultimo 2018 en mutaties 2018

De overlopende passiva daalden in 2018 met € 60,8 miljoen naar € 481,8 miljoen. Hieronder lichten we de posten overlopende passiva verder toe.

Verplichtingen

Hier specificeren we de verplichtingen die tijdens het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen. Uitzondering daarop zijn jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume.

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Boekwaarde 31-12-2018
Nog te betalen kosten	278,8	223,8
Af te dragen loonheffing en pensioen	97,7	91,5
Nog te betalen rente en aflossing	50,6	50,7
Vakantie-uitkering a.g.v. invoering van het Individueel Keuze Budget	0,0	0,0
Totaal	**427,3**	**366,0**

Nog te betalen kosten

De nog te betalen kosten ultimo 2018 van € 223,8 miljoen (2017: € 278,8 miljoen) bestaat hoofdzakelijk uit nog te betalen kosten van:

- De Noord/Zuidlijn van € 61,2 miljoen (2017: € 89,7 miljoen);
- Nog te betalen kosten in onderwijs, jeugd en zorg inclusief WMO van € 108,0 miljoen (2017: € 141,5 miljoen)
- Verkeer en openbare ruimte projecten van € 21,2 miljoen (2017 € 24,6 miljoen).

Af te dragen loonheffing en pensioen

Dit is de reguliere verplichting aan het eind van elk kalenderjaar. Het wordt voldaan in het eerste kwartaal van het volgende jaar.

Nog te betalen rente en aflossing

De rente en aflossing wordt betaald na afloop van één jaar. Voor deze kosten ontvangt de gemeente in het daaropvolgende jaar een factuur.

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren

De in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren specificeren we als volgt:

(bedragen x € 1 miljoen)

	Boekwaarde 31-12-2017	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Boekwaarde 31-12-2018
Europese Unie	2,5	0,7	2,6	0,7
Rijk	13,5	3,1	13,4	3,2
Overige Nederlandse Overheidslichamen	6,2	1,5	0,0	7,6
Totaal	**22,2**	**5,3**	**16,0**	**11,5**

In 8.5 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen staat het verloopoverzicht van de in de balans opgenomen van EU, Rijk en provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel per specifieke uitkering.

Overige vooruit ontvangen bedragen

De overige vooruit ontvangen bedragen van € 104,3 miljoen bestaan vooral uit de vooruit ontvangen canon voor erfpachtrechten € 48,4 miljoen (2017: € 53,0 miljoen). Die ontvangen we een jaar voor aanvang van de contractperiode.

Buiten de passivazijde: Totaalbedrag aan verstrekte borgstellingen garanties € 10.531,2 miljoen

Per jaareinde 2018 zijn er voor € 10.531,2 miljoen (2017: € 10.571 miljoen) aan garanties aan derden verstrekt. Het totaalbedrag aan verstrekte garanties is in 2018 afgenomen met € 40,8 miljoen. De afname wordt voornamelijk veroorzaakt door een verlaging van de achtervangpositie in het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW).

8.2 Reserves

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
1.1 Dienstverlening	43001	2006	Nee	NVT	4,9	0,0	0,0	-4,9	-0,0
Reserve goudprijsrisico Stadsbank van Lening Het afdekken van het goudprijsrisico in de bedrijfsvoering. *Toelichting: De reserve valt conform raadsbesluit vrij en wordt in 2019 opgeheven.*									
1.1 Dienstverlening	43002	2006	Ja	NVT	2,1	0,0	-0,4	-1,0	0,7
Financieringsreserve Stadsbank van Lening Dekking van de afschrijvingslasten van de investering VIS – belenen. *Toelichting: Als gevolg van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is de reserve bedrijfsvoering SBL omgezet in een financieringsreserve SBL ten behoeve van de dekking van de afschrijvingen van de investering VIS-belenen. De lagere onttrekking is het gevolg van het lager uitgevallen frictiekosten als gevolg van de reorganisatie.*									
1.1 Dienstverlening, Gebiedsgericht werken	90032	2014	Ja	0,7	0,1	0,3	-0,3	0,0	0,2
Res Egal expl Nieuwe Ooster en Nieuwe Noorder Doel van de reserve is de opvang van fluctuaties in de exploitatie van de De Nieuwe Ooster (DNO) en de Nieuwe Noorder. *Toelichting: Er is € 0,2 miljoen meer toegevoegd aan de reserve De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder vanwege het resultaat van De Nieuwe Noorder. Tegelijkertijd is er € 0,3 miljoen meer onttrokken aan deze reserve vanwege het resultaat van De Nieuwe Ooster.*									
2.3 Veiligheid	13063	2011	Nee	NVT	0,3	0,0	-0,3	0,0	-0,0
Decentralisatiegelden OOV Deze reserve is gevormd uit Decentralisatie-uitkeringen Veiligheid en Leefbaarheid en Marokkaans Nederlands Probleemjongeren; Polarisatie en Radicalisering. De middelen worden ingezet voor de gefaseerde afbouw van de inzet van SAOA en voor de ombouw van de recidivebeperkende trajecten tot één programma - IFA- voor de zwaardere doelgroepen (Top600). *Toelichting: De onttrekking is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
2.3 Veiligheid	13070	2012	Nee	NVT	1,3	0,0	-1,3	0,0	0,0
Regie-unit OBT Deze reserve is bedoeld voor de implementatie van Organisatie Bestuurlijk Toezicht (OBT). *Toelichting: De onttrekking is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
3.1 Openbaar vervoer	70006	2000	Nee	NVT	4,3	0,0	-0,9	0,0	3,5
Reserve IJsei inclusief Waterfront De realisatie van een autotunnel, een busstation met overkapping, ondergrondse fietsenstalling met aanvaarbescherming en de herinrichting van de openbare ruimte aan de IJzijde van het Stationseiland. *Toelichting: In 2018 was het uitvoeringsbesluit voorzien voor de fietsenstalling, aanvaarbescherming en wandelboulevard aan de IJzijde van het CS. Uitwerking van het ontwerp duurde echter langer dan voorzien door maatregelen ter voorkoming van deformatie tunnelbuis Noord/Zuidlijn. In 2018 zijn kosten gemaakt voor verschillende technische onderzoeken, detaillering van het ontwerp en uitwerking van de raming. Daarnaast zijn kosten gemaakt voor de afronding van het project IJsei en de opslag van het NACO-huisje.*									
3.1 Openbaar vervoer	70075	2017	Nee	NVT	13,1	0,0	-0,5	0,0	12,6
Reguliere vervanging IJveren Voor incidentele vervangingsinvesteringen in de veerverbindingen over het IJ. *Toelichting: De stand van de reserve ultimo 2018 bedraagt € 12,6 miljoen. In 2018 is € 0,5 miljoen onttrokken voor het aanleggen van de middensteiger Ponthaven.*									
3.1 Openbaar vervoer	75004	2012	Ja	NVT	190,3	25,0	-129,8	0,0	85,5
Reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/Zuidlijn (dienst Metro) De reserve betreft de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de NoordZuidlijn bovenop de Rijksbijdrage. De reserve wordt ingezet om extra af te schrijven op de boekwaarde van de NoordZuidlijn. *Toelichting: Vanaf 2017 wordt (conform BBV) de lasten en de onttrekking aan de reserve voor het project Noord/Zuidlijn anders gepresenteerd. In 2018 wordten de uitgaven geactiveerd 2017 en direct afgeschreven (gedekt uit deze reserve).* *Op basis van de Q3 en Q4 rapportage van de Noord/Zuidlijn is € 25,0 miljoen vrijgevallen uit de risicovoorziening en wordt deze direct toegevoegd aan de reserve (gemeentebreed neutraal). Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget vindt hiermee een verschuiving plaats van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
3.2 Parkeren	68005	2009	Ja	NVT	4,7	0,0	0,0	-4,7	-0,0
Reserve egalisatie CAN-gebied Dekking van de aanloopverliezen van het Parkeerschap Boven 't IJ. *Toelichting: De reserve is bij de Viermaandsrapportage 2018 vrijgevallen ten gunste van de algemene dienst. De reserve wordt opgeheven volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
3.2 Parkeren	68008	2015	Ja	NVT	9,4	0,0	-0,1	0,0	9,3
Reserve financiering Parkeergarages. Bestemd voor gedeeltelijke dekking van afschrijvingslasten van Parkeergarages Rokin en Piet Hein. *Toelichting: In 2018 is een deel van de afschrijving van de Piet Heingarage, welke in de reserve is opgenomen, aan de reserve onttrokken.*									
3.2 Parkeren	70001	2002	Nee	NVT	9,7	30,4	-33,0	0,0	7,1
Tijdelijk parkeerfonds Dekking van de bestaande geautoriseerde meerjarenplannen die volgens de nieuwe spelregels van het Stedelijk Mobiliteitsfonds niet passen in het nieuwe Stedelijke Mobiliteitsfonds. *Toelichting: Zie paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds voor een verdere toelichting.*									
3.2 Parkeren	70002	1998	Ja	NVT	201,7	127,4	-96,0	0,0	233,2
Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds Dekking van projecten die passen binnen de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. *Toelichting: Zie paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds voor een verdere toelichting.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen	70048	2007	Nee	NVT	14,0	0,0	-2,3	0,0	11,6
Leidseplein De opgave is om de herinrichting van het Leidseplein en omgeving middels het samenwerkingsproject Leidseplein gecoördineerd uit te voeren. Het uiteindelijke doel is om het gebied beter te laten functioneren als ontmoetingsplek en als cultureel centrum van Amsterdam. *Toelichting: De stand van de reserve ultimo 2018 bedraagt € 11,6 miljoen. In 2018 is € 2,3 miljoen onttrokken voor het restwerk van het reeds opgeleverde Leidsebosje, de verlichting van de Leidsebrug, de bestrating van het maaiveld rondom de bouwkuip voor de ondergrondse fietsenstalling Kleine Gartmanplantsoen en de uitdetaillering van het ontwerp voor deze fietsenstalling. Bij de fietsparkeervoorziening voor de Melkweg heeft de nadruk gelegen op de bestemmingsplanprocedure en de kademuren, die er slechter aan toe waren dan we dachten.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen	70050	2005	Nee	NVT	20,7	0,0	-10,5	0,0	10,2
Rode Loper "Door de bouw van vier stations voor de Noord/Zuidlijn in het stadsdeel centrum en stadsdeel Zuid is het nodig om de openbare ruimte rond die nieuwe stations opnieuw in te richten vanwege de verandering van de functie en slijtage van de openbare ruimte door de vele werkzaamheden. Bij besluitvorming in gemeente- en stadsdeelraad is in december 2012 het coalitiebesluit vastgesteld, waarin de werkzaamheden en de verplichtingen van de coalitiepartijen zijn opgenomen. Bij separate besluitvorming door het College van B en W en het DB van Centrum in april 2013 is de scope van het project Rode Loper uitgebreid met een walmuurvernieuwing aan het Natte Damrak." *Toelichting: De onttrekking is conform begroting.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen	70055	2018	Nee	NVT	29,7	0,0	-4,0	0,0	25,8
Bestemmingsreserve investeringsvoorstellen openbare ruimte 2017. Ter dekking van uitgaven aan door de gemeenteraad goedgekeurde infrastructuurprojecten die niet via een krediet worden gedekt. *Toelichting: De stand van de reserve ultimo 2018 bedraagt € 25,8 miljoen. In 2018 is € 4,0 miljoen onttrokken voor diverse infrastructuurprojecten die niet door een krediet worden gedekt, zoals Van Marwijk Kooystraat, verplaatsen IJpleinveer, halteerlocatie touringcars, constructieve veiligheid civiele constructies, Bullebaksluis, Bullebakbrug en stadsilluminatie.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen	70061	2018	Nee	NVT	0,0	13,6	-0,4	0,0	13,2
Bestemmingsreserve investeringsvoorstellen openbare ruimte 2018. Ter dekking van uitgaven aan door de gemeenteraad goedgekeurde infrastructuurprojecten die niet via een krediet worden gedekt. *Toelichting: Deze reserve is ingesteld bij de Viermaandsrapportage 2018 ter dekking van uitgaven voor goedgekeurde infrastructuurprojecten die niet via een krediet worden gedekt. De onttrekking is gedaan voor het project Walter Suskind, waarvoor de voorbereidingen in 2018 zijn gestart.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
3.4 Wegen, straten en pleinen	70077	2014	Nee	NVT	37,4	0,0	-8,7	0,0	28,7
Stationseiland Dekking van de projectkosten Stationseiland/De Entree. *Toelichting: De stand van de reserve ultimo 2018 bedraagt € 28,7 miljoen. In 2018 is (conform begroting) € 8,7 miljoen onttrokken voor de start van de uitvoering van project De Entree. Met dit omvangrijke project wordt het gebied aan de centrumzijde van Amsterdam Centraal grondig vernieuwd, met onder andere de bouw van een ondergrondse fietsenstalling en het creëren van meer water.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen	70170	2017	Ja	NVT	32,9	28,9	0,0	0,0	61,8
Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut Inzet van eigen bijdrage van de gemeente voor de dekking van investeringen in de openbare ruimte met een maatschapelijk nut. *Toelichting: Sinds 2017 worden activa in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geactiveerd (en in een financieringsreserve opgenomen). De reserve is ter dekking van de afschrijvingslasten. In 2018 is € 28,9 miljoen toegevoegd voor de projecten de Entree (10,5 miljoen), Rode loper (10,8 miljoen), Leidseplein (€ 4,2 miljoen), Oranje Loper (€ 1,1 miljoen), IJsei (1,6 miljoen) en Betondorp (€ 0,7 miljoen).*									
3.4 Wegen, straten en pleinen	78001	1990	Ja	NVT	1,9	0,0	0,0	-1,9	-0,0
Reserve bedrijfsvoering materiaaldienst IVV Schommelingen in het exploitatieresultaat kunnen opvangen. *Toelichting: De reserve valt vrij en wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen en 8.1 Duurzaamheid, Gebiedsgericht werken	90045	2010	Nee	NVT	4,4	4,1	-5,4	0,0	3,0
Reserve meerjarenonderhoud OR Voorzien in middelen voor meerjarig integraal planmatig onderhoud in de openbare ruimte. *Toelichting: De toevoeging aan de reserve is conform begroting. De onttrekking bedraagt € 2,8 miljoen voor beheer en groot onderhoud wegen, € 1,0 miljoen voor beheer waterbouwkundige werken en € 1,5 miljoen voor beheer groen.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen en 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	87043	2013	Ja	NVT	5,7	5,9	-6,4	0,0	5,2
Vernieuwing walmuren en bruggen Het door vernieuwing in stand houden van de waterbouwkundige werken, zoals bruggen, walmuren en glooiingen. Dit ter behoud van de functionele eigenschappen van deze werken en ter verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte. *Toelichting: In 2019 is ruim € 6,3 miljoen onttrokken in het kader van de walmuren en bruggen. Dit was € 0,9 miljoen lager dan begroot, omdat enkele projecten zijn doorgeschoven naar 2019. In 2019 zullen deze projecten opnieuw begroot worden.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	87047	2005	Nee	NVT	0,4	0,0	-0,1	-0,3	0,0
Garagefonds "Het verbeteren van de leefbaarheid en de kwaliteit van de openbare ruimte en het waarborgen van de bereikbaarheid van de binnenstad door inpandige/ondergrondse parkeervoorzieningen voor auto en fiets te (helpen) realiseren c.q. of deze beter te benutten ter vervanging van straatparkeerplaatsen. Het Garagefonds is bedoeld ter dekking van incidentele kosten. Structurele kosten die met de doelstelling samenhangen, dienen te worden gedekt uit verhoging van de tarieven voor vergunninghouders." *Toelichting: Deze reserve wordt opgeheven in 2018 en het resterend deel van € 0,3 miljoen is vrijgevallen ten gunste van de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88009	2015	Nee	NVT	0,7	0,0	-0,7	0,0	0,0
Onderh. Waterbouwk werken Het egaliseren van onderhoudsuitgaven aan waterbouwkundige werken. *Toelichting: De onttrekking is ingezet voor het aanleggen van de noodbrug aan de Anthony Moddermanstraat en de reserve kan daarmee wegens uitputting worden opgeheven.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88011	2015	Nee	NVT	0,4	0,0	-0,4	0,0	0,0
Vervangen bomen Vanuit de Groenvisie en het Bomenbeleidsplan is een MJOP Groen en Bomen opgesteld. In het MJOP zijn bomen aangemerkt die vervangen moeten worden als gevolg van de slechte groeiplaats omstandigheden. *Toelichting: Onttrekking als onderdeel van groen onderhoud is geheel ingezet voor het verder verbeteren van het bomenbestand in het stadsdeel en de reserve kan daarmee wegens uitputting worden opgeheven.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88014	2015	Nee	NVT	0,4	0,0	-0,0	0,0	0,4
Woonboten Dekken van de uitgaven ivm de inrichting van de oeverstrook langs de woonboten Zwartepad/ Ringvaartdijk. *Toelichting: De onttrekking is niet geraliseerd omdat de uitvoering van het project Zwarte Pad is verschoven naar 2019. Het doel van het project is dijkverhoging/versterking, aanleg riolering en herinrichting voor de woonbootbewoners ernaast.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	88045	2013	Ja	NVT	6,1	1,5	-0,0	0,0	7,5
Egalisatie MJOP verhardingen Dekking voor herprofilering van verhardingen in de openbare ruimte. *Toelichting: Bij de Najaarsnota 2018 is reeds melding gemaakt van de vertraging van diverse projecten (Zwarte pad, Dirk Sonoybuurt, Jan Zwanenburghof, Descartercomplex, Ma Braunpad rijweg/voetpad, Burgemeester Rendorpstraat en Derkinderenstraat). De begrote onttrekking is terug gedraaid. In 2019 zullen deze projecten worden voortgezet en zal een nieuwe onttrekking begroot worden.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	89033	2007	Ja	NVT	6,1	1,6	-2,0	0,0	5,7
Res. egalisatie kwaliteit openbare ruimte Egalisatie uitgaven onderhoudsprojecten in openbare ruimte. *Toelichting: De reserve is geactualiseerd op basis van de voortgang in de projecten in de openbare ruimte in stadsdeel Noord.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	90063	2014	Nee	NVT	1,6	0,0	0,0	0,0	1,6
Reserve herinrichting 1e Oosterparkstraat Deze reserve is bedoeld voor de herinrichting van de 1e Oosterparkstraat. *Toelichting: In 2018 zijn er geen werkzaamheden aan de inrichting van de eerste oosterparkstraat uitgevoerd. De uitvoering van het project volgt de woningbouw van Stadgenoot, die is vertraagd. De voorbereiding is gestart, uitgaven vinden plaats in 2019, 2020 en 2021.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	92073	2014	Ja	NVT	1,6	0,0	0,0	-1,6	0,0
Fietsenstallingen Het in stand houden en waar mogelijk vergroten van het aanbod aan buurt- en bestemmingsfietsenstallingen. *Toelichting: Mede in het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve overgeheveld naar de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds.*									
3.4 Wegen, straten en pleinen, Gebiedsgericht werken	93046	2012	Ja	NVT	2,7	0,0	-0,2	0,0	2,5
Reserve Beheerplan verhardingen De beheerplannen openbare ruimte bestaan uit tal van samenhangende beheeractiviteiten die per jaarschijf of als jaaroverschrijdend project zijn opgenomen. In het huidige beheerplan Verhardingen is de reserve opgenomen als dekking voor het uitvoeren van de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden in de planperiode 2012-2016. *Toelichting: In 2018 is een onttrokken voor diverse projecten (zoals project Holendrecht en Loopdekken Amsterdamse Poort). De resterende middelen zijn noodzakelijk voor het afronden van deze projecten in 2019.*									
3.5 Groen en Recreatie	56056	2016	Nee	NVT	0,6	0,0	-0,6	0,0	-0,0
ABOS reserve herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan Herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan gericht op vervangen slecht wegdek, vergroten verkeersveiligheid en uitbreiden parkeerplekken. *Toelichting: De herinrichting, in 2017 van start gegaan, is in 2018 afgerond. De middelen uit de reserve voor deze herinrichting zijn volledig besteed. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
3.5 Groen en recreatie	67004	2003	Nee	NVT	1,3	0,0	-0,8	-0,5	0,0
Reserve incidentele groenmiddelen Het doel van de reserve is de kwaliteit van het groen in en om de stad te behouden en te versterken, te investeren in parken, postzegelparkjes en het instandhouden van cultuurhistorisch landschap en groen rond de stad. De scheggen, waar het groen tot diep in de stad doordringt, blijven behouden. Ecologische verbindingen worden gelegd en waar mogelijk versterkt. Er wordt invulling gegeven aan het Convenant Biodiversiteit. *Toelichting: De onttrekking van € 0,8 miljoen is ter dekking van de lasten voor onder meer uitvoering project Rembrandtpark (€ 0,5 miljoen). Het restant is conform de bestuursopdracht opschonen reserves vrijgevallen.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
3.5 Groen en recreatie	67027	2014	Nee	NVT	3,3	0,0	0,0	-3,3	0,0
Reserve onderhoud Vinkeveense plassen Financieren van noodzakelijk onderhoud Vinkeveense Plassen t/m 2025, zoals afgesproken bij uittreding door Amsterdam uit het recreatieschap. *Toelichting: De reserve onderhoud Vinkeveense plassen is conform de bestuursopdracht reserves en voorzieningen geheel vrijgevallen en is voor hetzelfde bedrag voorzien.*									
3.5 Groen en recreatie	67042	2016	Ja	NVT	2,8	0,0	-0,6	0,0	2,3
Reserve Herplantfonds Wanneer gekapte bomen niet fysiek gecompenseerd kunnen worden, word de geldwaarde die deze bomen vertegenwoordigen, in het fonds gestort. de middelen worden ingezet voor compensatie conform het vastgestelde beleid ten aanzien van compensatie en herplant van bomen. *Toelichting: De toevoeging betreft stortingen door ontvangers van kapvergunningen wanneer deze na de kap niet hebben gezorgd voor nieuwe aanplant. In dat geval wordt de waarde van de gekapte bomen gestort in het gemeentelijk herplantfonds. De onttrekking van € 0,6 miljoen betreft de aanplant van bomen.*									
3.5 Groen en recreatie, Gebiedsgericht werken	87052	2007	Nee	NVT	0,5	0,4	-0,2	0,0	0,7
Groenfonds Het kunnen uitvoeren van de voorstellen voor het uitbreiden, vernieuwen en verbeteren van het groen en het daarmee samenhangende beheer. *Toelichting: Een aantal geprogrammeerde groenprojecten in stadsdeel Centrum zijn vertraagd naar 2019. Bij de Voorjaarsnota doen wij een nieuw bestedingsvoorstel voor € 0,5 miljoen in 2019.*									
3.5 Groen en Recreatie, Gebiedsgericht werken	90048	<2005	Nee	NVT	0,9	0,0	-0,3	-0,6	-0,0
Reserve egalisatie projectontwikkeling Het afwikkelen van positieve- en negatieve projectkosten op het gebied van stedelijke ontwikkeling. *Toelichting: In 2018 is voor € 0,3 miljoen besteed aan het speeltuinenplan. Het restant is vrijgevallen, zodat deze reserve (conform bestuursopdracht) kan worden opgeheven.*									
4.1 Werk	53061	2016	Nee	NVT	0,8	0,0	-0,4	-0,3	-0,0
Reserve Investeringen Koersbesluit De middelen worden gebruikt voor de investeringen die naar verwachting nodig zijn als gevolg van het Koersbesluit. *Toelichting: De onttrekking en vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
4.1 Werk	53064	2018	Nee	NVT	0,0	2,4	0,0	0,0	2,4
Reserve lage-inkomensvoordeel (LIV) De toegekende dekking voor Sociaal werk (inclusief Pantar) aansluiten op de te verwachten meerjarige lasten van Sociaal werk (inclusief Pantar). *Toelichting: Voor de toegekende dekking Sociaal werk (inclusief Pantar), is een toevoeging opgenomen om aan te sluiten op de te verwachten meerjarige lasten van Sociaal werk (inclusief Pantar).*									
4.1 Werk	53065	2018	Nee	NVT	0,0	4,1	0,0	0,0	4,1
Reserve Werkbrigade Op basis van de toegekende gemeentemiddelenen en de concrete en geraamde opdrachten is voldoende dekking aanwezig om te voldoen aan het collegebesluit van 20 september 2016 om 500 kandidaten, twee jaar lang tegen wettelijk minimumloon aan het werk te helpen in de openbare ruimte. Dekking en besteding kennen echter een afwijkend bestedingsritme waardoor de te vormen reserve noodzakelijk is. *Toelichting: Deze reserve is gevormd bij de Viermaandsrapportage 2018. Het saldo 2018 van de Werkbrigade van € 4,1 miljoen is toegevoegd aan de reserve voor de uitvoering van de Werkbrigade over 2019 en 2020.*									
4.2 Inkomen	12084	2004	Ja	niet gelimiteerd	71,2	0,0	0,0	0,0	71,2
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur Egaliseren van overschotten en tekorten voortvloeiend uit de uitvoering van de Participatiewet voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen). *Toelichting: De reserve is niet gemuteerd in 2018 omdat dit niet nodig bleek voor de egalisatie van tekorten of overschotten.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
4.4 participatie naar 4.1 Werk	54056	2014	Nee	NVT	1,3	0,0	0,0	-1,3	0,0
Reserve Sociale Firma's "De gemeente Amsterdam (uitvoering van de motie 330' (2013) van de raadsleden Hoek en Ulichki inzake de Kadernota 2014) ondersteunt sociale firma's ofwel ondernemingen die zich richten op zowel bedrijfseconomische continuïteit als op het creëren van plekken voor arbeidsmatige dagbesteding en werk onder begeleiding. De ondersteuning van sociale firma's vindt plaats langs de volgende actielijnen (werkplan sociale firma's): 1. het bieden van financiële ondersteuning bij investeringen in Sociale firma`s 2. het bevorderen van de inkoop van producten en diensten door de gemeente bij sociale firma`s; 3. het bevorderen van de invulling van Social Return door leveranciers van de gemeente door het inschakelen van sociale firma`s; 4. het bieden van non-financial support (bv. begeleiding en advies) voor sociale firma`s In het kader van actielijn 1 zal separate besluitvorming plaats-vinden over een te vormen investeringsfonds. Er wordt hierbij gezocht naar een vorm waarbij de leningen vanuit het in-vesterings¬fonds worden terugbetaald. Hierdoor kan een revolverend fonds ontstaan zodat voor een langere periode sociale firma's kunnen worden bediend. Het vormen van een systeemreserve sluit hierop aan. De terugbetalingsverplichting wordt breed gedragen in de sector van sociale firma's. Sociale firma's krijgen van banken immers vaak geen krediet voor een investering maar hebben wel de ambitie om als ondernemer onafhankelijk te blijven van donaties en subsidies. *Toelichting: De vrijval is conform de bestuursopdracht opschonen reserves waarbij deze reserve wordt opgeheven.*									
4.5 Educatie en inburgering	54062	2016	Nee	NVT	2,7	0,0	-2,7	0,0	0,0
Bestemmingsreserve Educatie en Inburgering De middelen worden gebruikt voor de kosten van reguliere taaltrajecten, maatschappelijke begeleiding en flankerende taalsubsidies. *Toelichting: De vrijval is conform de bestuursopdracht opschonen reserves waarbij deze reserve wordt opgeheven.*									
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55017	2014	Nee	NVT	1,8	0,0	-1,8	0,0	0,0
Reserve Onderwijshuisvesting PO Dekking voor de rentecomponent voor de investeringen die betrekking hebben op de scholen "de Kleine Reus" (stadsdeel Centrum) en "de Notenkraker" (stadsdeel Zuid). *Toelichting: Aan de reserve Onderwijshuisvesting PO is voor € 1,8 miljoen onttrokken en toegevoegd aan de reserve Onderwijs huisvesting PO (algemeen). Dit wordt aangewend voor sloop en achterstallig onderhoud van schoolgebouwen.*									
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55023	2014	Nee	NVT	10,6	1,8	-3,9	0,0	8,5
Reserve onderwijs huisvesting PO (algemeen) Dekking voor kosten voorgaande onderwijshuisvestingsprogramma's, knelpunten aan gebouwen, te maken kosten voor overdracht schoolgebouwen aan schoolbesturen en afboeking boekwaarden. *Toelichting: De toevoeging van € 1,8 miljoen aan de reserve Onderwijs huisvesting PO (algemeen) betreft de vrijval van de reserve Onderwijshuisvesting PO. De onttrekking aan de reserve Onderwijshuis vesting PO (algemeen) bedraagt € 3,9 miljoen. De onttrekking is gedaan voor de sloop van een 2-tal schoolgebouwen (€ 2,9 miljoen), uitgaven in achterstallig onderhoud (€ 0,6 miljoen) en bijdragen in de huurvergoeding (€ 0,5 miljoen).*									
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55024	2014	Nee	NVT	1,2	0,0	0,0	0,0	1,2
Reserve VVE (voorm. Stadsdelen) Het realiseren van nieuwe Voorschoollokalen. *Toelichting: In verband met lagere besteding op het reguliere VVE budget zijn de benodigde middelen voor het realiseren van voorschoollokalen ten laste van het dit budget gebracht (en niet de reserve).*									
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55085	2015	Nee	NVT	0,7	0,0	0,0	-0,7	0,0
Reserve Binnenklimaat Verbeteren binnenklimaat schoolgebouwen. *Toelichting: Het saldo van de reserve binnenklimaat van € 0,7 miljoen is vrijgevallen conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
5.3 Jeugd en Jeugdzorg	55115	2017	Ja	NVT	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Egalisatiereserve Jeugd Het doel van de reserve is het opvangen van fluctuaties in de door de gemeente verplichte levering van jeugdzorg met een open einde karakter. *Toelichting: Op deze reserves zijn geen mutaties geweest in 2018.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
5.4 Diversiteit	55083	2010	Nee	0,9	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8
Tegengaan Radicalisering en Polarisatie De middelen worden ingezet voor het tegengaan van radicalisering en polarisatie op basis van concrete aanleidingen. *Toelichting: Op deze reserves zijn geen mutaties geweest in 2018. De middelen uit deze reserve zijn bedoeld voor inzet bij concrete aanleidingen en calamiteiten rond polarisatie en radicalisering. Er zijn in 2018 (gelukkig) geen calamiteiten geweest waardoor het ook niet nodig was om aan deze reserve te onttrekken.*									
6.1 Gezondheidszorg	57002	2014	Nee	NVT	3,8	0,0	-1,1	0,0	2,7
Reserve Health Valley De investering in de onderzoeksinfrastructuur op het gebied van de gezondheidszorg. *Toelichting: Er is voor € 1,1 miljoen onttrokken aan de reserve voor de onderzoeksinfrastructuur op het gebied van de gezondheidszorg.*									
6.1 Gezondheidszorg	57010	2003	Nee	NVT	0,4	0,0	-0,2	0,0	0,2
Reserve frictiekosten GGD Opvangen van frictiekosten uitgeplaatst personeel. *Toelichting: Er is in 2018 voor € 0,2 miljoen onttrokken voor frictiekosten uitgeplaatst personeel.*									
6.1 Gezondheidszorg	57015	2005	Nee	NVT	0,5	0,0	-0,5	0,0	-0,0
Reserve Research en Development GGD In 2001 is besloten dat een positief resultaat bij B taken geld mag worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve RenD. B taken zijn de niet wettelijke taken die de GGD verricht. Alle middelen zijn belegd in lopende projecten. Het doel is realisatie van (onderzoeks)-projecten die de openbare gezondheid in Amsterdam ten goede komen. *Toelichting: Deze reserve financiert ongeveer 30 onderzoeksprojecten. In 2018 heeft de laatste onttrekking plaatsgevonden. De reserve wordt opgeheven, volges de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55044	2006 (75504400)	Ja	*	7,5	1,8	-9,2	0,0	-0,0
Reserve egalisatie WMO Opvangen fluctuaties WMO openeinde regelingen. * 10% van het budget voor de WMO openeinde regelingen in het betreffende boekjaar. *Toelichting: Als gevolg van de hoge lasten voor de Wmo in 2018 is de reserve volledig onttrokken.*									
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55089	2017	Nee	NVT	2,5	2,5	-2,0	-1,8	1,2
Knelpuntenfonds toegankelijkheid Heeft als doel knelpunten in de stad op het gebied van fysieke en sociale toegankelijkheid (bijv. psychische en gedragsstoornissen) op te lossen voor de WMO doelgroep teneinde beter te kunnen participeren in de samenleving. *Toelichting: Bij het jaarverslag valt € 1,8 miljoen vrij conform begroting. Daarnaast is € 2,0 miljoen onttrokken voor uiteenlopende projecten, waaronder het meer toegankelijk maken van sportvoorzieningen. Hierdoor is de stand van de reserve eind 2018 € 1,2 miljoen.*									
6.3 Maatschappelijke opvang	55068	2012	Nee	NVT	1,9	0,0	-1,9	0,0	0,0
Reserve voorzieningen begeleid wonen Realiseren opvangvoorzieningen. *Toelichting: Conform begroting is de reserve volledig onttrokken. De onttrekking is gebruikt voor hogere lasten voor begeleid wonen.*									
6.3 Maatschappelijke opvang	55068	2012	Nee	NVT	1,9	0,0	-1,9	0,0	0,0
Reserve voorzieningen begeleid wonen Realiseren opvangvoorzieningen. *Toelichting: Conform begroting is de reserve volledig onttrokken. De onttrekking is gebruikt voor hogere lasten voor begeleid wonen.*									
6.4 Welzijn, Gebiedsgericht werken	92051	2010	Nee	NVT	0,3	0,0	-0,3	0,0	0,0
Multifunctionele Centra (MFC's) Het dekken van eventuele exploitatietekorten van MFC's (exclusief scholen) en van onrendabele investeringen. *Toelichting: De onttrekking is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
6.5 Sport	56070	2013	Nee	NVT	0,3	0,0	0,0	-0,3	0,0
Kapitaallasten sport Dekking van de kapitaallasten van de bij de Begroting 2013 vastgestelde investeringen Perron Brediusbad en Kunstgrasveld Transformatorweg (t/m 2016). *Toelichting: De reserve valt vrij en wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
6.5 Sport	56007	2015	Nee	NVT	1,3	0,4	0,0	-1,7	0,0
Renovatie/onderhoud Sport De reserve is de dekking voor de afschrijvingslasten van de kredieten voor sportaccommodatiefonds. *Toelichting: De reserve valt vrij en wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
6.5 Sport	56025	2015	Nee	22,0	3,6	2,6	-3,9	0,0	2,3
Reserve sport-accommodatiefonds Deze reserve dient ter dekking van uitbreiding en aanpassingen van sportvelden, zwembaden en andere sportfaciliteiten daar waar een tekort is in de stad (en de 1/3 regeling). Via het sportaccommodatiefonds investeren we in nieuwe sportvoorzieningen maar daarnaast ook in de verbetering van kwaliteit en efficiënter gebruik van bestaande voorzieningen. (Begroting 2015, p. 40). *Toelichting: In 2018 is € 2,6 miljoen uit de algemene middelen toegevoegd aan deze reserve, voor uitvoering van tranch II-2016. De kapitaallasten van tranch II-2016 worden gedekt uit de financieringreserve. Daarom worden deze gereserveerde middelen onttrokken aan de reserve SAF en gedoteerd aan de financieringsreserve (ID 56027).*									
6.5 Sport	56027	2015	Ja	NVT	19,3	3,2	-0,5	-6,6	15,4
Financieringsreserve sportaccommodaties De reserve is de dekking voor de kapitaallasten van de kredieten uit het sportaccommodatiefonds. *Toelichting: Door gewijzigd beleid wordt geen rente meer aan activa toegerekend. Daardoor valt het deel dat gereserveerd is voor de rente vrij (€ 6,6 miljoen).*									
6.5 Sport	56041	2012	Nee	NVT	0,3	0,0	-0,1	-0,2	0,0
Verevening Sportcentrum Ookmeer Dekking van verwachte exploitatiekosten Sportcentrum Ookmeer. *Toelichting: De onttrekking en vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
6.5 Sport	56048	2012	Nee	NVT	3,1	0,5	-0,3	-3,3	0,0
Kapitaallasten Sporthallen en parken en Zwembaden Het jaarlijks gelijk houden van de kapitaallasten voor sporthallen, -parken en zwembaden. *Toelichting: De dotatie, onttrekking en vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
6.5 Sport	56051	2010	Nee	NVT	0,6	0,2	0,0	-0,8	0,0
Reserve grootonderhoud vastgoed Egalisatie van de kosten van groot onderhoud voor de werf, het stadsdeelkantoor, het vastgoed en de sport- en welzijnsaccommodaties. *Toelichting: De dotatie en vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
6.5 Sport	56080	2014	Nee	NVT	5,3	0,0	-0,3	0,0	5,0
Reserve sportevenementen Het doel is middelen te bestemmen voor toekomstige topsportevenementen, zoals het EK 2020. *Toelichting: Vanuit de reserve is € 0,3 miljoen onttrokken voor de lasten van de programmamanager van het EK 2020 en de kosten Coolste Baan.*									
6.5 Sport, Gebiedsgericht werken	92048	2012	Ja	NVT	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kap.last SporthParkZwemb Het jaarlijks gelijk houden van de kapitaallasten voor sporthallen, -parken en zwembaden. *Toelichting: De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
7.1 Kunst en cultuur	79059	2014	Ja	NVT	0,0	0,4	-0,3	0,0	0,1
Egalisatiereserve Kunstenplan Om de vier jaar worden in de Hoofdlijnen Kunst en Cultuur de nieuwe beleidsdoelstellingen voor de komende vier jaar bepaald. De doelstelling van deze systeemreserve volgt de doelstellingen van elk nieuw Kunstenplan. *Toelichting: Bij de vaststelling van het Jaarverslag 2017 heeft de raad besloten € 0,4 miljoen toe te voegen aan de egalisatiereserve kunstenplan ten behoeve van Kunst en Cultuur instellingen met urgente financiële problemen. Voor dit doel zijn in 2018 aan het Bimhuis en het Leerorkest subsidies verleend ten laste van deze reserve.*									
7.1 Kunst en cultuur	79080	2007	Ja	NVT	2,1	0,1	-0,6	0,0	1,7
Reserve cultureel beleggen Om te voldoen aan de wettelijke voorschriften omtrent cultureel beleggen. Over de uitgaven is bij vaststelling van het Kunstenplan 2017-2020 besloten om de reserve in te zetten voor het clustercultuur educatie in de periode 2017-2020. *Toelichting: Aan de reserve is het saldo rentevoordeel uit cultureel beleggen toegevoegd. Ten laste van de reserve komen de kosten van het cluster cultuureducatie conform het Kunstenplan 2017-2020.*									
7.1 Kunst en cultuur	79090	2017	Nee	NVT	1,8	0,3	-0,6	0,0	1,5
Optimaliseren cultureel vastgoed Het ondervangen van calamiteiten, het in goede staat en functioneel houden van cultureel vastgoed en het verduurzamen van regulier meerjaren onderhoud. *Toelichting: Bij de vaststelling van het Jaarverslag 2017 heeft de raad besloten € 0,3 miljoen toe te voegen aan de reserve Optimaliseren cultureel vastgoed. De reserve is in 2018 aangewend voor de uitvoering van het besluit Optimaliseren Cultureel vastgoed.*									
7.1 Kunst en cultuur, Gebiedsgericht werken	90087	2012	Nee	NVT	0,3	0,0	-0,3	0,0	0,0
Kunstwerk Oostelijk Havengebied BC Oost Bij de jaarlijkse beoordeling transitorische posten is gebleken dat deze post, naar aanleiding van het gerealiseerde kunstwerk in de Bogortuin, voor een bedrag van €350.247 vrij kan vallen ten gunste van het resultaat. Gelet op de voorwaarden van het ter beschikking gestelde bedrag door AFK (Amsterdam Fonds voor de Kunst) dient Stadsdeel Oost in overleg te treden met DMO over de besteding van het resterende bdrag. Het resterende bedrag kan worden ingezet voor het oorspronkelijke doel, namelijk het ontwikkelen van een nieuw kunstwerk ten behoeve van de openbare ruimte in het Oostelijk Havengebied. het dagelijks bestuur stelt voor om deze middelen beschikbaar te houden en te doteren in een bestemmingsreserve Kunstwerk Oostelijke Havengebied. *Toelichting: Dit betreft middelen van het AFK voor het realiseren van het Kunstwerk Oostelijk Havengebied. Het beschikbare bedrag is volledig onttrokken in 2018. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
7.2 Erfgoed	44003	2009	Nee	NVT	5,2	0,0	-0,0	-5,1	0,0
Amsterdams Restauratiefonds Het door middel van het verstrekken van hypotheken stimuleren van de restauratie van gemeentelijke monumenten. *Toelichting: In 2018 is conform € 17.000 onttrokken aan deze reserve. Daarnaast is € 5,1 miljoen vrijgevallen omdat de reserve niet meer voldoet aan de criteria voor systeem- of bestemmingsreserves en kan worden opgeheven.*									
7.2 Erfgoed	44035	2014	Nee	NVT	0,2	0,0	-0,2	0,0	0,0
Reserve Kunstvorming Metrostation Rokin Het beheren en conserveren van de Amsterdamse archeologiecollectie. *Toelichting: Het volledig bedrag is onttrokken en besteed aan Kunstvorming Metrostation Rokin. De reserve kan worden opgeheven.*									
7.3 Economie	73004	1985	Nee	NVT	2,3	0,0	-0,5	-1,7	0,0
Reserve Fonds Ontwikkelings Maatschappij Voor deelname in rechtspersonen die bedrijfsactiviteiten ontplooien met een structuurversterkende uitstraling. Voor het leveren van een bijdrage in de voorbereidings- en aanloopkosten die (kunnen) leiden tot de eerder genoemde bedrijfsactiviteiten. Voor de kapitaallasten volgend uit de kapitaalinvesteringen. Voor vestigingsbijdragen voor buitenlandse bedrijven. Het fonds kan aangesproken worden voor actualiteiten passend binnen de doelstelling. *Toelichting: De onttrekking en vrijval zorgt ervoor dat de reserve op nul uitkomt. De reserve wordt conform de bestuursopdracht reserves opgeheven.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
7.3 Economie	73015	2009	Ja	NVT	0,6	0,2	-0,3	0,0	0,5
Reserve Holland Casino Het realiseren van projecten welke als doel hebben om zowel de doelen van Holland Casino als van de gemeente te verwezenlijken. *Toelichting: Jaarlijks wordt € 0,2 miljoen gedoteerd in de reserve. Jaarlijks wordt onttrokken voor een bijgedragen aan verschillende evenementen en projecten (Vuurwerkfestival, Amsterdam Light Festival, het Polo event Museumplein en Theater in Huis) vanuit het Holland Casino Fonds. Dit promotiebudget wordt ingezet om de (marketing)doelen van zowel Holland Casino als ons te verwezenlijken. In 2018 heeft er een hogere besteding plaatsgevonden door deel te nemen aan meerdere evenementen.*									
7.3 Economie	73023	2010	Nee	NVT	2,6	0,0	0,0	-2,6	-0,0
Reserve financiering Amsterdam Science Park (FOM) Ter dekking van de risico's van de investering Amsterdam Science Park is deze reserve gevormd. *Toelichting: De vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
7.3 Economie	73031	2014	Nee	NVT	38,6	0,0	-6,0	0,0	32,6
Reserve Amsterdam Metropolitan Solutions Realiseren van een nieuw op te richten wetenschappelijk opleidings- en onderzoeksinstituut door kennisinstellingen en bedrijven op gebied van toegepaste technologie met als werknaam Amsterdam Metropolitan Solutions. *Toelichting: Voor de dekking van het final contract ter realisering van het Amsterdam Metropolitan Solution is bij de Begroting 2014 deze reserve gevormd. Jaarlijks wordt ongeveer voor € 5,0 miljoen onttrokken aan de reserve. In 2018 is besloten een subsidievoorschot te verstrekken van ongeveer € 6,0 miljoen.*									
7.3 Economie	73035	2015	Nee	NVT	16,1	0,0	-5,4	0,0	10,7
Reserve Economische structuurversterking Het stimuleren van economische structuurversterking conform het door de raad vastgestelde bestedingskader. *Toelichting: Deze reserve betreft de middelen economische structuurversterking die in het coalitieakkoord beschikbaar zijn gesteld. De onttrekking in 2018 is ter dekking van lasten voor de programma's, zoals StartupAmsterdam, Amsterdam Impact, House of Skills, EMA en Stad in Balans.*									
8.1 Duurzaamheid	67018	2015	Ja	NVT	49,1	0,1	-4,5	0,0	44,6
Reserve duurzaamheidsfonds Alloceren van middelen en het verstrekken van leningen ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing. *Toelichting: Toevoegingen van € 0,1 miljoen aan de reserve betreffen rentebaten op leningen uit het Duurzaamheidsfonds. De onttrekkingen van € 4,5 miljoen betreffen activiteiten ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing.*									
8.1 Duurzaamheid	67024	2014	Nee	NVT	6,2	1,1	-1,7	0,0	5,7
Reserve aardgasvrij Structuurversterking voor te bereiden op het terrein van energieverduurzaming van woningen. *Toelichting: De onttrekking is voor activiteiten voor het aardgasvrij maken van woningen. Daarnaast is € 1,1 miljoen toegevoegd aan de reserve, dit is een (terug)storting van een toegekende subsidie.*									
8.1 Duurzaamheid	67051	2017	Nee	NVT	8,0	0,0	0,0	0,0	8,0
Reserve Zero Emissie Bussen In 2016 is door het Rijk € 2 miljoen ter beschikking gesteld voor verbetering van de luchtkwaliteit in Amsterdam, met name voor de reductie van NO_2-uitstoot. In 2017 is door het Rijk nog eens € 6 miljoen ter beschikking gesteld voor dat doel. In dit kader heeft het gemeentebestuur op 15 april 2015 een duurzaamheidsconvenant gesloten met het GVB voor de aanschaf van uitstootvrije bussen. In de periode t/m 2017 geeft het GVB de aanschaf van uitstootvrije bussen vorm en de verwachting is dat de bussen in de periode 2018-2020 gaan rijden. De reserve is nodig om de investeringen de komende jaren te bekostigen. *Toelichting: Conform begroting waren er geen mutaties in 2018. Het saldo van deze reserve blijft ongewijzigd.*									
8.1 Duurzaamheid, Gebiedsgericht werken	88048	2012	Nee	NVT	0,4	0,0	-0,4	0,0	-0,0
Baggeren Uitvoeren baggerwerkzaamheden tbv natruurvriendelijke oevers aan de Sloterplas. *Toelichting: De onttrekking is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
8.2 Afval	66103	2015	Ja	NVT	9,9	2,3	-2,7	0,0	9,5
Investeringsreserve afval Dekking van investeringen en innovaties in de afvalketen. *Toelichting: Conform het beleid is het resultaat uit afvalactiviteiten verrekend met de reserve.*									
8.2 Afval	66105	2017	Ja	NVT	11,6	0,0	0,0	0,0	11,6
Financieringsreserve OAT Sluisbuurt Financieren afschrijvingslasten OAT. *Toelichting: Op deze reserves zijn geen mutaties geweest in 2018.*									
8.2 Afval	67030	2015	Ja	NVT	5,2	0,0	-0,0	0,0	5,1
Egalisatiereserve afval Het reguleren van de over- en onderschrijding op de kwijtschelding en de solidariteitsbijdrage van de afvalstoffenheffing. *Toelichting: Conform het beleid is het resultaat op kwijtschelding verrekend met de reserve.*									
8.3 Water	96001	2006	Ja	NVT	10,9	2,2	0,0	0,0	13,0
Reserve egalisatie drinkwatertarieven Waternet Het verevenen van overschotten of tekorten inzake de drinkwatervoorziening ten behoeve van de burgers en bedrijven die bij de jaarrekening zijn ontstaan en, zo mogelijk, te verevenen met een tarief in volgende jaren. Daarnaast het afdekken van risico's van afwijkingen in het resultaat. *Toelichting: De dotatie op de egalisatiereserve wordt ingezet voor een gelijkmatige meerjarige tariefsontwikkeling.*									
9.1 Gemeentelijk vastgoed	71003	2012	Ja	NVT	5,0	0,0	0,0	-5,0	-0,0
Vastgoedreserve Dekking tekorten. *Toelichting: De vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
9.1 Gemeentelijk vastgoed	71005	2015	Ja	NVT	47,3	0,0	-1,7	-1,1	44,5
Financiering gemeentelijk vastgoed Dekking van een deel van de afschrijvingslasten van het vastgoed in eigendom van de gemeente. *Toelichting: Rentelasten mogen niet meer uit de reserve gedekt worden, dat deel valt vrij. Onttrekking op basis van afschrijvingslasten gekoppelde activa.*									
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	67041	2016	Nee	NVT	0,4	0,0	-0,4	0,0	0,0
Reserve Actieplan bouwstimulering, deel R&D Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam. *Toelichting: De onttrekking is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht, Gebiedsgericht werken	93090	2016	Nee	NVT	0,8	0,0	-0,8	0,0	0,0
Reserve Oogst van de Floriade De gemeenteraad heeft naar aanleiding van het Amsterdamse Bidboek Floriade (en Motie 764) in 2014 in totaal € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld om gedurende 5 jaar verschillende projecten te stimuleren die een bijdrage leveren aan groenvoorzieningen en de economische en culturele dynamiek. *Toelichting: De onttrekking is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76002	1992	Nee	NVT	0,3	0,0	0,0	-0,3	0,0
Reserve besluit woninggebonden subsidies 5e fonds Reserve dient voor de inzet van de middelen in het kader van het Besluit woninggebondensubsidies 5e fonds. *Toelichting: De vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76005	2004	Nee	NVT	0,5	0,0	0,0	-0,5	0,0
Reserve KTA-deel Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Stimulering herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam. *Toelichting: De vrijval is conform de bestuursopdracht reserves en voorzieningen. Volgens afspraak is de vrijval gedoteerd aan de reserve Corporatiebudget ten behoeve van het project Herstructurering Ma Braunpad.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76006	2004	Nee	NVT	61,8	1,3	-9,9	0,0	53,1
Reserve Corporatiebudget Het Corporatiebudget wordt primair ingezet t.b.v. onrendabele vastgoed investeringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West en in de Kolenkitbuurt, De Banne en Nieuwendam Noord. Corporaties kunnen subsidies aanvragen op projectbasis. *Toelichting: Er is € 9,9 miljoen onttrokken aan de reserve Corporatiebudget voor subsidieaanvragen van corporaties. De dotatie betreft € 0,5 miljoen vrijval uit reserve KTA deel Stifo, bestemd voor Ma Braunpad. Daarnaast is voor de subsidie basiskwaliteit bij vaststelling van de verleende subsidies het uitgekeerde bedrag gedeclareerd vanuit het Corporatiebudget en gedoteerd.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76019	2013	Nee	NVT	0,8	0,0	-0,1	-0,3	0,4
Reserve warme voeten Stimulering van isolatiebesparende maatregelen aan woningen. *Toelichting: De ontrekking van € 0,1 miljoen is de bijdrage voor project Step2Save (Nuon). De reserve wordt niet opgeheven vanwege een doorloop in 2019.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	76050	2016	Nee	NVT	0,5	0,0	-0,1	0,0	0,5
Stedelijke reserve Wonen boven winkels en bedrijven Stimuleren van het creëren van woonruimte boven winkels en bedrijven. *Toelichting: Aan de reserve Wonen boven winkels is in 2018 € 50.000 onttrokken. Deze subsidie is bedoeld om het omzetten van leegstaande ruimtes boven winkels te stimuleren. Er is een lager beroep gedaan op de subsidie omdat ook zonder subsidie de investeringen in 2018 rendabel bleken.*									
3.2 Parkeren, Gebiedsgericht werken	92045	2010	Ja	NVT	26,0	0,0	0,0	-26,0	0,0
Bestemmingsreserve Inpandige parkeervoorzieningen (BIPV) De voorbereiding, realisatie en de exploitatie van inpandige parkeervoorzieningen en de herinrichting van de openbare ruimte direct daaromheen. *Toelichting: Mede in het kader van de bestuurlijke opdracht reserves en voorzieningen is deze reserve overgeheveld naar de reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, 3.4 Wegen, straten en pleinen en 3.2 Parkeren, Gebiedsgericht werken	92084	2014	Ja	NVT	2,0	1,9	-0,5	-0,2	3,2
Financieringsreserve theater Archiefterrein Dekking van de afschrijvingslasten theater Archiefterrein. *Toelichting: Een deel van het rekeningresultaat 2017 is naar de reserve Financiering gemeentelijk vastgoed overgegaan conform besluitvorming voor de activering van het Theater. Dit is ter dekking van de afschrijvingslasten op de activering van het theater.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	87036	1997	Nee	NVT	0,6	0,0	-0,2	-0,1	0,4
Woningontrekking Geraamde lasten tbv casco funderingsonderzoeken te kunnen dekken conform de door het AB van Stadsdeel Centrum oorspronkelijk vastgestelde doelstelling van de Bestemmingsreserve Woningonttrekking. *Toelichting: In 2018 is voor € 0,2 miljoen onttrokken voor casco funderingsonderzoeken, daarnaast € 0,1 miljoen vrijval.* *Bij de voorjaarsnota doen wij een voorstel om de begrote onttrekkingen 2019 bij te stellen. Na 2020 is de reserve leeg en kan worden opgeheven.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	88050	2012	Nee	NVT	1,5	0,0	-0,2	0,0	1,3
Stedelijke Vernieuwing Het opvangen van de risico's binnen de stedelijke ontwikkeling. Het reserveren van middelen tbv het nakomen van met partners overeengekomen verplichtingen ivm de stedelijke ontwikkeling. Het reserveren van middelen om aanvullende voorzieningen te treffen. Het opvangen van risico's als gevolg van planschade. Interimbeheer bij herinrichting. 10% bijdrage aan de kosten voor inrichting woonomgeving bij stedelijke vernieuwingsplannen. *Toelichting: De reserve zou worden opgeheven, maar omdat de werkzaamheden nog doorlopen in 2019 wordt de reserve nog niet opgeheven in 2018. Wij dienen hiervoor een verleningsverzoek in. Reserve zal in 2019 worden aangewend voor de projecten op het ECU plein en de Jacob van Weesenbekestraat.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	90055	2011	Ja	NVT	0,9	0,0	0,0	-0,9	0,0
Reserve vastgoed exploitatie Door de verkoop vastgoed ontstaat er een structureel begrotingstekort. Deze reserve is ingesteld om de exploitatietekorten in de begroting van vastgoed in 10 jaar in te lopen (besluit: programmabegroting 2011). *Toelichting: Er is een bedrag van € 0,9 miljoen vrijgevallen. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91058	2011	Nee	NVT	0,2	0,0	0,0	-0,2	0,0
De Hallen Ontwikkeling van voormalige Tramremise (rijksmonument) Bellamybuurt en bouw van ongeveer 390 woningen. *Toelichting: De vrijval is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91070	2013	Nee	NVT	4,2	0,0	0,0	-4,2	-0,0
Begrotingsuitgaven 2013 3) Het doel van de reserve is allereerst het reserveren van overschotten in het lopend begrotingsjaar om tekorten in de begroting (2014 en volgende jaren) te kunnen opvangen. Tevens is bij de bestemming van het rekeningresultaat 2012 eenmalig een bedrag gestort als buffer voor de realisatie van bestaande en nieuwe taakstellingen. *Toelichting: De reserve is conform begroting volledig vrijgevalen in 2018. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91078	2014	Nee	NVT	1,0	0,0	-0,1	0,0	0,9
Stimuleringsfonds SEG Deze reserve is in het leven geroepen om in te kunnen spelen op onvoorziene ontwikkelingen in de stedelijke vernieuwing. Deze ontwikkelingen kunnen zowel op sociaal, economisch als fysiek gebied zijn. *Toelichting: Doordat een groot deel van de geplande projecten uit 2018 doorschuiven naar 2019 zal het restant bedrag van 2018 in 2019 worden aangewend. Bij de voorjaarsnota zal de begrote onttrekking uit de reserve SEG verhoogd worden met € 0,4 miljoen.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	91094	2014	Nee	NVT	1,0	0,0	0,0	-1,0	0,0
Reserve Bredius Sportcentrum (compensatie plankosten In 2013 is de planschade, met betrekking tot de ontwikkeling van de sporthal, afgewikkeld met de Key voor € 1,8 miljoen. *Toelichting: De reserve is conform begroting volledig vrijgevalen in 2018. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
3.2 Parkeren, Gebiedsgericht werken	92040	2010	Nee	NVT	1,7	0,0	0,0	0,0	1,7
Bestemmingsreserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR) Deze bestemmingsreserve is ingesteld om arealen in de Openbare Ruimte een kwaliteitsimpuls te geven waarvoor geen technische noodzaak is maar een economisch of sociaal stimulans. *Toelichting: Vanwege aanpassing van de plannen voor de herinrichting van de Frans Halsstraat, worden de werkzaamheden later uitgevoerd dan verwacht. Daarom zijn er minder lasten gemaakt en kan dekking uit de reserve achterwege blijven.*									
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing, Gebiedsgericht werken	93061	2014	Nee	NVT	1,2	0,0	-0,0	0,0	1,2
Reserve maaiveldinrichting Hofgeest, Haag en Veld en Groeneveen De reserve dient voor de maaiveldinrichting van Hofgeest, Haag en Veld en Groeneveen. *Toelichting: In 2018 is de onttrekking voor de voorbereidingen die getroffen zijn om de maaivelden vanaf 2019 opnieuw in te richten.*									
9.4 Grond en ontwikkeling	74003	2004	Ja	NVT	4,3	0,0	-4,3	0,0	0,0
Reserve Vereveningsfonds bestemd deel Bestemd deel van de reserve VEF voor specifieke plannen/projecten. *Toelichting: In het MPG 2018 is besloten om de afzonderlijke reserve voor het Marinetterrein op te heffen en deze onderdeel te maken van de reserve Vereveningsfonds.*									
9.4 Grond en ontwikkeling	74027	2009	Nee	NVT	7,6	0,0	1,0	0,0	8,6
Zuidelijke IJ-oevers (POR) De reserve is bestemd voor de voorbereiding en uitvoering van het Plan Openbare Ruimte Zuidelijke Ijoever (Oosterdok en Stationsplein). De uitvoering van de projecten loopt door tot ca. 2020. *Toelichting: In 2018 is sprake van een negatieve onttrekking van € 1,0 miljoen als gevolg van de afrekening in 2018, waarbij in het verleden te veel kosten zijn onttrokken aan deze reserve voor de sloop van Oosterdoksdam. Het saldo ultimo 2018 van € 8,6 miljoen is ter dekking van diverse werkzaamheden in de openbare ruimte.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
9.4 Grond en ontwikkeling	74040	2016	Ja	NVT	93,3	34,0	-7,9	0,0	119,4
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg Het reserveren van middelen voor de meerjarige stedelijke bodemsaneringsprogramma's en nazorgactiviteiten die conform gemaakte afspraken met het Rijk grotendeels vanuit rijksmiddelen worden gefinancierd. *Toelichting: De dotaties van in totaal € 34,0 miljoen en onttrekkingen van in totaal € 7,9 miljoen in 2018 hebben plaatsgevonden in lijn met de werkzaamheden die voor Stedelijke Bodemsanering en Nazorg hebben plaatsgevonden. Derhalve zijn de bestedingen rechtmatig. Het saldo ultimo 2018 van € 119,4 miljoen is ter dekking van diverse nazorgactiviteiten en toekomstige stedelijke bodemsaneringsprogramma's.*									
9.4 Grond en ontwikkeling	74041	2015	Nee	NVT	48,3	0,0	-17,7	0,0	30,6
Reserve Actieplan bouwstimulering Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam. *Toelichting: De onttrekking aan de reserve is € 17,7 miljoen ter dekking van de uitgaven die betrekking hebben op huisvesting van statushouders en diverse specifieke thema's zoals transformaties, huisvesting doelgroepen, zelfbouw, woningbouwregie, havenstad en ruimte voor de stad. Het restant van de reserve is bedoelt voor huisvesting statushouders omdat vijf deelprojecten in 2019 doorlopen.*									
9.4 Grond en ontwikkeling	74044	2018	Ja	NVT	12,2	0,0	-0,3	-0,3	11,6
Reserve Wallengebied Deze reserve is bestemd voor planschadekosten in het kader van Project Wallengebied en de proceskosten van het project. *Toelichting: In 2018 is onttrokken voor proceskosten. De activiteiten lopen nog door tot medio 2021.*									
9.4 Grond en ontwikkeling	77002	2004	Ja	NVT	259,5	109,9	-18,8	0,0	350,7
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties Dekking bieden aan de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van de Dokzone/ZuidasDok. *Toelichting: De reserve Zuidas is met € 91,2 miljoen toegenomen vooral door opbrengsten uit winstnemingen.* *Er is ook budget ter grootte van € 18,8 miljoen onttrokken voor bedrijfsvoering en een bijdrage aan het project Zuidasdok.*									
9.4 Grond en ontwikkeling en A.1 Erfpacht	74002	2004	Ja	NVT	449,1	299,0	-99,4	0,0	648,7
Reserve Vereveningsfonds algemeen deel Tweeledig doel een deel van de reserve is benodigd vermogen aangemerkt als weerstandsvermogen conform vastgestelde regels in 2013. het deel boven het berekende weerstandsvermogen is beschikbaar voor nieuwe investeringen in het kader van de gebiedsontwikkeling. *Toelichting: Zie toelichting paragraaf grondbeleid. De onttrekkingen en dotaties hebben plaatsgevonden in lijn met de werkzaamheden die binnen de grondexploitaties die aan deze reserve zijn gekoppeld en hebben plaatsgevonden in 2018.*									
10.1 Bestuur	17203	2007	Nee	NVT	0,2	0,1	-0,2	0,0	0,0
Vierjarige reserve Raadsgriffie Ter dekking van kosten voortvloeiend uit de raadsverkiezingen 2018. *Toelichting: De dotatie en onttrekking zijn conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
10.1 Bestuur	17204	2007	Ja	1,5	1,4	0,1	0,0	0,0	1,5
Raadsonderzoeken Dekking van de kosten als de raad besluit tot een onderzoek. *Toelichting: Bij onderuitputting van het jaarlijks budget van € 0,7 miljoen voor raadsonderzoeken wordt het saldo gedoteerd aan de egalisatiereserve (tot € 1,5 miljoen).*									
10.2 Bestuursondersteuning en 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht, Gebiedsgericht werken	87061	1999	Nee	NVT	4,3	0,0	0,0	-1,4	2,9
Verevening onroerend goed Het dekken van de onrendabele top van panden die met een beleidsmatig doel worden aangeschaft (zgn. strategische aankopen) en het egaliseren van exploitatieresultaten in de vastgoedportefeuille van BC Centrum. *Toelichting: Conform begroting is € 1,4 miljoen vrijgevallen. Het resterende saldo van € 2,9 miljoen is bedoeld voor Tabakspanden (€ 0,9 miljoen) en subsidietaakstellingen Kleine Welstand en Wonen Boven Bedrijven (€ 1,9 miljoen).*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
10.2 Bestuursondersteuning, Gebiedsgericht werken	93062	2014	Nee	NVT	0,8	0,0	-0,5	0,0	0,3
Buurteconomie gerelateerd aan EFRO doelstellingen Het bevorderen van projecten ter versterking van de Buurteconomie, die aansluiten bij de EFRO doelstellingen zoals verwoord in het EFRO programma voor de periode tot en met 2020. *Toelichting: De onttrekking 2018 is besteed aan een bijdrage aan Ymere voor het project Groeiplaatsen Heesterveld, realisatie van werkplaatsen voor startende ondernemers. De bijdrage aan Ymere betreft cofinanciering in het kader van een mede door Europa (Efro) gefinancierd project voor 2019 en 2020.*									
96.1 Indirecte activiteit	18001	1992	Nee	NVT	0,6	0,0	-0,1	-0,6	0,0
Reserve bedrijfsvoering ACAM Het opvangen van schommelingen in het bedrijfsresultaat van ACAM. *Toelichting: De onttrekking en de vrijval zijn geboekt conform de begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
96.1 Indirecte activiteit	39002	1997	Ja	NVT	2,3	0,0	0,0	-2,3	-0,0
Reserve commerciële bedrijfsvoering DBGA Het dekken van initële kosten en het opvangen van eventuele exploitatieverliezen op het gebied van waarderen, heffen, innen en invorderen in de toekomst. *Toelichting: Conform de bestuursopdracht opschonen reserves en voorzieningen is deze reserve vrijgevallen bij de Viermaandsrapportage 2018.*									
96.1 Indirecte activiteit	67001	2000	Ja	NVT	2,9	0,0	0,0	-2,9	-0,0
Reserve bedrijfsvoering DRO Buffer voor eventuele toekomstige tegenvallers en/of noodzakelijke incidentele bijzondere uitgaven. *Toelichting: In 2018 is de reserve bedrijfsvoering DRO conform de bestuuropdracht reserve en voorzieningen geheel vrijgevallen.*									
A.1 Erfpacht	12002	1990	Ja	NVT	2,2	0,0	-2,2	0,0	0,0
Meerwaarden afkoopsommen Grondbedrijf Het genereren van een jaarlijkse renteopbrengst die structureel toevalt aan de algemene dienst. *Toelichting: De onttrekking aan de reserve is conform begroting. De reserve wordt opgeheven, volgens de bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
A.1 Erfpacht	74001	2004	Ja	NVT	5.203,4	110,5	0,0	0,0	5.313,8
Reserve afkoopsommen erfpacht Deze reserve dient voor de financiering van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden. *Toelichting: De dotatie in 2018 van in totaal € 110,5 miljoen betreft de in 2018 ontvangen afkoopsommen minus met name de meerwaarde van woningcorporatierechten die afgedragen wordt aan het Vereveningsfonds. Deze reserve dient voor de financiering van erfpachtgronden. Hierdoor hoeft de gemeente Amsterdam deze grondwaarde niet te financieren bij externe partijen. Het saldo van afgekochte gronden ultimo 2018 is € 5.239 miljoen. Tot 2019 bestond de reserve afkoopsommen uit afkoopsommen die ontvangen zijn van grond die in een vorig tijdvak was afgekocht en met de meerwaarde op afkoopsommen van niet woningcorporatierechten. De stand van de reserve ultimo 2018 is € 5.313,8 miljoen en dat is € 75 miljoen hoger dan de afgekochte grondwaarde. Als gevolg van de begin 2019 door de raad vastgestelde Nota financiering grondexploitaties en erfpachtuitgifte wordt het verschil in 2019 overgedragen aan de nog te vormen 'Reserve financiering erfpachtgronden' waardoor het saldo van de 'Reserve afkoopsommen erfpacht' vanaf dan overeenkomt met de waarde van de afgekochte erfpachtgronden.*									
A.1 Erfpacht	74022	2004	Nee	NVT	2,0	-0,0	0,0	0,0	2,0
Reserve egalisatie splitsingsunit erfpacht De egalisatiereserve splitsingsunit is ingesteld om toekomstige verliezen die verband houden met het splitsen van corporatiewoningen te dekken met splitsingswinsten die in het verleden zijn ontstaan. *Toelichting: Er is voor het splitsen van corporatiewoningen € 40.000 onttrokken om de gemaakte kosten te dekken.*									
A.3 Financiering	12096	2007	Ja	78,8	78,8	0,0	0,0	0,0	78,8
Reserve financiering deelneming GVB Het met eigen middelen financieren van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV GVB. *Toelichting: Conform begroting zijn er geen mutaties geweest in 2018. De stand van de reserve is gelijk aan de boekwaarde van de deelneming GVB.*									
A.3 Financiering	12164	2013	Nee	NVT	14,0	0,0	0,0	-14,0	0,0
Reserve verzelfstandiging AEB Het opvangen van de effecten van het niet volledig terugbetalen van de achtergestelde lening ad € 138 miljoen door AEB met een looptijd van 12 jaar. *Toelichting: De raad heeft in het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen deze reserve bij de Viermaandsrapportage 2018 laten vrijvallen ten gunste van de algemene reserve.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
A.3 Financiering	12201	2015	Ja	NVT	12,8	51,6	-53,7	0,0	10,8
Reserve bijdrage Schuldaflossing Het verbeteren van de schuldpositie van de gemeente door het gebruiken van incidentele meevallers voor het afboeken op de boekwaarde van activa in de openbare ruimte. *Toelichting: De dotatie van € 51,6 miljoen heeft betrekking op het renteresultaat uit het Jaarverslag 2017 van € 40,9 miljoen en de meevaller op het renteresultaat 2018 van € 10,7 miljoen. De onttrekking is ingezet voor het extra afschrijvingen van investeringen in de openbare ruimte en verkeerinstallaties.*									
A.4 Algemene reserve	12001	Algemene Reserve	Nee	*	357,2	42,9	-40,0	-12,8	347,3
Algemene Reserve Een buffer voor het kunnen opvangen van niet structurele financiële tegenvallers. * Afhankelijk van de geinventariseerde risico's *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is € 14,9 miljoen gedoteerd vanwege de vrijgevallen reserve verzelfstandiging Afval Energie Bedrijf en de reserve goudprijsrisico Stadsbank van Lening. Het restant van € 28,0 miljoen betreft een dotatie ten gevolge van het voordelig resultaat in de binnengemeentelijke renteomslag. De onttrekking van totaal € 40,0 miljoen is samengesteld uit € 10,0 miljoen voor erfpachtkwesties slachtoffers Tweede Wereldoorlog en € 30,0 miljoen uitname zoals opgenomen in het coalitieakkoord. Daarnaast is € 12,8 miljoen vrijgevallen zodat het weerstandsvermogen is verlaagd naar een ratio van 1,4. Deze ratio wordt verder toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen.*									
A.8 Overige eigen middelen	12010	1997	Nee	NVT	42,9	0,0	0,0	-42,9	0,0
Reserve fusie waterbeheer Compensatie van de nagelaten tariefsverhoging bij de fusie in 1997 gedurende een periode van 50 jaar. Gedurende deze periode wordt ten laste van deze reserve jaarlijks een bedrag ten gunste van de exploitatie gebracht. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									
A.8 Overige eigen middelen	12019	2015	Nee	NVT	55,6	0,0	0,0	-55,6	0,0
Reserve ambities coalitieakkoord Alloceren van middelen ter uitvoering van de in het coalitieakkoord opgenomen ambities. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve vrijgevallen ten gunste van de reserve meerjarig intertemporele compensatie.*									
A.8 Overige eigen middelen	12072	2014	Ja	NVT	42,1	73,3	-42,1	0,0	73,3
Reserve budgetoverheveling restanten incidentele middelen Het naar volgende boekjaren meenemen van restanten van incidenteel toegekende middelen. *Toelichting: De onttrrekking aan de reserve van € 42,1 miljoen heeft betrekking op het overhevelen van budget voor prioriteiten uit 2017 naar 2018. De toevoeging is voor het overhevelen van prioriteiten naar 2019 die niet in 2018 konden worden afgerond.*									
A.8 Overige eigen middelen	12100	2008	Nee	NVT	30,4	2,3	0,0	0,0	32,7
Reserve frictiekosten 1 Stad 1 Opgave In 2013 is voor de dekking van verwachte frictiekosten voor diverse organisatieonderdelen m.b.t. de operatie 1 Stad 1 Opgave een reserve ingesteld. Het betreft hier diverse maatregelen (21) die gepaard kunnen gaan met frictiekosten. *Toelichting: Op grond van het coalitieakkoord en voor een slagvaardige overheid is totaal € 1,7 miljoen toegevoegd aan de reserve. Voorts is uit de vrijval van de bedrijfsvoeringsreserve van de Stadsbank van Lening een deel van € 0,6 miljoen toegevoegd aan de reserve.*									
A.8 Overige eigen middelen	12115	2017	Ja	NVT	110,0	274,2	-153,8	0,0	230,3
Meerjarige Intertemporele Compensatie Het doel is, is het verevenen van de begrotingsruimte zodat de begroting meerjarig per jaar sluitend wordt gehouden, terwijl de begroting ook reeël en structureel in evenwicht is. *Toelichting: Deze reserve wordt gebruikt voor het verdelen van de coalitiemiddelen over de coalitieperiode. De stand is conform hetgeen is begroot. In 2018 zijn vooral de incidentele middelen toegevoegd aan de reserve die komende jaren onttrokken zullen worden voor incidentele prioriteiten uit het coalitieakkoord.*									
A.8 Overige eigen middelen	12158	2011	Ja	11,3	11,3	0,0	0,0	0,0	11,3
Reserve financiering lening NEMO Deze reserve dekt, door de bespaarde rente die met de reserve wordt gegenereerd, de rentelasten van de gemeentelijke lening aan NEMO. *Toelichting: Deze reserve blijft gehandhaafd tegenover de gemeentelijke lening aan NEMO die ermee wordt gefinancierd.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
A.8 Overige eigen middelen	12560	2014	Ja	NVT	49,2	3,6	0,0	-0,9	51,8
Amsterdams Investeringsfonds financieel Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking in de stad met een grote waarde voor Amsterdam te bevorderen. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het fonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen. Met het AIF financieel deel worden leningen gefinancierd die in het kader van de doelstelling zijn toegekend. *Toelichting: Aan de reserve is totaal € 3,6 miljoen toegevoegd als gevolg van de vrijval van het maatschappelijk deel van het investeringsfonds, omdat dit deel het karakter heeft van een financieringsreserve. Dit betreffen duurzaamheidsleningen. De vrijval betreft een verlaging van de leningsfaciliteit aan het Proof of conceptfund die daardoor vrijvalt (€ 0,5 miljoen) en aflossingen van verstrekte leningen (€ 0,4 miljoen).*									
A.8 Overige eigen middelen	12561	2014	Nee	NVT	11,1	0,0	-1,7	-3,6	5,9
Amsterdams Investeringsfonds maatschappelijk Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking in de stad met een grote waarde voor Amsterdam te bevorderen. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het fonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen. Uit het AIF maatschappelijk deel worden subsidies verstrekt die in het kader van de doelstelling zijn toegekend. *Toelichting: Vrijgevallen is € 3,6 miljoen in verband met verstrekte energieleningen. Dit heeft het karakter van een financieringsreserve en is om die reden gedoteerd aan het financieel deel van het investeringsfonds. De onttrekking betreft € 1,7 miljoen voor lasten van subsidies en projecten die binnen het doel van de reserve vallen.*									
A.8 Overige eigen middelen	28004	2012	Ja	NVT	0,3	0,0	0,0	-0,3	0,0
Reserve bedrijfsvoering DAO AGA Algemene bedrijfsreserve van AGA bedoeld om risico's voortvloeiend uit de facilitaire werkwijze te dekken. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									
A.8 Overige eigen middelen	69001	2005	Ja	NVT	0,7	0,0	0,0	-0,7	-0,0
Reserve bedrijfsvoering IBA algemeen De algemene reserve van IBA wordt tot een maximum van 10% van de omzet opgebouwd. Bedoelde omzet is verkochte uren maal tarief. Projectresultaten vallen buiten de omzetdefinitie. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									
A.8 Overige eigen middelen	69002	2006	Ja	NVT	2,1	0,0	0,0	-2,1	-0,0
Reserve bedrijfsvoering IBA winstreserve Deze reserve is gevormd om extra te kunnen investeren in de kennis van medewerkers en de innovatie van producten en processen. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									
A.8 Overige eigen middelen	72001	2008	Ja	NVT	6,2	0,0	0,0	-6,2	0,0
Reserve bedrijfsvoering PMB Weerstandsreserve/continuiteit van de bedrijfsvoering. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									
A.8 Overige eigen middelen	12006	2000	Ja	6,5	7,3	0,0	0,0	-0,8	6,5
Reserve financiering NV Zeedijk Het met eigen middelen financieren van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV Zeedijk. *Toelichting: De reserve is vrijgevallen met € 0,8 miljoen, waardoor deze financieringstreserve in overeenstemming is met de boekwaarde van de deelneming NV Zeedijk.*									
A.8 Overige eigen middelen, Gebiedsgericht werken	88080	2014	Nee	NVT	1,1	0,0	0,0	-1,1	0,0
Reserve Budgetoverheveling Budgetoverheveling restant in. Middelen/overheveling oude geoormerkte middelen JR 2014. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel reserve	ID-nr	Instellingsjaar	Systeemreserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
13.1 Overhead	21073	2013	Nee	NVT	0,5	0,0	-0,2	0,0	0,3
Egalisatiereserve AFS Deze reserve is bedoeld om schommelingen in de interne AFS-tarieven tijdens de AFS-uitrol zoveel mogelijk tegen te gaan. Deze egalisatiereserve is een geïntegreerd onderdeel van het bekostigingsmodel dat door de Raad is goedgekeurd op 11 juli 2012. *Toelichting: In 2018 is voor € 0,2 miljoen onttrokken en gezien de omvang niet verder toegelicht.*									
13.1 Overhead	23001	2015	Nee	NVT	3,4	0,0	-0,4	-2,5	0,6
Reserve WW De reserve dient ter dekking van toekomstige WW verplichtingen. *Toelichting: De onttrekking bevat betaalde kosten voor voormalig personeel. De resreve wordt na de onttrekking van € 550.000 in 2019 opgeheven.*									
13.1 Overhead	24001	2018	Nee	NVT	0,0	1,9	-0,9	0,0	1,0
Reserve Gemeentelijke wagenparkbeheer Het inbedden van de (nieuwe)beheersactiviteiten voortvloeiende uit de inbesteding van het wagenparkbeheer. *Toelichting: "Conform het GMT-besluit zijn de vrijgekomen restanten uit de buffer van Leaseplan gereserveerd voor het inrichten van de beheersorganisatie van het gemeentelijke wagenpark. De onttrekking in 2018 is als dekking gebruikt voor uitgevoerde activiteiten voor het inrichten van deze beheersorganisatie (zoals aanschaf en implementatie van een taakapplicatie, inrichting van de beheersprocessen, inrichting van de administratieve processen, opzet van interne controle, enz.)."*									
13.1 Overhead	25017	2010	Nee	NVT	1,2	0,0	0,0	-1,2	-0,0
Transitieplan De uitrol van een gestandaardiseerde stadsbrede digitale werkplek, de migratie van alle applicaties, het centraliseren van het desbetreffende personeel en budget, en het ontmantelen van de achtergebleven computers (servers) in de huidige decentrale datacenters van diensten en stadsdelen. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									
13.1 Overhead	26003	2012	Ja	NVT	3,2	0,0	0,0	-3,2	-0,0
Reserve bedrijfsvoering DAO ABC Algemene bedrijfsreserve van ABC bedoeld om risico's voortvloeiend uit de facilitaire werkwijze te dekken. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht reserves en voorzieningen is deze reserve komen te vervallen.*									
13.1 Overhead	71004	2015	Ja	NVT	2,1	0,1	-0,3	-0,3	1,6
Financiering huisvesting gemeentelijk apparaat Dekking van een deel van de afschrijvingslasten voor de huisvesting van de gemeentelijke organisatie. *Toelichting: Rentelasten mogen niet meer uit de reserve gedekt worden, dat deel valt vrij. Onttrekking op basis van afschrijvingslasten gekoppelde activa.*									
13.1 Overhead	71055	2017	Nee	NVT	0,8	0,0	0,0	-0,8	-0,0
Verbouwing SDH Oost Doel van deze reserve is het verlagen van de exploitatielasten van het Stadsdeelkantoor, Brede School alsmede de verplaatsing van de werf. *Toelichting: Er zijn in 2018 geen uitgaven gedaan. De reserve wordt opgeheven conform bestuursopdracht reserves en voorzieningen.*									
13.1 Overhead	71268	2014	Ja	NVT	7,1	0,0	-2,7	0,0	4,4
Reserve gemeentelijke huisvestingsprojecten Dekking van tijdelijke exploitatietekorten van de Businesscase III (verbouwing Stadhuis) en Businesscase IV (optimalisatie ambtenarenhuisvesting). *Toelichting: Conform kredietbesluit BC III en BC IV is negatieve kasritme van deze projecten aan de reserve onttrokken.*									
					8.036,4	**1.271,8**	**-818,9**	**-243,6**	**8.245,7**
A.4 Algemene reserve	12001	NVT	Nee	NVT	137,4	0,0	-137,4	0,0	0,0
Jaarrekeningresultaat Resultaatafwikkeling t-1 en resultaat t zijn onderdeel van de algemene reserve en op deze manier apart zichtbaar gemaakt. *Toelichting: Het jaarrekeningresultaat 2017, dat bij het Jaarverslag 2017 is toegevoegd aan de reserve, is in 2018 geheel onttrokken.*									

8.3 Voorzieningen

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
1.1 Dienstverlening	89012	2010	c	0,2	0,0	0,0	-0,2	0,0
Vrz. groot onderhoud Crematorium Groot onderhoud Nieuwe Noorder *Toelichting: Conform besluit bij de Najaarsnota 2018 is de voorziening opgeheven, waarbij het saldo wordt toegevoegd aan de egalisatiereserve DNO/DNN.*								
1.2 Informatie	41001	2011	c	0,4	0,0	-0,2	-0,2	0,0
Meten NAP net in 2004 De voorziening is noodzakelijk voor het vernieuwen van de geografische bestanden eens in de vijf jaar en wordt sinds 2011 weer opgebouwd *Toelichting: Op 16 mei 2018 heeft de raad bij vaststelling van de viermaandsrapportage besloten een aantal voorzieningen op te heffen, waaronder deze voorziening. De middelen zijn in 2018 nog deels ingezet en het restant is vrijgevallen ten gunste van het resultaat.*								
1.2 Informatie	42001	<2000	e	0,0	0,0	-0,0	0,0	-0,0
Legaat van Eck Aankopen bekostigen ten behoeve van het Stadsarchief *Toelichting: In 2017 is het bedrag van de voorziening overgeheveld naar Stichting vrienden Stadsarchief Amsterdam maar niet verwerkt als vrijval. De voorziening is in 2018 alsnog vrijgevallen.*								
2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	40004	2014	a	0,5	0,0	-0,0	0,0	0,5
Dekking van extra kosten van boventalligheid en arbeidsongeschiktheid Het dekken van salaris en WW en WIA lasten als gevolg van SPP. *Toelichting: De ontrekking betreft betaalde WW lasten. Het saldo eind 2018 is toereikend voor de komende jaren.*								
3.1 Openbaar vervoer	70058	2007	e	197,0	0,0	-2,5	0,0	194,5
Integraal vervoerssysteem veren Exploitatielasten verband houdend met de veerverbindingen over het Noordzee Kanaal. *Toelichting: De stand van de voorziening eind 2018 bedraagt € 194,5 miljoen. In 2018 is € 2,5 miljoen onttrokken voor de exploitatielasten van de veerverbindingen over het Noordzeekanaal.*								
3.1 Openbaar vervoer	75036	2001	b	25,0	0,0	0,0	25,0	0,0
Risicofondsen N/Z-lijn Afdekking van de bouw- en VAT risico's. *Toelichting: Op basis van de Q3 en Q4 rapportage van de Noord/Zuidlijn heeft een vrijval van de risicovoorziening plaatsgevonden van € 25,0 miljoen. Bij een gelijkblijvend totaal projectbudget vindt hiermee een verschuiving plaats van de posten risico's en onvoorzien naar de post bouwkosten (en daarmee naar de reserve gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn).*								
3.2 Parkeren	68002	1995	c	9,0	1,5	-0,1	0,0	10,4
Groot onderhoud Parkeergebouwen Voorziening wordt gevormd voor het te plegen groot onderhoud. *Toelichting: In 2018 is minder uitgegeven aan groot onderhoud. De voorziening is bedoelt voor onderhoud aan de garages als Staringplein Haardstee en Hoptille, Hof- en Werfgarage en de Arena (totaal € 5 miljoen). Dit zal in 2019 plaatsvinden (nu besluitvorming heeft plaatsgevonden).*								
3.2 Parkeren	68072	2013	a	2,2	0,0	-0,3	0,0	1,9
Sociaal Plan Cition (DIVV) "Deze voorziening heeft als doel het verschil tussen het huidige loon en de inschaling in de overheid *Toelichting: BV Cition te betalen, conform de gemaakte afspraken bij de overgang van het personeel."* *In 2018 zijn de frictiekosten onttrokken voor een bedrag van € 0,2 miljoen. Daarnaast is de geraamde verhoogde WGA premie € 0,1 miljoen onttrokken.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
3.2 Parkeren	89024	2014	c	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
VRZ Gr. Onderh. Garage Bezaanj. Deze voorziening is ingesteld voor groot onderhoud van parkeergarage Bezaanjachtplein aan de hand van een meerjarendoorkijk. *Toelichting: In 2018 zijn geen uitgaven gedaan ten laste van de voorziening.*								
3.4 Wegen, straten en pleinen	87001	2013	c	0,6	0,3	-0,2	0,0	0,7
Vervanging en Onderhoud beheer Werf Ter dekking van de kosten van groot- en planmatig onderhoud aan de reinigingswerf Jacob Bontiusplantsoen, zowel voor wat betreft het gebouw als voor de gebouwgebonden voorzieningen inclusief het deel dat binnen de VVE valt. *Toelichting: Groot onderhoud aan de Centrum werf is conform planning uitgevoerd in 2018. Extra werkzaamheden (zoals onderhoud klimaatinstallaties/ afzuigkappen) waarin in september nog werd voorzien, zijn niet uitgevoerd.*								
3.4 Wegen, straten en pleinen	92003	2010	c	5,7	6,8	-6,5	0,0	6,0
Voorziening Groot onderhoud openbare ruimte (VGO) Doel van deze voorziening is de openbare ruimte op een aanvaardbaar kwalitatief niveau te behouden. *Toelichting: "In 2018 is een bedrag van € 6.8 miljoen gedoteerd aan deze voorzieng. De onttrekking van € 6,5 miljoen is vooral voor groot onderhoud aan wegen, straten en pleinen (€ 4,2 miljoen), Openbaar groen (€ 1,1 miljoen) en Stedelijke vernieuwing (€ 1,0 miljoen)."*								
3.5 Groen en Recreatie	67050	2017	a	0,0	3,3	-0,8	0,0	2,5
Voorziening onderhoud Vinkeveense plassen Financieren van noodzakelijk onderhoud Vinkeveense Plassen t/m 2025, zoals afgesproken bij uittreding door Amsterdam uit het recreatieschap *Toelichting: De dotatie van deze voorziening (voorheen reserve) heeft plaatsgevonden conform de Begroting 2018 en de bestuursopdracht opschonen reserves. De onttrekking van € 0,8 miljoen betreft de gerealiseerde lasten en is vrijwel gelijk aan de begrote lasten.*								
3.5 Groen en Recreatie	88012	NVT	c	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3
Klein onderhoud plantsoenen Het dekken van kosten van klein onderhoud aan plantsoenen. *Toelichting: Er zijn in 2018 geen kosten gemaakt die ten laste van deze voorziening worden gebracht.*								
4.3 Armoedebestrijding	52001	2017	a	0,5	0,0	0,0	0,0	0,5
Afwikkeling claim Zorginstituut Nederland Afwikkeling claim Zorginstituut Nederland *Toelichting: De claim is in 2018 nog niet afgewikkeld. De afwikkeling zal naar verwachting in 2019 plaats vinden.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55001	NVT	e	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Onbekende gever Prijzen uitreiken aan oud-leerlingen van de Stadsarmenschool. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening Onbekende gever.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55002	NVT	e	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Linnenbeursje Bekostiging van de uitdeling van hemden en schoenen aan leerlingen van bepaalde scholen. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening Linnenbeursje.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55003	NVT	e	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Voormalige tussenscholen Het geven van aanmoediging of extra douceurs aan kwekelingen op bepaalde scholen *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening Voormalige tussenscholen.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55004	NVT	e	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Openbare scholen BLO Ondersteuning van het onderwijs aan zwakzinnigen in Amsterdam. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening Openbare scholen BLO.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55005	NVT	e	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ontslagen meisjes Rentebaten zijn bestemd voor een culturele bijdrage aan het eindfeest van alle leerlingen. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening Ontslagen meisjes.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55006	NVT	e	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
De Geijselaar Rentebaten zijn bestemd voor een culturele bijdrage aan het eindfeest van alle leerlingen. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening De Geijselaar.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55007	NVT	e	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Quien Rentebaten zijn bestemd voor een culturele bijdrage aan het eindfeest van alle leerlingen. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening Quien.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55027	1968	e	1,1	0,0	0,0	0,0	1,1
Burgerlijke instellingen maatsch. Zorg Fonds tbv noodruftigen. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in de voorziening Burgerlijke instellingen maatsch. zorg. Het eindsaldo 2018 bedraagt € 1,1 miljoen*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55051	2014	c	0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0
Voorziening onderhoud Schooltuinen Groot en achterstallig onderhoud schooltuinen. *Toelichting: In 2018 is er € 0,1 miljoen onttrokken aan deze voorziening en kan deze worden opgeheven.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55085	2013	c	0,2	0,0	0,0	-0,2	0,0
Toekomstig onderhoud nieuwbouw Professor Waterinkschool Voorziening voor de toekomstig onderhoud. *Toelichting: In 2018 is er € 0,2 miljoen onttrokken aan deze voorziening en kan deze worden opgeheven.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55086	2014	c	0,0	0,0	0,0	-0,0	0,0
Voorziening onderhoud revalidatiecentrum Mytyl/Tyltyl Voorziening vormen voor de toekomstige onderhoud *Toelichting: In 2018 is er € 10.000 onttrokken aan deze voorziening en kan deze worden opgeheven.*								
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55092	2015	a	0,7	0,0	-0,7	0,0	0,0
Veilig thuis Personele frictiekosten veilig thuis. *Toelichting: De voorziening Veilig thuis met een saldo van € 0,7 miljoen is overgedragen aan de voorziening Velig thuis in programmaonderdeel 6.1 en wordt hiermee opgeheven.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	55100	2016	c	0,0	0,2	0,0	-0,2	0,0
Voorziening groot onderhoud OHV Dekking (achterstallig) onderhoud (MOP) voor schoolgebouwen en gymlokalen in eigendom van de gemeente *Toelichting: In 2018 is € 0,2 miljoen toegevoegd aan de voorziening Groot onderhoud OHV in het kader van de bestuursopdracht opschonen reserves, maar gedurende 2018 is besloten om deze voorziening op te heffen (bij dit jaarverslag).*								
6.1 Gezondheidszorg	57009	2001	c	4,4	0,9	-5,3	0,0	0,0
Groot onderhoud huisvesting (GGD) Egaliseren m² prijs panden. *Toelichting: De dotatie is bepaald op basis van de meerjarenonderhoudsplannen. In 2018 is er minder groot onderhoud uitgevoerd omdat er in 2019 een grote verbouwing gepland staat. Hierdoor valt de ontrekking lager uit. De voorziening is ultimo 2018 overgedragen aan programmaonderdeel 9.1*								
6.1 Gezondheidszorg	57059	2011	b	1,4	0,0	-0,4	0,0	1,1
Frictiekosten Uitplaasing Ambulancedienst Onttrekkingen betreffen frictiekosten 2012. *Toelichting: Deze voorziening is getroffen voor de toekomstige pensioenverplichting die Amsterdam heeft voor het uitgeplaatste personeel van de Ambulancedienst. De voorziening was abusievelijk samengevoegd met 57060. Dit is in 2018 gecorrigeerd.*								
6.1 Gezondheidszorg	57060	2018		0,0	0,0	0,4	0,0	0,4
Materiële Controle DBC 2014-16 n.n.t.b. *Toelichting: Deze voorziening is getroffen om een terugbetaling van DBC inkomsten over 2014-2016 na afronding van de materiele controles door de zorgverzekeraar te kunnen opvangen. De voorziening was abusievelijk samengevoegd met 57059. Dit is in 2018 gecorrigeerd.*								
6.1 Gezondheidszorg	57092	2018	a	0,0	0,0	0,6	0,0	0,6
Voorziening veilig thuis Personele frictiekosten veilig thuis *Toelichting: Deze voorziening is in 2018 overgenomen van programmaonderdeel 5.1, en betreft de voorziening voor de frictiekosten die volgen uit de overname van personeel van derden voor Veilig Thuis (€ 0,7 miljoen). De uitgaven en onttrekking (€ 0,1 miljoen) waren nog niet hier opgenomen maar zijn conform de oorspronkelijke begroting in programmaonderdeel 5.1*								
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55026	1966	e	0,4	0,0	0,0	0,0	0,4
Verzorgingshuizen ouden van dagen Fonds tbv ouderen. Bestemd voor dekking van uitgaven die voortvloeien uit het treffen door gemeente van voorzieningen voor bejaarden. *Toelichting: In 2018 heeft er geen mutatie plaatsgevonden in deze voorziening. Het eindsaldo 2018 bedraagt € 0,4 miljoen*								
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	55064	2012	a	2,0	0,2	0,0	0,0	2,2
Voorziening Verhuiskostenvergoeding WMO Dekking kosten verhuiskosten vergoeding WMO oude jaren. *Toelichting: Aan de bestaande voorziening is een bedrag gedoteerd op basis van ervaringscijfers uit het verleden. De voorziening heeft een doorlopend karakter.*								
6.5 Sport	56050	2017	c	5,2	3,0	-2,0	0,0	6,1
Voorziening Groot Onderhoud Sport Meerjarig grootonderhoud van Sporthallen, Sportparken en zwembaden. *Toelichting: In 2018 zijn middelen onttrokken voor zwembaden, sporthallen en beleid aan deze voorziening op basis van de opgestelde MJOP.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
6.5 Sport	91014	2010	c	0,0	0,0	-0,0	0,0	0,0
Onderhoud panden Is ingesteld om de kosten die samenhangen met het uitvoeren van groot onderhoud aan panden in het bezit van het stadsdeel gelijkmatig te verdelen over een aantal begrotingsjaren. Aan de voorziening ligt een meerjarig onderhoudsprogramma ten grondslag, dat gespecificeerd naar pand opgenomen is in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in de programmabegroting. *Toelichting: De voorziening is overgegaan in een andere voorziening. Deze voorziening kan vervolgens worden opgeheven.*								
7.1 Kunst en cultuur	79001	2016	a	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3
Danscentrum Dansmakers Amsterdam De gemeente Amsterdam heeft € 600.000 geinvesteerd in een productiehuis met podium Dans in de Overkant in Amsterdam-Noord. Het Storchgebouw is eigendom van Eigenhaard. De investering van € 400.000 is geactiveerd en als financieel activum op de balans van Kunst en Cultuur opgenomen. Dansmakers ontvangt subsidie uit het Kunstenplan 2013-2016 (€ 399.570 per jaar). Voor de periode 2017-2020 hebben zij een aanvraag bij het Amsterdamse Fonds voor de Kunst (AFK) gedaan van € 700.000 per jaar. In augustus heeft het AFK de subsidiebesluiten bekend gemaakt. Dansmakers ontvangt voor 2017-2020 € 155.000 per jaar (https://www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl/toekenningen/toekenningen-vierjarige-subsidies/dansmakers-amsterdam/). En heeft aangegeven de huur vanaf 2017 niet meer te kunnen voldoen. De boekwaarde van het danspodium in het gebouw van Eigenhaard, zou hierdoor eigenlijk afgeboekt moeten worden. Eigenhaard en de gemeente zijn in overleg om het danspodium wel te behouden voor de gemeente Amsterdam. Daarom wordt het activum niet afgeboekt, maar een voorziening ingesteld. De voorziening kan de afwaardering van het activum dekken als dit in 2017 alsnog moet gebeuren omdat het podium afgebroken moet worden en/of niet meer voor dans gebruikt ondanks de inspanningen. *Toelichting: Aan Dansmakers is voor 2018 een incidentele subsidies verleend ter overbrugging en voor het ontwikkelen van een plan door de gezamenlijke dansorganisaties voor de exploitatie van het podium. Het plan, voor "De Danswerf", is in 2018 gepresenteerd. Dansmakers en de gemeente zetten zich in om uiterlijk april 2019 andere (mede)huurders te vinden voor het pand. In 2019 zal een definitief besluit vallen over de toekomst van het podium. Indien het podium niet behouden kan worden voor de culturele sector zal het podium worden afgeboekt. De voorziening is toereikend om de afboeking te dekken.*								
7.1 Kunst en cultuur	90007	2004	e	0,6	0,1	-0,1	0,0	0,6
Verwervingsfonds CBK Bijdragen van derden t.b.v. kunstuitleen. *Toelichting: In 2018 is er aan deze voorziening gedoteerd voor de middelen die zijn bespaard voor het aanschaffen van kunst (€ 70.000) en is er daarnaast onttrokken voor aangeschafte kunstwerken (€ 93.000).*								
7.3 Economie	91004	NVT	e	0,0	0,0	-0,0	0,0	0,0
Promotie markt De voorziening betreft gelden van derden (marktkooplieden) die door het stadsdeel beheerd worden tbv promotieactiviteiten. *Toelichting: "Dit is de promotiebijdrage geweest van de marktkooplieden van 2016 en de eerste drie kwartalen van 2017. In overleg met de marktadviescommissie is € 22.000 uitgegeven aan: inzet Periscoop in 2017-2018 en positieve reuring door activiteiten te organiseren. Deze voorziening kan per 31/12/2018 opgeheven worden."*								
8.3 Water	96001	2005	c	10,5	0,0	-5,0	0,0	5,5
Rioolrecht Egalisatiefonds voor de tarieven rioolheffing. *Toelichting: De egalisatievoorziening van € 5,5 miljoen is voor een gelijkmatige meerjarige tariefsontwikkeling. In 2018 is er € 5,0 miljoen onttrokken voor rioolwerkzaamheden.*								
9.1 Gemeentelijk vastgoed	71007	2015	c	23,4	17,0	-1,2	0,0	39,2
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. *Toelichting: De dotaties en onttrekkingen zijn conform het Meerjaren onderhoud plan (MJOP).*								
9.4 Grond en ontwikkeling	74011	2004	a	14,9	0,3	-5,2	-1,1	8,9
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grexen Deze voorziening is ingesteld om bijdragen aan derden te kunnen dekken. Deze externe bijdragen zijn gerelateerd aan de gebiedsontwikkeling in Amsterdam en worden gedekt uit het Vereveningsfonds. Het gaat dan bijvoorbeeld om toegezegde bijdragen aan woningcorporaties vanuit het gronddeel van het voormalige Stimuleringsfonds en bijdragen aan infrastructurele projecten die niet door de gemeente worden uitgevoerd. *Toelichting: In 2018 is de voorziening verlaagd met € 5,2 miljoen voor een betaling aan EigenHaard. Het resterend deel van de voorziening betreft met name de bijdrage aan projecten voor corporaties (€ 5 miljoen) en een betaling aan Prorail (€ 3,9 miljoen).*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
10.1 Bestuur	23003	2001	b	16,2	2,8	-1,8	0,0	17,1
Waardeoverdracht pensioenen (gewezen) wethouders Bekostiging van pensioenuitkeringen en waardeoverdracht van opgebouwde pensioenrechten van wethouders naar een ander pensioenfonds. *Toelichting: De onttrekking bevat betaalde pensioenuitkeringen (€ 0,6 miljoen) en een waardeoverdracht van € 1,2 miljoen. Er heeft een dotatie van € 2,8 miljoen plaatsgevonden als gevolg van een actuariële berekening.*								
10.1 Bestuur	23026	2014	b	41,1	0,6	-1,0	0,0	40,6
Pensioenfonds SD Wethouders Bekostiging van pensioenuitkeringen en waardeoverdracht van opgebouwde pensioenrechten naar een ander pensioenfonds van voormalig leden dagelijks bestuur stadsdelen die voor maart 2014 in functie waren en daarmee onder de wet APPA vielen. *Toelichting: De onttrekking is gedaan voor betaalde pensioenuitkeringen (€ 1,0 miljoen). De dotatie van € 0,6 miljoen heeft plaatsgevonden als gevolg van een actuariële berekening.*								
10.2 Bestuursondersteuning	13076	2016	b	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8
Niet opgevraagde tegoeden Terugbetalen van de door de gemeente opgelegde boetes over de niet tijdig betaalde canon tijdens de Tweede Wereldoorlog en het terugbetalen van niet opgevraagde tegoeden bij de Gemeentegiro. *Toelichting: In 2018 is er niet gemuteerd op deze voorziening. Uiterlijk 31 december 2018 moesten subsidieaanvragen zijn ingediend bij de gemeentereaad die voldoend aan de 'Subisidieveorderning Joodse erfapchttegoeden'. In 2019 word besloten over de toekenning van de sudsidie aanvragen en vinden dan tevens de uitbetalingen plaats.*								
10.2 Bestuursondersteuning	91009	2010	e	0,0	0,0	-0,0	0,0	0,0
Fonds Peddemors Betreft een legaat van een particulier. Doel is om jaarlijks een bedrag van circa € 5.000 beschikbaar te stellen voor activiteiten voor kwetsbare ouderen in West. *Toelichting: Betreft de subsidies voor ouderen activiteiten in het gebied Oud-West conform de Wens van mevt. Peddemors. 2018 was het laatste jaar dat deze activiteiten gedekt konden worden uit deze voorziening. Deze voorziening kan per 31/12/2018 opgeheven worden.*								
A.8 Overige eigen middelen	12041	2002	b	13,5	7,9	-0,9	-0,3	20,2
Juridische risico's Het afdekken van risico's van belang bij juridische aangelegenheden *Toelichting: De mutaties in de voorziening juridische risico's worden gezien het karakter ervan niet toegelicht.*								
A.8 Overige eigen middelen	12042	1890	e	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8
Sophia Augusta/Lopez Suasso Ten behoeve van het behoud van de aan de Amsterdam collectie gelegeteerde “inboedel”. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht opschonen reserves wordt er geen rente meer toegevoegd aan deze voorziening.*								
A.8 Overige eigen middelen	12043	1889	e	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2
Willet Holthuysen Het inzetten van de renteopbrengst ten behoeve van het onderhoud van het woonhuis en inboedel in het museum Willet Holthuysen. *Toelichting: In het kader van de bestuursopdracht opschonen reserves wordt er geen rente meer toegevoegd aan deze voorziening.*								
A.8 Overige eigen middelen	12044	2016	e	0,2	0,0	-0,2	0,0	0,0
Voorziening Stichting Allard Pierson Het inzetten van de inkomsten van het ontvangen kapitaal ten behoeve van de stichting Allard Pierson. *Toelichting: De volledige onttrekking van de voorziening houdt verband met de overdracht van de schenking door de heer J.L. Pierson aan de gemeente Amsterdam naar de stichting Amsterdams Universiteitsfonds en de stichting Allard Pierson. De voorziening wordt hiermee opgeheven.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
A.8 Overige eigen middelen	12116	2013	b	5,8	0,0	-5,6	0,0	0,3
Voorziening exogene risico's Noord/Zuidlijn Deze voorziening dient ter dekking van mogelijke exogene risico's die zich voordoen bij de NoordZuidlijn, bedoeld om stagnatie en vertragingskosten in het project te voorkomen. *Toelichting: Op grond van de samenwerkingsovereenkomst tussen gemeente Amsterdam en het Gemeentelijk Vervoer Bedrijf is € 5,6 miljoen onttrokken aan de voorziening voor het SOK-project in het kader van de Noord/Zuidlijn.*								
A.8 Overige eigen middelen	12118	2014	b	4,0	0,0	0,0	0,0	4,0
Voorziening Sluisjes Halfweg Voorziening ter dekking van de afkoop van € 4,0 miljoen van haar in het verleden gemaakte verplichtingen om bij te dragen aan de kosten voor een veilige afvoer van het boezemwater in het kanaal Halfweg. *Toelichting: De Amsterdamse bijdrage van maximale € 4,0 miljoen aan het project afwatering gemaal Halfweg zal naar verwachting in 2023 worden voldaan.*								
A.8 Overige eigen middelen	13004	1496	e	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Vicarygoederen Een inwoner van Amsterdam heeft tot zijn overlijden recht op (2/3) van de opbrengst van het vicarie. *Toelichting: Saldo blijft staan tot 2053. Een inwoner van Amsterdam heeft tot zijn overlijden recht op (2/3) van de opbrengst van het vicarie.*								
A.8 Overige eigen middelen	13015	1820	e	0,6	0,0	0,0	0,0	0,6
Gildenfondsen Het kapitaal is eeuwigdurend uitgeleend aan het Ministerie van Financien dmv Grootboekleningen. *Toelichting: Er zijn geen mutaties op deze voorziening. Deze is ter dekking van de financiele vaste activa.*								
A.8 Overige eigen middelen	13016	1820	c	0,8	0,0	0,0	0,0	0,9
Liefdadigheidsdoelen Doel is financiële hulpverlening aan inwoners van Amsterdam, die in urgente financiële noodsituaties verkeren en waarbij een voorliggende voorziening niet (meer) beschikbaar is. *Toelichting: Het afgelopen jaar zijn weinig uitgaven vanuit het liefdadigheidsfonds aan personen en/of instanties gedaan. Het jaarlijks budget is € 43.000. De onderbesteding op dit budget (€ 38.000), wordt toegevoegd aan de voorziening.*								
13.1 Overhead	23002	2015	b	6,7	0,0	-2,0	0,0	4,8
Dekking financiële risico's (voormalig) personeel De voorziening is bedoeld om verplichtingen aan (voormalig) personeel in het kader van vervroegde uittreding, boventalligheid, (B)WW, wachtgeld, uitbetaling aanvullende (nabestaanden) pensioenen en aanspraken op de nieuwe FWS-regeling (50-100 regeling) te bekostigen. *Toelichting: De onttrekking is gedaan voor € 1,8 miljoen FWS betalingen en € 0,2 miljoen uitkeringen WW en pensioenen.*								
13.1 Overhead	23010	2018	b	0,0	0,6	0,0	0,0	0,6
Premie reparatie uitkering WW De reparatie-WW dient als aanvulling op de verkorte maximale WW-duur. De reparatie WW wordt uitgekeerd, wanneer de ex-medewerker voldoet aan artikel 30b.3 "Recht repartie-uitkering" van de NRGA. *Toelichting: De betreft een nieuwe voorziening van € 0,6 miljoen voor reparatie WW, die gevormd is ter aanvulling op de verkorte WW-duur.*								
13.1 Overhead	23005	1956	b	0,2	0,0	-0,1	0,0	0,2
Pensioenfonds Concertgebouworkest Uitbetaling van aanvullend pensioen aan gepensioneerden van het Concertgebouworkest met dienstjaren van voor 28 december 1956, de datum waarop de personeelsleden het ambtenaarschap in de zin van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet hebben verworven, of hun nabestaanden. *Toelichting: De onttrekking is gedaan voor betaalde pensioenuitkeringen.*								
13.1 Overhead	71002	2005	c	15,2	0,0	-15,2	0,0	0,0
Onderhoudsfonds (DFM) Doel van de voorziening is om groot onderhoud van het stadhuis, Muziektheater, Ambtswoning en de parkeergarages mee te dekken. *Toelichting: Deze voorziening is samengevoegd met voorziening 71007 en 71006 conform de bestuursopdracht opschonen reserves.*								

Bedragen x € 1 miljoen

Programmaonderdeel, naam en doel voorziening	ID-nr	Jaar van ontstaan	Categorie voorziening a, b, c, d of e 1)	Rekening 2017	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Rekening 2018
13.1 Overhead	71006	2015	c	19,4	8,8	2,6	0,0	30,8
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat Doel voorziening: Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van huisvesting gemeentelijk apparaat. *Toelichting: Dotaties en onttrekkingen in 2018 zijn conform meerjaren onderhoudsplan (MJOP). De dotatie betreft een 25-jarig gemiddelde en de onttrekking is voor de werkelijke uitgaven 2018.*								
				432,7	**54,3**	**-53,8**	**-27,1**	**406,1**

8.4 Verloopstaat ontvangen doeluitkeringen

(bedragen x € 1 miljoen)

Naam specifieke uitkering	Saldo 31-12-2017	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of teugbetalingen	Saldo 31-12-2018
Europese overheidslichamen				
AMIF programma	378.807	-	378.807	-
Local Welcome policies EU migrants	170.915	-	160.602	10.313
Regionaal budget Metropool Regio Amsterdam	2.022.281	-	2.022.281	-
Garantiefonds microkrediet (van Rijk)	-41.872	692.256	-	650.384
ZonMW	-	20.000		20.000
Totaal Europese overheidslichamen	**2.530.131**	**712.256**	**2.561.690**	**680.697**
Rijk				
Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteits-maatregelen 2008	235.786	-	235.786	-
Stimulering Regeling Duurzame Energieproductie	267	-	-	267
Besluit Rijksubsidering Instandhouding Monumenten	75.949	126.370	-	202.319
COA regeling MB Amsterdam	985.713	-	985.713	-
EIF, EVF, Co financiering stadsdelen	99.981	-	99.981	-
ISV concerncontroller	9.534.035	-	9.534.035	-
Garantiefonds microkrediet	691.448	-	691.448	-
verplaatsen van Tennispark Joy t.b.v. de verbreding van de A10	1.890.358	365.022	1.890.356	365.024
RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra)	-	37.528		37.528
Crimineel Vermogen 2018-2019	-	330.000		330.000
Versterkingsplan IA 2018-2019	-	454.450		454.450
Gem RDAM magneetsluiting	-	100.000		100.000
HIC ministerie J&V	-	312.342		312.342
RMC Kwalificatieplicht	-	1.087.584		1.087.584
VO Bijdrage OCW	-	280.000		280.000
Totaal Rijk	**13.513.536**	**3.093.294**	**13.437.319**	**3.169.511**
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Provincie Uitvoering regeling subsidie molens Noord-Holland	5.300	-	-	5.300
Uitvoeringsregeling subsidie molens Noord-Holland 2015	5.300	-	-	5.300
Provincie Uitvoeringsregeling restauratiesubsidies rijksmonumenten Noord-Holland 201 5	96.744	-	-	96.744
NFIA Investment Development	41.000	-	-	41.000
Regionaal budget Metropool Regio Amsterdam	5.197.273	997.025	-	6.194.298
Provincie Noord-Holland EK Atletiek 2016	220.000	-	-	220.000
Provincie Noord-Holland inzake ecologische verbindingszone	6.000	-	6.000	-
Hoogheemraadschap Rijnland inzake ecologische verbindingszone	31.100	129.204	31.100	129.204
PMI gelden	573.993	-	-	573.993
Startup in Residence	-	150.000		150.000
Resultaat regiogemeenten	-	137.120		137.120
Integrale pilot cultuur, mobiliteit en toerisme		50.000		50.000
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	**6.176.711**	**1.463.349**	**37.100**	**7.602.960**

8.5 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

De gemeente Amsterdam is voor een aantal toekomstige jaren verbonden aan verschillende, niet uit de balans blijkende, financiële verplichtingen. De waarde van deze niet uit de balans blijkende verplichtingen bedroeg ultimo 2018 in totaal € 1.854 miljoen (2017: € 1.394 miljoen), waarvan € 58 miljoen nog openstaande personele verlofdagen. Hieronder bespreken we de belangrijkste verplichtingen die de rest van het bedrag aangaan.

Langlopende contracten (€ 1.796 miljoen) (2017: € 1.318 miljoen)

Voorbeelden van langlopende contracten zijn langlopende huurcontracten voor panden, die de gemeente huurt, gegunde opdrachten tot uitvoering van omvangrijke investeringen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld aanleg en herstel van wegen) en langlopende contracten in het sociale domein. Hieronder staan de grootste contractbedragen in tabel uitgesplitst en bij grote mutatie ook toegelicht.

(bedragen x € 1 miljoen)

	Contractbedrag	2017	2018
Contracten sociaal domein		509	1.020
Noord/Zuidlijn: infrastructuur		249	154
Kunstenplan		100	78
VOR Openbare ruimte		158	173
Grond en Ontwikkeling		61	138
Inhuur parkeerdiensten		67	70
ICT : wo hosting		24	28
Huren van panden voor gemeentelijk gebruik		21	22
Overige langlopende financiële verplichtingen		129	111
Totaal gespecificeerd aan langlopende contracten		**1.318**	**1.796**

Contracten sociaal domein (€ 1.020 miljoen) (2017: € 509 miljoen)

De niet uit de balans blijkende verplichtingen bij Onderwijs, Jeugd en Zorg (OJZ) zijn ten opzichte van 2017 verdubbeld. Dit komt vooral door meerjarige uitvoeringtoezeggingen van totaal € 343,0 miljoen voor diverse investeringen als de inrichting schoolgebouwen, gymzalen, aankoop van panden, vervangende nieuwbouw en uitbreiding voor ongeveer 140 objecten. Deze waren in 2017 per abuis niet opgenomen.
Daarbij is het bedrag Ouder Kind Teams (OKT's) toegenomen van € 30,0 miljoen naar € 130,0 miljoen door het onlangs gesloten contract met de stichting tot en met 2023. Volgens de richtlijnen is de meerjarige verplichting voor de duur van 5 jaar opgenomen voor huisvestingslasten en het contract met de stichting zelf. Vorig jaar waren enkel de lasten voor 2018 als niet uit de balans verplichtingen opgenomen.

Noord/Zuidlijn: infrastructuur (€ 154 miljoen) (2017: € 249 miljoen)

Het bedrag bij metro en tram is in 2018 fors gedaald in verband met de afwikkeling van de verplichtingen rond de bouw van de Noord/Zuidlijn.

Grond en Ontwikkeling (€ 138 miljoen) (2017: € 61 miljoen)

De toename betreft voornamelijk het project Landmaken strandeiland waarvoor een verplichting is aangegaan ter hoogte van € 71 miljoen. Grond en Ontwikkeling kent hiernaast nog 1800 aangegane verplichtingen in de grondexploitaties variërend van kleinere bedragen tot € 7,0 miljoen. De hoogte van de verplichtingen wisselt sterk per jaar doordat de uitgaven/verplichtingen afhankelijk zijn van het aantal grondexploitaties en de fase waarin deze verkeren.

Verplichtingen uit hoofde van personeelslasten (€ 58 miljoen) (2017: € 62 miljoen)

Voor de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met vergelijkbaar volume heeft de gemeente conform de BBV-voorschriften geen voorziening getroffen. Uitzondering op de BBV-regelgeving vormen specifieke posten voor pensioenen van bestuurders. Jaarlijks wordt een inventarisatie gemaakt van de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Ultimo 2018 zijn de opgebouwde rechten van het Amsterdamse personeel becijferd op € 58 miljoen.

Leasecontracten (€ 2 miljoen) (2017: € 14 miljoen)

Het wagenpark van de gemeente bestaat uit circa 1.200 dienstvoertuigen en bevat, naast afval- en sleepvoertuigen, ook personenauto's, reinigingsvoertuigen, fietsen en scooters. Conform GMT besluit is het beheer van het wagenpark in 2018 inbesteed en zijn alle beheertaken overgenomen door de gemeente zelf. Een aankoopbedrag voor de auto's van € 8,2 miljoen is daarvoor als investering aangemerkt bij de niet uit balans blijkende verplichtingen (betaling 2019) en een klein aantal leasecontracten is overgebleven.

8.6 Kasstroomoverzicht

8.6.1 Inleiding

De functie van het kasstroomoverzicht in het jaarverslag is een verklaring te geven voor de mutatie van de post Liquide middelen in de balans. Het kasstroomoverzicht laat de herkomst en besteding van de middelen zien en geeft antwoord op de vraag welke liquide middelen in 2018 beschikbaar waren en op welke wijze we deze geldmiddelen hebben gebruikt. Het kasstroomoverzicht over 2018 is opgesteld volgens de indirecte methode.

8.6.2 Kasstroomoverzicht 2018

Een kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode is opgebouwd uit drie blokken die samen de volledige balans dekken:

- Kasstromen uit hoofde van operationele activiteiten;
- Kasstromen uit hoofde van investeringsactiviteiten;
- Kasstromen uit hoofde van financieringsactiviteiten.

In een kasstroomoverzicht dat is opgesteld volgens de indirecte methode zijn alle transacties die leiden tot mutaties in de balans gedekt en verwerkt.

Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1 miljoen)

	2018
Kasstroom uit operationele activiteiten	178,1
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-808,4
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	643,9
Mutatie geldmiddelen	**13,6**

Aansluiting met de balans	
Boekwaarde 31-12-2017 Liquide middelen	11,5
Boekwaarde 31-12-2018 Liquide middelen	25,1
Mutatie geldmiddelen	**13,6**

Toelichting

Het kasstroomoverzicht verklaart de mutatie van het saldo liquide middelen en de banksaldi op de balans.

We hebben in 2018 per saldo € 178,1 miljoen ontvangen uit operationele activiteiten.

De geldstroom voor de investeringsactiviteiten bedraagt € 808,4 miljoen en is een uitgaande kasstroom. Dit zijn voornamelijk investeringen in (im)materiële vaste activa voor € 850 miljoen. Daarnaast hebben er desinvesteringen op de vaste activa plaatsgevonden van in totaal € 2 miljoen. Verder is er voor € 35 miljoen aan bijdragen van derden ontvangen ten behoeve van de investeringen.

Voor de benodigde geldstroom investeringsactiviteiten hebben we additionele financiering aangetrokken van € 644 miljoen (ontvangen geldstroom uit financieringsactiviteiten). Het merendeel van de financiering is langlopend (€ 1.075 miljoen) aangetrokken. Verder zijn de langlopende schulden voor € 280 miljoen afgelost en de kortlopende leningen per saldo met € 152 miljoen gedaald.

Kasstroom uit operationele activiteiten

De kasstroom uit operationele activiteiten geeft de kasstroom weer die voortvloeit uit de bedrijfsvoering. Voor het berekenen van deze kasstroom wordt uitgegaan van het jaarresultaat, welke gecorrigeerd wordt met:

- Posten in de gemeentelijke exploitatie, die geen invloed hebben op de ontvangsten en uitgaven in het kalenderjaar (bijvoorbeeld afschrijvingen;
- Mutaties in balansposten voorzieningen, waarborgsommen en voorraden;
- Mutaties in het werkkapitaal.

Het werkkapitaal bestaat uit uitzettingen met een rente-typische looptijd van korter dan één jaar (exclusief liquide middelen), netto-vlottende schulden (exclusief banksaldi en kortlopende leningen), overlopende activa, overlopende passiva en overige vlottende passiva.

Kasstroom uit operationele activiteiten

(bedragen x € 1 miljoen)

Resultaat over 2018	**35,9**
Aanpassingen voor:	
Afschrijvingen en afwaarderingen vaste activa	370,0
Mutatie voorzieningen	-26,6
Mutaties reserves (exclusief jaarresultaat 2018)	71,9
Mutatie waarborgsommen	3,3
	418,6
Mutatie voorraden	**-51,2**
Mutaties in werkkapitaal:	
Mutatie uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan één jaar(exclusief Liquide Middelen)	-61,2
Mutatie netto-vlottende schulden (exclusief banksaldi en kortlopende leningen)	-40,1
Mutatie overlopende activa	8,7
Mutatie overlopende passiva	-60,8
	-153,5
Kasstroom uit operationele activiteiten	**178,1**

Kasstroom uit investeringsactiviteiten

De kasstroom uit investeringsactiviteiten geeft de kasstroom weer die voortvloeit uit de mutaties in de immateriële activa, de materiële activa en de financiële activa. In onderstaande tabel is rekening gehouden met de herrubricering van de financiële vaste activa op de beginbalans 2018.

Kasstroom uit investeringsactiviteiten

(bedragen x € 1 miljoen)

Mutatie (im)materiële vaste activa	
Investeringen in (im)materiële vaste activa (incl overdrachten)	-849,7
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa	2,2
Bijdrage van derden	35,3
	-812,1
Mutatie financiële vaste activa	
Verstrekking leningen	-10,8
Aflossing leningen	11,9
Verkoop deelnemingen	0,9
Mutatie uitzettingen met een looptijd van één jaar of langer	2,0
	3,7
Kasstromen uit investeringsactiviteiten	**-808,4**

Kasstroom uit de financieringsactiviteiten

De kasstroom uit financieringsactiviteiten geeft weer op welke wijze de gemeente voorziet in haar kapitaalbehoefte. Het aantrekken van geld in de vorm van obligaties of onderhandse leningen leidt tot een positieve kasstroom; het aflossen van obligaties of onderhandse leningen tot een negatieve kasstroom.

Kasstroom uit de financieringsactiviteiten

(bedragen x € 1 miljoen)

Mutatie kortlopende leningen	-151,6
Aangetrokken leningen	1.075,0
Aflossingen	279,5
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	**643,9**

Mutatie geldmiddelen

Mutatie geldmiddelen

(bedragen x € 1 miljoen)

Mutatie geldmiddelen	**13,6**

9

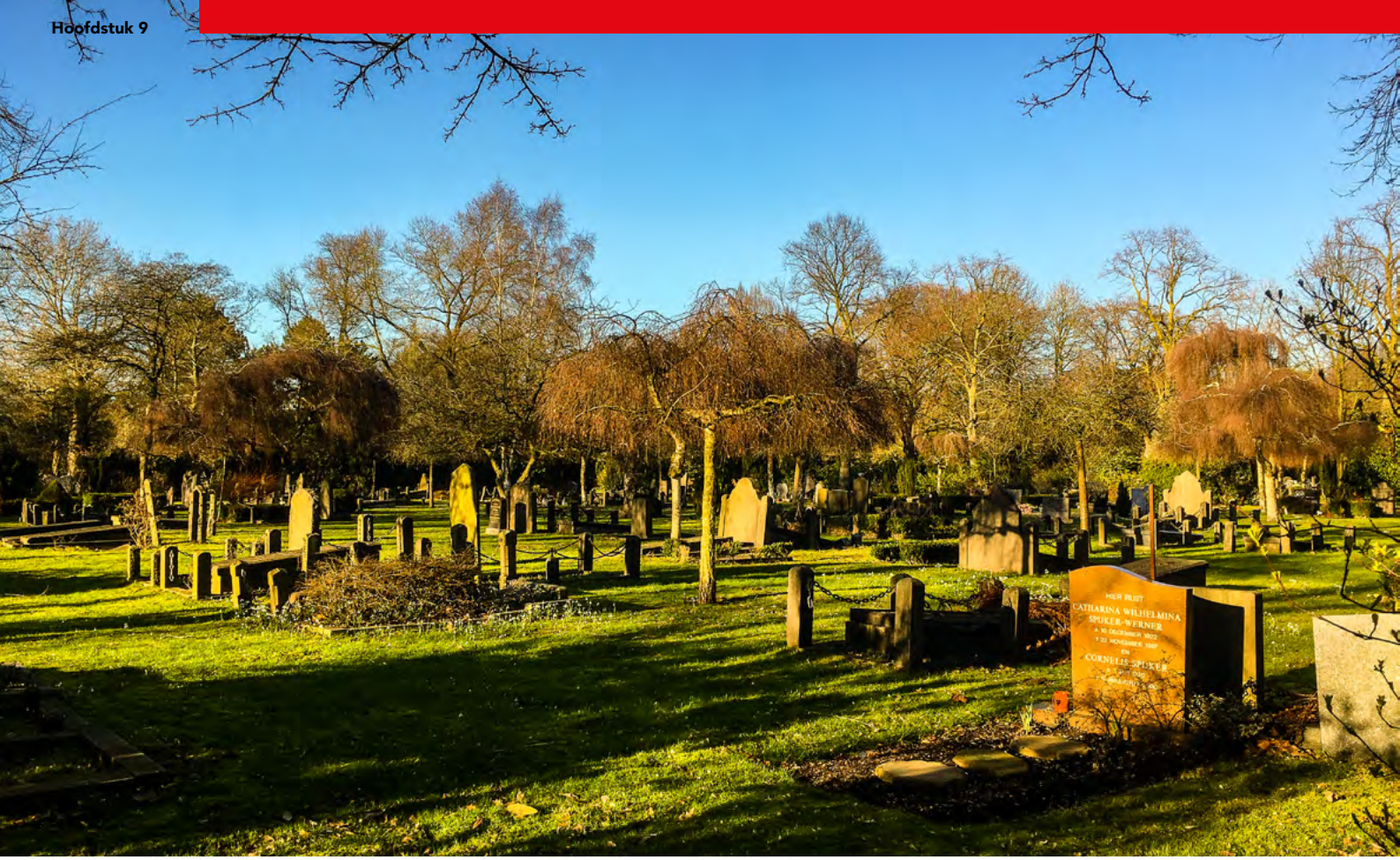

Verantwoordings-informatie specifieke uitkeringen (SiSa-bijlage)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019

OCW	**D1**	**Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten** **Besluit regionale meld- en**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 01*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1 / 02*			
			€ 2.233.047	€ 832.777			
OCW	**D10**	**Volwasseneducatie** **Contactgemeenten**	Verstrekte uitkering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 01*	Besteding (jaar T) van educatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 02*	Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 03*	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D10 / 04*	
			€ 6.627.663	€ 6.373.793	€ 862.771	€ 0	
OCW	**D1A**	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021 Besluit regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten Contactgemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 01*	Besteding aan contactschool (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 02*	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch) *Aard controle nvt* *Indicatornummer: D1A / 03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: D1A / 04*	
			€ 1.463.617	€ 230.750	€ 1.694.367	€ 0	
OCW	**D9**	**Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)** **Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018** **Gemeenten**	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 03*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 04*	
			€ 45.118.223	€ 15.046.149	€ 1.370.900	€ 5.123.139	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9 / 05*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 06*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t* *Indicatornummer: D9 / 07*	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicatornummer: D9 / 08*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: D9 / 09*
		1					Ja
		2					
		100					
IenW	**E26**	**Spoorse doorsnijdingen, tranche 1** **Regeling eenmalige uitkeringen spoorse doorsnijdingen** **Gemeenten**	Aantal projecten (waarvoor een beschikking ontvangen is) Afspraak *Aard controle R*	Aantal afgeronde projecten (jaar T) Realisatie *Aard controle R*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.*		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019								
			Indicatornummer: E26 / 01	*Indicatornummer: E26 / 02*	*Indicatornummer: E26 / 03*			
			1	0	Nee			
IenW	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** **Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen emaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 06*
		1	lenW/BSK-2018/251176	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2	lenW/BSK-2018/251413	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 10*	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 11*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 12*
		1	lenW/BSK-2018/251176	€ 0	€ 0	€ 0		Nee
		2	lenW/BSK-2018/251413	€ 0	€ 0	€ 0		Nee
EZK	**F1**	**Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding**	Totale besteding (jaar T) ten last van Rijksmiddelen (automatisch berekend) *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 01*	Projectnaam /UWHS-nummer *Aard controle N.v.t.* *Indicatornummer: F1 / 02*	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per woning *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 03*	Is de bestemming gewijzigd Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 04*	Indien woning verplaatst: conform de ingediende perceelschets Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 05*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle D1* *Indicatornummer: F1 / 06*
		1	€ 763.130	170075	€ 763.130	Nee		Nee
			Kopie Projectnaam / UWHS-nummer *Aard controle N.v.t.* *Indicatornummer: F1 / 07*	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen tot en met (Jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 08*	Indien (een deel van) de uitkering voor het standaardbedrag voor gemeentelijke uitvoeringskosten is verantwoord als onderdeel van de cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen tot met (jaar T): Vermeld bedrag € 3.500, € 6.500 of € 10.000. *Aard controle R* *Indicatornummer: F1 / 09*			
		1	170075	€ 763.130	€ 10.000			
SZW	**G2**	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2018** **Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de**	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 06*
			€ 572.256.605	€ 9.307.300	€ 24.595.701	€ 519.909	€ 2.284.669	€ 5.219

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019								
		Wgr.	Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicatornummer: G2 / 11*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G2 / 12*
			€ 3.604.629	€ 1.652.927	€ 0	€ 5.991.876	€ 0	Ja
SZW	**G3**	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2018** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004**	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 01*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 02*	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 03*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 04*	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 05*	Besteding (jaar T) Bob *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 06*
			€ 5.809.110	€ 1.435.190	€ 2.099.767	€ 1.566.904	€ 402.460	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 07*	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 *Aard controle R* *Indicatornummer: G3 / 08*	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: G3 / 09*			
			€ 0	€ 0	Ja			
VWS	**H1**	**Ministeriële regeling heroïnebehandeling** **Gemeenten**	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) Afspraak *Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 01*	Feitelijke bezetting behandelplaatsen (jaar T) Realisatie *Aard controle D1* *Indicatornummer: H1 / 02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H1 / 03*			
			123	123	€ 2.291.558			
VWS	**H3**	**Seksualiteitscoördinatie- en hulpverlening + aanvullende curatieve SOA bestrijding** **Subsidieregeling publieke gezondheid** **Gemeenten**	Aantal consulten (jaar T) seksualiteitshulpverlening in het verzorgingsgebied. *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 01*	Aantal gevonden SOA's (jaar T) in het verzorgingsgebied *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 02*	Aantal SOA-onderzoeken (jaar T) in het verzorgingsgebied *Aard controle D1* *Indicatornummer: H3 / 03*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H3 / 04*	Stand Egalisatiereserve per 31 december (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H3 / 05*	
			2.393	12.517	65.524	€ 12.557.332	€ 847.986	

10

Beethovenstr.
afgesloten voor
autoverkeer
van 21-1-19 7h
tot 17-2-19 7h
ivm werkzaamheden GVB
ECO. TOILET
0251 28 27 00
GVB

10. Verantwoordingsinformatie Wet Normering Topinkomens (WNT)

In de Wet Normering Topinkomens (WNT) worden inkomens- en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen bij instellingen met een publieke taak, genormeerd en openbaar gemaakt. Jaarlijks worden de bezoldigingsnormen in een ministeriële regeling vastgesteld. Voor 2018 gold als norm € 189.000. Voor gemeenten geeft de wet specifiek aan wie als topfunctionaris wordt aangemerkt: de gemeentesecretaris en de griffier. Ook het bonusverbod en een beperkte ontslaguitkering zijn op de gemeentesecretaris en de griffier van toepassing.

Voor niet-topfunctionarissen met een dienstbetrekking schrijft de wet voor dat bezoldigingsgegevens worden gepubliceerd in het financieel verslaggevingsdocument en dat wordt gemeld als deze het wettelijke bezoldigingsmaximum overschrijden, inclusief de onderbouwing van de overschrijding.

Tot 1 juli 2018 was de heer A.H.P. van Gils de gemeentesecretaris. Volgens de WNT dient over het hele jaar gerapporteerd te worden, ondanks dat de heer A.H.P. van Gils de functie van gemeentesecretaris tot 1 juli 2018 heeft uitgeoefend. In de periode van 1 juli 2018 tot 31 december 2018 is de functie van gemeentesecretaris vervuld door interim-medewerker, de heer W.G.H.M. Rutten. In onderstaande tabel is de bezoldiging van de topfunctionarissen opgenomen.

Topfunctionarissen

	mr. A.H.P. van Gils	**mr. A.H.P. van Gils**	**mr. M. Pé**	**mr. M. Pé**
	2017	**2018**	**2017**	**2018**
Functie	Algemeen directeur/ Gemeentesecretaris	Algemeen directeur/ Gemeentesecretaris	Raadsgriffier	Raadsgriffier
Deeltijdfactor	1	1	1	1
Periode m.i.v.	1-1-2017	1-1-2018	1-1-2017	1-1-2018
Periode tot	1-1-2018	1-1-2019	1-1-2018	1-1-2019
Norm (naar rato)	€ 181.000	€ 189.000	€ 181.000	€ 189.000
b. de beloning	€ 167.057	€ 164.679	€ 147.228	€ 145.300
d. de voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.214	€ 19.448	€ 17.544	€ 18.878
Totaal	**€ 185.271**	**€ 184.127**	**€ 164.772**	**€ 164.178**
Afwijking van de norm	€ 4.271	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Bij de algemeen directeur was sprake van een optische overschrijding van WNT in 2017 conform artikel 3, tweede lid, Uitvoeringsregeling WNT. Met ingang van 1 januari 2017 is de gemeente overgegaan naar het individueel keuzebudget (IKB). Dit houdt in dat de vakantietoeslag, eindejaarsuitkering en dergelijke uiterlijk in december van het jaar worden uitbetaald. In 2017 is de vakantietoeslag over de resterende maanden van 2016 uitbetaald. Wanneer deze betaling in 2016 was gedaan, was er geen sprake geweest van een overschrijding.

	W.G.H.M. Rutten	
Kalenderjaar	**2017**	**2018**
Functiegegevens	Algemeen directeur/Gemeentesecretaris a.i.	
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	n.v.t.	01/07 – 31/12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	n.v.t.	6
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 176	€ 182
Maxima op basis van de normbedragen per maand 1 t/m 12	n.v.t.	€ 151.800
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 151.800	
Bezoldiging		
Werkelijk uurtarief lager dan het (gemiddeld) maximum uurtarief?	nvt	Ja
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 0	€ 88.040
Totale bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 88.040	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	€ 0	
Totale bezoldiging, exclusief BTW	**€ 88.040**	
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	

Bij alle topfunctionarissen is de WNT-norm in 2018 niet overschreden.

Wegens de beëindiging van het dienstverband van de heer A.H.P. van Gils, heeft hij in januari 2019 een ontslagvergoeding ontvangen.

	mr. A.H.P. van Gils
Functiegegevens	
Functie(s) bij beëindiging dienstverband	Algemeen directeur/ Gemeentesecretaris
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1
Jaar waarin dienstverband is beëindigd	2018
Ontslaguitkering	
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	€ 75.000
Individueel toepasselijk maximum	€ 75.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Totaal uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	**€ 75.000**
Waarvan betaald in 2018	€ 0
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.

Niet-topfunctionarissen (toelichting overschrijdingen)

	Directeur
deeltijdfactor	1
periode miv:	1-1-2018
periode tot	1-2-2018
norm (naar rato)	**€ 16.052**
b. de beloning	€ 20.870
d. de voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	€ 1.542
Totaal	**€ 22.412**
Afwijking van de norm	€ 6.360

In 2018 is de bezoldiging van één functionaris boven de WNT uitgekomen, zoals hierboven is aangegeven. De oorzaak van deze overschrijding is gelegen in de beëindiging van het dienstverband waarbij een eindafrekening plaats heeft gevonden.

11

11. Afkortingen

3	3D's	Decentralisatie sociaal domein
A	A&O	Arbeidsmarkt& Opleidingsfonds
	AAGG	Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht
	AB	Algemeen Bestuur
	ABM	Amsterdamse burgermonitor
	ACAM	Accountancy en Advies Amsterdam
	ACE	Aanvullend convenant erfpacht
	ACM	Amsterdams Coördinatiepunt Mensenhandel
	AcVZ	Actiecentrum Veiligheid en Zorg
	ADAM	Amsterdamse Dierenhulp aan Minima
	ADM	Amsterdamsche Droogdok Maatschappij
	AEB	Afval Energie Bedrijf
	AFK	Amsterdams Fonds voor de Kunst
	AFS	Amsterdams Financieel Systeem
	AFWC	Amsterdamse Federatie Woningbouwcorporaties
	AGV	Amstel-, Gooi- en Vechtstreek
	AHTI	Amsterdam Health and Technology Institute
	Aib	Amsterdam inbusiness
	AIF	Amsterdams Investeringsfonds
	AIS	Amsterdamse inspectie schoolpleinen
	AKEF	Amsterdamse Klimaat & Energiefonds
	ALV	Algemene Leden Vergadering
	AMI	Amsterdam Management Informatiesysteem
	AMSYS	Amsterdamse Metro Systeem
	AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
	AO/IC	Administratieve organisatie/ interne controle
	AOP	Amsterdams Ondernemers Programma
	App	Applicatie
	APPA	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
	APV	Algemene Plaatselijke Verordening
	ASA	Amsterdams subsidie administratie
	ASP	Amsterdam Science Park
	ASP	Amsterdam Service Portaal
	ASW	Amsterdams Steunpunt Wonen
	AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
	AWD	Amsterdamse waterleidingduinen
	AZ	Algemene zaken
	AZC	Asielzoekerscentrum
B	B&B	Bed&breakfast
	B en W	Burgemeester en wethouders
	BAG	Basisregistratie adressen & Gebouwen
	BAW	Batuursakkoord water
	BBO	Breed Bestuurlijk Overleg
	Bboor	Bestuurlijke boete overlast openbare ruimte
	BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
	BC	Bestuurscommissie
	BCF	Btw-compensatiefonds
	BEKOR	Extra kwaliteit openbare ruimte
	BENG	Bijna energie neutraal gebouw
	BGT	Basisregistratie Grootschalige topografie
	BIE	Bouwgronden in exploitatie
	BIG	Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten
	BIZ	Bedrijfsinvesteringszone
	BLVC	Bereikbaarheid, leefbaarheid, veiligheid en communicatie
	BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
	BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar
	BORI	Beheer en onderhoud railinfrastructuur
	BRO	Basisregistratie ondergrond
	BRP	Basisregistratie Personen
	BRWOZ	Basisregistratie waarde onroerende zaken
	BRZO	Besluit Risico's zware ongevallen
	BSI	Beheer stedelijke infrastructuur
	BTW	belasting over de toegevoegde waarde
	BV	Besloten vennootschap
	Bvo	bruto vloeroppervlak
	BW	Boekwaarde balans
C	CAK	Centraal administratief kantoor
	CAN	Cultureel Ambtenaren Netwerk
	CAN	Centrumgebied Amsterdam Noord
	CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
	CAP	Concern audit programma
	CAWA	Commissie voor Ateliers en (Woon)Werkpanden

	CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
	CCA	Contact Center Amsterdam
	CEFG	City Economic and Financial Governance
	CEM+	Cliënt ervaringsmonitor
	CEO	Cliëntervaringsonderzoek
	COB	Centrale Object Bediening
	COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
	CPB	Centraal Planbureau
	CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
	CS	Centraal Station
	CSO	Chief science officer
	CTO	Centrum voor Topsport en Onderwijs
	CTO	Chief Technology Officer
D	d.d.	de dato
	DAC	De Amsterdamse Compagnie
	DAEB	Dienst van algemeen economisch belang
	DB	Dagelijks bestuur
	DDOS	Distributed-denial-of-service
	DIV	Documentatie en informatievoorziening
	DMC	Directie Middelen en Control
	DNO	De Nieuwe Ooster
	DOA	Doelgericht op Afstand
	DORA	Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam
E	EED	European Energy Efficiency Directive
	EK	Europees Kampioenschap
	EMA	European Medicines Agency/ Europees Medicijnagentschap
	ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
	ESF	Europees subsidie fonds
	ESF	Europees Sociaal Fonds
	ESP	Egis Parking Service
	EU	Europese Unie
	EV	Eigen vermogen
	EZ	Economische Zaken
F	FBNA	Fonds Bijzondere Noden Amsterdam
	FD	Financiële Dienstverlening
	FEZ	Financiën en Economische Zaken
	Fido	Wet financiering decentrale overheden
	FIT	Flexibel interventie team
	FOO	Financiën Op Orde
	Fte	fulltime-equivalent
G	G&O	Grond en Ontwikkeling
	G4	de vier grootste steden in Nederland (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht)
	GAAF	Gemeente Amsterdam Accounting Framework
	GBA	Gezamenlijke Brandweer Amsterdam
	Gft	groente- fruit- en tuinafval
	GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
	GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
	GHOR	Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
	GI	Gecertificeerde instelling
	GIS	Geografisch informatiesysteem
	GKA	gemeentelijke kredietbank
	GMT	Gemeentelijk management team
	GR	Gemeenschappelijke regeling
	Grex	Grondexploitatie
	GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
	GSA	Gezonde schoolgebouwen Amsterdam
	GV	Generaal Verslag
	GVB	Gemeentelijk Vervoerbedrijf
	GVO	Garanties van Oorsprong
	GWT	Gewogen Toetreding
	GWW	Grond, wegen, waterbouw
H	HA	Huurdersvereniging Amsterdam
	Hbh	Hulp bij het huishouden
	HHNK	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
	HIOR	Hanboek inrichting openbare ruimte
	HKG	Huisvesting kwetsbare groepen
	Hof	Wet houdbare overheidsfinanciën
	HOV	Hoogwaardige openbaar vervoer verbinding
	HvA	Hogeschool van Amsterdam
I	I&W	Infrastructuur en Waterstaat
	IAOV	Investeringsagenda openbaar vervoer
	IBO	Individuele betaalopdracht
	IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
	ICT	informatie- en communicatietechnologie
	ID	Identiteits document
	IFA	Intensieve Forensische Aanpak

	IGH	Informatiegerichte handhaving
	IHP	Instandhoudingsplan
	IKB	Individueel keuzebudget
	ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
	iMOS	Informatiepunt markten en overheid- en staatssteun
	IOAW	Inkomensvoorziening voor Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werknemers
	IPA	Intensief Preventieve Aanpak
	IPGA-R	Integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering
	ISD	Inrichting Stelselmatige Daders
	ISO	Internationale Organisatie voor Standaardisatie
	ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
	IUSD	Integratie-uitkering sociaal domein
	IV	Informatievoorziening
J	JGZ	Jeugdgezondheidszorg
	JIP	Juridisch Inhuurpunt
K	KEI	Kwaliteit en Innovatie
	KING	Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (VNG Realisatie)
	KOR	Kwaliteit openbare ruimte
	KV	Kleinschalige voorzieningen
L	LetOp	Leren & tegenspraak organiseren bij projecten
	LHBTIQ+	Lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender, Intersekse, Queer en plus-personen
	LIB	Luchthavenindelingsbesluit
	LIV	Lagere inkomens voordeel
	LPK	Landelijk professioneel kader
	LSFA	Life Sciences Fund Amsterdam
	LVB	Licht verstandelijke beperking
M	MAS	Methodische aanpak schoolverzuim
	MAZZ	Medisch advies & ziekmelding leerlingen methode
	Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
	MDRA	Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam
	MGGZ	Maatschappelijke en Geestelijke Gezondheidszorg
	MIC	Matrix Innovation Center
	MIP	Meerjaren investeringsplan
	MJOP	Meerjaren Onderhoudsplan
	MKB	Midden- en klein bedrijf
	MO/BW	Maatschappelijke opvang/ bijstand wonen
	MOOC	Massive Open Online Course
	MPG	Meerjaren Perspectief Grondexploitatie
	MRA	Metropoolregio Amsterdam
	MSVOV	Monitor Sociale Veiligheid Openbaar Vervoer
	MVOI	Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap en Inkopen
	MVP	Meerjaren vervoerplan
	MW	Megawatt
	MWO	Medewerkerwaarderingsonder-zoek
N	NAP	Normaal Amsterdams Peil
	NDSM	Nederlandsche Dok en Scheepsbouw Maatschappij
	NEN	NEderlandse Norm
	NHG	Nationale Hypotheek Garantie
	NIEGG	Niet in exploitatie genomen gronden
	NiNsee	Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis
	NJN	Najaarsnota
	NOM	Nul op de meter
	NRF	Nationaal Restauratiefonds
	NS	Nederlandse Spoorwegen
	NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
	NV	Naamloze vennootschap
	NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
	NW	Nettowinst
	NZK	Noordzeekanaal
	NZL	Noord/Zuidlijn
O	OAB	Onderwijsachterstandsbeleid
	OBA	Openbare bibliotheek Amsterdam
	OBH	Ondersteuning bij huishouden
	OBT	Organisatie bestuurlijk toezicht
	OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
	OD NZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
	OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
	OIS	Onderzoek Informatie en Statistiek
	OJZ	Onderwijs, jeugd en zorg
	OKT	Ouder- en Kindteams
	OM	Openbaar Ministerie

	OMS	Openbaar meldsysteem
	OOV	Openbare Orde en Veiligheid
	OSVO	Vereniging van schoolbesturen in het Amsterdamse voortgezet onderwijs
	OV	Openbaar vervoer
	OZB	Onroerende zaakbelastingen
P	P&C	Planning en Control
	P&O	Personeel en Organisatie
	P+R	Park and Ride
	PASA	Programma Aanpak Spoedlocaties Amsterdam
	PCVB	Programma Constructieve Veiligheid Bruggen
	Pgb	Persoonsgebonden budget
	PHKG	Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen
	PI	Penitentiaire Inrichtingen
	PIT	Preventief Interventie Team
	Po	Primair onderwijs
	POC	Percentage of Completion
	POR	Programma openbare ruimte
	PPI	Professional Portal Innovatie
Q		
R	R&D	Ruimte en Duurzaamheid
	RAI	Rijwiel- en automobielIndustrie
	RASCI	Responsible, Accountable, Support, Consult en Inform
	RCM	Risico control matrix
	RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum
	RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
	RO	Ruimtelijke ordening
	ROK	Rapportage onderhoud kapitaalgoederen
	ROR	Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering
	ROT	Regionaal ondersteuningsteam
	RRB	Roerende-ruimtebelasting
	RRP	Regeling Risicovolle Projecten
	RVV	Reglement verkeersregels en verkeerstekens
S	SADC	Schiphol Area Development Company
	SAOA	Stichting aanpak overlast Amsterdam
	SAP	Stedelijk asviesteam plaberum
	SD	Stadsdeel
	SEG	Stimulans economische gebiedsontwikkeling
	SEOI	Subsidieregeling Economische Ontwikkeling en Innovatie
	SHP	Strategisch huisvestingsplan
	SHPV	Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten
	SI	Scheidingsinstallatie
	SICO	Chief information security officer
	SiSa	Single information Single audit
	SKN	Standaardkostenmodel
	SLA	Schone lucht akkoord
	SMF	Stedelijk Mobiliteitsfonds
	SO	Slagvaardige Overheid
	So	Speciaal onderwijs
	SOB	Stedelijke ontwikkeling & bereikbaarheid
	SPE	Servicepunt Emancipatie
	SPIC	Segment Profiel Intensiteit Combinatie
	SR	Social Return
	SRA	Stadsregio Amsterdam
	Suwinet	Strategische uitvoering Werk en Inkomen
	SVF	Stichting Verwijderingsfonds
	SW	Sociale werkvoorziening
	SWOR	Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte
	SWOV	Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid
	SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
T	TAB	Toetsingskader Amsterdamse Bruggen
	THOR	Toezicht en handhaving openbare ruimte
	TMRA	Traineeship Metropoolregio Amsterdam
	TOM	Transparant, openbaar en marktconform
	TPF	Tijdelijk Parkeerfonds
	TTO	Toegelaten Taxi Organisaties
	TTR	Transferpunt Touringcar en Rondvaart
U	UAM	Uitvoeringsagenda Mobiliteit
	USLA	Uitvoeringsagenda stedelijke logistiek Amsterdam
	UvA	Universiteit van Amsterdam
	UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
V	V&OR	Verkeer en Openbare Ruimte
	VAT	Value added tax
	VB	Voorgenomen besluit
	VBS	Vereniging van algemeen

		bijzondere scholen
	VCA	Verkeercentrale Amsterdam
	VEF	Vereveningsfonds
	VGA	Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam
	VIS	Verkeersinformatiesysteem
	VJN	Voorjaarsnota
	VloA	Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam
	VMBO	Voortgezet middelbaar beroepsonderwijs
	VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
	Vo	Voortgezet onderwijs
	VOV	Veiligheid openbaar vervoer
	VOvA	Voortgezet Onderwijs van Amsterdam
	VRA	Vervoerregio Amsterdam
	VrAA	Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland
	VRI	Verkeersregelinstallatie
	VSK	Veilig sportklimaat
	Vso	voortgezet speciaal onderwijs
	Vsv	Vroeg- en voortijdig schoolverlater
	VTH	Vergunning Toezicht en Handhavingstaken
	VU	Vrije Universiteit
	VV	Vreemd vermogen
	VvE	Vereniging van Eigenaren
	VwEU	Verdrag werking van de Europese Unie
	VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
W	Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
	WCAG	Web Content Accessibility Guidelines
	WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen
	WHO	World Health Organization
	WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
	WiA	Wonen in Amsterdam
	WK	Wereld kampioenschap
	WKA	Woonbond Kennis- en Adviescentrum
	Wlz	Wet langdurige zorg
	Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
	WNRA	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
	WNT	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
	WO	Wetenschappelijk onderwijs
	Wob	Wet openbaarheid van bestuur
	WOL	Wet op lijkbezorging
	WOO	Wet openbare overheden
	WOZ	Waardering onroerende zaken
	WPI	Werk, participatie en inkomen
	WPW	WestPoort Warmte
	WSM	Wet sociaal minimum
	WSP	Werkgeverservicepunt
	WSV	Weerstandsvermogen
	WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
	WW	Werkloosheidswet
	WWB	Wet werk en Bijstand
Y	YPPS	Young Professionals Programma voor Statushouders
Z	ZBB	Zero based begroting
	ZEB	Zero emission bussen
	ZRM	Zelfredzaamheidsmatrix

12

12. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de gemeenteraad van de gemeente Amsterdam

A. Verklaring over de in de jaarstukken* opgenomen jaarrekening 2018

Wij hebben de jaarrekening 2018 van de gemeente Amsterdam gecontroleerd.

Ons oordeel betreffende de getrouwheid van de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van de gemeente Amsterdam op 31 december 2018 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Ons oordeel met beperking betreffende de rechtmatigheid

Naar ons oordeel zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018, uitgezonderd de gevolgen van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf "De basis voor ons oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid", in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2018 met toelichting (hoofdstuk 8.1 tot en met 8.5);
2. het overzicht van baten en lasten over 2018 (hoofdstuk 7);
3. de in de programma's opgenomen paragrafen "Financiële realisatie" , de Algemene Dekkingsmiddelen (hoofdstuk 3.a) en het overzicht Overhead (hoofdstuk 3.b);
4. het overzicht van de gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling (hoofdstuk 6);
5. de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (hoofdstuk 9).

De basis voor ons oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid

De in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties zijn niet allen in overeenstemming met wet- en regelgeving tot stand gekomen. De bevindingen zijn van dien aard dat een goedkeurende verklaring dient te worden onthouden. Het gaat om circa € 22,5 miljoen aan getrouwheidsfouten welke ook als rechtmatigheidsfout worden aangemerkt, omdat dit afwijkingen zijn van de verslaggevingsvoorschriften (BBV). Het totaal van de overige rechtmatigheidsfouten bedraagt circa € 109 miljoen, waarvan circa € 102,8 miljoen is te relateren aan het niet voldoen aan de wet- en regelgeving met betrekking tot inkopen en aanbesteden. Daarnaast is sprake van een onzekerheid met betrekking tot de WNT verantwoording welke op basis van het Controleprotocol WNT 2018 leidt tot een oordeel met beperking.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het Programma van Eisen voor de accountantscontrole, inclusief de rechtmatigheidsmatrix (Raadsbesluit 2017 416/1609 de dato 20 december 2017) en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

* De jaarstukken zijn uitgebracht onder de naam: Jaarverslag 2018 gemeente Amsterdam.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Amsterdam zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel betreffende getrouwheid en ons oordeel met beperking betreffende rechtmatigheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming bedraagt de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie 1% voor fouten en 3% voor onzekerheden van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado. De rapporteringstolerantie is vastgesteld op 0,3%.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2018. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

B. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- de programmaverantwoording (exclusief de paragrafen “Financiële realisatie”);
- de verplichte paragrafen;
- de bestuurlijke- en financiële hoofdlijnen;
- de Voortgang aanbevelingen rekeningen-commissie, ACAM en Rekenkamer.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de relevante vereisten in titel IV van de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad voor de jaarrekening

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van burgemeester en wethouders is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het Raadsbesluit 416/1609 de dato
20 december 2017.
In dit kader is het college van burgemeester en wethouders tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van burgemeester en wethouders noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van burgemeester en wethouders afwegen of de financiële positie voldoende is om de gemeente in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van burgemeester en wethouders moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de gemeente.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente;

- het vaststellen dat de door het college van burgemeester en wethouders gehanteerde afweging dat de gemeente in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de gemeente haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de gemeente de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van burgemeester en wethouders en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Rekeningencommissie van de gemeenteraad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 8 mei 2019

Origineel getekend door:
drs. D.A. van Hooff RA
Auditdienst ACAM